A. NOVIKOV PRIBOI

TUȘIMA

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

A. NOVIKOV-PRIBOI

TUȘIMA

Volumul II

BĂTĂLIA

EDITURA
PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
București — 1962

А. НОВИКОВ-ПРИБОЙ
ЦУСИМА
Книга вторая
Издательство "Правда"
Москва 1959

Traducere de *Al. Ştefănescu-Medeleni* şi *A. Ivanovski*

Coperta de *L. Bardócz*

Ilustraţiile de *I. Ţărălungă*

partea întîi

SUB CEA DINTÎI LOVITURĂ

„...nimeni nu credea că înfrîngerea flotei ruseşti va fi un dezastru atît de cumplit."

„Avem în faţa noastră nu numai o înfrîngere militară, ci o prăbuşire militară completă a absolutismului."

(Lenin, *Înfrîngere*, vol. 8)[1]

I. INAMICUL LA ORIZONT

Clopotul de pe *Oriol* bătuse de două ori. Vuietul clopotului de la bord nu se stinsese încă şi îndată a sunat deşteptarea. Umflîndu-şi obrajii, holbîndu-se, gornistul suna sus, pe puntea superioară, notele prelungi, tînguitoare ale melodiei cunoscute, pe care o auzisem de atîtea ori. În aceeaşi clipă, sifleiele gradaţilor şi subofiţerilor de pe celelalte punţi au izbucnit în triluri, urmate de comenzi şi ordine răstite:

— Drepţi! Strîngeţi hamacele!

— Hai, mişcarea mai vie!

— Freacă-te la ochi!

— Deşteaptă-te!

În sfîrşit, şi cei care încă nu se treziseră de-a binelea săreau în grabă de la locurile lor. În noaptea aceea neliniştită, puţini matrozi se urcaseră în hamace; cei mai mulţi se trîntiseră pe unde apucaseră. Nu se dezbrăcase nici unul. Alergau la spălătoare, să se răcorească repede cu apă de mare. Dimineaţa a trecut ca de obicei: s-a luat gustarea şi s-a făcut curăţenie pe punţi şi în toate compartimentele de locuit.

Bătea un vînt de sud-vest de forţa 4. Deasupra mării zbuciumate plutea o negură sură, ameninţătoare.

[1] *V. I. Lenin*, Opere, vol. 8, pag. 478, E.S.P.L.P., 1955 (n.r.).

Soarele răsărea încet, sîngeriu, parcă umflat de încordare.

Escadra naviga în coloană pe două linii de șir paralele, cu o viteză de 9 noduri la oră, în drum 50 grade nord-est, angajîndu-se în strîmtoarea Țușima. Formația era aceeași ca în ajun. Linia de șir din tribord era condusă de cuirasatul *Suvorov* sub pavilionul viceamiralului Rojestvenski ; cea din babord, de cuirasatul *Nicolae I,* sub pavilionul contraamiralului Nebogatov. În capul coloanei, navigau în formație de unghi crucișătoarele *Svetlana, Almaz* și *Ural* din detașamentul de avangardă.

Pe la ora 5 și ceva, semnalizatorii noștri și micimanul Șcerbaciov, care supravegheau marea cu binoclurile și cu lunetele de baterie, au observat la tribord o navă ce se apropia repede de noi. Ajunsă la distanța de aproximativ 40 cabluri, a luat drum paralel cu al escadrei noastre. A mers însă astfel doar cîteva clipe și, executînd o întoarcere la tribord, a pierit repede în negura zorilor. Naviga cu cel puțin 16 noduri. Nu i s-a putut identifica pavilionul, dar manevra ei a dat numaidecît de bănuit : fără îndoială că era o navă niponă de recunoaștere. Ar fi trebuit trimise imediat două crucișătoare rapide în urmărirea ei. Fie că ar fi scufundat-o, fie că nu, dar cel puțin ar fi lămurit o întrebare foarte importantă : fusesem descoperiți de inamic sau nu ?

Potrivit cu răspunsul la această întrebare, s-ar fi determinat și linia de conduită a escadrei. Amiralul Rojestvenski n-a luat însă nici un fel de măsuri împotriva acelei nave misterioase *.

Pe la orele 7 a apărut la tribord încă o navă care scotea fum pe două coșuri, apropiindu-se tot mai mult de noi. Ajungînd la 50 de cabluri, a fost identificată — era crucișătorul ușor japonez *Idzumi.* Această navă a mers o oră întreagă în drum paralel cu noi, provocîndu-ne parcă. Desigur însă că nu naviga fără rost așa de aproape. Aceasta o dovedea postul nostru de radio care recepționa într-una radiogramele cifrate ale crucișătorului, neînțelese pentru noi — rapoarte destinate amiralului Togo, despre compunerea și for-

mația escadrei rusești, despre poziția, viteza și drumul nostru. Amiralul Rojestvenski a ordonat, prin semnale, navelor din linia de șir de la tribord să-și îndrepte tunurile din tribord și din turelele de la pupa asupra crucișătorului *Idzumi*. La asta s-a limitat însă totul — l-am ochit. Crucișătoarele noastre rapide n-au întreprins nimic altceva nici de data aceasta.

Matrozii vorbeau pe teugă:

— Ce păzește „eroul de la Hull" de nu ordonă să se deschidă focul asupra japonezului?

— Da, deși nu e un crucișător prea mare, tot e mai bun ca țintă decît niște vase de pescari.

— Habar n-aveți, ageamiilor. Dacă se apucă să tragă cu tunul, se sperie japonezii de pe navele alelalte și fug care încotro. Atunci, cu cine te mai bați? N-o să mai ai pentru ce să capeți decorații.

Escadra naviga mai departe în aceeași formație.

M-am întîlnit pe puntea superioară cu inginerul Vasiliev, care pășea sprijinindu-se în cîrje. Ne-am oprit lîngă copastie, în dreptul tambuchiului de la cabinele ofițerilor. În jurul nostru nu era nimeni. Mi-a spus:

— Precum era de așteptat, n-am izbutit să ne strecurăm fără să fim observați de japonezi. Prin urmare, lupta va începe curînd. De vreme ce așa stau lucrurile, la ce bun să mai tîrîm și navele de transport după noi? Cît mai e încă timp, ar putea fi trimise într-un port neutru. Lucrul acesta ar fi ușor de făcut. În primul rînd, trebuie pus pe goană crucișătorul japonez. Între timp, navele de transport ar profita de ceață și ar dispare fără nici un risc. Această manevră ne-ar aduce un folos întreit: mai întîi, navele de transport ar scăpa neatinse; apoi, crucișătoarele noastre, scutite de a escorta acest convoi inutil în luptă, ar putea să participe mai activ la bătălia care ne așteaptă; în sfîrșit, viteza navelor noastre de luptă, și a întregii escadre, ar crește de la 9 la 12 noduri.

— Rojestvenski crede pesemne că va învinge oricum, mi-am dat eu cu părerea.

— O astfel de credință prostească, neîntemeiată pe o logică sănătoasă și pe cifre, ar putea-o avea un popă, nu un comandant de escadră.

În timpul drumului parcurs de escadră, auzisem adeseori considerațiunile lui Vasiliev, neinfluențate de idei preconcepute, asupra tacticii și strategiei navale. Și, de fiecare dată, eram uimit de argumentele lui, cu neputință de combătut, prin care critica felul în care escadra își executa misiunea operativă. De la el am învățat să gîndesc într-un fel nou. Uneori, se impunea de la sine întrebarea : ce ar fi fost, dacă tînărul acesta și nu Rojestvenski ar fi avut comanda escadrei ? Desigur că el n-ar fi procedat nicidecum atît de prosteste. E drept, Vasiliev era doar inginer naval ; lucrul acesta n-ar fi fost cîtuși de puțin un obstacol, dată fiind marea lui capacitate de orientare în orice situație. În Franța, după revoluția din 1789, oameni de rînd s-au dovedit militari excepționali : de pildă, Ney, fiu de dogar ; Jean Lannes, grăjdar ; Murat, servitor la o bodegă ; Lefevre, soldat de rînd, aproape analfabet ; Massena, fiul unui negustoraș de vinuri ; Bernadotte, de asemenea un simplu soldat, și alți oameni modești, „proveniți de jos". Deosebitele lor aptitudini în domeniul artei militare i-au ridicat pe tinerii aceștia curajoși la rangul de mareșali ai Franței. Secondat de asemenea maeștri ai victoriilor, geniul militar al lui Napoleon a uimit lumea prin strălucitele lui succese pe cîmpurile de luptă. Însuși Napoleon a vorbit cu admirație despre talentele militare și vitejia acestor ajutori ai săi, ieșiți din popor, închinîndu-le rînduri vii, mișcătoare, în memoriile sale. Amintirile mă duceau departe în trecutul marinei, găsind în el și alte fapte, și mai uimitoare încă. Prima carte de tactică navală, apărută în Franța în 1697, n-a fost scrisă de un amiral, ci de un preot — confesorul unei nave — iezuitul Paul Hauste. E semnificativ faptul că el n-avea nici o legătură directă cu arta războiului pe mare, îndeplinindu-și la bordul navelor doar funcțiunea lui. Totuși, nici un amiral n-a fost în stare pînă la el să concretizeze cu atîta profunzime vestitele reguli de manevră a flotelor și de conducere a bătăliei navale, care au devenit de atunci o lege nouă a marinarilor de pretutindeni. Această carte a fost manualul lor de căpătîi ani de-a rîndul ; amirali bătrîni

învățau după ea, ca niște școlari, cum să lupte pe mare. Gîndindu-mă la personalitățile noastre cu autoritate în materie de marină, mi-am amintit fără voie de încă un exemplu impresionant. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, englezii au suferit înfrîngeri pe mare treizeci de ani în șir, fără a se ști cu precizie care erau cauzele. Acest lucru a neliniștit adînc opinia publică din Anglia. Marinarii erau acuzați de lașitate. Unii amirali au fost trimiși în judecată și executați. Adevăratele cauze ale înfrîngerilor n-au fost însă stabilite de specialiștii în materie de bătălii navale, ci de un om pașnic, străin de flotă, John Clarke, un funcționăraș scoțian. Acesta nu era nici marinar, nici militar și, mai uimitor ca orice, nu se urcase niciodată pe o navă. Din întîmplare însă, el, un funcționar civil, nebăgat de nimeni în seamă, care nu văzuse o corabie decît de pe țărm, a dat Angliei cheia cuceririi mărilor, a supremației sale navale. Ca să salveze onoarea militară a țării sale, acest John Clarke, într-o pornire de patriotism îndurerat, a început să caute cu ardoare, cu fanatism, cauzele înfrîngerilor flotei engleze. Dar pentru acest lucru n-a plecat pe mare spre a studia arta militară navală, ci s-a așezat la masă și, ca la șah, a început să așeze în formații niște corăbioare, apoi să facă pe hîrtie tot felul de schițe, ajungînd astfel la înțelegerea legilor, metodelor și procedeelor tactice ale bătăliei navale, a dispunerii navelor în formație de luptă. Din fericire, el nu era închistat în rutina profesională; judecata lui sănătoasă nu era influențată de teoriile artei militare navale, îndeobște recunoscute de comandanții flotelor, de tradițiile, prescripțiile și directivele strategilor și tacticienilor războiului naval. Ignorînd cu desăvîrșire căile bătătorite, Clarke a privit, pentru prima oară, arta militară navală, cu ochii limpezi ai unui om din afară, desprins de mediul respectiv. Prospețimea noilor sale impresii și perspicacitatea lui înnăscută l-au dus la o mare descoperire: marinarii englezi aveau o concepție eronată asupra tacticii războiului pe mare, înțelegînd să lupte, invariabil, într-o singură linie de șir, navă contra navă. Și atunci, John Clarke, care nu era stă-

pînit de idei preconcepute, a avut îndrăzneața inspirație de a scrie o lucrare despre o nouă tactică navală. Clarke a respins acuzația de lașitate adusă marinarilor britanici, în schimb însă a dovedit concludent ignoranța unor prea savanți amirali. El recomanda: să se renunțe, fără șovăire, la formația în linie de șir, care în sine n-are nici o valoare, și să se împartă escadra în grupări separate. Unele din aceste grupări, răzbind cu îndrăzneală prin formația inamicului, să atace partea izolată de grosul forțelor, iar celelalte să împiedice sprijinirea navelor atacate. În asemenea caz, inamicul nu poate renunța la luptă, fără a risca pierderea unei părți din formația sa navală. Clarke îndemna să se ignoreze teama degenerării luptei într-o bătălie generală, arătînd că avantajul va fi de partea aceluia care o va provoca în mod conștient, calculat, prin surprindere. Elementul „surpriză" pune în derută inamicul care, intrînd în panică, se va învălmăși. Pe scurt, dezorganizarea inamicului, tulburarea omogenității, stricarea formației sale, iată calea spre victorie. O dată cu apariția remarcabilei lucrări a lui John Clarke, englezii și-au schimbat în mod radical metodele și procedeele tactice ale războiului pe mare. Călăuziți de ea, ei au repurtat un șir de victorii navale strălucite: la Dominique, la Saint-Vincent și la Trafalgar.

Dar toate gîndurile acestea se refereau la trecut. Altceva mă preocupa acum. I-am spus lui Vasiliev:

— Sînteți revoltat de conduita amiralului, de greșelile lui. Dar tot dumneavoastră mi-ați spus adeseori că cu cît ne va merge mai prost în război, cu atît mai mult va cîștiga cauza revoluției. E adevărat?

Vasiliev și-a încruntat sever sprîncenele negre:

— Întru totul. Și nu retractez ceea ce am spus. Dacă japonezii vor înfrînge escadra a II-a, ultima speranță a imperiului nostru, acest lucru va fi oricum mai important decît moartea unui ministru sfîrtecat de o bombă, sau chiar a unui mare duce. Înfrîngerea forțelor armate este faimentul total al orînduirii unui stat. Pînă și adepții actualului regim din Rusia încep să nu mai creadă în acest regim. Pe de altă parte,

se ridică amenințarea cumplită a maselor populare, cuprinse de mînie. Desigur, acum, ca întotdeauna, guvernanții nu vor ceda puterea de bunăvoie. Guvernanții așteaptă de obicei să fie masacrați chiar de credincioșii lor supuși, așteaptă izbucnirea revoluției. Toate acestea sînt clare pentru mine. Totodată însă nu pot să mă gîndesc, fără durere în inimă, la pieirea navelor noastre, în care se află atîtea suflete de oameni. O asemenea dilemă...

Obrazul imberb al micimanului Vorobeicik se ivi în tambuchiul de la cabinele ofițerilor.

— Da, japonezii ne supraveghează îndeaproape, a încheiat Vasiliev și a pornit spre dunetă, bocănind mînios cu cîrjele în puntea de lemn.

Din ordinul comandantului escadrei, detașamentul de nave de recunoaștere a trecut în pupa escadrei: crucișătorul *Svetlana* s-a plasat ca încheietor în linia de șir a navelor de transport, iar *Ural* și *Almaz* în tribordul și babordul acestora. Crucișătoarele *Jemciug* și *Izumrud,* care încadrau coloana, au fost împinse ceva mai spre prova. Navele-spital veneau în urma escadrei.

Șapte luni și jumătate fuseseră frămîntați oamenii de așteptarea chinuitoare: va veni o zi deosebită, ziua deznodămîntului. Și această zi sosise. Ca de obicei, la orele 8, în sunetele clopotului de la bordul navei, pavilionul „Sf. Andrei" s-a înălțat voios la pic. Eram obișnuiți cu el. De astă dată, însă, în cinstea zilei de încoronare a țarului și țarinei, încă două pavilioane asemănătoare au început să fîlfîie în același timp în aerul umed, dens. Acestea erau totodată pavilioane de luptă.

Contrar obiceiului, moralul echipajului era ridicat. Se auzeau discuții animate. Unii, în cîte un ungher mai ferit, jucau dame, alții citeau cărți. Un grup dezbătea cu aer grav subiectul: ar putea cineva să mănînce pe nerăsuflate 15 funturi de pîine?

Era îngrozitor să te gîndești că în aceeași zi, oamenii aceștia trebuiau să ia parte la o luptă în care mulți dintre ei aveau să-și găsească, probabil, moartea. Acum pozau parcă dinadins, unul față de altul,

prefăcîndu-se că nu le pasă de primejdie: prea se plictisiseră de viața aceea monotonă. Aproape opt luni navigasem pe mări necunoscute, coborînd rareori la uscat, muncind din greu, răbdînd de foame, îndurînd dogoarea istovitoare, zăcînd în murdărie.

Pe lîngă toate acestea, încă de cînd plecasem de la Libava, eram tot timpul obsedați de primejdia unor atacuri din partea japonezilor. Neliniștea crescuse după Madagascar, dar și mai mult, după escala din apele Annamului. În fiecare noapte ne așteptam la atacuri cu torpile. Acum, totul luase sfîrșit — se apropia deznodămîntul; pentru unii, mormîntul rece, în fundul acestor ape; pentru cei care aveau să scape, întoarcerea în țară și pacea mult dorită.

Spre orele 10, la traversul nostru către prova babord, la distanță de vreo 6 cabluri, au apărut alte nave inamice: acum erau patru. Una avea două coșuri, celelalte, cîte unul. Cei de pe teuga cuirasatului nostru le-au cercetat îndelung și pînă la urmă le-au identificat: erau vechile cuirasate de rangul II *Hasidate, Mațușima, Iținkușima* și *Cin-Ien* (cel cu două coșuri). Toate aveau viteză mică și un deplasament cuprins între 4 și 7 mii de tone. Pe navele noastre s-a sunat alarma de luptă. Tunurile din babord și cele din turelele pieselor de 12 țoli de la prova au fost îndreptate asupra grupării de nave inamice. Mulți dintre noi credeau că cuirasatele noastre rapide din grupul 1, și *Osliabia,* din grupul 2, precum și cele mai puternice crucișătoare, *Oleg* și *Aurora,* se vor repezi imediat asupra japonezilor. Pînă la sosirea forțelor principale inamice, cele patru nave puteau fi distruse. Amiralul Rojestvenski n-a trecut însă nici de data aceasta la o acțiune hotărîtă, și cuirasatele nipone s-au îndepărtat de noi atît de mult, încît abia se mai vedeau.

În locul lor, tot la babord, s-au ivit numaidecît încă patru crucișătoare ușoare, rapide. Au fost identificate: *Citose, Kassaghi, Nyitaka* și *Otawa.* Acum nu mai încăpea nici o îndoială: clipa fatală se apropia. Forțele inamice soseau unele după altele concentrîndu-se în drumul nostru. Cele patru crucișătoare, ca și navele care apăruseră înaintea lor, navigau în același

drum cu noi, apropiindu-se încet de escadră. Și acestea aveau misiunea de a-l informa pe comandantul flotei japoneze asupra drumului escadrei noastre. Amiralul Rojestvenski n-a făcut nimic nici de data aceasta pentru a le împiedica.

Crucișătorul auxiliar *Ural* avea un post de telegrafie fără fir, cu o bătaie de aproape șapte sute de mile. Cu ajutorul unui asemenea aparat puteau fi ușor bruiate rapoartele crucișătoarelor nipone. De ce n-am fi profitat de acest lucru ? De pe *Ural* s-a cerut, prin semnale, lui Rojestvenski aprobarea în acest sens. El a răspuns :

— Nu împiedicați transmisiunile japonezilor.

Cei de pe *Ural* au fost siliți să renunțe la intenția lor, cum nu se poate mai înțeleaptă.

Ca să poți ignora pînă într-atîta acțiunile inamicului trebuia să ai o foarte adîncă convingere în superioritatea forțelor tale. Nici unul dintre noi nu avea însă această convingere. Cum puteau fi atunci explicate o serie de măsuri absurde luate de Rojestvenski ? Nu cumva era vorba de o trădare ? Nu. Patriotismul lui făcea din el un ofițer incoruptibil. Dar înfumurarea fără seamăn care-l ducea la orbire îl împiedica să gîndească limpede și să-și conducă cu înțelepciune subalternii. Așa s-a întîmplat și de data aceasta. Cum putea să îndrăznească bunăoară comandantul unui crucișător auxiliar, un căpitan de rangul II, să-i amintească comandantului escadrei, viceamiralului Rojestvenski, măsurile care trebuiau luate în cutare ori cutare caz ? Aceasta echivala cu o ofensă adusă superiorului. *

Într-o singură privință nu i se putea tăgădui ce era al lui : devotamentul slugarnic al omului de curte. La orizont se și adunau norii amenințători ai forțelor inamice, dar el nu putea să uite că în ziua aceea era sărbătoarea sărbătorilor, aniversarea încoronării perechii imperiale. Avusese grijă să anunțe escadra despre aceasta printr-un semnal transmis de pe nava-amiral.

Pe cuirasatul nostru au început să șuiere sifleiele și să răsune, ca întotdeauna, glasurile tunătoare ale subofițerilor de cart:

— La tedeum!

— La tedeum, fuga marș!

Matrozii au fost adunați pe puntea cazărmilor echipajului. Acolo, în fața icoanelor paraclisului de campanie, aștepta, în odăjdii de sărbătoare, preotul Paisi, confesorul navei. Barba lui roșcată, încîlcită, era țeșită ca iarba călcată în picioare de o turmă; pe fața puhavă cu ochi cenușii, spălăciți, i se citea zăpăceala. A început să rostească repede rugăciunile, gîndindu-se, vădit, la cu totul altceva. Matrozii priveau acru, ca și cînd și-ar fi îndeplinit o îndatorire plicticoasă, neplăcută. Unii stăteau nemișcați: alții se închinau, dînd din mînă, de parcă ar fi gonit niște muște sîcîitoare. În încheiere, s-a cîntat învălmășit „Mulți ani trăiască" în cinstea țarului și tot echipajul s-a împrăștiat, înjurînd pe înfundate.

Între timp, escadra luase altă formație. Grupurile 1 și 2 de cuirasate, mărind viteza, au depășit linia de șir din babord și au ocupat loc în capul acesteia. Navele de transport înaintau la tribord, în pupa escadrei, în afara formației de luptă, sub protecția crucișătoarelor. Tot acolo navigau și cinci torpiloare din grupul 2. *Vladimir Monomah* a primit ordin să treacă în tribordul navelor de transport, pentru a le apăra de *Idzumi*. Crucișătoarele ușoare *Jemciug* și *Izumrud*, care îndeplineau misiunea de nave renetitoare ale semnalelor, au trecut și ele la tribord și, împreună cu patru torpiloare din grupul 1, navigau în apropierea liniei de șir a cuirasatelor ultramoderne. În acest fel s-a organizat în formație de luptă escadra noastră.

Navigasem două ceasuri întregi, în formație de marș, sub supravegherea navelor de recunoaștere inamice. Nici unul dintre noi nu știa unde se aflau forțele principale ale inamicului. Puteau fi departe, puteau să fie și undeva pe aproape. Dacă răsăreau deodată din negura care limita vizibilitatea la cinci-șase mile? Judecînd după luptele de la Arthur, o asemenea distanță era aproape echivalentă cu bătaia tunurilor

japoneze. Ce vom face atunci ? Vom lua formația de luptă sub focul inamicului ? Experiența pe care o făcuserăm abia cu cîteva clipe mai înainte ne-a arătat însă că o asemenea manevră necesită cel puțin o oră. Iar japonezii, în vreo douăzeci de minute de la apariția lor la orizont, s-ar apropia de noi pînă într-atîta, încît ar putea trage în plin. Într-o astfel de situație, escadra noastră ar fi sortită repede pieirii.

Cele patru crucișătoare inamice continuau să înainteze în babordul nostru, fără a se pierde din vedere. Distanța pînă la ele se micșorase la patruzeci de cabluri. Rămîneau mereu sub bătaia maximă a artileriei noastre. Mulți oameni se întrebau cu aprindere de ce comandantul escadrei nu dădea ordin să se deschidă focul. Deodată, pe cuirasatul *Oriol* a bubuit lovitura unui tun de șase țoli, scăpată din greșeală de ochitorul de la turela babord-centru. Toată lumea a tresărit. Obuzul a zburat vîjîind către țintă și a căzut aproape în prova celei de-a doua nave din linia de șir a japonezilor. Au deschis focul și celelalte nave, luînd lovitura noastră de tun drept semnalul începerii luptei. Inamicul a început să riposteze prin foc. Loviturile lui se plasau cum nu se putea mai corect. Spre mirarea noastră, obuzele explodau atunci cînd cădeau în mare, stîrnind rotocoale de fum negru și trombe de apă. Probabil că asemenea proiectile erau anume folosite pentru reglaj.

Totuși, japonezii, care deocamdată nu dispuneau de forțe suficiente, au fost nevoiți să se retragă, executînd o întoarcere bruscă la babord. Lupta durase vreo zece minute, fără a se obține lovituri în plin de nici una din părți. Pe *Suvorov* s-a ridicat semnalul :

„Nu risipiți muniția". *

Mulți de pe cuirasatul *Oriol* se bucurau văzînd în aceasta aproape o victorie.

Boțmanul-șef Saem, care tocmai apăruse pe puntea superioară, rîdea de inamic :

— Ehei, *iapoșka* [1], află că acu nu mai ai de-a face cu escadra de la Arthur !

---

[1] Diminutiv ironic dat japonezilor (n.t.).

Bîțîind mereu aprobativ din cap, micimanul Vorobeicik și-a spus părerea la rîndul său :

— Numai să nu dăm peste mine ancorate ; cît despre duelul de artilerie, o să le facem o baie fierbinte !

Boțmanul Voevodin a obiectat precaut :

— La o adîncime atît de mare și pe o asemenea întindere de zonă, nu se prea pot ancora mine. Iar în ce privește artileria, apoi, înălțimea-voastră, și ei trag bine.

Micimanul Vorobeicik s-a mîniat :

— Ascultă, boțman, mai scurtează-ți limba cu o jumătate de țol !

Voevodin și-a încleștat fălcile, stăpînindu-și furia.

Pe *Suvorov* s-a ridicat semnalul :

„Echipajele pot să mănînce pe schimburi".

Am băut cîte o jumătate de porție de rom și ne-am luat hrana. Am mîncat toți la posturi. După masă, echipajul a fost lăsat să se odihnească.

Unii matrozi arătau atîta nepăsare față de lupta iminentă, de parcă n-ar fi avut nici o legătură cu ea.

— Ei, hai să-i tragem un pui de somn, spuse feldvebelul Murzin, și se duse să se culce pe bastingajele de pe puntea cazărmilor.

— Eu mă duc să isprăvesc *Micii burghezi,* răspunse galvanorul Kozîrev și se sui în gabia trinchetului.

Tot acolo s-au urcat comendorii Kilianov, Hramcenko și Kotkin. Cel dintîi îl asculta pe Kozîrev care citea tare, iar ceilalți s-au apucat să joace dame.

Am urcat pe spardec și m-am uitat spre crucișătoarele inamice. *Idzumi,* la tribord, și celelalte patru nave de la babord erau atît de departe, încît abia se mai vedeau. Mergeam în drum 50 grade nord-est, apropiindu-ne de strîmtoare : undeva, la babord, era insula Țușima, iar la tribord, Japonia. Curînd, probabil, avea să se ivească la orizont escadra amiralului Togo, chemată prin t.f.f. de navele din detașamentul de recunoaștere. Informat asupra poziției escadrei rusești, desigur că își concentra grosul forțelor sale navale în strîmtoarea Țușimei. Dacă era așa, de ce n-am arunca cîteva unități rapide asupra navelor din detașamentul

de recunoaștere inamic, angajînd lupta cu ele? Japonezii nu erau încă îndeajuns de tari, ca să nu se retragă din fața noastră. În timpul acesta, escadra rusă, expediind înapoi navele de transport, ar întoarce la babord spre strîmtoarea Coreei. Ceața, limitînd vizibilitatea la șase mile, ar ajuta mult o asemenea manevră. Bineînțeles că inamicul tot are să ne descopere și să ne ajungă din urmă, dar pînă va putea să facă acest lucru, noi, mărind viteza pînă la douăsprezece noduri, am avea timp să străbatem strîmtoarea îngustă și am ajunge departe, în Marea Japoniei. Și ce ar face, mai departe, navele noastre rapide, rămase pe loc? Cînd i-ar sosi ajutoare detașamentului de recunoaștere japonez, ele s-ar retrage luptînd, ori pe urmele escadrei, ori spre Oceanul Pacific, după care ar răzbi pe socoteala lor spre Vladivostok, prin altă strîmtoare. Poate că această manevră n-ar fi dat nici un rezultat — un lucru era însă limpede: escadra nu trebuia să se aventureze înainte cu atîta pasivitate.

Vasea Drozd s-a apropiat de mine:

— Noaptea trecută n-am închis ochii o clipă.

Slăbise vizibil pe drum. Părea că picioarele lui lungi și subțiri se lungiseră și mai mult. Aveam impresia că stă pe catalige. Ochii cu vinișoare sîngerii mă priveau neliniștiți de pe fața palidă.

— Ți-era frică să nu fim atacați de torpile? l-am întrebat.

— Nu-i vorba de asta. M-a frămîntat altceva. Mi-a căzut în mîini o revistă, fără filele de la început și de la sfîrșit. În ea era publicat un articol lung despre autoinstruire. Minunat articol. Scrie că trebuie să te pricepi ce și cum să citești. E de ajuns să ai răgaz pentru treaba asta vreo trei ore pe zi, dar să le rînduiești cu cap. Știi ce folos poate să iasă din asta? După vreo trei ani, ajungi să știi atîtea, de parcă ai fi terminat o școală înaltă. O fi așa, ori ba?

— Cam așa e, l-am încurajat eu.

— Trei ore aș putea să rup oricînd pentru asta.

Vasea Drozd zîmbi și adăugă visător:

— Eh, ce bine ar fi să ajung la închisoare, izolat în celulă! Cică acolo, *politicii* pot să nu facă nimic

— n-ai decît să stai și să tot citești cărți care-ți plac. Într-un an, ori doi, aș mai căpăta vreo două puduri de minte. După demobilizare pun eu ceva la cale, neapărat. Toamna viitoare, trec în rezervă.

— Să trăim noi pînă la toamnă. Ia te uită, vin, am arătat eu spre cruciștoarele japoneze.

— M-am gîndit și eu la asta, ba am ticluit și un cîntecel. Ia ascultă :

Peste turele ceru-i de azur...
Ce ne pîndește-n larg, departe-n față?
Mi se oprește inima în piept,
Cînd mă gîndesc la tînăra mea viață.
Dar poate că va trebui să pier
În ale orientului reci ape...
Ce inimi vor vibra la moartea mea,
Și-n care răzbunarea va începe?
Ah, pentru chinurile fără rost,
Și pentru victimele asprei soarte...

— Ar trebui să spun ceva și despre revoluție, dar nu-mi iese de loc. O să fac cum trebuie mai pe urmă. Iau totul de la capăt.

Clopotul de pe navă a bătut patru lovituri duble, vestind amiaza. O dată cu schimbarea cartului, pe *Oriol* s-a trecut la postul de comandă de luptă, în cabina cuirasată. În clipa aceea ajunsesem în dreptul extremității de sud a insulei Țușima. La semnalul comandantului, escadra a luat un nou drum : 23 grade nord-est, îndreptîndu-se spre Vladivostok.

Inginerul Vasiliev stătea pe dunetă, unde se urcase ajutat de matrozi, și contempla posomorît, pentru ultima oară, escadra. *Armada*[1] noastră se întinsese

[1] *Armada* — (în l. spaniolă) flotă, escadră. Termenul a devenit foarte cunoscut de cînd regele Filip al II-lea al Spaniei a armat o flotă uriașă, trimițînd-o împotriva Angliei, în 1588, și numind-o „Invincibila armada". Se știe că expediția s-a soldat cu un eșec total. În accepțiunea de astăzi, „armada" a ajuns un termen cu care se califică orice escadră (grupare navală, flotă) prost organizată și slab instruită (n.r.).

atît de mult, încît navele din coadă se pierdeau în negura cenușie. Privind o astfel de forță era greu de închipuit că ar putea fi nimicită.

2. ÎNTÎLNIREA CU GROSUL FORȚELOR INAMICE

Valurile de ceață ne-au ascuns vederii, pentru cîtva timp, navele de recunoaștere nipone. Dorind pesemne să profite de această împrejurare, comandantul escadrei a început să-și regrupeze navele de linie într-o formație nouă. Pentru ce, cu ce scop, asta n-o știa nimeni.

La semnalul comandantului, grupurile 1 și 2 cuirasate trebuiau să execute, navă după navă, o întoarcere de 8 carturi la tribord, mărind totodată viteza pînă la 11 noduri. Ordinul acesta s-a executat astfel: mai întîi, nava-amiral a făcut o întoarcere de 90 grade la tribord; apoi, ajungînd la punctul său de întoarcere, au făcut aceeași manevră *Alexandru*, *Borodino* și *Oriol*. Cu alte cuvinte, executînd în mod succesiv întoarcerea, toate navele mergeau în șiajul navei din vîrf. În clipa aceea, detașamentul de recunoaștere japonez s-a ivit din nou. Ca să nu-și dea pe față intenția față de inamic, Rojestvenski și-a contramandat ordinul în ce privea grupul 2, astfel că acest grup continua să navige în drumul inițial — în linie de șir. Mulți dintre ofițeri presupuneau că cele patru cuirasate de prima clasă vor fi desfășurate în linie de front, prin executarea întoarcerii „toți o dată" la babord. Nu s-a întîmplat însă așa ceva. Cînd aceste nave au format un unghi drept cu restul unităților escadrei, comandantul a ordonat:

„Grupul 1 cuirasate să execute o întoarcere navă după navă de 8 carturi la babord".

S-a produs o încurcătură. *Alexandru* a intrat în șiajul lui *Suvorov*, iar *Borodino*, neînțelegînd semnalul, a executat întoarcerea la babord simultan cu nava-amiral. O clipă, dezorientat de manevra navei din prova lui, a șovăit și cuirasatul nostru. În cabina

de comandă s-a stîrnit zarvă mare. Comandantul navei, căpitanul de rangul I Iung, i-a strigat ofițerului șef cu navigația, locotenentului Satkevici:

— Ai greșit! Probabil că s-a dat semnalul „întoarceți toți o dată!"

Locotenentul Satkevici, ofițer conștiincios și atent în îndeplinirea serviciului, a răspuns cu fermitate:

— Nu e cu putință așa ceva. Semnalul l-am descifrat personal, împreună cu subofițerul semnalizator Zefirov.

Nefiind satisfăcut cu o asemenea explicație, comandantul a ordonat:

— Locotenent Slavinski, verifică!

Ofițerul șef de cart Slavinski, întotdeauna echilibrat și domol, de astă dată s-a grăbit să se uite în registrul de semnale și a raportat:

— Nu s-a făcut nici o greșeală. Semnalul dat a fost: „Întoarcere navă după navă". *Borodino* a încurcat lucrurile.

Același semnal l-a descifrat și ofițerul de cart, micimanul Șcerbaciov.

Comandantului i-a venit inima la loc, mai cu seamă cînd a văzut că și *Borodino* a schimbat de drum și s-a grăbit să reintre în formație după *Alexandru*.

În cele din urmă, grupul I a fost dispus în linie de șir. Această linie, împinsă înainte și lateral, forma o treaptă, navigînd separat de restul escadrei, pe drumuri paralele. * Escadra se dispusese iarăși, din mers, pe două linii de șir, din care una, cea din tribord, era condusă de *Suvorov*, iar cea din babord de *Osliabia*. Intervalul între aceste linii de șir paralele era de treisprezece cabluri. **

La orele unu și douăzeci minute după-amiază, o comandă tunătoare a răsunat pe *Oriol*, unde numeroși matrozi dormeau, conform aprobării superiorilor:

— Drepți! Adunarea pentru ceai!

Ceaiul pentru echipaj era fiert direct în cele cîteva samovare uriașe, strălucitoare, de aramă roșie, care se aflau pe puntea cuirasatului. Matrozii se îndreptau repede spre ele cu ceainicele în mîini. De astă dată, însă, nu toți au mai avut parte de ceai.

După vreo cinci minute, la prova tribord au început să se profileze la orizont forțele principale japoneze. Numărul navelor inamice creștea mereu. Toate navigau în linie de șir, tăindu-ne drumul.

Gata! Neavînd o viteză superioară lor, nu ne mai puteam ascunde nicăieri. Tocmai în aceasta constă deosebirea dintre bătălia navală și cea terestră. Pe uscat, poți să te faci nevăzut peste munți, prin păduri. Pe mare, totul e descoperit și, cît vezi cu ochii, se întinde doar suprafața netedă a apei. De altfel, pe uscat comandantul nici nu vede bătălia în ansamblul ei; el își face o idee despre ea numai după rapoartele comandanților în subordine. Pe mare, însă, totul se petrece direct sub ochii lui, putînd să vadă personal tot ce se întîmplă. Pe uscat, comandantul, cu cît e mai mare în grad, cu atît e mai puțin expus la primejdii, comandînd trupele de departe, din spatele frontului. Pe mare, însă, în timpul luptei, toți oamenii, fără deosebire de grad și funcție, înfruntă aceleași primejdii. Nava-amiral e și mai expusă: pavilionul amiralului fîlfîie deasupra ei, parcă dinadins spre a atrage focul inamicului. Dacă nava se scufundă, iar lăsarea la apă a bărcilor e imposibilă, oamenii sînt siliți, pentru a-și salva viața, să se bizuie exclusiv pe dibăcia, pe forța fizică și calitățile lor de înotători; astfel un tînăr matroz are chiar mai multe șanse de a supraviețui, decît un bătrîn comandant de navă sau un amiral.

Soarele se ivise pentru cîteva clipe din nori, luminînd întinsul apelor. Navele inamice se apropiau. Ofițerii noștri căutau să le identifice. Cineva, arătînd nava din cap, a exclamat cu mirare:

— Ia, uitați-vă, cuirasatul *Mikasa!*

— Nu se poate! *Mikasa* e de mult socotit pierdut!

— Ei, de vreme ce se află aici, înseamnă că a înviat din morți.

Într-adevăr, nava din capul formației inamice era cuirasatul *Mikasa,* sub pavilionul amiralului Togo. Urmau cuirasatele *Sikișima, Fudji, Asaki* și crucișătoarele cuirasate *Kassuga* și *Nissin.* După aceste uni-

tăți, au apărut încă șase crucișătoare cuirasate: *Idzumo,* sub pavilionul amiralului Kamimura, *Iakumo, Asama, Ajuma, Tokiwa* și *Irvate.*

Matrozii se adunaseră pe teugă, grupuri-grupuri, privind cu neliniște navele inamice. Respectînd vechile tradiții marinărești, unii dintre ei făcuseră baie și se primeniseră cu rufe curate înainte de a înfrunta moartea. Asemenea oameni, convinși că și pe lumea cealaltă vor trebui să se prezinte înaintea lui dumnezeu ca la inspecția amiralului, erau însă puțini la număr. Într-un grup se afla și fochistul Baklanov, cu salopeta lui soioasă de corvoadă. Ce i-o fi trecut prin cap cînd se uita la navele inamice care se apropiau tot mai mult?...

Preotul Paisi, în odăjdii, cu crucea într-o mînă și cu mătăuzul în cealaltă, trecea în grabă pe puntea superioară, urmat de un matroz cu căldărușa cu aghiasmă, care îndeplinea la bord îndatoririle de dascăl. Se opreau lîngă fiecare turelă, și preotul o stropea repede cu aghiasmă, apoi, îngăimînd o rugăciune, binecuvînta tunurile cu crucea.

Uitîndu-se împrejur, fochistul Baklanov a dat cu ochii de Paisi:

— Ia uitați-vă, băieți, ploșnița noastră roșcată s-a apucat să facă farmece. Cred că degeaba își arată osîrdia. Acuși o să înceapă să se împartă carne de om la pești. Iar milostivul dumnezeu o să se bucure cînd o să vadă cum se îneacă în mare ostașii de Hristos iubitori.

L-au întrerupt glasuri mînioase, pline de ciudă:

— Tacă-ți fleanca, haidamac afurisit!

— Ar trebui să i se înfunde gura cu cîlți, ca să nu-și mai belească dinții!

Baklanov s-a scărpinat în bărbia lată cît un genunchi, s-a întors spre tovarăși și, cu un zîmbet în ochii boboșiți, a întrebat:

— Măi, băieți, știți voi de ce maica domnului are la papistași sîni dolofani, iar la pravoslavnici, slăbănogi?

Ici, colo au izbucnit rîsete.

Alarma de luptă a sunat din nou. Întregul echipaj a trecut la posturi. Peste navă s-a așternut tăcerea. Viața parcă se oprise. Funcționau doar pompele, pentru a feri nava de incendii; șuvoaie sclipitoare țîșneau sec din furtunuri, udînd din belșug puntea. Bărcile fuseseră umplute cu apă încă de dimineață.

Conform rolurilor de luptă, eu trebuia să mă aflu la postul de prim-ajutor, în sala de operații amenajată în tribord, pe puntea de jos, lîngă scara principală a spardecului. Coborînd acolo, i-am găsit pe cei doi medici, Makarov și Avrorov, doi felceri, infirmierii, împreună cu prim-auditorul și cu inginerul Vasiliev, clasat invalid, numiți și ei în acel post. În urma mea a sosit și preotul Paisi, care între timp își scosese odăjdiile. Am fost pus la dispoziția medicilor.

Încăperea, destul de spațioasă, era vopsită în email alb. Ori de cîte ori suna alarma, acolo coboram. În timp ce ne aflam la tropice, era cu neputință să stai în încăperea aceasta, căci sub pardoseaua ei se afla compartimentul mașinilor principale, ceea ce făcea ca temperatura din sala de operații să se ridice pînă la 60 grade Réaumur. Acum însă, aflîndu-ne într-o zonă mai rece, nu mai era atît de cald. Existau și alte neajunsuri: coborîrea de pe puntea tunurilor spre sala de operații se făcea pe o scară îngustă și foarte incomodă pentru transportul răniților. În schimb, culoarul era foarte larg, și se întindea de-a lungul navei, începînd de la prova și sfîrșind la pupa, unde dădea în atelierul mecanic. Acest tunel de fier, din fundul cuirasatului, putea servi la nevoie ca rezervă pentru adăpostirea oamenilor scoși din acțiune. Amenajarea sălii de operații într-un asemenea loc prezenta un mare avantaj prin faptul că era izolat de alte compartimente și bine protejat împotriva proiectilelor inamice: deasupra, de puntea tunurilor care avea o cuirasă de 2 țoli, iar în bordul tribord prin cuirasa bordajului, destul de groasă.

Tot timpul cît a ținut drumul, personalul sanitar, condus de medicul-șef Makarov, a pregătit cu grijă pansamentele și materialele sanitare necesare. Numai rezerva de pansamente individuale era de o mie cinci

sute bucăți. Fiecare din ele se compunea dintr-o fașă lungă de un stînjen și o bucată de tifon, înfășurate în hîrtie parafinată și puse în lăzi speciale. Aceste lăzi, sigilate cu semnul Crucii Roșii, fuseseră repartizate pe toate punțile, la cabina de comandă, prin turele, redute și alte compartimente. Matrozii fuseseră instruiți din timp asupra modului de utilizare a pansamentului individual. Pentru transportarea răniților se pregătiseră cincizeci de brancarde făcute din pînză și bețe de bambus. La fiecare brancardă fusese cusut cîte un sac de doc, pentru ca rănitul, atunci cînd era coborît pe scară, să nu alunece jos. Brancardierii fuseseră repartizați prin diferite locuri de pe navă, protejate de cuirasă, cîțiva dintre ei fiind opriți la sala de operații. Tot acolo se aduseseră căzi și găleți cu apă dulce.

Tot pe puntea de jos, în coferdamuri, în preajma atelierului mecanic, fusese amplasată echipa de pompieri, sub comanda micimanului Karpov și a inginerului mecanic Rums. Cu cîteva clipe mai înainte, acesta din urmă trecuse la postul central de comandă, unde îi era mai la îndemînă să primească dispoziții de la comandant. Oamenii aceștia aveau misiunea cea mai grea : de a stinge incendiile, a repara stricăciunile, a astupa spărturile și a compensa înclinarea navei. Dorind să mai văd o dată ce se petrecea afară, am ieșit pe neobservate din sala de operații și m-am furișat pe puntea superioară.

Escadra inamică ne tăiase drumul de la tribord spre babord și începuse să facă o întoarcere spre noi, părînd că intenționează să angajeze lupta, venind din prova pe drumuri contrare. În urma navelor de linie se iviseră și crucișătoarele ușoare, cu care avusesem dimineața schimbul de focuri. Părea că escadra inamică naviga acționată de același dispozitiv, la o singură comandă. Viteza ei era de aproximativ 15—16 noduri ; fiindcă și noi navigam în întîmpinarea ei, distanța descreștea repede, și din pricina aceasta se crea impresia că toată masa aceea de nave de război, care scoteau fum pe numeroase coșuri, gonea pe mare cu o iuțeală înspăimîntătoare.

Mi-a atras în mod deosebit atenția aspectul navelor inamice care, ca și crucișătoarele de recunoaștere apărute mai înainte, erau vopsite într-o nuanță măsliniu-cenușie și, de aceea, se confundau perfect cu suprafața mării, pe cînd ale noastre erau negre, cu coșuri galbene. Parcă fuseseră vopsite dinadins astfel, ca să se contureze cît mai distinct pe suprafața cenușie a mării. Pînă și în această privință ne dovedisem lipsiți de prevedere.

Poate că amiralul Rojestvenski nu-și imputase niciodată atît de mult o greșeală ca în clipa aceea. De ce detașase cu o jumătate de ceas mai înainte, din formația escadrei, cele patru cuirasate ultramoderne de la grupul 1 și formase cu ele la tribord o linie de șir separată ? În capul ei se afla nava-amiral *Suvorov*, urmată de cuirasatele *Alexandru al III-lea*, *Borodino* și *Oriol*. Linia din babord era condusă de cuirasatul *Osliabia*. O astfel de formație s-a dovedit curînd dezavantajoasă pentru noi. Amiralul Rojestvenski hotărîse să treacă în capul celui de-al doilea șir de nave ; pentru aceasta, însă, trebuia să se deplaseze cu 13 cabluri la babord. Dar avea prea puțin timp pentru chibzuire. La ora unu și patruzeci de minute, *Suvorov* a făcut o întoarcere de patru carturi la babord. După el au început și celelalte trei cuirasate din grupul 1 să execute întoarcerea unul după altul. Această regrupare, executată în apropierea inamicului și sub ochii lui, n-a făcut altceva decît să dezorienteze total escadra.

Îndreptîndu-se în diagonală spre linia de șir din babord, grupul 1 a mărit viteza față de aceasta numai cu două noduri. Totuși cu o asemenea diferență de viteză nu putea să se deplaseze în timp util înainte, reluîndu-și în același timp și locul în fruntea escadrei. Numai *Suvorov* și *Alexandru al III-lea* au izbutit să atingă linia indicată. Ajunse însă pe linia formației de șir din babord și luînd același drum cu ea, adică 23 grade nord-est, ele și-au redus viteza fără a ține socoteală de faptul că erau urmate de celelalte două, cuirasatele *Borodino* și *Oriol*. Acestea din urmă, ca să nu dea peste navele din prova lor, și-au micșorat și

ele viteza sub nouă noduri. Din această pricină s-a iscat învălmășeală : grupurile 2 și 3, nefiind avizate din timp de comandantul escadrei asupra micșorării vitezei, continuau să gonească înainte ; cuirasatele *Borodino* și *Oriol,* care n-avuseseră timp să-și ocupe locul în linia de șir, erau amenințate să rămînă în afara formației. Atunci, ca să le lase să treacă înainte, cuirasatul *Osliabia,* care naviga în capul liniei de șir din babord, a fost silit mai întîi să-și reducă mult viteza ; apoi, de teama unei coliziuni cu *Oriol,* a stopat mașinile și a semnalizat acest lucru ridicînd conurile negre la verga arborelui trinchet. Ce mai aveau de făcut celelalte nave care veneau după *Osliabia* ? Ele și-au redus viteza, ieșind din formație — unele la tribord, altele la babord. Escadra s-a învălmășit în parte, s-a îngrămădit, oferind o țintă de proporții uriașe.

În timpul acesta, cuirasatul japonez *Mikasa,* cel care conducea escadra inamică, ajunsese aproape la travers de *Oriol,* la o distanță de circa patruzeci de cabluri. Unii dintre ofițerii noștri credeau că japonezii, care păreau că manevrează spre a se depărta de linia escadrei ruse, voiau să ne atace ariergarda. Pe neașteptate însă, *Mikasa* s-a îndreptat spre noi, apoi a continuat să execute o întoarcere prin contramarș și a trecut pe un drum paralel cu al nostru. Urmînd manevra navei-amiral, celelalte nave inamice au început și ele să execute întoarcerea, una după alta, manevrînd în acest scop destul de bine. Totuși manevra în sine era foarte riscantă ; formația în linie de șir a escadrei inamice a rămas cîtva timp dublată, ca o buclă.

Părea că norocul îi surîdea de astă dată lui Rojestvenski, oferindu-i unica posibilitate de a-și repara toate greșelile rușinoase comise pînă atunci. Noi nu știam să tragem de la distanțe mari, lucru dovedit concret în repetate rînduri. Navele din capul formației inamice se aflau la treizeci și două de cabluri, ceea ce reprezenta de asemenea o distanță prea mare pentru noi. Escadra japoneză a executat însă manevra de întoarcere prin contramarș în cincisprezece minute.

Dacă cele patru cuirasate moderne din grupul 1, și *Osliabia* din grupul 2, s-ar fi repezit în timpul acesta în linie de front cu toată viteza asupra capului formației inamice, ele ar fi izbutit să se apropie de acesta la o distanță foarte mică, cum s-ar zice, la o aruncătură de băț. În ce încurcătură ar fi fost pus atunci amiralul Togo ! O dată începută manevra escadrei sale aceasta trebuia dusă pînă la capăt. În caz contrar, escadra japoneză s-ar fi învălmășit. În asemenea situație, navele aflate pe curba interioară a buclei n-ar fi putut trage peste cea din afară. Iar tunurile din turelele celor patru cuirasate ultramoderne rusești erau dispuse în așa fel, încît dădeau posibilitatea să se deschidă un puternic foc de prova. Tocmai atunci și-ar fi dovedit toată puterea de distrugere obuzele noastre perforante. În definitiv, o dată ce pornisem la aventură cu intenția de a deține dominația în Marea Japoniei, cu mijloace neadecvate, trebuia să întrebuințăm față de inamic o tactică corespunzătoare și, călcînd orice fel de reguli, să angajăm bătălia generală.

Acest lucru nu s-a întîmplat însă. Rojestvenski nu era omul unor asemenea acțiuni hotărîte. El continua să-și conducă escadra tot înainte în virtutea inerției. *

3. CEL DINTÎI SÎNGE

Sus, bubuiau tunurile grele din turele și cele de 75 milimetri cu loviturile lor seci și violente. Canonada zguduia din încheieturi cuirasatul, care trăgea asupra inamicului cu toată artileria din babord. Părea că bătălia se dezlănțuise din plin, hotărîtoare pentru soarta uneia sau alteia dintre părțile beligerante.

Jos, în sala de operații, era liniște. Becurile electrice luminau viu. Îmbrăcați în halate albe, medicii, felcerii, infirmierii stăteau gravi, ca la inspecție, aș-

teptînd sosirea victimelor războiului. Lîngă ușă, ceva mai la o parte, inginerul Vasiliev ședea pe un scaun, întinzîndu-și piciorul nevindecat, cu speteaza de lemn prinsă în pansament și ținîndu-și cîrjele alături. Din cînd în cînd, se uita la preotul Paisi, care stătea ceva mai departe, parcă admirîndu-i patrafirul înflorat cu fir sclipitor și cu mătase zmeurie, potirul cu împărtășanie atîrnat de gît, barba roșcată ca focul, care-i încadra obrazul palid, buhăit. Prim-auditorul Dobrovolski stătea cu o expresie de nepăsare pe față, cu mîinile la spate, rezemat de perete. Medicul secund Avrorov, mărunțel, blond, dispus spre obezitate, se gîndea la ceva, concentrat, cu mîinile încrucișate și cu capul în piept. Poate că gîndurile lui zburau departe de acea încăpere, spre cei dragi. Alături de el stătea medicul-șef Makarov, înalt, slab, cu fața mată, prelungă, tot ciupindu-și barbișonul castaniu. Deși totul fusese de mult pregătit pentru primirea răniților, din obișnuință își cerceta încă o dată domeniul: dulapurile cu polițe de sticlă, borcanele mari și mici, flacoanele și sticluțele cu diferite medicamente și substanțe, cutiile nichelate, deschise, cu pansamente sterilizate, trusa de instrumente chirurgicale. Toate erau la locul lor: morfina, camforul, eterul, valeriana, amoniacul, alifia contra arsurilor, soluția de bicarbonat, iodoformul, cloroformul, acele cu fire de mătase în soluția de acid fenic, pensele, apa caldă, ligheanele cu săpun și cu perii pentru spălarea mîinilor, gălețile emailate pentru impurități — parcă toate obiectele acestea ar fi fost expuse spre vînzare, și se aștepta din clipă în clipă afluența cumpărătorilor. Oamenii tăceau, dar în adîncul sufletului tuturor, cu toată deosebirea expresiei chipurilor, stăruia unul și același lucru — așteptarea încordată a clipei îngrozitoare. Totuși nu se întîmpla nimic îngrozitor. Emailul alb de pe pereții și tavanul încăperii strălucea, luminile electrice sclipeau. La stînga, venind dinspre ușă, se afla masa de operații, acoperită cu un cearșaf curat. Mă uitam la ea și mă întrebam: cine se va zvîrcoli pe ea, în dureri? În al cui trup se vor înfige acele bisturiuri scînteietoare?

Ventilatoarele aspiratoare și refulante bîzîiau lîngă bordaj, stăruitor, monoton, ca bondarii.

Am simțit deodată că nava fusese lovită de obuze — unul, două. Ne-am uitat unii la alții. Răniții nu se iveau însă. Ce să fi însemnat aceasta? Constatam și la mine, și la ceilalți, dispariția treptată a fricii. Spuneam o vorbă sau alta și ne zîmbeam. Nu-ți venea să crezi că sus, afară, se dădea o luptă pe viață și pe moarte. Părea că erau doar niște manevre cu trageri, care peste un ceas aveau să se termine cu bine — lucrul acesta se mai petrecuse pînă atunci de atîtea ori. Și, în mod inexplicabil, toată lumea s-a bucurat cînd bucătarul Voronin a sosit cel dintîi la pansare. Conform rolurilor de luptă, postul lui fusese lîngă scara de la careul rezervat amiralului, avînd îndatorirea de a ajuta răniților să coboare de pe punte.

— Ei, dragă, ce ai? i s-a adresat prietenos medicul-șef.

După mișcările buzelor medicului, bucătarul a ghicit că acesta îl întreabă ceva și a răcnit:

— Nu aud nimic, înălțimea-voastră! M-a asurzit. S-a spart un obuz, și am zburat de la un bordaj pînă la celălalt. Credeam că s-a isprăvit cu mine, dar uite că am scăpat cu viață.

Toți s-au apropiat curioși, iar el, ridicînd mîna, ne-a arătat un deget cu o mică zdrelitură.

După ce i s-a dat asistența medicală, Voronin a plecat la postul lui. O astfel de rană neînsemnată nu era mare lucru față de bubuiturile năprasnice ale artileriei grele. Și toți cei din sala de operații s-au înveselit și mai mult. Japonezii nu mai păreau atît de groaznici ca pînă atunci, iar nava noastră era destul de bine protejată de cuirasă, pentru a rămîne teafără și a apăra viața celor nouă sute de oameni.

Peste puțin însă au început să apară răniții, în grupuri. Unii erau aduși pe tărgi; alții veneau singuri, pe picioare sau tîrîș. Cei mai mulți erau ofițeri combatanți, subofițeri șefi de secții, comendori, servanți de la piese, telemetriști, semnalizatori, tobosari — toți de la posturile de pe punțile superioare ale navei. Pe dinaintea mea a început să se perinde un șir de

chipuri cunoscute. Iată-l pe matrozul Suvorov, cu schije mărunte înfipte în spinare și în piciorul drept, cu răni sîngerînde la antebraț și la laba piciorului. Dintre ofițeri, cel dintîi a fost adus cu brancarda micimanul Tumanov, comandantul bateriei de 75 milimetri din babord. Fusese rănit de o schijă în spate. A rostit pripit:

— Tunul numărul 6 scos din acțiune. Doi servanți morți. Am predat comanda bateriei praporșcikului Sakellari. E rănit și el, dar a rămas la post.

— Dar cum stăm, în general? a întrebat medicul-șef.

Drept răspuns, Tumanov a dat din mînă, gemînd.

Semnalizatorul Kuzenko se strîmba de parcă i-ar fi venit să strănute: avea rădăcina nasului spartă. Matrozul Karnizov, arătîndu-i medicului coapsa sfîrtecată, rînjea și zvîcnea ciudat din cap, unde se vedea o brazdă îngustă însîngerată trasă parcă de gheara unui urs. Un umăr al toboșarului gradat Volkov, cu clavicula zdrobită, se lăsase mai jos decît celălalt, iar brațul îi atîrna neputincios. Telemetristul Zahvatkin se ghemuise acoperindu-și fața cu mîinile — avea un ochi vătămat, iar celălalt i se scursese complet. Comendorul Tolbennikov bătea nerăbdător din picioare. Avea arsuri la cap, la umeri și brațe. Brancardierii aduceau mai în fiece clipă răniți cu pîntecul spintecat, cu fracturi, cu cranii sparte. Unii aveau arsuri atît de întinse, încît erau de nerecunoscut: linși de limbile de foc, toți se tînguiau, tremurînd ca de febră:

— E frig... mi-e frig...

Răniții care primiseră un prim-ajutor medical erau culcați tot acolo, pe saltelele întinse pe jos.

Așa cum se întîmplă întotdeauna într-o mulțime de oameni, în mijlocul nostru se aflau și viteji și lași. Unii, cu toate rănile grave, după ce erau pansați, săreau, voind să se întoarcă sus, să-și ocupe din nou postul de luptă. Medicii îi rețineau cu forța. Alții, doar cu mici zgîrieturi, căutau să rămînă la infirmerie, ori să se ascundă undeva, în fundul navei.

Așa cum războiul pe mare se deosebește de cel de pe uscat, tot așa și asistența medicală a răniților pe o navă își are trăsăturile ei caracteristice. Înainte de toate, răniții nu pot fi evacuați. Ei trebuie să rămînă pe loc, pînă la sosirea navei într-un port propriu ori străin. Atîta timp cît nava nu și-a pierdut capacitatea de manevră, nu poate ieși din formația de luptă pentru a debarca răniții. Altfel, ar strica formația de ansamblu a escadrei, slăbindu-i temporar forța combativă. În timpul luptei, nici nava-spital nu se poate apropia, pentru a-i îmbarca pe cei scoși din acțiune, căci ar risca să fie scufundată de un singur obuz, cu toți cei de la bordul ei. Așadar, răniții, personalul medical și toți ceilalți împărtășesc laolaltă soarta navei. Există o deosebire și în ceea ce privește felul rănilor. La marină, spre deosebire de frontul terestru, oamenii nu sînt loviți de gloanțe, tăiați de săbii, străpunși de baionete, călcați de copitele cailor. Dacă cei de la uscat suferă numai în parte unele neajunsuri de pe urma tirului de artilerie, cei de la bordul navelor se aleg cu infirmități provocate exclusiv de exploziile obuzelor. În consecință, cei ce solicitau asistența medicală aveau arsuri sau răni pricinuite de schije cu margini ascuțite, tăioase, vătămînd țesuturile pe o mare suprafață. Mai departe, într-o bătălie pe uscat, chiar la posturile de prim-ajutor înaintate, personalul medical nu întîmpină în timpul lucrului neajunsurile de care au parte medicii de pe nave. Acolo e pămînt statornic; aici, pereții se leagănă, puntea fuge de sub picioare, iar la o întoarcere bruscă, executată de navă, se produce o înclinare atît de primejdioasă, încît îți îngheață sîngele în vine, și toate acestea pe neașteptate, fără să poată fi prevăzute.

Ignorînd aceste condiții dificile, cei doi medici lucrau cu o energie excepțională. Cei ușor răniți erau pansați de felceri și uneori chiar de infirmieri. Cei grav răniți treceau neapărat prin mîinile celor doi medici.

— La masa de operație! se auzeau dispozițiile lor.

O bătălie navală nu durează mult, dar învălmășeala care o însoțește poate avea o înrîurire nefastă

asupra succesului operațiilor. De aceea, operațiile grele, ca și tratamentul normal, erau amînate pentru un moment mai favorabil, cînd tunurile aveau să amuțească și adversarii să se îndepărteze unul de altul. În afară de aceasta, răniții soseau într-un număr atît de mare, încît medicii n-aveau vreme să-și dea seama amănunțit de starea leziunilor. Ei se mărgineau doar la examinarea superficială a rănilor și la constatarea gradului de vătămare a sistemului osteoarticular, aplicînd pe loc tratamentul urgent.

Mai în fiece clipă, se auzea glasul poruncitor al lui Makarov:

— Tamponați rana! Brațul, pe scîndură. Acestuia, două injecții cu morfină!

Felcerii și infirmierii alergau de la un rănit la altul, făcînd pansamente sau aplicînd legături. Îndatoririle mele erau simple; schimbam cearșafurile, aduceam cele cerute de medici ori dădeam de băut celor însetați. Ambii medici erau preocupați de cei în primejdie să moară de pe urma rănilor primite. În afară de tangaj, nava zvîcnea mereu, zguduită de salvele trase de artileria de la bordul ei și de exploziile obuzelor inamice. În asemenea clipe, bisturiul medicului, deschizînd rana, pătrundea în trupul omenesc mai adînc decît trebuia, iar foarfeca, în loc să extirpeze țesuturi moarte, se înfigea și în carnea vie.

Părintele Paisi îi spovedeau și-i împărtășea îndată pe cei grav răniți, culcați pe saltele. Se lăsa în genunchi lîngă omul mutilat și, aplecîndu-se spre el, îi spunea cu blîndețe:

— Pocăiește-te de păcate!

Dacă matrozul era în nesimțire și nu-i putea răspunde la întrebări, preotul îl acoperea cu patrafirul și-l dezlega de păcate; apoi ducea, cu mîna tremurătoare, linguriță la gura muribundului, vărsînd pe jos cuminecătura.

Un matroz cu ceafa zdrobită se zvîrcolea în agonie.

— Se împărtășește robul lui dumnezeu...

Deodată, aducîndu-și aminte, preotul Paisi întrebă:

— Cum se numește?

Cineva răspunse:

— Kostîliov. Numele de botez nu i-l știm.

Un infirmier își dădu cu părerea:

— E galvanor, părinte. Ziceți așa: galvanorul Kostîliov. Pe lumea ailaltă o să se știe ce-i cu el.

Preotul holbă ochii la omul care îi dăduse un asemenea sfat, apoi rosti mașinal:

— Se împărtășește robul lui dumnezeu galvanorul Kostîliov.

La sala de operații soseau mereu matrozi de la diferite posturi de luptă. De la ei și de la brancardieri aflam ce se petrecea sus și care era situația escadrei noastre. Știrile nu erau îmbucurătoare. Pe *Suvorov*, pe *Alexandru al III-lea* și pe *Osliabia* izbucniseră incendii. Începuseră să fie înregistrate distrugeri și pe nava noastră.

Pe masa de operații a fost pus matrozul Kottlib Tom. Piciorul stîng zdrobit la genunchi i se mai ținea doar în tendoane. Înainte de a fi ridicat de brancardieri, se tîrîse mult timp, de la reduta din prova pînă în centrul navei, lăsînd șiroaie de sînge în urma lui. Acum zăcea nemișcat, pămîntiu ca un cadavru, complet nepăsător față de tot ce se întîmpla cu el. I s-a tăiat cracul pantalonului, i s-a dezgolit piciorul pînă la coapsă și i s-a făcut o ligatură cu un bandaj de cauciuc. După ce i-a retezat tendoanele, medicul-șef Makarov mi-a ordonat:

— Novikov, ia asta de-aici!

Am luat de pe masa de operații cizma din care ieșea osul însîngerat și am rămas cu ea în mîini, neștiind ce să fac. Priveam ca magnetizat continuarea operației la care era supus Kottlib. Partea rămasă din picior i-a fost frecată cu eter și badijonată cu tinctură de iod. Medicul-șef avea mînecile suflecate pînă la coate. Bisturiul sclipea în mîna lui dreaptă. Mă uitam, ca halucinat, cum dădea la o parte pielea cu un strat de grăsime, cum tăia pieziș carnea, descoperind osul frînt. Apoi a scrîșnit un fierăstrău special, retezîndu-l la capăt. Partea rămasă din carne și pielea au fost trase peste os, după care medicul a început să coasă cu fir de mătase. Eu țineam încă în mîini cizma cu piciorul retezat. Eram leoarcă de o

sudoare rece și simțeam valuri-valuri de greață. Văzîndu-și de treabă, medicul-șef nu observa că are o tîmplă pătată de sînge ; în barbișonul lui castaniu sclipeau broboane mari de sudoare. M-a văzut și s-a supărat :

— Ce tot ții cizma în mîini ?

— Ce să fac cu ea ? am întrebat eu, la rîndul meu, buimăcit.

— Arunc-o sub masă.

Am executat ordinul : am aruncat cizma sub masă, dar nu i-am auzit zgomotul în cădere.

Telemetristul Selinov a trecut peste pragul de fier al sălii de operații, clipind des, orbit de lumina vie a becurilor :

— Cuirasatul *Osliabia* s-a răsturnat ! a țipat el strident.

Cuirasatul nostru tresărea, se cutremura. În sala de operații amuțise orice vorbă. Nimeni nu mai gemea : toți priveau țintă spre telemetristul care ne adusese acea veste îngrozitoare. Buzele lui însîngerate zvîcneau, și privirea îi rătăcea sălbatic de colo, colo, parcă ar fi căutat pe cineva.

— Ce tot vorbești aiurea ? Cum s-a răsturnat ? a întrebat medicul-șef mohorît.

— Cu carena în sus, înălțimea-voastră !

— E absurd ! nu se poate !

— Am văzut cu ochii mei. Mai întîi, ardea ; pe urmă s-a aplecat și s-a răsturnat cu carena în sus.

În urma telemetristului au venit brancardierii, care au confirmat vestea.

— S-a și scufundat, au adăugat ei.

Răniții au început să geamă. Într-un colț, cineva a izbucnit în hohote violente de plîns. Preotul Paisi își făcea mereu semnul crucii cu ochii spre tavan. Medicul-șef și-a ciupit barbișonul cu mîna înroșită de sînge, medicul secund a clătinat din cap, tăcut, și amîndoi s-au apucat din nou de treabă.

Simțeam că dintr-o clipă în alta am să cad jos. Fără să-mi mai dau seama de nimic, am luat-o la goană în sus pe scări.

Bătălia se desfășura pe două linii paralele. Grosul forțelor inamice era alcătuit din patru cuirasate și opt crucișătoare. Împreună cu ele, erau și două vedete rapide, *Tatuta* și *Cihaia*. Acestea n-aveau însă capacitate combativă, îndeplinind doar rolul de nave de legătură, în coada flancului stîng al coloanei: primul, la travers de *Mikasa*, iar al doilea, la travers de *Idzumo*. Noi opuneam japonezilor un număr de douăsprezece cuirasate. Distanța dintre cele două escadre angajate în luptă era de circa treizeci de cabluri.

Trîmbe de fum și de negură se tîrau deasupra mării, lăsîndu-se pe valurile zbuciumate. Sub biciuirile vîntului, trîmbele acestea rătăcitoare se destrămau, și atunci navele inamice se conturau vag pe fondul cenușiu al cerului. Ele navigau una după alta în linie de șir și, ca niște monștri furioși, fantastici, scuipau limbi de foc spre noi. Cuirasatele noastre ripostau la fel. Forțele principale ale escadrelor luptau între ele, pentru soluționarea diferendului dintre cele două imperii beligerante. În pupa și în tribordul liniei cuirasatelor angajaseră lupta și crucișătoarele. Bubuiturile tunurilor, ba apropiate, ba îndepărtate, stîrneau un vuiet infernal, de parcă bolta cerului ar fi fost de fier, și în ea ar fi izbit niște baroase uriașe. Sute de obuze nevăzute, dar pe care omul le simțea cu toată ființa, se încrucișau în zbor străpungînd aerul, șuierînd pătrunzător. În jurul navelor noastre, mai ales al celor din cap, cădea o grindină grea de metal. Obuzele japoneze explodau chiar în momentul cînd izbeau apa. Marea se zbuciuma, clocotea. Trombe uriașe de apă, amestecate cu fum negru-ruginiu și cu flăcări roșii, țîșneau urlînd o clipă deasupra ei. N-aveai cînd să-ți recapeți cumpătul în acest necontenit cutremur al văzduhului, al navei, al nervilor omenești...

Escadra inamică era închegată, omogenă. Între navele sale nu existau diferențe mari de viteză sau de armament. La noi, însă, numai cele patru cuirasate moderne erau asemănătoare: dar și acestea, încadrate în aceeași formație cu celelalte nave de diferite

tipuri, învechite, parcă și-ar fi pierdut caracteristicile coborîndu-se la nivelul celor mai proaste dintre ele. În desfășurarea luptei, această deficiență s-a manifestat din plin. Noi aveam o viteză de nouă noduri, iar japonezii de cincisprezece și mai bine. Tactica inamicului se concretizase în funcție de aceste condiții. Formația inamică naviga mereu înaintea liniei noastre de șir, în așa fel încît la traversul lui *Suvorov* se afla nava a șasea sau a șaptea din linia de șir japoneză. Aceasta dădea inamicului posibilitatea să-și reverse focul concentrat asupra cuirasatelor noastre din cap. Amiralul Togo voia pesemne să nimicească mai întîi forțele principale ale escadrei ruse, iar după aceea să se răfuiască cu celelalte nave. Noi nu aveam aceleași posibilități de acțiune. Viteza redusă a escadrei noastre ne punea în stare de inferioritate. Distanța pînă la nava inamică din cap era atît de mare, încît nici *Suvorov* nu avea multe șanse de a-și lovi obiectivele. Pentru fiecare unitate imediat următoare, această distanță creștea în mod progresiv. În afară de aceasta, formația inamică tindea să taie drumul escadrei noastre, vîrful ei abătîndu-se mereu la dreapta. Printr-o asemenea manevră, amiralul Togo își ferea cît mai mult nava-amiral, fiind acoperit de cuirasatele noastre din cap. Cuirasatul *Oriol* era al patrulea în șir, dar și pentru artileria lui de la pupa *Mikasa* se afla dincolo de limita bătăii. Ce să mai vorbim de navele noastre din coadă? Pentru ele, el era total inaccesibil.

Totuși Rojestvenski ordonase să se tragă asupra navei inamice din cap. Și mulți dintre comandanții noștri căutau să nu încalce ordinul de operații dat de superiorul lor, neîndrăznind să execute acțiuni independente. Aceasta era însă o eroare fundamentală. Proiectilele trase de pe navele noastre din coadă nu ajungeau la obiectiv, căzînd în mare. Cel mai bun lucru ar fi fost să se tragă asupra navelor care se aflau la traversul nostru.

Cei din cabina cuirasată de comandă a navei noastre și-au dat seama de aceasta, la o jumătate de

ceas după angajarea bătăliei. Ofițerul șef cu artileria, locotenentul Șamșev, a raportat comandantului navei :

— Obuzele noastre nu ajung pînă la *Mikasa.*

— Da, tragem în vînt, s-a declarat de acord căpitanul de rangul I lung, uitîndu-se atent prin ambrazura cabinei de comandă la navele inamice.

— Permiteți să deplasăm focul asupra crucișătorului *Ivate?*

— Altceva nu ne rămîne de făcut.

Crucișătorul *Ivate,* ale cărui linii semănau oarecum cu acelea ale *Aurorei* noastre, era cel mai apropiat de noi.

Comenzile necesare au tunat spre centrala de tir, iar de acolo au fost transmise turelelor care puteau să tragă, cele din babord.

— Asupra navei inamice de tip *Aurora,* foc!

Peste puțin, au fost semnalate lovituri în crucișătorul *Ivate.*

Intr-una din turele se stîrnise o neînțelegere. Matrozul care trebuia să transmită comanda nu se putea dumiri de loc în privința dispoziției superiorilor și întreba mereu :

— Dar de ce să tragem în *Aurora,* de vreme ce este a noastră ?

I s-a repetat de mai multe ori aceeași comandă și în cele din urmă i s-a strigat, împreună cu o înjurătură de mamă :

— Tîmpitule! Destupă-ți urechile!

In timp ce acea turelă era ocupată cu o asemenea discuție, crucișătorul *Ivate* s-a deplasat. Ieșind din formație și executînd o întoarcere, a mărit distanța. Și alte nave japoneze recurgeau la asemenea manevre, cînd obuzele noastre începeau să le încadreze.

Japonezii întrebuințau împotriva noastră obuze de ruptură, încărcate cu un exploziv extrem de puternic — un fel de torpile zburătoare. Creșterea distanței avea drept unic rezultat micșorarea preciziei tirului. Efectul lor distrugător nu era însă de loc micșorat. E drept că atunci cînd loveau o navă nu străbăteau cuirasa, în schimb, însă, distrugeau toate suprastruc-

turile, provocau incendii, scoteau din acțiune guri de foc și oameni.

Noi trăgeam asupra inamicului cu obuze perforante, care aveau focoase cu întîrziere. Astfel de proiectile fuseseră concepute anume pentru distrugerea cuirasei. Înainte de a exploda, era necesar însă, mai întîi, să străpungă cuirasa, să se înfigă la oarecare adîncime. Deci, trebuia să tragem asupra inamicului de la distanțe cît mai mici. Cu cît creștea depărtarea pînă la el, cu atît mai puțin efect aveau proiectilele noastre: fie că ricoșau în cuirasă, ca niște nuci în perete, fie că plesneau. Judecînd după efectul produs asupra *Aurorei,* în care, cu prilejul „incidentului de la Hull", chiar noi am tras cîteva obuze, cele mai multe nu explodau de loc, chiar dacă străpungeau bordajul navei inamice. Mai mult decît atîta, făcînd comparație între licăririle focurilor trase de ambele părți, era vădit că japonezii trăgeau cu o cadență cel puțin de două ori mai mare decît noi. Era cert că escadra noastră suferea de pe urma loviturilor inamicului, în timp ce acestuia îi producea foarte puține stricăciuni.

Își dădea oare seama Rojestvenski de aceasta? Dacă da, atunci de ce nu contracara acțiunile inamicului? De ce nu executa nici un fel de manevre? Toate preocupările noastre se reduceau la una singură: să nu primim cu nici un preț lupta, și să nu contraatacăm. În consecință, navele noastre din cap virau treptat spre tribord. Aceasta era cea mai proastă tactică defensivă. Pe la orele 3, escadra, schimbînd drumul ei de pînă atunci, 23 grade nord-est, se îndreptase spre est, parcă ar fi luat-o către țărmurile Japoniei.

Cuirasatul *Suvorov,* cuprins de flăcări, s-a abătut deodată din formație către tribord. *Alexandru* s-a repezit în urma lui, dar și-a dat seama îndată că nava-amiral nu mai putea conduce escadra și a preluat comanda. A doua navă-amiral, *Osliabia,* dispăruse de pe suprafața mării. Situația noastră era din ce în ce mai gravă. Contraamiralul Nebogatov, cu grupul 3,

naviga în coada formației, urmat de contraamiralul Enquist, care avea sub comandă crucișătoarele.

Prin urmare, cele șase cuirasate din capul formației, care făceau parte din grupurile 1 și 2, rămăseseră fără comandant. Conducerea escadrei fusese dezorganizată. Îndată ce ne întîlnisem cu grosul forțelor inamice, scăpasem din mîini inițiativa în luptă.

Nici unul dintre amiralii subalterni nu încerca să execute o manevră îndrăzneață, contraatacîndu-i pe japonezi. De altfel, ar fi fost o acțiune greu de realizat, cu viteza medie de nouă noduri de care dispuneam. Ordinul de operații suna : să răzbim spre Vladivostok. Această directivă obseda pesemne mințile comandanților și amiralilor secunzi, iar aceștia se străduiau din răsputeri s-o execute. Pentru ce ? Ce rost mai avea, de vreme ce ne convinsesem în mod concret că nu puteam răzbi spre Vladivostok ? Și, dacă o parte din escadră ar fi izbutit să facă acest lucru, ar mai fi putut ea oare să schimbe în favoarea noastră mersul războiului ? N-ar fi fost mai bine pentru noi să ne retragem spre sud, pe întinderile Oceanului Pacific ? Se înțelege de la sine că japonezii n-ar fi renunțat la urmărirea noastră. Dar și cel mai elementar raționament ne spunea că nu mai aveam altă cale decît să scăpăm în direcția opusă. Această manevră trebuia executată, fie numai și pentru a ne desclești de inamicul care ne distrugea escadra fără nici o ripostă. E greu de spus ce dispoziții ar mai fi dat comandamentul nostru în caz că am fi izbutit să ne pierdem în ocean : să ne îndreptăm din nou spre Vladivostok, să ne dezarmăm prin porturile neutre, sau s-o luăm la sănătoasa ? Un lucru era clar : drumul care ducea pe lîngă insula Țușima, ales de noi, se dovedise tot atît de nepotrivit, ca și cînd am fi încercat să străpungem un zid, izbindu-ne cu capul de el.

Fără a ține seama de pieirea iminentă care le pîndea, navele noastre din capul formației făceau mereu încercări desperate de a executa ordinul lui Rojestvenski. Era un eroism vecin cu demența. Linia de șir a navelor inamice se îndepărtase mult în prova noastră. Profitînd de aceasta, escadra rusă, condusă

de cuirasatul *Alexandru,* voia să răzbească spre nord trecînd în pupa inamicului. Părea însă că amiralul Togo ghicise intenția noastră, căci a întreprins îndată o contramanevră. Șase nave din grupul 1 japonez au executat o întoarcere de 8 carturi „toți o dată" la tribord și s-a îndepărtat de noi, în linie de front. După cîteva clipe însă, printr-o întoarcere tot la tribord, amiralul japonez și-a repus navele în linie de șir și s-a îndreptat în sens contrar. Acum *Nissin* ajunsese în cap, iar *Mikasa* în coadă. Amiralul Kamimura și grupul său n-a urmat exemplul comandantului escadrei, ci lăsîndu-l la tribord s-a îndepărtat de el, venind din direcția opusă. De ce? Deoarece observase că escadra rusă se abătuse iar spre est. Grupul 2 de sub comanda lui ținea necontenit navele noastre din cap sub focul intens al artileriei principale.

Între timp, cuirasatul *Oriol* primise numeroase lovituri în plin. În jurul navei explodau tot mai multe obuze. Vederea se încețoșa de mulțimea trombelor de apă care țîșneau de pretutindeni. Părea că marea se ridicase ca un zid pentru a ne bara drumul. Vălătuci de fum negru, licăriri de explozii, grindină de schije și de stropi de apă — toate erau un vălmășag.

Manevra japonezilor izbutise. Mai departe însă conduita amiralului Togo deveni ciudată. După ce se încredințase că navele din escadra rusă nu se îndreptaseră spre nord, ar fi trebuit să se întoarcă imediat pe urmele lor. N-a făcut-o. A încetat focul și a dispărut în întuneric, rupînd vremelnic contactul cu escadra rusă. În fața forțelor noastre rămăsese amiralul Kamimura, cu cele cinci nave ale sale, fără crucișătorul *Asama,* care fusese avariat mai demult și ieșise din luptă. Spre norocul lui, escadra noastră în ansamblu nu dispunea de o viteză superioară și de o pregătire de luptă corespunzătoare. Dacă lucrurile ar fi stat altfel, această parte a flotei nipone ar fi fost repede nimicită de noi.

Amiralul Kamimura ne-a urmărit numai vreo cincisprezece minute. Dîndu-și probabil seama de riscurile poziției sale a executat o întoarcere „navă după navă" de 16 carturi la babord, și s-a îndreptat în direcția în

care dispăruseră navele japoneze din grupul 1. În cele din urmă grupul 2 a rupt și el contactul cu escadra noastră, care se întorsese aproape cu totul spre sud *.

Lupta fusese întreruptă.

Oare mult timp avea să țină această pauză ?

Ce făceau în vremea aceasta crucișătoarele noastre ? Ele nu săriseră nici o clipă în ajutorul forțelor principale, fiind ocupate cu apărarea convoiului de nave de transport, inutil pentru noi. Inginerul Vasiliev avusese dreptate. Această situație lipsise artileria cuirasatelor de sprijinul celor peste șaizeci de tunuri de calibru mijlociu ale crucișătoarelor. Nici cele nouă torpiloare ale escadrei noastre nu luaseră parte la luptă. Ele stătuseră departe, în afară de bătaia artileriei inamice, avînd misiunea de a fi atente la nave-amiral și, la nevoie, să-i salveze pe amirali. Astfel, din ordinul lui Rojestvenski, torpiloarele noastre fuseseră transformate din unități de luptă în nave de salvare.

Bătălia încă nu se sfîrșise, dar nu mai exista nici o îndoială că soarta escadrei fusese pecetluită. Nava-amiral *Osliabia* se scufundase ; cealaltă navă-amiral — *Suvorov* — fusese scoasă din luptă și rătăcea pe undeva prin împrejurimi. *Alexandru* și *Borodino* ieșiseră nu demult din formație, avînd incendii la bord. Cuirasatul *Oriol* avea avarii grave. Era incontestabil că japonezii dispuneau de superioritate în ceea ce privește viteza, capacitatea de manevră, calitatea muniției, cadența și preciziunea tirului. Ei dețineau inițiativa, impunîndu-ne distanța de tragere, momentul și locul angajării luptei, alegînd direcțiile de atac și de manevră, presînd asupra capului formației noastre și îndreptîndu-ne escadra în direcția în care voiau. E adevărat că un crucișător-cuirasat din escadra lor fusese scos din luptă — totuși noi eram cei zdrobiți din punct de vedere material și, mai mult decît atît, moral. Aceasta la numai o oră după angajarea luptei. Escadra noastră se transformase într-un convoi al morții.

În prima fază a bătăliei, cuirasatul *Oriol* suferise avarii grave. Pătrunzînd prin ambrazurile tunurilor, două obuze de calibru mare explodaseră, unul după altul, în turela de la prova. Bătînd aerul cu mîinile, comandantul bateriei, micimanul artilerist Șupinski, se prăbușise ucis pe loc, cu fruntea străpunsă de o schijă. Lîngă el fuseseră omorîți trei matrozi. Ceilalți, răniți, au fost scoși și ei din acțiune. Două tunuri de 75 milimetri de la babord erau avariate. Pătrunzînd prin ușa blindată, schijele au mai scos din acțiune încă o piesă asemănătoare la tribord. După aceea, un proiectil de 12 țoli a distrus în întregime reduta de la prova și a provocat explozia muniției depozitate în chesoane; a izbucnit un incendiu. Pulberea de cărbuni, stîrnită din fundul buncărelor de răbufnirile aerului, se învolbura în interiorul navei, laolaltă cu fumul și cu aburul, orbind oamenii.

Explozia unui obuz de douăzeci de puduri a distrus cabestanul, cu toate instalațiile anexe.

Comandant al turelei de 12 țoli de la prova era locotenentul Pavlinov. Se afla la postul de comandă, deasupra pieselor, cu capul într-un lăcaș sferic din bolta turelei, protejat de o calotă de oțel, ca o pălărie. Cele trei ambrazuri din calotă — una în față și două în lături — îi dădeau posibilitatea de a vedea cîmpul de luptă. Turela funcționa bine, întorcîndu-se ușor, fără zgomot, la stînga și la dreapta. Sub platforma de fier, vuiau surd motoarele, ascunse în adîncul puțului blindat. Muniția și pulberea erau ridicate cu ascensoarele din magaziile aflate la fundul navei și apoi înghițite de camerele de încărcare ale celor două piese. Închizătoarele grele zăngăneau, deschizînduse și revenind la loc. O dată la două minute detuna o salvă, însoțită de răbufnirea unei flăcări roșii, care sfîșia văzduhul. Tunurile reculau, parcă speriate de ce au făcut, apoi, acționate de frîna de recul, se întorceau încet în poziția inițială.

Deodată, în fața ambrazurilor a țîșnit o flacără orbitoare urmată de o bubuitură năprasnică. Cîțiva oa-

meni din turelă s-au prăbușit pe platformă. Locotenentul Pavlinov s-a aplecat, ținîndu-și îndelung între mîini capul contuzionat, de parcă i-ar fi fost frică să nu cadă jos, apoi s-a întors cu băgare de seamă ca să vadă ce s-a întîmplat cu oamenii și cu obiectele dimprejur. Pe fața lui cu sprîncene negre se zugrăvise o expresie de mirare și de bucurie : trăia.

— Ne răpun blestemații, ne omoară, înălțimea-voastră ! strigă unul din servanți.

Locotenentul Pavlinov nu auzea însă nimic. Din urechi începu să-i curgă sînge — îi fuseseră sparte ambele timpane. Rămînînd totuși la postul lui, întrebă cu glas tare :

— Dispozitivele de ochire și de tragere sînt în ordine ?

Încărcătorul drept fusese deteriorat, dar cel stîng funcționa. Transportorul electric era avariat ; obuzele începură să fie aduse pe brațe, prin galeria pupului. Cînd se pregăteau să reînceapă tirul, se auzi vocea îngrijorată a comendorului Volkov :

— Ia uitați-vă ce s-a întîmplat !

O porțiune destul de mare a țevii tunului din stînga fusese smulsă de explozie. Cei din turelă nu știau, însă, că bucata de oțel smulsă, în greutate de o jumătate de tonă, fusese zvîrlită pe puntea superioară, la prova, lovind și omorînd pe loc trei matrozi care se aflau pe punte.

Se auzeau bubuituri pretutindeni pe navă ; piese grele de fier erau sfărîmate, copastiile distruse, bărcile sparte ; coșurile galbene erau pline de găuri mici, negre, de parcă ar fi fost ciupite de vărsat. Deodată, suprastructura aflată în spatele turelei tunurilor de 12 țoli de la pupa a plesnit ca o foaie de hîrtie sub izbitura unui pumn. Din spărtură a răbufnit o flacără : cabinele de pe puntea tunurilor au luat foc. Străbătînd bordajul subțire în compartimentul 82 din interiorul navei, un obuz a explodat în cabina 20 — în care locuia inginerul Vasiliev. Ușa a zburat din țîțîni, pereții de fier au crăpat la încheieturi. Patul, dulapul, lavaboul, cărțile, masa de scris cu desene, rufele, hainele — totul a fost distrus.

Plutonierul șef de magazie Osip Feodorov a raportat inginerului cele întîmplate. Vorbea repede, apropiindu-și mustățile și ochii mobili de urechea superiorului, cu un aer misterios, de complice, parcă ar fi complotat ceva.

— Da, rău am făcut că n-am ascuns desenele într-un loc mai sigur, spuse Vasiliev, parcă gîndind cu glas tare, apoi întrebă grav : Cît de mare e spărtura ?

— Are o suprafață de vreo 30 de picioare pătrate [1]. A izbucnit și un incendiu, dar l-au stins valurile care pătrund prin spărtură. Acum, apa se revarsă pe puntea tunurilor.

— Să se astupe imediat spărtura ! ordonă Vasiliev.

— S-a și încercat, dar nu se poate face nimic. S-au așezat ferțe de tendă și pături, dar valurile le aruncă numaidecît. Poate că s-o mai potoli lupta, și atunci om face noi ce-om face.

Feodorov, amintindu-și parcă de ceva, s-a repezit deodată pe culoar, spre atelierul navei.

Turela de la prova-babord cu tunuri de 6 țoli era sub comanda locotenentului Slavinski. Îmbărbătîndu-i pe matrozii de sub ordinele lui, acesta striga cu glas gros, plăcut :

— Curaj, băieți ! Merge bine...

Deodată, undeva alături a bubuit explozia unui obuz. O clipă, în fața ambrazurilor a răbufnit o flacără lată, ca o velă de corabie, luminînd orbitor tot ce se afla în turelă. S-a auzit o trosnitură asurzitoare, de parcă toată nava s-ar fi frînt în două. Închiși după blindajul gros al turelei, servanții erau sufocați de gazele înecăcioase și, cîteva clipe, nu și-au mai dat seama de nimic. S-a constatat că obuzul străpunsese teuga și celelalte două punți — puntea inferioară și cea principală. Aplecîndu-se, locotenentul Slavinski cercetă cu privirea interiorul turelei. Totul era în ordine. Peste cîteva clipe, însă, un alt obuz a explodat în dreptul turelei, probabil ceva mai jos de linia de plutire. Nava n-a suferit nici o avarie, dar suflul exploziei a zvîrlit o trombă de apă la cincizeci de pi-

[1] Circa 2,8 metri pătrați (n.t.).

cioare în sus și aceasta s-a prăbușit pe punte. Apa sărată a năvălit în turelă, prin ambrazurile tunurilor, ale calotei și pe sub capacul dispozitivului ejector. Ea a scăldat oamenii din cap pînă în picioare și s-a năpustit în torente, urlînd, în compartimentul de sub turelă, prin elevatorul de muniție, în magazia de muniții, stîrnind panică printre cei aflați în compartimentele de jos. Care inimă n-a zvîcnit în clipa aceea, acolo, în fundul cuirasatului, la gîndul înfiorător că nava se scufundă!

Canonada, întreruptă pentru cîteva clipe, reîncepuse. Focul a fost deplasat asupra crucișătorului inamic *Ivate*. Locotenentul Slavinski a apreciat distanța la zece cabluri. Lovitura trasă era însă prea scurtă. Atunci, unghiul de tragere a fost mărit.

— Lungă! strigă comandantul de turelă.

Înălțătorul a fost puțin micșorat, și, la cîteva clipe după lovitură, a răsunat un glas plin de bucurie:

— În plin! Așa! Ochiți asupra cabinei de comandă! Ah!...

Scoțînd un țipăt, locotenentul Slavinski a zburat jos de pe platforma de observație. Avea o contuzie rotundă la frunte, ca o pecete, cu un ochi nu vedea din cauza prafului, iar celălalt i se scursese; fața lui plinuță, pistruiată, avea un rictus dureros. Cînd au sosit brancardierii ca să-l ajute să ajungă la sala de operații, i-a spus subofițerului artilerist Țariov:

—la comanda. Eu am isprăvit cu războiul...

Puțin după aceea, alte cîteva obuze au lovit turela. Una dintre explozii a fost atît de violentă, încît nimeni nu s-a putut ține pe picioare. Servanții de la piese, zvîrliți în lături de suflu, înlemniseră de groază, fără să-și dea seama cîteva clipe ce se întîmplase — părea că turela se cufunda undeva, cu un zgomot asurzitor. Revenindu-și, oamenii au văzut cadranele sparte, lăzile cu dispozitive de ochire împrăștiate pe platforma de fier, tuburile acustice ale comendorilor rupte în bucăți, obuzele smulse din jgheabul transportorului, buloane rupte și crăpături în formă de stea în blindajul vertical al părții mobile. Comendorul Vol-

neakov zăcea nemișcat pe platformă, cu ochii larg deschiși. Servanții, ușor răniți, au sărit la el :

— Ce ai, prietene ? Ei, a trecut ! Ridică-te !

Matrozul era însă mort, deși nu i-au găsit nici o rană pe trup.

— Turelă, la dreapta ! Turelă, la stînga ! începu să comande cu glas tare subofițerul Țariov.

Turela însă, deplasată de pe rulmenți, cu afetul tunului din stînga sfărîmat, fusese grav avariată. Nu mai era nimic de făcut. Oamenii și-au pansat rănile și au coborît sub punte.

Turela de la centru-tribord, cu tunuri de 6 țoli, suferise și ea stricăciuni. Un obuz lovise blindajul vertical, altul explodase pe cupolă, nimicind calota postului de comandă. Un matroz care lucra la împrospătarea cu muniții fusese trîntit jos ; ridicîndu-se în patru labe, a început să se învîrtească de colo, colo, întrebînd :

— Fraților, unde m-a rănit ?

O pată de sînge i se lățea pe spinare, între umeri, prin zdrențele bluzei sfîșiate. Fața lui, blajină, jalnică, se învinețea văzînd cu ochii. Deodată s-a prăbușit pe spate și a murit pe loc. O dată cu el fuseseră răniți subofițerul șef al turelei și un comendor. Ușa turelei se înțepenise. Mai existau celelalte două ieșiri : pe sus, prin orificiul cupolei, ori pe jos, prin magazii. Pereții unei suprastructuri din vecinătatea turelei se prăbușiseră, făcînd astfel ca ochirea ei în direcție să fie restrînsă.

La una din turelele de 6 țoli de la tribort, o schijă se înfipsese adînc între partea fixă și dispozitivul pivotant.

Turela își pierduse capacitatea de rotație. Ca s-o repare, comendorii, în frunte cu micimanul artilerist Vorobeicik, fuseseră nevoiți pînă la urmă să deschidă ușa blindată și să iasă afară. Ochirea în direcție a turelei a fost restabilită. Tocmai atunci, însă, un comendor a fost ucis, iar micimanul Vorobeicik, rănit la picior. Lăsîndu-se jos și strîmbîndu-și fața tinerească și fragedă, ca de fată, acesta a țipat :

— Brancardieri !

Doi matrozi s-au apropiat de el în fugă și l-au culcat pe targă. Micimanul gemea într-una și se tot tînguia că moare. A fost dus în grabă la sala de operații. Tocmai cînd ajunseseră însă la tambuchiul punții superioare, și voiau să coboare pe scară, a explodat un obuz aproape de ei. Un brancardier a fost ucis, iar celălalt grav rănit. Micimanul Vorobeicik a sărit în picioare, de astă dată fără ajutorul nimănui și s-a repezit în jos pe scară scoțînd țipete deznădăjduite. În drum s-a ciocnit de furierul Egorov, pe care era cît pe ce să-l dea peste cap, și a fugit valvîrtej mai departe. Ajungînd la sala de operații, a început să alerge năuc de colo, colo, călcînd peste răniții grav, pînă ce a fost înșfăcat de infirmieri. Lăsîndu-se jos, pe dușumea, scîncea :

— Aoleu, mor !

Curînd după aceea turela de sub comanda lui Vorobeicik, lovită de încă un obuz de calibru mare, a fost scoasă definitiv din acțiune. Cîțiva servanți răniți au fost duși la sala de operații, iar cei teferi mutați la alte guri de foc.

Incendiile izbucneau unul după altul, dar echipa de pompieri, sub comanda micimanului Karpov, le combătea cu toată energia.

Cabina cuirasată de comandă fusese lovită și ea. Cei dinăuntru scăpaseră neatinși, pînă cînd, în sfîrșit, un obuz de calibru mare a explodat la extremitatea din babord a cupolei blindate. Schijele au pătruns prin ambrazuri în cabina cuirasată de comandă, sfărîmînd telemetrul, tabloul indicatoarelor și turtind portavocile. Centrala de tir fusese avariată ; ofițerul șef cu artileria, locotenentul Șamșev, a ordonat la tunuri să se continue tragerea descentralizat, pe borduri. Aproape toți cei din cabina cuirasată de comandă avuseseră de suferit. Locotenentul Vrednîi, care avea o mică rană superficială la umărul stîng, a plecat la sala de operații. Matrozii l-au dus tot acolo și pe ajutorul ofițerului cu navigația, locotenentul Larionov, grav rănit la frunte și la gît. Ceilalți ofițeri, precum și semnalizatorii, timonierii, ordonanțele, telefoniștii, mai mult sau mai puțin atinși de schije, au rămas la

posturi. În drum spre Extremul Orient, comandantul navei, căpitanul de rangul I lung, care primea adeseori de la comandantul escadrei admonestări, părea nervos, aprins. Mulți socoteau că, atunci cînd ne vom întîlni cu japonezii, are să se zăpăcească. Contrar așteptărilor, acum era calm și rămînea la post, deși fusese rănit și bandajat la cap. Își dădea bine seama că lupta era iremediabil pierdută și că fiecare secundă putea deveni fatală pentru tot echipajul. Nu degeaba obrajii lui își pierduseră roșeața de totdeauna, iar ochii albaștri i se umpluseră de melancolie, ca și cînd și-ar fi luat adio de la viață. Totuși, acest celibatar în vîrstă, îmbrăcat cu îngrijire, care nu uitase să se bărbierească nici în dimineața acelei zile, ținea capul drept, parcă sfidînd moartea. Alături de el, comandantul secund, căpitanul de rangul II Sidorov, își încrunta cu îngrijorare sprîncenele dese și-și ștergea mereu cu bastista fața cu mustața căruntă, întinzînd urmele de sînge de pe ea. Locotenentul Șamșev fusese rănit și el. Pe la orele 3 în cabina cuirasată de comandă doar ofițerul șef cu navigația, locotenentul Satkevici, mai era teafăr.

În timp ce bubuiau explozii, răbufneau flăcări și se prăbușeau peste navă trombe uriașe de apă, nimeni nu știa care îi va fi soarta peste o clipă.

Boțmanul Voevodin, care stinsese incendiul izbucnit la magazia de vopsitorie, se îndrepta spre pupa. Aplecîndu-se, vrînd parcă să se facă cît mai mic, din partea opusă se apropia repede pe puntea superioară torpilorul Vasea Drozd. Ținea o mînă la cap, ca pentru a-l feri de obuzele ce săgetau prin aer, și dădea de zor din cealaltă. Încotro mergea atît de grăbit visătorul acesta slăbănog, cu picioare lungi? Aruncînd o privire în direcția din care fulgerau focurile trase de navele inamice, deodată s-a oprit în loc, parcă nehotărît. În aceeași clipă boțmanul a fost dat peste cap de suflul unei explozii. Sărind în picioare, Voevodin văzu o mogîldeață care se rostogolea pe puntea de la centru într-o volbură de fum ruginiu — parcă ar fi fost un ursuleț ce se juca. Cînd fumul fu spulberat de vînt, boțmanul crezu că înnebunește: Vasea Drozd,

înjumătățit într-o clipă, se zvîrcolea deznădăjduit în chinurile morții. Cu ochii năuci, cu fața schimonosită, sărea pe cioturile scurte, roșii, rămase în locul picioarelor. Dădea spasmodic din mîini, încerca să fugă, dar se prăbușea numaidecît înapoi pe punte într-o baltă de sînge.

— Fraților! Cuirasatul zboară spre nori! Zboară cuirasatul! răcnea el înnebunit.

După aceea începu să se rostogolească de colo, colo pe puntea devastată, izbucnind în hohote demente de rîs sau plîngînd isteric. În sfîrșit, amuți și se opri în loc. Trupul său mutilat tresărea în spasmele morții.

Abia atunci își veni în fire Voevodin. Sărind în sus, se repezi la tambuchiul cel mai apropiat.

6. TREIZECI ȘI OPT DE PAVILIOANE FĂRĂ CONDUCERE

Îndată ce s-a semnalat apropierea grosului forțelor inamice, cuirasatul-amiral *Suvorov* a început să se pregătească de luptă. S-a sunat alarma. Comandantul cuirasatului și al întregii escadre a trecut în cabina cuirasată de comandă.

Dacă privim nava ca un organism viu, atunci cabina cuirasată de comandă și prin forma ei, și prin rolul pe care îl are de îndeplinit în luptă, seamănă oarecum cu capul omului. E o turelă cilindrică, cu diametru de un stînjen și jumătate, făcută din plăci de cuirasă groase de zece țoli. Deasupra este protejată de un acoperiș blindat, în formă de ciupercă. În pereții cabinei, la înălțimea ochilor unui om în picioare, există cîteva ambrazuri lungi și înguste, prin care se poate observa totul de jurîmprejur. În spate, cilindrul cabinei are o intrare fără ușă, iar la un pas de aceasta e așezată o placă groasă de blindaj, dreptunghiulară. Cabina cuirasată de comandă se află pe puntea superioară spre prova, comunicînd printr-un puț vertical cu interiorul aproape pînă în fundul navei. Prin acest puț, pășind pe niște scoabe laterale ca pe niște trepte, se poate coborî pînă la postul central. În

cabina cuirasată de comandă se află o serie întreagă de aparate și de dispozitive pentru conducerea navei: telegrafele comenzii, timona, habitaclul compasului, pupitrul de navigație cu hărți, portavoci și telefoane, care fac legătura cu toate compartimentele navei. Pe pereți sclipesc geamurile și arama lustruită a cadranelor de la care, ca niște nervi cerebrali, se întind fire electrice spre turele, spre alte cadrane asemănătoare de pe puntea tunurilor, spre felurite indicatoare acționate de curent, care semnalizează deschiderea sau încetarea focului, numărul de ordine al navei inamice asupra căreia trebuie să tragă comendorii, înălțătorul și felul obuzelor cu care trebuiesc încărcate tunurile.

Postul central este tot o cabină cuirasată de comandă, dar se află cu cîteva etaje mai jos. El posedă aceleași dispozitive; e de asemeni legat prin telefon și portavoci cu toate părțile navei. Dacă suprastructura de pe punte a fost distrusă, conducerea navei e mutată la postul central.

Cabina cuirasată de comandă e creierul navei. Atunci cînd amiralul se află în ea, devine centrul de comandă al întregii escadre. În timpul luptei, de acolo pornesc toate ordinele.

În cabina cuirasată de comandă a navei-amiral *Cneazul Suvorov,* care naviga în fruntea escadrei, era atîta înghesuială, încît cei dinăuntru abia se mișcau. Împreună cu amiralul Rojestvenski se aflau acolo și membrii statului său major: șeful de stat-major, căpitanul de rangul I Clapier de Colong, doi ofițeri aghiotanți și specialiștii: ofițerul cu minele și torpilele, ofițerul șef cu artileria, ofițerul șef cu navigația și doi ofițeri de ordonanță pentru transmiterea ordinelor comandantului escadrei. Tot acolo se aflau și ofițerii navei: comandantul ei, căpitanul de rangul I Ignatzius, ofițerul șef cu artileria, ofițerul șef cu navigația, revizorul, ofițerul șef de cart. Cei doi timonieri mînuiau timona; matrozii de la telefoane și portavoci stăteau în poziție de drepți, așteptînd ordine; telemetristul își lipise ochii de telemetrul din babord, măsurînd distanța pînă la inamic; în inter-

valul rămas liber, stăteau nemișcați semnalizatorii și agenții de legătură ai comandantului navei.

Cabinele noastre de comandă erau de un tip mai vechi. De aceea, o asemenea concentrare a personalului de comandă într-un singur punct de pe navă era foarte riscantă. Același lucru se petrecuse pe cuirasatul *Țesarevici,* în bătălia de la Port-Arthur, la 28 iulie 1904, și acea lecție dovedise marea primejdie la care este expusă o escadră printr-un asemenea mod de organizare interioară a comandamentului. Un singur obuz de mare calibru, care a lovit un perete al cabinei cuirasate de comandă, a devastat literalmente punțile de la prova cuirasatului *Țesarevici.* Comandantul escadrei, amiralul Vitheft, și alți cîțiva ofițeri din statul său major au fost uciși. Nava-amiral, nemaifiind condusă de nimeni, a început să gireze în jurul ei însăși, punînd în neorînduială toată escadra, ceea ce a provocat desperarea celorlalte nave și întoarcerea a șase dintre acestea la Port-Arthur, unde le aștepta pieirea.

Rojestvenski n-a vrut totuși să se abată de la șablonul tradițional în ceea ce privea organizarea interioară a conducerii marii sale escadre. Nu s-a gîndit să-și treacă pavilionul pe un crucișător rapid, ci a rămas pe cuirasat, în capul formației. Or, asigurarea continuității comandamentului în bătălia de la Țușima era deosebit de importantă pentru escadra rusă. Navele din compunerea ei nu fuseseră cîtuși de puțin pregătite pentru acțiuni independente. Toată lumea se bizuia numai pe amiralul Rojestvenski, care crease o centralizare excesivă a conducerii. Înainte de bătălie, acesta nu-i pusese la curent cu planurile lui nici măcar pe subalternii lui direcți, comandanții de grupuri — fără să mai vorbim de comandanții de nave, care mergeau după el ca niște orbi conduși de o călăuză. Imprimase escadrei convingerea că numai voința lui nestrămutată unea într-un tot adunătura navelor de diferite tipuri, care intrau în compunerea escadrei a II-a.

Ceasul cumplitei încercări se apropia.

Cuirasatul *Suvorov* naviga cu o viteză de 9 noduri, cufundat în tăcere, ca și cum pe toate punțile lui, la mașini și în turele nu mai era nimeni în viață. Cei din cabina cuirasată de comandă abia scoteau și ei, cînd și cînd, cîte o vorbă. Toți se aflau în acea stare de așteptare încordată, cînd omul se silește să-și țină și respirația.

Amiralul, trupeș, greoi, cu barba scurtă, rotundă, înspicată de fire argintii, urmărea manevrele inamicului fără să ia binoclul de la ochi. Prea înalt pentru a putea privi comod prin ambrazuri, era nevoit să-și depărteze picioarele și să-și încovoaie spatele lat. Grumazul cărnos i se răsfrîngea peste gulerul vestonului. Mișca din fălci, ca totdeauna, ceea ce făcea ca fața lui ca de piatră să se mai însuflețească întrucîtva, dar, în același timp, inspira o frică și mai mare celor dimprejur.

Acele ceasului arătau ora 1 și 48 minute cînd șeful de stat-major Clapier de Colong, acel aristocrat mereu hărțuit și terorizat, a raportat timid:

— Excelență, *Mikasa* execută o întoarcere în direcția noastră.

Rojestvenski a răspuns cam răgușit, de parcă i s-ar fi uscat cerul gurii:

— Văd! Fac cu toții o întoarcere „navă după navă". Probabil că vor să ia drum paralel cu noi.

Și a ordonat numaidecît:

— Ridicați semnalul: „Asupra navei din cap, foc!" Reglajul să se execute cu tunul de 6 țoli din prova-babord.

Cîteva clipe după aceea amiralul Togo executase cu cuirasatul *Mikasa* o întoarcere completă de șaisprezece carturi. Deodată a bubuit o lovitură de tun trasă asupra lui de la distanța de treizeci și două de cabluri. Obuzul a căzut prea departe. Celelalte nave ale escadrei noastre au deschis și ele focul. Efectul tirului de artilerie concentrat s-a dovedit însă negativ chiar de la primele lovituri. Jerbele de apă împroșcate de obuzele diferitelor nave se învălmășeau. Marea clocotea lîngă *Mikasa*. Navele nu puteau însă distinge unde căzuseră obuzele proprii pentru a putea să-și

regleze tirul. Cîteva clipe după aceea inamicul începu să riposteze. Superioritatea pregătirii escadrei sale, datorită antrenamentului metodic, se dovedi numaidecît. Reglajul se executa de o singură navă, care semnaliza apoi distanța celorlalte. Abia atunci urma o serie de salve, cu un mare procent de lovituri în țintă. O grindină de proiectile se abătea asupra obiectivului.

La început, *Suvorov* primea lovituri numai de pe cuirasatul *Mikasa*. Pe măsură însă ce escadra japoneză executa întoarcerea și lua drum paralel cu noi în sens invers — cu alte cuvinte, la un minut sau un minut și jumătate — au început să-l copleșească cu obuze una după alta și navele *Fudji, Sikișima, Asahi, Kassuga* și *Nissin*.

Curînd după aceea șase crucișătoare japoneze și-au concentrat focul asupra cuirasatului *Osliabia*, iar *Suvorov* a devenit ținta principală a șase cuirasate inamice, cele mai puternice și cu mare putere de foc. Asupra lui cădea fără întrerupere o grindină de oțel. Japonezii trăgeau cu obuze de ruptură. Explodînd, acestea împroșcau o puzderie de schije mărunte și stîrneau limbi uriașe de flăcări și nori de fum negru sau galben-aprins, înecăcios. Tot ce putea arde, chiar vopseaua de pe fier, lua imediat foc. Salvele tunurilor proprii, exploziile obuzelor inamice și scrîșnetele fierului distrus se contopeau într-un vuiet continuu, zguduind nava de la chilă pînă în vîrful catargelor.

În cabina cuirasată de comandă pătrundeau, prin ambrazuri, schije mici, așchii, fum și stropi de apă. Afară, ascunzînd totul împrejur, într-o vedenie de coșmar, se legăna un zid de flăcări, de fum și de apă răscolită. Observarea tragerii nu mai era posibilă în asemenea condiții. De altfel, nimănui nu-i mai ardea acum de așa ceva. Toți cei aflați în cabina cuirasată de comandă erau zguduiți și demoralizați de acea urgie dezlănțuită pe neașteptate. Groaza îi făcea să se lipească de peretele vertical al cabinei, să se trîntească pe punte. Numai matrozii stăteau la locurile lor: la timonă, la telemetru, la portavoci și la telefoane. Nu aveau încotro. Unii ofițeri din cadrele de

comandă se lăsaseră pe vine ; alții îngenuncheaseră. Chiar și amiralul, înfumuratul, trufașul Rojestvenski, se apleca tot mai mult, ferindu-se de schije. În cele din urmă focul adversarului l-a făcut să se lase în genunchi. El a dat cel dintîi această pildă celorlalți. Ghebosat, cu capul tras între umeri, părea mai curînd un pasager deznădăjduit, decît un comandant de escadră. Doar cînd și cînd vreunul din tinerii ofițeri se mai uita o clipă prin ambrazuri. Mulți dintre cei de față aveau răni ușoare. *

Comandantul Ignatzius a raportat amiralului, cu glas rugător :

— Excelență, după cît se pare, inamicul ne-a încadrat, de aceea permiteți să schimbăm de drum.

— Bine, a aprobat Rojestvenski, fără să mai stea pe gînduri.

La orele 2 și 5 minute s-a schimbat de drum cu două carturi la tribord. Numărul obuzelor care cădeau pe navă a mai scăzut ; curînd însă ele au început din nou să lovească fără întrerupere. Un obuz de 6 țoli a izbit blindajul cabinei de comandă. N-a făcut victime, dar a provocat un șoc puternic. Ceasul s-a oprit.

Pe puntea bărcilor, pe spardec și în salonul amiralului de la pupa au izbucnit incendii. S-a trimis după echipa de pompieri. Era însă cu neputință să fie găsită pe puntea descoperită, unde obuzele explodau fără întrerupere. Împroșcați de schije, oamenii erau scoși din acțiune unul după altul și uneori omorîți pe loc, grupuri întregi ; furtunurile de incendiu se defectau, se rupeau. Nu se putea ține piept focului ; încet-încet, focarele izolate se uneau într-un incendiu general care năpădea toată puntea, de la teugă pînă la dunetă.

În cabina cuirasată de comandă a fost rănit ofițerul șef cu artileria navei, locotenentul Vladimirski. Telemetrul „Barr-Strode" din babord, sfărîmat, a fost înlocuit cu cel din tribord. Ofițerul șef cu artileria din statul-major, colonelul Bersenev, un bărbat deșirat, ciolănos, s-a apropiat de el, încercînd să măsoare distanța pînă la inamic, dar s-a prăbușit, ucis pe loc. Cei doi timonieri au fost și ei uciși la postul lor. Pînă

să vină timonierii de schimb, s-au postat în locul lor cei doi aghiotanți din statul-major, Sverbeev și Krjijanovski. Cavilele timonei erau pline de sînge.

Suvorov a trecut din nou la drumul vechi, 23 grade nord-est.

Din toate compartimentele navei se raportau la comandă vești dintre cele mai puțin îmbucurătoare. Postul de prim-ajutor de lîngă paraclisul de campanie, de pe puntea trupei, fusese distrus. Rănițiii adăpostiți acolo fuseseră transformați într-o masă informă de carne. La corpul navei, în babord, sub linia de plutire, se produsese o spărtură prin care apa pătrundea în interior. S-a mai comunicat încă un raport prin telefon :

— Obuze de mare calibru au lovit turela pieselor de 12 țoli de la pupa. S-a produs o explozie. Turela a fost scoasă din acțiune.

Nava pierduse jumătate din artilerie.

Amiralul, deși rănit, rămăsese în comandă. Acum, însă, prezența lui era inutilă, nu mai putea să conducă escadra.

Nimeni nu mai îndrăznea să iasă pe punte, înfruntînd vijelia de foc pentru a semnaliza cu pavilioanele, căci obuzele măturau totul. În afară de aceasta, toate saulele de semnalizare fuseseră retezate, iar lada cu pavilioane luase foc. Arborele mare, frînt de un obuz, se prăbușise peste bord. Verga de semnalizare a arborelui trinchet căzuse...

Neputincios, pasiv, amiralul rămînea la postul său, în așteptarea unui obuz care să-l scape de povara comandamentului.

Poate că își aducea aminte de trecut.

...La Petersburg, pe malul Nevei, se ridică uriașul și vechiul edificiu, cu săgeata aurită în vîrf, al Amiralității Generale. Acolo își petrecuse Rojestvenski ultimii doi ani, ca șef al Marelui Stat-Major al Marinei. Bucurîndu-se de favoarea țarului, se socotea atotputernic. Cu doi ani în urmă era doar contraamiral, relativ tînăr, la vîrsta de cincizeci și cinci de ani. Totuși, spre invidia altora, izbutise să ocupe un post atît de înalt, sărind peste viceamirali. Toți tremurau

înaintea lui. Pe atunci era convins că, sub conducerea sa, flota rusă propășea și se întărea devenind o putere navală de temut.

Acum, poate că gîndurile zbuciumate îi aduceau înaintea ochilor altă viziune: o conferință la Ministerul de Război. La scara aceluiași edificiu, în fața căruia se află statuia lui Petru I, se opresc echipaje elegante, din care coboară ofițeri superiori — șefii serviciilor din Departamentul Marinei, care sosesc grăbiți la o conferință urgentă. Jos, în vestibul, îi întîmpină și le ia mantalele portarul, un bătrîn venerabil, cu pieptul împodobit de patru cruci ale ordinului „Sf. Gheorghe" și o mulțime de medalii. Cei sosiți urcă sus, străbat sala de biliard, apoi trec prin ușa din dreapta spre cabinetul ministrului marinei, o cameră cu ferestrele spre piața Senatului, în care atrag privirile căminul somptuos și tablourile ce reprezintă țări, amirali comandanți și bătălii navale. O lustră grea de bronz atîrnă din plafon; pe parchet e așternut un covor.

Lui Rojestvenski toate îi sînt familiare, inclusiv masa mare din lemn de nuc, acoperită cu postav verde. Și iată, la masa aceea de conferințe s-au așezat amirali, ministrul de război și alți ofițeri cu grade mari. Unii sînt îngrijorați, neliniștiți; alții jubilează în sinea lor: se discută perspectivele bătăliei de la Țușima. Ea va avea loc peste o zi, două, și atunci numele amiralului Rojestvenski va fi pe buzele tuturor...

A fost distrus și al doilea telemetru din comandă. Atras de zgomot, amiralul întoarce capul. Un spasm, ca pricinuit de o durere ascuțită, îi crispează fața. El rostește printre dinți, fără să se adreseze cuiva anume:

— Ce mîrșăvie!

Cum să salveze situația? În ce chip să comunice celorlalte nave că e necesară o inițiativă îndrăzneață din partea lor, întrucît nava-amiral a fost lovită de atîtea proiectile cîte ar fi ajuns pentru întreaga escadră? Obișnuiți doar să execute ordinele, comandanții navelor așteaptă aceste ordine și merg, supuși,

după amiral, iar lui nu-i rămîne decît să-i tîrască după sine, stînd în genunchi.

Profitînd de marea sa superioritate în viteză, inamicul înainta repede, depășind linia noastră, învăluindu-i capul și ținîndu-l pe *Suvorov* în centrul arcului astfel format. La orele 2 și 25 minute *Mikasa* ne-o și luase înainte cu vreo patruzeci de cabluri, începînd să ne taie drumul. Din escadra noastră, doar cinci, șase nave din cap mai puteau lua parte la luptă. Un ofițer a raportat acest lucru amiralului. El a ordonat să se schimbe de drum cu trei carturi spre tribord, pentru a ne desfășura în curbă interioară și a da posibilitatea navelor din coadă să intre în acțiune.

În clipa cînd cuirasatul întorcea spre tribord, un obuz de mare calibru a explodat chiar în dreptul unei ambrazuri a cabinei cuirasate de comandă. O parte din cei care se aflau înăuntru au fost uciși, iar ceilalți răniți, inclusiv amiralul care s-a ales cu fruntea brăzdată de o schijă. Timona a fost blocată rămînînd întoarsă spre tribord; pentru moment nu mai era nimeni care să o manevreze, astfel că nava angajată în întoarcere a început să gireze ca oarbă în jurul ei. Cuirasatul *Suvorov* fusese scos din luptă. Tragedia *Țesareviciului* se repeta și cu escadra a II-a.

Restul formației s-a luat după nava următoare, *Alexandru al III-lea,* care încercase să intre în siajul lui *Suvorov,* dar dîndu-și seama repede că acesta fusese scos din acțiune revenise la drumul inițial. Un timp, *Alexandru al III-lea* a izbutit să protejeze nava-amiral, sleită de puteri, contra tirului concentrat al inamicului.

Un incendiu a izbucnit în apropiere de cabina cuirasată de comandă. Locotenentul Sverbeev s-a dus să ia măsuri pentru stingerea lui, dar a fost rănit în spate și a plecat să se panseze. Amiralul ședea jos, pe punte, cu capul în piept, adînc deprimat. Era absolut cu neputință să fie condus spre postul de operații, pe punțile descoperite, în mijlocul incendiilor și exploziilor. Autoritatea lui asupra celor treizeci și opt de pavilioane ale escadrei luase sfîrșit. Colonelul Filippovski, plin de sînge, a încercat să guverneze cuira-

satul cu ajutorul mașinilor, dar acesta se abătea cînd la babord, cînd la tribord, cu circa opt carturi, apoi s-a canarisit la babord cu șase-șapte grade.

Cîteva clipe după aceea, un obuz a izbit cabina cuirasată de comandă drept din prova. Schijele au țîșnit în toate părțile. Amiralul a fost rănit din nou, la picior. Ignatzius, comandantul navei, care ședea pe vine, a căzut pe spate, dar s-a ridicat îndată în genunchi și, privind deznădăjduit împrejur, și-a dus mîinile la cap. Pielea de pe craniu i se răsfrînsese — parcă s-ar fi deschis un plic; sîngele șiroia din rană. A fost dus la pansat. Ofițerul de pavilion, locotenentul Krjijanovski, cu mîinile scrijelate mărunt, parcă acoperite de plăgi, a alergat la timonă ca s-o aducă la zero. Toate aparatele fuseseră distruse. Legătura cu celelalte compartimente ale navei era întreruptă.

Aproape în aceeași clipă un obuz a explodat pe punte, la tribord. Furierul Ustinov, curier de cart, care stătea în apropierea cabinei cuirasate de comandă, s-a prăbușit pe punte și nu s-a mai putut ridica: îi fuseseră retezate amîndouă picioarele. Era unul din tinerii cei mai serioși și cei mai cumsecade de pe navă. Acum, pe targă, nu țipa și nu gemea de durere, ci zîmbea resemnat, ca și cînd rănile lui mortale l-ar fi gîdilat doar.

Pe la orele 3 au luat foc postamentele bărcilor, cabina de navigație de pe puntea superioară, teuga și tambuchiul cabinelor. Cabina cuirasată de comandă era plină de cadavrele ofițerilor și ale matrozilor care nu putuseră fi ridicate. Numai patru oameni scăpaseră cu viață acolo, dar și aceștia răniți: amiralul Rojestvenski, Clapier de Colong, șeful statului-major, Filippovski, ofițerul șef cu navigația din statul-major, și un subofițer. Aceștia erau amenințați de o soartă groaznică: ori să moară asfixiați de fum, ori să ardă de vii, căci cabina cuirasată de comandă, înconjurată de flăcări, era acum ca o cratiță pusă pe un foc de vreascuri, fiind izolată complet de restul punții. Cei dinăuntru nu mai aveau altceva de făcut decît să coboare la postul central de comandă. Zvîrlind în lături cadavrele, au deschis tambuchiul puțului vertical care

ducea în adîncul navei, aproape pînă la fundul ei, și toți patru au început să coboare. Se temeau că amiralul, rănit, putea să facă o mișcare greșită, și să cadă în fundul puțului, zdrobindu-se. Au ajuns însă cu bine la postul central de comandă.

Suvorov era de nerecunoscut. Fără arborele mare și fără coșul din pupa, cu punțile dinspre pupa și cu platformele laterale devastate, contorsionate, cu toată puntea superioară în flăcări, cu bordajele pline de spărturi, nu mai arăta cîtuși de puțin ca o navă-amiral. Învăluit într-un nor de fum negru, cu resturile trinchetului și cu coșul din prova abia mai ținîndu-se, semăna acum, de la distanță, cu silueta unui crucișător japonez de tipul *Matușima*. După încercarea cuirasatului *Alexandru al III-lea* de a răzbi spre nord prin pupa escadrei inamice care îl depășise, *Suvorov* rătăcea în afara formației sale, și străbătînd linia navelor ruse a nimerit între ai săi și japonezi. Întrucît navele rusești din coadă nu văzuseră în ce împrejurări ieșise din formație au luat cuirasatul drept o navă japoneză avariată și, la rîndul lor, au început să tragă în el.

Guvernarea navei fusese schimbată la postul central de comandă. Dintre toți ofițerii din statul-major al escadrei rămăsese numai colonelul Filippovski. Ceilalți dispăruseră cine știe unde. În cele din urmă, a plecat de acolo și amiralul. Părăsit de toți, a rătăcit cîtva timp prin compartimentele de jos ale navei, schiopătînd, oprindu-se mereu, parcă dus pe gînduri. Voia să urce sus, să intre într-una din turelele care rămăseseră întregi, dar drumul spre ele era barat de flăcări. Nu mai dădea nici un fel de dispoziții. Matrozii, ocupați cu misiunile pe care le aveau de îndeplinit, nu-l mai luau în seamă. Ajunsese de prisos la bordul navei, nu mai era de folos nimănui, de parcă n-ar mai fi avut ce căuta acolo.

La ce s-o fi gîndit în clipele acelea? Oameni, pe care parcă nici nu-i vedea, forfoteau buimăciți încolo și încoace pe lîngă el, luptînd deznădăjduiți, din răsputeri, cu focul și cu apa. Deodată chipul lui lipsit de viață parcă se mai însufleți. Zărise o lădiță cu semnul

Crucii Roșii, purtată subsuoară de un matroz care trecea în goană. Materialele sanitare și pansamentele erau mutate grabnic în alt loc. Amiralul își holbă privirea asupra semnului roșu care se îndepărta, aducîndu-și parcă aminte de ceva important din viața lui. Să-i fi înviat oare în minte chipul iubit al sorei de caritate Natalia Mihailovna ? Să fi fost posibil ca ea să-i alunge din conștiință, chiar și în acele clipe înfiorătoare, grija pentru soarta escadrei masacrate ? Cu glas pierdut, dogit, aproape rugător, i-a spus primului întîlnit, mecanicul Kolotușkin :

— Strecoară-te pînă la puntea superioară și vezi dacă e pe undeva nava-spital *Oriol*.

— Am înțeles, excelență ! a răspuns Kolotușkin, foarte mirat de un asemenea ordin al amiralului, și a dispărut după un coferdam.

Cîrma a fost în sfîrșit deblocată și redresată, și cuirasatul a încercat să urmeze escadra, guvernat numai cu ajutorul mașinilor, rămînînd mereu sub protecția celorlalte nave. Era un răstimp de liniște. Ofițerii și matrozii care mai rămăseseră la posturi se străduiau să stingă incendiile și să restabilească măcar cît de cît ordinea la bordul navei. Pentru a lupta împotriva focului au fost chemați servanții împrospătători de la magazii și redute, și s-au adus furtunuri de rezervă de la comanda de navigație. S-au ridicat morții, s-au degajat punțile și s-au amenajat scări provizorii, în locul celor distruse. La verificarea pieselor de artilerie s-a constatat că nu mai erau apte pentru tragere decît turelele de 6 țoli din prova și din centru-tribord care nu participaseră la luptă, precum și mai multe piese de 3 țoli din bateria și din reduta de la pupa. Ventilatoarele fuseseră distruse și presiunea la căldări scăzuse din cauza lipsei de tiraj. Așa cum era, total devastată, nava nu mai avea nici o capacitate combativă, ci doar stînjenea manevrele escadrei care nu voia să-și părăsească amiralul. În timpul acesta șeful de stat-major Clapier de Colong, care-și venise în fire de pe urma șocului suferit, alerga de colo colo întrebîndu-i pe toți :

— Unde este amiralul ?

În istoria războaielor navale nu se mai pomenise ca un șef de stat-major să-și fi pierdut comandantul la bordul navei.

— A trecut pe-aici, spuneau unii.

— A urcat undeva, sus, răspundeau alții.

În cele din urmă, un ofițer a dat indicații mai precise:

— Se află în turela din centru-tribord.

Spre orele patru, *Suvorov* a nimerit din nou între linia noastră și cea inamică, fiind supus pentru a doua oară tirului concentrat al japonezilor. De data aceasta au fost distruse toate coșurile și ventilatoarele: limbi uriașe de flăcări se ridicau deasupra mormanelor de fier sfărîmat, de parcă ar fi erupt un vulcan. Acest tablou al distrugerii și al morții nu putea fi privit fără strîngere de inimă de pe navele noastre care treceau pe lîngă cuirasat.

Văzînd starea de neputință în care se afla nava-amiral rusă, inamicul hotărîse să termine cu ea și s-o torpileze. Asupra cuirasatului *Suvorov* s-a repezit, din spatele navelor de linie, un divizion de torpiloare. Dar leul plin de răni mai avea destule puteri, pentru a pune pe fugă șacalii veniți înainte de vreme după pradă. Executînd o întoarcere cu ajutorul mașinilor, el i-a întîmpinat cu focul tunurilor din tribord rămase în funcție și a respins atacul, arătîndu-și astfel cei cîțiva colți pe care îi mai avea în gură.

Cuirasatul *Osliabia* se scufundase de mult. Celelalte nave de linie rusești care mai rămăseseră se retrăgeau spre sud, susținînd un aprig duel de artilerie cu escadra japoneză.

Canarisindu-se cînd într-un bord, cînd în celălalt, *Suvorov* abia mai putea să se miște. Încinsă de foc, puntea superioară se lăsase atît de mult, încît apăsa pe puntea tunurilor. Echipa de fochiști era năucită de fumul absorbit de ventilatoare. Niturile cuirasei bordajelor, slăbind la linia de plutire, căpătaseră joc, și apa pătrundea în multe compartimente. Totuși, în ciuda acestor distrugeri grave, nava plutea mai departe cu încăpățînare.

Cuirasatul de escadră *Osliabia*, o navă de toată frumusețea, cu trei coșuri, cu bordaj înalt și un deplasament de aproape treisprezece mii de tone, era socotit în epoca bătăliei de la Țușima relativ tînăr. Fusese lansat în 1898. Noua amiralitate îl construise la Petersburg într-un răstimp de peste șapte ani, și tot atîta a trăit pe lumea aceasta pînă și-a aflat mormîntul în îndepărtatele ape ale țării Soarelui-Răsare. Nefiind protejat decît pe alocuri cu plăci de blindaj din oțel Harvey, el era mai curînd un bun crucișător cuirasat, apt să dezvolte o viteză de aproape 18 noduri ; totuși, spre a băga groaza în dușmani, șefii cei mari binevoiseră să-l treacă în rîndul cuirasatelor de escadră.

Comanda cuirasatului o deținea căpitanul de rangul I Bähr, un celibatar în jurul vîrstei de patruzeci și cinci de ani, de statură mijlocie, cu capul mare, aproape chel. Gura lui, destul de mare și ea, dispărea sub mustățile dese, castanii, încărunțite, deasupra cărora trona cu demnitate nasul uriaș, coroiat. Din bărbie îi atîrna în jos o barbă lungă, sură, despărțită în două. Luată în ansamblu, înfățișarea lui era aspră, impunătoare. Numai ochii de un albastru spălăcit păreau mai blînzi. Bähr era amator de mese bune, fuma mult, dar nu bea vin de loc. Era întotdeauna îmbrăcat elegant și, după expresia lui, nu scăpa prilejul de a se afla în „societatea doamnelor din mediul nostru". Forurile superioare ale marinei îl socoteau drept un marinar capabil, cu experiență. Vorbea la perfecție limbile engleză, germană și franceză. Cu vreo șase ani înainte de Țușima fusese detașat la Philadelphia, cu misiunea de a supraveghea construirea a două nave comandate acolo : cuirasatul *Retvizan* și crucișătorul *Variag*. În plus, Bähr avusese posibilitatea de a-și completa cunoștințele navale cît timp fusese în Franța, ca atașat naval.

Față de subalternii lui de pe cuirasat, în număr de aproape nouă sute de oameni, căpitanul de ran-

gul I Bähr era foarte exigent, ba chiar cicălitor. Din punctul de vedere al vechilor concepții militare perimate, care puneau pe prim plan aspectul exterior, de paradă, acest ofițer era întru totul vrednic de laudă. Își ținea nava într-o ordine desăvîrșită, căuta ca peste tot să fie o curățenie exemplară, fără a ține însă socoteală de condițiile speciale în care se afla și de faptul că toate acestea se făceau pe spinarea echipajului. Inspecta cuirasatul în fiecare săptămînă, vizitînd toate încăperile. Cobora chiar în compartimentul căldărilor unde totul era spălat cu săpun în vederea inspecției lui și, punîndu-și mănuși albe, atingea și lua în mînă diferite piese. Dacă rămînea pe mănuși cea mai mică urmă de murdărie, începea să-i mustre pe fochiști.

— Trei zile de carceră! striga în cele din urmă comandantul.

Aceasta însemna că vinovatul urma să fie închis în puțul cu lanțurile ancorelor.

Calitatea hranei oamenilor îl interesa prea puțin, dînd, în schimb, multă atenție marmitelor de aramă în care se aducea ciorba echipajului. Marmitele erau lustruite pînă cînd sclipeau ca odoarele bisericești.

Ar fi nedrept să i se tăgăduiască comandantului Bähr curajul. Nu izbutise să-l înrădăcineze însă și în sufletele subalternilor săi, să le cîștige dragostea și încrederea. Încercase, e drept, să facă și acest lucru, dar rezultatele nu se dovediseră dintre cele mai fericite. Într-o zi, cu mult timp înainte de luptă, a ordonat să se adune trupa pe puntea superioară și a ținut o cuvîntare, scurtă dar grăitoare:

— Băieți! Sper că nu vă veți cruța viața pentru credință, țar și patrie. Doar sînteți matrozi ruși.

La aceasta, numai glasurile unor gradați răspunseră fără avînt:

— O să ne dăm silința, înălțimea-voastră!

Ofițerii inferiori, cu puține excepții, executau servil ordinele comandantului navei. Pentru ei, oamenii din echipaj nici nu contau. Matrozii puteau fi bruftuluiți fără jenă cu expresii ca: „dobitocule", „tîmpitule", „mutră de ocnaș"...

Totul avea la bază ierarhia rigidă, subordonarea stupidă, aparențele, ca și cum *Osliabia* n-ar fi mers la război, ci la o paradă.

Pentru matrozi, viața la bordul unei asemenea nave era un adevărat chin. Oamenii spuneau despre nava lor :

— E o temniță plutitoare !

Pentru a face în ciuda superiorilor, matrozii se țineau de năzbîtii, îi păcăleau, executau ordinele anapoda, degradau efectele. În timpul escalei de la Madagascar, au tăiat gruiele șalupei cu aburi, pentru a o avaria. Tot atunci, echipajul adunat la front pe puntea superioară l-a huiduit pe comandantul secund. Această ispravă mirosea a rebeliune. Rojestvenski a venit personal la bordul navei, i-a făcut cu ou și cu oțet pe matrozi și a trimis în judecată mai mulți oameni denunțați de niște nemernici.

Aduși la exasperare, unii dintre matrozi blestemau și nava și pe comandanți, și nu o dată își dădeau pe față dorințele :

— Of, de ne-am da cît mai curînd la fund, sub pavilionul amiralului Makarov.

Comandantul grupului 1 de cuirasate, amiralul von Völkersamm, se stabilise pe cuirasatul *Osliabia*. Între ei, matrozii îi ziceau simplu „Filka". Amiralul era un om blajin, îi plăcea să stea din cînd în cînd la taifas cu matrozii, dar fiind ocupat cu treburile statului-major nu se amesteca în rînduielile de la bordul navei și nu observa ce se petrece în jurul lui.

Ofițerul șef cu navigația din statul-major, locotenent-colonelul Osipov, se bucura de popularitate printre matrozi. Înalt, cu picioare lungi, mergea repede de colo colo, cu toată vîrsta lui înaintată. Capul și fața osoasă, stacojie, îi erau năpădite de un păr cărunt, des, ca niște scame de ceață pe mare. Cutreierînd ani și ani pe mări și oceane, ochii lui albaștri își pierduseră culoarea, iar fruntea mare și dreaptă îi fusese brăzdată de încrețituri adînci. Bătrînul Osipov era un om atît de blînd, încît ofițerilor le era rușine să bată matrozii în prezența lui. Toți îl iubeau. Îl porecliseră „Barba".

Și tinerii mecanici erau în bune raporturi cu matrozii, dar ei nu puteau să schimbe regimul de ocnă de pe navă.

În primele zile ale lunii aprilie, amiralul Völkersamm s-a îmbolnăvit. Pe măsură ce escadra se apropia de teatrul de operațiuni, starea lui se agrava. La 11 mai, cu trei zile înainte de bătălie, a încetat din viață. Cei de pe navă, fără a coborî pavilionul amiralului de pe catarg, au înștiințat statul-major al lui Rojestvenski prin semnalul convenit:

„S-au avariat gruiele bărcilor de pe cuirasat".

La care Rojestvenski a răspuns:

„Așteptați pînă la Vladivostok".

Trupul neînsuflețit al amiralului a fost închis într-un sicriu de zinc, care, după ce i s-a lipit capacul, a fost depus în paraclis, urmînd a fi transportat la Vladivostok. S-a oficiat o slujbă funebră. Matrozii stăteau în front, palizi. Oamenii vedeau în moartea amiralului în ajunul bătăliei un semn răuprevestitor, anunțînd aceeași soartă întregului echipaj. Deprimarea a stăruit pe cuirasat pînă ne-am întîlnit cu japonezii.

Întrucît pavilionul contraamiralului flutura mereu deasupra cuirasatului *Osliabia,* ofițerii și echipajele de pe celelalte nave nu bănuiau cele întîmplate. Nici inamicul nu știa acest lucru în clipa cînd a deschis un foc violent asupra cuirasatului. Acea simplă pînză ridicată pe catarg a grăbit, poate, pieirea navei.

După moartea amiralului, comanda grupului 2 de cuirasate a fost încredințată căpitanului de rangul I Bähr. Cînd a apărut flota japoneză, acesta n-a dat însă nici un ordin pe grup. Navele au fost lăsate să procedeze fiecare pe socoteala ei.

În ziua de 14 mai, la ora 1 și ceva, după schimbul de focuri cu crucișătoarele de recunoaștere inamice, cînd și-a făcut apariția escadra japoneză, pe cuirasatul *Osliabia* s-a sunat alarma. Toți oamenii așteptau la posturile lor, în ordine, gravi. Bähr stătea pe punte, lîngă cabina cuirasată de comandă și, privind escadra japoneză care se apropia din prova-babord, fuma o țigară după alta. Era calm.

Tocmai atunci însă s-a executat acea manevră neașteptată a comandantului escadrei, amiralul Rojestvenski, ale cărui capacități militare se bucurau de o prețuire atît de oarbă la Petersburg. După cum știm, datorită stupidei manevre a amiralului, cuirasatul *Osliabia* a fost pus chiar din primul moment într-o situație critică, lucru care l-a făcut să stopeze complet mașinile, ca să nu provoace un abordaj cu nava din prova lui. Inamicul a profitat de această încurcătură și, executînd prin ocolire navă după navă o întoarcere de 16 carturi, a luat drum paralel cu escadra rusă și a deschis un foc violent asupra cuirasatului.

Acesta a început numaidecît să primească lovituri în plin. Al treilea obuz a izbit drept în prova cuirasatului și a smuls cu totul nara ancorei din babord, devastînd complet teuga. Ancora s-a prăbușit peste bord, trăgînd după ea lanțul care a rămas atîrnat în călcîiul de siguranță. Japonezii și-au reglat tirul asupra obiectivului imobilizat încă pe cînd executau întoarcerea ; navele din prova comunicau elementele de tragere celor din urma lor. Făcînd întoarcerea navă după navă, trimiteau cuirasatului *Osliabia* primul lor salut cumplit. Obuzele au început să cadă ca o grindină de oțel, explodînd fără întrerupere la prova, în dreptul liniei de plutire. În timpul acesta cuirasatul își oferea cu resemnare bordajele și nu putea să facă nici o mișcare pentru a ieși din bătaia tunurilor inamicului. În sfîrșit, cînd a avut posibilitatea să pornească înainte, cînd toate cele trei mașini ale sale de paisprezece mii cinci sute cai putere au început să funcționeze din plin și cele trei elici să se rotească cu furie, el se și alesese cu mai multe spărturi în prova, acolo unde aceasta nu era protejată de cuirasă. Pe navă a răsunat ordinul :

— Divizionul de pompieri din cală, pe puntea cazărmilor echipajului la prova, fuga marș !

Acolo, în dreptul primului perete etanș, la linia de plutire, un obuz de mare calibru explodase făcînd o spărtură mare în babord. Puhoaie de apă năvăliseră prin ea, inundînd compartimentele 1 și 2 de pe puntea cazărmilor. Apa a început să pătrundă prin spărturile

din punte, prin tambuchiuri și prin țevile fărîmate ale ventilatoarelor în magazia de la prova babord, în care erau depozitate obuzele de 6 țoli, și în compartimentul de sub turelă. Din cauza fumului și a gazelor acolo nu se mai vedeau nici becurile electrice aprinse. Spărtura ieșea deasupra liniei de plutire, dar nu putea fi astupată din cauză că nava era în mișcare stîrnind valuri cu etrava. Revărsarea apei pe puntea cazărmilor a fost oprită la al doilea coferdam, înaintea peretelui etanș travers de la prova, pe cînd în cale ajunsese pînă la grupurile electrogene de la prova și la magazia de mine și torpile. Acest lucru produsese o creștere de pescaj la prova. Pe deasupra, cuirasatul începuse să se canarisească spre babord. Personalul din echipa de avarii, condus de inginerul Uspenski, acționa energic, dar nu izbutea de loc să compenseze canarisirea decît în parte, inundînd deliberat coridoarele și magaziile de muniții din prova tribord.

Curentul nu mai trecea prin cablul electric principal, avariat de un obuz, avînd drept rezultat încetarea funcționării turelei de 10 țoli de la prova. Aceasta nu trăsese decît trei lovituri. Electricienii au izbutit în cele din urmă să racordeze capetele rupte ale cablului, dar era prea tîrziu. Două obuze de mare calibru au lovit turela în plin. Nerezistînd la explozia lor năprasnică, ea a sărit de pe coroana cu rulmenți și s-a aplecat într-o parte. Plăcile de blindaj s-au desprins, iar țevile tunurilor de 10 țoli se proțăpeau ca două uriașe buturugi uscate, înclinate spre inamic în unghiuri diferite.

Înainte de începerea luptei, lîngă această turelă fuseseră postați, la o moarte sigură, doi matrozi — Korol și Suslenko. Pînă în clipa întîlnirii cu japonezii ei stătuseră la carceră — Suslenko pentru că jefuise cutia milelor din paraclis, iar Korol pentru că participase la rebeliunea de pe crucișătorul *Nahimov*. Comandantul secund îi postase acolo spunîndu-le:

— Dacă izbucnește undeva vreun foc, îl stingeți cu furtunurile. Să nu plecați nicăieri de aici. În caz contrar veți fi împușcați pe loc.

Amîndoi au fost sfîrtecați de explozii.

Cupola turelei fusese smulsă. Pesemne că explodase un obuz chiar în ambrazură. În interiorul turelei, unui om îi fusese smuls capul de pe umeri, iar toți ceilalți au fost grav răniți. Au izbucnit țipete, gemete. Comendorul Bobkov a fost scos din turelă cu un picior retezat. Culcat pe brancardă, în drum spre sala de operații, înjura și blestema cumplit.

Puntea superioară se năruise la prova. Acolo era postul telemetrului cu care se măsurau distanțele pînă la inamic. Telemetrul era deservit de cîțiva matrozi sub comanda locotenentului Paletki. Explozia unui obuz i-a zvîrlit în toate părțile, mutilați îngrozitor, de nerecunoscut, cu excepția ofițerului. Acesta zăcea cu pieptul spintecat, își rotea ochii înnebuniți și răcnea în chinurile morții, nefiresc de tare:

— *Idzumo*... Crucișătorul *Idzumo*... Treizeci și cinci de cabluri... *Idzumo*... cinci... treizeci...

O clipă mai tîrziu, era un cadavru.

Curînd după aceea a fost distrusă turela tunului de 6 țoli din prova, lovită de două obuze. Placa de blindaj care o proteja pe dinafară se deplasase în jos, astupînd ambrazura, iar tunul sărise de pe pivot. Apoi au amuțit alte două tunuri de 6 țoli. În cel mult douăzeci de minute după aceea fuseseră scoase din acțiune toate piesele de calibru mic de la babord. Cei mai mulți dintre servanți au fost omorîți, iar cei scăpați cu viață, împreună cu comandantul bateriei, nemaiavînd ce face acolo, s-au adăpostit în compartimentul punții cuirasate.

Un obuz a explodat chiar lîngă cabina cuirasată de comandă. Din toboșarul aflat acolo s-a ales doar un trunchi inform, fără cap și fără picioare. Schijele obuzului au pătruns prin ambrazuri în interiorul cabinei. Subofițerul Prokius care stătea la timonă s-a prăbușit ucis pe loc. Au fost grav răniți ajutorul șefului de stat-major, locotenentul Kosinski (scriitor, autorul manualelor marinărești: „Buletinul de pe teugă") și alți ofițeri de pe navă. Unii din ei au plecat spre sala de operații și nu s-au mai întors. Comandantul Bähr, palid, stropit de sînge pe față, a ieșit

din cabina cuirasată de comandă și cu țigara fumegînd în mînă a strigat din toate puterile :

— Comandantul secund Pohvisnev să vină la mine !

Un matroz a luat-o la fugă ca să execute ordinul, iar Bähr, cu țigara în gură, a mai tras un fum, apoi a intrat din nou în cabina de comandă, ca să conducă mai departe nava pe cale de a se scufunda.

În turela din centru babord schijele au lovit un cărucior cu obuze. Toți servanții au fost sfîșiați de explozie, iar un tun de 6 țoli a ieșit din acțiune. Astfel, în babord nu mai rămîneau decît două tunuri de 6 țoli, dar și acestea au fost curînd imobilizate din pricina canarisirii accentuate a navei. În consecință, artileria cuirasatului *Osliabia* a putut să acționeze foarte puțin, dar chiar și cele cîteva obuze trase de ea au fost zvîrlite mai mult în vînt decît în obiectiv, căci în clipele acelea nimeni nu mai sta să determine distanța.

Toate compartimentele din prova navei se și umpluseră cu apă. Drumul spre cele două grupuri electrogene de la prova fusese tăiat. Oamenii care le deserveau au fost nevoiți să se salveze ieșind de acolo prin turela din prova. Apa fiind bun conducător de electricitate a făcut masă între conducta principală de curent și corpul navei, cauzînd arderea bobinelor și la cele două grupuri electrogene de la pupa. În urma acestui accident, electropompele care serveau la evacuarea apei au încetat de a mai funcționa ; ascensoarele de muniție precum și celelalte dispozitive acționate prin curent electric au rămas imobilizate.

Pe cuirasat, jos, sub protecția cuirasei, erau amenajate două posturi sanitare : unul permanent, altul improvizat, la baie. La cel dintîi lucra medicul-șef Vasiliev, iar la celălalt, medicul secund Bunting. Peste tot sînge și chipurile palide, febrile, ale răniților. În jurul mesei de operații, pe jos, părți de trupuri omenești, amputate. Alături de cei vii, zăceau morții. Mirosul de sînge proaspăt stîrnea greață. Gemete și vaiete. Careva se ruga :

— Apă, repede... Mă arde pe dinăuntru...

Un sergent timonier mormăia în delir :

— Nu lăsa clopotul... Bate clopotul ! Nu vezi ce ceață e ?...

În colț, un comendor pansat peste ochii smulși de explozie, întreba mereu :

— Unde mi-s ochii ? Cine mai are nevoie de mine, un orb ?

Pe masa de operații urla un matroz. Medicul-șef, în halat, plin de sînge, îi scormonea cu sonda mare într-o rană de le umăr, scoțînd schijele din ea. Numărul celor mutilați creștea mereu.

— Nu vă îmbulziți, băieți. Nu pot lucra, îi ruga medicul-șef.

Nu prea îl ascultau însă.

Exploziile obuzelor care loveau cuirasatul provocau un vuiet infernal. Tot corpul navei se cutremura, de parcă cineva ar fi aruncat deodată pe punte, de la o mare înălțime, sute de șine de oțel. În asemenea clipe răniții tresăreau și priveau întrebători spre ieșire : se isprăvise cu ei, ori încă nu ? Fusese adus cu targa un matroz cu carnea smulsă de pe o jumătate a trupului ; i se zăreau coastele dezgolite ; una dintre ele ieșea în afară, ca o cracă de copac ruptă. Rănitul țipa :

— Ajutați-mă, înălțimea-voastră ! Mai repede !

— Nu mai e loc. Duceți-l la medicul secund.

— Sînt mulți și acolo. Dumnealui l-a trimis aici.

Cuirasatul se clătina violent.

Comendorul orb a sărit deodată în picioare și, întinzînd brațele, a răcnit :

— Fraților, ne scufundăm !

Răniții au început să se agite ; se auzeau gemete și horcăielile muribunzilor. Alarma era însă fără temei. Injurînd, răniții l-au așezat pe comendor la loc, în colț. Totuși, unghiul de înclinare al navei la babord creștea mereu și pupilele celor aflați în sala de operații se dilatau de groază. Deși clipele vieții lui erau numărate, medicul-șef continua să lucreze la postul său.

În timpul acesta, sus, obuzele cădeau fără încetare. Cel puțin șase nave japoneze trăgeau asupra cuirasatului. Marea clocotea de jur împrejur. Obuzele care

loveau nava la linia de plutire, în centura cuirasată, zvîrleau pînă la nivelul coșurilor jerbe uriașe de apă care apoi se prăbușeau peste cuirasat, inundînd puntea superioară și turelele. Gemetele, țipetele muribunzilor, mutilaților și ale celor înnebuniți de groază se învălmășeau cu tunetele exploziilor, cu vuietul flăcărilor și scrîșnetul fierului sfărîmat. Și iată că tunurile rusești, scoase din acțiune, au amuțit cu desăvîrșire. Comandantul unei secții, locotenentul Nedermüller, a lăsat servanții să plece, apoi, deznădăjduit, s-a împușcat. Toată suprastructura navei era cuprinsă de flăcări. Fumul gros răzbea de sub puntea superioară pe spardec, iar prin tambuchiuri și prin spărturi țîșneau vîrtejuri de foc. Cabinele ofițerilor și ale amiralului ardeau. Oamenii din divizionul de pompieri alergau ca niște fantome prin norii de fum, dar toate eforturile lor erau zadarnice. Cuirasatul *Osliabia,* afundat în apă cu prova pînă la nările ancorei, era sleit de puteri. Zdrobit, mutilat, abia mai mișcîndu-se, își aștepta neputincios pieirea. Aceasta n-a întîrziat. O nouă spărtură a hotărît totul. Un obuz de douăzeci de puduri a izbit bordajul în centrul navei, la linia de plutire, între tubul lans-torpile din babord și baie. Niturile care fixau de bordaj o placă de cuirasă erau atît de slăbite, încît noua lovitură a făcut-o să se desprindă ca o bucată de tencuială de pe o clădire veche. Încă un obuz a izbit în același loc, deschizînd în bordaj o spărtură prin care ar fi putut trece și o căruță. Apa a năvălit în interiorul navei, revărsîndu-se pe puntea cuirasată și ajungînd în magaziile de muniții. Echipa de avarii, sub comanda inginerului Zmacinski, a fost chemată să astupe spărtura. În zadar s-au străduit oamenii să pună paiete, proptindu-le cu școndri; valurile smulgeau școndrii, iar oamenii erau siliți să lucreze în apă pînă la brîu. Buncărul de rezervă fusese inundat. Canarisirea a început să se accentueze repede.

Cuirasatul s-a abătut la tribord, ieșind din formație. Pe toate punțile, prin numeroasele compartimente răsunau țipete deznădăjduite:

— Cuirasatul se răstoarnă!

— Ne scufundăm!
— Salvați-vă!

În clipa aceea se aflau pe puntea de comandă locotenentul Sablin, Hencke, ofițerul șef cu artileria, și praporșcikul Boldîrev. Comandantul Bähr a ieșit din cabina cuirasată de comandă fără șapcă, cu o rană sîngerîndă pe capul chel, dar cu țigara în gură. Apucîndu-se de tendar, cu picioarele date larg în lături, le-a spus ofițerilor săi:

— Da, ne scufundăm. Rămîneți cu bine!

Apoi a tras în piept un ultim fum de țigară și a ordonat cu glas tare:

— Salvați-vă! Peste bord! Iute, peste bord!

Dar momentul fusese scăpat. Nava a început să se răstoarne repede la babord. Chiar și fără ordinul comandantului, tot echipajul își dădea seama că sosise clipa catastrofei. Oamenii se grăbeau să iasă din magazii, din santine, de la secția de mine și torpile, urcîndu-se prin puțuri și pe scările drepte de fier, cățărîndu-se, apucîndu-se de tot ce le cădea în mînă, lunecînd și agățîndu-se din nou. Toți se grăbeau să iasă cît mai repede pe puntea tunurilor pe care dădeau toate tambuchiurile, cu gînd să sară de acolo peste bord.

Răniții de la posturile sanitare se repeziseră afară, țipînd. Cei care nu se puteau mișca singuri implorau să fie ajutați să urce treptele; fiecare se gîndea însă numai la el. Nu mai era nici o clipă de pierdut. Puhoaie de apă vuiau pe puntea de jos inundînd culoarele și sala de operații. Agățîndu-se unii de alții, oamenii însîngerați urcau spre puntea tunurilor pe scara rămasă întreagă. Numai cei care aveau răni mai ușoare au izbutit să scape vii de acolo.

Mai cumplită a fost însă tragedia oamenilor de la mașini. În timpul luptei tambuchiurile fuseseră acoperite cu capace cuirasate, pentru ca obuzele să nu ajungă la ei — și capacele nu se puteau da la o parte decît de sus, de pe punte. Matrozii postați acolo cu această sarcină se împrăștiaseră îngroziți, lăsîndu-i în voia soartei pe cei rămași jos. Ceva mai tîrziu, unii s-au întors. Silindu-se să-și salveze tovarășii, încercau

să ridice cu palancurile capacele cuirasate, grele, dar nava se înclinase atît de mult încît nu se mai putea lucra. Mecanicii și ofițerii lor au rămas acolo, jos — toți, fără excepție, înmormîntați sub puntea cuirasată, ca sub o lespede grea de mormînt.

Pe puntea inferioară era de asemenea o zarvă înfiorătoare. Unii săreau peste bord fără să fi avut timp să ia cu ei mijloace de salvare, alții se repezeau să apuce colaci și pieptare de plută. Oamenii se ciocneau, cădeau. Mai mulți matrozi, plini de curaj, au ajuns pînă la bastingaje și au început să zvîrle de acolo, celor ce se înecau, hamace cu ajutorul cărora se puteau ține pe apă.

Între timp, în tribord se ivise și ieromonahul confesor al navei, un om între două vîrste, bine hrănit, greoi. Cu părul vîlvoi, cu ochii holbați, parcă scăpase din casa de nebuni. Văzînd că nava se scufundă a început să urle:

— Fraților! Dragi matrozi! Nu știu să înot. Ajutor!

În aceeași clipă a lunecat însă în mare. Lovind de cîteva ori, comic, apa cu palmele, a dispărut în valuri.

Oamenii foiau în apă, în jurul cuirasatului, îndepărtîndu-se înot. Dar mulți matrozi se aflau încă pe puntea navei, nehotărîndu-se parcă să se despartă de ea. Au rămas acolo pînă în clipa cînd uriașul de oțel s-a răsturnat la babord. Suprafața punții devenise verticală. Oamenii au lunecat pe ea spre copastie împreună cu frînturi de lemn, bucăți de fier, lăzi, bărci și alte obiecte neamarate, care le rupeau mîinile și picioarele, le spărgeau capetele. Nenorocirea era sporită și de faptul că japonezii nu încetau focul asupra cuirasatului. Obuzele cădeau mereu de jur împrejur, mutilîndu-i și omorîndu-i pe cei care abia se țineau la suprafața apei. Mai mult decît atît, fumul gros ieșea necontenit din cele trei coșuri uriașe, culcate acum orizontal pe suprafața mării, răspîndindu-se în rotocoale și otrăvind ultimele clipe ale celor ce se înecau. Pe apă pluteau resturi de bărci, sfărîmate încă de la începutul bătăliei, și oamenii se agățau de ele. Văzduhul vuia de strigăte de ajutor, și în mijlocul acelei

puzderii de capete vii, legănate de valuri, ici colo țîșneau în sus jerbe de apă împroșcate de explozii.

În ciuda incendiului care se întindea în jurul său, comandantul Bähr nu părăsea puntea de comandă. Pentru toți era limpede că el hotărîse să piară împreună cu nava. Părea că acum singura lui grijă era să-i vadă salvați pe cei de sub ordinele sale. Ținîndu-se cu mîinile de tendar, aproape culcat pe el, dădea comenzi, silindu-se să acopere țipetele deznădăjduite dimprejur :

— Mai departe de navă ! La naiba, o să vă tragă în vîrtej ! Înotați cît mai departe !

În clipa aceea, în fața morții, era măreț.

Deodată cuirasatul s-a răsturnat complet, cu carena în sus și, ridicîndu-și pupa, a început să se cufunde în mare. Elicea din tribord, încă în funcțiune, se rotea repede în aer, apoi, pe măsură ce nava se scufunda, a început să frămînte apa. Erau ultimele convulsiuni dinaintea morții.

Dintre fochiști și mecanici nici unul n-a putut să sară peste bord. Au rămas cu toții, două sute de oameni, închiși ermetic în compartimentele lor. Orice marinar își poate închipui ce soartă au avut. Cînd s-a răsturnat cuirasatul, s-au prăbușit cu toții în gol, împreună cu obiectele neamarate. În întunericul fierbinte, țipetele lor s-au amestecat cu huruitul și cu trosnetul obiectelor grele care lunecau în jos. Dar și după aceea, una dintre cele trei mașini a mai funcționat un timp, tocînd oamenii care căzuseră peste ea. Compartimentele acelea închise ermetic nu s-au umplut numaidecît cu apă. Prin urmare, cei care n-au fost uciși în primele clipe au mai rămas mult timp în viață, scufundîndu-se împreună cu nava în abis, pînă au ajuns pe fundul mării. Poate că au trecut mai multe ceasuri pînă cînd moartea și-a încheiat socotelile cu ei.

partea a doua
LA BRUM 23 GRADE NORD-EST

I. ORDONAȚI I... LOCOTENENT GIERS I

Era în postul mare. Trist și tînguitor băteau clopotele, chemînd locuitorii satului la pocăință. Abătuți, sătenii pășeau agale către bisericuță, ca să-și ia povara păcatelor de pe suflet cu prețul cîtorva copeici. Primăvara se simțea în aer. Martie biruise iarna. Cu fiecare zi ce trecea, soarele lumina tot mai viu, revărsîndu-și razele orbitoare peste albul zăpezilor. Acoperișurile de paie ale caselor se prelungeau cu șiraguri de țurțuri.

Într-o astfel de zi senină, fără vînt, clinchetind din zurgălăi, în satul nostru au năvălit două troici cu cai de poștă. Venise la vînătoare, cu hăitașii lui, bătrînul conte Voronțov-Daşkov. În acest scop fusese dibuit un urs undeva în împrejurimile satelor noastre. A doua zi, în ajutorul contelui au ieșit vreo sută de bătăiași, printre care mă aflam și eu, flăcău la optsprezece ani. Vremea se stricase : ningea, zăpada viscolită acoperea urmele. Am mers vreo trei verste peste cîmp, tot pe atîta prin pădure, și, în sfîrșit, cu zăpada pînă la brîu, am fost postați fără zgomot, roată, în apropierea bîrlogului. În detunăturile focurilor oarbe, trase de vînători, am izbucnit în urlete, răcnind ca niște bețivi. Nimeni nu-și cruța gîtlejul : pentru treaba asta ni se făgăduise cîte treizeci de copeici de căciulă. Toată rîvna noastră a fost însă zadarnică : contele n-a ucis ursul, deși l-a nimerit cu două gloanțe. Fiara rănită

s-a ascuns în desișul pădurii. Vorontov-Daşkov s-a întors în sat obosit și prost dispus. Ședea tăcut în odaia unui bogat exploatator de păduri ; cu sprîncenele cărunte încruntate, mînca șuncă, brînză, unt și bea vinuri scumpe. Atunci am aflat pentru întîia oară că postul mare exista numai pentru țărani. Contele încă nu-și isprăvise dejunul cînd ursul s-a ivit în grădinile satului. S-ar fi putut face nevăzut cu ușurință, mai ales că viscolul îi acoperea urmele imediat. Dar el, înnebunit de durere și de groaza prin care trecuse, venise de bunăvoie în întîmpinarea morții. Vînătorii contelui au alergat după el ; curînd după aceea, trupul lui uriaș, greu de vreo douăzeci de puduri, se și afla într-o sanie țărănească.

Escadra noastră se asemuia cu ursul acela.

Așadar, după ce-și executaseră manevra de învăluire, japonezii ne pierduseră în fum și negură. În timpul acesta, noi ne îndepărtam spre sud. O dată ce se stabilise, în mod clar, că nu puteam război spre Vladivostok, ar fi trebuit să ne ducem tot înainte. Ordinul amiralului Rojestvenski ne trăgea însă îndărăt ca un frîu invizibil. Și escadra noastră, plină de răni și uluită de cele petrecute, s-a întors iar către nord, de parcă ni se urîse cu viața și ne vîram singuri în ghearele morții. Formația în linie de șir s-a refăcut, în frunte cu cuirasatul *Borodino*. Acum, el conducea escadra, urmat de : *Oriol, Sisoi Veliki, Alexandru al III-lea, Navarin, Amiral Nahimov* și de grupul 3 al contraamiralului Nebogatov : *Nicolae I, Apraxim, Seneavin* și *Uşakov*. În coada formației navigau crucișătoarele, împreună cu torpiloarele și cu navele de transport. Incediul de pe *Oriol* ca și de pe celelalte nave fusese stins, parte din avarii reparate, oamenii scoși din acțiune înlocuiți la tunuri cu alții, iar răniții pansați.

După o jumătate de oră, siluetele cenușii ale navelor japoneze s-au ivit din nou la orizont, în babord. Ele copleșiseră cu foc cuirasatul-amiral *Suvorov*, iar acesta, cu cîrma imobilizată, guvernînd numai cu ajutorul mașinilor, navigînd în zigzag, dispărînd în flăcări și în nori de fum, căuta stăruitor să se stre-

coare spre nord. Escadra noastră l-a lăsat în urmă. Observînd grosul forțelor noastre, inamicul a început să se apropie de noi. În afară de două avizouri, formația japoneză număra din nou douăsprezece nave cuirasate, căci crucișătorul *Asama,* reparîndu-și avariile suferite, izbutise să se alăture din nou escadrei. Peste cîteva minute bătălia a fost reluată cu și mai mare înverșunare. Japonezii aplicau aceeași tactică, depășindu-ne și concentrînd focul asupra capului formației noastre.

La orele patru, de astă dată avînd drum sud, *Sisoi Veliki* a fost cuprins de flăcări. Ieșind din formație și făcînd o întoarcere el s-a alăturat peste puțin grupului de crucișătoare. Acum, locul al treilea din formație îl ocupa *Alexandru.* Cuirasatul *Navarin,* avînd unul dintre cele patru coșuri distrus, rămăsese mult în urmă. Printr-o ocolire la babord, grupul contraamiralului Nebogatov a pătruns în intervalul dintre noi și inamic.

Nebogatov ar fi trebuit să ia comanda escadrei și să ocupe poziție cu nava-amiral în capul formației, dar n-avea dezlegarea s-o facă. Cu patru zile înainte de bătălie Rojestvenski dăduse un ordin (nr. 243) în care se preciza că dacă nava din cap ar fi scoasă din luptă, escadra va fi condusă de nava imediat următoare în ordinea numerică. În timpul bătăliei ordinul acesta i-a încătușat pe amiralii subalterni, le-a ferecat voința, i-a împiedicat să ia o hotărîre sau alta. Ordinul comandantului escadrei a fost executat întocmai: în locul cuirasatului *Suvorov,* care ieșise din formație, conducerea escadrei a fost luată de *Alexandru;* apoi, locul acestuia a fost ocupat de *Borodino.* Se petrecea ceva absurd. Cuirasatele din cap erau îndeosebi copleșite de inamic cu obuze și nimeni nu știa dacă comandanții lor sau măcar comandanții secunzi erau încă teferi. În consecință, amiralii care scăpaseră cu viață trebuiau să execute ordinele cuiva pe care nici nu-l cunoșteau.

La această nouă ciocnire cu japonezii, cuirasatul *Oriol,* fiind al doilea în formație, a fost supus unui tir și mai violent decît întîia oară. Loviturile se țineau lanț. Uneori explozia unui obuz de mare calibru

făcea uriașa navă să se cutremure, să se oprească o clipă, asemenea unui cal strîns în frîu, după care pornea din nou înainte, înconjurată de nori de fum și de jerbe uriașe de apă.

Mai multe obuze au lovit turela de la pupa, în care se aflau patru tunuri de 75 milimetri. Unul dintre obuze — probabil de 12 țoli — a explodat atît de năprasnic, încît cuirasatul a făcut un salt, deviind de la drum. Subofițerul torpilor Haritoniuk și torpilorul Privalihin, care se aflau în clipa aceea cu un etaj mai jos, sub puntea cuirasată, lîngă servomotorul cîrmei, au avut impresia că toată pupa navei se rupsese. Mai pe urmă, ei povesteau:

— Chiar așa ne-am zis: să știi că ne-au torpilat. Ne așteptam din clipă în clipă ca nava să se încline, să se ducă la fund. Dar nu se înclina de loc. Am auzit doar un răpăit. Explodau niște cartușe.

Subofițerul torpilor și torpilorul s-au urcat în turelă și, negăsind nici un om viu, s-au apucat să stingă focul. Scoteau cu cizmele apa care pătrundea prin spărturi.

De bine, de rău, au potolit și incendiul. Haritoniuk a coborît la servomotorul cîrmei, iar torpilorul Privalihin a rămas lîngă turela de la pupa, cercetînd cele petrecute în sectorul acela. Două tunuri fuseseră scoase din acțiune. Un sabord era smuls din țîțîni și din zăvoare; altul perforat la suprastructuri; iubloul nu mai aveau geamuri. În careul de la pupa, la babord, se căsca o spărtură mare, la nivelul punții tunurilor. Răniții ieșiseră pesemne tîrîș de acolo — nu se mai vedeau decît morții. Matrozul Vațuk zăcea cu capul lipit de bordaj. Nu departe de el erau două cadavre mutilate: al subofițerului timonier Eriomin și al unui comendor; brațul unuia cuprinsese strîns gîtul celuilalt, ca într-un avînt de prietenie. Torpilorul Privalihin nu știa însă că cei doi înainte de a muri, se certaseră — cine știe pentru ce — ba erau cît pe ce să se ia la bătaie. Un obuz japonez îi împăcase pe amîndoi. Martorul morții lor fusese un alt matroz. Acesta se afla în careu ca împrospătător cu muniție la tunuri, și se trezise pe neașteptate îngropat pînă

la brîu în cărbunii puși acolo pentru protecția bordajelor. Ieșise nevătămat din mormanul de cărbuni, lăsîndu-și cismele în el. Alături, comandantul turelei de la pupa, praporșcikul Kalmîkov, strigase: „Înălțător, patru!" și dispăruse fulgerător, rămînînd din el doar un epolet. Un sergent zburase pe ușiță, plutind o clipă în aer ca o pasăre cu aripile întinse, apoi pierise în valuri.

Aproape în același timp fusese ușor avariată și turela tunurilor de 12 țoli de la pupa. Un obuz îi lovise cupola blindată, lîngă ambrazuri. Cuirasa plesnise și se lăsase în jos, limitînd unghiul de tragere al tunului din babord care, din această cauză, avea acum o bătaie de cel mult douăzeci și șapte de cabluri. Cu acest prilej fuseseră răniți ușor micimanul Șcerbaciov, subofițerul Rastorguev și sergentul Kislov. Toți aceștia, folosind trusele individuale, s-au pansat singuri și au rămas la posturile lor. Acolo, unul din matrozi, comendorul Bitte, terminase cu războiul, fiindu-i retezat jumătate din cap. Creierii lui împrăștiați pe platformă erau acum călcați în picioare.

Micimanul Șcerbaciov n-a rămas mult timp la comanda acelei turele, a pățit-o ca și locotenentul Slavinski: a zburat jos de pe platforma de comandă, rămînînd nemișcat, cu brațele și picioarele date în lături, de parcă i-ar fi fost foarte cald. Matrozii s-au repezit să-l ridice de jos. Avea o rană plină de sînge la rădăcina nasului, o vinișoară de după ureche îi fusese tăiată, iar în locul ochiului drept i se vedea numai orbita goală. Au izbucnit strigăte:

— De bună seamă că e mort!

— N-a spus nici „pîs"!

— Ucis pe loc!

În clipa aceea micimanul s-a trezit din leșin și a întrebat:

— Cine-i ucis?

— Păi chiar înălțimea-voastră, a răspuns unul dintre matrozi.

Speriat, Șcerbaciov a ridicat capul, aruncîndu-și privirea ochiului stîng, teafăr, spre matrozi:

— Cum, am fost ucis ? Fraților, spuneți-mi, am fost într-adevăr ucis ?

— Ba nu, înălțimea-voastră, n-ați fost ucis. Am crezut numai că ați murit. Dar precum se vede, trăiți.

Pipăindu-și orbita dreaptă, goală, Șcerbaciov a strigat cu durere :

— Sa dus ochiul meu !...

Peste cîteva clipe tunurile au început să bubuie din nou. Acum tragerea o conducea subofițerul Rastorguev. Rezemat de un ștergător de tun, micimanul Șcerbaciov gemea greu, lăsîndu-și tot mai jos capul bandajat. A fost dus în nesimțire la sala de operații.

Numărul spărturilor în bordajele neprotejate de cuirasă ale cuirasatului *Oriol* creștea mereu. Deși toate erau deasupra liniei de plutire, valurile răzbeau prin ele. Apa se revărsa pe puntea tunurilor, trecînd pe alocuri peste pragurile sfărîmate, în compartimentele de jos. Era cu neputință să se astupe la iuțeală spărturile cu margini informe, neregulate, îndoite și înăuntru și în afară, în timp ce obuzele japoneze pustiau nava fără încetare. La fiecare explozie o puzderie de schije încinse se împrăștiau peste tot pe vas, ca niște stropi de oțel, străpungînd oameni și lucruri.

Pe puntea inferioară, la prova, s-a auzit deodată o bubuitură năprasnică și a țîșnit o flacără atît de orbitoare, încît părea că licărise un fulger într-un nor de furtună aflat undeva aproape. Nici unul dintre cei din cabina cuirasată de comandă nu s-a putut ține pe picioare. Semnalizatorul-șef Zefirov a fost dat și el peste cap. Mai tîrziu nu putea să spună cît timp zăcuse în nesimțire. După ce și-a venit în fire a ridicat capul cu fruntea dîrză, și cel dintîi gînd care i-a săgetat creierul amorțit a fost : mai trăiește, ori ba ? De pe frunte și din bărbie îi curgea sînge ; îl durea un picior. A privit cu luare-aminte împrejur și, văzînd că zace peste alți doi matrozi, a sărit repede în picioare. Se ridicau de jos și alții, umplînd comanda de gemete și țipete. Pe chipurile unora era zugrăvită o expresie de uimire, parcă încă n-ar fi crezut că scăpaseră teferi. Furierul Solnîșkov, rănit la buze, și

semnalizatorul Saikov, cu fruntea jupuită, au sărit înapoi la posturile lor. Telemetristul Volovski își clătina încet capul contuzionat, privind în jos. Sergentul timonier Koliosov, cu falca umflată, se rezemase cu o mînă de telegraful comenzii și ofta adînc. Comandantul secund Sidorov, care suferise o contuzie la frunte, se apropiase, cine știe de ce, de intrarea cabinei și privea stăruitor spre interiorul ei; silindu-se să-și amintească ceva. Locotenentul Șamșev își ținea pîntecul în care i se înfipsese o schijă. Boțmanul Kopîlov și timonierul Kudriașov trecuseră la timonă și, cu toate că aveau amîndoi fețele însîngerate, se străduiau să mențină nava pe drumul ordonat.

Nu se ridicaseră însă toți în picioare. Locotenentul Satkevici zăcea în nesimțire. În mijlocul cabinei, comandantul navei, căpitanul de rangul I lung, cu umărul zdrobit, delira cu ochii închiși:

— Atac cu torpile... Trageți cu obuze brizante... Unde au dispărut oamenii?

Alături de el ordonanța lui, matrozul Nazarov, mai mișca încă; creierul i se scurgea din ceafa zdrobită. Rănitul gemea, încleșta și desfăcea degetele, întindea ba o mînă, ba cealaltă, parcă s-ar fi suit pe sarturi. Cornișa de fier montată de jur împrejurul cabinei cuirasate, sub ambrazuri, pentru a opri schijele, îndoită acum spre interior de o explozie, tăiase pînă la vertebre gîtul unui matroz. Acesta își înfipsese spasmodic mîinile în picioarele lui Nazarov și se ținea de ele, ca de un colac de salvare.

În cele din urmă comandantul secund Sidorov și-a venit în fire și, trecînd din nou la postul lui, a ordonat:

— Să vină imediat brancardierii!

În cabina cuirasată de comandă cei răniți mai ușor s-au apucat să se panseze provizoriu, ajutîndu-se unul pe altul.

Scările care duceau la puntea de sub comandă fuseseră distruse. Din ordinul comandantului secund au fost așezate scări de pilot. Aceasta îngreuna mult coborîrea răniților pe punte.

Căpitanul de rangul I lung a fost dus cel dintîi la sala de operații. În timp ce era transportat a fost rănit

a treia oară. O schijă cît un muc de lumînare i-a străpuns, după cum a constatat medicul-șef, ficatul, stomacul, plămînii și s-a oprit în spate, sub piele. Pe cînd i se pansau rănile striga mereu în delir :

— Banda dreaptă... De ce s-a redus viteza ? Transmiteți la mașini : nouăzeci de turații...

În urma comandantului au fost aduși la sala de operații locotenentul Satkevici și matrozii răniți. Apoi, fără să fie ajutat de cineva, a venit și locotenentul Șamșev.

În timp ce mă aflam la sala de operații mi-am aruncat privirile spre ușă, pe culoar, și l-am zărit pe fochistul Baklanov. El mi-a făcut semn cu mîna, chemîndu-mă afară. Am ieșit, așteptîndu-mă să aud noutăți importante. Am fost foarte mirat văzînd că buzele lui groase, pe fața murdară, cu bărbia teșită, se întindeau într-un zîmbet satisfăcut. Duhnind a votcă mi-a spus la ureche :

— Să vezi, frate, ce noroc a dat peste mine ! Ce gustări boierești — să te lingi pe degete, nu alta. Și ce mai vinuri faine — te ung la inimă ! N-am mîncat și n-am băut așa ceva de cînd sînt pe lume.

— Unde ? l-am întrebat eu.

— La bufetul ofițerilor.

Fochistul și-a arătat buzunarele pline și a adăugat :

— Nu te-am uitat nici pe tine, prietene. Hai la atelierul mecanic. O să fii mulțumit de tratație.

— Ptiu ! Nu ți-e rușine să te îndopi acum, cînd oamenii mor de jur împrejur ?

— Scîrț ! Cu ce se mănîncă rușinea aia ? Nu e schijă, să te scociorască în burtă ! Uite, îți tremură buzele, dar tot n-o să scapi de ce ți-e scris. Mai bine să te duci la fund așa, aranjat ! Hai cu mine !

I-am strigat mînios :

— Cară-te la toți dracii !

Rotindu-și privirile de jur împrejur asupra oamenilor mutilați, care zăceau nu numai în sala de operații ci și pe culoar, mi-a făcut cu ochiul și m-a întrebat :

— Toți ăștia or să fie acrobați ?

Cinismul lui m-a indignat ; i-am răspuns cu scîrbă :

— Și Vasea Drozd s-a înscris la acrobați. L-a văzut botmanul Voevodin — zăcea pe puntea de la centru, fără picioare.

Fochistul Baklanov s-a dezmeticit deodată :

— Ce tot vorbești ?

— Du-te de vezi.

S-a întors și a luat-o la fugă în sus, pe treptele scării. Peste zece minute l-am întîlnit din nou pe culoar. Acum, dezolat de pierderea unui prieten, era alt om.

— Ei ? l-am întrebat eu.

— Era mort. L-am aruncat peste bord.

Baklanov mi-a pus pe umăr mîna lui grea și, tulburat, a murmurat printre dinți :

— Phii, ce om a fost Vasea, prietenul nostru ! Voia să învețe toate științele. Și uite unde a ajuns. Pentru ce i s-a luat viața ? Ce, el a furat-o de la cineva ?

Și-a trecut palma peste obraz întinzîndu-și lacrimile și, ghebosat, a început să urce încet scara.

După ce a plecat fochistul, la sala de operații a ajuns o veste îngrozitoare despre cele petrecute în turela tunurilor de 6 țoli. Cum s-a lămurit mai tîrziu, o schijă încinsă pătrunsese în interiorul ei și lovise cartușul unui obuz de rezervă. Acesta a explodat, aruncînd în aer alte trei. Unul din ele se afla în mîinile comendorului nr. 2 Vlasov, care încărca tunul. Zvîrlind prin toate deschizăturile văpăi roșii, fum și gaze, turela gemuse adînc ca și cum ar fi scos cel din urmă suspin plin de o amară deznădejde. În aceeași clipă în încăperea rotundă, închisă cu ușa grea de cuirasă, au izbucnit țipete de groază. Vopseaua de ulei de pe pereți, stratul izolator de pe cabluri, capotele tunurilor, totul luase foc. Axfixiați de gaze și arși de flăcări, oamenii căutau ieșirea și n-o găseau. Orbiți de fum, înnebuniți, săreau în toate părțile, dar se loveau de tunuri, cădeau jos și se zvîrcoleau pe platforma de fier. Turela fusese scoasă din acțiune ; totuși, între pereții ei de oțel au răsunat îndelung urlete, țipete, zbierete. Răcnetele deznădăjduite din turelă au fost auzite în compartimentul de sub ea, de unde s-a comu-

nicat numaidecît la centrala de tir despre cele întîmplate.

Focul se propaga de-a lungul cablurilor, prin materialele inflamabile. Magazia de pulbere putea să sară în aer dintr-o clipă în alta; numai spiritul hotărît al matrozilor de acolo a salvat cuirasatul.

Brancardierii au alergat la turelă și au deschis ușa. Unul dintre ei a strigat:

— Ei, ce-ați pățit?

În loc de răspuns s-au auzit doar gemetele și horcăielile muribunzilor. Trei dintre servanți — Vlasov, Finoghenov și Mariin — erau morți, carbonizați. Subofițerul Voljanin și comendorul Zuev abia mai răsuflau. Pe ei mai erau doar zdrențe arse în loc de haine.

Cartușele obuzelor de la tunurile de 6 țoli care explodaseră, pricinuind atîta nenorocire, făceau parte din încărcăturile de alarmă.

Se aflau în fiecare turelă un număr de patru bucăți din acestea. În tot timpul drumului, începînd de la Revel, erau ținute la îndemînă în casetele lor, pentru a se putea încărca mai iute tunurile în cazul apariției prin surprindere a inamicului. Dar fiindcă ambrazurile turelelor noastre erau prea mari, ar fi trebuit ca aceste cartușe de obuze să fie trase cele dintîi, încă de la începutul luptei, însă nimeni nu s-a gîndit la asta.

Un subofițer de artilerie îmi povestea mîhnios:

— Noroc că explozia nu s-a produs într-o turelă de 12 țoli. Aici se păstra o rezervă de vreo douăzeci de puduri de pulbere. Pentru ce? Doar încărcarea manuală a tunurilor durează mult mai mult decît deservirea automată. La noi, în puțul de sub turelă, capacele cîtorva cartușe de rezervă au căzut și pulberea din ele a curs afară. Ar fi fost de ajuns o cît de mică scînteie ca să ia foc. Ce au păzit cei mari? Toată nava ar fi putut sări în aer...

Bătălia era în plină desfășurare. Escadra noastră executase atîtea manevre și evoluții, încît era greu să te mai orientezi. În cele din urmă ea s-a îndreptat din nou spre sud.

Cuirasatul *Oriol* primise pînă atunci vreo sută de lovituri în plin cu obuze de diferite calibre. Tot bordajul din babord, deasupra punții tunurilor, era ciuruit. Spărturile erau astupate la iuțeală cu hamace. Multe saborduri aveau lanțurile de zăvorîre rupte. Pentru a le închide, lanțurile trebuiau înnădite cu bucăți de cablu. Sub focul inamicului, riscînd să se prăbușească în apă, matrozii erau siliți să le înnădească, lucrînd atîrnați în afara bordajelor.

Explozia obuzelor japoneze degaja o temperatură atît de ridicată, încît plăcile groase de cuirasă se topeau în punctul unde fuseseră lovite, deschizînd orificii, iar pe alocuri metalul topit atîrna în țurțuri. Pe navă izbucneau incendii mai în fiece clipă. Divizionul de pompieri nu dovedea să facă față focurilor. Oricine era teafăr își dădea concursul la stingerea lor. Pînă și comandantul secund, căpitanul de rangul II Sidorov, care preluase comanda navei, sărea mereu din cabina cuirasată de comandă și, împreună cu semnalizatorul Zefirov și cu gornistul Balest, stingea focarele de incendiu de pe punte. Hamacele de doc care fuseseră legate sub parapetul cupolei cabinei cuirasate, ca protecție împotriva schijelor, ardeau, răspîndind o duhoare insuportabilă. Erau udate cu apă, dar îndată după aceea se aprindeau iar. Sidorov a ordonat să se arunce hamacele peste bord.

În spatele cabinei de comandă, la baza arborelui trinchet, se aprinseseră tuburile prelungitoare de cauciuc, de la portavoci. Acolo se aflau și niște lăzi cu obuze de 47 milimetri, dintre care cîteva au și sărit în aer. Lăzile au fost aruncate în mare. Pentru aceasta oamenii trebuiseră să înfrunte moartea, acționînd repede și apoi refugiindu-se în cabina de comandă. Matrozii n-au pățit nimic, doar comandantul secund s-a ales cu o rană superficială în spate.

Trecînd pe lîngă paraclis, botmanul Voevodin a zărit cinci matrozi care îngenuncheaseră în fața icoanelor. Se rugau, nu în dangătul clopotului ci în urletul tunurilor. Avînd nevoie de oameni, s-a răstit la ei:

— Ce naiba v-ați adunat aici ?!

Deodată a bubuit a explozie, și nici unul dintre cei ce căutau ocrotire de la dumnezeu nu s-a mai ridicat în picioare. Părea că și icoanele sparte de explozie țipaseră de durere. Împreună cu oamenii pierise și țapul cumpărat de undeva de la niște indigeni, care se rătăcise pe acolo. Pînă își găsise pieirea, alergase bezmetic pe toate punțile, fără să poată pricepe ce se petrece în jurul lui. Explozia obuzului i-a smuls partea dinapoi a spinării. A sărit în sus cu picioarele dinainte, și-a rotit capul încornorat, behăind jalnic și privindu-l pe botman cu ochii lui negri, umezi.

Locotenentul Slavinski s-a ivit în apropiere. Orbita ochiului scurs și rana de la cap îi fuseseră pansate. Pășea șovăielnic, cu un umăr înainte. Văzînd că apa țișnea în voie dintr-un furtun, s-a oprit, s-a gîndit o clipă și i-a strigat botmanului care tocmai stinsese focul din paraclis:

— Voevodin, închide valvula!

Voevodin s-a repezit să execute ordinul, iar Slavinski a urcat prin tambuchiul de la prova spre puntea superioară. Nici acolo însă n-a rămas multă vreme: în timp ce oamenii stingeau un foc care izbucnise pe puntea mijlocie, a fost lovit de ceva la cap, pierzîndu-și bandajul. Matrozii l-au adus în nesimțire la sala de operații.

În clipa aceea în sala de operații s-au auzit de sus strigăte de „ura". Ne priveam nedumeriți: ce-o mai fi și asta? Coborînd pentru a i se pansa o rană ușoară de la mînă, căpitanul de arme Saem ne-a anunțat solemn:

— Inamicul se retrage, unul dintre cuirasatele lui, avariat, a rămas în urmă: abia se mai mișcă, arde. Escadra noastră isprăvește cu el. Acuși se duce la fund.

Închinîndu-se cu un gest larg al mîinii, preotul Paisi a exclamat:

— O, doamne, ajută-ne să răpunem fiorosul vrăjmaș!

Auzind vestea despre nava japoneză care se scufunda, răniții s-au mai înviorat. Emoția pe care o stîrnește, la vînătoare, un foc de armă care doboară

vînatul pusese stăpînire și pe mine. M-am uitat la inginerul Vasiliev, învățătorul meu. O scăpărare de ură licărea în ochii lui căprui. Iar de pe buzele învinețite ale unui matroz care nu mai avea mult de trăit, au scăpat aceste vorbe:

— Fraților, au pățit-o, adică, și ei, japonezii? Ei, așa le trebuie, fir-ar blestemați să fie!

Curînd s-a aflat însă că Saem greșise: în tribordul liniei noastre, abia mai mișcîndu-se spre depărtarea înnegurată, nu ardea un cuirasat japonez, ci unul rusesc, nava-amiral *Suvorov*. De pe *Oriol* se și trăseseră mai multe lovituri asupra lui. O dureroasă dezamăgire i-a cuprins pe cei din sala de operații. S-au auzit vorbe de ocară la adresa lui Saem.

În aceeași clipă s-a observat că cuirasatul nostru începea să dea bandă spre tribord. Răniții, ca și cei teferi, se uitau întrebători unii la alții, dar nimeni nu pricepea ce se întîmpla cu nava; poate că avea o spărtură sub linia de plutire. Poate că peste cîteva clipe se va răsturna și el cu chila în sus, ca și cuirasatul *Osliabia*. Îngrijorarea creștea. Ochii fiecăruia priveau cu neliniște spre ușă; fiecare se gîndea la un singur lucru: dacă nava se scufundă, trebuie să se repeadă cel dintîi afară; dacă va întîrzia cîtuși de puțin, ușile și tambuchiurile se vor bloca de trupuri omenești. Unii chiar începuseră să se urce pe scară. Parte din răniții grav răcneau aiurînd, alții tăceau, atenți parcă la bubuiturile tunurilor noastre și la exploziile obuzelor inamice. Cuirasatul, chinuit, tresărea, speriat poate de viziunea abisului negru al mării; tresăream și noi, făcîndu-ne parcă una cu nava.

Cuirasatul s-a canarisit pînă aproape de șase grade și, fără să-și micșoreze viteza, a rămas cîtva timp în această poziție. O clipă, înclinarea i s-a mărit. Aceasta se petrecuse pesemne în momentul unui rondou. Părea că un zid de fier se lăsa înaintea noastră, ca să ne despartă pentru totdeauna de viață.

Chipul mamei mi-a înviat în amintire; m-am apropiat de inginerul Vasiliev și i-am spus, nici eu nu-mi dau seama de ce:

— Mama știa să citească în limba polonă. Are vreo douăzeci de cărți poloneze — și cărți de rugăciuni, și romane. Le-a învățat aproape pe toate pe de rost.

Vasiliev și-a ridicat sprîncenele negre, mirat, și căutînd să înțeleagă ce rost aveau vorbele mele, mi-a răspuns :

— Da ? E bine. Dar franțuzește nu știa să citească ?

— Nu, înălțimea-voastră. N-a fost în Franța.

Simțind înclinarea navei, Sidorov, care se afla în cabina de comandă, s-a neliniștit și el și a ordonat numaidecît prin portavoce la postul central revizorului navei, locotenentului Burnașev și inginerului mecanic Ruhms :

— Să se ia imediat măsuri pentru redresarea navei !

Ruhms a urcat pe punțile de sus, pentru a lămuri cauzele înclinării. Vinovați de acest lucru erau comendorii. Pe puntea tunurilor, la centru, se strînsese multă apă. Ca să scape de ea, comendorii, fără să mai cheme pe cei din echipa de avarii, au deschis cu de la ei putere gurile etanșe din tribord. Apa a năvălit în culuarul lateral și a inundat compartimentul de sus, între coastele treizeci și trei și patruzeci și patru.

Din fericire pentru noi, nava nu dăduse bandă la babord unde erau numeroase spărturi, iar unele saborduri, avariate, încă nu fuseseră închise. Altminteri, cuirasatul ar fi putut, mai ales la un rondou, să ia apă cu toată puterea tunurilor, ceea ce ar fi însemnat pentru noi o adevărată catastrofă.

Din ordinul lui Ruhms, sergenții mecanici auxiliari Feodorov și Zaițev au inundat compartimentele simetrice da la babord și nava s-a redresat. După aceea au intrat în acțiune pompele și au evacuat apa peste bord.

Pe cuirasatul *Oriol* erau trei ofițeri cu artileria. Doi dintre ei, locotenenții Șamșev și Rühmen, fuseseră scoși din luptă. Căpitanul de rangul II Sidorov a ordonat furierului Solnișkov :

— Locotenentul Giers să vină la cabina cuirasată de comandă !

În timpul bătăliei Giers comanda turela de 6 țoli de la tribord-prova. Deși era un ofițer excepțional de bine pregătit, totuși nu-i dăduse nici lui prin cap să tragă în primul rînd cartușele de alarmă, depozitate în turelă. În clipa cînd i s-a comunicat ordinul de a se prezenta la comandă, navele inamice tocmai barau drumul escadrei noastre și trăgeau asupra ei, longitudinal, focuri de anfiladă. Turela de la prova-tribord riposta cu maximum de intensitate. Locotenentul Giers a lăsat comanda unui sergent, apoi, sărind pe platformă, s-a apropiat iute de ușă — înalt, bine făcut, cu favoriți blonzi, semeți pe fața energică. În clipa cînd a dat să deschidă ușa grea cuirasată, în spatele lui au explodat obuzele de alarmă, repetîndu-se și acolo cele petrecute cu puțin mai înainte în turela de alături. Locotenentul Giers, pîrlit de flăcări, fără șapcă, a deschis cu greu ușa și a sărit afară din turelă, lăsînd înăuntru oamenii care se tîrau pe jos și gemeau.

Întîmplător, a întîlnit niște brancardieri și i-a trimis în ajutorul servanților din turelă; după aceea, în loc să coboare la sala de operații, s-a gîndit să execute ordinul primit. În clipa cînd a început însă să urce scara de pilot improvizată, care ducea spre puntea comenzii, exploziile au aprins un panou de sub picioarele lui; astfel că a fost cuprins de flăcări pentru a doua oară. Ajuns la cabina de comandă, s-a oprit în ușă, a luat poziția reglementară, cu mîinile arse la vipușcă, și a rostit răspicat, ca la paradă:

— Ordonați!

Dîndu-și însă seama că cei din comandă nu-l recunoșteau, holbîndu-se la el în tăcere, a adăugat:

— Locotenent Giers...

Într-adevăr, cei din cabina cuirasată de comandă nu-l recunoscuseră. Uniforma ruptă fumega încă pe el. Pe cap nu mai avea nici un fir de păr; mustățile, favoriții, sprîncenele și chiar genele îi fuseseră pîrlite. În loc de buze avea două bășici. Pielea capului și a feței îi crăpase și atîrna în petice, dezgolind carnea roșie. În jur, tunurile bubuiau, în pupa văzduhul vuia, pe puntea bărcilor șalupa cu aburi a zburat deodată în țăndări, sfărîmată de o explozie, iar pe locotenentul

Giers parcă nici nu-l priveau toate acestea. Fumegînd, cu ochii larg deschiși, înnebuniți, stătea ca o fantomă înfiorătoare, și se uita stăruitor la căpitanul de rangul II Sidorov, așteptînd ordine.

S-au scurs astfel cîteva clipe. Locotenentul Giers se clătina. Matrozii i-au sărit în ajutor, și apucîndu-l de brațe, l-au adus în cabină. Lăsîndu-se jos, pe punte, locotenentul a bolborosit:

— Apă...

2. PE *ORIOL*, ZIUA DE LUPTĂ S-A SFÎRȘIT

Erau aproape orele cinci cînd duelul de artilerie cu forțele principale inamice a încetat. Japonezii ne pierduseră, pentru a doua oară, după perdeaua de fum și negură. Ca și în prima fază a luptei, escadra noastră, făcînd treptat o întoarcere la tribord, s-a abătut mai întîi spre est, apoi spre sud. Japonezii s-au repezit în aceeași direcție, ca să ne caute. Între timp, noi făcusem încă o întoarcere la tribord și acum navigam spre apus.

Peste puțin, amiralul Nebogatov, neavînd nici un fel de dispoziții de la comandantul escadrei și presupunînd că contraamiralul Völkersamm pierise împreună cu *Osliabia*, a ridicat semnalul:

„Drum 23 grade nord-est!"

În faza a doua a bătăliei, escadra a descris astfel un cerc complet.

Pe cuirasatul *Oriol* erau mai multe focare de incendiu. Fumul se așternea pe punțile lui, se rostogolea peste bord și, luat de vînt, zbura deasupra mării în nori uriduitori, pierzîndu-se în neant. Matrozii se urcau sus pe toate tambuchiurile și ieșeau din turele. După cele trăite, erau cu toții năuci. Aruncau repede împrejur priviri speriate, cercetătoare, punîndu-și parcă fiecare aceeași întrebare: „Și acum, ce-o să fie?" S-a ivit pe punte și fochistul Baklanov, legănîndu-și încet trupul lat, pe picioarele scurte. Întîlnindu-mă, a observat posomorît:

— Da, ne-au făcut harcea-parcea japonezii.

În primul rînd trebuia să se stingă incendiile. Matrozii care nu aveau alte treburi au sărit în ajutorul divizionului de pompieri. În locul furtunurilor retezate au fost aduse altele de la magazie. În clipa aceea s-a răspîndit zvonul că magazia de muniții a turelei de 6 țoli din centru-tribord luase foc. Toți oamenii care lucrau la împrospătare în acea magazie plină de fum au fugit de acolo. Alergînd pe navă de colo colo, ei au răspîndit cei dintîi această veste. Nu se putea să nu li se dea crezare: fumul urca în sus, valvîrtej prin puț, umplînd turela; țîșnea în rotocoale cenușii și din tambuchiul deschis prin care se făcea legătura cu magazia, răspîndindu-se pe puntea tunurilor ca un cumplit vestitor al catastrofei care se apropia. Mulți matrozi erau palizi privind fumul cu ochii rotunzi de spaimă. Începea panica. Se și auzeau răcnete disperate:

— Să se raporteze comandantului secund!

— Să vină echipa de avarii! Să se inunde cît mai repede magazia!

— Peste bord! Salvați-vă!

Unii înșfăcau centurile de salvare; alții, hamacele de doc cu saltele de plută. Într-adevăr, aveai de ce să te sperii: nava putea să sară în aer dintr-o clipă în alta. S-ar părea că e totuna cum ai să mori; totuși, cine știe de ce, parcă era mai ușor să fii ucis de un obuz, decît să sari în aer împreună cu toate mărunțaiele navei. Matrozii care se și înarmaseră cu mijloace de salvare se repezeau la copastie și acolo se opreau nehotărîți, neavînd curaj să se arunce în mare. Ochii sfredeleau cu nesaț depărtările încețoșate, căutînd contururile uscatului, dar nu vedeau nimic în afară de valurile neîndurătoare. Mai exista o cale de salvare: navele noastre care veneau din pupa; nu puteai fi sigur însă că ele se vor opri și vor culege oamenii din apă. Cu toate acestea ar fi fost de ajuns să sară unul în mare, pentru ca alții, în aceeași clipă, să se zvîrle peste bord ca o turmă. Și nimic n-ar mai fi oprit echipajul, mai cu seamă că doar trei ofițeri de punte mai erau în stare să facă ordine — ceilalți se aflau cu toții la sala de operații. În zece, cincisprezece

minute, cuirasatul ar fi rămas pustiu. În clipa aceea însă fochistul Baklanov a strigat din răsputeri:

— Draci cătrăniți! Ce, a dat strechea-n voi? Stați că vă spun eu numaidecît despre ce e vorba...

Și, fără să mai zăbovească o clipă, a coborît în magazia cuprinsă de foc. Mulți matrozi rămăseseră cu gura căscată, petrecîndu-l cu priviri speriate. Ce-l apucase? Reangajat nu era; nu avea nevoie nici de laudele superiorilor, nici de vreo răsplată, oricare ar fi fost. Toți cei de pe navă îl socoteau drept un trîndav incorigibil. Și totuși avea în el ceva hotărît și autoritar, care-l ridica deasupra tuturor. Voia să săvîrșească o faptă eroică. Oricum ar fi fost, dar prin avîntul cu care sărise să-i salveze pe toți din nenorocire atrăsese atenția oamenilor care își pierduseră capacitatea de a mai judeca ce se petrece în jur. Panica crescîndă de pe navă, nu mai puțin primejdioasă decît incendiul, a încetat pentru un timp. Au trecut cîteva clipe de coșmar, pline de încordare, pînă cînd Baklanov s-a ivit din nou sus. Toți îl priveau uimiți, văzînd că nu pățise nimic din pricina focului, că nu încerca să sară peste bord. Înăbușit de fum, s-a oprit, dîndu-și larg în lături picioarele butucănoase, s-a aplecat și a tușit din rărunchi, frecîndu-și ochii înlăcrimați cu degetele aspre. Matrozii s-au repezit la el, ca să afle cît mai repede ce se petrecea jos, în magazia de muniții. Drept răspuns la toate întrebările lor, Baklanov a început să-i ocărască:

— Sînteți toți niște nătărăi! Degeaba vă stau pe umeri căpățînile astea seci! Tare aș vrea să știu de unde s-au prăsit atîția gugumani la bord! Fricoșilor, amărîților! Nu sînteți vrednici să vă bateți cu japonezii. Poate numai cu gîndacii, acasă, pe cuptor, ați face vreo ispravă...

Cu cît ne bestelea mai mult, cu atît mai ușurați ne simțeam. Îi ascultam cu înduioșare vorbele presărate cu ocări, așa cum își ascultă credincioșii predicatorul iubit. Eram gata chiar să îngenunchem în fața acestui om înnegrit de fum. Gîndindu-ne la cele ce făcuse, ne-am dat seama numaidecît că ne salvase de la moarte.

În cele din urmă am aflat ce se întîmplase: refulatoarele de fum se defectaseră și se opriseră, iar ventilatoarele continuau să funcționeze și aspiraseră în magazie un nor imens de fum care ieșea prin toate deschizăturile. Cîteva clipe mai înainte, superiorii ordonaseră să se inunde magazia; acum însă toți erau mulțumiți că nu apucaseră să execute acest ordin. Cei mai bucuroși erau tunarii. Ei cunosteau sistemul defectuos de conducte care asigurau inundarea magaziilor, unite între ele prin tubulatura de ventilație. Cu un asemenea sistem, inundînd o magazie, am fi umplut cu apă grupuri întregi de magazii, care ar fi devenit astfel inutilizabile.

Fochistul Baklanov a plecat de pe punte, mormăind:

— Iar mi s-a făcut foame.

Profitînd de răgaz, oamenii au stins toate incendiile și s-au apucat să facă ordine pe navă. Toate punțile erau pline de bucăți de fier, de bare, de sfărîmăturile tunurilor mai mici. Peste tot se îngrămădeau scînduri rupte din bărci, palancuri, părți din arboradă. Toate acestea au fost aruncate peste bord. În locul scărilor distruse s-au așezat cele provizorii, pregătite din timp. Spărturile prin care pătrundeau valurile au fost astupate cu paiete, cu hamace, cu bucăți de pînză. Artileriștii își băteau capul cu tunurile care puteau fi repuse în funcțiune la repezeală.

Cuirasatul *Oriol,* puternic odinioară, avea acum o înfățișare jalnică. Toată suprastructura era distrusă; pasarela de la centru fusese deplasată și răsucită. Cele două lanțuri ale ancorelor se rupseseră, iar nara ancorei din dreapta fusese smulsă de o explozie și căzuse în mare. Arborele mare, străpuns de un obuz la nivelul punții inferioare, abia se mai ținea, amenințînd să se prăbușească peste capetele oamenilor. De el, ca și de trinchet, atîrnau jalnic crîmpeie de straiuri, legănîndu-se în bătaia vîntului. Fuseseră de asemenea distruse gruiele de la pupa și bigile electrice care serveau la ridicarea șalupelor la bord. Coverta de lemn a punții, brăzdată și spintecată de obuze, era plină de găuri, iar pasarela din tribord avea o spărtură atît de mare, încît nu se mai putea

trece pe ea. Tancul de apă dulce de pe teugă era ciuruit de schije, iar conductele de apă care duceau spre compartimentele de jos, retezate. Oamenii care lucrau acolo, la o temperatură de 40 grade și mai bine, rămăseseră fără apă dulce fiind nevoiți s-o care de la tancul de sub puntea din prova, cu butoiașe și cu găleți, în magaziile de muniții, la mașini, la căldări.

Cuirasatul avusese zece bărci, două șalupe cu aburi și două vedete torpiloare. Privindu-le mi-am amintit cuvintele inginerului Vasiliev. Cu o lună înainte de bătălie, întors de la o consfătuire a inginerilor de pe navele escadrei, care avusese loc pe cuirasatul *Suvorov,* îmi spunea indignat:

— Am propus să fie mutate toate bărcile și șalupele pe navele de transport. Am arătat că în timpul luptei toate acestea nu vor servi la altceva decît să alimenteze incendiile. În plus, măsura aceasta ar fi redus pescajul navei și i-ar fi ameliorat stabilitatea inițială. Comandantul escadrei și statul său major au respins propunerea mea.

Și acum, îmi dădeam seama că Vasiliev fusese mai prevăzător decît amiralul Rojestvenski. Nu mai aveam nici o barcă și nici o șalupă întreagă: toate fuseseră sfărîmate și arse. În caz că cuirasatul s-ar fi scufundat, nu mai aveam cu ce să ne salvăm, nu ne mai rămînea decît să sărim peste bord.

Unele ascensoare de muniții, distruse de obuze, nu mai aduceau din magazii obuze pentru tunurile de 75 milimetri. În plus, șinele dispozitivului de lansare de pe puntea artileriei fuseseră avariate pe mai multe porțiuni. Și culmea, trepidația excesivă avusese ca efect dereglarea ochirii la tunurile de calibru mare și mijlociu. Acest lucru îi îngrijora mai ales pe artileriști: dacă nici în trecut nu ne puteam lăuda cu precizia tirului, acum, la distanțe mari, pur și simplu aveam să aruncăm obuzele în vînt.

Pe scurt, cuirasatul *Orioi* pierduse mai bine de jumătate din capacitatea sa combativă.

Răgazul întîmplător de care avusesem parte se apropia de sfîrșit. Grupul I al amiralului Togo se apropia de noi dinspre pupa-tribord. Toate cele șase

nave ale sale, fără nici un semn de avarii, navigau în drum paralel cu noi, ajungîndu-ne treptat din urmă. Pe *Oriol* s-a sunat alarma de luptă. Semnalul acesta a răsunat pentru noi ca un dangăt de înmormîntare. Amărîți, în silă, oamenii își ocupau posturile conform rolurilor de luptă, ca să treacă prin ultima încercare a soartei. La orele 6 fix, tunurile au început să bubuie din ambele părți. Trăgeam cu tribordul și tot el înfrunta loviturile inamicului. O jumătate de oră după aceea ne-a ajuns din urmă și amiralul Kamimura, cu cele șase crucișătoare cuirasate ale sale.

Reîncepuse masacrarea oamenilor de pe escadra noastră, oameni care, în majoritatea lor, n-aveau altă vină decît că se născuseră pe lume.

Fiind în capul formației, cuirasatul *Borodino* era lovit îndeosebi de focul concentrat al inamicului. Destul de multe erau însă și loviturile primite de nava noastră. Mai ales tribordul era expus distrugerii. Uneori părea că în porțiunile slab protejate se înfigeau tunînd și trăsnind colții unor monștri, smulgînd hălci întregi de fier. Salvarea noastră era doar cuirasa, care rămăsese neatinsă pe bordaje, pe puntea principală și pe puntea tunurilor, cuirasată și ea, care ne acoperea. Puntea tunurilor nu se ridica însă decît la cel mult cinci picioare deasupra nivelului mării, pe cînd valurile se învolburau pînă la șapte-opt picioare. Ca înfățișare, dintr-o navă cu bordaje înalte devenisem astfel un monitor scund. Apa se rostogolea în voie pe puntea tunurilor, accentuînd la rondouri înclinarea navei pînă la limite critice.

Mașina principală din tribord era supravegheată de inginerul mecanic-șef, colonelul Parfeonov, iar cea din babord de ajutorul lui, stabscăpitanul Skliarevski. Pe lungul drum străbătut de cuirasat de la Kronstadt pînă la Țușima, amîndoi, cu prețul multor nopți nedormite, trudiseră greu pentru a organiza cît mai bine serviciul la mașini. Sub conducerea lor, spre deosebire de matrozi, tunarii și oamenii din alte specialități, personalul mecanic își însușise bine îndatoririle.

Conducînd împreună cu mecanicii mașina din tribord, inginerul mecanic-șef stătea la postul de manevră, unde erau concentrate manometrele, telefoanele și portavocile. Vestonul lui soios, pus de-a dreptul pe piele, era descheiat, șapca îi lunecașe pe ceafă, descoperindu-i fruntea mare, lucioasă; broboane mari de sudoare i se rostogoleau pe obraji, oprindu-se ca o rouă deasă în barbă. Se ștergea mereu cu lavete curate și-și arunca privirea îngrijorată spre aparate; manometrele indicau presiunea aburului în căldări; tahometrele, turația axului elicei. Din cînd în cînd suna soneria, transmițînd de la cabina cuirasată de comandă ordinul de a se mări ori micșora viteza navei. Acest ordin nu neliniștea însă pe nimeni în mod deosebit. În timpul luptei era așteptat un semnal de mai mare răspundere: semnalul pentru stoparea mașinilor sau pentru inversarea marșului. Asemenea dispoziții se dau în cazuri extreme; ele trebuie să se execute prompt și cu preciziune, dacă vrei să mai trăiești pe lume. Urmărind funcționarea mașinilor, Parfeonov își privea totodată cu îngrijorare subalternii. Cum se vor comporta ei oare în clipa primejdiei? Dacă se vor pierde cu firea, dacă se vor lăsa cuprinși de panică și se vor repezi în sus pe scări? Va putea oare să-i oprească numai printr-un ordin aspru, amenințător, sau va trebui să recurgă la revolver?

La mașini, ca și la căldări, activa personalul de „spate" al navei, nu mai puțin încordat ca cei de sus, de pe punți. Presiunea din căldări nu cobora sub două sute treizeci de funturi. Cele două inimi de oțel, cu piesele lor unse, sclipitoare în lumina becurilor electrice, băteau regulat, fără sincope și gripaje. La o temperatură de peste 40 grade Réaumur, mecanicii, pe jumătate goi, numai în pantaloni de lucru, vedeau de ele cu toată rîvna. Izolați de lumea exterioară, ei nu știau ce se petrece sus. Abia puteau deslușî loviturile trase de tunurile proprii de exploziile obuzelor inamice. Acolo, în adînc, sub linia de plutire, dedesubtul punții principale cuirasate, ale cărei tambuchiuri erau, în timpul luptei, acoperite cu plăci de

oțel, după centura cuirasată a bordajelor — în această lume de mecanisme și aburi nu erau nici explozii, nici morți, nici răniți. Aceasta nu micșora însă senzația primejdiei : dacă nava începea să se scufunde, nu prea era cu putință ca cineva să mai aibă timp să iasă afară.

Deodată, compartimentul mașinii din tribord s-a umplut de fum și gaze. Oamenii se înăbușeau, nu mai vedeau nimic. Un mecanic s-a repezit la inginerul mecanic-șef și l-a întrebat cu un glas care parcă scheuna :

— Pierim, înălțimea-voastră ?

În loc de orice răspuns, Parfeonov a ordonat cu glas tare :

— Închideți ventilatoarele !

Aerul s-a primenit repede ; în schimb, temperatura a început să se urce, trecînd peste 50 grade. În munca aceea încordată era foarte greu să suporți o asemenea căldură. Părea că oamenii n-aveau altceva de făcut decît să fiarbă în zeama lor.

La fel se petreceau lucrurile și la mașina din babord.

Cînd și cînd, cîte o schijă ajungea pînă la mașini, pătrunzînd prin trombele de aerisire, cu răsuflarea lor fierbinte. Din fericire, nici una n-a nimerit în organele vitale aflate în mișcare. Aceasta ar fi scos nava din funcțiune.

În compartimentul căldărilor plesnise racordul căldării din prova care ducea la conducta principală de vapori. Țîșnind prin spărtură cu un șuier asurzitor, aburul umpluse compartimentul căldărilor ca un nor fierbinte. Inginerul mecanic Rusanov și subofițerul Mazaev au izbutit să izoleze la timp căldarea. Din fericire, cu acest prilej nimeni n-a fost opărit. Cele nouăsprezece căldări rămase în funcțiune dădeau suficientă presiune pentru funcționarea mașinilor principale și a mecanismelor auxiliare.

În timp ce ne apropiam de strîmtoarea Țușimei, aruncasem multă lemnărie peste bord. Totuși, în timpul primei faze a luptei n-am putut scăpa de incendii. De data aceasta însă ele izbucneau și mai frecvent. Divizionul de pompieri nu dovedea să le

facă față. Ardeau prelate, colaci de salvare, portavoci de cauciuc, izolația conductelor de aburi, furtunuri de pompieri, saltele, marginile de tendă ale bastingajelor, saule, garlime, colaci de parîmă din cînepă, palancuri, paiete. Luau foc cabinele ofițerilor, perdelele, covoarele, mobila, dulapurile. Ardea puntea superioară, mai ales acolo unde coverta de lemn era răsucită și fărîmițată de obuze. Alimentau însă focul mai cu seamă bărcile, șalupele și vedetele torpiloare, căptușite cu lemn. Incendiile pricinuiau multe neajunsuri, izolînd unele părți ale navei, împiedicînd conducerea focului artileriei, amenințînd mereu să se propage la magaziile de muniții. Uneori, fumul învăluia turelele alungîndu-i pe tunari din ele, așa cum sînt gonite din stup, cu fum, albinele. Aparatele optice de ochire erau atît de afumate, încît nu mai puteau fi utilizate — prin lentilele lor nu se mai vedea nimic.

Incendiile aveau însă un efect deprimant mai cu seamă asupra moralului întregului echipaj. La bordul unei nave focul face cu totul altă impresie decît pe uscat; acolo, dacă ia foc o casă, locatarii mai întîi caută să-și salveze avutul, iar cînd lucrul acesta nu mai este cu putință, fug și ei afară; acolo, pe pămîntul stabil, oamenii privesc tînguindu-se sau stînd tăcuți, posomorîți, cum le mistuie focul cele agonisite ani îndelungați. Poate că în viitor îi așteaptă sărăcia și foamea, dar nu amenințarea directă a morții. Un incendiu pe mare e cu totul altceva.

Cuirasatul nostru plutea pe apă, element al naturii ostil focului, și, totuși, ardea. Chiar și această împrejurare contrazicea oarecum logica. De astă dată, focul bîntuia cu violență pe navă, în interiorul căreia, prin labirintele de fier, în numeroasele compartimente închise, se aflau sute de oameni. Ei n-aveau unde să fugă. De jur împrejur erau marea și exploziile obuzelor. Mai mult decît atîta: fiecare om trebuia să stea la postul său: în turele, în puțuri, în magazii, în compartimentele tuburilor lanstorpile, la mașini, la căldări, în sala de operații, la atelierul mecanic, la tunuri, la mecanismele auxiliare, la portavoci. Și fiecare trebuia să acționeze, altfel nava se oprea, ceea ce

însemna moartea pentru toți. Acum, nava și oamenii erau un tot. Atîta timp cît nava trăia, fiecare om din echipaj putea să spere că va scăpa și el cu viață.

Împotriva incendiilor aveam la dispoziție un singur mijloc: apa. Dar ea juca două roluri diferite: ne apăra contra focului și, totodată, era dușmanul nostru principal. Revărsîndu-se pe puntea superioară, se scurgea peste tot spre punțile de jos, se strecura ca un hoț prin spărturi în interiorul navei. Mecanicii auxiliari, în frunte cu inginerul mecanic Ruhms, nu pridideau de loc s-o pompeze afară. Pînă una alta nava ambarcase cel puțin cinci sute de tone de apă. Pe scurt, apa cu care scăpam de foc ne amenința cu mormîntul rece și sinistru al mării.

În sala de operații, pe masă, zăcea un rănit grav care gemea slab. După ce a cusut epiploonul perforat, medicul-șef Makarov s-a îndreptat de spate și a întors capul spre felcer, voind pesemne să-i spună ceva. În clipa aceea, un obuz de mare calibru a lovit centura de cuirasă din tribord, în dreptul sălii de operații. Nava s-a cutremurat vuind ca o tobă imensă. Părea că toate cele o sută de coaste de oțel care întăresc corpul vasului aveau să se năruie dintr-o clipă în alta. În sala de operații puțini s-au putut ține pe picioare. Medicul-șef Makarov s-a clătinat, prăbușindu-se peste pacientul operat. Acesta a scos un țipăt ascuțit. Alți răniți au ridicat și ei capetele, pline de îngrijorare. Cîteva clipe după aceea a bubuit o nouă lovitură în tribord. Lumina electrică s-a stins. Toți au fost cuprinși de panică. Medicul-șef a strigat în întuneric, acoperind gemetele răniților care se agitau alarmați:

— Liniștiți-vă, băieți! Nu s-a întîmplat nimic deosebit. Liniștiți-vă!

Infirmierii aprindeau lumînările anume pregătite pentru asemenea situații. În semiobscuritate priveam chipurile palide și ochii plini de groază. Un matroz rănit la piept avea grețuri; ridicat pe brînci, icnea, vărsînd peste vecinul lui, care zăcea nemișcat. Altul, scuturîndu-și capul bandajat, se repezise la peretele bordajului și zgîria fierul cu unghiile. Comandantul navei se zvîrcolea pe saltea, vorbind în delir:

— Excelență, care este planul dumneavoastră de operații ? Luați-mi comanda... Nu voi tolera ticăloșia... Excelență...

Și a ordonat deodată cu glas tare :

— Toți șefii de divizionare, sus, adunarea !

Delirau și alți răniți.

Toate acestea erau atît de neobișnuite pentru mine, încît mă buimăciseră cumplit.

În sfîrșit, electricienii au reparat lumina electrică.

Îmi simțeam gura iască. M-am dus repede la apă, și am început să beau cu nesaț. Deodată cana mi-a sărit din mînă. Un suflu violent de aer a năvălit zgomotos în sala de operații : în aceeași clipă, ceva s-a dărîmat cu un bubuit asurzitor pe punte, chiar lîngă tambuchiul culoarului, parcă deasupra noastră s-ar fi prăbușit o clădire de piatră. Îndată după aceea nava a început să dea bandă la tribord ; compartimentul nostru s-a umplut de gaze și fum. Nu se mai putea respira — aerul sufocant pătrundea în plămîni și tulbura conștiința. Strigătele și țipetele creau o atmosferă de coșmar. Cîțiva oameni s-au repezit spre ieșire. Nu i-au mai putut opri nici un fel de ordine și amenințări. Panica a ținut vreo două minute, pînă cînd inginerul Vasiliev a închis refulatorul de fum a cărui țeavă dădea spre puntea mijlocie. Aerul s-a purificat repede.

Înclinarea de circa 6 grade la tribord se menținea. Probabil că valurile se strecuraseră printre plăcile cuirasei dislocate de explozii. În plus, apa care se revărsa în voie peste puntea tunurilor se adunase într-un bord. Toți aveau o singură dorință : ca nava să se redreseze cît mai repede.

Personalul medical își vedea din nou de treabă. Această muncă mi se părea acum fără rost. Curînd, cuirasatul care pînă nu demult ne apăra, avea să se transforme într-o masă amorfă de fier. Nu era totuna cum ai să te duci pe fundul mării — pansat ori ba ?

Îmi venea să vomit din cauza mirosului de sînge și de medicamente. Creierul meu nu mai voia să înregistreze impresii noi. Nu mai puteam să rămîn la sala de operații ; fără să-mi mai dau seama de nimic

am urcat pe puntea superioară, istovit și nepăsător față de orice primejdie. A răsunat semnalul : „Pentru respingerea atacului cu torpile". În realitate însă împrejur nu se vedeau nici un fel de torpiloare. După cum s-a lămurit mai tîrziu, comandantul secund Sidorov chemase prin acest semnal pe servanții de la tunurile de calibru mic pentru a ajuta la stingerea incendiilor. Vreo zece oameni s-au repezit sus. În clipa aceea un obuz a căzut în mare, nu departe de navă și, împroșcînd stropi de apă, a lunecat pe suprafața apei, lung și negru, ca un delfin, după care a lovit bordajul cu toată greutatea lui de douăzeci de puduri. În locul exploziei a țîșnit o flacără lichidă, închisă într-un inel de fum ruginiu, ce se întindea de jur împrejur. Un suflu fierbinte m-a izbit și m-a dat peste cap. Mi se părea că mă volatilizasem ca un fir de praf spulberat de vînt. Nu știu de ce, dar mă uimea îndeosebi senzația aceasta că nu mai aveam trup. Am sărit în picioare ; nu credeam că mai sînt viu și am început să-mi pipăi capul, pieptul, picioarele. Cîțiva răniți alergau țipînd pe dinaintea mea. Doi oameni fuseseră uciși pe loc, iar al treilea, zvîrlit spre mine, a stat cîteva clipe nemișcat, apoi, făcînd o mișcare repede, ca la comandă, a sărit într-un genunchi, aruncînd priviri demente în jur. Voia parcă s-o ia la fugă, dar nu simțea că intestinele i se revărsau din pîntecul spintecat, ca niște lucruri dintr-un geamantan deschis. Cînd privirea lui s-a oprit asupra capetelor de mațe, a început să le adune și să le vîre înapoi în pîntec, cu mișcări spasmodice, cu mîinile tremurătoare. Făcea acest lucru în tăcere și cu atîta grabă, de parcă de asta depindea salvarea vieții sale. Moartea însă îl și sugruma. S-a prăbușit pe punte scoțînd un urlet prelung, ca de fiară.

Voiam să fug jos cînd tocmai au răsunat niște glasuri :

— *Borodino ! Borodino !*

Cînd ieșisem pe puntea superioară mă uitasem atent mai întîi la acest cuirasat. Conducînd escadra, era și el înclinat spre tribord, fiind cuprins de flăcări. Punțile și salonul amiralului ardeau, flăcările răbufneau

din sabordurile tunurilor, jucînd pe apă în reflexe sîngerii. Ceea ce vedeam acum îmi săgetă inima cu o durere sfredelitoare. Fără să iasă din formație, *Borodino* s-a răsturnat deodată spre tribord, după ce trăsese o ultimă salvă cu turela tunurilor de 12 țoli de la pupa.

Acestea se petreceau la orele 7 și 10 minute seara.

Am lăsat cuirasatul *Borodino* în pupa la tribord și ne-am văzut de drum.

În timpul luptei fusesem copleșit de impresii zguduitoare. De astă dată însă în conștiința mea se făcuse un gol, ca pentru a primi și a-mi întipări în minte un nou tablou groaznic.

Acum, în fruntea coloanei ajunsese cuirasatul nostru pe jumătate distrus, care aproape își pierduse capacitatea combativă. Sosise clipa cînd el trebuia să ia conducerea celorlalte nave. Inamicul își și deplasase focul asupra noastră.

Se însera. Spre asfințit, soarele, asemenea unei răni lungi, sîngerînde, se scufunda în zare strivit de nori. Vîntul tălăzuia mereu marea, rostogolind de colo colo valuri roșietice. Mai rămîneau puține clipe pînă avea să se întunece deplin, dar și acestea erau îndestulătoare ca să mă simt golit de viață. Mă lipisem de turela tunurilor de 6 țoli de la prova-tribord și nu eram în stare să mă scutur de toropeala care mă cuprinsese. Parcă altcineva dezlegase pentru mine problema alegerii morții: mai bine să fii ucis de un obuz, sub cerul liber, decît să te duci la fundul mării, înmormîntat de viu în cuirasat.

Părea că obuzele nu mai cădeau peste navă și în jurul ei trimise de inamic, ci plouau din cerul deschis. Cuirasatul *Oriol* arăta ca un rug plutitor. Pe dunetă, limbi roșcate de flăcări, jucînd și sărind, se înălțau pînă la gabia arborelui mare. Fumul, învolburat de vînt, se spulbera în smocuri. Mă întrebam cum sînt în stare nervii omenești să suporte toate acestea, și cum poate cuirasatul să plutească în mijlocul acestor jerbe de foc și de apă.

Am scos batista din buzunarul pantalonilor și am desfăcut-o. Avea pe ea două litere albastre: „A. N.“,

brodate de mîna mamei mele cînd fusesem acasă în concediu. Nu folosisem niciodată această batistă; fără să știu de ce, am scos-o dintre lucruri tocmai în ziua luptei. Acum, stînd lîngă turela din tribord, mi-a venit pentru întîia oară să mă șterg pe față cu ea și, cu toate că nu eram rănit, cînd m-am uitat la dînsa era pătată de sînge. Aceasta m-a mîhnit foarte mult: o să mai iasă petele oare?

Nu încăpea îndoială: nava își încorda ultimele puteri. În același timp, un gînd absurd îmi stăruia în minte: petele de pe batistă poate c-au să iasă cu sodă, dar atunci se decolorează și broderia albastră. În clipa aceea, o stea strălucitoare, mare cît un cap de copil, a fulgerat prin fața mea, aproape de tot, dogorîndu-mi obrazul, și s-a înfipt în punte, la doi stînjeni de mine. Era o schijă incandescentă. Cîțiva șerpi aurii s-au desprins din ea tîrîndu-se în zigzaguri. Deodată, ceva m-a izbit, m-a dat grămadă, m-a orbit. Părea că mă încleștase în gheare un monstru marin și, sugrumîndu-mă, zburase cu mine peste bord. Nu mi-am dat seama numaidecît că se prăbușise peste mine o jerbă uriașă de apă. Asurzit de vuietul ei m-am rostogolit pe punte. După aceea, cînd m-am ridicat în picioare și m-am uitat pe mare, navele inamice făceau o întoarcere la tribord „toți o dată" și se îndreptau spre nord-est. O salvă a bubuit, pentru ultima oară, trasă probabil cu tunurile de la pupa, asupra volburii de foc care cuprinsese nava noastră. Vreo patruzeci de obuze au căzut simultan în siajul nostru, zvîrlind în sus tot atîtea jerbe de apă care au țîșnit fulgerînd ca niște văpăi și, cu aceasta, bătălia acelei zile s-a sfîrșit.

3. TREI SUTE DE SPĂRTURI

Noaptea s-a lăsat repede.

Cuirasatul *Nicolae I*, la bordul căruia se afla contraamiralul Nebogatov, ne depășea, avînd ridicat la vergă semnalul:

„Urmați-mă. Drum 23 grade nord-est."

Curînd după aceea, nava-amiral s-a plasat în capul escadrei, cuirasatul nostru ocupînd locul al doilea. În urma noastră navigau *Apraxin*, *Seneavin* și celelalte cuirasate care supraviețuiseră bătăliei din timpul zilei.

În clipa aceea s-a ivit la orizont flotila de torpiloare care venea să înlocuiască grosul forțelor inamice. Cu viteza lor apreciabilă, torpiloarele îndeplineau același rol care, pe uscat, este încredințat cavaleriei : să dea lovitura de grație forțelor dezorganizate ale inamicului în retragere. Despărțindu-se în grupuri mici, torpiloarele, niște siluete sumbre, înaintau asupra noastră de la nord, est, și sud. Pe lîngă cuirasate, aceste nave mititele păreau niște jucării inofensive. Marea le acoperea cu mantilele sfîșiate ale valurilor, iar ele, mergînd cu provele, rulînd cînd într-un bord cînd în celălalt, se apropiau în viteză. Știam prea bine ce armă nimicitoare aveau împotriva cuirasatelor. Lansată de pe un torpilor, fiecare torpilă bine ochită, această țigară de foi din oțel, autopropulsată, umplută cu cinci puduri de piroxilină, însemna pentru noi o pieire sigură.

S-a dat ordin de marș. Ferindu-se de torpiloare, cuirasatul *Nicolae I* a întors la babord, urmat de celelalte nave. Unele dintre acestea executau însă întoarcerea „toți o dată", pe cînd celelalte o făceau „prin ocolire", navă după navă. Linia de șir se destrămase și navele se strînseseră grămadă. Aceasta n-a ținut însă mult : după ce au luat drum sud, cuirasatele s-au încolonat din nou în linie de șir.

Crucișătoarele rusești care pînă atunci urmau grosul forțelor, împreună cu torpiloarele și cu navele de transport, acum navigau în prova noastră. Venise clipa cînd ele ar fi trebuit să se apropie de cuirasate și să-și asume protejarea acestora contra atacurilor cu torpile. Aceeași îndatorire revenea și torpiloarelor noastre. Dar s-a întîmplat ceva inexplicabil. Crucișătoarele și torpiloarele au întors și ele spre sud, apoi, mărind viteza, au dispărut în întuneric. Fără să vrei, te întrebai : ce era în capul comandantului grupului de crucișătoare, contraamiralul Enquist ? Lîngă cuirasate nu mai rămînea decît crucișătorul

Izumrud. Nebogatov i-a ordonat să se țină în babord la travers de *Nicolae* și să respingă inamicul.

Printr-un semnal luminos s-a transmis de-a lungul liniei de șir ordinul amiralului: „Viteza 13 noduri".

Sub bolta norilor care atîrna, plată, deasupra mării, vuia vîntul. În întunericul adînc treceau repede, ca niște fantome, crestele albe ale valurilor. Apărîndu-se împotriva torpiloarelor, cuirasatele fulgerau cu tot bordul: flăcările sîngerii ale tirului păreau un șir lung de faruri pe o coastă. Răpăitul sec al mitralierelor se amesteca cu focul intens al tunurilor de calibru mic. Din timp în timp bubuiau și tunurile grele. Torpiloarele inamice, aproape invizibile, se retrăgeau sub ploaia de obuze trase de noi, dar, peste puțin, apăreau iar, însă din altă parte.

Cele patru cuirasate din cap, printre care și *Oriol*, pe care între timp fuseseră stinse incendiile, pluteau cufundate în întuneric, fără lumini de navigație și fără lumini de luptă. Doar la pupa fiecărei nave era pus un felinar Ratier, a cărui luminiță camuflată lateral se zărea ca printr-o crăpătură. Această lumină servea la orientarea și menținerea formației și drumurilor după nava din cap. De-a lungul drumului efectuat pînă în Extremul Orient, contraamiralul Nebogatov își antrenase navele din grupul său să navige fără lumini. Acum, se vedea cît de folositor fusese acest antrenament. Celelalte nave ale noastre, din coada formației, săgetau mereu bezna cu proiectoarele.

În mod întîmplător, de data aceasta cuirasatul *Oriol* nu avea lumini de luptă, însă pentru alte motive. Din cele șase proiectoare de care dispuneam, nici unul nu mai era întreg. Cu toate măsurile luate pentru a le proteja împotriva schijelor, toate fuseseră distruse. S-a hotărît să se folosească proiectoarele demontate în preajma luptei de pe șalupe și adăpostite în magazie. Acestea au fost scoase imediat și aduse sus. Sub îndrumarea ofițerului ajutor cu minele și torpilele, locotenentul Modzalevski, instalatorii au tras cabluri provizorii de la grupul electrogen principal, dar curentul era atît de slab, încît proiectoarele nu luminau ca lumea, mai mult atrăgînd inamicul. Spre

marea părere de rău a ofițerilor și a echipajului, a trebuit să se renunțe la lumini de luptă. După cum am aflat însă mai tîrziu, aceasta a fost spre folosul nostru.

Doar o parte a artileriei era în stare să acționeze împotriva torpiloarelor: o turelă de 12 țoli de la prova, în care se afla un singur tun (celuilalt îi fusese smulsă o parte din țeavă), o turelă de 6 țoli de la prova tribord care se manevra numai cu mîinile și patru tunuri de 47 milimetri de pe punțile intermediare. Mai rămînea o turelă de 12 țoli la pupa, dar ea nu mai dispunea decît de patru obuze, rezervate pentru eventualitatea unei întîlniri cu nave de linie inamice. Mai dispuneam de cîteva tunuri de 75 milimetri, dar acestea nu puteau fi utilizate — era de ajuns să se deschidă sabordurile pentru ca valurile să se și năpustească pe punțea tunurilor. Celelalte tunuri din turele și redute ori fuseseră complet distruse, ori necesitau reparații importante.

Acestea erau mijloacele cu care se apăra cuirasatul *Oriol* împotriva torpiloarelor. Starea lui deplorabilă nu se limita însă la atît. El avea aproape trei sute de spărturi mari și mici. Toate se căscau, e drept, deasupra liniei de plutire, dar valurile răzbeau necontenit prin ele. În plus, plăcile de cuirasă fiind dislocate pe alocuri, apa se infiltra pe la încheieturi. După cum s-a mai spus, cuirasatul ambarcase peste cinci sute de tone apă în compartimentele din interior și, cu toate străduințele personalului auxiliar, cantitatea de apă continua să crească amenințător, mărind pescajul navei.

Era tot mai evident că încet-încet cuirasatul va fi înghițit de valuri.

Raportîndu-se acest lucru comandantului secund Sidorov, el a ordonat numaidecît:

— Să se mobilizeze toți oamenii disponibili pentru evacuarea apei.

Această dispoziție a fost transmisă de la cabina cuirasată de comandă, prin portavoce, rămasă întîmplător întreagă, la comanda centrală de navigație,

iar de acolo și-a luat zborul spre toate compartimentele navei.

O parte din echipaj a fost luată de la alte treburi și aruncată în lupta pentru restabilirea capacității de flotabilitate a navei. Ceilalți oameni continuau să acționeze, fiecare în specialitatea lui. Mi-am văzut și eu de treburile mele. Revizorul navei, locotenentul Burnașev, ne-a ordonat, batalerului-șef, subofițerul Piatovski, și mie, să distribuim echipajului conserve de carne. Această operație se făcea la secția de mine și torpile de la pupa. Becurile electrice luminau viu. Matrozii veneau din diferite compartimente și se așezau la rînd. Nu erau mulți, totuși cutiile cu carne se distribuiau cu o socoteală riguroasă. Era de față și revizorul, venit anume de la postul central. Părăsind expresia obișnuită de lene de pe fața buzată, năpădită de coșuri, Burnașev îl întreba vioi pe fiecare om:

— De unde?

— De la magazia de obuze a turelei din centru-tribord, înălțimea-voastră.

— Cîți sînteți acolo?

— Doisprezece oameni.

— Bine, primești trei cutii.

Piatovski scria cîte conserve se eliberează, cui și la care secție, iar eu le distribuiam.

A venit la rînd electricianul Privalihin.

— Cîți oameni?

— Doi, înălțimea-voastră.

— O cutie se poate da numai la patru oameni. Rația este de un sfert de funt de om.

— Împărțim cu timonierii, înălțimea-voastră.

— Bagă de seamă, fără șmecherii.

Un mecanic, negru de unsori și de murdărie, s-a supărat pe revizor și, refuzînd conservele, a plecat pe scară în sus. Glasul lui s-a auzit de pe puntea tunurilor:

— Halal ofițer! Îi plesnesc coșurile de cît se îndoapă; umblă crăcănat, de parcă și-ar fi atîrnat un scoc între picioare. A putrezit de viu. Cînd o să te înec o să-ți umplem buzunarele cu conserve, lepra dracului!

Deși locotenentul Burnașev îl auzise, își destinse fără pricină bûzele groase într-un rînjet:

— Ce latră acolo tîmpitul ăla nespălat? S-a îmbătat pesemne!

— S-a îmbătat, înălțimea-voastră, de sudoarea lui, a răspuns printre dinți unul dintre matrozi, cu înțeles.

Burnașev a tăcut, aruncînd matrozilor o privire piezișă, străpungătoare.

Nu s-a întîmplat vreodată ca fochistul Baklanov să nu fie de față acolo unde se putea căpăta ceva de mîncare. De data aceasta s-a vîrît în revizor, aproape nas în nas, și, duhnind a votcă, i-a spus batjocoritor:

— Înălțimea-voastră, zău, nu faceți bine că le dați conserve. Păi, se poate una ca asta: o cutie întreagă, la patru inși? O să se îndoape, și o să-i ia somnul. Iar acum, doar trebuie să apere nava. Uite, eu de ieri n-am mai pus nimic în gură. N-am poftă, și basta. Mă tot gîndesc cum să salvez patria...

— Lasă trăncăneala! îl întrerupse revizorul. Scurt: cîte?

— Înălțimea-voastră, la trei secții de căldări nu trebuie mai mult de cinci cutii.

— Dați-i!

Înțelegeam zgîrcenia lui Piatovski, fostă odraslă de țăran înstărit, iar acum subofițer. Stînd de vorbă cu mine, își destăinuise de multe ori visul dulce de a se căpătui pe socoteala statului și a deschide o prăvălioară. Spiritul hrăpăreț al locotenentului Burnașev era însă inexplicabil pentru mine. Omul acesta, moșier bogat de la Kursk, își făcea sînge rău pentru fiecare cutie de conserve și drămuia totul, atunci cînd sus tunurile bubuiau fără încetare, și cînd putea fulgera din clipă în clipă explozia fatală a unei torpile inamice.

Sub un pretext oarecare, am plecat de la secția de mine și torpile și am urcat pe puntea tunurilor.

Aici fuseseră instalate becuri electrice albastre, pentru ca inamicul să nu poată repera nava. Totul era cufundat în semiobscuritate. Cuirasatul se legăna pe valuri. Apa care inundase puntea plescăia, aruncînd scînteieri reci. Din cînd în cînd se rostogolea

zgomotos spre bordul în care se înclina nava. Bălăcind prin ea, treceam dintr-un loc într-altul. Totul arăta acum altfel decît înainte. Parcă aș fi nimerit pe o altă navă : tunuri de 75 de milimetri sfărîmate, cabine ofițerești năruite, ascensoare rămase fără pereți, găuri căscate în bordaje, prin care plescăia apa. În lumina albastră, slabă, ofițerii și matrozii pe care-i întîlneam erau de nerecunoscut : neliniștiți, agitați, livizi, cu ochii duși în fundul capului. O clipă mi s-a părut că mă aflu printre niște morți înviați. Această impresie sporea la vederea cadavrelor neridicate ale matrozilor uciși și al praporșcikului Șupinski ; ele se rostogoleau împreună cu apa, se ciocneau între ele, se întorceau cu capetele ba într-o parte, ba în alta.

Dacă sus oamenii erau ocupați mai ales cu respingerea atacurilor întreprinse de torpiloare, aici, o parte din echipaj lupta din răsputeri pentru restabilirea flotabilității navei. Micimanul Karpov, cu divizionul său de pompieri, inginerul mecanic auxiliar Ruhms, cu cei mai buni lăcătuși și mecanici auxiliari, boțmanii, cu dulgherii și cu oamenii din echipaj astupau de zor spărturile. Unele găuri erau mici, cam de mărimea pumnului. Fiind însă multe, toate la un loc făceau să pătrundă în interior o mare cantitate de apă. Găurile erau astupate cu dopuri de lemn sau cu cepuri înfășurate în cîlți îmbibați în ulei. Cu spărturile mari, treaba era mai complicată. Nimeni nu știuse că apa năvălise și în careul subofițerilor și fusese oprită în loc de poarta etanșă de la coferdamul nr. 13. Cînd aceasta a fost deschisă, puhoaie zgomotoase s-au năpustit peste prag, înspre pupa, stîrnind panică. Careva a scos un țipăt de spaimă. Crezînd că toată partea dinspre prova navei fusese inundată, cîțiva matrozi au rupt-o la fugă. Feldvebelul Murzin a răcnit însă la ei :

— Încotro, suflete de iepuri ? Înapoi !

Oamenii s-au apucat să astupe spărturile din peretele careului cu saltele și cu hamace, peste care au pus scînduri sprijinite cu proptele.

Erau însă numeroase spărturi și în alte părți ale navei. În cabina locotenentului Larionov fusese smulsă

o parte din bordaj cu suprafața de cinci pe șase picioare. Din fericire spărtura avea marginile regulate, netede, ca tăiate cu foarfeca, ceea ce a făcut să poată fi astupată repede. În schimb, n-a fost tot atît de ușor să se facă față unei spărturi de la coasta nr. 100. Un obuz de doisprezece țoli îi răsucise marginile în așa fel că paietul de lemn nu se putea lipi cu nici un chip de bordaj. Dulgherii au modificat paietul. Lăcătușii s-au apucat să bată cu baroasele, străduindu-se să îndrepte marginile îndoite ale spărturii. Totul a fost însă zadarnic. Micimanul Karpov a ordonat :

— Aduceți pături și rogojini. Iute !

Numai după ce paietul a fost capitonat pe o parte cu pături și rogojini, a putut să stăvilească apa.

Amenințarea valurilor se simțea însă îndeosebi la o spărtură din careu. Acolo lumina electrică fusese întreruptă. Erau folosite doar lanternele și numai din cînd în cînd, pentru a nu atrage atenția inamicului. Sub îndrumarea inginerului auxiliar Ruhms, oamenii orbecăiau în întuneric, cu apa pînă la brîu.

Se auzeau glasuri învălmășite :

— Ține scîndurile cu umărul !

— Aduceți proptelele !

— Ce mi te tot vîri cu hamacul în ochi ?

— Înfundați cu pături !

— O-of, diavolilor, mi-ați strivit piciorul.

Inginerul Ruhms aprindea lanterna cîteva clipe. La lumina ei, se zăreau spinările încovoiate și fețele încordate ale oamenilor care se opinteau, ținînd paietul înjghebat în fața spărturii mari cît un om. Părea că mai aveau de făcut o sforțare și treaba era gata. Dar valurile grele izbeau din afară, răsturnînd totul, dînd oamenii peste cap. Parcă și marea aceea străină se răzbuna pe noi. Matrozii nu se dădeau însă bătuți cu una, cu două. Cădeau jos, înghițeau apă fără voie, se ridicau din nou și luptau mai departe împotriva mării, acum inamicul nostru principal.

Inginerul Ruhms strigă :

— Așa n-o să iasă nimic, băieți ! Ia să încercăm alt mijloc.

Au reînceput acțiunea, de astă dată însă pe din afară. S-a hotărît să se întindă peste spărturi o bucată de tendă ale cărei margini să fie prinse de barele copastiei și de suporturile plasei paravan împotriva minelor. În timp ce oamenii trebăluiau, valurile îi izbeau necontenit, amenințînd să-i zvîrle în mare. Totuși, treaba a reușit — pătrunderea apei în interiorul navei a descrescut cel puțin cu două treimi.

Prin același procedeu s-a făcut față și unei alte spărturi mari de la coasta nr. 71.

Între timp, cincizeci de oameni degajau de apă puntea tunurilor. Trebăluind aproape pe întuneric, matrozii împingeau apa spre pompe și turbine ; alții o luau cu căldările, cu bidoanele de ulei și o zvîrleau în mare prin tuburile de scurgere. Furtunurile funcționau fără întrerupere. Cu toate măsurile luate, apa descreștea prea puțin. Poate că era numai o impresie, căci prea mult doream să scăpăm cît mai repede de ea.

Echipa de matrozi care lucra acolo era condusă de boțmanul Voevodin. De astă dată îl părăsise calmul lui dintotdeauna. Agitat, cu șapca dată pe ceafă, alerga de la om la om și striga cu glas nefiresc de tare, căutînd să-și stăpînească propria spaimă :

— Mișcarea mai vie, băieți ! Mai bine să bem votcă la uscat și să ne hîrjonim cu muierile, decît să ne ducem la fund ori să ne înfulece vreun rechin.

Sprijinit de subofițerul mecanic auxiliar Osip Feodorov, inginerul Vasiliev se urcase de la sala de operații pe puntea tunurilor, dorind, pare-se, să vadă cu ochii lui ce se petrece acolo, să ajute oamenii cu sfatul său. Mișcîndu-se cu ajutorul cîrjelor, tocmai voia să se apropie de bordajul din tribord. În aceeași clipă cuirasatul s-a înclinat întîmplător în partea aceea. Totodată, apa s-a scurs zgomotos spre bordaj, ridicîndu-se pînă mai sus de genunchii lui Vasiliev. El s-a întors înapoi și, în momentul acela, a dat cu ochii de mine.

— A, și dumneata ești aci ?

— Da, înălțimea-voastră.

Baroasele izbeau undeva prin apropiere și, sub loviturile lor, fierul zăngănea. Se degaja ascensorul

pentru a se putea restabili împrospătarea cu obuze de 75 milimetri de la magazie.

Ne-am oprit în fața tambuchiului de la atelierul mecanic.

Vasiliev s-a uitat împrejur și a spus, clătinînd din cap :

— Plutim deasupra apei ca prin minune. Cuirasatul se poate scufunda din clipă în clipă.

— Cum așa ! ? am exclamat, privindu-l uluit.

— Foarte simplu. Acum două ore am stat de vorbă cu inginerul mecanic auxiliar Ruhms, și am ajuns amîndoi la o concluzie foarte puțin îmbucurătoare. Ia judecă și dumneata. Fochiștii au ars numai cărbunii de jos, aflați la îndemîna lor. Artileriștii ne-au spus că s-au consumat circa patru sute tone muniții. Pe puntea tunurilor se leagănă de colo-colo peste două sute tone de apă. Îți închipui cu cît s-a deplasat centrul de greutate al navei ? Cuirasatul nu-și poate menține echilibrul la o înclinare mai mare de gradul opt. Un grad în plus, și se răstoarnă cu carena în sus.

Cele spuse de inginer au fost pentru mine ca un suflu de groază — parcă mi-ar fi lipit cineva de ceafă țeava unui revolver încărcat.

Osip Feodorov s-a dus să-și ajute mecanicii auxiliari. L-am condus pe Vasiliev la atelierul mecanic. Acolo, spunînd că-l doare capul, s-a culcat pe un banc de strungărie și m-a rugat să-i pun ceva sub ceafă. I-am adus mantaua mea :

— Înălțimea-voastră, nu vreți să vă urcați pe puntea superioară ? Vă ajut eu.

Vasiliev a zîmbit trist, micșorîndu-și pupilele ochilor din cauza luminii electrice vii.

— La ce bun ? Dacă *Oriolul* nostru se duce la fund, nu prea e cu putință să scape nici cei teferi. Eu sînt pesemne sortit pieirii. Mai bine rămîn aci, ca să-mi iau rămas bun de la viață repede și fără chinuri. Îmi dau seama perfect de tot ce se întîmplă. Gradul opt, iată limita noastră de înclinare. Și această limită poate fi depășită cu ușurință, la o întoarcere bruscă a navei. L-am și rugat pe Ruhms să-l prevină pe

comandantul secund despre aceasta. În plus, i-am trimis și un bilet personal.

Am urcat sus, singur. Întunericul era adînc, dens, parcă îți apăsa umerii. Văzduhul vuia din pricina vîntului și a hulei. În jurul catargelor se zbătea ceea ce mai rămăsese din greement ; o foaie de tablă ruptă zăngănea jalnic. Încet-încet, ochii mei se deprindeau cu întunericul. M-am îndreptat cu băgare de seamă spre teugă, pipăind cu piciorul fiecare arșin de punte, ca să nu cad în vreo spărtură. De multe ori eram nevoit să mă trag înapoi și să ocolesc un loc primejdios. Acolo unde puntea se lăsase în jos sub loviturile obuzelor, apa ajungea, plescăind, sub picioare.

Deodată, la urechile mele a ajuns de peste bord un glas deznădăjduit :

— Ajutor !... Mă înec !... Fraților, ajutor !...

Cine striga : un ofițer, un matroz ? Și cum nimerise în valuri ? O fi căzut de la bordul lui *Nicolae I* care naviga în prova noastră, ori făcea parte din echipajul vreunei nave care se scufundase mai înainte și scăpase întîmplător cu viață ? Numai marea știa aceasta. Cuirasatul nostru mergea înainte, fără a opri. Nici nu se putea ocupa cu salvarea unui singur om, acum cînd se punea problema salvării unui echipaj întreg. Glasul care cerea ajutor, încordat de disperare, se pierdea repede în urma pupei, devenind tot mai surd, cufundîndu-se parcă în abis. M-am gîndit înfiorat : „Poate că în curînd ne vom zbate și noi tot așa, în vîltoarea mării. Cîți oameni împrăștiați în toate părțile de valuri plutesc acum pe apă, trăindu-și ultimele clipe ?“...

Am ajuns anevoie pe puntea de la prova. La dreapta cabinei de comandă, rezemat de cuirasa ei, un om scruta prin binoclu bezna nopții. Era semnalizatorul-șef Zefirov.

— Cum stăm, Vasili Pavlovici ?

— Deocamdată mergem înainte fără oprire.

— Încotro ? Îndărăt, ori spre un port neutru ?

— Ți-ai găsit ! Încă de la orele zece, *Nicolae* a reluat același drum : 23 grade nord-est. Ne strecurăm spre Vladivostok.

Părea că și contraamiralul Nebogatov comitea aceeași gravă eroare. Nu voia să înțeleagă că sîntem bătuți, că sîntem zdrobiți iremediabil. Și de vreme ce aceasta era situația, ca un comandant înțelept, el ar fi trebuit să se preocupe de un singur lucru: să păstreze pentru viitor resturile forțelor care-i fuseseră încredințate. Bineînțeles, nici nu se putea gîndi să se întoarcă în Marea Baltică: era prea departe. Aveam însă o altă posibilitate pentru a ieși din impas: să ne îndreptăm spre cel mai apropiat port neutru de pe coastele Chinei și acolo să dezarmăm navele. Amiralul Nebogatov nu făcea acest lucru, deși acum deținea comanda escadrei și putea să rezolve în voie problemele de tactică și de strategie care i se puneau. El respecta orbește ierarhia și, executînd ordinul lui Rojestvenski, voia să ducă la Vladivostok navele rămase. Ce rost mai aveau ele acolo, acum cînd portul acela pierduse orice importanță pentru noi? Și cine ne putea asigura că nu vom fi din nou interceptați de japonezi, în marea lor? Era a treia încercare a noastră de a răzbi prin bătătura primejdioasă a dușmanului, spre pămîntul nostru îndepărtat, fără cît de puțini sorți de izbîndă. Fără voie, aveai impresia că o voință străină, nefastă, ne împingea spre pieire în halul în care eram, istoviți și demoralizați.

Zefirov mi-a spus încă o noutate:

— Era cît pe ce să scufundăm crucișătorul nostru *Izumrud*. S-a apropiat de noi din babord. Ai noștri l-au luat drept inamic și dă-i cu tunurile! Au tras patru lovituri. Din fericire nu l-au nimerit. Altfel, s-ar fi isprăvit cu el.

Întîmplător, tocmai aruncasem o privire spre mare. În clipa aceea, departe, în babord, la travers de noi, din mare a țîșnit o flacără sîngerie și s-a auzit o bubuitură îndepărtată, grea.

— Ce să fie asta? l-am întrebat pe Zefirov.

— Probabil a fost torpilată o navă, a răspuns el, cu glas stins.

Parcă vedeam aievea un tablou înfiorător: nava care se scufunda, oamenii care se zbăteau în valuri, înghițiți de abis. O fi fost japoneză ori a noastră?

Aceste victime îndepărtate și invizibile ale războiului nu ocupau însă decît o parte din gîndurile mele. Atenția principală îmi era îndreptată către cuirasatul nostru: nu cumva să se apropie de noi inamicul, neobservat. Postați la copastie, semnalizatorii scrutau întunericul; comendorii vegheau la cele două tunuri de 47 milimetri, rămase întregi. Pe cupola turelei de 12 țoli se înălța voluminoasă silueta masivă a locotenentului Pavlinov, care se cățărase acolo ca să poată observa mai bine torpiloarele japoneze. Din cînd în cînd, la comanda lui tunătoare, turela de sub el, ca și aceea de 6 țoli de la prova tribord, își întorceau gurile de foc în direcția în care era observată umbra suspectă a unei nave.

Am trecut și pe la cabina cuirasată de comandă. Înăuntru se aflau patru ofițeri. Scăpase teafăr numai ofițerul ajutor cu minele și torpilele, locotenentul Modzalevski. Toți ceilalți erau răniți. Locotenentul Șamșev ședea jos, ghemuit, și gemea încet. Comandantul secund Sidorov, istovit, își rezemase capul pansat de cuirasa verticală a cabinei. Locotenentul Modzalevski și micimanul Sakkelari urmăreau prin ambrazuri cuirasatul *Nicolae I*, la pupa căruia, asemenea unei stele călăuzitoare, licărea doar lumina liniei de șir. La timonă stătea botmanul timonier Kopîlov, un siberian oacheș și bine legat, cu mustăți scurte, țepoase. Era cel mai bun timonier — își cunoștea perfect meseria și studiase amănunțit toate capriciile navei la cutare sau cutare manevră. Stătea cu capul în jos, ca pentru a-și ascunde fața brăzdată de schije mărunte. Avea mîna dreaptă înfășurată într-o cîrpă: îi fuseseră retezate două degete. Dis-de-dimineață, îndată ce se iviseră navele de recunoaștere japoneze, își ocupase postul și, cu toată pierderea abundentă de sînge, stătea neclintit în fața compasului, ca atras de un magnet. În comandă se aflau încă doi oameni: semnalizatorul Șemiakin și subofițerul Kazințev.

— „*Amiralul*" întoarce la babord! a strigat deodată micimanul Sakkelari.

Comandantul secund s-a îndreptat brusc de spate și a ordonat:

— Cu aceeași viteză, după el! Și, adresîndu-se lui Kopîlov, a adăugat: Întoarce în unghi mic de cîrmă!

— Am înțeles: să întorc în unghi mic de cîrmă, a răspuns Kopîlov posomorît.

Cuirasatul *Oriol* a făcut o întoarcere la babord și, în același timp, a început să dea bandă la tribord, în bordul din afara întoarcerii. Vuietul sinistru al apei de pe punțile superioare și de pe puntea tunurilor s-a auzit pînă în cabina cuirasată de comandă. Toate clinometrele fuseseră distruse de focul inamic în lupta din cursul zilei: se simțea însă și fără ajutorul lor că nava atinsese limita de stabilitate. Așa bandat cum era, cuirasatul trepida din toate încheieturile sale de fier. Cunoscînd limita de înclinare — gradul opt — toți cei din comandă tăceau; pesemne credeau toți, ca și mine, că momentul catastrofei sosise. Treptat, treptat, cuirasatul s-a redresat însă.

— Bravo, *Oriol!* a exclamat comandantul secund, oftînd ușurat.

După vreo cincisprezece minute, făcînd manevra pentru a reveni la vechiul drum, 23 grade nord-est, lucrurile s-au repetat.

Contraamiralul Nebogatov executa asemenea întoarceri pentru a îngreuna pesemne acțiunile torpiloarelor inamice. De fiecare dată pierdeam din vedere nava-amiral. Cuirasatul *Nicolae I* întorcea aproape pe loc, dar noi eram siliți să executăm un rondou larg ca să evităm o înclinare periculoasă pentru navă. Cîteva momente, luminița felinarului Ratier care licărea în prova noastră pierea din vedere. Eram în pericol să ne pierdem de nava-amiral. De fiecare dată însă, semnalizatorul-șef Zefirov salva situația. Pentru ochii lui mari, cenușii, bezna parcă nu exista: vedea perfect și pe întuneric. Mulțumită indicațiunilor lui, regăseam mereu nava-amiral.

— Mă scutură o febră grozavă, s-a plîns comandantul secund Sidorov.

Micimanul Sakkelari l-a sfătuit:

— Trebuie neapărat să coborîți la infirmerie.

Sidorov a vrut să răspundă ceva, dar pe punte a izbucnit un strigăt agitat :

— Un torpilor ! Un torpilor !

O luminiță a licărit scurt la prova-tribord.

Tunurile au bubuit în aceeași clipă.

— Torpilă ! Torpilă ! a răcnit cineva.

M-am repezit afară, la copastia din tribord și am rămas încremenit. Lăsînd o dîră fosforescentă pe suprafața mării, torpila lansată de inamic se apropia vertiginos, tăindu-ne drumul. Pieirea noastră părea inevitabilă. Nu se putea face nimic. Bătăile inimii le simțeam în tîmple, numărînd parcă secundele așteptării înfiorătoare. Conștiința mi-era stăpînită de o singură întrebare : oare torpila va trece pe alături, ori, deodată, nava noastră se va cutremura pînă în adîncuri și va începe să se scufunde repede în mormîntul mării ? Se vede însă că ceasul nostru nu sunase încă : dîra luminoasă a torpilei a trecut chiar pe lîngă etrava cuirasatului. Oamenii au revenit la viață.

Comandantul secund a înjurat crunt, apoi, căindu-se parcă, a exclamat :

— Doamne, iartă-mă, păcătosul de mine !

Semnalizatorul Zefirov a izbucnit :

— Era cît pe ce să ne atingă, blestemata !

Smulgîndu-și șapca din cap, a început s-o izbească de genunchi, ca și cînd ar fi scuturat-o de praf.

Cuvintele și frazele altor ofițeri și matrozi sunau ciudat, absurd, parcă ar fi fost rostite prin somn.

Atacurile furibunde ale torpiloarelor japoneze n-au încetat decît după miezul nopții. Timp de aproape șase ceasuri, oamenii fuseseră nevoiți să suporte o încordare prea mare pentru puterile lor. În cele din urmă, marinarii, extenuați, au putut să răsufle mai liniștiți : părea că japonezii ne pierduseră urma cu desăvîrșire.

Fochistul Baklanov s-a ivit pe neașteptate lîngă cabina cuirasată de comandă. M-am strecurat, împreună cu el, pe dunetă, unde am hotărît să ne petrecem restul nopții. Acolo am dat de mai mulți matrozi, fiecare avînd la îndemînă ori un hamac, ori un colac de salvare. Ne-am făcut rost și noi de două hamace ;

apoi, cot la cot, ne-am așezat jos rezemîndu-ne de arborele mare. Cornul subțire al lunii se ridica încet deasupra orizontului. Marea se mai luminase. Îmi țineam în brațe hamacul făcut sul, strîngîndu-l la piept ca pe o iubită. Umplut cu plută, în caz de catastrofă putea înlocui colacul de salvare. Prin somnolența care mă copleșise auzeam încă vocea lui Baklanov :

— Cîte biserici, cîte mînăstiri se roagă lui dumnezeu pentru biruința noastră ! Sute de mii de popi și călugări ridică ochii spre cer. Și ce-a ieșit ? Pesemne că lui dumnezeu i s-au înfundat urechile, de n-aude. O-of, de-aș scăpa viu de aici ! N-avea grijă, o să învăț eu minte pe cine trebuie...

Noaptea se scurgea încet. În mintea mea s-a întipărit atunci încă o scenă pe care n-am s-o uit pînă la sfîrșitul zilelor. Mă aflam pe puntea de la prova. În tribord, în traversul nostru, spre prova, la un cablu depărtare, s-a conturat deodată prin întuneric silueta unei nave mici. O lumina în plin fascicolul unui proiector de pe o navă din pupa noastră. Era un torpilor japonez. Avariat, scotea aburi, stînd pe loc neputincios, sortit pieirii. Pe puntea descoperită se zărea comandantul lui. Dorind pesemne să arate rușilor disprețul său față de moarte, stătea într-un genunchi, cu un cot proptit în genunchiul celălalt și fuma, privind navele noastre care treceau. Un tun greu a bubuit de pe o navă din pupa noastră. Un obuz de ruptură a fulgerat orbitor, lovind torpilorul în plin. Și de pe cuirasatul nostru s-a deschis focul asupra lui ; nu mai avea însă nici un rost. Acolo unde se aflase torpilorul, se rotea acum o vîltoare de aburi și fum. Ochiul de foc al proiectorului s-a stins. Totul s-a cufundat în bezna adîncă. Mult timp însă nu mi-a pierit din minte impresia zguduitoare pe care mi-a făcut-o năprasnicul sfîrșit al acelei nave. Și cu toate că rațiunea îmi spunea că cel nimicit era un inamic, inima mi se strîngea la amintirea priveliștii morții care, într-o clipă, înghițise cîteva zeci de vieți

Dau examen în particular pentru materia cursului secundar. Răspunsurile mele la toate întrebările sînt satisfăcătoare. Se împlinește visul meu dintotdeauna ; începe să mi se contureze înainte facultatea de științe fizico-matematice de la Universitatea din Moscova. Voi fi student, apoi om de știință. Ce fericire pentru un tînăr ieșit din sărăcimea unui sat primitiv, pierdut într-un fund de țară ! Bucuria mea este însă prematură : cad la matematici, și cad atît de rușinos cum nu i s-a mai întîmplat vreodată unui elev. Profesorul, un bătrînel cărunt, cu fața zbîrcită, în uniformă, cu epoleți, se uită îndelung la mine, cu o privire nimicitoare, apoi îmi spune ironic :

— Degeaba ne răpești timpul, tinere. Ești de o ignoranță crasă. Mă îndoiesc chiar că știi tabla înmulțirii. Ia spune, șapte ori opt cît fac ?

Matematica mi-a fost dragă întotdeauna ; m-am preparat pentru examen îndelung, stăruitor. Și uite că acum, nu sînt în stare să răspund la o întrebare atît de simplă. Ce s-a întîmplat cu mine ? Toată clasa rîde cu hohote. Stînd la tablă, mă uit rușinat peste umăr. În fața mea, niște făpturi slute, cu brațele frînte, cu chipuri teșite, unele chiar fără cap. Cum or putea oare să rîdă ? Profesorul e un fel de butuc însîngerat care se rostogolește la picioarele mele. Iată, mama apare lîngă mine și, ascunzîndu-mi priveliștea oribilă, îmi spune cu duioșie :

— Nu-i nimic, puiule, nu-ți face inimă rea. O să te faci călugăr...

Fața ei plînsă dispare repede. Nu rămîn decît ochii, dar și ei, crescînd, se contopesc într-un tot albastru. Nu, nu mai sînt ochi, ci cerul, curat, senin, pe care zboară niște balauri negri, gata să cadă peste mine...

Am tresărit și m-am trezit din somn. Deasupra mea se ridica arborele mare, mutilat de schije, cu îrînturi de greement legănîndu-se în jurul lui. Hamacul îmi căzuse din mîini. Fochistul Baklanov ședea lîngă mine. Un zîmbet larg îi lățea fața plină de funingine, cu bărbia groasă. Spunea :

— Sucit mai ești! Bolborosești și bolborosești, și nu-i chip să priceapă omul ceva. Mă gîndeam: nu cumva o fi căpiat băiatul?

Cerul se boltea nețărmurit deasupra întinderii învălurate a apelor ce se legănau cadențat. Vîntul căzuse aproape de tot. Trăgeam în piept cu nesaț aerul proaspăt ce mi se revărsa în trup ca un balsam tămăduitor. Soarele răsărea, și eu, rănuas teafăr după măcelul din ajun, priveam depărtările albastre atît de fericit, de parcă aș fi renăscut la viață.

— Hai să înfulecăm ceva, a propus Baklanov.

Am coborît de pe dunetă pe puntea principală. Știam că nava noastră avusese mult de suferit, dar nu-mi închipuiam că are o înfățișare atît de jalnică. Totul împrejur era slutit de explozii, pîrjolit, prefăcut într-un vălmășag de fontă și de oțel topit, printre mormane de dărîmături informe. Totuși organele ei principale continuau să funcționeze. Scotea fum pe cele două coșuri ciuruite și naviga corect, în siajul lui *Nicolae I*, la traversul căruia se găsea crucișătorul *Izumrud*. După noi veneau cuirasatele *Apraxin* și *Seneavin*. Unde or fi însă celelalte cuirasate ale noastre: *Navarin, Sisoi Veliki, Ușakov* și crucișătorul cuirasat *Amiral Nahimov*? Ce soartă or fi avut? Au fost scufundate de torpiloare ori au rămas în urmă?

Negri de fum, vlăguiți, matrozii cercetau mohorîți orizontul, căutînd parcă un răspuns la aceste întrebări chinuitoare. Împrejur, cît vedeai cu ochiul, nici un fumuleț, nici o urmă de nave de-ale noastre sau inamice. Sub soarele dimineții, marea sclipea satisfăcută, nepăsătoare față de durerile unor oameni a căror voință era încătușată.

Pentru masa de dimineață s-au împărțit conserve și pesmeți. Am îmbucat ceva și apoi m-am gîndit să dau o raită prin unele compartimente, ca să văd în ce stare se află nava. Va putea oare să ajungă la Vladivostok, și cu ce mijloace se va apăra dacă va fi atacată de inamic?

În cursul nopții trecute se nuncise pe brînci pentru a se face măcar cît de cît ordine pe navă.

Culoarele fuseseră degajate de dărîmături, căci altfel nu se putea pătrunde dintr-un compartiment în altul. În locul scărilor de fier distruse, se instalaseră scări provizorii sau scări-pilot, suspendate. Pe alocuri, conductele de apă rupte au putut fi reparate. Spărturile din bordajele navei au fost astupate; apa de pe punți fusese pompată. Nava, ușurată, își micșorase pescajul cu două picioare. Stabilitatea ei crescuse sensibil. Era evident însă că, dacă ne prindea o furtună, nu mai ajungeam noi la Vladivostok. Tot ce se înjghebase la repezeală pentru a se astupa spărturile, avea să fie imediat nimicit de asaltul valurilor, rănile *Oriolului* se vor redeschide, apa va năvăli din nou în el, și atunci nici un efort omenesc nu va mai putea să-l salveze.

Situația mi-a apărut și mai deznădăjduită după ce am stat de vorbă cu tunarii. E drept că izbutiseră să repare pînă dimineața parte din gurile de foc. Din cincizeci și opt de tunuri, numai jumătate erau complet scoase din funcțiune — celelalte mai puteau trage. La prima vedere, aceasta părea oarecum o consolare. În realitate însă nu era nimic consolator.

În primul rînd, dispozitivele de ochire de la toate tunurile rămase întregi fuseseră deplasate și pe navă nu mai existau nici telemetre, nici aparate pentru dirijarea tirului. În asemenea situație, tragerea era tot atît de inutilă ca și folosirea pocnitorilor într-o încăierare. Unele turele se manevrau cu brațele, altele rămăseseră fără dispozitivele electrice de alimentare cu obuze. Unghiul de tragere al unor piese se micșorase, și ele nu mai puteau fi folosite pentru tir la distanțe mari. Multe ascensoare de pe puntea tunurilor fuseseră distruse. În magaziile de muniții nu mai era decît a cincea parte din stocul de obuze.

Mai mult decît atît: aceste resturi nu erau repartizate uniform pe navă; acolo unde tunurile scăpaseră tefere, nu mai erau muniții, iar acolo unde existau muniții, nu funcționau tunurile. Turela de 12 țoli de la pupa nu mai dispunea decît de patru obuze. Un comendor de la această turelă spunea:

— La o adică, tragem patru focuri și apoi — stați jos, băieți, și aprindeți-vă țigările.

Pe scurt, cuirasatul mai dispunea cel mult de zece la sută din capacitatea sa combativă și ca atare n-ar fi putut să se apere decît împotriva crucișătoarelor de rangul doi.

Pe puntea superioară m-am întîlnit cu bețmanul Voevodin care se ducea spre cabina cuirasată de comandă. Obosit, tras la față, cu ochii inflamați, m-a privit mirat și mi-a spus :

— Mi se pare că am scăpat. În orice caz, deocamdată mergem binișor. Știi ce ne-ar mai trebui ? Ca orice marinar, și eu urăsc ceața, dar acum ne-ar prinde bine — și încă o ceață groasă, de nepătruns. Ne-am pierde în ea ca un ac în lapte.

— Da, asta ar fi salvarea noastră.

Dar nu era ceață. Zarea se întindea largă, străvezie, oferind o bună vizibilitate.

— Poate om ajunge și așa la Vladivostok, mi-am dat eu cu părerea.

— Poate, a răspuns bețmanul, îndepărtîndu-se.

Marea răsufla pașnic, parcă ademenindu-ne cu iluzia fericirii...

Cîteva clipe după aceea, în babord, la traversul nostru, departe la orizont, s-a ivit un fumuleț. Creștea atît de încet, de parcă cineva ar fi aprins acolo un foc. După primul fumuleț, a fost observat altul și apoi al treilea. Vestea despre apariția aceasta s-a răspîndit repede prin toate compartimentele navei. Oamenii au fost deodată cuprinși de neliniște.

Iar cînd s-au profilat siluetele a cinci nave de război, fiecare dintre noi își punea o singură întrebare chinuitoare : cei ce se apropie or fi ai noștri, ori e inamicul ?

— Fraților, sînt navele noastre, zău ! a strigat deodată bucuros un tînăr matroz.

— Sigur, ai noștri sînt, au încuviințat și alții. Uite, în cap îs *Nahimov* și *Aurora*, iar *Alexandru al III-lea* vine și el încet în pupa lor.

— Cică *Alexandru* s-ar fi scufundat ieri.

— Ei, atunci e *Suvorov*.

— Bine, dar de unde are coșuri ? Ce, i-au crescut peste noapte, ca ciupercile ?

— Ba nu, tovarăși, ați greșit cu toții, a strigat galvanorul Kozîrev, care tocmai coborîse pe punte de la cabina cuirasată de comandă. M-am uitat adineauri prin ochean. Se apropie inamicul.

Ochii matrozilor l-au pironit cu atîta ură, de parcă el ar fi fost inamicul echipajului. Au izbucnit strigăte amenințătoare :

— Nu trăncăni aiurea !

— Îți rupem gîtul !

Am alergat la atelierul mecanic ca să-i comunic inginerului Vasiliev vestea. Nu era acolo. M-am dus la sala de operații. Doctorii schimbau pansamentele ofițerilor și matrozilor răniți, iar aceștia gemeau ori delirau. Ventilatorul bîzîia grijuliu primenind aerul îmbîcsit de medicamente și de mirosul sîngelui. Vasiliev se ghemuise într-un colț, pe un scaun, rezemîndu-se în cîrjă, și dormita. L-am luat de cot :

— La orizont s-au ivit nave japoneze.

Credeam că am vorbit încet ; deodată însă, răniții care zăceau mai aproape de Vasiliev au început să se miște, ridicînd capetele, cuprinși de neliniște :

— Ce este ? Ce fel de nave ?

— S-au ivit mai multe fumuri în depărtare, dar deocamdată nu se știe ale cui sînt navele, a răspuns Vasiliev în locul meu, cu un glas atît de liniștit, de parcă ar fi anunțat un lucru fără nici o importanță, apoi m-a rugat să merg cu el la atelierul mecanic.

Am lăsat răniții frămîntîndu-se îngrijorați.

— Va să zică, iar ne-au încolțit, mi-a spus Vasiliev în drum spre atelier. Proastă situație, tare proastă. Și ceea ce-i mai grav : nu mai avem nici o cale de scăpare. N-ai de făcut altceva, decît să lași totul în voia întîmplării. Noaptea trecută n-am putut închide ochii o clipă. Creierul meu parcă e îmbîcsit de fum. Sînt obosit. Am să mă culc ; așa am să fac — și nu mă mai trezesc, chiar dacă nava are să se scufunde.

— Dacă se întîmplă ceva, viu să vă iau sus. Am și pus deoparte două centuri de salvare. O să sărim peste bord la timp, amîndoi.

— Îți mulțumesc pentru intențiile dumitale frumoase, dar în ceea ce mă privește ele ar fi inutile.

Am alergat pe puntea superioară.

Sus, lîngă cabina cuirasată de comandă, comandantul secund Sidorov, locotenenții Modzalevski și Pavlinov și micimanul Sakkelari priveau prin binocluri navele japoneze. Acestea navigau în drum paralel cu noi. Ofițerii noștri și semnalizatorii căutau să identifice navele. Erau crucișătoarele ușoare rapide: *Suma, Cioda, Akițușima* și *Idzumi*. Ceva mai departe de ele navigau alte două crucișătoare. Distanța pînă la inamic era de peste șaizeci de cabluri.

Pe cuirasatul *Nicolae I* s-a ridicat semnalul „Alarmă de luptă", apoi amiralul Nebogatov a ordonat grupului său să execute întoarcerea „toți o dată" de opt carturi la babord. Navele noastre s-au desfășurat în linie de front, spre inamic, ca să angajeze lupta cu el înainte de a-i sosi ajutoare. Japonezii au înțeles însă manevra noastră și s-au îndepărtat imediat, profitînd de marea lor superioritate în viteză. Grupul nostru a revenit atunci la vechiul drum — 23 grade nord-est.

Japonezii nu se simțeau destul de tari pentru a ne opri. În inimile noastre se năștea o slabă nădejde. Ea a cedat însă curînd locul unei dezamăgiri și mai dureroase: în prova babord s-au ivit alte nouraşe de fum. Din ordinul amiralului Nebogatov, crucișătorul *Izumrud* a pornit repede spre ele, în recunoaștere. După vreo treizeci de minute, care ne-au părut neînchipuit de lungi, s-a întors, raportînd că se apropie un nou grup de crucișătoare inamice. Japonezii, ținînd legătură între ei prin t.f.f., pare-se că-și concentrau forțele în jurul nostru. Într-adevăr, curînd au fost observate la travers, tot în babord, încă șase nave. Soarta noastră era pecetluită.

De la comandă s-a ordonat:

— Să se dea rația de băutură și masa trupei!

Posomoriți, matrozii își beau votca și mestecau pesmeți cu conserve. Între timp, alte nave inamice au apărut în depărtare, în tribord, la travers.

După prînz, s-a ordonat să se facă slujba funerară pentru morți. Cadavrele mutilate fuseseră de mult adunate pe dunetă, așezate pe două șiruri și acoperite cu pavilioane. Boțmanul Voevodin s-a dus după preot.

— Bine, fiule, cum să slujesc acolo, cînd acu începe să se tragă? a fonfăit plîngăreț preotul Paisi, oftînd.

— Nu-i nimic, părinte, nu te teme.

— Lasă-mă, pentru numele lui dumnezeu. Mai bine prohodesc morții aici, singur... O să mă rog pentru ei, de două ori mai mult. Iar dacă scap cu viață, o să-i pomenesc și la mînăstire.

— Degeaba te neliniștești, părinte. Doar navele care vin încoace sînt ale noastre.

— Da-a? Așa, zău? Ei, atunci, hai să mergem. Trebuie să fac slujbe pentru răposați. Fără asta, nici că se poate. Doar ei... cum să zic... au murit pentru credința pravoslavnică.

Pe dunetă, preotul Paisi, prohodind la iuțeală morții, se uita bănuitor la navele japoneze care ne înconjurau amenințătoare din trei părți. Necunoscînd navele escadrei, nu putea să priceapă ce se petrecea. Părul său roșcat, zburlit, ardea în soare ca focul, scoțîndu-i în evidență obrajii căzuți. Bolborosea rugăciunile de înmormîntare cu limba împleticită. Cei vreo treizeci de matrozi adunați îl ascultau, aruncînd priviri posomorîte cînd spre inamicul care se apropia, cînd spre tovarășii lor uciși. Printre cadavre se vedeau brațe și picioare rupte, fără a se ști ale cui erau. Un comendor a adus o mînă ruptă și a zvîrlit-o la grămada comună de morți. La căpătîiul lor se afla o găleată cu nisip, cu care cadavrele urmau să fie presărate, simbolic, înainte de a fi aruncate în mare. Din cădelniță se înălța în spirală un fumuleț albastru, răspîndind mireasmă de tămîie. Părea că împreună cu cei morți, eram prohodiți și noi, cei vii, care așteptam revărsarea focului asupra noastră.

Am coborît pe puntea intermediară și m-am alăturat unui grup de matrozi.

Inamicul strîngea cercul în jurul nostru cu cele douăzeci și șapte de nave ale escadrei sale, fără a mai pune la socoteală torpiloarele. Între ele se aflau și douăsprezece cuirasate și crucișătoare cuirasate, grosul forțelor japoneze, cu care luptasem în ajun. Atît aceste nave, cît și toate celelalte, erau neatinse, navigînd ca la paradă, și acest lucru ne uimea. Nu se vedeau pe ele nici catarge retezate, nici coșuri doborîte, nici punți sfărîmate. Deci, zdrobind escadra a II-a rusă, japonezii avuseseră pare-se foarte puțin de suferit, ca și cînd ar fi tras la manevre, asupra unor panouri. Și acum veneau ca la paradă, cu efectivul complet, strîngînd în jurul nostru cercul de fier al morții. Era un nemaivăzut triumf al unora și o neputință totală a altora.

Știam încă de pe drum că vom fi învinși, dar era cu neputință să-și fi închipuit cineva că dezastrul escadrei va lua asemenea proporții extraordinare. Cei rămași întîmplător teferi după bătălia din ajun eram cuprinși de un fel de amorțeală. Mintea deprimată nu putea să priceapă ce se întîmplase. Nedumeriți asupra cauzelor înfrîngerii, matrozii discutau în contradictoriu.

Un tunar gradat striga cu aprindere, dînd din mîini:

— N-am tras noi ieri asupra japonezilor? Ne-am zvîrlit aproape toată muniția în ei. Magaziile ni s-au golit. Cum e cu putință ca navele japoneze să fi rămas neatinse?

Toți îi priveau cu ură pe tunari, de parcă numai ei ar fi fost vinovați de nenorocirea noastră, și-i dojeneau:

— Voi, draci clăpăugi, ați tras și asupra panourilor, la Madagascar. Ați tot bubuit patru zile. Dar ce folos? Cînd ați scos panoul din apă n-avea nici măcar o zgîrietură.

Căpitanul de arme, botmanul-șef Saem, explica lucrurile în felul lui:

— Fraților, să știți de la mine că ieri ne-am bătut cu o escadră engleză. În vremea asta japonezii se

ascundeau în spatele insulei Țușima. Și doar astăzi au sosit și ei, ca să ne dea gata.

— Da, da, chiar așa trebuie să fie, îl susținea gradatul tunar. Am văzut cu ochii mei o navă cu patru coșuri care se scufunda. Iar japonezii, după cum zic ofițerii, nici n-au avut așa ceva. Înseamnă că ne-am luptat cu englezii.

Fochistul Baklanov îl bătu pe umăr pe gradatul tunar și-l întrebă:

— Ascultă, prietene, ții bine minte cu ce ați încărcat tunurile? Nu cumva ați băgat în ele mingi de cauciuc, în loc de obuze?

— Ia cară-te la toți dracii! se mînie tunarul.

Galvanorul Șțarev spuse oftînd:

— Da, înseamnă că am tras în japonezi numai salve de salut.

Unul dintre matrozi mormăi cu ciudă:

— Ne-au trimis dinadins la abator, mahării de la Petersburg.

Priveam flota japoneză și mă gîndeam: ce îi puteam opune noi? Resturile jalnice ale unei escadre zdrobite: *Nicolae I,* navă modernă cu artileria învechită, trăgînd cu pulbere neagră nu e în stare nici măcar să-și arunce proiectilele pînă la inamic; crucișătorul *Oriol,* navă ultramodernă, dar crunt încercată, pustiită și, în plus, cu mari pierderi de oameni absolut necesari în luptă; două cuirasate de pază a coastei — *Apraxin* și *Seneavin,* fiecare cu un deplasament de 4500 tone — e deajuns un crucișător bun ca să le distrugă pe amîndouă; în sfîrșit, crucișătorul de rangul doi *Izumrud,* primejdios numai pentru torpiloare, nu și pentru nave mari. Cinci nave contra întregii flote japoneze era o monstruoasă inegalitate de forțe.

Ce se va întîmpla cu noi cînd lupta se va deslănțui din nou? Dacă asupra cuirasatului nostru vor începe să cadă obuze de mare calibru, atunci numai din pricina suflului produs vor sări toate paietele și dopurile din spărturi, se vor prăbuși sau vor fi incendiate de schije. N-o să rezistăm nici zece minute.

Cuirasatul ar putea să se răstoarne pe neașteptate. Dar chiar dacă s-ar da din vreme comanda: „Salvați-vă!", va trece mult timp pînă ce oamenii vor ajunge sus, pe scările improvizate și cele de pilot, și nu vor mai avea cînd să facă acest lucru dacă nava se va scufunda. Aproape tot echipajul va rămîne prins ca într-o capcană de fier. Nu mai aveam nici o barcă întreagă, nici o șalupă. Majoritatea hamacelor, a colacilor de salvare și a centurilor de plută, deteriorate de foc, zburaseră peste bord. Cel mult o treime din matrozi știau să înoate — ceilalți nu puteau să se țină deasupra apei nici o clipă, deși unii făcuseră șapte ani de stagiu la marină. Comandanții, preocupați de parăzi și de lustrul exterior, nu avuseseră grijă ca oamenii de sub ordinele lor să învețe un lucru atît de elementar, înotul, deși știau că mulți dintre ei, recrutați la marină din guberniile centrale, înainte de încorporare nu văzuseră apa decît în puțuri.

A sunat alarma de luptă. Matrozii au tresărit, rămînînd cîteva clipe pe loc, ca și cum nu și-ar fi crezut urechilor. Apoi, încet, în silă, livizi, au început să treacă la posturi, conform rolurilor de luptă.

Preotul a scăpat cădelnița din mînă și a dispărut într-o clipă în jos, pe scări. Nu mai avea vreme să isprăvească slujba. Oamenii s-au apucat să arunce la iuțeală peste bord morții pe jumătate prohodiți, așa cum aruncaseră pînă atunci lucrurile de prisos.

Rămăsesem locului ca împietrit. Era cu putință oare să fi venit sfîrșitul? Tot drumul nostru lung și greu fusese deci o procesiune funebră! În ajun, sub ochii noștri, cuirasatele se cufundau în mormîntul unduitor, ca niște sicrie negre. Acum ne venise și nouă rîndul. Peste cîteva clipe o să piară pentru totdeauna din fața ochilor mei și albastrul drag al cerului, și strălucirea soarelui, și sclipirile întinderii netede de apă, totul, totul.

„Începe!" și-a spus fiecare în sinea lui, oftînd, cînd au bubuit primele lovituri ale tunurilor inamice.

M-am îndreptat spre cel mai apropiat tambuchi, simțind în trup o greutate neînchipuită. După primii

pași pe care i-am făcut pe scara improvizată, am auzit însă niște strigăte care m-au făcut să mă întorc înapoi.

La bord se petrecuse ceva.

5. UN CAPITOL PENIBIL

În timpul bătăliei din ziua de 14 mai, japonezii s-au străduit să ne distrugă, în primul rînd, cele mai bune cuirasate, așa că lui *Nicolae I* nu i-au dat prea multă atenție. Au tras asupra lui doar în treacăt. Totuși, chiar la începutul bătăliei, acesta a fost lovit de două obuze care i-au pricinuit o mare spărtură sub tunul de 6 țoli din prova-babord. Această spărtură, avînd o margine sub linia de plutire, a pricinuit multă bătaie de cap ; cu toate străduințele oamenilor de a o astupa cu hamace și cufere, apa năvălea mereu, inundînd cazarma semnalizatorilor și timonierilor. Mai tîrziu, nava a fost lovită și de alte proiectile care au scos din acțiune un tun de 12 țoli, au ciuruit cu schije vedetele torpiloare și șalupele cu aburi și au făcut inutilizabile bărcile, cu excepția a două dintre ele, una cu șase rame, cealaltă cu două. Au fost și cîteva victime : locotenentul Mirbach și cîțiva matrozi au fost uciși, iar comandantul navei, căpitanul de rangul I Smirnov, și vreo douăzeci de matrozi, răniți.

Cuirasatul *Nicolae I* trăgea destul de bine atîta timp cît distanța pînă la navele inamice nu depășea bătaia maximă a tunurilor sale. Pentru tunurile lui învechite se folosea pulbere neagră, ceea ce complica lucrurile. După cîteva lovituri, cuirasatul se învăluia în fum și inamicul nu mai putea fi văzut. Tunurile amuțeau, așteptînd să se împrăștie fumul. Totuși, chiar în asemenea condiții, *Nicolae* a tras o mie patru sute cincizeci și șase de obuze de calibru mare și mijlociu. Magaziile lui de muniții au fost golite, ca și pe celelalte nave ale noastre.

Contraamiralul Nebogatov, care deținea comanda grupului său, își asumase și conducerea navei după

ce comandantul acesteia, Smirnov, fusese rănit și scos din luptă. În vestonul alb strîns pe trupul rotofei, cu pantaloni negri, neobișnuit de largi, părea mai curînd un negustor blajin decît un om de arme. Totuși ofițerii simțeau autoritatea pe care o exercita asupra lor și nici unul n-ar fi cutezat să nu execute cutare sau cutare ordin. În luptă servea drept exemplu celorlalți prin curajul său, ieșind adesea din cabina cuirasată de comandă ca să vadă ce se petrece pe punte. Marinar destoinic, absolvent al Academiei Militare, nu putea să nu-și dea seama că lupta fusese pierdută ; totuși, nu-și trăda prin nimic tulburarea. Fața lui buhăită, parcă umflată, cu pete de eczemă pudrate, care se termina cu barba căruntă, ascuțită, era în aparență liniștită. Cînd și cînd, în mîinile lui sclipea binoclul de marină pe care-l ducea la ochii mari, ușor bulbucați.

Amiralul se plîngea ofițerilor din statul său major :

— Nu mi se transmite nici o dispoziție din partea comandantului escadrei. Nici nu știu dacă mai trăiește. În ordinea vechimii, ar trebui să-l înlocuiască amiralul Völkersamm. Dar poate că și acesta a pierit împreună cu cuirasatul *Osliabia!* O asemenea lipsă de știri mă ține legat de mîini și de picioare. La urma urmei, cine deține comanda escadrei ?

— Excelență, nu este exculs ca escadra să se afle sub comanda unui miciman oarecare, i-a răspuns șeful statului-major, căpitanul Kross, trăgîndu-se, după obiceiul lui, de mustățile pleoștite.

Nebogatov continuă :

— Parcă am fi într-un cerc vițios. Dăm din colț în colț și nu putem ieși din încurcătură. Seara se apropie. Dacă ne apucă noaptea tot aici, o să stăm foarte prost, din cauza torpiloarelor. Și, hotărîndu-se, ordonă : Ridicați semnalul : „Drum 23 grade nord-est !"

După cum știm, ordinul a fost executat îndată de semnalizatorii aflați în subordinea ofițerului cu navigația din statul-major, locotenentul Severintz, a cărui față slabă, fără mustăți, exprima zelul unui slujbaș timorat. Ca un om conștiincios, acesta a mai

așteptat cîteva clipe pe punte, apoi a intrat în cabina cuirasată de comandă și a raportat:

— Excelență, primirea semnalului a fost confirmată numai de navele din grupul nostru. Se pare însă că l-au recepționat și navele din capul eșalonului următor, *Borodino* și *Oriol*. Încep și ele să întoarcă spre nord.

În clipa aceea, observînd ceva, ajutorul șefului de stat-major, locotenentul Sergheev, a ieșit repede din cabina cuirasată de comandă și, peste puțin, s-a întors înapoi. Roșcovan, cu tendințe vădite de îngrășare, a aruncat amiralului o privire fugitivă și a raportat răspicat:

— Excelență, tocmai a trecut pe aproape unul din torpiloarele noastre. Spre regretul meu, n-am apucat să-i citesc numele. De la bordul lui s-a transmis prin megafon că amiralul Rojestvenski a ordonat să vă îndreptați spre Vladivostok. *

Nebogatov a dat din capul cărunt:

— Ei, minunat. Deci am dispus just în ce privește semnalul. Acum, cel puțin, știu ce ordine trebuie să dau.

Nu și-a pierdut stăpînirea de sine nici noaptea, cînd au început atacurile torpiloarelor. S-a întîmplat ca o torpilă lansată de inamic să vină drept asupra crucișătorului *Nicolae I*. Toți cei din cabina cuirasată de comandă au încremenit. Numai Nebogatov a comandat cu glas tare:

— Banda dreapta!

Cuirasatul a virat brusc la tribord evitînd torpila care a trecut prin pupa lui.

Uitîndu-se îndărăt la navele din coadă, amiralul spunea indignat:

— De ce or lumina de zor cu proiectoarele? Prin aceasta nu fac decît să-și trădeze poziția și să atragă torpiloarele inamice. Într-o noapte întunecată ca asta e un fleac să dispari din fața inamicului. Uitați-vă, chiar de la două cabluri abia se poate distinge o navă.

Prin ce mijloc să interzică însă navelor din grupul 2 să folosească proiectoarele? Postul de t.f.f. de pe cui-

rasat se defectase, iar semnalizarea prin lumini n-ar fi făcut decît să descopere poziția navei. Ar fi vrut să dispară cît mai repede din zona patrulată de torpiloare. Nebogatov a ordonat chiar să nu se deschidă focul asupra lor, ca să nu le atragă atenția prin flăcările de la gura tunurilor. Speranța era în vigilența crucișătorului *Izumrud,* care izbutea de fiecare dată să pună inamicul pe fugă.

Din nefericire, pe lîngă cuirasate rămăsese doar un singur crucișător. Toți se întrebau ce se întîmplase cu *Sisoi Veliki,* cu *Navarin* și *Nahimov.* Aceste nave nu erau deprinse să se țină noaptea aproape una după alta, fără lumini, așa că se puteau răzleți. Pe deasupra, nu se știa dacă izbutiseră să se apere împotriva torpiloarelor. Era foarte posibil ca una sau alta dintre ele să fi fost scufundată de mult.

Atacurile torpiloarelor încetaseră. Se așternuse liniștea. Nebogatov nu se ducea să se culce. Cînd și cînd, schimba cîte o vorbă cu cei din statul său major :

— Grupul nostru de crucișătoare s-a îndepărtat spre sud. Cred însă că în cele din urmă amiralul Enquist se va întoarce și va veni iar după noi. Altfel, ar comite o crimă. Nu știu de ce, dar am credința că în zori îl vom întîlni. Trebuie să se ivească și torpiloarele noastre. Se pare că în bătălia de azi nici unul dintre cele nouă torpiloare n-a avut de suferit.

— Și eu am această impresie, excelență, încuviință șeful statului-major, rostind cuvintele ușor pe nas.

— Cu navele de transport e o curată nenorocire, își dădu discret cu părerea, diplomat ca totdeauna, Sergheev, ajutorul șefului de stat-major. Cu viteza lor nu prea pot să se țină după noi, așa că au s-o pățească.

Nebogatov răspunse :

— Nu știu ce instrucțiuni a dat Rojestvenski comandanților acestor nave pentru cazul că escadra ar suferi o înfrîngere. Fără îndoială că au rămas în urmă. Ar fi mai bine pentru ele să se strecoare una cîte una spre Vladivostok, ținîndu-se cît mai aproape de coasta Coreei. Tăcu cîteva clipe, apoi continuă ca pentru el : N-ar fi cine știe ce nenorocire dacă eșa-

loanele noastre s-ar răzleți unele de altele. Toate navele au primit ordine în privința drumului pe care trebuie să-l ia, iar ruta spre Vladivostok e una singură. De aceea, ele nu se pot îndepărta prea mult unele de altele. Dimineața, cu ajutorul crucișătorului *Izumrud,* o să poată fi adunate la un loc.

Ofițerii s-au declarat de acord cu el. Toți ar fi vrut ca lucrurile să iasă întocmai așa: forțele noastre împrăștiate să se adune la un loc, iar inamicul, prostit deodată, să nu le descopere. Asemenea iluzii nu serveau însă decît pentru propria liniștire: nu prea era posibil ca japonezii să nu urmărească rămășițele escadrei noastre zdrobite. Amiralul Togo avea la dispoziție zeci de torpiloare, de crucișătoare ușoare și auxiliare. Ca o haită de copoi, acestea aveau să se repeadă în toate direcțiile pe marea aceea bine cunoscută, în căutarea rușilor. În asemenea condiții, nu puteam spera că va fi posibil să ne strecurăm neobservați pe sub nasul japonezilor. Amiralul Nebogatov ușura el însuși sarcina acestora, îndreptîndu-se spre Vladivostok pe drumul cel mai scurt.

Toți așteptau cu nerăbdare ivirea zorilor. Cînd în sfîrșit s-a luminat de ziuă, s-a constatat că din escadră rămăseseră doar cinci nave. Toți scrutau cu nesaț orizontul, sperînd să zărească tovarășii rămași în urmă, dar au dat iarăși cu ochii de inamic. Pe măsură ce numărul navelor japoneze creștea, moralul amiralului scădea. Dacă inamicul nu putuse fi înfruntat în ajun cu toată escadra, cum era posibil să primească lupta acum doar cu cîteva nave? De altfel, inamicul nici nu avea nevoie să vină în bătaia tunurilor rusești. Prin urmare, el ne va distruge navele de război ca pe niște vapoare de pasageri, fără nici un risc.

Amiralul, nervos, ba ieșea pe punte, ba se întorcea în cabina cuirasată de comandă, observînd atent siluetele navelor ce se iviseră la orizont. Nu încăpea nici o îndoială că era încercuit de japonezi. Parcă necrezîndu-și ochilor săi spălăciți, își întreba mereu subalternii:

— Ia uitați-vă bine, nu cumva sînt ai noștri?

Răspunsul era mereu același:

— Nu, excelență, toate navele sînt inamice.

În cele din urmă Nebogatov a rămas tăcut și, trăgîndu-și pe ochi șapca cu cozorocul mare, de marinar, și-a lăsat în piept capul cărunt. Știa că toate privirile erau îndreptate spre el, de la el așteptîndu-se salvarea. Dar ce mai putea să spună, ce fel de ordine să mai dea, ca să-și salveze oamenii de la o nimicire absurdă? Nici unul. Dacă ar fi navigat mai aproape de uscat, ar fi putut să-și eșueze navele pe stînci, ori să le arunce în aer și să ajungă înot la mal. Dar prin apropiere nu era nici un petic de pămînt. Poate că în clipa aceea a simțit cu adevărat, pentru întîia oară, toată povara cumplitei răspunderi a comandantului. Ce privilegii deosebite îi oferiseră pînă atunci gradul de amiral, uniforma strălucită, decorațiile! Acum însă, cînd începuse să scruteze cu gîndul abisul întunecat al neființei, îi era lehamite de toate. Se gîrbovise, se crispase, de parcă falnicii vulturi aurii de pe epoleții lui s-ar fi prefăcut în greutăți de cîte două puduri.

— Da, stăm prost, spuse amiralul, fără să se adreseze cuiva anume.

Pe la orele nouă, Kross, șeful de stat-major, se apropie de el și-i spuse încet:

— Comandantul m-a rugat să vă raportez că nu ne rămîne altceva de făcut decît să ne predăm.

Aceste cuvinte au fost auzite de semnalizatori și de timonier care s-au făcut numai urechi.

Amiralul tresări din tot trupul său greoi:

— Ei, o să vedem ce e de făcut!

Dacă sugestia predării n-ar fi pornit de la comandantul navei, ci de la Kross, poate că amiralul nu i-ar fi dat prea multă atenție. Șeful de stat-major cunoștea la perfecție cîteva limbi străine, scria într-un limbaj curgător orice fel de referate, cînta frumos la vioară, cucerea cu ușurință femeile. Înzestrat de natură, el făcea parte din categoria oamenilor răsfățați de soartă, cărora viața le surîde. Toate acestea îl făceau să aibă în genere o atitudine neserioasă și o mare doză de înfumurare. Amiralul era la curent cu

toate acestea. Acum însă nu era vorba de Kross — acesta nu făcuse decît să transmită o sugestie a altcuiva. Cu totul altă părere avea amiralul despre comandantul navei, căpitanul de rangul I Smirnov. Acesta era un ofițer de marină bine situat sub raport material, un om cult, calm și judicios. Avea relațiuni întinse nu numai în marină, ci și în cercurile palatului. Nu se putea să nu se țină seama de el. Și, o dată ce acest carierist se decisese să dea o asemenea sugestie, însemna că, într-adevăr, altă soluție nu exista, că nu rămînea decît predarea.

Răsuflînd greu, Nebogatov privi țintă fața slabă a șefului de stat-major, prelungită de barbișonul castaniu.

— Dar dumneata ce părere ai?

Kross răspunse fără sfială:

— Cred că comandantul are dreptate.

Într-o asemenea clipă gravă, numai arestarea imediată a comandantului și a șefului de stat-major l-ar fi putut opri pe amiral de a cădea în ispită. N-a manifestat însă o asemenea hotărîre și veninul strecurat în conștiința lui și-a făcut efectul. Voința i-a slăbit, a început să se clatine. Gînduri neputincioase se roteau în mintea lui ca niște firișoare de iarbă în vîrtejul unui rîu. Avea viziunea viitorului sinistru: rușinea, dezonoarea unui amiral care s-a predat inamicului, gratiile de fier ale închisorii, consiliul de război și, poate, condamnarea la moarte. În același timp, toată firea lui protesta împotriva perspectivei de a fi scufundat atît de stupid, ori de a fi sfîrtecat de obuze. Și acest lucru avea să se întîmple îndată ce vor deschide japonezii focul — peste zece minute. Căutîndu-și justificarea în fața patriei, amiralul trecea parcă printr-o stare de dedublare în acea controversă cu el însuși. Pentru ce să piară? Firește, este obligat să-și facă datoria. Dar pe ce? Pe aceste vechituri de cuirasate, pe aceste așa-zise nave de război? În sfîrșit, a găsit o ieșire. Inima lui clocotea de mînie împotriva guvernanților din Rusia, care trimiseseră oamenii nu la război, ci la abator. Dacă el, în calitatea lui de comandant, era într-o oarecare măsură vinovat de exis-

tența acelei flote prăpădite și trebuia să ispășească pentru acest lucru, ce vină aveau matrozii? Ei erau vinovați doar fiindcă purtau uniforma militară. Nu, el nu va admite ca două mii cinci sute de oameni cu totul nevinovați să se înece în mare. Opinia publică va fi de partea lui. Și atunci, o nouă idee, sugerată de iubirea de oameni, atrăgătoare ca azurul încîntător al albăstrelelor dintr-un lan de secară, s-a înfiripat în capul cărunt al amiralului. Această idee gonise din conștiința lui principalul: și anume că el se afla pe o navă de război și nu la vreo instituție de caritate, că era comandant, și nu un sectant, sau un tolstoian care medita asupra neîmpotrivirii la rău prin rău. Fața lui era năpădită de pete roșii. Întorcîndu-se hotărît spre șeful de stat-major, spuse răgușit:

— Comandantul navei să vină imediat în cabina cuirasată de comandă!

— Am înțeles!

Pe cînd agentul de legătură alerga după comandant, în cabina cuirasată de comandă se decidea soarta grupului de forțe navale. Mai întîi a avut loc un schimb de păreri între ofițerii din statul-major, după care au fost consultați și ofițerii din echipajul navei, care se aflau tot acolo sau pe punte. Nu s-au ridicat obiecțiuni împotriva predării.

Șeful de stat-major Kross a pus mîna numaidecît pe codul internațional, a citit din el la pagina respectivă și s-a repezit spre lada cu pavilioane. A format chiar el semnalul din trei pavilioane: „SJD", ceea ce însemna: „capitulăm", „ne predăm". Semnalul a fost imediat legat de saulă; nu mai rămînea decît să fie ridicat la verga de semnalizare.

În cabina cuirasată de comandă a intrat comandantul navei, căpitanul de rangul I Smirnov, un bărbat înalt, prezentabil, cu ochi căprui, privind atenți de sub sprîncenele dese, parcă trase cu condeiul. În ciuda faptului că în ajun fusese rănit, își ținea drept capul bandajat, într-o atitudine plină de orgoliu. Sub mustățile stufoase i se conturau distinct gura mare, cu buze cărnoase, roșii, care arăta cu prisosință că posesorul ei părea făcut pe lume doar pentru a co-

manda și a savura plăcerile vieții. În noaptea aceea, obrajii lui, de obicei rumeni, păliseră, iar barba blondă care se revărsa într-un șuvoi larg, acum încîlcită și prinsă în parte sub pansament, își pierduse aspectul impunător de altădată.

Zărindu-l, amiralul îl întrebă :

— Vladimir Vasilievici, ce-i de făcut ?

Smirnov răspunse ferm, fără șovăire :

— Ieri ne-am făcut datoria. Nu mai putem continua lupta. Părerea mea este că trebuie să ne predăm.

Și, sub pretext că-l doare capul, plecă.

Din clipa aceea lucrurile s-au precipitat pe cuirasatul *Nicolae I*. Telefoanele sunau ; agenții de legătură s-au repezit spre toate compartimentele și chiar sifleiele gradaților, contrar regulilor în vigoare, fluierau, chemînd ofițerii pe puntea superioară de la prova. Din ordinul amiralului era convocat consiliul de război. Înconjurat de statul său major, Nebogatov a ieșit din cabina cuirasată de comandă pe punte. Ofițerii încă nu se adunaseră cu toții cînd cineva a și ridicat la verga catargului din prova semnalul predării. Ofițerii, grăbiți, cu o expresie de consternare pe fețe, se apropiau iute de amiral. Fără să mai aștepte adunarea tuturor, el le-a pus celor de față întrebarea :

— Domnilor ofițeri, am intenția să predau cuirasatul. Văd în aceasta unicul mijloc de a vă salva pe dumneavoastră și pe matrozi. Ce părere aveți ?

Aproape toți erau de acord că reluarea luptei nu mai avea nici un rost. Unii făceau însă obiecțiuni împotriva predării. Conform regulamentului marinei de război, cel mai mic în grad dintre ofițeri a fost întrebat dacă era de părere să se predea nava. Toată lumea s-a întors spre un tînăr înalt, prezentabil, care avea pe piept insigna de absolvent al universității. Era praporșcikul Șamie, licențiat în drept. Fusese mobilizat cu prilejul războiului. Deși rezervist, s-a dovedit mai curajos decît mulți dintre ofițerii de carieră, declarînd cu energie :

— Dacă nu se poate continua lupta, atunci să se deschidă sabordurile și să se scufunde cuirasatul.

— Să aruncăm în aer cuirasatul și să ne salvăm înot, a propus cu sfială micimanul Volkovițki, totdeauna respectuos nu numai față de superiori, ci și față de camarazii săi mai vechi în grad. Comandantul secund, căpitanul de rangul II Vedeornikov, s-a exprimat cam în același sens.

Acei care erau însă pentru predare au început să invoce argumente zdrobitoare:

— Toate tunurile flotei inamice sînt îndreptate asupra cuirasatului nostru. Japonezii vor trage în el și-l vor scufunda înainte de a o face noi. Îl vor scufunda cu oameni cu tot.

— Dumneavoastră spuneți: să ne salvăm. Dar cu ce? Șalupele și bărcile sînt distruse. Hamacele au fost folosite pentru protecția părților necuirasate ale navei și legate acolo de nădejde. Din cei patruzeci de colaci de salvare, treizeci nu mai sînt buni de nimic. N-au putut să ne doteze nici măcar cu mijloace de salvare ca lumea.

— Dar ce, n-o să ne scoată japonezii din apă? întrebă comandantul secund Vedeornikov.

— Poate că o vor face, dar numai după ce ne vor distruge tot grupul.

Din gabia trinchetului mic, unde se afla telemetrul, s-a auzit vocea răsunătoare a micimanului Dîbovski:

— Distanța pînă la inamic, șaizeci de cabluri!

Pe punte s-a ivit ofițerul cu artileria din statul-major, căpitanul de rangul II Kuroș, măsliniu ca un mulatru, cu barbișon negru, creț, pe fața uscățivă, aspră. Acest „luptător" grozav se îmbătase încă din ajun și pînă dimineața nu se despărțise de sticlă. Gulerul lui scrobit se mototolise. Clătinîndu-se pe picioare, Kuroș și-a făcut loc apropiindu-se de amiral. Îmbrîncindu-i pe cei dimprejur, dădea din mîini, zbierînd:

— Să ne batem pînă la ultima picătură de sînge! Voi ordona imediat voinicilor mei să deschidă focul. Jumări îi fac pe japonezi!

Amiralul a ordonat:

— Luați din fața mea personajul acesta beat!

Ofițerii l-au împins pe Kuroș înapoi, în timp ce el îi înjura cum îi venea la gură. Matrozii l-au apucat de brațe și l-au dus jos.

Comandantul navei a venit din nou și a repetat părerea exprimată mai înainte.

Pe punte era o larmă de nedescris. Unii ofițeri plîngeau. Alții invocau diferite argumente, căutînd să se justifice în propriii lor ochi.

— În tot timpul acestui război, trupele noastre n-au făcut decît să se predea. Amintiți-vă de Liaoian, Port-Arthur, Mukden. O să fie o predare în plus și atîta tot.

Amiralul s-a întors spre ajutorul ofițerului cu artileria, locotenentul Pelikan, care se distingea între ofițeri prin făptura lui trupeșă, bine hrănită:

— Putem să tragem la această distanță?

— E inutil, excelență. Proiectilele noastre nu vor ajunge pînă la inamic.

Deodată, amiralul și-a pierdut stăpînirea de sine, ceea ce nu i se mai întîmplase pînă atunci. Ochii lui spălăciți au fost podidiți de lacrimi. Smulgîndu-și șapca, de parcă în ea ar fi stat tot răul, a aruncat-o jos și a călcat-o în picioare.

Dinspre inamic a bubuit o lovitură de reglaj căzînd în babordul navei-amiral. Ofițerii au început să se împrăștie în fugă spre posturile lor, conform rolurilor de luptă. Nebogatov a intrat în cabina cuirasată de comandă. Ofițerii din statul-major i-au raportat că celelalte nave repetaseră semnalul de predare. Fără să-i mai asculte, amiralul a strigat:

— Probabil că japonezii n-au înțeles semnalul. Ridicați un pavilion alb! Repede! Peste cinci minute, toate catargele vor fi distruse!

Pe cuirasat nu exista însă un pavilion alb. A fost înlocuit printr-un cearșaf adus dintr-o cabină. Ridicat pînă la verga trinchetului mic, nici acesta n-a oprit însă tirul inamicului. În jurul cuirasatului au început să țîșnească jerbe de apă. Deasupra capului, obuzele vuiau fără întrerupere, de parcă în văzduh ar fi fost un pod de cale ferată pe care treceau necontenit în goană niște trenuri accelerate. Lîngă cabina cuirasată de comandă a bubuit deodată o explozie. Ofițerul șef

cu navigația din statul major, locotenent-colonelul Fedotiev, a fost rănit de schije. Cabina cuirasată de comandă s-a umplut de gaze negre, sufocante. Amiralul a ordonat răgușit, din întuneric, ca de pe cealaltă lume :

— Transmiteți comanda : tunurile noastre să nu tragă ! Coborîți pavilionul rusesc ! Arborați pavilionul japonez ! Stopați mașinile !

În timp ce erau executate aceste ordine, cuirasatul a mai fost lovit de cîteva obuze. Explozia uneia dintre acestea a mutilat etrava. Ancora smulsă din locul ei s-a prăbușit zgomotos în mare. Au fost pricinuite cîteva spărturi la babord.

Cuirasatul *Nicolae I* a stopat mașinile, a rămas pe loc și, pentru a semnaliza acest lucru, a fost ridicată sus, la vergă, o găleată, în locul conului distrus în ajun. Japonezii au încetat tirul. S-a așternut o liniște neobișnuită. Celelalte nave ale noastre s-au oprit și ele, cu prova întoarsă spre tribord ori spre babord. Ca și pe *Nicolae I,* pe toate flutura pavilionul Soarelui-Răsare.

Numai *Izumrud* a înțeles să procedeze altfel. Această navă era un crucișător de tonaj mijlociu, cu trei catarge și două coșuri, elegant și iute ca o pasăre în zbor. A repetat și el semnalul de predare, dar, răzgîndindu-se, l-a coborît repede. În tribordul său, între grupurile de nave inamice rămînea un mare interval. *Izumrud* s-a repezit într-acolo cu toată viteza. Despicînd adînc cu etrava suprafața mării, ridica valuri înspumate pînă aproape de puntea superioară. Trei șuvoaie de fum țîșneau din coșurile lui și, lăsîndu-se brusc în jos, se contopeau într-o singură coamă care se lățea, rămînînd în urma pupei. Japonezii nu înțelegeau pesemne ce vrea să facă, căci n-au luat imediat măsuri împotriva lui. Cînd în sfîrșit au trimis două crucișătoare după el, era prea tîrziu. Obuzele inamice abia îl mai ajungeau. Profitînd de superioritatea sa în viteză, crucișătorul rusesc mărea mereu distanța dintre el și urmăritori. Cei de pe navele care se predaseră îl priveau cu inima oprită, pînă ce a dispărut în depărtarea însorită. Îl admirau, îl lăudau

în toate chipurile. Într-adevăr, dăduse dovadă de vitejie, scăpînd din încercuirea întregii flote japoneze.

Din ordinul lui Nebogatov, echipajul a fost adunat sus, pe puntea intermediară. Urcîndu-se pe pasarelă, el a ținut o scurtă cuvîntare. Deși razele soarelui sclipeau în argintul barbișonului său, în epoleții de fir cu vulturi negri și în emailul celor două cruci ale ordinului „Sf. Vladimir", amiralul stătea zgribulit, parcă i-ar fi fost frig. Arătînd pe scurt cauzele care l-au determinat să se predea, a sfîrșit, vădit tulburat:

— Fraților, eu mi-am trăit traiul. Mie nu mi-e frică de moarte. N-am vrut să osîndesc însă la pieire niște oameni tineri ca voi. Iau toată dezonoarea asupra mea: sînt gata să mă prezint la judecată. Primesc să fiu pedepsit cu moartea.

Și, ghebosîndu-se, s-a îndepărtat spre puntea superioară de la prova.

Pe cuirasat era forfotă mare. Se distrugeau cifruri, documente secrete, cărți de semnale. Unii ofițeri spuneau că trebuie să se deterioreze tunurile, mașinile, și să se arunce peste bord diferite aparate; alții se opuneau. Parte dintre matrozi își vedeau de avutul lor personal; unii izbutiseră să pună mîna pe votcă. Ici, colo începeau să se iveaască oameni beți.

Subofițerul mecanic Vasili Feodorovici Babușkin a urcat de la sala de operații pe puntea superioară. Cu douăzeci și trei de zile mai înainte el înlesnise întîlnirea escadrelor a II-a și a III-a. Cu acel prilej i se deschiseseră rănile nevindecate pe care le căpătase la Port-Arthur. Ajuns pe cuirasatul *Nicolae I*, Babușkin se îmbolnăvise grav și zăcuse la infirmerie pînă în ziua luptei, la care nu putuse să ia parte. În ajun, îndată ce apăruseră la orizont forțele principale inamice, fusese mutat în compartimentul mașinilor, unde stătuse pînă seara tîrziu. Și acolo însă, în adîncul navei, tremura, arzînd de dorința victoriei asupra japonezilor. Cînd i se spunea că cutare sau cutare cuirasat al nostru se scufundase, el stăruia îndîrjit:

— Nu se poate! Pesemne că s-a scufundat *Mikasa*.

Și începea să strige „ura" de unul singur, ca un nebun.

Abia se putea ține pe picioare. Aflînd însă de predarea celor patru cuirasate, n-a mai putut rămîne jos și s-a ivit în mijlocul echipajului — uriaș, slab, cu obrazul năpădit de barba neagră, numai în cămașă și în pantaloni. Sprijinindu-se cu mîinile tremurătoare în cîrje, s-a oprit și s-a uitat spre pupa : acolo, la pic, fîlfîia pavilionul japonez. Același lucru l-a văzut și pe celelalte nave. Fața lui cu trăsături mari s-a schimonosit într-un spasm ; sprîncenele, ca două rădăcini negre, i-au intrat adînc între ochi. Sufocîndu-se, a strigat deodată cu glas gros, tremurător :

— Fraților ! Cum vine una ca asta ? Am luptat în escadra I-a. Șefii au dat ordin să fie sabordată. Au scufundat navele într-un loc de mică adîncime, așa că japonezii pesemne că le-au și scos la suprafață. Am luptat pentru fortăreața Port-Arthurului, fără să-mi precupețesc viața. Am căpătat optsprezece răni deodată de la un singur obuz. Pot spune că am și fost pe lumea cealaltă. Iar șefii au predat japonezilor Port-Arthurul. La Singapore am venit ca voluntar în escadra lui Nebogatov. Dar și ea a fost predată. Spuneți-mi : ce se petrece ?

I-a răspuns un matroz :

— Nebogatov ne-a cruțat pe noi.

Babușkin a replicat :

— Patria trebuie s-o cruțe, nu pe ostași și matrozi. Un amiral nu-i o soră de caritate.

Unii matrozi rîdeau de el :

— Lasă, Vasea, nu te mai necăji așa. Mai bine du-te de te culcă la infirmerie.

Izbind din cîrje, Babușkin a tunat :

— Rusia s-a făcut de rușine, și voi mă trimiteți să dorm ?!

— Tot războiul acesta a fost o rușine, dar noi ce vină avem ? Nu l-am început noi.

— În loc să luptați, voi rîdeți !

— Pentru ce să luptăm ? Pentru opinci ? Ehei, nu mai sînt proști pe lume !

Scrîșnind din dinți, clătinîndu-se, Babușkin s-a îndreptat spre tambuchi :

— Mă duc la mașini și deschid cu mîna mea valvulele de inundare. Scufund numaidecît cuirasatul!

— Încearcă numai, că ai și zburat peste bord!

Babușkin își dădea seama că nu mai era nimic de făcut. Uriașul s-a potolit îndată. Slăbit, a luat-o încet spre infirmerie, bodogănind:

— Dacă aș fi știut una ca asta, n-aș fi plecat cu voi. Amiralul vostru e un mișel. Își scapă pielea lui și vorbește de matrozi *...

Un torpilor inamic a acostat la bordul cuirasatului *Nicolae I*. Un ofițer japonez din statul-major, trimis de amiralul Togo, s-a urcat pe punțea cuirasatului și i-a transmis lui Nebogatov invitația de a se prezenta la comandantul flotei japoneze, pentru tratative. Ofițerii ruși se simțeau descumpăniți de prezența inamicului pe navă. Unii din ei tăceau deprimați. Asupra altora predarea nu făcuse cine știe ce impresie. Ei își făceau singuri curaj și, în timp ce Nebogatov, la cererea amiralului Togo, se pregătea să plece împreună cu statul său major, încercau să înfiripe o conversație în englezește cu ofițerul japonez. Acesta avea o atitudine extrem de corectă, parcă nici n-ar fi fost învingător. Au schimbat cu el păreri despre starea timpului, găsindu-l foarte urît. Careva dintre ofițerii ruși s-a plîns de greutățile întîmpinate pe drumul parcurs de escadra a II-a. Japonezul și-a exprimat compasiunea pentru marinarii ruși, după care i-a asigurat că au luptat excelent, ceea ce însă suna ironic. Un locotenent tînăr și flușturatic i-a spus vesel:

— N-am fost niciodată în țara dumneavoastră. Aș vrea foarte mult să văd cum trăiți.

— Sîntem bucuroși să vă vedem la noi, a răspuns ofițerul japonez zîmbind.

— Toată viața am dorit să văd gheișele dumneavoastră. Mai ales acum e cît se poate mai nimerit — ducem un dor nebun de așa ceva. Înțelegeți: opt luni pe mare.

— O, așa ceva se găsește la noi cît poftiți, și pentru toate gusturile.

Inamicul se uita la ofițerii ruși cu vădit dispreț. Unii dintre ei își plecaseră privirile în jos. Praporș-

cikul Șamie a roșit, apoi a coborît scara ostentativ. Cu dinții încleștați, pășea repede încolo și încoace pe culoarul de la cabinele ofițerilor, indignat, ca și cum i s-ar fi adus lui personal o insultă gravă. La durerea chinuitoare, provocată de predarea navelor, se adăuga acum revolta și mînia, stîrnite de comportarea amorală, josnică a camaradului său. Cu mișcări nervoase, praporșcikul ba își smulgea șapca din cap, ba și-o punea la loc, de parcă din pricina ei n-ar fi putut să cugete în liniște. Curînd după aceea, locotenentul a dat cu ochii de el pe culoar și a vrut să-i spună ceva, dar a amuțit îndată. Înfățișarea înfiorătoare, de om scos din minți, a lui Șamie i-a șters zîmbetul vesel de pe față. Auzindu-i glasul amenințător, gîtuit, s-a oprit speriat.

— Un cuirasat rus poartă pavilionul japonez la pupa, iar dumneata te gîndești la fete!

O palmă răsunătoare a zguduit capul locotenentului. De frica unei noi lovituri, fără a spune ceva, acesta și-a acoperit obrazul cu mîinile și s-a ghemuit. Fără a-l mai privi, praporșcikul s-a îndepărtat grăbit.

Cîteva clipe după aceea, Nebogatov și ofițerii din statul său major, cu excepția lui Kuroș care era beat, au plecat cu torpilorul japonez spre nava-amiral *Mikasa* *.

6. VITEAZ IN FAȚA INAMICULUI, ȘI-A PIERDUT CUMPĂTUL INTR-O ACȚIUNE INDEPENDENTĂ

Ținutul Ostsee [1] aproviziona flota imperială cu un număr impunător de baroni de toate felurile, printre care unii destoinici, alții incapabili, unii deștepți, alții mărginiți. Dar toți deveneau în marină la fel de tipicari. Cîndva străbunii lor luaseră parte la cruciade. Ei erau mîndri de acest fapt și aveau o atitudine de vădit dispreț față de toți ofițerii ruși, fără să mai vorbim de matrozi. Guvernanții țariști însă îi prețuiau. Doar nimeni nu reprima atît de sever orice tendință

[1] Așa erau numite Estonia și Letonia (n.t.).

de libertate, de critică a stărilor de lucruri din marină, ca pedanții aceștia care buchiseau legile și regulamentele.

Comandantul crucișătorului *Izumrud*, căpitanul de rangul II baron Fersen, și el din Ostsee, era socotit însă mai destoinic decît conaționalii săi. Catadicsea chiar să stea de vorbă în particular cu micimanii și matrozii. În aceste împrejurări, un zîmbet binevoitor, deprins prin repetarea lui de mii de ori, îi flutura pe fața rotundă, cu obrajii rumeni și cu favoriți blonzi-roșcați care i se ridicau de la mustăți spre tîmple. Interlocutorul era încîntat de amabilitatea lui. Îndată ce începea însă să comande era altul. Ochii lui albaștri căpătau sclipiri reci, parcă ar fi fost de email. În comenzile lui răsunau note deosebit de severe. Plin de sine, nu tolera nici un fel de abateri din partea ofițerilor subalterni.

Comandantul secund Patton-Fanton de Veraillon era un slab ajutor pentru el. Grăsun, bondoc, se îndeletnicea mai mult cu băutura la careu decît cu treburile navei. Mărginit și cusurgiu, el se lega de matrozi pentru orice fleac, strigînd cu glas subțire, tăios, și insultîndu-i în toate chipurile. Echipajul nu-l avea la inimă și-l poreclise Vatai-Vatai.

Fiind amîndoi căpitani de rangul II, comandantul și ajutorul său nu prea trăiau în raporturi de amiciție.

În bătălia din 14 mai, crucișătorul *Izumrud* a luptat bine cu inamicul. Sub conducerea ofițerului cu artileria, locotenentul Vasiliev, tunurile lui au tras mulțumitor. Atunci cînd crucișătorul era amenințat de tirul inamicului, el se deplasa cu pricepere ferindu-se de primejdie. În timpul luptei, comandantul Fersen se afla pe punte și dădea dispoziții judicioase. Nimeni nu observa la el vreun semn de zăpăceală. La fel se comportau și subalternii lui.

Seara, crucișătorul a încetat lupta aproape nevătămat. Două obuze îi străbătuseră colțurile punții superioare. Altul retezase un strai al arborelui mare, de unde căzuse un proiector. Nimeni nu fusese ucis ; numai patru oameni erau răniți.

Noaptea a fost agitată pentru *Izumrud*. Nici un om nu dormea. Crucișătorul păzea cuirasatul amiral *Nicolae I*, cu riscul de a fi scufundat de torpiloarele inamice sau lovit de obuzele navelor proprii.

A doua zi, cînd amiralul Nebogatov a ridicat semnalul de capitulare, comandantul Fersen a ordonat să se adune repede ofițerii și trupa. În timp ce escadra naviga spre Extremul Orient, de obicei el se plimba pe puntea superioară, pășind de colo colo cu picioarele lui țepene, drepte, aplecat de spate și cu capul lăsat în piept. Acum însă înfățișarea lui era alta. Se îndreptase cu tot trupul; ochii albaștri priveau ferm, de sub sprîncenele dese, spre subalterni. Toți stăteau nemișcați, așteptîndu-l să vorbească. Comandantul navei a început cu glas tare, răspicat:

— Domnilor ofițeri, și voi, frați matrozi! Ascultați-mă. Am decis să răzbesc înainte atîta timp cît navele japoneze nu ne-au încercuit complet. Inamicul n-are nici o navă care să egaleze în viteză crucișătorul nostru. Să încercăm! Dacă nu vom reuși, atunci mai bine să murim cu cinste în luptă decît să ne predăm în mod rușinos. Dumneavoastră ce părere aveți?

Părea că cere un sfat subalternilor săi; toată lumea își dădea seama însă că era un ordin. Ofițerii și matrozii priveau cu respect în ochii severi ai comandantului. Fochistul Galkin, un flăcău vesel și strengar, a strigat pe neașteptate pentru toți:

— Ați zis bine, înălțimea-voastră!

Toți ceilalți au încuviințat și ei hotărîrea comandantului.

Acesta s-a întors spre personalul de la mașini:

— Fochiști și mecanici! De voi depinde salvarea noastră! Sper că nava va porni cu viteza maximă. Și a ordonat numaidecît: Tot echipajul la posturi!

Îndată ce crucișătorul s-a repezit înainte pentru a străpunge încercuirea, postul lui de t.f.f. a intrat în acțiune, bruind emisiunile japonezilor. Pentru usurarea crucișătorului, comandantul hotărîse să sacrifice ancora din tribord, împreună cu lanțul ei, și în acest scop a dat ordin să se desprindă din puț ochiul care

fixa lanțul. Prăbușindu-se zgomotos peste bord, două mii de puduri au dispărut în abisul mării.

Acul telegrafului mașinilor din cabina cuirasată de comandă se menținea în dreptul cuvintelor: „Înainte! Toată viteza!" Părea că crucișătorul își încordase ultimele puteri, trepidînd din tot corpul său elegant. Toți cei ce se aflau sus pe punți vedeau că obuzele inamice nu mai ajungeau pînă la el și-și priveau cu drag îndrăznețul comandant. În clipa aceea, în imaginația lor, făptura lui robustă, semănînd cu a vikingilor norvegieni, căpătase nimbul de romantism al apelor nemărginite și al poeziei aventurilor pasionante de pe mări. Doar fantezia, imaginația puteau născoci o aventură ca a crucișătorului *Izumrud:* să scape din încercuirea unei întregi escadre inamice. Iar comandantul Fersen îl conducea cu hotărîre, din nou spre patrie. Erau clipe încîntătoare, atît pentru comandant, cît și pentru cei de sub ordinele lui — clipe în care se simțea valoarea unei hotărîri juste, luate în timpul luptei. Eroul principal nu-și trăda însă prin nimic triumful, ceea ce îl ridica și mai mult în ochii echipajului. Acum, cu mîinile la spate, el se plimba pe punte, calm și sigur de sine, de parcă ar fi pornit cu nava într-o cursă obișnuită, pașnică. A întrebat numai o dată, prin portavoce, la mașini:

— Cum stați cu presiunea?

I s-a răspuns:

— Presiunea este de două sute cincizeci de funturi.

Deși ventilatoarele funcționau fără întrerupere, în sala mașinilor și la căldări era o căldură insuportabilă. Oamenii abia mai respirau. Scăldați în sudoare, munceau pe jumătate goi, numai în pantaloni. Acum nu mai era nevoie să fie îndemnați ori rugați. Își dădeau singuri seama de răspunderea lor și se străduiau din răsputeri. Matrozii dați ca ajutoare fochiștilor cărau cărbuni din buncărele de rezervă. Gurile de la focarele căldărilor se deschideau mai des ca de obicei, înghițind combustibilul aruncat de fochiști. Cenușarele vuiau într-un chip deosebit, parcă s-ar fi înecat. Presiunea puternică făcea colectoarele de vapori să vibreze, să șuiere. Acoperite de pulsațiile violente ale

mașinilor, glasurile oamenilor de după pereți, din alte compartimente, nu se mai auzeau.

Comandantul Fersen veghea calm pe punte. Subalternii lui lucrau excelent. El își cunoștea bine nava. Viteza maximă pe care o atinsese la probe crucișătorul *Izumrud* fusese de douăzeci și patru de noduri. Părea însă că acum el depășise această limită și, înghițind spațiul, zbura mereu înainte, ca o pasăre scăpată din colivie. Navele inamice care se repeziseră după el dispăruseră la orizont, rămînînd în urmă.

Era ora unu și ceva după-amiază. De jur împrejur marea strălucea nețărmurită. Crucișătorul *Izumrud* care, la început, luase drum sud-est, întorcea treptat spre nord-est.

Tocmai atunci s-a petrecut însă ceva inexplicabil cu comandantul Fersen. Începuse să-și piardă stăpînirea de sine, ca frînt sub greutatea unei poveri peste puterile lui. În ochi i se ivise o expresie de neliniște. Scruta cu îngrijorare orizontul. Nici cea mai mică urmă de fum. Și totuși, comandantul era tot mai posomorît. La orele 4 și ceva, aflînd că rezerva de cărbuni se împuținase, a dispus să se reducă viteza la douăzeci de noduri.

Curînd după aceea s-a produs o avarie la secția a patra de căldări. Cei ce se aflau mai aproape de ea au auzit un trosnet violent, parcă ar fi explodat un obuz. Plesnise conducta principală de vapori care alimenta mașinile auxiliare de la pupa, inclusiv servomotorul cîrmei. Aburii țîșneau vuind prin spărtură, umplînd compartimentul cu o umezeală fierbinte. Ca să scape cu viață, cei patru fochiști s-au aruncat jos, pe planșeul de fier.

Pe navă s-a stîrnit panică. Ofițerii și matrozii alergau spre secția a patra de căldări și se opreau la gura tambuchiului, ca în fața unui abis. De jos se ridica o volbură de aburi cenușii. Nimeni nu știa ce trebuie făcut. Nici baronul Fersen care sosise în goană, cu picioarele lui țepene, nu putea să facă nimic. Doar se tînguia și se apuca de cap. Careva dintre ofițeri i-a sugerat că, înainte de toate, trebuie să se scoată din funcțiune servomotorul cîrmei și să se folosească

timona de mînă. Această măsură a fost luată imediat. Crucișătorul înainta cu o viteză de cincisprezece noduri.

S-a ivit fochistul Ghemakin, care, fără să ceară voie comandantului, s-a răstit la matrozi:

— Ei, ce-ați încremenit așa? Dați-mi mai multe haine de corvoadă, iute! O să le pun pe mine. Aduceți niște saci, ca să-mi înfășor capul și fața. Delfinilor, țapilor! Haideți, pas alergător!

Mai mulți oameni au luat-o la goană. Peste puțin au fost aduse toate cele cerute de Ghemakin. El și-a pus repede hainele de lucru. Comandantul nu-și lua ochii de la el, de parcă ar fi vrut să rețină în memorie toate mișcările acestui om. Cîteva clipe după aceea, Ghemakin, cu capul înfășurat în saci, cu mănuși de doc, udat cu apă rece, s-a rostogolit pe scară în jos, ca o minge. Un mecanic i-a urmat pilda, luînd cu el sculele necesare. Într-o jumătate de ceas, avaria era înlăturată.

Cei doi eroi și cei patru fochiști din secție se aleseseră cu arsuri ușoare.

S-ar fi părut că viața pe *Izumrud* trebuia să-și reia cursul normal. Dar baronul Fersen era tot agitat. A venit noaptea. Nava solitară își croia drum prin întuneric, spre Vladivostok. Comandantul n-a închis ochii o clipă. Nici subalternii lui nu dormeau. După miezul nopții un semnalizator a anunțat că la prova babord licăreau niște lumini. Poate că i s-o fi părut numai, căci nu le-a mai zărit nimeni. Totuși, comandantul a ordonat imediat să se schimbe de drum spre tribord. Nava a mers astfel timp de o oră—o oră și jumătate; apoi a revenit la vechiul drum.

Cu cît se îndepărta crucișătorul de pericol, cu atît mai mult își pierdea comandantul stăpînirea de sine. Spre seara zilei următoare, 16 mai, el era un adevărat neurastenic, cu moralul complet zdruncinat. În fața inamicului știuse ce trebuia să facă. Acum se părea însă că întinderea strălucitoare a mării îl speria mai mult decît navele inamice. Oamenii îl priveau cu atenție, uimiți, și nu-și credeau ochilor: acesta nu era comandantul lor de pînă atunci, un om plin de voință,

ci un laș, un mizerabil, împopoțonat întîmplător cu uniforma de comandant, zbuciumîndu-se pe punte. Noaptea trecută abia aștepta să se lumineze de ziuă, iar acum dorea ca întunericul să se lase cît mai curînd. I se năzărea mereu că din clipă în clipă va fi ajuns din urmă de navele inamice. Rezervele de cărbuni erau suficiente pînă la Vladivostok; din ordinul comandantului, însă, părțile de lemn de pe navă erau sfărîmate și arse în focare. Începuse să se amestece în atribuțiunile ofițerului cu navigația, locotenentul Polușkin, susținînd că drumul pe care îl luase acesta ar fi fost greșit. Polușkin, absolvent al academiei, își cunoștea la perfecție specialitatea; era însă un om domol, timid. Se uita mirat, prin ochelarii fără ramă, la comandantul agitat, neîndrăznind să obiecteze ceva. În apropiere de pămîntul patriei, comandantul Fersen a molipsit cu frica lui de neînțeles mai întîi ofițerii, apoi toată trupa. Toată lumea își aștepta ceasul morții. În cele din urmă crucișătorul *Izumrud* a depășit în viteză Vladivostokul și a luat-o spre golful Sf. Vladimir. Ca pentru a se justifica în fața ofițerilor săi, comandantul Fersen bolborosea că așa e mai bine. Poate că drumurile de acces spre Vladivostok erau minate. În caz că nava s-ar fi îndreptat spre acest port, risca să fie aruncată în aer de o mină rusească. Exista încă o primejdie: fără îndoială că tot într-acolo au luat-o și navele japoneze, ca să taie calea crucișătorului. Oricum ar fi fost, nava trebuia să parcurgă cu o sută optzeci de mile mai mult, fără provizii suficiente de cărbuni.

Aceasta era cea dintîi greșeală.

În noaptea de 17 mai s-au apropiat de golful Sf. Vladimir. Deodată, comandantul a luat hotărîrea de a se îndrepta spre golful Sf. Olga. Acolo însă, fără să se știe de ce, a găsit locul de ancorare nepotrivit. Poate că fusese influențat de ceea ce-i spusese tocmai atunci botmanul Smirnov, cum că înainte de război navele japoneze intrau adesea în acest golf. Comandantul a dat violent din cap, parcă vrînd să alunge o vedenie, și a îndreptat din nou crucișătorul spre golful Sf. Vladimir. Era întuneric. Oamenii se în-

trebau unde ar putea să-și găsească un adăpost provizoriu în acea regiune sălbatică, puțin cunoscută. Dacă comandantul și-ar fi păstrat stăpînirea de sine, probabil că nu s-ar fi aventurat imediat într-un asemenea golf. Acalmia dădea crucișătorului posibilitatea de a rămîne în larg pînă dimineața. De japonezi nici nu putea fi vorba. Nu erau ei atît de proști să caute un crucișător, dispărut cu patruzeci și opt de ore mai înainte, într-o direcție necunoscută. Ar fi fost tot atît de absurd ca și cînd ar fi căutat un ac într-o claie de fîn. Totuși comandantul, care nu mai putea să acționeze rațional, logic, se grăbea să se ascundă cît mai repede în golf.

Intrarea în golf era destul de largă. Comandantul, cine știe de ce, a ordonat să nu se dirijeze nava prin mijlocul strîmtorii, ci de-a lungul țărmului stîng. Crucișătorul înainta cu o viteză de cincisprezece noduri. La babord, aproape de tot, se contura prin întuneric peninsula Orehov. Matrozii de pe puntea superioară priveau bucuroși pămîntul patriei. Acum, odiseea lor se sfîrșise. Visul lor se înfăptuise. Matrozul cu sonda, de la tribord, strigă :

— Adîncimea zece stînjeni !

După el, cel de la babord anunță :

— Adîncimea patru stînjeni !

Abia au mai avut timp să întoarcă mînerul telegrafului mașinilor la „încet", cînd crucișătorul a fost cutremurat de o zguduitură, scrișnind cu toată carena sa de fier. Oamenii s-au prăbușit pe punte. Mulți credeau că explodase o mină sub ei. Crucișătorul s-a oprit și s-a înclinat neputincios spre tribord, sub un unghi de 40—50 de grade, parcă gata să se răstoarne.

Oamenii amuțiseră prin toate compartimentele. În mijlocul acelei tăceri sinistre, baronul Fersen a răcnit :

— Pe drum înapoi ! Pe drum înapoi !

Dar, cu tot efortul mașinilor, crucișătorul care eșuase pe stînci, lîngă capul Orehov, nu se urnea din loc. S-a încercat procedeul de a-l trage pe ancoră, dar nici acesta n-a dat rezultate : crucișătorul rămînea neclintit, parcă se încleștase de stînci.

Aceasta a fost a doua greșeală.

Faptul că crucișătorul eșuase pe stînci nu era în sine o mare nenorocire, mai ales că pe tot fundul său nu fusese găsită nici o spărtură. La fluxul următor, nava putea fi despotmolită ; pînă atunci trebuia descărcată, spre a o feri de eventuale avarii ; în sfîrșit, se putea cere prin t.f.f. ajutor de la Vladivostok, făcîndu-se între timp pregătiri pentru a arunca cuirasatul în aer, în eventualitatea apariției inamicului. În loc de a face acest lucru, baronul Fersen, cu favoritele lui blonde tremurînd pe fața rotundă, a dat altă dispoziție :

— Japonezii se află undeva prin apropiere ! Ei ne pot surprinde în orice clipă ! Nu vreau ca nava să cadă în mîinile lor ! Să se deterioreze imediat toate piesele navei și să se facă pregătiri pentru aruncarea ei în aer !

Pe crucișător s-a dezlănțuit o zarvă extraordinară. Tot ce se putea smulge din nituri și demonta a zburat peste bord, iar piesele care nu se scufundau, dar puteau arde, erau zvîrlite în focare. Toate tunurile mici, închizătoarele de la cele mai mari și o parte din mitraliere au fost aruncate în apă. Mecanismele auxiliare, compasurile, timonele, aparatele de comandă a tirului erau sfărîmate cu lovituri de ciocan. Baronul Fersen socotea că e un comandant conștiincios, nu voia să cadă nimic în mîinile japonezilor. Tot strigînd răgușise, și acum doar hîrîia, cu spume la gură, îndemnîndu-și subalternii în opera lor de distrugere. Iar aceștia alergau pe scări, ca la foc, de jos în sus, de sus în jos, forfotind fără rost prin toate compartimentele. Coca de metal a navei vuia de lovituri și de strigătele oamenilor. De cînd era pe lume, crucișătorul *Izumrud* nu trecuse printr-o asemenea panică. Dacă l-ar fi privit cineva, ar fi crezut negreșit că tot echipajul înnebunise subit.

A venit o dimineață liniștită de mai. Soarele se ridica încet deasupra orizontului, mîngîind fețele bronzate ale marinarilor. Acum însă oamenii se gîndeau la altceva : ei cărau grabnic de pe navă, cu bărcile, puști, mitraliere, cîte mai rămăseseră, alimente, veselă, bucătăria de campanie, lucrurile lor. Istoviți de o ne-

contenită neliniște pentru viața lor, parcă nici nu observau splendoarea primăverii de pe țărm. Unii, trăgînd de zor la rame, se uitau cu atenție spre ocean. Nu erau însă fermecați de frumusețea întinderii scînteietoare a apelor, parcă presărate cu colb de soare, ci frămîntați de groază: nu cumva se văd fumurile navelor inamice?

Pe *Izumrud* rămăseseră doar cîțiva oameni: comandantul secund Patton-Fanton de Veraillon, boțmanul Kulikov, subofițerii mineri Teibe, Grigoriev și radiotelegrafistul Sobeșkin. Aceștia aveau misiunea de a face pregătirile pentru aruncarea în aer a navei. Ceilalți ofițeri și matrozi se și aflau la uscat, la o verstă de crucișător. În frunte cu baronul Fersen, se urcaseră pe un dîmb și așteptau, aliniați în front.

Cerul de peruzea se boltea cît puteai cuprinde cu ochiul; apele oceanului sclipeau orbitor, contopindu-se cu zarea. Culmile împădurite ale dealurilor înverzeau tot mai mult în razele soarelui. Aceasta deprima nespus oamenii, apăsați de povara unor simțăminte contradictorii: pe de o parte, priveliștea pămîntului înveșmîntat în odoarele lui de primăvară, pe de alta, un deznodămînt atît de hîd după o faptă eroică. Conștiința marinarilor începea parcă să se limpezească abia acum și ei priveau cu adîncă durere silueta cunoscută a navei osîndite la nimicire.

Pe alt dîmb, ceva mai aproape de *Izumrud,* s-a ridicat un fanion roșu care însemna: „s-a dat foc titilului Bickford". Încordarea marinarilor creștea. Palizi, cu buzele livide, păreau și ei niște condamnați la moarte.

O explozie a bubuit în magazia de muniții de la prova. S-a înălțat o volbură de fum. După ce fumul s-a împrăștiat, oamenii și-au revăzut nava, întreagă, neatinsă, după cît părea de la distanță. Explozia următoare a smuls toată pupa. O vîlvoare uriașă a zvîrlit în toate părțile bucăți de fier și sfărîmături de lemn, împroșcînd spre cer un nor negru. Colinele au răspuns printr-un ecou tunător. Marinarii s-au cutremurat, de parcă n-ar fi pierdut o navă, ci un prieten apropiat care le salvase de multe ori viața. Trei sute

cincizeci de perechi de ochi priveau într-acolo, unde, în locul frumosului *Izumrud*, fumega pe stînci un schelet inform de fier. Resturile suprastructurii de lemn erau mistuite de flăcări. Peste golf s-a revărsat o ploaie de schije, mari și mici. Explodau obuzele la care ajungea focul. Această canonadă funebră a durat o jumătate de oră ; a urmat o tăcere atît de adîncă, de parcă totul ar fi încremenit — și oamenii și natura.

Aceasta a fost a treia greșeală.

A început viața de la uscat. Matrozii s-au stabilit în preajma locului unde fuseseră depozitate lucrurile. Fără a îndrăzni să-și privească subalternii în ochi, baronul Fersen a ordonat :

— Echipajul poate să ia masa și să se odihnească.

După aceea s-a îndepărtat pentru a alege, spunea el, un loc pentru tabără.

S-au aprins focuri în dosul coastei dîmbului, pentru ca japonezii imaginari să nu vadă din larg fumul. Santinelele postate pe creastă supravegheau marea. Pe cînd cambuzierul Didurenko gătea prînzul la bucătăria de campanie, marinarii, obosiți și rămași fără nava lor, umblau ca niște lunatici pe malul golfului.

Au mîncat fără glumele și rîsetele de totdeauna.

Noaptea, cerul și-a aprins stelele deasupra taberei cufundate în somn. Oamenii dormeau aproape de liziera pădurii, de-a dreptul pe pămînt, sforăind și șuierînd pe nas. Era primul lor somn după bătălia de la Țușima, cel dintîi repaos al acestor oameni care scăpaseră de captivitate cu riscul vieții, trudiseră toată noaptea trecută și fuseseră martori la catastrofa care lovise atît de absurd crucișătorul. Astfel au stat lucrurile pînă la orele două noaptea, cînd tabăra a fost ridicată deodată în picioare. Santinelele dăduseră alarma. Coborînd în goană de pe creasta dîmbului și înăbușindu-se de emoție, au adus groaznica veste :

— Două torpiloare japoneze au intrat în golf și două crucișătoare s-au oprit la gura strîmtorii. Le-am văzut cu ochii noștri. Japonezii au să debarce trupe.

Nimănui nu-i trecea prin gînd să întîmpine trupele inamice cu focul armelor și al mitralierelor. Toți do-

reau un singur lucru : să fugă cît mai repede de acolo. Adunînd trupa în front, comandantul secund dădea comenzi cu glas scăzut, aproape în șoaptă. Matrozii au primit ordin să-și ia doar puștile cu cartușe și cîte două cutii de conserve de om, lăsînd toate celelalte lucruri pe țărm. Căutînd să nu facă zgomot, coloanele de matrozi au pornit spre golful Sf. Olga. În drum, l-au găsit pe baronul Fersen, care se adăpostise peste noapte într-o fanză [1]. Fiind trezit din somn, el a ieșit repede afară, spunînd cu glas tremurător :

— Presupunerile mele s-au adeverit. Eram sigur că japonezii ne vor găsi. De aceea m-am grăbit să arunc crucișătorul în aer.

Au luat cu ei niște chinezi ca să-i călăuzească și au pornit mai departe, cu frica în sîn. Îndată ce s-a luminat de ziuă, s-au urcat pe un deal înalt, cercetînd de acolo îndelung golful și marea. Spre mirarea tuturor, nu numai în golf, dar pe toată întinderea mării nu se zăreau nici nave de război, nici urme de fum. Baronul Fersen explica jenat :

— Pesemne că japonezii au plecat...

Fochistul Kabelțki bodogănea :

— Ba pesemne că li s-au năzărit prin somn santinelelor noastre.

Locotenentul Romanov a adăugat :

— Un caz de halucinație, obișnuit la oameni speriați. Nici nu ne-a trecut prin cap să le verificăm rapoartele.

Spre seară, strecurîndu-se pe poteci de vînători, au ajuns în satul Kievleanka, situat în apropiere de golful Sf. Olga.

După cîteva zile, lucrurile și alimentele au fost aduse tot acolo. Marinarii au stat la Kievleanka mai bine de trei săptămîni. Mulți aveau impresia că pentru motive necunoscute, Fersen zăbovea dinadins în acel sat. De la comandantul Vladivostokului, generalul Kazbek, se primise dispoziția telegrafică de a se achiziționa vite și a fi duse pînă la cea mai apropiată gară. Fersen încredință această misiune boțmanului Kulikov.

[1] Casă chinezească (n.t.).

Boțmanul s-a apucat bucuros de o asemenea operație foarte rentabilă pentru el.

Neavînd ce face, nu numai trupa, dar și ofițerii erau tot mai demoralizați. Printre ei, un singur om nu se dădea bătut: praporșcikul mecanic Șandrenko. Acest ucrainean încăpățînat nu prea stătea de vorbă cu nimeni, și camarazii lui nu bănuiau că își făcea însemnări zilnice. Dacă ar fi aruncat careva dintre ei o privire în carnețelul lui cu scoarțe cafenii, făcut ferfeniță, ar fi sărit în sus de mînie, citind acele rînduri acuzatoare. *

Iată ce scria praporșcikul Șandrenko la 21 mai:

„Uimitor! Anumiți domni caută acum motive de justificare pentru distrugerea crucișătorului. Au și hotărît să dea toată vina pe mașini: vezi doamne, din pricina lor n-am ajuns la Vladivostok! Asta este însă o minciună sfruntată. Am protestat pe față, dar comandantul secund a spus că toată lumea trebuie neapărat să dea declarații în același sens. Eu nu sînt însă de acord cu aceasta și voi spune ce a fost în realitate!"

La 22 mai:

„Dacă dumnezeu va voi să ne întoarcem toți cu bine în țară, ne vom îneca în minciuni. Rusia nu va cunoaște adevărul. Trîntorii și nemernicii vor ocupa din nou, ca la ei acasă, toate posturile de conducere și vor duce din nou Rusia la ruină și pieire. E trist, înfiorător!"

La 30 mai:

„E vădit că comandantul se teme să se ducă la Vladivostok — îi e frică să nu fie trimis la bateriile de fortificații și așteaptă aici, nădăjduind să se încheie pacea. Mi-e așa de scîrbă de toate acestea, încît, dacă aș putea, aș pleca cît mai curînd de lîngă lipitorile acestea ale patriei noastre. O, cît de mult îi urăsc! Sînt cu toții atît de ticăloși, încît spun că modul în care s-a procedat cu crucișătorul *Izumrud* a fost foarte just, ba chiar se cred adevărați eroi. Visează cruci ale «Sfîntului Gheorghe»."

În sfîrșit, la 9 iunie, echipajul crucișătorului *Izumrud* a pornit la un drum lung. Oamenii mergeau pe

jos, ducînd cu ei vreo două sute de vite cornute. La început, natura sălbatică a coastei atrăgea privirile prin frumusețea văilor verzi și a dealurilor împădurite. Pe măsură însă ce înaintau prin aceste locuri fără drumuri, erau tot mai istoviți. Urcușurile grele, pîraiele repezi, smîrcurile formau adeseori obstacole greu de învins. Erau însă nevoiți să meargă tot înainte. Sate nu prea întîlneau. Dormeau sub cerul liber. Nu puteau găsi întotdeauna căruțe pentru răniți și bolnavi. Cei sănătoși îi duceau cu schimbul pe tărgi improvizate. Vremea, schimbătoare, era cînd dogorîtoare, cînd ploioasă. Mulți matrozi își uzaseră încălțămintea încă de pe cînd se aflau pe navă. Acum erau siliți să meargă cu opinci de scoarță sau desculți. Unii, de grăbiți ce fuseseră, nu apucaseră să-și ia lucrurile de pe navă, și acum umblau îmbrăcați cu zăbune și cu scurte cumpărate de la țărani. Pe scurt, toată gloata aceea de luptători arăta asemenea francezilor în timpul retragerii din Rusia, în 1812.

Căutînd parcă să uite de crucișătorul pierdut, baronul Fersen nu vorbea decît despre vite. Cu o ciudată lăcomie de fermier, le mărea numărul în fiecare sat. Părea că aceasta îi liniștește conștiința. În vreo trei săptămîni, cireada crescuse la aproape cinci sute de capete.

Vitele mugeau cerînd de mîncare. Din ordinul ofițerilor, gorniștii care mergeau înainte dădeau semnalul de repaos. Pentru aceasta, se alegeau lunci cu ierburi grase și cu pîraie. O parte din oameni păsteau vitele, iar ceilalți se odihneau în tabere improvizate. Apoi se ridicau și porneau iar la drum. Mergeau fără nici o ordine, pîlcuri-pîlcuri, întinși într-un șir lung. Drumul trecea prin șeile munților, ocolea cursurile repezi ale apelor, cobora, șerpuia de-a lungul pîraielor, tot mai departe, mai departe. La dreapta și la stînga se zăreau coclauri mohorîte. Înfățișarea desișurilor de taiga era neobișnuită pentru ochii celor străini de acele locuri. Marinarii aflau de la călăuze numele plantelor de tot felul din pădure. Printre plopi viguroși, arțari cu frunziș mărunt, tei groși și scunzi, molifți și brazi țuguiați, se zăreau cedri de Coreea cu

creștete teșite, ca retezate. Pe povîrnișurile sudice ale dealurilor se înălțau stejari de Mongolia și mesteceni negri. Mai aproape de pîraie, prin văgăuni umede, se aciuiau arini cu frunziș verde închis, lipicios, și sălcii cu trunchiul înalt. Sub coroanele involte, pămîntul dispărea năpădit de feluriți arbuști: bagubnicul cu miros de rășină, măcești ghimpos, iasomia înmiresmată, iar acolo unde pătrundeau razele soarelui creștea năvalnic vița de vie. Prin desișurile pline de actinidii și de lămîi agățători, nu se putea răzbi decît pe potecile croite de fiare.

Oamenii sufereau din cauza puzderiei de țînțari și, mai ales, a muștelor mici siberiene. Aceste musculițe formau nori zburători, năpădind fața, intrînd în gură, în nări, în ochi. În afară de aceasta, vitele erau chinuite de streche și de tăuni. Ca să scape de pișcăturile lor, se repezeau în desișul pădurii. Matrozii alergau după ele, înjurînd, sfîșiindu-și hainele și zgîriindu-se în ghimpii tufelor de măceș. Locotenentul Romanov, care-i ajuta, spunea cu amărăciune:

— În viața mea nu m-am gîndit că o să ajung păzitor de vite.

Telegrafistul Sobeșkin nu putea uita de loc sacrificarea crucișătorului.

— Cînd am aprins fitilul Bickford îmi tremurau mîinile. Mi se părea că săvîrșesc, împreună cu ofițerii, o nelegiuire.

Fochistul Kabeleţki spunea mînios:

— Ar fi trebuit să-l arestăm pe comandant și să încercăm să scoatem crucișătorul de pe stînci.

Alții obiectau:

— Ei, și am fi înfundat cu toții pușcăria.

Disciplina în detașament scădea tot mai mult. De altfel nici nu s-ar fi putut menține îndelung. Marșul acela chinuitor a ținut patruzeci și două de zile. Matrozii mergeau ca niște vagabonzi, blestemîndu-și soarta, mînioși, răzvrătiți, agresivi. Începuse dezbinarea între ofițeri și echipaj. Acum, matrozii se culcau și se sculau fără apel. Ofițerii se temeau de ei și căutau să rămînă mai aproape de garda înarmată cu puști.

În sfîrșit, într-o zi toate casele din preajma gării Okeanskaia s-au golit de lume. Localnicii, cu mic cu mare, au dat năvală în ulița largă, străjuită de plopi. Departe de tot pe drum, se zărea un nor de praf prelung, străbătut de razele soarelui în asfințit. Părea că se apropie o oștire puternică, de temut. Curînd însă, sătenii au avut parte de o priveliște nemaivăzută. Ținînd, în sfîrșit, cadența, s-a ivit un șir lung de marinari zdrențăroși, îmbrăcați în straie caraghioase, chiar și cu scurteici femeiești. Unii erau desculți; alții își înfășuraseră ca vai de lume picioarele în piei de vită crude și le legaseră cu sfori. Numeroși luptători șchiopătau, din cauza bătăturilor. O cireadă uriașă de vite venea după ei, scoțînd răgete jalnice. Se știe că boilor și vacilor nu le place să umble prea mult; iar insectele sîcîitoare enervează și supără vitele. Cînd zăresc o așezare omenească, o iau la goană spre ea, nădăjduind să-și afle acolo odihna și liniștea. Lucrurile s-au petrecut întocmai și de astă dată. Intrînd în cătunul de lîngă gara Okeanskaia, sutele de vite s-au repezit care mai de care spre case. Glasurile oamenilor se amestecau cu mugetele vitelor. Matrozii puși să le păzească răcneau din răsputeri. Lovind în dreapta și în stînga cu bîtele sau cu harapnicele, înjurau de mama focului, tăiau drumul animalelor care fugeau în toate părțile, și le împingeau în grămada sortită pieirii. Citind inscripția *Izumrud* de pe berete, localnicii glumeau:

— Pesemne că s-au săturat de război.

— Da, au schimbat vasul pe cireadă.

In gara Okeanskaia vitele au fost predate generalului Șușinski. Baronul Fersen a primit mulțumirile lui. Chinurile marinarilor luaseră sfîrșit. Acum, se puteau odihni, continuîndu-și drumul cu trenul. Au sosit la Vladivostok noaptea. Autoritățile din garnizoana locală i-au întîmpinat, parcă în bătaie de joc, în sunetele fanfarei, ca pe niște adevărați eroi.

Oamenii erau asaltați de impresii noi, dar acestea nu-i puteau face să uite cele ce se petrecuseră în golful Sf. Vladimir. Malurile pustii ale golfului, exploziile asurzitoare care prefăcuseră crucișătorul *Izum-*

rud într-un schelet inform, fumegător, se întipăriseră pe veci în mintea lor. Nava lor rămăsese departe în urmă, pe stînci, neînsufleţită, inutilă pentru echipajul ei. Generaţiile viitoare de marinari, venind în golf şi privind scheletul mutilat al crucişătorului ieşind la suprafaţa apei, aveau să vorbească mult timp despre nebunia la care poate duce panica în război.

7. OAMENI CU TRADIŢII OSTĂŞEŞTI

În timpul nopţii, cuirasatul de paza coastei *Amiral Uşakov* rămăsese în urma formaţiei lui Nebogatov şi acum se îndrepta de unul singur spre Vladivostok. În cabina de navigaţie stătea la timonă un matroz cu faţa lătăreaţă, căutînd să nu se abată de la drumul pe care trebuia să-l ţină — 23 grade nord-est. Cuirasatul trecea prin faţa insulei Dagelet; celelalte nave din escadra a II-a căzuseră în cursă. Vestea acestui eveniment încă nu ajunsese la cunoştinţa celor de pe *Uşakov,* pe care îi aştepta o întîlnire inevitabilă cu japonezii. Se putea spune însă cu anticipaţie că soarta acestui cuirasat nu va semăna cu aceea a navelor din grupul lui Nebogatov. Însufleţiţi de comandantul lor, oamenii de pe nava aceasta aveau alte vederi asupra îndatoririlor ostăşeşti. Se simţea şi înrîurirea unui om care lipsea fiziceşte din mijlocul lor, dar al cărui măreţ nume era pentru cei mai buni marinari simbolul bărbăţiei şi al gloriei armelor ruseşti.

Era o zi senină de la sfîrşitul lui aprilie. Nețărmuritele întinderi sclipitoare ale oceanului se încreţeau uşor. Scăldată în razele soarelui tropicelor, ţinînd aproape în linia de şir a escadrei, nava de război se legăna domol, ritmic. Cu bordaje scunde, de acelaşi tip cu *Seneavin* şi cu *Apraxin,* ea se deosebea mai ales prin cele două coşuri înalte care scoteau rotocoale groase de fum. Buclele acelea se topeau în înălţimile albăstrii, amintind marinarilor nouraşii uşori de pe cerul patriei lor îndepărtate.

Nava era cuirasatul de paza coastei *Amiral Uşakov*. Un ofiţer de marină roşcovan, înalt şi spătos, se plimba cu paşi greoi şi siguri pe puntea superioară, pufăind din ţigară. Obrazul său roşu, cu bărbia împărţită în două, cu mustăţi mari, arămii, era calm. În toată făptura vînjoasă a ofiţerului, în ţinuta şi în mişcările sale energice era ceva autoritar, impunător. Printre ai săi trecea drept un lup de mare, un om curajos, neînfricat. Iar cine-l vedea pentru întîia oară nu era exclus să-şi închipuie că înaintea sa se afla un corsar după o raită încununată de succes. Cu asemenea înfăţişare ar fi putut juca rolul acesta, pe scenă, fără nici un fel de grimă — cu condiţia să-şi dea jos ochelarii rotunzi de pe nasul mare. Aşa arăta însă numai în aparenţă. În realitate era un distins comandant de navă, căpitanul de rangul I Vladimir Nikolaevici Mikluho-Maklai, fratele vestitului călător rus, cel dintîi explorator al insulelor Micronesiei.

Mikluho-Maklai era un om înzestrat şi poseda cunoştinţe vaste în domeniul tacticii războiului pe mare. E drept, el nu descoperise drumuri neumblate spre ţări necunoscute — aşa cum o făcuse fratele său; în schimb navigase mult pe tot felul de vase şi trecea drept un marinar cu experienţă. Nu-l ispiteau gradele. Fire combativă, abia aştepta să ajungă pe teatrul de operaţii. Mai cu seamă dorea să se măsoare cu japonezii. Îi cunoştea bine, întrucît făcuse timp îndelungat cabotaj pe coastele Japoniei cu vaporul Marinei voluntare *Vladivostok* [1], al cărui comandant fusese.

Se urcase pentru întîia oară la bordul unei nave încă de pe cînd era licean. Marea îl pasiona de pe atunci şi acest lucru l-a determinat să intre la şcoala navală. Acolo s-a alăturat tineretului progresist, aderînd la „Societatea balenierilor", care colporta publicaţii subversive. Informată despre acest lucru, Secţia a Treia i-a făcut o percheziţie. Din ziua aceea şi pînă la absolvirea şcolii navale, Mikluho a fost pus sub supra-

[1] Marina voluntară era formată din diferite vase particulare care, executate după anumite norme, puteau fi folosite ca nave auxiliare de război (n.t.).

veghere. Mai tîrziu, însă, a continuat să întreţină legături cu locotenentul Suhanov şi cu alţi marinari revoluţionari, ascunzînd la domiciliul lui publicaţii ilegale.

Mikluho s-a distins întotdeauna prin vitejia lui. Într-o zi, în timpul războiului cu Turcia, navigînd pe un vapor transformat în crucişător şi fiind de cart, a observat la orizont un cuirasat inamic. Fără să ceară aprobarea comandantului, a schimbat drumul navei, pornind drept spre inamic. În clipa aceea comandantul navei a ieşit pe punte. El l-a trimis imediat pe Mikluho la arest şi a readus nava la vechiul drum.

Mikluho se trăgea dintr-un neam de cazaci zaporojeni. În copilărie era foarte impulsiv, nu se lăsa luat peste picior de alţi băieţi mai mari şi adeseori venea acasă bătut măr şi cu hainele rupte. Se aprindea repede chiar după ce ajunsese om matur. La Nikolaev a avut o ciocnire cu un ofiţer care i-a ofensat soţia. Ofiţerul era mai mare în grad decît Mikluho. Avînd o fire violentă, acesta nu s-a putut stăpîni şi l-a pălmuit, deşi ştia că riscă să fie tradus înaintea consiliului de război pentru ofensă adusă superiorului. Era foarte puternic: îşi făcea semnul crucii cu o greutate de două puduri în mînă şi se amuza adeseori oprind o căruţă trasă de un cal, pe care o apuca de o roată dinapoi. E lesne de închipuit ce palmă a dat adversarului său! Mikluho a scăpat însă de consiliul de război. El a trimis o telegramă mamei sale care locuia la Petersburg, rugînd-o să prezinte suveranului o petiţie antedatată, prin care solicita trecerea în rezervă. Cererea i-a fost aprobată. Judecat în calitate de civil, a scăpat cu o amendă judiciară — douăzeci şi cinci de ruble.

Trecînd în rezervă, Mikluho a intrat în serviciul Marinei voluntare din Extremul Orient, unde a fost mai mulţi ani secund, apoi comandant de vas. Vocaţia lui îl atrăgea însă mereu spre marina de război. În 1882, s-a întors la Petersburg şi a reintrat în cadrele marinei militare, făcînd serviciu pe diferite nave în Marea Neagră.

Curînd după aceea s-a manifestat acolo ca un marinar curajos. Iată un episod autentic. În rada de la Sevastopol staționa o navă de război cuirasată, de o concepție specială, construită după un proiect al amiralului Popov. Nava era rotundă ca o roată, și executa foarte iute întoarcerile, ceea ce sporea capacitatea de luptă a acestei baterii plutitoare. Numele ei era *Amiral Popov*. Avea bordaje foarte joase și se deplasa încet, ca o broască țestoasă. Comandanții ei n-o scoteau în larg temîndu-se că în caz de furtună se va scufunda numaidecît. Aflînd că era așteptat un ordin pentru deplasarea ciudatei nave de la Sevastopol la Nikolaev, unde urma să i se termine construcția, ofițerii de la bordul ei, invocînd diferite pretexte, își cereau mutarea la uscat. Fiind numit comandant al acestei nave, Mikluho-Maklai a executat însă ordinul fără nici o ezitare.

Mikluho cunoștea bine navele moderne, cu aburi. Fiind cîțiva ani comandant secund pe cuirasatul *Cei doisprezece apostoli,* el s-a bucurat acolo de un prestigiu binemeritat. În materie de vele, însă, priceperea lui mergea pînă la virtuozitate. Îndeosebi sportul velelor îl pasiona. Lua întotdeauna premii la curse. Într-o zi cu hulă puternică, ofițerii de pe cuirasatul *Cei doisprezece apostoli,* ancorat în port, discutau cu aprindere dacă pe o asemenea vreme s-ar putea face un tur în jurul escadrei pe o ambarcațiune cu vele. Toți spuneau că era cu neputință. Atunci Mikluho a pus rămășag că va face el acest lucru și a plecat cu un barcaz. Aproape tot echipajul cuirasatului privea cu îngrijorare, și totodată cu admirație, după Mikluho care făcea ocolul escadrei, folosind numai velele, fără să uzeze de cîrmă. Îi uimea însă și mai mult faptul că el conducea barcazul cu pupa înainte. Întorcîndu-se la timpul fixat, a cîștigat pariul.

În viața de toate zilele Mikluho era agitat, gălăgios ; uneori îi plăcea să și înjure ; cînd era însă vorba de o primejdie, o furtună, o alarmă sau orice altă împrejurare grea, atît de frecvente în viața de fiecare zi a marinarilor, parcă era altul. În asemenea clipe grele, nimeni nu mai auzea de la el nici strigăte, nici ocări

fără sens, nici vorbe de prisos. Transfigurat, părea întruchiparea stăpînirii de sine și a calmului judicios. Cu aptitudinile lui ar fi trebuit să dețină comanda unei nave dintre cele mai bune, cele mai moderne, și nu a unui mic cuirasat de paza coastei. Neavînd însă nimic comun cu mediul închistat al regimului țarist, Mikluho își compromisese cariera fiindcă îndrăznise să-și afirme personalitatea în fața superiorilor. Îndeosebi unul din aceste incidente făcuse să fie trecut pe linie moartă, să i se încredințeze doar comanda unor nave mediocre. Iată ce s-a întîmplat:

Pe crucișătorul cu vele de sub comanda lui Mikluho sosise amiralul în inspecție. Sub conducerea comandantului, se executau în mod excelent exerciții de schimbarea velelor. Amiralul stătea pe punte, alături de Mikluho. Conțopistului galonat nu-i era de ajuns că nava se afla în ordine: ar fi vrut ca acest comandant al navei să se ploconească înaintea lui, să fie slugarnic cu înalta sa persoană. Mikluho nu putea face însă așa ceva. Stătea demn, privind cu satisfacție cît de corect executau matrozii ordinele. Amiralul, care se tot uita la el, deodată fu cuprins de ciudă. Neavînd de ce să se lege, bombăni grosolan:

— Ce se petrece sus, la verga din tribord?

Mikluho îi răspunse stăpînit, dar și cu o vădită ironie:

— Același lucru, excelență, care se petrece și la verga din babord.

Nimeni nu îndrăznise vreodată să-i vorbească amiralului în acest fel! O clipă rămase uluit; apoi, cuprins de mînie, strigă:

— Ce înseamnă asta? N-am venit aici să mă joc și să fac glume cu dumneata! M-am lămurit! Asta nu e navă, e un...

Amiralul folosi un termen trivial și-și încheie fraza cu o înjurătură obscenă.

Mikluho își sclipi ochelarii, privindu-l țintă:

— Excelență, aici nu e crîșmă, ci o navă de război a maiestății-sale. Iar dumneavoastră nu sînteți birjar. Vă rog să vă exprimați așa cum se cuvine să facă un amiral rus și un om bine crescut.

După acest incident, Mikluho n-a mai putut înainta în grad.

Trecuseră mulți ani de atunci, dar caracterul lui Mikluho-Maklai nu se schimbase. Rămăsese tot atît de iute la mînie, tot atît de temerar. Mai mult, se observa că de la o vreme era tot mai adesea nervos. Se pare că-l scotea din sărite graba cu care era expediată spre Extremul Orient escadra a III-a, în halul de nepregătire în care se afla. Uneori era atît de furios, încît parcă își pierdea stăpînirea de sine. În asemenea clipe, nu arareori matrozii, vinovați de o faptă sau alta, o pățeau. I se întîmpla să-l plesnească pe un matroz cu mîna sa dreaptă mutilată (nu avea degete, acestea fiindu-i rupte de un glonț rătăcit), dar se rușina îndată de fapta lui, și aici se încheia incidentul. Deși el însuși făcea astfel de isprăvi la mînie, nu îngăduia ofițerilor să-i urmeze pilda. Ba chiar îi persecuta pe cei care se purtau urît cu matrozii. Mikluho era foarte respectat de echipaj și de ofițeri ; și unii, și alții aveau încredere în el, socotindu-l cel mai bun comandant de navă. Sub conducerea lui, cuirasatul era pe deplin pregătit să întîmpine inamicul.

Plimbîndu-se pe punte, sub tendă, Mikluho fuma o țigară după alta și, din cînd în cînd, se oprea, privind îngîndurat prin ochelari spre cuirasatele din prova lui. Pe nava-amiral unde se afla amiralul Nebogatov se ridicau și se coborau neîncetat pavilioanele de semnalizare. Strălucitorul soare tropical încingea fără milă puntea superioară.

Comandantul secund, căpitanul de rangul II Musatov, un bărbat blond, trupeș, de statură mijlocie, cu barbișon pieptănat cu îngrijire, urca pe punte, pășind încet cu picioarele groase, legănîndu-se ca un rățoi. Cînd îl zăreau de departe, matrozii rîdeau de el : „Vine barcazul". Ajuns în fața comandantului navei, Musatov a luat poziție de drepți și a dus mîna la vizieră.

— Vladimir Nikolaevici ! Ofițerii au aflat cu bucurie că în curînd vom ajunge din urmă escadra lui Rojestvenski. În afară de aceasta, unii au fost avansați în grad. În cinstea acestor evenimente, am hotărît să

organizăm o petrecere cu șampanie și sînt însărcinat să vă invit astăzi la careu.

— Vă mulțumesc, Alexandr Alexandrovici. Voi veni cu plăcere alături de dumneavoastră. Este cel mai potrivit moment pentru aceasta. Și, în plus, avem de vorbit ceva.

Cîțiva matrozi făceau curățenie pe teugă. Subofițerul Vasili Prokopovici, un om ursuz și închis în sine, îi supraveghea în tăcere. Un porc bălțat se ținea după matrozi, grohăind. Matrozii îl răsfățau, îi dădeau zahăr ; de aceea umbla mereu pe urmele lor, așteptînd să-i pice ceva. Deși toropit de arșiță, nu-i slăbea de loc nici acum. Prokopovici îl privi îndelung, cu ochi de gospodar, și ordonă să fie udat cu apă. Un matroz apucă furtunul, și șuvoiul de apă înviorătoare împroșcă zgomotos porcul care își expunea cu plăcere cărnurile în bătaia lui.

— Kalgan, hai, vino încoa, iute ! Numai tu lipseai ! strigă unul dintre matrozi.

Dînd din coada pufoasă bîrligată semeț în sus, pe spate, o javră castanie, favoritul întregului echipaj, ocoli în fugă oamenii, adulmecîndu-i pe fiecare și ferindu-se cu grijă de o băltoacă. Răcorit bine, porcul o luă spre pupa, dar Kalgan îi tăie calea și se opri în fața lui, jucăuș, privindu-i curios făptura mare și greoaie. Fără răutate, parcă așa într-o doară, cîinele lătră de vreo două ori la porc, iar acesta, drept răspuns, își scutură urechile lungi, se trase îndărăt și-l privi țintă cu ochii mici, somnoroși, ascunși sub genele albicioase. Într-un țarc, aproape, guițau două scroafe, hămesite de foame. Scroafele, de rasă locală, erau foarte rele. De aceea nu li se dădea drumul pe punte. Lăsînd porcul în pace, Kalgan se apropie iute de ele, adulmecă în aer și, izbit de duhoarea murdăriei de porc, întoarse iute capul și strănută de mai multe ori. Apoi, parcă inspectîndu-și domeniile, se duse la cușca rațelor. Acestea începură să măcăie neliniștite. Aplecînd capul într-o parte, cu o expresie comică, cîinele se uită la ele îndelung, ca și cum ar fi așteptat să înceteze gălăgia. Rațele măcăiau însă din răsputeri, fără oprire. Kalgan lătră o dată aprig la ele, ca

și cînd le-ar fi poruncit să tacă, apoi o luă la fugă pe punte.

Pe teugă se iviră, vorbind încet între ei, magazinerul secției de artilerie și torpile, subofițerul Ilia Vorobiov, și botmanul Grigori Mitriukov. Deodată Vorobiov începu să rîdă în hohote, zguduit din cap pînă în picioare, cît era de voinic. Scoțînd din buzunar o hîrtie și întorcîndu-și spre botman fața oacheșă, cu trăsături mari, îi spuse:

— Zveaghin ăsta n-are minte nici de doi bani. Mă și mir cum de l-au avansat subofițer conductor. Ia te uită cu ce se îndeletnicește șeful meu! Azi dimineață făceam rînduială în atelier și am găsit sub o mușama scrisoarea asta. Ascultă ce-i scrie Zveaghin neveste-si.

Prokopovici și, după el, matrozii se întoarseră spre cei ce vorbeau și ascultară. Zîmbind cu gura pînă la urechi, Vorobiov începu să citească:

„Dragă Marusia. Giuvaerul meu. Îți scriu de pe meleaguri îndepărtate. Acum, trecem pe lîngă China. Am văzut mulți oameni grozavi și multe țări. Știi, acum am grad mare, sînt ca un fel de polcovnic de pihotă. Și capăt o simbrie așijderea, mare. Toată lumea îmi dă onorul. Și am mulți oameni sub porunca mea. Printre ei e și un scîrbos, unul Vorobiov. O să scap eu curînd de el. Mi-au dat și un vistavoi. Îmi lustruiește ghetele și-mi curăță hainele. Îl bat mereu, îl plesnesc peste bot..."

Botmanul, un bărbat bălai, îndesat, cu pieptul vînjos, tăcu și se lăsă pe spate, rîzînd să se prăpădească. Tușind, înecat de rîs, spuse:

— Vai de capul lui de lăudăros și de prăpădit! Auzi, ce drăcovenii scrie bețivanul, măscăriciul de bîlci!

Rîdeau toți, afară de Prokopovici care rosti posomorît, tărăgănat:

— Polcovnicel cusut cu bumbăcel.

— Stai, că-i jucăm noi acu o festă înălțimii-sale, adăugă Vorobiov.

Se auzi șuierul sifleii, urmat de comanda:

— Aduceți băutura pe punte.

Matrozii se împrăștiară în fugă la masă. Vorobiov și Mitriukov se îndreptară spre pupa. La mijlocul

punții se întîlniră cu conductorul Zveaghin, un omuleț cu nasul ascuțit ca un clonț de pasăre. Pășea deșelat, vrînd să treacă înainte fără vorbă, dar Vorobiov îl opri, îi întinse scrisoarea și-i spuse pe un ton exagerat de respectuos :

— Înălțimea-voastră, nu știu cum să vă spun, nu cumva dumneavoastră ați pierdut întîmplător epistolia asta ?

Zveaghin înșfăcă hîrtia, fulgerîndu-l pe Vorobiov cu o privire plină de ură. Buzele pretinsului polcovnic tremurau și pe obraji îi ieșiseră pete roșiatice. Șuieră :

— Lepădătură scîrboasă !

Și se îndreptă repede, cu pași mărunți, spre tambuchi, petrecut de rîsul boțmanului și al lui Vorobiov.

La careu, bufetierul Egor Sorokin și ordonanțele isprăveau pregătirile pentru masa festivă. Careul luminos și mare se întindea pe toată lățimea cuirasatului, la pupa. Luminătorul din plafon și iublourile din bordaje erau deschise ; razele soareluî tropical pătrundeau prin ele, zugrăvind umbre și lumini pe emailul pereților și despărțiturilor. Pe masa lungă, așezată de la babord la tribord și acoperită cu o față curată, erau rînduite cu grijă tacîmuri, sticle, cupe, pahare și păhărele. Soarele arunca scîntei multicolore pe vesela de cristal și de sticlă. La tribord lucea un pian negru, iar în babord era o canapea. În peretele dinspre prova era montat un dulap cu cărți și un bufet, pe a cărui placă de marmură se îngrămădeau farfuriile cu gustări. La pupa, peretele care despărțea careul de cabina comandantului era împodobit cu portretul mare, în ramă lată de mahon, al unui bătrîn cu ochi inteligenți și priviri severe, în uniforma marinei de război de pe vremea lui Pavel I. Pictat în ulei, portretul reprezenta bustul ilustrului comandant de flotă, amiralul F. F. Ușakov, al cărui nume glorios fusese dat cuirasatului. Panglica lată de moar roșu a ordinului „Alexandr Nevski" cobora de pe umărul stîng al amiralului pînă pe șoldul drept ; pieptul lui era plin de cruciulițe, stele și alte decorații, înalte distincții pentru meritele lui de apărător al patriei ; în mîini ținea un ochean. Uimitoare era expresia vie,

plină de bărbăție a chipului acestui om remarcabil care pe vremea sa a fost un neîntrecut strateg și tactician al războaielor navale. Marinarii cunoșteau încă o particularitate a acestui admirabil portret: indiferent de poziția celui care-l privea, fie că ar fi stat la dreapta sau la stînga, ochii lui Ușakov îl urmăreau mereu.

Acum, cînd ofițerii se adunau în careu, la masă, în clipa cînd intrau pe ușă, amiralul îi întîmpina parcă pe fiecare cu cîte o privire atentă. După regula consacrată, ofițerii își ocupau locurile bine stabilite: în capul mesei comandantul secund; la dreapta sa, comandantul navei; la stînga, ofițerii superiori, pe specialități; apoi, ofițerii inferiori. Toți purtau vestoane albe, imaculate.

Se gătise carne proaspătă și pasăre, ceea ce nu se întîmplase prea des cît durase drumul. Toți aveau moralul ridicat. Se bucurau că în curînd aveau să ajungă din urmă escadra lui Rojestvenski. Pînă atunci, se crezuse că cele cinci nave ale lui Nebogatov vor trebui să răzbească singure spre Vladivostok. Pentru a nu știu cîta oară, întîlnirea în perspectivă cu japonezii era discutată și iar discutată în toate chipurile. Acum, după ce se aflase că cele două escadre aveau să se unească, elanul, încrederea în victorie sporiseră. Unii nu ascundeau dificultățile, spunînd că flota japoneză avea să-i întîmpine la coastele țării sale și că ea era de două ori mai puternică decît escadra rusă.

Comandantul navei, Mikluho-Maklai, de obicei zgîrcit la vorbă, era acum deosebit de bine dispus și de comunicativ. În clipele de voioșie, memoria prodigioasă și erudiția lui încîntau interlocutorii. Adresîndu-se tuturor celor de față, comandantul spuse cu însuflețire:

— Domnilor, vă felicit pentru vestea pe care am aflat-o. Acum nu mai e cazul să discutăm cine e mai tare sau mai slab. Un singur lucru să-l ținem minte: sîntem ofițeri în marina de război, ostași. Scopul nostru este să luptăm, să apărăm pînă la ultima picătură de sînge onoarea patriei noastre și, dacă va trebui, să murim. Dumneavoastră știți însă cu toții ce

reprezintă escadra noastră și în ce fel a fost echipată. Am fost trimiși în ajutorul escadrei a II-a, sub presiunea opiniei publice. Nava aceasta, al cărei comandant am onoarea să fiu, n-a fost niciodată destinată pentru un drum atît de lung. Totuși vom lupta. Acesta e țelul nostru. În istoria războaielor navale — acest lucru țin să vi-l reamintesc astăzi în mod deosebit — au fost multe cazuri cînd cei mai slabi numericește i-au bătut pe cei mai tari.

Mikluho se uită tăcut spre portretul lui F. F. Ușakov și continuă emoționat, arcuindu-și sprîncenele dese, roșcate:

— În ce constă, domnilor, secretul unor asemenea victorii? Priviți cu cîtă atenție ne scrutează Feodor Feodorovici. Să luăm cu toții pildă de la acest om excepțional. Toți vom trebui să dăm dovadă de bărbăție în luptă, ca să avem onoarea de a-l privi fără sfială, drept în ochi. Feodor Feodorovici a deținut de atîtea ori comanda unor escadre rusești, și întotdeauna s-a achitat în mod strălucit! De fiecare dată cînd flota rusă se întîlnea cu cea turcă, semiluna se prăbușea la pămînt în fața pavilionului Sf. Andrei. Geniul militar al lui Feodor Feodorovici îi făcea pe turci să tremure. Pe vremea lui, Rusia era stăpînă deplină pe întreaga Mare Neagră. Mai tîrziu, politica internațională a luat altă întorsătură, și același Ușakov a trebuit să-i apere pe turci. El i-a zdrobit pe francezi, în Marea Mediterană. Sub comanda lui, navele rusești cuceream unul după altul orașele maritime ocupate de francezi.

Mikluho-Maklai se sculă de pe scaun și ridică cupa. Toți cei de la masă îi urmară exemplul. Arătînd spre portretul amiralului, comandantul navei rosti, în loc de închinare:

— Domnilor, așadar să-i dăm aici, lui Feodor Feodorovici, cuvîntul nostru de ostași ruși cinstiți că atunci cînd ne vom întîlni cu japonezii vom lupta pînă la cea din urmă suflare. În cel mai rău caz, această luptă ar putea fi nenorocoasă, dar orice se va întîmpla, pentru noi va fi glorioasă și demnă de înalta onoare a numelui pe care îl poartă nava noastră.

Ofițerii ciocniră și se așezară la masă.

Tot timpul acelui prînz, conversația mesenilor revenea mereu la Ușakov. Cînd comandantul navei, cînd ofițerii evocau cu admirație un episod sau altul din viața și activitatea amiralului, pe care le citiseră în cărți. Citau care mai de care exemple ale unor fapte de arme excepționale ale escadrei lui pe Marea Mediterană, în Italia, în Grecia, pe coastele mărilor Ionică și Adriatică, unde marinarii ruși soseau ca eliberatori ai popoarelor de sub jugul cotropitorului străin.

Într-adevăr, biografia luptătorului Ușakov n-a fost dintre cele de rînd.

Feodor Feodorovici Ușakov s-a născut în 1745. I-au rămas drept moștenire de la părinți nouăsprezece suflete de iobagi, pe meleagurile lui de baștină, în județul Temnikov, gubernia Tambov. Așadar, era moșier doar cu numele. Iubea mult Rusia, și izbînzile sale, cîștigate pe mări, au încununat-o de glorie. Personalitate plină de vigoare, el a pus bazele tacticii navale rusești. A repurtat o serie de victorii strălucite în războaiele cu turcii, pe Marea Neagră, și cu francezii, în Mediterana. Turcii îi ziceau „Ușak-pașa", iar turcoaicele își speriau copiii cu numele lui.

Fortăreața de pe insula Corfu, din Marea Mediterană, a fost socotită întotdeauna inexpugnabilă. În ziua de 20 februarie 1799, ea n-a putut însă rezista marinarilor ruși. Aceasta a fost una din cele mai vestite biruințe ale flotei ruse, care a răspîndit în toată lumea faima lui Ușakov, a unui mare comandant. În același timp, un alt comandant rus, Suvorov, tot atît de ilustru, acționa pe uscat, în Italia de nord, împotriva francezilor. Aflînd despre izbînda lui Ușakov, el s-a exprimat astfel: „Regret că n-am luat parte la cucerirea fortăreței din Corfu, măcar ca miciman..." Ușakov îl informa în mod regulat pe Suvorov asupra operațiilor sale navale. Într-o zi, un ofițer prusac, predîndu-i lui Suvorov o corespondență din partea lui Ușakov, a rostit numele acestuia astfel: „Domnul amiral *von* Ușakov". Suvorov s-a răstit mînios la neamț: „Păstrează-ți «von»-ul dumitale pentru cine

vrei, dar eu să nu-l mai aud. Celui care a zdrobit flota turcească și a făcut Dardanelele să tremure, să-i spui pe rusește : «Feodor Feodorovici Ușakov».“

Amiralul englez Nelson i-a scris în timpul acela lui Ușakov : „Felicit din tot sufletul pe excelența-voastră pentru cucerirea fortăreței Corfu și vă asigur că gloria armelor unui aliat credincios îmi este tot atît de scumpă ca și gloria suveranului meu...“ Se pare că el nu admira în mod sincer victoriile lui Ușakov, căci, ca aliat al Rusiei în războiul cu Franța, Nelson n-a ajutat cîtuși de puțin flota rusă. În 1799 cei doi mari conducători de flote s-au întîlnit la Palermo. Nelson era absolut convins că Ușakov se va pleca în fața lui, va deveni un instrument ascultător, supus, al Angliei. Dar așteptările trufașului englez au fost înșelate. S-a întîmplat altceva : amiralul rus, inteligent, neplecîndu-și capul în fața nimănui, n-a pătat onoarea patriei lui, ci a stat de veghe cu rîvnă spre a nu i se știrbi interesele. Dezamăgit, Nelson, într-o scrisoare către lady Hamilton, a pomenit despre Ușakov, spunînd că acesta e foarte mîndru și că sub înfățișarea lui curtenitoare se ascunde o fire de urs. Ușakov a fost singurul rival întru glorie al celebrului Nelson. În vechea Rusie, Ușakov nu se bucura însă de o atît de largă popularitate ca aceea a lui Nelson în Anglia, unde orice școlar știa cine a fost acest amiral. La noi, cu excepția ofițerilor de marină, puțini erau cei care știau ceva de Ușakov, eroul poporului. O carte, două, iată tot ce se scrisese despre el.

Țarii nu prea prețuiau pe Ușakov. Firea lui independentă nu le era pe plac — de aceea Ușakov nu s-a bucurat de favoarea curții. El nu a putut fi un „curtean perfid“. Ca urmare, a fost nevoit să treacă în retragere, la 62 de ani, încă în deplinătatea forțelor lui, și să plece la moșia sa din ținutul Tambov, unde a și murit în 1817.

Dat pe nedrept uitării în Rusia țaristă, amiralul rus era un erou iubit în Grecia. Locuitorii de pe insula Ithaka i-au dăruit o medalie bătută anume pentru el, pe care Ușakov era reprezentat în zale de luptător grec din antichitate, cu inscripția „Odiseu“. Pe o altă

medalie pe care i-au dăruit-o grecii, inscripția din jurul efigiei sale glăsuia: „Ilustrului, vestitului Feodor Feodorovici Ușakov, amiral comandant al flotei ruse", iar pe verso: „Cefalonia, eliberatorului insulelor ioniene".

În Italia, Ușakov s-a făcut cunoscut nu numai prin virtuțile sale ostășești, dar și prin politica lui înțeleaptă. Italienii îi priveau cu admirație pe vitejii marinari ruși. La 3 iunie 1799, forțele debarcate de Ușakov au cucerit Neapolul, iar în noiembrie același an au luat parte la ocuparea Romei. Acesta a fost un triumf magnific al armatei ruse. Eliberați de sub ocupația francezilor, acei meridionali înfocați îi priveau extaziați pe curajoșii ostași ai Nordului și-i ovaționau cu entuziasm.

Viața eroică a amiralului va fi întotdeauna o mîndrie a marinarilor ruși. Sub comanda sa, flota rusă a fost de neînvins, iar pierderile în oameni neobișnuit de mici. E de ajuns să se menționeze că în tot timpul campaniei din 1799, cînd escadra lui Ușakov a repurtat numeroase victorii pe Marea Mediterană, ea n-a pierdut în total decît patru sute de oameni. Și, mai remarcabil ca orice, a deținut personal comanda în patruzeci de campanii, din cele cincizeci și trei la cîte a participat în toată viața, și a fost tot timpul învingător.

Toate acestea erau bine cunoscute de ofițerii cuirasatului *Ușakov*. În drum spre teatrul de operații avuseseră adeseori prilejul să stea de vorbă despre ilustrul amiral. Acesta nu se bucura pe nici o navă de atîta iubire ca acolo, lucru care era un merit al comandantului. Cu orice ocazie prielnică, Mikluho evoca în fața ofițerilor săi concepțiile strategice și tradițiile militare ale invincibilului comandant de flotă. Asemenea evocări ale lui Ușakov le plăceau mult tuturor. Ele răspundeau parcă gîndurilor, îndoielilor și frămîntărilor ce-i preocupau pe toți, în cursul lungului drum pe care-l străbăteau.

În același spirit era educat și echipajul cuirasatului.

Spre sfîrșitul mesei, toți cei din careu erau deosebit de bine dispuși. Bufetierul Egor Sorokin și ordo-

nanțele începuseră să servească cafeaua neagră, dar discuția despre Ușakov nu se sfîrșise încă. Emoționat de toasturi și cu obrajii îmbujorați de băutură, comandantul secund Musatov spunea tare, acoperind zumzetul glasurilor dimprejur:

— Domnilor, mie mi s-a întipărit în mod deosebit în minte o trăsătură caracteristică din viața lui Ușakov. Chiar în toiul luptei, pe el nu-l părăsea curajul și nici simțul umorului. În 1791, plecînd la luptă, amiralul Said-Ali a jurat sultanului, la Constantinopol, că i-l va aduce pe Ușakov prizonier. Amiralul rus a aflat despre acest lucru. La 31 iulie, în bătălia de la capul Caliacra, Feodor Feodorovici a căutat cu înverșunare să captureze nava pe care se afla amiralul Said-Ali. În toiul bătăliei, trecînd cu toată iuțeala pe lîngă pupa navei-amiral turcești, Ușakov a strigat tare, de pe dunetă: „Said, potlogarule! Te dezvăț eu să mai faci asemenea făgăduieli!" Într-adevăr, domnilor, în această bătălie flota turcească a suferit o înfrîngere totală. Îndeosebi nava-amiral a lui Said-Ali a fost grav avariată. Numai venirea nopții l-a salvat pe lăudăros de captivitate...

Ultimele cuvinte ale lui Musatov au fost acoperite de rîsete puternice și de aplauze. Toți erau emoționați și veseli. Zîmbea și comandantul. Părea că oamenii uitaseră toate greutățile prin care trecuseră pe nesfîrșitul drum parcurs, uitaseră lunga despărțire de patrie, ca și cum această masă nu se dădea în largul mării, pe o navă de război care mergea în întîmpinarea inamicului, ci la cazinoul marinei din Kronstadt.

Mikluho se ridică, mulțumi ofițerilor pentru tratație și ieși pe punte. După el începură să se împrăștie și ceilalți. Un ofițer, destul de băut, se opri o clipă în ușă, se uită la portretul lui Ușakov și spuse clătinînd din cap:

— Toate acestea sînt adevărate, dar escadra noastră cine o conduce?

Și, zîmbind plin de amărăciune, ieși pe culoar.

În careu rămăseseră doar ordonanțele și bufetierul Egor Sorokin ca să facă rînduială. Ei dădeau gata

cu plăcere vinul și gustările care se mai aflau pe masă. Sorokin se cherchelise de-a binelea. Clătinîndu-se pe picioare, strîngea sticlele și vesela cu dibăcia dintotdeauna, îngînînd un cîntec. Picioarele i se împleticeau. Deodată, se opri în fața portretului lui Ușakov. Amintindu-și tot ce se vorbise despre el, ridică paharul de vin și spuse :

— Excelență... Îndrăznesc să beau și eu... Nu mă priviți așa de aspru, domnule amiral... Nu sînt cine știe cine. N-am o slujbă de mare răspundere. Deocamdată, sub comanda mea sînt numai sticlele. Cînd o începe lupta s-o găsi însă o treabă și pentru mine. În memoria dumneavoastră, Feodor Feodorovici, și în sănătatea vulturului nostru... Vladimir Nikolaevici e ca și dumneavoastră. Un comandant strașnic... Ei, pe drum înainte...

Dînd capul pe spate, Sorokin goli paharul. Pierzîndu-și echilibrul, se clătină și dădu peste ordonanțe ; matrozii se traseră îndărăt rîzînd zgomotos. Holbîndu-se la ei cu ochi sticloși, Sorokin răcni :

— În loc să plîngeți, hăhăiți, mocofanilor ! Nu e pe lume amiral mai grozav ca Feodor Feodorovici...

— Da ce, Rojestvenski... nu-i grozav ? întrebă o ordonanță.

Altul îi răspunse în locul lui Sorokin :

— N-ai ce zice... E grozav, doar că în altă privință... Snopește în bătăi, dar tot pe-ai noștri, pe matrozi...

Izbucniră toți în hohote de rîs, însă amuțiră deodată. Pe chipurile lor se șterse rîsul. Ciuliră urechea. Se auzeau pași dincolo de ușa careului și ei dădură zor la treabă.

8. *UȘAKOV* IN ACȚIUNE

După vreo trei săptămîni, la 14 mai, în ziua angajării luptei cu grosul forțelor inamice, cuirasatul *Amiral Ușakov* naviga în coada formației lui Nebogatov. Ofițerii și matrozii își ocupaseră posturile după rolurile de luptă. În cabina cuirasată de comandă era în-

ghesuială. Pe lîngă comandant, acolo se aflau ajutorii lui direcți: ofițerul cu navigația, cel cu artileria, minele și torpilele; iar din echipaj, timonierul, agenții de legătură și matrozii de serviciu la telefoane și portavoci.

Distanța între cele două escadre scădea văzînd cu ochii. Deodată, comandantul flotei japoneze, amiralul Togo, a făcut o întoarcere la babord prin ocolire. Rojestvenski, deși deschisese focul, n-a profitat de manevra greșită a inamicului, pentru a ataca cu hotărîre. Mikluho și-a lipit obrazul de ambrazura comenzii cuirasate, așteptînd semnalul de atac din partea amiralului, dar acesta întîrzia. Dîndu-se îndărăt de lîngă ambrazură, Mikluho s-a apucat de cap strigînd agitat:

— O, doamne! Ce face? Trebuie să trecem în linie de front. Ne așteaptă un alt Wafangou [1]...

Comandantul s-a uitat abătut la ajutorii săi, căutînd parcă în ochii lor confirmarea comparației pe care o făcuse. Dar aceștia tăceau. Era limpede și pentru ei că Rojestvenski scăpase momentul cel mai favorabil pentru atac. Mikluho s-a întors ducînd din nou binoclul la ochi.

Oamenii de pe *Ușakov* își executau îndatoririle cu conștiinciozitate. Nava nu trăise niciodată clipe atît de încordate. Turelele blindate se roteau amenințătoare, țevile tunurilor de 10 țoli se ridicau, căutînd ținta mișcătoare la orizont, trăgînd regulat, violent, asurzitor. Piesele de 120 milimetri trăgeau mai încet, dar în cadență vie, parcă s-ar fi grăbit. Cuirasatul se cutremura de salve. Toată lumea era în acțiune; funcțiunile oamenilor și mecanismelor erau atît de bine coordonate, încît nava părea un organism viu, omogen.

Bătălia se întețea. Cuirasatul *Amiral Ușakov* și toate celelalte nave trăgeau intens asupra inamicului. Bubuiturile necurmate ale tunurilor lui se contopeau în vuietul dimprejur. Părea că pe mare se dezlănțuise

[1] Este vorba de bătălia de pe uscat (1904) în care Kuropatkin, cu toată superioritatea copleșitoare a forțelor sale în oameni și armament, a scăpat prilejul de a repurta o mare victorie asupra japonezilor (n.t.).

o furtună năprasnică ; salvele tunurilor se rostogoleau prin văzduh ca tunetele, vibrînd și mugind ca niște uriașe coarde de oțel.

Toată atenția ofițerilor din cabina cuirasată de comandă era îndreptată spre babord, unde, depășind escadra rusă, flota inamică începuse să execute o manevră de învăluire. Pe o navă japoneză izbucnise un incendiu, îngropînd-o în fumul negru. Mikluho strigă bucuros :

— Splendid !

Și alte nave erau lovite de obuzele rusești. Aceasta a ridicat moralul tuturor. Deodată, semnalizatorul a scos un strigăt înăbușit, ca un geamăt :

— Se scufundă *Osliabia*...

Toate privirile s-au întors spre tribord. Uriașa navă dădea bandă la babord tot mai mult, apoi s-a răsturnat repede și a dispărut în valuri. Sub focul violent al inamicului, torpiloarele goneau spre locul unde se scufundase nava, pentru a salva oamenii. Curînd după aceea a fost scos din luptă cuirasatul *Suvorov*, pe care flutura pavilionul amiralului Rojestvenski. Escadra rămăsese fără conducere. Îndată însă a luat comanda cuirasatul *Alexandru al III-lea*. Sub focul inamic, formația navelor rusești se strica însă mereu. Acestea ieșeau din linie abătîndu-se cînd spre tribord, cînd spre babord. Pentru a nu aborda nava din prova, Mikluho, încruntîndu-și sprîncenele roșcate, ordona scurt, răspicat :

— Banda dreapta !

Cîteva clipe după aceea răsuna altă comandă :

— Banda stînga !

Din cînd în cînd trebuia chiar să stopeze mașinile.

Mikluho mormăi cu ciudă :

— Mergem ca o turmă...

Și adăugă îndată, răspunzîndu-și parcă gîndurilor :

— Bine a zis Napoleon...

Ofițerii priveau întrebători spre comandantul navei, dar nu auziră sfîrșitul frazei. Poate că, urmărind desfășurarea bătăliei, își adusese aminte sentința marelui conducător de oști care glăsuia că o armată fără comandant este egală cu zero. Într-adevăr, situația

escadrei devenea tot mai grea. Obuzele inamice începuseră să zboare tot mai des și pe deasupra cuirasatului *Ușakov* vuind amenințător. Ofițerii și matrozii își priveau comandantul. În plină luptă, acesta era însă mai calm decît în tot timpul drumului, dînd ordine cu sînge rece. La un moment dat, cînd inamicul apăruse la tribord, Mikluho a întrebat:

— De ce tac turelele?

— S-a întîrziat cu măsurarea distanței, a raportat ofițerul cu artileria, locotenentul Dmitriev.

— Dar bateria de 120?

— La fel.

— Spune telemetriștilor să se grăbească.

Un glas tunător a răsunat de deasupra cabinei de navigație, unde se afla postul telemetrului:

— Distanța pînă la inamic, patruzeci de cabluri!

Gurile tunurilor din două turele au scuipat flăcări, zguduind văzduhul. Patru jerbe de apă au țîșnit în dreptul unei nave inamice, însă, din păcate, prea departe de obiectiv. În comandă s-au auzit observații:

— Bune pe direcție, dar mult prea scurte.

Comandantul nu-și trăda prin nimic emoția; doar mușchii de pe fața lui cu mustăți roșcate se contractau parcă mai violent.

Deodată, la tribord, pe puntea tunurilor, nu s-a mai azuit decît o piesă de 120 milimetri. Cealaltă amuțise. În comandă nu se știa ce se întîmplase.

Bateria de 120 milimetri din tribord se afla sub comanda micimanului Ditlov, un tînăr înalt și blond. Conștient de răspunderea pe care o avea la bord și de importanța executării rapide a tragerii, zorea comendorii strigîndu-le să încarce mai repede piesele și, ducînd binoclul la ochi, observa efectul tirului. Deodată, s-a întors spre un tun și a strigat:

— De ce nu trageți?

— E turtit tubul, nu intră, a raportat comendorul, străduindu-se să-l împingă în culată.

Ditlov a ordonat:

— Nu mai pierdeți timpul! Împingeți-l cu închizătorul!

Schimbul acesta de vorbe a fost auzit de magazinerul de muniții și torpile Ilia Vorobiov, care tocmai în clipa aceea urcase de la magazia de muniții pe punte. El îi spuse micimanului:

— Nu e bine, înălțimea-voastră. Poate să se înțepenească obuzul ori să se întîmple o nenorocire. Pe o navă, tot așa, a omorît doisprezece oameni.

O clipă, Ditlov s-a zăpăcit, apoi a strigat:

— Tăcere! Lasă vorba! Executarea!

Comendorii stăteau nemișcați lîngă tun, neștiind ce să facă. Nu puteau să nu execute ordinul superiorului și, totodată, îi amenința o moarte fără nici un rost. Vorobiov a stăruit liniștit:

— Înălțimea-voastră, aducem îndată extractorul și scoatem tubul înțepenit.

Micimanul s-a repezit mînios la închizător, dar Vorobiov i-a tăiat drumul și, la rîndul său, a ridicat glasul:

— Puteți să mă împușcați pe loc, dar n-am să vă las la tun.

Privirile lor s-au încrucișat. Vorobiov stătea în fața micimanului tare și neclintit, ca o cuirasă de navă. Deși își dăduse seama de greșeala sa, micimanul a strigat totuși:

— N-am să ți-o uit, Vorobiov. După luptă, te dau în judecată.

Și s-a îndepărtat, ducîndu-se la tunul celălalt.

După cîteva clipe, tubul a fost scos cu extractorul de mînă și piesa a început să tragă din nou. Lupta cu grosul forțelor japoneze dura de peste două ore. *Ușakov,* care trăsese sute de obuze, scăpase pînă atunci neatins. Deodată însă a ieșit din formație și cuirasatul *Alexandru al III-lea,* dînd bandă într-un bord. Voind să isprăvească cît mai repede cu el, escadra japoneză și-a concentrat focul asupra lui. Navele rusești treceau pe lîngă el, lăsîndu-l în urmă. Cuirasatul *Ușakov* a ajuns în dreptul lui tocmai în clipa aceea, avîndu-l la travers în babord. Escadra japoneză se afla la travers în tribord. Această împrejurare a făcut ca *Ușakov* să nimerească sub focul inamicului. Obuzele destinate lui *Alexandru al III-lea* nu ajungeau

pînă la acesta ; în schimb, o mulțime de jerbe de apă au început să țîșnească în jurul lui *Ușakov*. În cîteva minute, nava s-a ales și cu avarii și cu victime omenești.

Cel dintîi obuz de mare calibru a căzut în sectorul prova, străpungînd bordajul în tribord, la nivelul liniei de plutire, lîngă coasta a cincisprezecea, și făcînd o spărtură cu un diametru de trei picioare. Schijele au spart conducta de aburi care ducea spre cabestan și spre tubul colector al pompelor. Șeful secției de mecanici auxiliari, ajutorul său și doi matrozi au fost uciși pe loc, iar alți patru oameni răniți. După ce au primit ajutor medical la punctul chirurgical, aceștia din urmă s-au întors la posturile lor. Sub conducerea mecanicului auxiliar, porucikul Djelepov, matrozii au astupat spărtura. Apa care pătrunsese prin ea a fost strînsă în lăzile pentru parîme și evacuată cu ajutorul pompelor. Mai prost stăteau lucrurile cu a doua spărtură, de la compartimentul latrinelor din prova. Aceasta nu putea fi astupată din mers, în plină luptă, ceea ce a impus închiderea ermetică a porții etanșe de la coasta nr. 10. Tot compartimentul era plin de apă. Nava se înclinase spre prova și, chiar cu turația maximă a mașinilor, pierduse din viteză, ca și cînd ar fi șchiopătat. Totodată nu mai putea fi guvernată cum trebuie, parcă n-ar mai fi vrut să se supună voinței omului.

Conducta colectoare a pompelor, spartă de obuz în două locuri, n-avea pe toată lungimea ei nici o valvulă izolatoare, astfel că nu mai funcționa, lăsînd nava fără mijlocul principal pentru combaterea incendiilor. Din fericire, în timp ce mecanicul Maximov și lăcătușii o reparau, nu s-a declarat nici un incendiu.

Explozia unui al treilea obuz a produs a ruptură adîncă în turela de la pupa și a avariat puntea. Cu acest prilej, botmanul Grigori Mitriukov a fost rănit pentru a doua oară ; n-a rămas însă nici de data aceasta la postul chirurgical, continuînd să-și facă datoria.

Cuirasatul n-a mai primit alte lovituri în cursul acelei zile.

Îndată ce s-a înserat, amiralul Nebogatov a transmis de pe cuirasatul *Nicolae* semnalul „Urmați-mă, drum 23 grade nord-est". Navele scăpate din luptă au început să se încoloneze în linie de șir, după cuirasatul-amiral. Escadra mărea viteza, dar *Ușakov*, din pricina spărturii care-i fusese pricinuită, se cufundase tot mai mult cu prova în apă și încet-încet rămînea în urmă. Deodată cei de pe puntea lui au zărit cu groază o navă apărînd din întuneric la babord și venind în viteză drept asupra cuirasatului.

— Ce-i cu voi ? Unde goniți așa orbește ? au răcnit ei.

De pe nava cealaltă au izbucnit de asemenea strigăte pline de spaimă.

Cele două nave puteau să se abordeze.

— Pe drum, înainte ! a tunat Mikluho-Maklai de pe punte.

Nava care gonea nebunește era cuirasatul *Senevian*. Trecuse la vreo cincisprezece picioare de pupa lui *Ușakov* și se îndepărtase fără să se fi întîmplat nimic.

Primejdia trecuse ; îi lua însă locul alta. Începuseră atacurile torpiloarelor. Din ordinul comandantului, tunurile nu trăgeau, proiectoarele nu luminau. Numai întunericul putea oferi o protecție sigură. Cei de pe *Ușakov* au zărit mai multe torpiloare trecînd prin apropiere, fără a-i vedea. Se îndreptau repede spre fasciculele de lumină de la orizont, atrase de proiectoarele altor nave rusești. Stînd lîngă tunurile încărcate, comendorii scrutau cu încordare întunericul străpuns în zare de razele albăstrii ale proiectoarelor. Bubuituri îndepărtate, surde, răbufneau de pe navele care respingeau atacurile torpiloarelor. Navigînd fără lumini, cuirasatul *Ușakov* a rămas mut chiar și atunci cînd nu departe de pupa lui trei torpiloare japoneze au țîșnit o clipă din beznă, apoi s-au îndepărtat. Oamenii se uitau în toate părțile neliniștiți. Stînd pe punte, Mikluho-Maklai și-a adus aminte de ordinul lui Nebogatov și a spus :

— Camuflajul complet este cea mai bună protecție contra torpiloarelor. Are dreptate amiralul. Tîlharii

aceştia ai nopţii erau însă cît pe ce să ne dea o lovitură de berbec.

Pe punte, matrozul Selg, un flăcău vesel, care în tot timpul drumului nu fusese văzut niciodată amărît, strigă bucuros:

— Aşadar, am scăpat cu viaţă, fraţilor!

Şi chiar locotenentul Geseehns, un tînăr închis în sine, care nu spunea matrozilor nici vorbe bune, nici rele, nu putu să se stăpînească şi, ciupindu-şi barbişonul neîngrijit, spuse comendorilor:

— Japonezii au trecut pe lîngă noi aproape la un foc de revolver. Probabil că au luat cuirasatul nostru drept o navă de-a lor. Ori poate că, fiind atenţi la navele care luminează cu proiectoarele, nu ne-au observat. În orice caz, întunericul nopţii ne apără ca o căciulă fermecată.

Oamenii, scăpaţi ca prin minune, vorbeau pretutindeni pe navă despre primejdia prin care trecuseră.

Spre miezul nopţii, atacurile torpiloarelor au încetat. Vîntul începuse să cadă. Norii se destrămau şi prin spărturile lor se iveau stelele.

Pe punte, comandantul Mikluho-Maklai scruta orizontul întunecat. Lîngă el, ofiţeri şi matrozi, nedormiţi de douăzeci şi patru de ore, priveau obosiţi, traşi la faţă după emoţiile luptei. Comandantul secund Musatov s-a apropiat şi l-a întrebat pe comandant:

— Vladimir Nikolaevici, în ce punct ne aflăm?

— La asta mă gîndesc şi eu. Sîntem la drum, dar, deocamdată, nu ştiu unde ne aflăm.

Întorcîndu-se spre ofiţerul cu artileria, locotenentul Dmitriev care moţăia, spuse:

— Fii atent, Nikolai Nikolaevici: fără ordinul meu, să nu se deschidă focul, să nu se aprindă luminile. Deocamdată, te poţi culca. Eu mă duc în cabina de navigaţie.

— Am înţeles, răspunse ofiţerul cu artileria, luînd poziţia de drepţi.

Cuirasatul *Uşakov,* avariat, naviga singur în necunoscut, în bezna nopţii. Acum, conducerea centrală era la comanda de navigaţie. Acolo se muncea încordat pentru determinarea punctului navei. Un ofi-

ţer de statură mijlocie stătea aplecat deasupra hărţii. Cu toate încercările prin care trecuse în timpul bătăliei şi în cursul nopţii neliniştite, avea, ca întotdeauna, ţinuta pusă la punct. Părul castaniu, pieptănat cu grijă, îi scotea în evidenţă obrazul alb, plin. Era atît de preocupat, de parcă se afla în toiul pregătirilor pentru examenul de admitere la şcoala navală. Se străduia cu răbdare să rezolve o problemă dificilă. Era ofiţerul şef al serviciului de navigaţie, locotenentul Maximov, un tînăr progresist, iubit de trupă.

Uşa comenzii s-a deschis şi Mikluho s-a ivit în prag. Sosirea lui nu i-a mirat pe ofiţerii din serviciul de navigaţie, care îşi dădeau seama că acum de la ei se aştepta soluţionarea unei probleme de mare însemnătate. Maximov a întors capul spre noul venit. Sub sprîncenele încruntate, ochii albaştri, inteligenţi ai comandantului navei, sclipeau. În ei erau licăriri calde, prietenoase pentru subalternii lui, dar şi o severă exigenţă a îndeplinirii datoriei. Mikluho s-a apropiat de harta întinsă pe masă şi s-a aplecat asupra ei. Arătînd-o cu cioturile degetelor mîinii drepte, mutilate, a întrebat cu jumătate de glas:

— Cum s-ar putea să ne determinăm punctul?

— Cred că o s-o putem face numai prin observaţii simultane la aştri, răspunse ofiţerul şef al serviciului de navigaţie, îndreptîndu-se spre pasarela comenzii, împreună cu ajutorul său.

— Băgaţi de seamă, domnilor astronomi: pentru noi contează fiecare clipă; nu cumva să faceţi însă erori de observaţie, îi povăţui Mikluho.

El rămase în cabina de comandă. Pica de oboseală. Luptînd cu somnul, îşi amintea cele povestite de fratele lui mai mare, vestitul explorator care se aflase de atîtea ori în primejdie printre sălbatici. Fratele lui avusese însă noroc şi se descurcase întotdeauna, ieşind cu bine din cele mai grele împrejurări. Va avea oare noroc şi el să-şi salveze nava avariată? Mikluho îşi sprijini capul în palme şi închise ochii.

În acest timp, în turela de la prova viaţa îşi urma cursul. Lîngă comendorii de gardă veniseră magazinerul de la muniţii şi torpile, Ilia Vorobiov, şi ordo-

nanța ofițerului cu artileria, tunarul Cernov. Stăteau de vorbă fără a se sfii de comandantul turelei, locotenentul Tîrtov, care dormea alături. Ofițerul acesta, rudă cu titularul Departamentului Marinei, se bucura de stima tuturor celor de la bord, fiind un om drept. Matrozii țineau la el și pentru că, mai mult decît alți ofițeri, le povestea despre viața și faptele de arme ale amiraluluiUșakov.

Vorobiov îl bătu pe Cernov pe umăr și spuse:

— Măi, Vanea, frățioare! Deși te tot lauzi cu ofițerul șef cu artileria al tău, la verificarea practică iese cu totul altceva. Îți aduci aminte cînd l-a schimbat Dmitriev al tău, în Creta, pe Gavrilov? Mă întreb un lucru: unde-i erau ochii? Gavrilov i-a dat în primire niște tunuri care nu sînt bune de nimic. Turelele noastre au fost puse la punct pe drum. Comisia le-a recepționat de la uzinele Obuhov, tot pe drum, și se pare că a găsit totul în regulă. Totuși, cineva a fost sfănțuit acolo. După recepția tunurilor, locotenentul artilerist Gavrilov a și întins-o de la bord — vezi doamne c-ar fi bolnav. Eu, firește, nu sînt doctor; numai că boala lui mi-a dat de bănuit. În cărțile doctorilor nu cred să se vorbească despre ea. O fi avut boala aurului? Da, și pentru asta, Dmitriev al tău a făcut una boacănă, de era s-o plătim noi cu capul. Tunurile n-au unghiul de tragere suficient. Mecanismele turelelor abia se mai țin „pe cuvîntul de cinste" al comisiei de recepție. Și, ceea ce-i și mai prost: brățările de întărire de la țevile tunurilor s-au și slăbit. Din pricina asta s-a isprăvit cu artileria noastră grea încă de ieri. Cînd te uiți la tunuri zici că-s grozave, dar de tras cu ele — s-a terminat. Japonezul nu mai are de ce să se teamă de ele, nici cît ciorile de o sperietoare. Ei, spuneți, vă rog, ce ne-am face acum dacă am da ochi cu dușmanul?

Cernov, care nu putea în ruptul capului să creadă că șeful lui făcuse o asemenea ispravă, dădu cu ciudă din mînă:

— Hai, nu mai îndruga verzi și uscate. Tunuri ca toate tunurile; ai să vezi cum o să bubuie...

Întrerupîndu-l pe Cernov, comendorii îi dădură însă dreptate lui Vorobiov. Se auziră vorbe de încuviințare :

— Ba nu. Are dreptate Vorobiov, tunurile s-au stricat încă de ieri.

— O să bubuie ele, dar ce folos ?

Locotenentul Tîrtov se mișcă în așternut. Vorbele încetară. Matrozii se uitară spre el. Ofițerul deschise o clipă ochii albaștri, somnoroși, apoi se întoarse încet cu fața la perete.

După cîteva clipe de tăcere, Vorobiov, încleștînd dinții, urmă atît de mînios, de parcă înaintea lui ar fi fost japonezii :

— Tare mi-e necaz. Vrednic om e comandantul nostru, dar n-avem cu ce ne bate. Dacă un asemenea comandant ar avea și un cuirasat bun ! Sau de ar fi măcar tunuri cu tragere lungă mai ca lumea. Da, atunci i-am da peste cap pe japonezi. Da'așa, abia ne tîrîm pe mare, ca niște cai împiedicați. Cînd mă gîndesc, mi se rupe inima de...

Fără a-și isprăvi vorba, Vorobiov și ascultătorii lui se întoarseră spre ușă. În turelă intră boțmanul Mitriukov. Rotindu-și privirea asupra matrozilor care ședeau jos, pe punte, se apropie tăcut de Tîrtov și-i atinse umărul :

— Înălțimea-voastră, domnul comandant se află la comanda de navigație și vă cheamă la consfătuire...

Boțmanul se întoarse apoi spre Cernov.

— Caută-l repede pe locotenentul Dmitriev. Spune-i să vină și dumnealui acolo.

Locotenentul Tîrtov se sculă, își puse vestonul, deschise ușa turelei, se aplecă și ieși. Magazinerul Vorobiov și Cernov îl urmară.

În comanda de navigație, ofițerii cu navigația raportau comandantului care erau coordonatele navei. Ascultîndu-i, Mikluho își arcuia smocurile roșcate ale sprîncenelor, privind cu luare-aminte spre ofițerii care intrau, parcă ar fi vrut să-și dea seama de ce mai poate fi în stare fiecare în clipele grele care-i așteptau. După ce sfîrși ceea ce avea de discutat cu ofițerii cu

navigația, Mikluho își îndreptă ochelarii pe nas și se adresă celor adunați:

— Domnilor, iată unde ne aflăm în prezent.

Ofițerii se apropiară de hartă. Degetul mare al mîinii ciuntite a comandantului arăta pe ea punctul navei.

— Prova navei este inundată, urmă Mikluho. Cuirasatul nu poate să depășească viteza de zece noduri. Escadra noastră e înainte. Am intenția să urmez același drum: 23 grade nord-est. Pentru noi, acum, un singur lucru are importanță: să ne strecurăm pe lîngă inamic înainte de a se lumina de ziuă. Trebuie să ajungem din urmă escadra. Dacă va fi necesar, însă, vom răzbi și singuri spre Vladivostok. Asta-i tot. Domnilor, care este părerea dumneavoastră?

Nimeni nu avea de făcut vreo obiecțiune. Propuneri în alt sens nu erau. Așadar, au hotărît să urmeze același drum, pînă în zori.

Comandantul ieși pe pasarelă. Ofițerii plecară și ei la posturile lor. După bătălia din cursul zilei și după veghea neîntreruptă, pe toți matrozii îi dobora din picioare o oboseală de moarte: se culcau pe unde se nimerea, dar dormeau neliniștiți, iepurește. Îi îngrijora mai mult ca orice necunoscutul din fața lor; nimeni nu știa ce avea să aducă ziua de mîine.

9. TRAGEDIA LOVITURILOR SCURTE

A venit și ziua de 15 mai. Dimineața era liniștită, marea își încrețea ușor solzii undelor. Afundîndu-se cu prova în apă, cuirasatul *Ușakov* naviga în același drum. Desprinzîndu-se de mare, soarele rămăsese suspendat deasupra orizontului.

La prova tribord s-au ivit deodată fumulețele a patru nave. Siluetele acestora abia se conturau prin pîcla dimineții. Convinși că erau navele rusești, cei de pe *Ușakov* au schimbat de drum către ele. În zadar însă se comandase la sala mașinilor cuirasatului turația maximă — distanța pînă la navele necunoscute nu se micșora de loc. Curînd după aceea s-au zărit

niște dîre de fum și la babord, puțin înaintea traversului. Erau cinci nave care păreau că vor să taie drumul cuirasatului. În ele au fost recunoscute după un timp niște cuirasate vechi japoneze. Comandantul navei ruseșit a ordonat să se schimbe de drum spre est. Încet-încet, cele două grupuri de nave japoneze dispăreau din vedere. Pentru toți marinarii ruși era însă limpede că nu putuseră să treacă neobservați. Neliniștea lor a crescut și mai mult atunci cînd la pupa-tribord s-au profilat contururile arboradei a două nave, unul mare și celălalt mic. Pe măsură ce se apropiau, se înălțau tot mai mult, ca și cînd ar fi răsărit din apă. Curînd s-au deslușit și siluetele navelor. Cei de pe puntea cuirasatului rus le-au identificat: erau crucișătorul ușor japonez *Citose* și un torpilor în misiune de cercetare. Mikluho-Maklai, care nu-și lua ochii de la ele, a ordonat:

— Sunați alarma de luptă!

Tobele au început să răpăie, în acompaniamentul strident, sacadat, al goarnei. Oamenii de pe puntea superioară s-au repezit în toate părțile, spre posturile lor. Scheunînd, Kalgan a zbughit-o pe scară în jos, cu coada între picioare, spre cazărmile echipajului. Alarma de luptă îl speria întotdeauna. De data aceasta făcea impresia că și el fugea să-și ocupe locul după rolurile de luptă. Pavilionul de război „Sf. Andrei", luminat de razele soarelui, filfîia acum la verga din tribord a arborelui mare, deoarece picul fusese retezat de schije în ajun. Conform rolurilor de luptă, la pavilion se afla un post de santinelă; în momentul acela era de gardă caporalul Vasili Prokopovici. Din cauza exploziilor, acesta își pierduse complet auzul, totuși dimineața se prezentase la post.

Ca și în ajun, lîngă telemetrele instalate deasupra comenzii de navigație stăteau semnalizatorii și doi ofițeri, micimanii Șipeaghin și Transe. Cel dintîi era înalt, subțire și spelb, cu un obraz de băiețandru. Părea un licean care, pasionat de romantismul mării, fugise din casa părintească, în căutare de aventuri. Celălalt, mai scund, cu capul mare și părul castaniu, avînd un aer gînditor, purta *pince-nez*. Trebuiau să

stea la telemetru cu schimbul. În ajun, însă, se sfădiseră, revendicînd fiecare onoarea de a înfrunta cel dintîi obuzele dușmane. Nici unul nu voise să cedeze, așa că veniseră amîndoi în post. Stătuseră pînă noaptea tîrziu sub focul inamicului, iar acum, din zori, erau din nou împreună.

Amîndoi se și apucaseră să mînuiască de zor telemetrele. Măsurară distanța pînă la inamic — patruzeci de cabluri. Comendorii au îndreptat tunurile asupra crucișătorului *Citose*. Deodată însă, această navă, ca și torpilorul care-o urma, au făcut o întoarcere bruscă și s-au îndepărtat în direcția navelor japoneze care se iviseră mai înainte. Pe *Ușakov* s-a sunat încetarea alarmei de luptă. Comandantul și-a dat cascheta pe ceafă, cu singurul lui deget de la mîna dreaptă, cel mare, și a comandat timonierului cu glas tare:

— Vino la dreapta!

Crucișătorul a luat drum nord. Un timp, la orizont, de jur împrejur, nu se mai văzu nimic. Deodată, toți cei de pe punte au amuțit ascultînd cu încordare: undeva, în depărtare, se auzeau detunături slabe, surde. Binoclurile s-au îndreptat în direcția din care se auzeau loviturile de tun, dar suprafața strălucitoare a mării rămînea mereu pustie. Mikluho s-a întors spre ofițerul șef al serviciului de navigație și i-a spus:

— Ai noștri s-au întîlnit din nou cu japonezii. Trebuie să pornim în ajutorul lor. Determinați mai precis direcția.

Privirea ageră a lui Mikluho scruta depărtarea mării. Ofițerii și semnalizatorii priveau și ei atenți într-acolo. Peste puțin, bubuiturile au încetat. Au stat însă mult timp cu toții ascultînd în tăcere.

— Nu pot înțelege ce-a fost, spuse comandantul, ridicînd din umeri.

— Da, o luptă nu se putea termina așa de repede, încuviință Maximov.

Scurtul schimb de lovituri de tun între grupul lui Nebogatov și japonezi rămăsese o enigmă pentru toți cei de pe *Ușakov*.

— Cred că acum trupa poate să mănînce, spuse comandantul, răsuflînd ușurat, și-și aprinse o țigară.

Băutura a fost adusă sus, pe punte, ca întotdeauna. La masă, matrozii adunați din toate compartimentele navei discutau cu aprindere despre clipele de încordare pe care le trăiseră în așteptarea luptei. Starea de neliniște a echipajului se preschimbase în însuflețire. Adulmecînd mirosul mîncării, Kalgan se ivise din nou pe punte. Părea că și el înțelegea starea sufletească a oamenilor. Ca favorit al tuturor, fiecare îi dădea din propria porție bucăți de carne conservată. Mecanicul Maximov îl chemă la el și, întinzîndu-i o bucățică, îi spuse:

— Nu te mai teme, Kalgan: japonezii au plecat. Ia uite, e un dobitoc, dar pricepe ce e alarma de luptă. Nu-i place bubuitul tunurilor.

Liniștea a fost însă de scurtă durată. Cuprinși de îngrijorare, oamenii începuseră din nou să scruteze orizontul. Ici-colo răsăreau cînd o navă, cînd alta, și curînd păru că marea era împînzită pretutindeni de japonezi. *Ușakov* era nevoit să schimbe mereu de drum pentru a-i evita. Mulți se gîndeau cu părere de rău la noaptea care trecuse. Acum, numai întunericul ar mai fi putut salva nava avariată. Mai era însă mult pînă ce avea să se înserezе.

Pe la orele trei și ceva după-amiază, șase nave în linie de șir au apărut la prova-tribord. Vizibilitatea era perfectă. Navele se zăreau tot mai limpede pe fondul orizontului străveziu. Semnalizatorii din gabie au strigat deodată:

— Sînt ale noastre: *Aurora, Oleg*...

Pe punte, ofițerii îl îndemnau pe Mikluho să se îndrepte spre ele, închipuindu-și că era un grup de crucișătoare rusești.

— Nu cred să fie ale noastre. Oricum ar fi, au să ne ajungă din urmă. Cîrma banda! Întoarcere de 180 grade! a ordonat comandantul.

Ușakov a executat un rondou către sud. O uriașă buclă de fum plutea în rotocoale deasupra mării.

Comandantul navei avusese dreptate. Toate îndoielile s-au spulberat cînd s-a văzut că două nave se

despart de grup și se îndreaptă spre *Ușakov*. Lupta era inevitabilă.

Mikluho își păstra tot calmul, ca și pînă atunci. Nu i se simțea nici o notă tremurătoare în glas, nici o pripeală în mișcări și gesturi. Înainte de toate, a ordonat să vină pe punte ofițerul cu minele și torpilele. Chipeșul locotenent Jdanov, un tînăr oacheș, cu uniforma de marină impecabilă, parcă atunci confecționată la un atelier din Petersburg, s-a apropiat cu pas ușor. Ochii lui căprui, profunzi, pe obrazul mat cu trăsături fine, îl fixau pe comandant, fără să clipească. După obiceiul lui, Mikluho îl privi mai întîi lung printre gene, parcă nu s-ar mai fi săturat admirînd silueta bine făcută și chipul lui Jdanov.

— Boris Konstantinovici, cred că îți dai seama cu cine vom avea de-a face! Două crucișătoare cuirasate de prima clasă vin să ne înhațe, ca pe un vînat rănit. Pentru orice eventualitate, ordon să se pregătească nava spre a fi aruncată în aer. Asta-i tot. După aceea, vino la consfătuire.

— Am înțeles, Vladimir Nikolaevici. Raportez: în cabina mea s-au și tras fire de la magazia de pulberi și de la magazia de proiectile. Sub căldări s-au așezat de asemenea încărcături de dinamită.

Mikluho se întoarse spre Musatov, comandantul secund al navei.

— Dumneata, Alexandr Alexandrovici, ordonă tuturor să fie gata de luptă. Să nu se lase pe navă decît saltelele de plută. Aruncați peste bord tot ce poate lua foc.

Cîtva timp după aceea, ofițerii au început să se ivească unul după altul pe puntea de comandă, venind din diferitele compartimente ale navei și raportînd comandantului executarea ordinelor primite. Mikluho i-a reținut pe cei sosiți și a ordonat să fie chemați la consfătuire toți ceilalți ofițeri. Cei adunați își priveau comandantul tăcuți și uimiți, atît de calm și de hotărît arăta. Tenacitatea, dîrzenia lui în acele clipe pline de răspundere erau impunătoare. Dădea dispoziții cu hotărîre pentru apărarea cuirasatului, prevăzînd toate amănuntele.

La consfătuire, Mikluho expuse situația pe scurt și invită ofițerii să-și spună părerea. Începînd de la cel mai mic în grad, toți ofițerii au propus cu tărie să lupte atîta timp cît vor avea forțe și muniții. Văzînd că toți erau gata să moară la posturile lor, Mikluho s-a înseninat la față. Sprîncenele lui groase, încruntate, se ridicau ca două arcuri roșcate; zbîrciturile de pe obraz i se neteziseră. Era mulțumit. Toți ofițerii lui se arătaseră devotați patriei și datoriei. Discuțiile despre trecutul eroic al marinarilor ruși, metoda lui de educație, întemeiată pe tradițiile ostășești ale amiraluluiUșakov, nu se irosiseră în vînt. Oamenii erau gata să lupte vitejește.

Mikluho s-a îndreptat de spate și, întinzînd mîna dreaptă, ciuntită, spre pavilionul de război „Sf. Andrei", a strigat:

— Să murim, dar să nu dezonorăm pavilionul rusesc al navei! Să luptăm caUșakov. Domnilor, la posturile de luptă!

Șuieratul scurt al alarmei de luptă a răsunat din nou pe navă.

Era aproape ora patru. *Ușakov* se îndrepta spre vest. Cele două crucișătoare îl urmăreau însă mereu, navigînd în pupa tribord. Fumul lor se așternea jos deasupra mării, ceea ce însemna că au o viteză foarte mare. Telemetriștii măsurau mereu distanța: pînă la inamic erau o sută de cabluri. Treptat însă aceasta descrestea. Navele inamice au luat în sfîrșit drum paralel cu *Ușakov*, ajungînd la travers. Acum puteau fi identificate: cea dintîi era *Iwate*, sub pavilionul unui contraamiral, iar a doua *Yakumo*.

Ambele erau crucișătoare cuirasate de rangul întîi cu o viteză de douăzeci de noduri și un deplasament total de 19.700 tone. Cele opt tunuri de 8 țoli și douăzeci și opt de 6 țoli de la bordul lor aveau o bătaie de aproape 75 de cabluri. *Ușakov* avea un deplasament de numai 4126 tone, iar viteza lui abia se ridica la zece noduri. El nu-i putea opune inamicului decît patru tunuri de 10 țoli și patru de 120 milimetri. Cele dintîi aveau o bătaie de 63 cabluri, iar cele de 120 milimetri — 50 cabluri. Așadar, inamicul era aproape

de cinci ori mai puternic. În actele oficiale *Uşakov* figura în categoria „cuirasate de paza coastei", dar matrozii spuneau în glumă că navele de acest tip erau „cuirasate păzite de coastă".

La vergile de semnalizare ale lui *Iwate* începuseră să se ridice unul după altul pavilioane multicolore, semnalizînd după codul internaţional. *Uşakov* a răspuns prin semnalul „Descifrăm". Cîteva clipe după aceea, Maximov, ofiţerul cu navigaţia, a raportat comandantului :

— Deocamdată, semnalul a fost descifrat pînă la jumătate : „Vă recomandăm să vă predaţi..."

Japonezii nici nu se gîndeau că o navă atît de slabă va îndrăzni să lupte cu ei. Greşeau însă. Marinarii de pe cuirasatul rus moşteniseră tradiţiile ilustrului comandant de flotă Uşakov. Iar comandantul Mikluho era un vrednic urmaş al său. Răspunzînd la cele raportate de Maximov, el spuse :

— Ei, nici nu e cazul să se mai descifreze restul semnalului.

Şi, întorcîndu-se spre ofiţerul cu artileria, ordonă :

— Să se deschidă focul asupra inamicului !

Mikluho rostise aceste cuvinte cu atîta calm, de parcă ar fi ordonat să se ude puntea cu apă.

Uşakov a tras cu tot tribordul o salvă asupra lui *Iwate,* nava-amiral din cap. Jerbele de apă care au ţîşnit în sus arătau că loviturile fuseseră mult prea scurte. Inamicul a răspuns printr-un foc de vijelie. Japonezii nu izbuteau însă de loc să-şi regleze tirul : timp de vreo zece minute, nici un proiectil n-a nimerit cuirasatul. Mikluho a ordonat viteza maximă şi a îndreptat cuirasatul asupra inamicului. În clipa aceea, s-a defectat dispozitivul hidraulic de ochire în direcţie al turelei de la prova. Comandantul acestei turele, locotenentul Tîrtov, a ordonat să fie manevrată cu braţele, ceea ce necesita forţă, nu glumă ; totuşi, din cînd în cînd, turela continua să tragă.

Pe *Uşakov* au tunat cîteva explozii năprasnice, una după alta, şi au izbucnit incendii. S-a raportat că un obuz fărîmase tunul de 120 milimetri din prova tribord, aruncînd în aer trei lăzi cu muniţii ; curînd au

fost scoase din acțiune toate tunurile de la tribord. Au început operațiile de combatere a incendiului.

A fost singurul moment cînd și proiectilele lui *Ușakov* ajungeau pînă la inamic.

— *Iwate* arde! s-a auzit de pe punte.

— Bravo, tunari! a exclamat Mikluho, după o clipă de tăcere, fără a-și lua ochii de la nava-amiral japoneză pe care, timp de cîteva minute, au pălălăit flăcările.

Inamicul a ieșit repede din bătaia tunurilor lui *Ușakov*.

Se raporta mereu comandantului despre noi distrugeri: un obuz de 8 țoli străpunsese bordajul la linia de plutire, sub turela de la prova. Fuseseră provocate și alte cîteva spărturi mai mici în bordaj. Deodată, cabina cuirasată de comandă s-a clătinat și toată nava a fost zguduită de o explozie năprasnică. Un proiectil lovise în bordaj, sub careul ofițerilor, făcînd o spărtură mare. *Ușakov* a început să dea bandă vizibil la tribord.

Nici una dintre navele escadrei a II-a nu fusese într-o situație atît de gravă ca *Ușakov*. Întreg echipajul acționa; toți își făceau datoria, fiind gata să moară la post. Nici o vitejie nu mai putea salva însă cuirasatul. Acum el nu mai avea altceva de făcut decît să primească loviturile crucișătoarelor rapide inamice, care rămînînd în afara bătăii tunurilor rusești trăgeau asupra lui fără nici un risc pentru ele. *Ușakov* nu mai putea nici să se îndepărteze, nici să se apropie de ele. Singură în fața inamicului, avariată, nava era imobilizată de neputința ei de a se deplasa repede, ca un condamnat la moarte prin împușcare, legat de stîlp. Cuirasatul *Ușakov* înfrunta dîrz inamicul ca un om mîndru care, murind pentru ideile lui, nu cere îndurare celor ce l-au osîndit.

Urmărind lupta, Mikluho-Maklai își dădea seama foarte bine de toate acestea. Aplecat înainte, cu brațele îndoite din coate, avea o înfățișare marțială, de parcă s-ar fi hotărît să se năpustească singur asupra inamicului. Trăgîndu-se de mustățile mari, roșcate, a

spus răgușit, în auzul ajutorilor săi, parcă răspunzînd propriilor sale gînduri :

— Dacă am avea o viteză mai mare, m-aș repezi la abordaj. Am pieri, dar și inamicul s-ar duce la fund împreună cu noi...

La cabina cuirasată de comandă soseau mereu rapoarte despre alte și alte distrugeri. Oamenii rezistau eroic, nu-și părăseau posturile. Mulți fuseseră uciși. Medicii navei nu dovedeau să dea ajutoare celor răniți. În afară de spărturile mari, tot tribordul era ciuruit. Incendiul de la prova încă nu fusese stins. Careul luase și el foc. Pe puntea cazărmilor se aprinseseră cuferele matrozilor și căptușeala bordajului. Fumul se ridica în rotocoale peste tot, părînd că toată nava fusese cuprinsă de foc. Nimic nu putea să frîngă însă bărbăția marinarilor. Ei își îndeplineau îndatoririle cu atîta dîrzenie, de parcă în mijlocul lor ar fi fost chiar marele comandant de flotă, al cărui nume îl purta cuirasatul. În cele din urmă, turela de la prova a amuțit. Cea de la pupa trăgea mereu, dar înclinarea navei spre tribord micșorase mult unghiul maxim de tragere al tunurilor. Tirul cu singurul tun de 120 milimetri de la tribord nu mai avea rost : obuzele cădeau la jumătatea drumului. Nava nu mai putea să lupte.

Comandantul își dădea seama de acest lucru mai bine ca oricine. Știa că viața cuirasatului mutilat se stingea cu fiece clipă ce trecea. Mikluho își frecă fruntea cu mîna ciuntită, apoi făcu un gest violent, parcă ar fi respins ceva cu hotărîre. În clipa aceea fața lui s-a crispat îndurerată. Dar aceasta n-a ținut decît o clipă. Ca pentru a se încredința de tăria celor prezenți în comanda cuirasată, i-a privit atent prin ochelari, cu ochii lui albaștri, și a spus liniștit, de parcă ar fi fost vorba de soluționarea unei chestiuni cu totul neînsemnate.

— E timpul să isprăvim. Stopați mașinile ! Încetați tirul ! Scufundați nava !

Ordinul comandantului a fost transmis prin toate compartimentele cuirasatului. Cîteva clipe după aceea, tunurile au amuțit și nava s-a oprit dînd bandă tot

mai mult la tribord și legănîndu-se neputincioasă pe undele mării. Apa năvălea, vuind, prin spărturi și prin sabordurile deschise spre compartimentele din interior. Mecanicii auxiliari au început să inunde magaziile de proiectile. Pompele de evacuare au fost aruncate în aer. Acum, nimic nu mai putea să scape cuirasatul de pieire.

Comandantul a dat ultimul ordin :

— Să se salveze echipajul !

Cele două crucișătoare inamice continuau să tragă asupra navei rusești.

Puntea superioară a acesteia a început să se umple repede de matrozi. Toate bărcile fuseseră distruse. De aceea, oamenii înșfăcau repede saltele umplute cu plută tocată, colacii și centurile de salvare. Unii săreau numaidecît peste bord, alții mai zăboveau, nefiind parcă hotărîți să facă ultimul pas. Micimanii Sipeaghin și Transe, împreună cu semnalizatorii, nu se mișcau de la postul lor de lîngă telemetrele de deasupra cabinei de navigație. Neapărați de nimic, scăpaseră ca prin minune neatinși de proiectilele inamice. Zărindu-i, Dmitriev, ofițerul cu artileria, le-a strigat :

— Nu mai e nevoie de voi acolo ! Coborîți repede. Salvați-vă !

Cei de sus au început să coboare în fugă pe scară, unul după altul. În clipa aceea un obuz a explodat la baza comenzii cuirasate. Semnalizatorul Demian Plaksin, care cobora ultimul, s-a prăbușit pe punte — o masă de carne însîngerată.

Înclinat spre tribord, *Ușakov* se scufunda încet în valuri. La verga din tribordul arborelui mare fîlfîia încă pavilionul de război „Sf. Andrei", stîrnind furia dușmanului. Ca și în ajun, caporalul Vasili Prokopovici făcea încă din zori de gardă lîngă el. Botmanul Mitriukov îi strigă :

— Vasea, salvează-te !

Caporalul, care își pierduse complet auzul din pricina exploziilor, nu înțelegea ce-i spune. Atunci botmanul i-a făcut un semn energic cu mîna, arătîndu-i copastia. În aceeași clipă a fulgerat explozia unui obuz. Prokopovici s-a prăbușit în postul lui, ucis pe

loc. Mitriukov a sărit în mare, ca zvîrlit de o rafală de vînt.

O scroafă fusese omorîtă. Cealaltă, grav rănită, guița desperată. Vierul scăpase neatins și umbla pe punte, printre oameni, grohăind. Nu-i mai dăduse nimeni să mănînce de dimineață și-și cerea stăruitor hrana. Un colț al cuștii păsărilor fusese sfărîmat, și rațele ieșeau măcăind din ea. Kalgan apăruse și el pe punte, venind de jos, de la cazărmi. Bubuiturile îl scoseseră din sărite. Adulmeca în aer dușmanul invizibil și se spetea lătrînd. Alerga de colo colo, ba uitîndu-se neliniștit la matrozii de pe punte, ba întorcînd privirile spre cei ce săreau peste bord. Nu mai fusese martor niciodată la o asemenea forfotă.

Văzînd că nava rusească nu mai era primejdioasă, crucișătoarele japoneze începuseră să se apropie.

Proiectilele cădeau fără încetare în jurul cuirasatului. Mikluho stătea pe punte, cu mîinile la spate. Mustățile lui roșcate ardeau în razele soarelui. Nu se grăbea să-și salveze viața și nu arăta că s-ar teme sau ar fi îngrijorat, de parcă nava n-ar fi fost pe cale de a se scufunda, ci ar fi mers înainte. O ordonanță a adus o centură de salvare și a pus-o jos, la picioarele comandantului, dar acesta nu-i dădea nici o atenție. Lîngă Mikluho se aflau Maximov, ofițerul cu navigația, și Dmitriev, ofițerul cu artileria. Apropiindu-se, comandantul secund Musatov a raportat:

— Nava se scufundă. Aproape toată trupa se află în apă, cu mijloace de salvare. Rănițiii au fost scoși pe punte. S-au pregătit pentru ei colaci de salvare. Rămîneți cu bine, domnilor!

Musatov a strîns mîinile tuturor și s-a îndreptat spre pupa. O clipă după aceea, se afla pe spardec, la tribord. Ținîndu-se cu o mînă de o gruie, Musatov arăta cu cealaltă cum să fie legați rănițiii în colacii de salvare. În clipa aceea, un barcaz incendiat a căzut din palancuri peste Musatov, zdrobindu-i capul și omorîndu-l pe loc.

Pe puntea mijlocie, Ilia Vorobiov, magazinerul de la muniții și torpile, își scotea cămașa, spunînd locotenentului Tîrtov care se dezbrăca și el:

— Înălțimea-voastră, unde e mai bine să sar? Spre partea în care se răstoarnă nava ori spre cealaltă?

— Habar n-am, drăguțule, pentru întîia oară în viață mi se întîmplă și mie așa ceva. Hai să încercăm pe aici, răspunse acesta și sări peste copastia din babord, urmat de Vorobiov.

Cuirasatul *Ușakov* s-a răsturnat cu carena în sus, rămînînd astfel cîteva clipe la suprafața mării. Din coca lui, acoperită de scoici ca peștele de solzi, apa țîșnea violent prin sabordurile deschise. În interiorul navei a bubuit deodată o explozie surdă, grea, asemenea unui suspin. Apoi pupa cuirasatului s-a cutremurat și a început să se scufunde repede, deasupra apei rămînînd doar etrava. O clipă după aceea, *Ușakov* s-a dus la fund. Pe apă, de jur împrejur, era un furnicar de oameni, care pluteau printre grinzi, bărci sparte, bucăți de lemn, mese, grătare de lemn, vergi, lăzi, butoaie, scînduri. Pretutindeni se auzeau gemetele răniților, ocări, blesteme și strigăte. Din cînd în cînd larma era acoperită de bubuiturile obuzelor. Legănîndu-se pe valurile stîrnite de vîntul de sud care începuse să sufle, marinarii nu știau încotro să se îndrepte. Pînă la uscat era prea departe — nici un înotător n-ar fi fost în stare să ajungă acolo. Cele două crucișătoare inamice ce se zăreau la orizont nu numai că nu întreprindeau nimic pentru salvarea oamenilor, dar nici măcar nu încetau tirul. Această cruzime era provocată, probabil, de faptul că japonezii fuseseră înșelați în speranțele lor: cu toată capacitatea lui combativă neînsemnată, cuirasatul rusesc nu se lăsase capturat. Pentru aceasta, japonezii se răzbunau pe vitejii care luptau deznădăjduiți cu valurile. Printre înotători, ici, colo, țîșneau jerbe de apă. Lîngă Vorobiov, magazinerul de la muniții și torpile, a căzut ceva cu zgomot. În aceeași clipă, asurzit de vuietul exploziei, acesta a fost zvîrlit în sus ca de o trombă marină, avînd în prima clipă impresia că fusese sfîșiat în bucăți. Nu mai simțea nimic, nu-și mai dădea seama ce se întîmplă cu el. Încet-încet și-a venit însă în fire, dar mult timp n-a crezut că rămă-

sese întreg. Simțea doar că-l dor cumplit picioarele, de parcă i le-ar fi sucit cineva și i-ar fi rupt încheieturile. Alături de el, ținut deasupra apei de un colac de salvare, plutea preotul Iona. Fața lui schimonosită, cu barba neagră, încîlcită, cu ochii căprui holbați, parcă împietrise. Întors spre inamic, aproape inconștient, binecuvînta larg întinderea de apă cu o cruce mare de aur. Părea că se apără cu ea, folosind-o ca o pavăză împotriva obuzelor inamice. Totuși, ele aduceau moartea. Nu departe de Vorobiov, vreo treizeci de oameni se țineau de un colac de salvare comun. Un obuz inamic a nimerit drept în mijlocul lor. Flăcări, fum, sînge, apă, brațe și picioare, toate s-au învălmășit, țîșnind în aer ca o trombă uriașă. Suprafața mării se înroșise în locul acela : pe apă mai pluteau doar bucăți din colacul sfîșiat.

Acesta a fost ultimul obuz tras de inamic. Canonada a încetat. Țipetele oamenilor răsunau acum limpede. Mai uimitor ca orice, se auzea măcăitul rațelor. Istovite de prizonieratul lor în cușca strîmtă de la bordul navei, văzîndu-se acum libere, rațele măcăiau cu o nespusă bucurie, nepotrivită cu acele clipe tragice cînd oamenii piereau. Ele se simțeau în elementul lor în apa care pricinuia tuturor chinuri și suferințe. Kalgan sărise și el în mare, împreună cu oamenii. Privea în toate părțile înspăimîntat, parcă neînțelegînd ce se întîmplă. Scheuna jalnic și sărea de la un om la altul, neștiind încotro s-o ia și după cine. Văzîndu-l cum se zbuciumă, oamenilor le era milă de el, dar nu-și puteau ajuta favoritul care navigase atîta cu ei. Pe apă plutea încă un patruped, îngrozind oamenii. Din clipa în care se scufundase nava, uriașul vier nu-i mai slăbea pe marinari. Se repezea în toate părțile, căutînd ceva de care să se țină. Înnebunit de spaimă, sărea pe lemne, dar acestea se scufundau sub greutatea lui. Lunecînd în apă, vierul sărea îndată după aceea pe oameni, dîndu-i la fund. Scăpînd de sub el, oamenii gîfîiau îngroziți, iar porcul sărea din nou ba pe unul, ba pe altul, fără ca aceștia să poată scăpa de dînsul. Într-o ultimă sforțare, el s-a îndreptat înot către altă victimă, un ma-

troz care se ținea de o tobă. Înotînd cu o mînă, matrozul a apucat toba de sub el, a ridicat-o în sus și, ocărînd, a început să izbească cu ea în rîtul porcului. Toba duduia surd. Zărind această scenă, careva a strigat:

— Atinge-l, fir-ar să fie de diavol gras! Îi ajută pe japonezi să ne înece.

Matrozul Piotr Barîșnikov, un vlăjgan roșcat, a ieșit din pîlcul de oameni care fugeau îngroziți de vier și, înotînd în salturi uriașe, s-a repezit în ajutorul unui matroz extenuat de lupta cu animalul înnebunit. Încleștînd vierul cu mîinile lui de atlet, Barîșnikov l-a încălecat. Sub povara lui, în cele din urmă, vierul s-a dus la fund.

Doi matrozi îl sprijineau pe Mikluho care, rănit, înota susținut de centura de salvare. După o veche tradiție, consfințită de secole, comandantul își părăsise cel din urmă nava. Nelăsîndu-l parcă inima să se despartă de cuirasatul care se scufunda, rămăsese îndelung pe punte, pînă săriseră în apă toți oamenii. După ce-și pusese încet centura de salvare, mai stătuse puțin, înainte de a-și părăsi nava de care îl legau atîtea amintiri. Sprijinit de copastie, comandantul, tăcut, scruta marea pe care mișunau oamenii. Părea că-și privește echipajul care se scălda ca de obicei. Mai de crezut este însă că-l frămîntau cu totul altfel de gînduri. Își adusese cu bine pe teatrul de operațiuni micul cuirasat de paza coastei, destinat misiunilor pe mări închise, străbătînd un drum nespus de lung, peste trei oceane. Cu o dragoste nespusă depusese toată energia, tot sufletul lui pasionat pentru bunul mers al serviciului la bordul navei, ceea ce, față de lipsurile conducerii superioare, îi cerea eforturi supraomenești. Își strînsese subalternii mănunchi în jurul lui, ridicase nivelul disciplinei, le insuflase hotărîrea de a rezista cu înverșunare inamicului care, fără doar și poate, era superior și prin numărul unităților de luptă ale flotei, și prin caracteristicile acestora. Pe scurt, făcuse tot posibilul pentru a ieși învingător. Și iată că totuși, după ce utilizase toate posibilitățile combative ale oamenilor și ale gurilor

de foc, se afla acum singur, pe o navă distrusă care se scufunda. Pentru un adevărat marinar și un comandant plin de hotărîre, aceasta însemna prăbușirea speranțelor, simțămînt în stare să zguduie inima cea mai oțelită. Dar nu el era vinovat de această înfrîngere, ci aceia care nu-i dăduseră mijloacele de luptă necesare. Multe îi treceau poate prin minte, în acele clipe tragice, cînd stătea pe punte cu mîinile încleștate de copastie. Abia în ultima clipă, cînd nava s-a clătinat răsturnîndu-se într-un bord, și-a adus aminte că trebuie să se salveze. Sărind peste copastie, a întins mîinile și s-a aruncat, ca în brațele unui prieten, în apele limpezi ale mării cu care se cunoștea bine după atîția ani de navigație. Acolo, rănit la umăr de o schijă, încet-încet, și-a pierdut puterile, iar peste puțin, matrozii care îl sprijineau au observat că lasă neputincios capul în jos. În cele din urmă le-a spus cu glas stins :

— Lăsați-mă. Salvați-vă voi. Tot am să mor...

După aceste cuvinte, comandantul a închis ochii și n-a mai spus nimic. Matrozii au mai înotat însă mult timp lîngă el și nu l-au părăsit decît după ce și-au dat seama că trupul lui era complet rigid.

Între timp, de jur împrejur, istoviți, tremurînd de frig, oamenii își luau rămas bun, se rugau lui dumnezeu, își blestemau soarta. Marinarii mai voinici, mai rezistenți, înotînd cu ușurință, își ajutau tovarășii, le dădeau centurile sau colacii lor mai buni. Unii, care nu se pierduseră cu firea nici în clipele acelea îngrozitoare, își păstrau cumpătul și glumeau, făcînd haz de necaz. Astfel, un matroz înota cu o țigară după ureche:

— Fraților, care are un chibrit să-mi aprind țigara ? întreba el atît de rugător, parcă de aceasta ar fi atîrnat salvarea lui.

Deodată din apă au răsărit două picioare desculțe. Îndoindu-se din genunchi, ele se îndepărtau brusc unul de altul, parcă făcînd exerciții de gimnastică. Mecanicul Grigori Skopov a înotat cel dintîi spre ele și l-a întors cu capul în sus, fără multă greutate, pe cel ce-și pierduse echilibrul. Acesta era fochistul Semion Mineev, care-și legase prea jos centura de sal-

vare, căzînd cu capul la fund. S-au îndepărtat înot, amîndoi.

Cele două crucișătoare japoneze *Iwate* și *Yakumo* au sosit abia după două ore. Lăsînd bărcile la apă, ele au început să salveze oamenii. Valurile împrăștiaseră înotătorii departe de locul unde se scufundase cuirasatul *Uşakov*. În timp ce oamenii erau culeși din apă, s-a întunecat. Ultimii care mai pluteau, cu slabe licăriri de viață, înțepeniți de frig, erau căutați la lumina proiectoarelor. Acești nefericiți se simțeau mai rău pe apă, în întuneric, decît pe cuirasat, în toiul luptei. Acolo, obuzul putea să treacă pe alături, pe cînd aici se înecau în abisul rece al mării. Fiecare dorea ca fascicolul de lumină al proiectorului să se oprească asupra lui, cît mai repede, dar raza luneca pe alături, trecînd pe lîngă mulți fără să-i vadă. Gîndul că nu vor fi culeși de bărci îi îngrozea.

Operațiile de salvare au fost terminate într-o beznă adîncă, pe la orele nouă seara. Din efectivul de 442 oameni de pe cuirasatul *Uşakov*, 339 au fost salvați de cele două crucișătoare. Viteazul comandant nu se afla printre ei. Rămăsese în mare, murind ca un erou.

După ce a fost salvat, ofițerul șef cu navigația Maximov și-a notat ca amintire:

„Marea Japoniei, latitudine 37° nord și longitudine 133°30' est de Greenwich".

Acestea sînt coordonatele exacte ale locului unde s-a scufundat cuirasatul *Amiral Uşakov* care a purtat cu vrednicie numele marelui comandant de flotă.

10. MĂ DESPART DE *ORIOL*

Înainte de a se da alarma de luptă, comandantul cuirasatului *Oriol*, căpitanul de rangul II Sidorov, s-a adresat ofițerilor care se aflau lîngă el:

— Ei, cum să luptăm împotriva întregii flote japoneze? Cuirasatul nostru e avariat rău de tot, tunurile au fost scoase din funcțiune, muniții nu mai avem. Se pare că ne-a sunat ceasul...

Micimanul Sakkelari i-a răspuns, ofensat:

— Acum o oră v-am propus să trecem ofițerii și echipajul pe *Izumrud* și să scufundăm cuirasatul. Aceasta era singura soluție posibilă în situația creată. Dar n-ați vrut să luați în seamă propunerea mea.

Din ordinul lui Sidorov, s-a sunat alarma de luptă.

În clipa aceea, semnalizatorul-șef Zefirov raportă:

— Înălțimea-voastră, pe *Nicolae* s-a ridicat un semnal în codul internațional.

— Ce zice? întrebă Sidorov.

Ofițerii frunzăriră codul de semnale și raportară:

— „Ne predăm".

Sidorov rămase cîteva clipe mut, cu gura căscată. Părea că cele auzite nu puteau de loc să pătrundă în conștiința lui agitată. Se uita ba la Zefirov, ba la ofițeri, cu atîta atenție de parcă îi vedea pentru întîia oară. Apoi, scuturîndu-și capul bandajat, protestă:

— Nu se poate!

Au verificat din nou semnificația semnalului — nu mai încăpea nici o îndoială.

Sidorov se aplecă și, apucîndu-se de cap, se întrebă pe el însuși:

— Ei, Konstantin Leopoldovici, ce-ai să faci acum?

Și, fără a se rușina de cei din jur, izbucni în hohote de plîns, neputincios, ca un copil părăsit.

I se raportă din nou că pe cuirasatul *Nicolae*, asupra căruia inamicul deschisese focul, se ridicase steagul alb.

Sidorov se îndreptă de spate, își pipăi pe un umăr, apoi pe celălalt epoleții de fir cu două dungulițe, înnegriți de fum și funingine:

— De vreme ce amiralul se predă, trebuie să facem și noi la fel. Să se ridice și la noi semnalul! Să se ridice steagul alb!

Răsunară proteste slabe din partea unor ofițeri. Ca și pe *Nicolae*, unii propuneau să se arunce în aer cuirasatul; alții, să se deschidă sabordurile, pentru a-l scufunda. Careva își aduse însă aminte de răniți: ce era de făcut cu ei? Doar erau vreo sută de oameni, printre care un număr de ofițeri și chiar comandantul navei! Găsiră o justificare ca să renunțe la orice fel

de măsuri pentru distrugerea cuirasatului. Povara răspunderii care apăsa conștiința ofițerilor descumpăniți se ușură numaidecît.

Pe arborele mare nu mai exista nici o saulă pe care s-ar fi putut ridica pavilioanele ce aveau să repete semnalul de predare.

Din cabina de navigație au fost aduse saule și raiuri de rezervă. Semnalizatorii s-au apucat să prindă o saulă pentru ridicarea pavilioanelor. Careva dădu fuga în careu să aducă un șervet. Semnalul de predare încă nu fusese ridicat și vestea uluitoare zbura din compartiment în compartiment.

— Ne predăm!

— Cum se poate?

— Da, da, ne predăm. Adineauri mi-a spus semnalizatorul. A luat un șervet. Îl ridică în loc de pavilion alb.

Pe navă începu forfota. Oamenii își părăseau posturile și se suiau sus pe punte. Deodată, cei din turela tunurilor de 6 țoli de la babord, fără să bănuiască cele ce se petreceau pe punte, deschiseră tirul de reglaj asupra inamicului. După două lovituri se transmise însă din cabina cuirasată de comandă ordinul de a se înceta focul. În afară de aceasta, agentul de legătură, un matroz roșcovan, ciupit de vărsat, care fusese trimis de pe puntea de comandă, se apropia în fugă de fiecare turelă aptă de tragere și răcnea ca un smintit:

— Nu trageți! Lupta s-a isprăvit!

Mașinile au fost stopate și cuirasatul s-a oprit în loc, legănîndu-se greoi pe apa ușor învălurată. *Oriol* urma în totul mișcările celorlalte nave. Cînd însă pavilionul „Sf. Andrei" de pe ele a fost înlocuit cu cel japonez, Sidorov a declarat cu hotărîre:

— Asta n-am s-o fac!

Unul dintre ofițeri, cu barbișon ascuțit, oacheș, cu mustăți stufoase, a spus vădit tulburat:

— Cred că, o dată ce s-a hotărît să ne predăm, trebuie să fim consecvenți pînă la capăt și să ridicăm de bunăvoie pavilionul inamic. Doar tot au s-o facă japonezii atunci cînd vor veni aici. Ei își vor arbora

însă pavilionul cu tot ceremonialul, cu strigăte de „banzai", poate chiar cu muzică. De ce să-i dăm dușmanului posibilitatea să-și bată o dată mai mult joc de noi ?

Toți ofițerii și chiar Sidorov au fost de acord cu argumentele lui. Conform regulamentului marinei, pavilionul „Sf. Andrei", arborat la pic, era păzit în timpul luptei de o santinelă, așa cum se procedează cu drapelul unui regiment ; el nu trebuie coborît nici o clipă fără ordinul personal al comandantului navei. Caporalul Zaoziorov, pus de gardă la pavilion, fusese rănit în ajun ; scăpîndu-se din vedere, nu mai fusese numit nimeni în acel post. Văzînd că nu e sentinelă de gardă, semnalizatorii au smuls pavilionul „Sf. Andrei", ca pe o cîrpă oarecare, și l-au înlocuit cu cel japonez.

Cuirasatul *Oriol* nu mai aparținea Imperiului Rusiei.

Nu era primul caz de acest fel în istoria flotei ruse. De la 1668, un număr de patrusprezece vase, bunice și străbunice ale cuirasatului nostru, au purtat numele acesta heraldic. Cel dintîi cu numele de *Oriol* a fost capturat de Stepan Razin ; două nave cu același nume, de suedezi, iar ultima, cuirasatul nostru, se predase acum japonezilor. Așadar, *Oriol* [1] nu-și îndreptățise nici de astă dată numele răsunător, atît de drag țarilor, ca un simbol al victoriei, al puterii și al gloriei nepieritoare.

Am luat-o la goană spre atelierul mecanic, ca să aduc la cunoștință inginerului Vasiliev evenimentul. L-am găsit dormind dus pe bancul unui strung. L-am apucat de umeri și l-am strigat, fără titulatura de „înălțimea-voastră" :

— Vladimir Polievktovici !

A sărit în sus de parcă ar fi fost curentat. Mă înneca emoția, nu puteam să scot o vorbă. Dîndu-și seama pesemne că se întîmplase ceva extraordinar, m-a întrebat grăbit :

— Am auzit canonada prin somn. De ce au tăcut tunurile noastre ? De ce nu se mai aud exploziile obu-

[1] Vultur, pajură (n.t.).

zelor inamice ? Ce-s strigătele acelea ? Nu cumva ne scufundăm ?

I-am spus în cîteva cuvinte ce se întîmplase.

Uimit, a deschis larg ochii căprui, de parcă ar fi aflat despre o minune. Bluza lui de lucru, pătată de ulei, pusă peste cămașa de noapte, i se descheiase. A încheiat-o la loc agitat și, încruntîndu-și sprîncenele dese, negre, a spus cu o expresie aspră :

— Totul s-a sfîrșit. Flota imperială rusă a fost înfrîntă. Japonezii sînt acum stăpîni absoluți pe mare. Predarea celor patru cuirasate e un final logic al acestei campanii absurde. Cu un șervet la catarg, cu pavilionul inamic al Soarelui-Răsare la pic. Splendid ! E greu să-ți închipui o lovitură mai cruntă pentru monarhie.

Vasiliev m-a rugat să-l ajut să se urce sus. Emoționat, l-am luat în brațe și, aproape în fugă, am început să urc scara de la pupa, rămasă întreagă.

Locotenentul Vrednîi, ușor rănit, care nu mai ieșise din ajun de la infirmerie, abia acum își făcuse apariția pe puntea superioară. Zărindu-l pe inginerul Vasiliev, a început să urle :

— Vladimir Polievktovici ! Ce-au făcut cu noi ? Au hotărît să se predea fără luptă...

Încercuind cele patru cuirasate, flota japoneză pornise cu multă precauțiune spre noi. Navele inamice se apropiau tot mai mult. La vergile catargelor lor se înălțau mereu semnale necunoscute.

Descumpănirea de pe cuirasatul *Oriol* creștea. Cei din echipaj care nu se aflau pe punte nu știau ce are să urmeze. Unii spuneau că nava va fi scufundată ; alții îi contraziceau.

Revizorul locotenent Burnașev s-a urcat de la postul central, sus, pe punte și l-a întrebat pe Sidorov :

— Ce ordine dați în privința casei bordului ? În afară de aceasta, am în păstrarea mea documente secrete și cifruri...

Sidorov dispuse :

— Hîrtiile secrete și cifrurile să fie arse în focar, iar banii să se împartă ofițerilor și trupei.

Revizorul declară însă :

— Nu-mi asum răspunderea în privința împărțirii banilor statului. Cred c-ar fi mai bine să-i aruncăm în mare.

Sidorov aprobă propunerea ; hotărî să se împartă numai ofițerilor cîte zece lire sterline, pentru cele strict necesare vieții în captivitate.

Revizorul, de obicei apatic și greoi, s-a înviorat pe neașteptate. Cîteva clipe după aceea se și afla la secția de căldări nr. 1. Pachetele pe care le adusese cu el s-au făcut numaidecît scrum. Burnașev a coborît tot atît de sprinten la postul central, unde fusese depusă lada cu bani în timpul luptei. Acolo, jos, în afară de santinele, se aflau cîțiva matrozi. Fără să cheme caporalul de schimb, revizorul a dat santinela la o parte și a deschis cufărul. În casa navei se aflau peste șaptezeci de mii ruble în bani ruși și englezești, fără a socoti sumele rezultate din economii și cele destinate pentru vopsirea navei, închise într-o casetă specială. Tot acolo se aflau și banii proprii ai comandantului și ai matrozilor, depuși spre păstrare. Revizorul a rînduit repede săculețele cu bani, separînd aurul de argint și de aramă. Mîinile îi tremurau ; sudoarea îi picura de pe fața cărnoasă, plină de coșuri. A început să vîre în sîn teancuri de bancnote mari. Matrozii au priceput ce făcea și l-au rugat să împartă prada cu ei. Revizorul a ridicat capul și le-a spus :

— Bine, băieți, vă dau și vouă ceva, dar să nu suflați o vorbă. Pot să am neplăceri cu șefii. Iar dacă echipajul ar afla că v-am dat bani, dă buzna peste mine.

Matrozii și-au primit fiecare partea la nimereală — de la o sută de ruble în sus. Timonierul Jirnov, care l-a ajutat pe revizor să arunce sacii peste bord, a luat o mie două sute douăzeci și cinci de ruble. Revizorul a fost însă silit să dea mai mult batalerului-șef Peatovski, care apăruse și el acolo pe neașteptate.

Ca urmare, peste bord a zburat numai mărunțișul, iar restul banilor, în afară de cei împărțiți matrozilor, a rămas asupra revizorului, care a pus mîna astfel pe nu mai puțin de cincizeci de mii de ruble. Totuși,

nici această sumă nu-l mulțumea pe acest moșier bogat de la Oriol, astfel că a înșfăcat și pachetul cu bani care aparțineau personal comandantului navei. În timpul acesta, comandantul Iung se zbătea între viață și moarte, fără să bănuiască că fusese jefuit chiar de unul dintre ofițerii lui.*

În rîndurile echipajului începuse procesul de descompunere. Mulți dintre matrozi nu mai voiau să asculte de ofițeri. Văzînd acest lucru, Sidorov, comandantul cuirasatului, mi-a dat ordin să vărs romul. Am coborît împreună cu ajutorul meu la magazia de băuturi. Aveam în depozit două sute de vedre de rom nediluat, de 80 de grade, și peste o sută vedre de rom de 40 grade. I-am dat drumul din cisternă pe puntea pe care se afla așternut linoleum, de unde se scurgea prin niște țevi în santine. După ce mi-am îndeplinit această sarcină, au sosit în goană niște matrozi amatori de băutură care s-au repezit la mine și au început să mă înjure:

— De ce ai vărsat bunătate de băutură? Ar trebui să te curățăm pe loc pentru asta!

— Ordin de la șefi.

— Nu mai avem șefi!

Unii dintre ei, lăsîndu-se în genunchi, au început să soarbă din micile băltoace de licoare aromată rămase pe linoleum. Altul s-a vîrît în gura cisternei și a căzut îndată înăuntru, asfixiat. L-au scos mort. Nu mai aveam ce face în magazie. Am intrat în cambuza de alimente uscate, unde îmi țineam legătura de manuscrise ascunsă sub un strat de hrișcă: însemnări zilnice, note de drum, schițe pentru viitoarele mele lucrări din viața marinarilor. Am scos manuscrisele și, după cîteva clipe de șovăire, am hotărît să le ard, ca să nu cadă în mîinile japonezilor. Pentru aceasta a trebuit să mă urc la bucătărie. În momentul cînd caietele mele au fost cuprinse de flăcări, am simțit o durere sfîșietoare, de parcă ar fi ars în foc o parte din sufletul meu. Un singur gînd mă liniștea: nu uit niciodată ceea ce am scris cu mîna mea.

După aceea, nemaiavînd nici o treabă, am început să cutreier de colo colo pe navă, privind ce făceau alții.

Echipajul navei nu se putea liniști de loc, vînzolindu-se ca un stup întărîtat. Cei aproape opt sute de oameni valizi nu mai reprezentau o forță organizată, supusă voinței unice a comandantului. Unitatea militară degenera repede în gloată. Unii, puțini la număr, erau îndureraţi ; cei mai mulți se bucurau că nu-i mai pîndea moartea. Se auzeau strigăte fără rost, înjurături, glume răutăcioase. Cei ce nu credeau că scăpaseră forfoteau de colo colo ca bezmeticii. Într-un cuvînt, fiecare se comporta în felul său, ca în orice mulțime.

Din partea ofițerilor se auzeau ordine care de care mai contradictorii :

— Spargeți aparatele ! Aruncați peste bord tot ce se poate arunca !

— Ba nu e voie ! Cuirasatul nu mai e al nostru. Japonezii ne vor împușca pentru asta.

Micimanul Karpov, un tînăr impulsiv, aprins, cu trăsături de mongol, cînd se revolta, cînd se tînguia :

— Ce rușine !

Camarazii lui îl linișteau :

— În felul ăsta izbăvim de pieire echipajul și răniții.

El le-o reteza violent :

— N-am venit aici ca să ne izbăvim, ci ca să ne batem ! Numai la mănăstire te duci să te izbăvești !

Într-adevăr, cele ce se petreceau îl îndureraseră mai adînc ca pe alții. În luptă, nimeni nu-și riscase viața mai mult ca acest tînăr ofițer. Înfruntînd incendiile, el alerga aprig pe navă de colo colo, prin locurile descoperite, sub ploia de schije încinse. Făcea parte dintre eroii, puțini la număr, care își închipuiau că mai pot salva o cauză, sortită fatal eșecului din pricina tarelor întregii orînduiri de stat.

Unul dintre ofițeri, plîngîndu-și soarta ce-l aștepta, striga cuprins de deznădejde :

— Nobilimea noastră s-a dus !

I-a răspuns fochistul Baklanov, rînjind triumfător :

— Da, înălțimea-voastră : am făcut pe lupii, dar ne-am arătat dinții de vițel.

Boțmanul Saem încerca să-și atragă compătimirea echipajului:

— Ce înseamnă asta? De atîția ani slujesc cu dreptate și credință, iar acum sînt dat pe mîna dușmanului!

În loc de vorbe compătimitoare, auzi însă glume răutăcioase:

— Degeaba ți-ai arătat rîvna, domnule boțman. Acu o să fii nevoit să-ți cauți altă slujbă.

— Nu face nimic, boțmane, nu te necăji. În cei douăzeci de ani de slujbă, te-ai obișnuit atît de bine să snopești matrozii în bătaie, încît acu o să-ți prindă bine. O să te ia îndată portar la orice bordel.

Printre matrozi stăruia zvonul că nava avea să fie aruncată în aer sau scufundată. De aceea, mulți căutau să pună mîna pe mijloace de salvare. Alții, temîndu-se că japonezii le vor confisca bagajele, îmbrăcau uniforma nepurtată, ca să nu piardă tricoul și pantalonii. Zeci de matrozi stăteau pe platformele laterale, gata să sară în mare la cel dintîi semnal de alarmă. Cei mai fricoși se dezbrăcaseră la piele și-și țineau în brațe hainele și cizmele.

Zărind o asemenea scenă, locotenentul Pavlinov, care trecea întîmplător pe acolo, începu să-i îndemne:

— Nu vă mai pregătiți de salvare, băieți. N-o să scufundăm nava. Acum vin japonezii. Doar n-o să vă înfățișați astfel înaintea lor! Vreți să rîdă de voi?

În starea de spirit a matrozilor se produsese o schimbare. Acum ar fi fost greu să mai fie puși să lupte.

Același lucru se petrecea și cu ofițerii, manifestîndu-se cum nu se poate mai vădit pe teugă, unde se strînseseră cei mai mulți. Unii dintre ei tăceau posomorîți; alții continuau să bombănească împotriva hotărîrii comandantului Sidorov. Cel mai revoltat de predarea navei era locotenentul Vrednîi. Se uita la timonieri și la semnalizatori, viitorii martori la judecată. Tocmai cînd începuse să vorbească despre măsurile care s-ar fi putut lua pentru ca nava să nu cadă în mîinile japonezilor, sosi vestea că turela de 12 țoli de la pupa voia să deschidă focul asupra ina-

micului. Toți ofițerii de pe punte s-au făcut albi ca varul. Tremurînd ca varga, locotenentul Vrednîi a început să strige:

— Ce, au înnebunit?! Japonezii au să ne scufunde într-o clipă! Și eu sînt rănit, nu pot să înot...

Din ordinul comandantului, locotenentul Pavlinov a dat fuga la pupa și, întors pe puntea de comandă, a raportat:

— Nu se gîndește nimeni să tragă. Comendorii mănîncă niște conserve și, mi se pare, beau ceva. Am dat ordin să se arunce peste bord încărcăturile nr. 1 de la piesele rămase încărcate din timpul nopții.

Iici, colo, pe navă începeau să răsune glasuri de oameni beți. De unde făcuse trupa rost de băutură? S-a stabilit că mecanicii de la mașini aflaseră că vărsasem romul în santină și, după ei, ceilalți mecanici, fochiști și matrozi alergaseră toți la cală, cu căldări și cu ceainicele mari de aramă. E drept că romul avea impurități, gunoaie, sclipiri de lubrifiant, dar aceasta nu-i oprea pe matrozi. Ei îl curățau numaidecît, trecîndu-l prin vată, de care își făcuseră rost de la infirmerie.

Cu fiece clipă apăreau tot mai mulți oameni beți, tot mai îndrăzneți. Ofițerii stăteau rezervați, dîndu-și seama că nu mai aveau autoritate asupra lor. Nu mai făceau gălăgie nici chiar atunci cînd vreun matroz le vorbea cu țigara în gură.

Întîlnindu-se pe puntea tunurilor cu locotenentul Vrednîi, mecanicul Țunaev, poreclit de matrozi „Omul de tuci", l-a oprit:

— Vreau să vă plătesc datoria, înălțimea-voastră.

— Nu-mi amintesc să ai vreo datorie la mine.

— În schimb, eu mi-amintesc bine, înălțimea-voastră. Să tot fie vreo trei luni de atunci, m-ați băgat la carceră fără nici o vină.

Locotenentul Vrednîi s-a schimbat deodată la față și barbișonul ascuțit, roșcat, i-a tresărit. N-a mai avut timp să rostească o vorbă. S-a rostogolit pe punte. Totul se petrecuse atît de repede, încît nimeni dintre cei din jur nu observase unde fusese lovit. Încleștîndu-și pumnii grei ca plumbul, Țunaev și-a încovoiat

fioros trupul uriaș, ciolănos, și a dat să se repeadă din nou la ofițer, dar fochistul Baklanov l-a înșfăcat de mînă :

— Mai întîi, nu se cade să dai în cei căzuți jos ; apoi, e rușine să te repezi la un om rănit. Și, în sfîrșit, nu trebuie să faci tărăboi. La Petersburg să-ți arăți voinicia, nu aici.

— Da' ce fel de rănit e ăsta ? Se preface, îl știe toată lumea !

— Asta poate s-o judece numai doctorul.

În timp ce fochistul și mecanicul se ciorovăiau, locotenentul Vrednîi a sărit în picioare și a luat-o la fugă, ascunzîndu-se în cabina lui. Țunaev își tot ocăra prietenul, dar acesta, fără să ia seama la vorbele lui, i-a spus pașnic, rînjind :

— Lasă, nu te mai aprinde atît. Mai bine, ia spune-mi : ce e coada și ce-i codașul ? Coada-i coadă, e limpede, dar codașu ce-i ? N-o fi cumva ce-i sub coadă, ai ?

Matrozii izbucniră în hohote de rîs. Țunaev se domoli și el.

Lacătul de la magazia de băuturi a ofițerilor a fost spart. Înăuntru se aflau felurite vinuri. Toate sticlele au dispărut în cuferele matrozilor.

Privind de la comandă la matrozii care răcneau jos, pe punte, Sidorov spuse oftînd :

— De-ar veni japonezii mai repede. Cine știe ce se poate întîmpla acum pe navă cînd sînt atîția oameni amețiți de băutură.

Contraamiralul Nebogatov se întorsese pe cuirasatul său și convocase acolo pe comandanții navelor în subordine. Curînd, o șalupă japoneză a acostat lîngă bordajul cuirasatului *Oriol*. În ea se aflau comandantul cuirasatului *Seneavin*, căpitanul de rangul I Grigoriev, și comandantul cuirasatului *Apraxin*, căpitanul de rangul I Lișin. Luîndu-l pe Sidorov, șalupa s-a îndreptat spre cuirasatul *Nicolae I*.

Un torpilor japonez se îndrepta spre noi. Distrugerea documentelor secrete era pe sfîrșite. Ajutorul ofițerului cu navigația, Larionov, care fusese grav rănit,

s-a ivit pe puntea tunurilor. Era de nerecunoscut : cu vestonul plin de sînge, cu un epolet fără o steluță ; brațul stîng, capul și fața îi erau pansate ; numai ochiul drept îi era descoperit. Nu putea să meargă singur. Îl sprijineau de brațe doi matrozi, iar înaintea sa, călcînd solemn ca la înmormîntare, un semnalizator ducea un hamac de doc în care fuseseră puse istoricul navei, jurnalul de bord, hărțile marine și codurile de semnale. În hamac au mai fost puse cîteva obuze de 75 milimetri și bocceaua s-a prăbușit zgomotos în mare, printr-un sabord. Aceasta se petrecea în clipa cînd torpilorul inamic acostase la pupa cuirasatului nostru.

Matrozii japonezi, înarmați cu puști, săreau repede pe puntea cuirasatului. Au venit circa o sută de oameni. Împreună cu ei, sosiseră patru ofițeri, printre care căpitanul locotenent Nakagawa, cel mai mare în grad, numit comandant al navei noastre. În cîteva clipe, matrozii japonezi, executînd ordinele ofițerilor, s-au împrăștiat prin toată nava, luînd sub pază turelele rămase întregi, secțiile de torpile, magaziile de muniții și de pulbere, dinamurile și alte obiective. O parte dintre matrozii lor, fără arme, au coborît la mașini și la căldări.

Ai noștri chefuiau înainte fără a se sinchisi de prezența japonezilor. Caporalii mecanici Gromov și Nikulin, mecanicul Țunaev și un fochist ședeau pe pupa unei vedete torpiloare pe jumătate distrusă. Înaintea lor aveau cîteva cutii de conserve cu carne și o găleată cu rom. De pe vedetă răsunau glasuri care cîntau :

Să ne lepădăm de lumea veche
Să ne scuturăm picioarele de pulberea ei...

Vtornik, cîinele nostru care ne însoțise de la Revel pînă la Țușima, nu putea nicicum să se împace cu prezența japonezilor la bord. Vedea că arată la față altfel decît marinarii ruși. Pare-se însă că nu-i plăcea mai cu seamă felul cum miroseau. E drept că nu-i

mușca — nu era în firea lui să se repeadă la om. Dar, zburlindu-și părul roșcat și rînjind, lătra la japonezi cu atîta furie, de parcă ar fi avut cu ei o răfuială personală. Nimeni nu putea să-l facă să tacă. Știind ce cuminte era de obicei, toți se mirau văzînd că de astă dată nu-și asculta stăpînii. Nu-și dădeau seama că bietul cîine asurzise din pricina canonadei și a exploziilor obuzelor inamice. Alungat de pe puntea superioară pe aceea a tunurilor, nu se astîmpăra nici acolo. Oriunde dădea cu ochii de japonezi, se spetea lătrînd, de parcă ar fi vrut nici mai mult nici mai puțin decît să-i gonească de la bord.

Sidorov s-a întors pe la orele două. În clipa aceea, noi stăteam aliniați la front pe puntea superioară. Japonezii hotăriseră să mute cam două treimi din echipajul nostru pe cuirasatul lor *Asahi*. Grupului care pleca i s-au alăturat ofițerii: inginerul mecanic șef Parfenov, inginerul mecanic auxiliar Rhums, locotenenții Modzalevski și Satkevici, micimanii Sakkelari și Karpov, și prim-auditorul Dobrovolski.

Sidorov ne-a adus la cunoștință condițiile predării:

— Domnilor ofițeri, dumneavoastră vă păstrați armele, avutul personal și banii. Ulterior, vi se va acorda dreptul de a vă întoarce în patrie, dacă veți semna angajamentul de a nu mai lua parte la acest război. Trupa poate de asemenea să-și ia lucrurile personale și banii...

Japonezii nu l-au mai lăsat pe Sidorov să vorbească, invitîndu-l să ia loc imediat în șalupa lor. În urma lui au coborît și ceilalți ofițeri desemnați. Apoi a început coborîrea matrozilor în barcazuri. M-am dus de bunăvoie cu cei transbordați, căci doream să văd cuirasatul japonez. Inginerul Vasiliev stătea pe puntea mijlocie, sprijinindu-se în cîrjă. M-am repezit să-mi iau rămas bun de la el. Strîngîndu-mi mîna, m-a povățuit:

— Păstrează-te pentru o muncă mai importantă. Sînt în perspectivă evenimente grandioase. Ține minte: de astăzi începe un nou capitol în istoria Imperiului Rus...

Lîngă Vasiliev, preotul Paisi se uita mirat la japonezi. Descoperindu-se, fochistul Baklanov strigă dinadins tare și răspicat:

— Rămîi cu bine, țap cu sarafan!

Preotul clipea zăpăcit, în hohotele de rîs ale matrozilor.

Am coborît în barcaz, cu geamantanele mele de pînză, umplute mai mult cu cărți decît cu lucruri. În clipa cînd am pornit, remorcați de o șalupă, m-am uitat pentru ultima oară îndărăt. Fără să știu de ce, mi-a înviat în minte un episod din copilăria îndepărtată. Aveam cinci ani. Sub razele fierbinți ale soarelui de după-amiază, pe cîmp, mama secera secara. Rămas singur, eu mă jucam de-a războiul, alergînd și țipînd pe miriște. Ciomagul din mîinile mele ținea loc de armă, de suliță, de tun. Turcii imaginari se prăbușeau sub loviturile mele, ca spicele de secară retezate de secera mamei. O claie de snopi părea în ochii mei o cetate inamică. Am atacat cetatea și, împiedicîndu-mă de brazdă, am căzut din goană cu fața în coada țepoasă a unui snop. Simțeam sîngele sărat pe buze și o durere ascuțită în ochiul stîng. M-am repezit plîngînd la mama, iar ea, speriată, m-a strîns la piept și mi-a spus mîngîietor și cu dojană:

— Ah, Aleoșa, Aleoșa... Băiețelul meu nebunatic! Trebuie să ne rugăm lui dumnezeu și cînd colo ție ți-a trăsnit prin cap să te războiești! Asta nu-i face pe oameni fericiți.

De atunci trecuseră douăzeci și doi de ani. În acest răstimp trăisem multe, văzusem și citisem multe. Înviindu-mi în cuget viața mea de pînă atunci, mi-am amintit cele spuse de un filozof: „Pînă la patruzeci de ani, omul e un text, iar după patruzeci, comentariu la acest text...“ Mai aveam mult pînă la acea vîrstă. Și, dacă filozoful spusese un adevăr, atunci călătoria pe cuirasatul *Oriol,* și mai ales ultimele treizeci și șase de ore cînd împreună cu toți ceilalți simțisem suflul nimicirii și al morții, textul, registrul sufletului meu crescuse nespus...

Cuirasatul se legăna alene pe apa ușor învălurată. Vopseaua de pe el arsese, se scorojise. În ajun fusese negru; acum era cenușiu, de parcă ar fi încărunțit în luptă.

Cînd cuirasatul *Oriol* se predase, comandantul său, Nikolai Viktorovici Iung, grav rănit, fusese mutat de la postul chirurgical în rezerva pentru contagioși. Această cabină, mică, prelungă, cu un singur iublou, scăpase neatinsă în timpul luptei. Cu toate incendiile care izbucniseră la bord, pe pereții și pe tavanul ei sclipea și acum emailul alb. La capătîiul unicului pat de fier prins de perete era o măsuță, iar la picioare un scaun.

Comandantul, cu stomacul și ficatul străpunse de schije, cu un umăr zdrobit și cu răni superficiale la cap, zăcea într-o stare deznădăjduită, delirînd. La rugămintea ofițerilor noștri, în ușa rezervei fusese pusă o santinelă care nu lăsa pe nimeni să intre, mai ales pe matrozii japonezi. Această măsură fusese luată pentru ca Iung să nu afle că nava lui se predase. Se zbătea chinuitor între viață și moarte, făcînd cabina să răsune cînd de gemete, cînd de țipete. Lîngă el ședea tot timpul ordonanța, matrozul Maxim Iakovlev, numit în locul lui Nazarov care fusese ucis, și din cînd în cînd medicul-șef al navei venea să-l vadă.

Iung a început să-și revină abia a doua zi, 16 mai, spre seară.

Ordonanța, matrozul Iakovlev, om cu carte puțină și cam mărginit, povestea mai tîrziu despre el:

— De îndată ce comandantul și-a venit în fire, din păcate, niște japonezi s-au uitat pe ușă. El a întrebat: „Ce-i cu oamenii ăștia la noi?" A trebuit să-i spun: „Ne-am predat, înălțimea-voastră". El s-a ridicat pe pernă, ceva mai sus, și a izbucnit în plîns. Pe urmă, a început să vorbească de nu știu ce sobor al zemstvei: „Războiul rușinos s-a sfîrșit, zice, și mie-mi vine sfîrșitul. Iar tu, Maxime, poate că o să faci parte din soborul zemstvei." Toată fața comandantului era udă de lacrimi. Mă cuprinsese mila. Oricum, a fost un om

bun. Mă gîndeam: iar i se încurcă gîndurile. Auzi vorbă — cum să stau eu laolaltă cu nacialnicii zemstvei, ba chiar în sobor? La noi, în sat, avem un singur nacialnic pămîntean, dar și ăla e așa, de nu știi cum să scapi de el. Curată fiară. Cînd iese la cîmp, mai bine să-l ocolești la o verstă depărtare. Altfel, te snopește în bătaie. Comandantul a stat de vorbă cu mine și a plîns iar. Pe urmă, mi-a poruncit să chem doctorul...

Bineînțeles, cînd vorbea cu ordonanța, Iung nu avea în vedere niște administratori de zemstvă. În tinerețe, pe cînd era miciman, Iung se încadrase în mișcarea revoluționară. În 1880, cînd s-au făcut arestări printre marinari, el a scăpat de închisoare numai datorită faptului că se afla într-o cursă în jurul lumii.

Pentru ce acum, cînd se afla pe patul morții, se gîndise deodată să-și lumineze ordonanța? Pesemne că dorise să aibă o mîngîiere cît de mică, înainte de a muri. Escadra fusese înfrîntă, iar nava pe care el o apărase cu atîta vitejie s-a predat. Nu-i mai rămînea decît să se întoarcă în gînd la vechile idealuri, uitate, poate, de mult.

După ce l-a vizitat, medicul-șef Makarov s-a dus imediat la infirmeria navei. Acolo se afla, printre alți ofițeri răniți, ajutorul ofițerului cu navigația, locotenentul Larionov. Medicul s-a dus la el și l-a rugat:

— Uite ce e, Leonid Vasilievici: comandantul a aflat de la ordonanța sa că ne-am predat. Am căutat să neg, dar el nu mă crede. Te roagă să treci pe la el. Du-te de-l liniștește. Acum e pe deplin conștient.

Doi matrozi l-au sprijinit pe Larionov pînă la rezerva de contagioși; a intrat singur în cabină.

Iung, pansat peste tot, ședea pe jumătate culcat. Trăsăturile chipului său întunecat deveniseră mai ascuțite. Brațul lui drept, legat pe o stinghie, era acoperit cu cearșaful; mîna stîngă, dată la o parte, îi tremura. Privindu-l țintă pe Larionov cu ochii săi albaștri, l-a întrebat cu glas hotărît:

— Leonid, unde ne aflăm?

Locotenentul nu putea să-l mintă pe prietenul răposatului său tată, pe omul care făcuse atît de mult

pentru el. Doar crescuse sub ochii lui. În afara serviciului, comandantul îl tutuia ca pe un om apropiat. Îl chemase tocmai pentru a afla de la el adevărul. Însă uneori adevărul arde mai rău decît fierul înroșit. Atunci, la ce bun să se sporească suferințele unui muribund? Pe de altă parte, el putuse afla adevărul despre situația în care se afla nava și de la altcineva, nu numai de la ordonanță. Și ce va spune comandantul auzind un neadevăr evident, de vreme ce văzuse japonezii cu ochii lui.

Larionov șovăi o clipă, apoi răspunse:

— Ne îndreptăm spre Vladivostok. Mai avem o sută cincizeci de mile.

— Dar de ce mergem atît de încet?

— *Ușakov* rămîne în urmă...

— Leonid, nu cumva mă minți?

Simțind un nod în gît, Larionov se sili să răspundă:

— Nikolai Viktorovici, cînd v-am mințit eu?

Și, ca să-și ascundă tulburarea, ofițerul se aplecă și luă mîna comandantului. Era rece, ca a unui cadavru, dar tremura încă. Moartea își desăvîrșea opera.

Comandantul știa că și medicul-șef Makarov, și ofițerul cu navigația Larionov îl amăgeau, dar o făceau numai de dragul lui. Nu mai voi să învinuiască pe tînărul la care ținea, pentru neadevărul evident. Dimpotrivă, se prefăcu că crede ceea ce îi spusese și-l rugă:

— Dă-mi o țigară.

Trase grăbit trei fumuri și deodată țigara căzu jos din mîna lui tremurătoare. Agonia nu dură mult. Muribundul gemu și clătină din cap, parcă ar fi negat ceva. Din piept îi scăpă un suspin adînc, ca al unui om care a aruncat de pe umeri o povară coplesitoare, și el se întinse pentru ultima oară, într-o mișcare de oboseală. Chipul lui cu barbișonul blond, stingîndu-se, devenea din ce în ce mai aspru, mai sever. Ochii lui albăstrii, care pînă atunci rătăceau de colo colo, rămaseră fixați asupra plafonului alb, privind cu încordare un singur punct, ca pentru a dezlega cine știe ce taină.

Larionov ieși din cabină gîrbovit. Umerii îi tresăreau.

Comandantul Iung nu luase cîtuși de puțin parte la predarea navei. În consecință, ofițerii noștri au hotărît că i se cuvenea drept mormînt marea. Japonezii și-au dat aprobarea.

A doua zi, trupul neînsuflețit, cusut în pînză, acoperit cu pavilionul „Sf. Andrei", cu o greutate legată de picioare, era gata pentru ceremonia funebră. Zăcea pe o scîndură, tocmai la marginea dunetei. La picul pe jumătate rupt fîlfîia steagul coborît în bernă al Soarelui-Răsare. După slujbă, doi matrozi au ridicat scîndura de un capăt. Japonezii au dat onorul. În răpăitul tobei care bătea pornirea, în salvele de puști, trupul comandantului a alunecat peste bord.

După o jumătate de oră, un ofițer japonez i-a înmînat lui Larionov, singurul ofițer cu navigația rămas pe cuirasat, un pătrățel de carton. Pe el era trecută o notă din jurnalul de bord. Nota indica coordonatele punctului care fusese hărăzit drept mormînt comandantului navei:

„Latitudine 35° 56'13
Longitudine 135° 10'".

11. PE CUIRASATUL JAPONEZ *ASAHI*

O șalupă cu aburi japoneză trăgea la remorcă trei barcaze mari. Într-unul dintre ele, plin cu matrozi ruși, ședeam și eu, împreună cu tovarășii mei apropiați. La început, toată lumea tăcea și se uita cu încordare la cuirasatul *Asahi,* spre care ne îndreptam. Căzuți în puterea inamicului, eram acum mutați unde voia el. Ce se va întîmpla mai departe cu noi? Botmanul Voevodin ședea aplecat, parcă s-ar fi gîndit la cine știe ce problemă complicată. Galvanorul Golubev își arcuia stăruitor sprîncenele bălane. Privind printre gene, fochistul Baklanov zîmbea enigmatic propriilor sale gînduri.

Cineva spuse oftînd:

— Am încheiat-o cu războiul.

Un alt glas îi răspunse numaidecît :

— Da, ne-am canonit, ne-am canonit, și pentru ce ?

Scuturînd din cap, galvanorul Kozîrev spuse vesel :

— Slavă domnului, n-am vărsat sîngele altuia și n-am pierdut nici un pic dintr-al meu. Am avut noroc. Parcă am scăpat de o soacră rea. Acum aș trimite o scrisorică alor mei.

Un caporal timonier zise grav, cu glas gros :

— Ce-or să-ți mai tragă japonezii cu vergi de armă peste dos !

Toți se uitară speriați la el.

— S-ar putea să ne facă așa ceva, ai ?

Se auziră și alte glasuri.

— Ei, dacă ne-ar trage numai cîte o mamă de bătaie, ar fi floare la ureche. Mi-aș da singur nădragii jos. Dar dacă au să se apuce să ne spînzure de vergi ca pe niște pești la uscat, ei, atunci să vezi ce-om mai urla !

— S-ar putea chiar să ne jupoaie de vii. Ce știu ei ?

— Da, nu știu nimic ! se oțărî boțmanul Voevodin. Atîta numai că escadra noastră au nimicit-o, iar a lor a rămas întreagă.

Zîmbind ironic, fochistul Baklanov îl sfătui :

— Lasă-i, boțmane, să cotcodăcească înainte de moarte.

Sub bolta senină a cerului marea strălucea, învăluită într-o pîclă ușoară, viorie. Navele inamice semnalizau de zor. În pupa noastră foiau șalupele și bărcile. Japonezii repartizau pe navele lor prizonierii de pe *Seneavin, Apraxin* și *Nicolae I.*

Șalupa cu aburi care ne remorca a făcut un rondou brusc și a început să se apropie de cuirasatul *Asahi.* Îl priveam curioși și neliniștiți. Vopsit cenușiu, protejat în întregime de cuirasa de oțel, fumega gros pe amîndouă coșurile. Numeroasele lui guri de foc, care în ajun semănaseră moartea în escadra noastră, acum tăceau amenințătoare. Ne uimea, mai mult ca orice, faptul că pe el nu se vedeau nici un fel de semne ale duelului de artilerie. Nici un element din suprastructura lui nu era deteriorat, iar pe bordaje nu se vedeau nici măcar zgîrieturi, în vreme ce cuirasatul

nostru *Oriol* fusese transformat într-o ruină pîrjolită, plutitoare. Cum se putuse întîmpla una ca asta? Ce, *Asahi* fusese fermecat împotriva obuzelor noastre?

Ne-au trecut pe toți fiori reci, cînd, ajunși la scară, am început să urcăm spre puntea superioară. Cum au să se poarte japonezii cu noi? Ei și-au întîmpinat însă foștii inamici cum nu se poate mai prietenoși, zîmbind și spunînd într-una:

— O, riuski, riuski...

Ofițerii noștri au fost conduși în cabine, iar matrozii în cazărmile de la prova. Fiecăruia i s-a dat numaidecît cîte un pachet de țigări, indiferent dacă era fumător sau nu. Apoi, japonezii au început să pregătească pentru prizonieri masa, compusă din conserve americane de carne și pesmeți albi. Nimeni nu se așteptase de la japonezi la o asemenea atitudine față de noi. Pentru mine, însă, toate acestea s-au lămurit cînd mi-am pus singur întrebarea: ce puteau să aibă împotriva noastră? Tirul nostru fusese prost. *Asahi* avusese foarte puțin de suferit de pe urma focului nostru, iar din echipajul său fuseseră uciși doar un ofițer și șapte matrozi, și vreo douăzeci de oameni răniți. Nava era curată, îngrijită, totul la bordul ei se afla într-o ordine exemplară. După cum s-a constatat, ea se alesese doar cu bordura unui tambuchi spartă și cu o treaptă de scară distrusă. Asta era tot ce făcuserăm noi, zvîrlind asupra inamicului, numai de pe *Oriol,* circa patru sute tone de obuze. În afară de aceasta, predasem japonezilor patru cuirasate, împreună cu amiralul și cu statul său major. Nu aveau decît să ne fie recunoscători: dobîndiseră cu ușurință victoria pe mare.

Prinzînd curaj, matrozii noștri s-au așezat la masă și au început să scoată din cufere sticle de tot felul, pline cu vinuri scumpe. Toate fuseseră luate din magazia ofițerilor de pe cuirasatul *Oriol.* Sorbeau din căni mari xeres, marsală, porto, maderă, șampanie și tot felul de lichioruri. Moralul oamenilor se ridica repede. Cazarma de la prova, unde luam și eu masa,

devenea tot mai animată. În ușă stăteau două santinele japoneze, uitîndu-se curioase la matrozii ruși. Careva dintr-ai noștri strigă :

— Băieți, haideți să le facem cinste și japonezilor !

Propunerea fu aprobată de toată lumea.

Li se dădu cîte o cană de lichior. Japonezii refuzau stăruitor băutura, spunînd ceva în limba lor și clătinînd din cap. Rușii însă îi îmbiau :

— Gustați numai. Doar e o băutură boierească. N-ați avut parte de așa ceva de cînd sînteți pe lume.

O santinelă luă cana și-și lipi buzele de ea. O fi vrut doar să vadă cum e băutura, dar buzele parcă i se prinseseră de cană și sorbeau, fără să se mai dezlipească de ea, licoarea groasă, dulce și aromată, de 80 de grade. Apoi bău și cealaltă santinelă tot atîta. După vreo zece minute, amîndoi japonezii ședeau împreună cu matrozii ruși și zîmbeau vesel, de parcă nici n-ar fi fost vreodată dușmani.

Matrozii ruși începură să-și pună din nou întrebarea pe care și-o puseseră dimineața pe *Oriol* : la urma urmei, cu cine luptaseră în ajun ?

— Cu escadra engleză, susțineau unii.

— Cu cea japoneză, afirmau alții.

— Ce, sînteți chiori ? N-ați văzut că vopseaua de pe tunurile japoneze n-a ars ? După atîta tragere, n-ar fi putut să rămînă întreagă.

— Asta nu înseamnă nimic. Au vopsea bună, atîta tot. S-ar putea să fie însă și altceva : să-și fi vopsit din nou tunurile.

— Bine, dar unde ne-am zvîrlit noi toate proiectilele ?

— Marea-i mare, au loc destule.

Încercam să-i lămuresc că nu fuseserăm bătuți de englezi, ci de japonezi. Nu o escadră întreagă, dar nici măcar o navă a unei alte puteri n-ar fi putut lua parte la bătălia de la Țușima fără ca acest lucru să se afle pînă la urmă, ceea ce ar fi dus la alte complicații internaționale.

Fochistul Baklanov m-a întrerupt:

— Ajunge! M-am săturat tot pritocind una și aceeași poveste. Japonezii ne-au învins prin tehnica lor, prin priceperea cu care stăpînesc această tehnică. E limpede. Dacă ambele părți ar fi fost înarmate doar cu ciomege, ei, atunci japonezii nu ne-ar fi ținut piept în ruptul capului. Sînt oameni pirpirii, slăbănogi. Dar toate astea-s prostii. Vreau să vă întreb ceva mai însemnat.

— Zi-i, prietene, dă-i drumu...

— Voi cum credeți, pe țar și pe țarină i-or apuca vreodată pîntecăraia, au ba?

În loc de răspuns, oamenii izbucniră în rîs.

Mai mulți matrozi beți răcneau un cîntec bine cunoscut de cei din escadra a II-a:

Lîngă Skagen cînd eram,
În Ermak strașnic trăgeam.
De japonezi ne temeam,
Pe pescari praf îi făceam...

Unul din matrozii japonezi începu să zbiere și el cine știe ce cîntec de-al său, neînțeles de noi. Ars de soare, fălcos, își subțiase ochii negri și, legănîndu-se pe picioare, cînta cu foc. Celălalt, mărunțel, numai piele și oase, negricios, își rînjea dinții și, vînturîndu-și de zor mîinile subțiri, ținea mult să le demonstreze ceva matrozilor ruși. Mecanicul Semionov, care se îmbătase turtă, îl opri, bolborosind:

— Stai! Acum o să-ți spun eu ceva. Ascultă: pentru ce ne-am războit, eu și cu tine? Pentru boieri, nu? Tu te-ai străduit să-i birui pe ruși, ca să zicem așa, ți-ai pus viața în primejdie, dar ia să te-ntreb: o să-ți dea careva, hai să zicem, o mie de ruble, ca să-ți mai încropești gospodăria? Aș! Pe dracu! N-ai să capeți nimica de la boierii tăi. Iată, ai fi putut să mă omori. Și eu am lăsat acasă doi copii. Ce s-ar fi ales de ei? Ar fi ajuns cerșetori. Mecanicul Semionov îl scutură pe japonez de umăr: Dar tu, cîți copii ai?

Japonezul spuse ceva în limba lui, iar Semionov urmă bucuros :

— Ei, vezi ? Ai trei copii. Dacă te-aș fi omorît eu pe tine, ar fi ajuns și ei cerșetori. Iată, frate, cum stăm. Degeaba ne-am războit noi, eu și cu tine, din prostie. Iar dacă e vorba să împărțim pămîntul, hai s-o facem fără boieri. Of, frate, am să-ți spun o vorbă rusească adevărată, ca unui prieten... N-ai auzit niciodată o vorbă ca asta. Stai să ți-o spun... Ptiu, drăcie, am uitat-o ! Mai bine vino să te pup...

Semionov îl cuprinse în brațe pe japonez, îl sărută cu foc și se înduioșă nespus. Pe fața lui murdară șiroiau lacrimile. Își scoase ceasul de buzunar și-l întinse japonezului :

— Ia, prietene. Să-l ai amintire de la mecanicul Semionov.

Japonezul privea ceasul, fără să priceapă că i-l dăruise.

— Ce tot îl învîrți în mîini ? E un ceas de la Varșovia. M-a costat douăsprezece ruble și cincizeci.

Mecanicul vîrî ceasul în buzunarul japonezului. Abia atunci înțelese acesta despre ce era vorba și-și rînji dinții albi. La rîndul său, îi dărui lui Semionov un portțigaret de baga, împodobit cu imaginea unui balaur.

Japonezilor nu le-a fost dat să petreacă mult cu noi. Comandantul gărzii sau, poate, subofițerul de cart a intrat în cazarmă și i-a pus sub stare de arest pe amîndoi. Plecînd de la noi, sub escortă, se uitau îndărăt și ne strigau :

— Riuski... riuski...

Mă gîndeam ce profund adevăr era în vorbele mecanicului beat. Ce rost avea războiul, pentru el și pentru matrozul japonez ? La ce folosea el muncitorilor și țăranilor dintr-una sau din cealaltă țară ? Mi-am amintit cum o dată, la un iarmaroc, am avut prilejul să văd, pentru douăzeci de copeici, cum se băteau doi cocoși. Dresați în acest scop, cocoșii luptau

cu furie : se izbeau cu pintenii, cu ciocul, în creastă, în cap, în ochi. Şi ce au căpătat pentru aceasta cocoşii slutiţi şi însîngeraţi ? Nimic. Ei îşi arătau zelul, iar buzunarul stăpînului lor se umplea de bani.

Acelaşi lucru, însă în proporţii mai mari şi mult mai îngrozitoare, se petrece cu oamenii trimişi să lupte în războaiele imperialiste. Nu acei care-şi pun viaţa în primejdie, care luptă pe cîmpul de bătaie au ceva de cîştigat. Va pricepe muncitorimea din lumea întreagă acest adevăr simplu ? Cînd va întoarce ea armele împotriva aţiţătorilor la război ?

În aceeaşi seară, navele japoneze şi cuirasatele ruseşti care se predaseră au pornit la drum. Aflasem de la japonezi că mergem la Sasebo. A doua zi, însă, cuirasatul *Asahi* şi crucişătorul *Asama,* fără a se şti de ce, au rămas în urma escadrei şi au escortat, separat, cuirasatul *Oriol* spre portul Maidzuru. Am bănuit numaidecît că se întîmplase ceva cu nava noastră. Mai pe urmă s-a aflat că presupunerile noastre erau întemeiate.

12. O NEAŞTEPTATĂ MANIFESTARE DE VITEJIE

Făcînd ordine pe cuirasatul *Oriol* aşa cum înţelegea el, comandamentul japonez a strîns pe toţi ofiţerii ruşi grav răniţi la infirmeria navei, o cabină mică cu şase paturi curate. Dar nu era îndeajuns pentru toţi. De aceea, cinci dintre răniţi s-au culcat pe saltele puse jos, pe puntea udă.

Venise noaptea spre 16 mai. Cuirasatul naviga cu maşinile proprii, despicînd apele mării străine. Nava mutilată se cutremura, fierul ei scrîşnea, protestînd parcă împotriva silniciei ce i se făcuse. Cablul electric fiind întrerupt, infirmeria era luminată doar de un felinar cu ulei, atîrnat pe perete, lîngă uşă. Cabina era cufundată în semiîntuneric. Felinarul se legăna uşor. Pe emailul sclipitor al pereţilor jucau tot felul de umbre, părînd că mişcarea lor imaterială nu se va

mai sfîrși. Niciodată zgomotele de pe navă nu ajungeau acolo decît foarte slab. Cînd și cînd, ofițerii răniți gemeau, delirau. Alții cereau apă. Deodată, unul sărea în sus, se uita buimac împrejur și se prăbușea la loc. Alteori, în infirmerie domnea o tăcere atît de adîncă, de parcă viața i-ar fi părăsit pe toți cei de acolo.

Într-o asemenea clipă, ușa de fier a infirmeriei s-a deschis fără zgomot. Un om cu salopeta soioasă, plină de ulei, și cu șapca la fel, dată pe ceafă, a trecut pragul, intrînd încet, ca o umbră. S-a oprit lîngă ușă și, numărînd parcă răniții, și-a îndreptat privirea în tăcere de la unul la altul. Fața lui, ușor ciupită de vărsat, era slăbită, istovită, dar în ochii cenușii ardea flacăra unei hotărîri. Era sergentul mecanic auxiliar Osip Feodorov. Cu glasul răgușit, ca mulți oameni din meseria lui, spuse :

— Vreau să scufund cuirasatul. Îmi dați voie ?

Gîndul acesta mocnea de mult în mintea lui. Ar fi vrut ca ofițerii să-i dea încuviințarea. Dar ei tăceau. Feodorov privi în jur, neliniștit, fiindu-i teamă să nu capete alt răspuns decît cel pe care-l dorea. Privirea lui se opri asupra unui pat, pe care pătura se mișca. Omul întins cu fața la perete, fără să se întoarcă și fără să ridice capul, răspunse tărăgănat, cu glas surd și răgușit, ca cel din urmă geamăt :

— Scufundă-l.

Sergentul mecanic auxiliar nu-i văzu fața, dar, după voce, i se păru că aceste cuvinte fuseseră rostite de ofițerul cu navigația, locotenentul Larionov. Feodorov nu știa dacă ceilalți ofițeri erau de acord cu această hotărîre ori dormeau și nu auziseră nimic, dar ei nu se împotriviseră și el ieși închizînd cu grijă ușa.

Trecu un sfert de ceas. Unul dintre răniți începu să delireze cu glas tare. Se treziră și alți ofițeri. Începură să se audă din nou gemete. Un rănit ridică ușor capul și, uitîndu-se în jur, spuse :

— Mi se pare că cuirasatul dă bandă. Observați, domnilor ?

— Da, și mie mi se pare, încuviință altul.

Gemetele încetară. Cîtva timp se așternu tăcerea, parcă ar fi tras toți cu urechea. Mașinile funcționau, dar nava nu se redresa. Unul dintre răniți se ridică în capul oaselor.

— Fără îndoială, pe *Oriol* e ceva în neregulă.

— Nu cumva ne scufundăm ? întrebă careva de pe saltelele puse pe jos.

— Mai bine să se termine odată decît să ne chinuim atîta.

— Ba nu. Care nu ține la viață n-are decît să sară peste bord.

Se stîrni neliniște și în alte compartimente ale navei. Matrozii ruși care nu se culcaseră încă își trezeau din somn tovarășii adormiți și le spuneau ce se întîmplase. Trezindu-se, aceștia holbau ochii năuci. Toți se simțeau ca niște condamnați la moarte. Același lucru se petrecea cu japonezii. Neștiind care era cauza înclinării cuirasatului, aruncau în jur priviri întrebătoare, apoi își spuneau ceva speriați. Printre ei încă nu se iscase panica, dar încetase orice activitate la căldări, la mașini și în alte părți ale navei. Unii dintre japonezi stăteau încremeniți. Nădăjduiau, pare-se, că nava avea să se redreseze, dar înclinarea ei creștea mereu, iar de pe puntea de comandă, fără a se ști de ce, nu se dădeau nici un fel de dispoziții.

Nimeni nu bănuia că Osip Feodorov își adusese planul la îndeplinire. El deschisese sabordurile compartimentelor de la babord și se urcase pe puntea superioară. Nu vedea ce se petrecea jos, în cală, dar își imagina limpede cum năvălea apa sărată în cuirasat. Încă cinci-șase grade, și atunci marea va învinge nava, o va răsturna cu carena în sus. Feodorov aștepta cu nerăbdare clipa aceasta, zbuciumîndu-se îngrozitor. El era defetist și pe tot drumul pînă în Extremul Orient făcuse propagandă revoluționară. N-avea fabrici sau uzine, nici pămînt sau ranguri și nici o situație înaltă. Era un om sărac, un proletar. Ce-l împin-

sese însă la o asemenea faptă ? Mintea lui Osip Feodorov fusese îmboldită la așa ceva chiar în ziua aceea, și pe neașteptate pentru el însuși. Matrozii ruși se înghesuiau pe puntea superioară, privind lung, posomorîți, bucătăria distrusă de un obuz. Cîțiva matrozi japonezi, foarte veseli, s-au apropiat de prizonieri și între ei s-a înfiripat o discuție. La început vorbea fiecare în limba lui, ajutîndu-se de mimică și gesturi. Rușii se sileau să priceapă ce spuneau cei care fuseseră dușmanii lor pînă nu demult. Osip Feodorov, care se afla și el acolo, avea impresia că japonezii sînt pașnici și prietenoși. Curînd a fost însă dezamăgit. Un subofițer japonez, mărunțel și iute în mișcări, cu fața teșită ca o scîndură, a ieșit înainte și, deodată, l-au auzit toți vorbind rusește foarte corect. Îngustîndu-și ochii negri, el spunea :

— Am auzit că pînă acum v-ați luptat vitejește cu alte neamuri. Față de noi, japonezii, nu faceți însă nici două parale. Ne-ați dat plocon patru cuirasate deodată.

— Nu le-am dat noi, ci amiralul nostru, a răspuns un prizonier.

— Dacă am fi avut alt comandant, nici un japonez n-ar fi călcat pe puntea unei nave rusești ! a adăugat altul, sfidător.

Privind piezîș spre ruși, subofițerul a urmat :

— Nu vă țin balamalele pe voi să vă măsurați cu Japonia. Noi ne-am dovedit mai tari. Pe uscat v-ați înțepat în baionetele japoneze. Iar pe mare, cu atît mai mult, n-o să ne biruie nimeni, niciodată. S-o știți asta.

Prizonierii, tot mai înciudați, au răspuns :

— Norocul vostru e că șefii noștri ăi mari s-au arătat atît de becisnici. Norodul rus e cu totul altceva.

După fiecare răspuns al rușilor, subofițerul spunea ceva în japoneză alor săi. Prizonierii nu știau dacă el traducea corect cele vorbite. Ascultîndu-l, japonezii zîmbeau însă răutăcios, rînjindu-și dinții strîmbi. În cele din urmă, dorind să fie înțeles în același timp

și de ai săi, și de prizonieri, spuse cu înfumurare, sentențios, ca la o ședință de educație națională :

— Japonia este mică, dar deșteaptă, *sakasii*. Rusia e mare, dar... cum se zice ? E proastă, *bakarasii*. Noi putem s-o facem praf cît e de mare, *hogheki-suru*...

— În privința asta rămîne de văzut, i-o întoarse lăudărosului, cu obidă, prizonierii. După voi, Rusia e *bakarasii*. E un caras de bac, nu ? Ei, Napoleon a fost mai grozav ca voi, dar și-a rupt și el dinții în acest caras. Iar voi, cu atît mai mult...

Ascultînd tălmăcirea subofițerului lor, învingătorii izbucniră în rîs, repetînd răutăcioși :

— Rosia bakarasii... Bakarasii... Hogheki-suru... Rosia...

Matrozii ruși ascultau încruntați, cu capetele plecate. Osip Feodorov era cel mai atins. Nu spunea nici un cuvînt, dar, văzînd cum își bătea joc dușmanul de Rusia, simțea clocotind în el o ură atît de năvalnică, de parcă cineva i-ar fi jignit în public mama. Întoarse capul spre pupa : acolo, la pic, în locul pavilionului „Sf. Andrei", fîlfîia pavilionul Soarelui-Răsare. De supărare, vedea negru înaintea ochilor. Simțea că-i zvîcnesc tîmplele, abia se stăpînea să nu se repeadă cu pumnii la subofițerul japonez. Atunci i-a venit gîndul de a smulge trofeul din mîinile inamicului, fie și cu prețul vieții. Cu acest gînd sfredelitor în creier, umblase posomorît de colo colo, pe navă, pînă la miezul nopții.

Iar acum, cînd apa năvălea în interiorul navei și o înclinase într-un bord, Feodorov își aduse deodată aminte că la bordul ei nu erau numai japonezi. Aceștia mutaseră două treimi din echipajul rusesc pe navele lor, dar pe *Oriol* rămăseseră încă vreo trei sute de oameni. Nu prea părea cu putință ca japonezii să-i salveze pe ruși care dormeau, neștiind că piereau de mîna unui tovarăș de-al lor. Și nici el nu va scăpa de această soartă. Îi venea să plîngă de mila tovarășilor săi, mai cu seamă a celor răniți. Simțea o dorință irezistibilă de a striga :

— Salvați-vă ! Cuirasatul se scufundă ! Eu sînt vinovatul !

În aceeași clipă, însă, alt glas parcă întreba:

— Dar cu japonezii cum rămîne? Să triumfe în voie?

Nu, cu nici un chip nu putea să se împace cu gîndul că nava lui dragă va rămîne în mîinile inamicului. Făcuse tot ce i-a stat în putere ca să nu fie așa. Își căută o prelată, se înveli cu ea și se culcă lîngă turela tunurilor de 12 țoli. Îi era mai ușor să se ducă în timpul somnului la fundul mării, cu navă cu tot. Dar nu putea să adoarmă. Prin mintea lui înfierbîntată roiau gînduri ce se băteau cap în cap. Era bucuros simțind că nava se înclina tot mai mult; în același timp însă avea vedenia înfiorătoare a pieirii frații săi. Îl scuturau frigurile. În auz îi ajunseră deodată niște zgomote neobișnuite. Prin prelată răsuna la urechea lui tropotul unei forfote febrile. Părea că toată nava trepida sub zvîcnetul a numeroase picioare; oamenii alergau în toate părțile. Sifleiele boțmanilor își amestecau șuieratul cu strigăte guturale, într-o limbă neînțeleasă. Strigătele se curmau la note înalte, bizare, pițigăiate. Aveai impresia că pe punte se dezlănțuise un măcel. Zarva se întețea tot mai mult, hărmălaia creștea. Pentru Feodorov toate acestea indicau că în ceea ce făcuse nu dăduse greș. Își zise în sine:

— A început...

Nu se mai gîndea la tovarășii. Inima lui fierbinte clocotea de bucurie la gîndul că în sfîrșit se răzbunase pe japonezi pentru vorbele lor batjocoritoare la adresa rușilor, pentru dezonoarea de la Țușima, pentru navele scufundate și echipajele înecate. Era atît de tulburat, încît își simțea inima zvîcnind în piept, și zvîcnetele ei se repercutau în tîmple, ca bătăile unei pendule. Se apropia clipa cînd nimeni nu va mai putea să salveze nava. Feodorov se gîndea că nu mai avea mult de trăit — nici cît i-ar fi trebuit pentru a fuma o țigară.

Curînd după aceea însă totul se potoli, și această liniște stranie îl îngrijoră. În primul rînd, înclinarea cuirasatul se oprise. Feodorov dădu prelata la o parte, se uită împrejur și pricepu totul: oamenii coborîseră în cale. Strivit de deznădejde, hîrîi:

— Și-au dat seama...

Clipe ca acelea prin care trecea acum li se întîmplă rareori oamenilor. Nu-l speriase apropierea morții — o așteptase în mod firesc — ci întoarcerea la viață. Și aceasta se petrecea după ce se pregătise sufletește, definitiv și irevocabil, să piară împreună cu nava.

Îl chinuia întrebarea : cum putuseră afla japonezii cauza înclinării ? Fără îndoială că aveau planurile cuirasatului *Oriol*, de care făcuseră rost mai demult, prin spioni. S-ar fi putut să-i fi ajutat însăși mecanicii auxiliari ruși, sub amenințarea baionetelor, și gîndul acesta îl chinuia nespus. Oricum ar fi fost, fapt este că luaseră măsuri și nava începuse să se redreseze. Aceasta însemna că japonezii inundaseră și compartimentele de la tribord. Acum nu mai rămînea decît să evacueze apa cu pompele din ambele borduri și avaria era complet remediată. Vreo două grade de înclinare ar mai fi trebuit pentru ca nava să se răstoarne și să se scufunde pentru totdeauna în abis. Și gîndul că hotărîrea lui rămînea astfel neîmplinită îl făcu să se cutremure de furie și să-și înfigă dinții într-un colț al prelatei, ca să nu izbucnească în urlete sălbatice.

13. ADEVĂRURI IN CARE N-AI FI VRUT SĂ CREZI...

Mă preocupa tot timpul o întrebare : la urma urmei, în ce a constat superioritatea japonezilor ? Că ei manevrau mai bine decît noi și că, profitînd de viteza de care dispuneau navele lor, ocupau poziția cea mai favorabilă, că tirul lor era precis și că proiectilele lor, deși nu străbăteau cuirasa, incendiau navele rusești și aveau un efect deprimant asupra moralului oamenilor — toate acestea le-am văzut cu ochii noștri, la 14 mai, în timpul bătăliei decisive. Dar altceva ?

Cercetam cuirasatul *Asahi*. Pe el nu exista acel lux de prisos care împovăra navele noastre, slăbindu-le capacitatea combativă. La japonezi, totul fusese construit simplu, fără nici un fel de fantezii, fără suprastructură de lemn pe puntea superioară. Prin urmare, în timpul alarmei de luptă, nu era nevoie să se scoată,

să se depoziteze, să se ascundă ceva de pe cuirasat, ceea ce le dădea posibilitatea de a fi gata de luptă în foarte scurt timp. Artileria lui era sporită cu două tunuri de 6 țoli, pe seama reducerii spațiului rezervat cabinelor ofițerești. Construcția specială a cabinei cuirasate de comandă atrăgea atenția: ambrazurile ei, spre deosebire de ale noastre, erau înguste și garantau mai bine securitatea oamenilor și a aparatelor dinăuntru. Toate turelele și redutele aveau telemetre proprii. Ambrazurile tunurilor erau atît de bine protejate, încît nici cea mai mică schijă nu putea pătrunde în interiorul turelei.

Am stat trei zile, împreună cu tovarășii mei, pe cuirasatul *Asahi*. Bineînțeles, multe din cele văzute nu le-aș fi înțeles dacă nu mi-ar fi dat lămuriri cîțiva matrozi japonezi care vorbeau rusește. În special se împrietenise cu noi unul dintre ei, un comendor. Înainte de a fi fost încorporat în marină, locuise ani de-a rîndul în orașe rusești, muncind în spălătorii. Să-l numim Iatsuda.

La noi, pe *Oriol*, trupa era împărțită în două borduri, iar bordul în două divizioane. Fiecare divizion reprezenta o companie, aflată totdeauna sub comanda unui ofițer de punte. Compania noastră era formată din matrozi de diferite specialități. În consecință, comandantul nostru de companie nu cunoștea personal pe mulți dintre subalternii săi, dacă aceștia nu făceau parte din echipajul de punte. De fapt, îndatoririle lui se reduceau la plata soldei cuvenită oamenilor. La bordul unei nave japoneze lucrurile stătea altfel. Acolo, toți matrozii care aveau o anumită specialitate făceau parte dintr-o secție, pusă sub comanda unui ofițer din specialitatea corespunzătoare: inginer mecanic, ofițer cu navigația, ofițer electrician, ofițer cu artileria sau chiar medic. O asemenea repartizare a echipajului dădea comandanților de unitate de luptă posibilitatea de a se preocupa nu numai de latura materială a îndatoririlor respective, ci și de modul în care cei de sub ordinele lor își îndeplineau sarcinile. Ei trebuiau să cunoască însușirile individuale ale fiecărui om, să-i dea calificative și să promoveze în serviciu pe cei mai

sîrguincioși, pe cei mai dezvoltați și capabili dintre matrozi.

Într-o seară, am izbutit să aflu și alte lucruri despre marina japoneză. Comandantul crucișătorului *Asahi*, comandorul Nomoto, tocmai terminase inspecția compartimentelor navei. După ce se întuneca, nu se aprindea nici una din luminile exterioare ale navei. Și, cu toate că acum japonezii nu mai erau amenințați de nimeni, toate tunurile lor erau gata să intre în acțiune; lîngă fiecare se aflau servanți de gardă. La orele 19 și 30 minute au fost distribuite hamacele. Matrozii care nu erau de serviciu puteau să-și vadă de treburile personale.

Matrozii japonezi și ruși se așezaseră pe teugă, lîngă ghiordelul cu fitilul de la care se puteau aprinde țigări. Mă aflam și eu acolo, împreună cu bețmanul Voevodin și cu fochistul Baklanov. Mirosea a mare. O adiere ușoară mîngîia obrazul. La orizont, asfințitul se stingea în spuma valurilor. Marea sclipea într-o lumină aurie. Comendorul ochitor Iatsuda ședea pe vine, în fața mea, și pufăind din mica lui lulea de aramă, *cezi*, în care încăpea tutun doar pentru două, trei fumuri își coborîse genele misterios peste ochii negri de oriental. Am discutat amîndoi, pe îndelete, despre serviciul militar. S-a mirat foarte mult aflînd că de obicei marinarii ruși nu participă la campania de navigație decît timp de cel mult patru luni pe an, iar în tot restul timpului stau la uscat, în cazărmi.

— Nu, la noi nu este așa, a spus Iatsuda. Noi stăm tot timpul ambarcați și ieșim pe mare aproape tot anul. Facem instrucție la cataramă.

Bețmanul Voevodin întrebă:

— Și pe cine îi recrutează la marină, la voi?

Am aflat că numai jumătate din matrozii de pe navele japoneze își făceau stagiul conform legii recrutării generale — patru ani în activitate și opt în rezervă. Ceilalți erau angajați voluntari. Pentru aceștia, serviciul în termen era de opt ani, și patru ani în rezervă. Se înrolau voluntari la marină mai ales cei care înainte de încorporare lucraseră ori în serviciul de cabotaj maritim, ori în întreprinderile de pescuit. Din

acești angajați voluntari se formau cei mai buni specialiști.

Marina japoneză făcea tot posibilul pentru a reține pe cei mai buni ochitori în serviciu, ca reangajați, atrăgîndu-i cu o soldă satisfăcătoare ; de ei, mai ales, depindea eficacitatea artileriei în luptă. Nu mai puțin judicios procedau japonezii și în altă privință : adunaseră pe cei mai buni ochitori din toată marina și-i repartizaseră pe navele forțelor principale. De aceea, cuirasatele și crucișătoarele cuirasate ale inamicului trăgeau mai bine decît navele auxiliare. La noi, pînă și pe cele mai moderne nave din escadra a II-a, care ar fi trebuit să aibă un rol decisiv în luptă, tunurile erau deservite de recruți și de rezerviști. Comandamentul forțelor navale rusești nu se gîndise să-i înlocuiască cu cei mai experimentați comendori din flota Mării Negre, rămasă atunci departe de teatrul de operații. Și doar această măsură ar fi putut să micșoreze simțitor succesul inamicului.

Tot de la Iatsuda am aflat și altceva care ne-a impresionat în mod deosebit. Nu toți tinerii se înghesuiau să se angajeze în armata și marina japoneză. Unii urmași ai samurailor recurgeau la tot felul de șiretlicuri ca să scape de militărie. Spaima de război îi făcea să se automutileze. Bineînțeles, legea pedepsea cu asprime pe cei vinovați de asemenea fapte, dacă ele erau descoperite. Cu toate acestea, simulanții nu dispăreau. Uneori, soldații recurgeau la mijloace care erau parcă de domeniul anecdotelor, ca să contracteze artificial o boală și să înșele pe medicii militari. Astfel, se credea că pentru aceasta ar fi fost de ajuns să mănînce coada unei vipere, fiartă în zeama ei.

— Probabil dumneata, ca un bun ochitor, ai să te reangajezi, i-am spus eu lui Iatsuda.

— Nu mă reangajez. M-am săturat de militărie. Vreau să plec din nou în Rusia.

— Pentru ce ?

— Am născocit o nouă metodă pentru scrobirea gulerelor. Ceva ce nu știe nimeni. O să cîștig bani buni.

Mă uitam la el și mă gîndeam : poate că vreo navă de a noastră, cu sutele ei de oameni cu tot, s-a scu-

fundat în urma unei lovituri trase în plin de el. Iar acum, în fața mea ședea un om mărunțel, pufăia din *cezi,* din mica lulea, și o umplea iar cu tutun, în vreme ce un zîmbet nevinovat îi flutura pe fața teșită. Ochii lui negri, gînditori, scrutau depărtarea învăluită în amurg. Își avea visurile lui fără nici o legătură cu războiul.

Puțin înainte de amiaza zilei de 17 mai, comandantul cuirasatului *Asahi,* comandorul Nomoto, l-a chemat la el în cabină pe botmanul Voevodin. Intrînd în cabină, botmanul a fost întîmpinat cu vorbele :

— Să trăiești, botmane.

Auzind graiul rusesc, Voevodin s-a uitat mirat la comandantul japonez care ședea liniștit lîngă masa de scris și, după o clipă de tăcere, a răspuns :

— Să trăiți, înălțimea-voastră.

— Ei, cum te simți pe nava noastră ? l-a întrebat comandantul căutîndu-și cuvintele rusești.

— Bine.

— Sînteți mulțumiți de hrană ?

— Da, înălțimea-voastră. Un singur lucru e prost : nu avem linguri. Iar noi nu putem să ne folosim de bețișoare. Sîntem nevoiți să mîncăm orezul cu mîna.

Fără să-și ia privirea iscoditoare de la botman, Nomoto zîmbi reținut :

— N-am ce face. Nu știam că rușii vor ajunge prizonierii noștri. La uscat, o să vă dăm linguri.

Botmanul se simți atins. Nomoto începu să-l întrebe cîți oameni de pe *Oriol* muriseră, cîți fuseseră răniți. Crezînd că va fi întrebat și despre chestiuni mai secrete, Voevodin se puse în gardă. Dar comandantul se limită la aceasta și-i comunică :

— Pe comandantul vostru, Iung, l-au înmormîntat azi în mare.

— Era rănit mortal, înălțimea-voastră.

— A fost un bun comandant ?

— Foarte bun. Trupa ținea mult la el.

Nomoto lăsă ochii în jos, rămase o clipă pe gînduri, parcă amintindu-și ceva, apoi spuse încet :

— Da, l-am cunoscut pe Iung. A fost un om destoinic. Îmi pare rău că a murit.

— Îndrăznesc să spun, înălțimea-voastră, că dacă comandantul nostru Iung n-ar fi fost rănit grav nu v-ați fi putut întîlni cu el.

— De ce?

— După cum îi era firea, el nu s-ar fi predat. Și-ar fi scufundat cuirasatul și ar fi pierit împreună cu el. A fost un om hotărît.

Urmă o clipă de tăcere stînjenitoare.

Fața de om în vîrstă a lui Nomoto s-a asprit pe dată. Privind pieziș, mînios, spre botman, ca un motan căruia cineva vrea să-i smulgă prada, a ordonat cu răceală:

— Du-te.

— Am înțeles, să trăiți.

Voevodin mi-a reprodus îndată după aceea convorbirea sa cu Nomoto. Ne-am bătut îndelung capul, întrebîndu-ne de unde l-o fi cunoscut comandantul japonez pe Iung. Auzisem de la ofițerii noștri că acesta fusese căsătorit cu o japoneză, ba chiar că avusese și un copil cu ea. Nu cumva cu acel prilej se cunoscuse comandantul nostru cu Nomoto? *

Cînd au apărut la orizont coastele Japoniei, ochitorul Iatsuda a venit la noi și, zîmbind, ne-a dat o veste uluitoare:

— Amiralul vostru Rojestvenski a căzut prizonier, împreună cu tot statul său major.

Îl săgetam pe japonez cu privirile:

— Cum, în ce împrejurări?

În loc de răspuns, Iatsuda spuse:

— Acum, războiul se sfîrșește curînd.

Coborî repede spre compartimentele de jos ale navei, spunînd că nu are timp.

Vestea s-a răspîndit printre toți matrozii ruși, dar nimeni nu-i dădea crezare. Tulburați, aceștia au izbucnit mînioși:

— Minte asiaticul!

— Că Rojestvenski e un nerod, asta o știm cu toții. Dar ca un om așa de fioros să se predea, n-am s-o cred niciodată.

— Păi, el, chiar atunci cînd ar fi văzut că se îneacă, tot l-ar fi amenințat pe amiralul Togo cu pumnul.

— Rojestvenski nu era comandant, ci adevărat balaur. Pe el nu-l puteau prinde japonezii decît mort.

La amiază, înainte de intrarea navei în portul militar Maidzuru, noi, prizonierii, am fost strînși în cazărmile de la prova și, peste puțin, am auzit ancora huruind zgomotos.

Înaintea noastră se deschideau filele unei vieți noi. Toate acestea, ca și predarea navelor, nu se întîmplaseră decît pentru că amiralul Nebogatov executase fidel ordinul comandantului escadrei, stăruind să ia drum 23 grade nord-est. *

partea a treia

REAZIMUL DE CĂPETENIE AL MAIESTĂȚII-SA

1. O NULITATE PREZENTABILĂ

Privite de la distanță, torpiloarele *Bedovîi* și *Buinîi* semănau între ele ca doi gemeni: amîndouă negre, cu patru coșuri și cu un deplasament de 350 tone fiecare. În ziua bătăliei, la 14 mai, soarta le-a făcut să se întîlnească, dar le-a încurcat rolurile. Și rezultatul a fost că drama care s-a consumat în apele Mării Japoniei s-a îmbinat spre sfîrșit cu o farsă.

Comandant al torpilorului *Bedovîi* era căpitanul de rangul II Nikolai Vasilievici Baranov. Îi mai lipsea un an pînă la cincizeci, dar, mulțumită sănătății sale înfloritoare, arăta mult mai tînăr. Provenit din echipajele de gardă, avea o ținută marțială. Barba sa mare, mătăsoasă, răsfirată în două, părul creț, dat peste cap, ochii rotunzi, fruntea bombată, nările fremătînd cu dîrzenie — toate acestea erau în perfectă armonie cu statura lui înaltă și cu umerii largi. Rareori se întîlnea un ofițer care să dea raportul unui superior atît de frumos, de falnic, cum o făcea el. Privindu-l, nu te puteai îndoi de caracterul lui hotărît: da, un asemenea comandant nu-și va pierde firea în nici o împrejurare!

Amiralul Rojestvenskî avea cea mai bună părere despre el. Sub conducerea unui asemenea ofițer, *Bedovîi* se mîndrea întotdeauna cu aspectul său „șic", fiind lăudat de comandantul escadrei cu prilejul fiecărei inspecții.

Și torpilorul, și comandantul lui erau dați mereu drept pildă celorlalte torpiloare. Nu fără motiv *Bedovîi* fusese atașat pe lîngă nava-amiral *Cneazul Suvorov,* pentru serviciul de legătură ; în afară de aceasta, printr-un ordin dat pe escadră, el primise misiunea de a veghea în timpul bătăliei asupra cuirasatului-amiral, și în caz că acesta ar fi fost scos din luptă, să-l salveze pe amiral împreună cu statul său major.

Acei care îl cunoșteau însă mai îndeaproape pe Baranov, subalternii lui, îl apreciau cu totul altfel. Baranov nu absolvise școala de aplicații a marinei, ci fusese elev aspirant de marină, obținînd gradul de miciman la o vîrstă destul de înaintată. Nu poseda cunoștințe de specialitate. Tunurile, torpilele și tot aparatajul complicat al unei nave moderne erau pentru el niște lucruri magice. Ca să poată lua comanda torpilorului *Bedovîi,* fiind căpitan de rangul II, făcuse toată iarna un curs de navigație cu colonelul Filippovski. Nu citea, nu cunoștea clasicii ruși nici măcar după nume : privea orice fel de lectură drept o rătăcire revoluționară, dăunătoare pentru ofițeri.

Baranov era un om cu stare — avea o casă de zid în centrul Petersburgului și o vilă la Sestroreț'k. Deși dispunea de mijloace, zgîrcenia lui nu cunoștea margini. În timp ce torpilorul era ancorat la Port-Said, ofițerii își cumpărau cu duzina costume albe, care costau numai cinci franci. Baranov n-a cumpărat nimic, găsind prețul prea mare. În schimb, achiziționase douăzeci de mii de țigări abisiniene greu mirositoare, cu patru franci mia. În timpul traversării tropicelor, pentru motive de economie, purta veston negru. Era un afacerist înnăscut, gata să se tocmească la sînge cu oricine pentru o nimica toată. Lucrul cel mai neplăcut pentru toți cei aflați sub ordinele lui era să aibă socoteli bănești cu el. Era în stare să conteste ore întregi o singură copeică, de-i treceau sudorile pe matrozi. Dacă un casier uita să-i ceară chitanță pentru plata acontului, îi cerea banii a doua oară. În acest chip, luase de la micimanul G. V. Lemișevski de două ori cîte douăzeci și cinci de ruble. Într-o zi, Baranov a refuzat să dea banii pentru masă, la cererea loco-

tenentului Veceslov, pretinzînd că i-ar fi plătit ; fără nici o jenă, fără să clipească, îl mințea în față :

— Se poate să uiți ? Îmi amintesc perfect cînd ți i-am dat. Uite, dumneata ședeai aci, iar eu acolo. Ba ai și zis : ce bani noi, păcat că nu-i păstrați...

În apropierea insulei Creta s-a petrecut o întîmplare pe care ofițerii și matrozii n-au putut s-o uite multă vreme. *Bedovîi* patrula în formație cu torpilorul *Bezuprecinîi*. În timp ce traversa rada, o barcă a acestuia, supraîncărcată, s-a răsturnat, iar oamenii din ea erau în mare primejdie. Cei de pe *Bezuprecinîi* au cerut ajutor lui Baranov ; acesta a refuzat însă categoric să-și lase barca la apă.

Nouă oameni au pierit în valuri. Această întîmplare i-a indignat pe toți. Încălcînd disciplina militară, micimanul Lemișevski i-a spus în față comandantului său :

— Ați desconsiderat datoriile de camarad și de marinar. Mă uimește sufletul dumneavoastră sec și crud. Vă declar deschis : nu vă consider un om de onoare.

Drept răspuns, Baranov a ridicat doar din umeri și i-a întors spatele cu un aer disprețuitor.

Pe torpilor, se scula la amiază. Ofițerii nu primeau de la el nici un fel de instrucțiuni în privința misiunilor navei sau a programului de exerciții și a executării sale. Într-un an și jumătate, *Bedovîi* a executat o singură dată exerciții de tragere reale cu tunurile și lansări de torpile, în largul portului Bizerta. De aceea, torpilorul, ca unitate de luptă, nu era bun de nimic. Faptul acesta nu-l jena însă cîtuși de puțin pe Baranov. Făcîndu-și apariția pe punte el striga tunător către subalterni :

— Vreau ca nava mea să sclipească la fel ca iahtul țarului !

Era un trîndav fără pereche, nu făcea nimic și, cu toate acestea, se plîngea în careu, cu un aer mîhnit, ofițerilor săi :

— Sînt singur, nu mă ajută nimeni.

Baranov își manevra prost nava. Legarea la cheu a torpilorului său dura între douăzeci și treizeci de

minute. Nu poseda cîtuși de puțin simțul marinăresc al distanțelor.

Totuși, ce-l preocupa pe omul acesta, obtuz și mărginit? Cariera, profitul cel mai ordinar și, oricît de ciudat s-ar părea, tot felul de invenții. Născocea mereu cîte ceva, voind să uimească lumea. Bătea capul ofițerilor cu tot felul de discuții în legătură cu invențiile.

Într-o zi, a spus cu însuflețire:

— Sînt încredințat că oamenii vor inventa într-o zi un aparat pentru viața conjugală la distanță.

Pe *Bedovîi* îl urau toți în ascuns.

Ofițerii spuneau despre el:

— Ar fi bun la comanda unui remorcher portuar, nu a unei nave de război.

— Abia aștept ziua cînd nu voi mai fi în subordinele acestui potlogar care dezonorează uniforma de ofițer.

Matrozii o duceau și mai rău. La bord fusese instaurat un regim de teroare. Puternic, Baranov îi stîlcea în bătăi; sub loviturile pumnului său, mulți cădeau grămadă pe punte. N-aveau unde și la cine să-l reclame; doar între ei își mai ușurau inima vorbind despre amarul vieții lor:

— Înălțimea-sa? Nu, josnicia-sa!

— E slugoiul amiralului. De ajuns să-i spună Rojestvenski că n-are perie să-și facă cizmele, că Baranov îi și cade la picioare și i le lustruiește cu barba lui.

În general era un om crud, necinstit, fără principii, fără sentimentul datoriei, fără cea mai mică urmă de omenie. Cum se menținea totuși în marină un asemenea ofițer? Cum îl tolerau cei din jur? Cum putuse să navigheze doi ani întregi ca secund pe iahtul imperial *Steaua polară?* Asemenea ofițeri nu erau însă *rara avis*[1] în marină. Iată de ce Baranov nu numai că nu era eliminat din rîndurile ei, ci dimpotrivă căpăta distincții: avea cinci decorații rusești și șapte străine, printre care și ordinul nipon al Soarelui-Răsare.

[1] Pasăre rară (în l. latină) (n.t.).

Fiul lui, micimanul Baranov, un tînăr înalt, uscăţiv, cu faţa imberbă, îmbujorată de sfială, cu ochii senini, naivi, era ofiţer la bordul cuirasatului *Alexandru al III-lea*. Ieşit recent dintre zidurile galbene ale şcolii navale, viaţa îi apărea în culori vii, plină de speranţe ispititoare. Dar, ori de cîte ori se întîlnea cu tatăl lui, se întrista. Într-o zi, pe cînd lua masa în careul torpilorului, i-a întrebat pe ofiţeri :

— De ce o fi atît de antipatizat tatăl meu aici ?

Ofiţerii s-au uitat unii la alţii, dar n-au răspuns nimic.

Torpilorul *Bedovîi* de sub comanda lui Baranov-tatăl a ajuns cu bine la strîmtoarea Ţuşimei. Tot timpul cît a durat drumul, amiralul Rojestvenski îl considerase pe Baranov drept un comandant model. I-a fost dat să fie crunt dezamăgit de favoritul său tocmai la 14 mai, în ziua bătăliei cu japonezii.

În fruntea escadrei dispusă în linie de şir pentru luptă, nava-amiral *Cneazul Suvorov* a început cea dintîi să tragă cu babordul asupra inamicului. Îndată după aceea a avut de înfruntat un foc vijelios din partea japonezilor. În timpul acesta, conform ordinei de luptă, torpilorul *Bedovîi* se afla împreună cu crucişătorul de legătură *Jemciug* în tribord de nava-amiral, la patru cabluri de ea.

Atîta timp cît nu-l ameninţa nici o primejdie, Baranov stătea pe punte, cu capul sus, semeţ, aruncînd în toate părţile priviri vultureşti. Vîntul de forţa 5 îi flutura barba mătăsoasă, îi răsfira părul blond pe umerii largi, împingîndu-l într-o parte. Cînd însă cea dintîi jerbă de apă a ţîşnit aproape de bordajul torpilorului, comandantul acestuia s-a ghemuit deodată. Ridicîndu-şi umerii pînă la urechi, el a îndepărtat torpilorul de escadră, oprindu-se acolo unde nu ajungeau obuzele inamice.

Cuirasatul *Osliabia,* cea dintîi victimă a bătăliei de la Ţuşima, pierea în valuri. În clipa aceea, întîmplător, *Bedovîi* trecea prin apropierea lui. Se vedea cum oamenii săreau în mare de pe puntea cuirasatului. În loc să le dea ajutor, Baranov a executat o întoarcere cu torpilorul şi s-a îndepărtat cu toată viteza. O ase-

menea comportare a stîrnit proteste din partea ofițerilor și a echipajului. Pe torpilor s-au auzit murmure. Unii, fără să se mai stăpînească, au început să strige:

— De ce nu salvăm oamenii?

— Dacă pățim și noi la fel?...

— Pînă și dușmanii sînt ajutați...

De astă dată, Baranov n-a îndrăznit să rămînă surd la protestele celor de sub ordinele lui. A fost nevoit să întoarcă torpilorul. Era însă prea tîrziu. *Osliabia* pierise de pe suprafața mării, iar oamenii din echipajul său erau culeși de alte torpiloare — *Buinii* și *Bravii* care, deși se aflaseră mai departe decît *Bedovii* de nava care se scufunda, alergaseră la locul catastrofei înaintea acestuia. E drept, s-ar fi putut salva mulți oameni, dar inamicul deschisese focul asupra torpiloarelor și *Bedovii,* într-o clipă, s-a îndepărtat din nou, fără a salva un singur om. Acest lucru nu-l tulbura însă pe Baranov. Ba părea chiar că era bucuros și, ca să-i liniștească și pe alții, a spus:

— Păcat că am întîrziat! Deși n-ar fi fost prea plăcut pentru noi să primim asemenea musafiri, uzi și murdari. Ar fi trebuit să le cedăm cabinele noastre.

Ceva mai tîrziu a ieșit din luptă și cuirasatul *Alexandru al III-lea.* Făcîndu-se că-l confundă cu *Suvorov,* Baranov s-a îndreptat cu *Bedovii* spre el. Ajuns la distanța de la care putea fi auzit de pe puntea lui, comandantul torpilorului a strigat:

— *Alexandr!* Chemați-l pe micimanul Baranov! Spuneți-i că tatăl său vrea să-l vadă.

Nu i-a răspuns nimeni. Cuirasatul, ciuruit de obuze, devastat, cu suprastructura sfărîmată, era cuprins în întregime de flăcări. Oamenii se zbăteau să stingă incendiul.

Baranov a ordonat să se întrebe din nou prin semnale despre soarta fiului său. Nici de astă dată n-a căpătat răspuns. În jur începuseră să cadă proiectile. Pe *Bedovii* au răsunat glasuri pline de nemulțumire:

— N-am salvat pe nimeni de pe *Osliabia,* și acum ne primejduim viața fără nici un rost.

Torpilorul s-a îndreptat cu toată viteza spre crucișătoarele auxiliare. Oamenii din echipajul lui își

vedeau comandantul pentru întîia oară adînc deprimat. Își pierduse subit aerul ferm, prestanța; ochii lui rotunzi se înroșiseră. Arunca priviri deznădăjduite înapoi, spre cuirasatul în flăcări, unde rămăsese fiul lui, sortit pieirii.

În ziua aceea, tot timpul cît a durat lupta, *Bedovîi* nu s-a apropiat nici o clipă de nava-amiral. N-a tras un foc, n-a lansat o torpilă, scăpînd teafăr și nevătămat.

Seara, *Bedovîi,* împreună cu torpilorul *Groznîi,* s-a alăturat crucișătorului *Dmitri Donskoi,* luîndu-se după el. Noaptea s-a lăsat curînd. Se auzeau bubuituri de tun în apropiere, iar undeva departe rafale de mitraliere despicau întunericul. Cele trei nave mergeau împreună. *Bedovîi* naviga cam la patru carturi la tribord în urma crucișătorului. Comandantul Baranov a ordonat subalternilor:

— Păziți-l pe *Donskoi* ca lumina ochilor. Nu cumva să rămîneți în urma lui. El ne apără.

Deodată, la vreo trei-patru cabluri s-a conturat nelămurit silueta unei nave care a deschis focul asupra torpilorului.

Baranov a început să țipe:

— O, doamne, ce înseamnă asta?!

Era crucișătorul *Vladimir Monomah* care luase torpiloarele rusești drept inamice. Din fericire, această greșeală n-a avut urmări grave.

Cînd primejdia a trecut, comandantul Baranov, liniștindu-se, a început să strige de pe punte:

— Țineți aproape de *Donskoi,* cît mai aproape, ca să nu fim luați drept japonezi!

Restul nopții s-a scurs fără incidente.

2. TORPILORUL *BUINII* ÎL SALVEAZĂ PE COMANDANTUL ESCADREI

Comandantul torpilorului *Buinii,* căpitanul de rangul II Nikolai Nikolaevici Kolomeițev, antipodul absolut al lui Baranov, un marinar de treizeci și opt de ani, înalt, prezentabil, pășea cu multă vioiciune

pe punte. Dacă cineva ar fi vrut să-i treacă semnalmentele în pașaport, ar fi scris astfel : „Uscățiv, blond, ochii cenușii, pătrunzători, fruntea înaltă ; nasul drept, fin, gura mică, buzele strînse ; mustăcioara răsucită în sus, barbișonul retezat scurt". Sub această înfățișare, comună multor ofițeri, se ascundeau o voință de neclintit, curaj și prezență de spirit.

Citit, cultivat, cunoștea mai multe limbi străine și trecea drept un mare admirator al tradițiilor marinărești engleze. Avusese de mai multe ori prilejul de a călători în străinătate. Înainte de război deținuse comanda spărgătorului de gheață *Ermak* și se dovedise un comandant excelent.

Unii dintre ofițeri cunoșteau următorul episod din trecutul lui Kolomeițev :

În 1900, Academia de Științe organizase o expediție sub conducerea baronului Toll, pentru explorarea insulelor Noua Siberie din Oceanul Înghețat de Nord. În luna iunie, expediția a plecat din Petersburg, cu iahtul *Zarea,* navigînd de-a lungul coastelor Norvegiei, spre Murmansk. După trei luni, străbătînd strîmtoarea Iugorski Șar, iahtul a intrat în Marea Kara, continuîndu-și drumul pînă la peninsula Taimîr. Blocată de ghețuri, *Zarea* s-a adăpostit acolo, într-un golf, nu departe de capul Celiuskin, pentru iernat.

Printre membrii expediției se afla și locotenentul Kolomeițev. La început îi ajuta baronului Toll să facă observațiuni științifice, executînd explorări, deplasîndu-se cu sania trasă de cîini pe țărm. La un moment dat, între ei s-a produs o ciocnire, pentru motive necunoscute. Ruptura se accentua tot mai mult, viața în comun devenise insuportabilă. Nu exista nici o posibilitate de împăcare ; amîndoi erau în aceeași măsură de ambițioși.

Pentru a pune capăt acestei situații, locotenentul Kolomeițev a hotărît să părăsească iahtul *Zarea,* îndemnînd încă un om, cazacul Rastorguev, să facă la fel. O întrebare cumplită se ridica însă în fața lor : încotro s-o ia ? Cea mai apropiată așezare omenească, Galciha, alcătuită din cîteva case, se afla la nouă sute de kilometri, pe malul fluviului Enisei. Plecînd la un

drum atît de lung, puteau întîlni și nămeți de zăpadă, și munți, și prăpăstii, și alte obstacole neprevăzute. Gerurile năprasnice ale iernii erau în toi. Deasupra uriașului deșert care nu cunoștea decît fiare flămînde, noaptea polară mai avea de domnit încă trei luni. Cînd și cînd, în întunericul sinistru mugeau nenumăratele glasuri ale viscolului, de care nu puteau scăpa decît îngropîndu-se într-un troian de zăpadă. Nestrămutat însă în hotărîrea lui, Kolomeițev a plecat împreună cu Rastorguev. Membrii expediției rămași pe iaht îi socoteau, pe locotenent și pe însoțitorul lui, drept niște nebuni care se osîndiseră singuri la pieire. De aceea s-au bucurat mult cînd, după două zile, amîndoi au apărut din nou la bordul iahtului. Baronul Toll jubila. Zadarnic! Kolomeițev se întorsese pe iaht doar pentru că uitase... acele de primus! După ce s-a odihnit cîteva ceasuri, a plecat din nou la drum, împreună cu cazacul. De data aceasta au ajuns amîndoi cu bine la Galciha.

Sub comanda lui Kolomeițev pe *Buinîi* domnea o disciplină riguroasă, dar rațională. Cerea subalternilor săi, înainte de toate, cunoașterea meseriei lor de marinari, pricepere în mînuirea dispozitivelor, precizie în calcularea elementelor la lansarea torpilelor, la tragerile cu artileria navei și executarea promptă a ordinelor sale. Torpilorul lui se afla întotdeauna gata de luptă.

Comandantul Kolomeițev era un om mîndru — nu-i plăcea să se arate slugarnic față de superiori. Tocmai pentru aceasta nu-l putea suferi comandantul escadrei. Tot timpul cît durase drumul, torpilorul *Buinîi* fusese ținta ieșirilor batjocoritoare ale amiralului Rojestvenski. Ordinele de zi erau redactate cam în felul acesta: „Ca întotdeauna, torpilorul *Buinîi* s-a distins prin manevre impetuoase [1] stricînd formația"...

În timpul escalei de la Madagascar, Kolomeițev s-a îmbolnăvit subit de friguri galbene. Predînd comanda secundului său, s-a dus pe nava-spital, fiindcă torpi-

[1] Joc de cuvinte: *buinîi* înseamnă năvalnic, furtunos, impetuos (n.t.).

lorul nu avea nici medic, nici infirmerie. Deși avusese grijă să raporteze din timp la stațul-major că s-a îmbolnăvit, totuși amiralul a dat un ordin în care se spunea: „Comandantul torpilorului *Buinîi* a dezertat în mod rușinos de la postul său, lăsînd torpilorul în voia soartei"... Or, în timpul acesta Kolomeițev zăcea bolnav cu o temperatură de patruzeci de grade.

Și iată că în bătălia de la Țușima, cînd s-a cerut un curaj adevărat și nu ostentativ, de paradă, soarta i-a pus față în față parcă dinadins pe cei doi comandanți — Baranov și Kolomeițev.

De îndată ce cuirasatul *Osliabia* a ieșit din formație, torpilorul *Buinîi* s-a îndreptat cu toată viteza spre el. Cuirasatul se scufunda repede. Torpilorul *Buinîi* a ajuns înaintea tuturor celorlalte nave la locul catastrofei și s-a oprit în mijlocul mulțimii de oameni care se luptau cu valurile. Stînd pe punte, Kolomeițev comanda cu glas tare:

— Lăsați barca la apă! Pregătiți parîme pentru salvare!

Ofițerii și matrozii săi știau ce au de făcut, și au început să acționeze cu energie, fără forfotă inutilă. Împrejur, în valuri, sub focul inamicului, piereau numeroase vieți. Oamenii țipau cerînd ajutor. Matrozii de pe torpilor aruncau mereu peste bord parîme de care se apucau spasmodic mîinile celor în primejdie de a se îneca. Cei care se aflau mai departe erau culeși de singura barcă a torpilorului, cu doi vîslași, condusă cu dibăcie de micimanul Hrabro-Vasilievski.

Curînd a sosit și torpilorul *Bravii* care la rîndul lui a început îndată operațiunile de salvare.

Buinîi era înțesat de oameni. Apa curgea șiroaie de pe ei, făcînd băltoace pe punte. Cei salvați se strîngeau unul în altul, tremurînd și uitîndu-se speriați împrejur, de parcă nu le-ar fi venit să creadă că se aflau pe altă navă. Printre ei se aflau mai mulți ofițeri de punte și ofițerul șef cu navigația, locotenent-colonelul Osipov, rănit la cap.

Escadra se îndepărta. Crucișătoarele japoneze, care presau ariergarda noastră, s-au apropiat și au deschis un foc infernal asupra torpiloarelor care se ocupau

cu salvarea oamenilor. Nu mai puteau rămîne acolo. Ducînd megafonul la gură comandantul Kolomeițev a ordonat cu glas tare:

— Barca! Imediat la bord!

În clipa aceea, *Bravii* care se îndepărta a pierdut arborele trinchet.

Buinii se deplasa printre sfărîmăturile ce pluteau la suprafața apei. Deodată elicea lui din tribord s-a strîmbat, iar în jurul celei din babord s-a înfășurat o bucată de sart, care a tras după ea spre pupa navei o fîșie din verga arborelui mare de pe *Osliabia* și i-a oprit mașinile. Inginerul mecanic, porucikul Danilenko a sărit sprinten ca un acrobat din sala mașinilor și, ajungînd la pupa, s-a uitat peste bord, dîndu-și seama îndată ce se întîmplase. Trebuia să ai nervii foarte tari ca să nu tremuri, să nu te pierzi cu firea: prins ca în cătușe, torpilorul era condamnat la pieire, împreună cu toți oamenii de la bordul lui. Nu mai era timp de gîndit. Din ordinul inginerului mecanic, mașinile au făcut cîteva ture înapoi. Sartul s-a desfășurat, iar matrozii l-au prins cu o cange, l-au tras pe punte și l-au retezat. Acum, mașinile puteau funcționa în voie.

Barca venise sub gruie. Cei culeși din apă erau ajutați să se urce pe punte. Pentru ridicarea bărcii însă nu mai era timp, așa că a trebuit să fie abandonată.

Făcînd o întoarcere și trăgînd asupra inamicului, *Buinii* a pornit cu toată viteza după escadră. În urma lui se auzeau țipetele deznădăjduite a patru oameni care rămăseseră în valuri. Cei de pe torpilor nu mai puteau însă să pună în primejdie pentru ei și nava, și viețile celor salvați. La bord se aflau două sute patru matrozi.

Bravii salvase ceva mai puțini.

Toți ceilalți oameni de pe *Osliabia* se duseseră în fundul mării.

Mai rămăsese deasupra unul — amiralul Völkersamm — în sicriul său de zinc cu capacul lipit. După ce cuirasatul se răsturnase, coșciugul ieșise la suprafața apei. Un matroz se ținuse cîtva timp de el, sal-

vîndu-și viața. A fost cules din valuri de torpiloare. Coșciugul cu trupul neînsuflețit dinăuntrul său continua să plutească de colo colo, legănîndu-se singuratic pe valuri, de parcă răposatul amiral ar fi hotărît să vadă cu ochii lui pînă la sfîrșit dezastrul escadrei noastre.

Kolomeițev gonea cu torpilorul său în coada crucișătoarelor, cînd, spre prova tribord, departe de escadră, s-a ivit un cuirasat în flăcări. N-avea nici coșuri, nici catarge, dar părea că se deplasează spre sud ; vîntul de la sud-vest răsfira fumul incendiului de la bordul său ca pe o uriașă coamă neagră, zburlită, acoperindu-i babordul și pupa.

— Să fie oare *Suvorov ?* a întrebat Kolomeițev, cu glasul tremurînd.

Mai multe binocluri s-au îndreptat spre cuirasatul cuprins de flăcări.

— Se pare că da, a răspuns micimanul Hrabro-Vasilievski.

— Dar de ce n-o fi lîngă el torpilorul *Bedovîi* ?

— Lîngă cuirasat mai e o navă, pare-se *Kamciatka.*

Buinîi a făcut o întoarcere și s-a îndreptat într-acolo. Ivindu-se de la sud-est, cîteva crucișătoare inamice au luat același drum. Torpilorul era amenințat de o mare primejdie.

Comandantul Kolomeițev se tot uita, neputînd de loc să recunoască, în acea epavă plutitoare care dispărea în fum, nava-amiral de altădată. Abia după ce s-a apropiat și-a dat seama că înaintea lui era cu adevărat *Suvorov.* Un gînd l-a săgetat : comandantul escadrei putea să se afle încă acolo, în mijlocul flăcărilor, printre mormanele de fierărie și de cadavre, pe nava singuratică, părăsită de toți. În văzul crucișătoarelor inamice care deschiseseră focul, înfruntînd primejdia, *Buinîi* s-a repezit cu toată viteza spre acel schelet de oțel, îndreptîndu-se spre tribordul lui ca să se adăpostească după el de tirul japonezilor. Începuse să se deslușească turela tunurilor de 6 țoli care mai rămăsese pe platforma din tribordul navei. O siluetă omenească s-a ivit de după turelă, și a început să semnalizeze cu brațele : „Primiți amiralul".

Suvorov stopase mașinile. Numai coca lui masivă de oțel își păstrase forma inițială, restul era plin de spărturi, de fier rupt și deformat. Vopseaua de pe bordaje arsese. Turela tunurilor de 12 țoli de la pupa fusese aruncată în aer, iar cupola blindată se prăbușise peste dunetă. Celelalte turele, înțepenite, avariate, erau mute. Din ele ieșeau, sub diferite unghiuri de tragere, țevile retezate ale tunurilor. Tunurile de pe puntea artileriei tăceau și ele. În afară de aceasta, pe *Suvorov* bîntuia focul, distrugînd tot ce mai rămăsese.

Buinîi s-a apropiat de cuirasat, pînă la distanța la care se putea vorbi. Stînd la copastie, lîngă turela tunurilor de 6 țoli, praporșcikul Courcelles striga adresîndu-se comandantului torpilorului:

— Toate bărcile noastre sînt distruse! *Bedovîi* n-a venit! Amiralul e rănit! Trebuie luat cu orice preț la bordul torpilorului.

Kolomeițev a strigat drept răspuns:

— Bine! Dar nici eu n-am barcă, am lăsat-o pe mare în timp ce salvam oamenii de pe *Osliabia*. Va trebui să acostez cu torpilorul lîngă cuirasat.

O asemenea manevră era foarte dificilă. În bordul de sub vînt valurile erau mai mici: în schimb, din găurile și spărturile navei țîșneau limbi de flăcări și rotocoale groase de fum, ca din ferestrele unei case cuprinse de foc. Pe deasupra, bordul de sub vînt era expus focului inamic. Părea cu neputință să se acosteze acolo. Vrînd-nevrînd a trebuit să se aleagă pentru aceasta bordul din vînt, tribordul.

În vuietul obuzelor inamice, a răsunat ordinul autoritar al comandantului Kolomeițev:

— Echipajul de punte să se înșiruie la copastie, cu hamacele în mîini, și să le folosească în loc de baloane de acostare!

Buinîi s-a apropiat repede de cuirasat, și-a stopat mașinile, a acostat și s-a legat la el. Totuși n-a putut evita un accident: gruia lui *Suvorov*, care servea la ridicarea bărcilor, s-a deplasat ușor și, lovind un tun de 47 mm de pe torpilor, i-a avariat afetul. Gruia a fost imediat retezată.

Praporşcikul Courcelles a anunţat :

— Amiralul se află în turela de la centru-tribord. Va fi adus îndată.

Treceau însă una după alta clipe apăsătoare, şi comandantul escadrei nu era adus. Uşa turelei de la centru se înţepenise. Au întredeschis-o cu mare greutate. Matrozii puteau să treacă prin deschizătură fără efort, însă trupul masiv al amiralului nu putea fi scos. S-au chinuit mult cu el, întorcîndu-l ba cu capul, ba cu picioarele înainte, răsucindu-l în tot felul, aplecîndu-şi feţele asudate asupra lui. Mecanicul Alexandr Kolotuşkin îl ţinea de picioare ; Matisen, furierul de la statul-major, de umeri, iar doi comendori îl sprijineau de spinare. Matrozii se purtau acum foarte puţin ceremonios cu el, de parcă n-ar fi fost comandantul escadrei, ci un balot cu marfă de duzină. Amiralul gemea adînc :

— Of, mă doare ! Mă doare ! Mai încet...

În cele din urmă a fost scos forţat din turelă. Rănitul a leşinat.

În timp ce-şi băteau capul cu el, *Buinîi* aştepta, ameninţat şi el de pieire. Rulînd puternic pe valuri, risca să-şi zdrobească dintr-o clipă în alta coca subţire de bordajul masiv al cuirasatului. În apropiere cădeau obuze şi, explodînd, zvîrleau în sus jerbe de apă. Comandantul Kolomeiţev îşi dădea seama limpede că, hotărînd să-l salveze pe amiral şi statul său major, îşi luase asupră-şi o grea răspundere. Mica lui navă putea dintr-o clipă în alta să dispară în abis, cu tot echipajul şi cu cei salvaţi de pe *Osliabia,* care mai fuseseră în mare şi cunoşteau bine gustul apei sărate. Moartea însăşi îşi făcea simţită prezenţa prin valurile din ce în ce mai mari, prin bubuiturile năprasnice ale tunurilor inamice şi ale exploziilor. Văzduhul, despicat de oţel, tremura şi vibra răsunător, de parcă pe sus ar fi plesnit nişte strune groase, bine întinse. La fiecare explozie, cei de pe *Osliabia,* care se aflau afară, pe puntea descoperită a torpilorului, se ghemuiau, îşi fereau capul cu mîinile, tremurau ca varga. Chipurile lor palide, cu ochii holbaţi, erau năuce. În schimb, comandantul Kolomeiţev, bărbatul acela înalt, cu bar-

bișonul retezat, părea liniștit. Stătea drept, ca o santinelă în post. Sprîncenele i se strîngeau la rădăcina nasului, ca două arcuri. Ordinele lui erau autoritare și seci, ca loviturile de sabie.

Nu departe de *Suvorov* se legăna pe valuri nava atelier *Kamciatka*, poreclită de Rojestvenski „Spălătoreasa murdară". Un obuz a căzut deodată pe ea, lîngă coș, stîrnind o coloană de fum negru. Coșul s-a prăbușit.

În cele din urmă, dintre ruinele cuirasatului în flăcări s-a ivit un grup de ofițeri și mai mulți oameni din echipaj. Amiralul era dus pe brațe. Nu mai era stăpînul, satrapul atotputernic, discreționar, în fața căruia tremura toată escadra. Făcea o impresie jalnică : hainele lui, numai zdrențe, erau murdare, pline de funingine, un picior în gheată, celălalt înfășurat într-o bluză de matroz, capul legat cu un prosop, fața mînjită de fum și de sînge, o parte din barbă arsă. Acum, după ce se alesese praful din toată trufia lui, amiralul nu mai stîrnea simțăminte de ură, ca înainte. Trebuiau să se grăbească. Într-o clipă prielnică, cînd puntea torpilorului săltat de valuri s-a ridicat la nivelul copastiei cuirasatului, Rojestvenski a fost aruncat în brațele echipajului de pe *Buinîi*. Vlăguit, amiralul a deschis ochii negri și, rotindu-și împrejur privirea rătăcită, pupilele lui se dilatară deodată : căpitanul de rangul II Kolomeițev, omul pe care îl ura, acum salvatorul lui, îl privea țintă, cu o stăruință enigmatică, poate compătimindu-l, poate triumfînd. Această scenă a durat doar cîteva clipe. Fața amiralului a tresărit, pleoapele umflate i s-au lipit greu. Comandantul escadrei a fost dus în cabina comandantului torpilorului.

În urma lui au trecut pe torpilor și ofițerii din statul major : șeful de stat-major, căpitanul de rangul I Clapier de Colong, șeful serviciului de navigație al escadrei, colonelul Filippovski, șeful secției istorice, căpitanul de rangul II Semionov, ofițerul cu minele și torpilele, locotenentul Leontiev, ofițerul aghiotant Krjijanovski, micimanul Demcinski și elevul ofițer Maximov. În afară de aceștia, au sărit pe torpilor și

paisprezece matrozi de diferite specialități din echipajul cuirasatului *Suvorov*: un boțman, un furier, un semnalizator, un fochist, un mecanic, un agent de legătură și alții.

Printre ei se afla și Piotr Pucikov, ordonanța amiralului.

Clapier de Colong i s-a adresat praporșcikului Courcelles care rămăsese la copastia cuirasatului.

— Dar dumneata nu vii?

— Nu, voi rămîne pe cuirasat pînă la sfîrșit! a răspuns acesta cu hotărîre.

Alți doi ofițeri, locotenenții Bogdanov și Vîrubov, au refuzat de asemeni să treacă pe torpilor. Fiind chemați pe torpilor de șeful statului-major, ei n-au răspuns nimic, de parcă nici nu i-ar fi auzit cuvintele. Bogdanov a dispărut în adîncurile navei incendiate, iar Vîrubov a rămas pe punte. Rămăsese și echipajul, în număr de nouă sute de oameni — parte din ei fuseseră uciși sau răniți. Matrozii priveau cu îngrijorare fuga superiorilor, întrebîndu-se dacă aceștia vor trimite vreo navă să-i salveze.

Pînă atunci *Buinîi* se ferise de inamic adăpostindu-se după cuirasat. Cum să se desprindă acum de bordul din vînt, pe valuri atît de mari? În sfîrșit, torpilorul a pus mașinile înapoi și a început să întoarcă spre larg.

Cînd s-a dezlipit de cuirasat, încă un matroz s-a hotărît să treacă pe *Buinîi*. Pînă atunci șovăise, neștiind ce să facă: să rămînă pe *Suvorov*, ori să se salveze? O schijă i-a rupt tricoul spulberîndu-i toate îndoielile. Mărunțel, uscățiv, el a sărit la un stînjen, cu ușurința unei veverițe, și, prinzînd zdravăn copastia torpilorului, s-a urcat pe puntea acestuia. Toți se uitau la el; era matrozul torpilor Jilțov. Un alt matroz care, urmînd pilda lui Jilțov, a sărit și el, a greșit, n-a nimerit pe torpilorul care se îndepărta de cuirasat, și a început să țipe înotînd după el.

Inamicul a deschis un foc ucigător asupra lui *Buinîi*. Schija unui obuz care a explodat lîngă bordajul lui i-a perforat prova, deasupra liniei de plutire. Pe dunetă a fost ucis caporalul Șuvalov, salvat de pe *Osliabia*.

Pe cuirasatul *Suvorov* rămăseseră puțini ofițeri valizi. Aproape toți fuseseră răniți sau uciși. Praporșcikul Courcelles a mai stat un timp lîngă copastie, apoi, lăsîndu-și capul în piept, s-a îndreptat spre pupa, intrînd în reduta lui, unde numai un tun de 3 țoli mai era întreg. Locotenentul Vîrubov se afla încă pe punte. Fluturîndu-și cascheta, striga ceva în urma torpilorului care se îndepărta. Cei care trecuseră de pe *Suvorov* pe *Buinîi* își priveau nava cu încordare, pentru ultima oară. Deodată, sub ochii lor, o umbrelă roșie s-a desfăcut pe locul unde se afla Vîrubov. O clipă după aceea, pe puntea cuirasatului nu s-a mai văzut nimic: locotenentul pierise fulgerat de explozia unui obuz, ca magneziul aprins instantaneu.

Buinîi s-a repezit cu toată viteza înainte, căutînd să iasă cît mai iute din bătaia tunurilor inamice. Peste o oră a ajuns din urmă grupul nostru de crucișătoare. Din ordinul lui Clapier de Colong, la verga de semnalizare a torpilorului a fost ridicat semnalul: „Comandantul escadrei trece comanda amiralului Nebogatov". Torpilorul *Bezuprecinîi* a primit ordin să se apropie de nava-amiral *Nicolae I* și să-i comunice lui Nebogatov ordinul de a prelua comanda întregii escadre.

În tot timpul bătăliei, aceasta a fost a doua și ultima dispoziție a lui Rojestvenski.

Felcerul Kudinov i-a dat primul ajutor medical. Rojestvenski avea mai multe răni: sub omoplatul drept, la șoldul drept, la călcîiul stîng și la frunte. Ultima rană era cea mai serioasă. Amiralul își păstra însă pe deplin cunoștința. Comandantul torpilorului și ofițerii din statul-major îl vizitau în cabină și el le punea întrebări asupra amănuntelor bătăliei, făcînd observațiuni. În privința drumului pe care urmau să-l ia a spus:

— Trebuie să mergem la Vladivostok.

Buinîi naviga împreună cu crucișătoarele *Svetlana, Vladimir Monomah, Izumrud* și *Dmitri Donskoi*. În timpul nopții, crucișătoarele au luat-o înainte. *Buinîi* a rămas cu *Donskoi* și cu alte două torpiloare. Mai tîrziu a început să rămînă și în urma acestora.

Sub protecția întunericului, legănat de valuri, *Buinîi* naviga singur, cu viteză redusă și fără lumini. Neputința lui de a-și continua drumul era însă tot mai evidentă. Dispozitivul de dezalcalinizare a apei se avariase; acum, de nevoie, căldările erau alimentate cu apă de peste bord. Una dintre ele se înfundase cu totul din cauza depunerii sării și fusese scoasă din funcțiune. Mașina avea bătăi. Cărbunii erau pe sfîrșite. Astfel, visul de a ajunge la Vladivostok era înlocuit de o totală deznădejde. Pe de altă parte, japonezii nu încetau urmărirea navelor care mai rămăseseră din escadra rusă. Primejdia fusese doar amînată.

Tîrziu după miezul nopții, comandantul torpilorului a hotărît să se sfătuiască cu ofițerii din statul-major. În acest scop a coborît în careu și, trezindu-i din somn pe Clapier de Colong și pe Filippovski, i-a informat asupra stării navei. În încheiere, a precizat:

— Nu-mi rămîne decît să acostez undeva la țărm, să-l debarc pe amiral și pe ceilalți oameni, apoi să arunc torpilorul în aer.

Părea că membrii statului-major doar atîta așteptau.

Colonelul Filippovski a propus imediat:

— Părerea mea e că, pentru salvarea amiralului, dacă ne vom întîlni cu japonezii, să nu cumva să angajăm lupta, ci să ridicăm pavilionul alb și să intrăm în tratative cu ei.

Căpitanul de rangul II Semionov s-a declarat de acord cu el, adăugînd:

— Cu atît mai mult cu cît torpilorul și-a pierdut cu desăvîrșire capacitatea combativă, nemaiprezentînd nici o valoare militară. Fiind arhiplin de răniți și oameni salvați de la înec, ar putea să arboreze pavilionul Crucii Roșii, devenind navă-spital.

— E just, însă nu putem să hotărîm asupra acestei chestiuni fără ordinul amiralului, a completat Clapier de Colong.

Comandantul Kolomeițev a confirmat:

— În orice caz, trebuie să se raporteze totul amiralului.

Filippovski, Clapier de Colong și comandantul torpilorului s-au dus la Rojestvenski, care zăcea într-o cabină separată. Kolomeițev i-a atins mîna. Amiralul a deschis ochii. Filippovski i-a raportat care era starea torpilorului precizînd că, în cazul unei întîlniri cu japonezii, trebuiau să se predea.

După ce l-a ascultat, temutul amiral a răspuns, de astă dată modest :

— Să nu vă stînjenească prezența mea. Procedați cum credeți de cuviință, ca și cînd n-aș fi pe torpilor.

Membrii statului-major l-au înțeles. Din clipa aceea s-au mai înviorat. Comandantul Kolomeițev s-a dus sus, pe punte, spre a sta de vorbă cu ofițerii lui. Cei din careu se sfătuiau între ei discutînd cu aprindere. În ultimă instanță, totul se reducea la salvarea vieții amiralului și, în consecință, a capetelor lor, o dată cu al lui. Rămînea de văzut ce aveau să facă cu Kolomeițev. Acesta le cerea un proces-verbal asupra celor hotărîte. Cum era posibil să i se dea la mînă un asemenea document ? El era socotit un comandant îndrăzneț. Și apoi nu era exclus să-l urască în sinea lui pe amiral și pe cei din statul-major, pentru mizeriile pe care le îndurase din partea lor ; ba n-ar fi fost de mirare să-i pună sub stare de arest pe toți, dat fiind că comandanții care au intenția de a preda o navă inamicului încetează de a mai fi comandanți. Zărindu-l pe locotenentul Wurm, un ofițer de pe torpilor, scund și gras, stat-majoriștii i-au ordonat să facă rost de un cearșaf și să-l ducă pe punte comandantului navei.

— Ce înseamnă asta ? l-a întrebat Kolomeițev, sever, văzînd cearșaful.

— Statul-major a dispus că, dacă ne vom întîlni cu japonezii, să ridicăm cearșaful drept steag alb, a raportat locotenentul Wurm.

Comandantul a strigat furios :

— Asta-i de-a dreptul o tragicomedie ! Cum adică, eu, comandantul unei nave de război rusești, să-mi duc cu mîna mea amiralul comandant în captivitate ? Asta nu se va întîmpla niciodată !

Smulgînd cearșaful din mîinile locotenentului Wurm, l-a aruncat peste bord. Apoi a adăugat:

— Du-te jos și cere-le un proces-verbal în regulă; după aceea, vom mai vedea noi ce e de făcut.

Cînd locotenentul Wurm a coborît în careu, toți cei din statul-major dormeau, ori poate se prefăceau că dorm. Trezindu-i, locotenentul le-a comunicat hotărîrea comandantului său. L-au ascultat, dar nu i-au răspuns nimic.

Ce se întîmplase cu navele escadrei pe care le părăsiseră în voia soartei? Nimeni nu-și mai punea acum această întrebare. Nici unul nu-și mai amintea măcar de *Suvorov*. Pe cuirasat rămăseseră sute de oameni. Aceștia sperau pesemne că statul-major va avea grijă de ei, va lua măsuri să fie salvați de altă navă. Dar stat-majoriștii, preocupați numai de ei înșiși, de fuga lor, uitaseră de echipajul navei-amiral, sortită pieirii.

Între timp, *Suvorov* avusese parte de o soartă îngrozitoare. La sfîrșitul bătăliei din ziua aceea, după orele șapte seara, au apărut torpiloarele japoneze. Acestea s-au năpustit ca o haită de copoi asupra fiarei, odinioară puternică, acum în agonie. Dar ea a mugit și în clipa aceea, în pragul morții. În turela de la pupa au fulgerat loviturile trase de ultimul tun de 3 țoli. Credincios navei lui, praporșcikul Courcelles rămăsese la post. Dînd ocol navei, pentru a ieși din bătaia turelei de la pupa, japonezii și-au putut lansa torpilele de aproape și în plin. Crunt încercat și așa, cuirasatul a fost lovit simultan de trei sau patru torpile, a proiectat în sus o jerbă uriașă de flăcări și, învăluindu-se în nori de fum negru-gălbui, s-a scufundat repede.

N-a fost salvat nici un om.

La cîteva clipe după aceea, *Kamciatka* a sucombat și ea la cinci cabluri distanță de *Suvorov*, încercînd să-și apere nava-amiral cu cele patru tunuri mici de 47 milimetri. Un obuz greu a explodat chiar pe prova ei trimițînd-o numaidecît la fund, după cuirasat.

Dintre oamenii de pe *Kamciatka*, cei mai mulți muncitori civili, angajați, au rămas foarte puțini martori...

Crucișătorul cu două coșuri *Dmitri Donskoi,* cu un deplasament de 6200 tone, cu două mașini alternative cu dublă expansiune acționînd un singur arbore motor, fusese lansat în 1885. În tinerețea lui putea să atingă o viteză de șaptesprezece noduri. După normele din marina germană, termenul de serviciu activ pentru crucișătoare era de douăzeci de ani. El sosise în strîmtoarea Țușima tocmai cînd împlinise această vîrstă. Acum, fiind o navă veche, care atinsese limita normală de uzură, viteza lui nu mai trecea de treisprezece noduri. Doar artileria de la bordul său fusese modernizată. Cu toată renovarea sa, această navă, după opinia lui Rojestvenski, nu mai era în stare decît să facă de gardă, undeva într-un port sau într-o radă și, în consecință, o poreclise: „Staționară portuară".

Conform ordinului pe care-l primise de la comandantul escadrei, *Dmitri Donskoi,* împreună cu alte crucișătoare, avea misiunea de a escorta în timpul luptei navele de transport. În bătălia din cursul zilei de 14 mai, acest crucișător își făcuse destul de conștiincios datoria. Cele șase tunuri de 6 țoli ale sale și cele șase de 120 milimetri, de fiecare dată cînd aveau prilejul, își uneau glasurile în „concertul" artileriei escadrei.

La începutul bătăliei, servomotorul cîrmei se defectase. Comandantul secund al navei, căpitanul de rangul II Blohin, fusese imediat chemat pe puntea de comandă. Comandantul navei, căpitanul de rangul I Ivan Nikolaevici Lebedev, i-a spus, blajin ca totdeauna:

— Konstantin Platonovici, nu știu ce are servomotorul cîrmei noastre. S-a defectat. Dacă ești bun, du-te imediat pe dunetă și guvernează de acolo crucișătorul.

— Am înțeles! a răspuns respectuos comandantul secund, ducînd mîna dreaptă la vizieră.

Blohin a coborît pe punte și, legănîndu-se, s-a îndreptat cu pași grei spre pupa. Sub îndrumarea sa,

timona de mînă a fost pusă repede în funcțiune. După aceea a mai rămas o vreme pe dunetă.

Din cînd în cînd, capul său cu frunte mare se întorcea încet și, cuprinzînd cîmpul de luptă cu privirea ochilor cenușii, reci, judeca situația.

La patruzeci și trei de ani, trupul lui robust era parcă și mai scund, și mai îndesat. Fața rotundă, bronzată, i se pierdea în barba blondă, tăiată de foarfecele frizerului în formă de lopată. Nasul lat, cărnos, se ridica masiv deasupra mustăților blonde, pufoase.

Conștiincios, punctual, Blohin cerea celor de sub ordinele lui să dea dovadă de aceleași calități. Absolvise Academia Navală și trecea drept un bun matematician. Înainte de a fi numit comandant secund pe cuirasatul *Dmitri Donskoi,* fusese profesor la școala navală, predînd astronomia, matematica și cursul de hidrografie. Elevii se cam temeau de el, fiindcă era exigent. Predînd cursurile, avea o siguranță de sine atît de impunătoare, încît fusese poreclit „Tupeu incontestabil". Își ținea nava în ordine și curățenie, atît cît îngăduiau condițiile de navigație. Îi plăcea să tragă cîte un chef cu ofițerii la careu, în schimb sus pe punte era foarte sever în raporturile cu ei. Avea pasiunea controverselor. Demonstra ore întregi ofițerului cu artileria și celui cu torpilele că nu-și instruiesc specialiștii în mod corespunzător. Echipajul, în rîndurile căruia instaurase o disciplină de fier, ținea la el. Bucurîndu-se de o memorie prodigioasă, comandantul secund îi cunoștea pe toți matrozii de la bordul navei, nu numai după nume, dar și după însușirile personale ale fiecăruia. Avea o fire calmă, dar cînd era nevoie devenea repede hotărît și autoritar.

Cu vreo doisprezece ani mai în vîrstă decît secundul său, comandantul Lebedev era un alt tip de ofițer. Înalt, uscățiv, cu barbișon ascuțit, cu tîmplele cărunte și cu o veșnică expresie de neliniște în ochii negri, deasupra cărora sprîncenele se arcuiau mereu, el nu era de loc ceremonios, comportîndu-se simplu și apropiat cu toată lumea. Fiind un ofițer capabil și cunoscîndu-și valoarea, avea o atitudine demnă față de superiori. Un astfel de om se adapta greu mediului din

marină unde, cu toată strălucirea aparentă, orice minte proaspătă prindea mucegai din pricina rutinei. Și Lebedev nu putuse suporta așa ceva : demisionase din marină și plecase în străinătate. Pe vremea aceea era doar locotenent. Nici pe meleaguri străine nu avusese însă parte de o viață ușoară. În goana după un mijloc de existență fusese silit să facă orice. Timp de cîteva luni muncise ca hamal în portul Havre, cunoscînd din experiență proprie toată greutatea muncii fizice. Numai tînăra lui soție, pe care o luase dintr-o familie săracă franceză, îi îndulcise această perioadă de neinvidiat din viața lui. Avusese cu ea doi copii. După cîțiva ani, împins de sărăcie, se întorsese în Rusia, reintegrîndu-se în cadrele active ale marinei. Războiul ruso-japonez l-a găsit cu gradul de căpitan de rangul I.

Făcea față îndatoririlor sale la comanda crucișătorului *Dmitri Donskoi* mai bine decît mulți alți comandanți, dar Rojestvenski nu-l simpatiza. Pe tot drumul pînă în Extremul Orient, comandantul escadrei exagera orice greșeală cît de mică a lui Lebedev, dîndu-i amploarea unei adevărate crime și, ieșindu-și din sărite, striga ofițerilor din statul său major :

— Semnalizați că acest liberal împuțit este sancționat cu ordin observator.

Lebedev nu rămînea dator pentru aceste mustrări și admonestări nemeritate. Cînd și cînd, îl încondeia cam astfel față de ofițerii săi :

— Ei, n-ai ce-i face : are cîte doi vulturi pe fiecare umăr. Este însă îndeobște cunoscut că acestor păsări le place să se așeze pe hoituri.

După cel mult o jumătate de oră de la angajarea luptei cu japonezii, Lebedev își dăduse seama că aceasta era pierdută iremediabil. Ieșea mereu din cabina de comandă și, stînd neadăpostit pe pasarelă, observa cu atenție desfășurarea evenimentelor. Navaamiral *Suvorov* ardea de mult, *Alexandru al III-lea* fusese și el cuprins de flăcări, iar cuirasatul *Osliabia* se răsturnase. Escadra rusă lupta fără pricepere și manevra rușinos de prost. Îl indigna însă mai cu seamă conduita navelor de transport, care se tîrau în urma

escadrei, învălmășite ca o turmă caraghioasă. Adresîndu-se ofițerilor lui, le arăta vapoarele, strigînd :

— Acestea nu-s nave de război, ci o adunătură de oale plutitoare ! Ia priviți ! S-au îmbulzit ca în port. La ce naiba le-o fi adus amiralul cu el ? Cîte crucișătoare a trebuit să rupă de lîngă forțele principale, pentru escortarea lor !

Zărind acest obiectiv ispititor, navele auxiliare inamice presau tot mai stăruitor asupra ariergărzii noastre, ivindu-se ba dintr-o parte, ba din alta. Atacate de ele, navele de transport se înghesuiau între crucișătoarele rusești, tăindu-le linia de șir. În clipele acelea se ivea pericolul de abordaj. Făcînd întoarceri ba la tribord, ba la babord, crucișătorul *Donskoi* era mereu nevoit să evite ceva, să stopeze mașinile, și uneori chiar să întoarcă. Japonezii n-aveau de loc de suferit de pe urma tirului executat de crucișător, care era mereu silit să manevreze, și totodată pricinuiau mult rău navelor noastre.

Comandantul crucișătorului *Donskoi* vedea totul, dîndu-și seama că acolo, în apele îndepărtate ale Mării Japoniei, se prăbușeau iremediabil ultimele speranțe ale Rusiei. El era un om curajos, dar situația deznădăjduită nu mai putea fi salvată prin acte de curaj personal. Și sprîncenele lui se încruntau, coborînd peste ochi.

Blohin stătea mereu pe dunetă, ferm și neclintit, ca însurubat în punte. Pentru el datoria era înainte de toate. Nu și-a părăsit postul decît după ce servomotorul cîrmei a fost reparat.

În cursul acelei zile, *Dmitri Donskoi* trăsese o mie cinci sute de obuze. Inamicul nu-i dădea însă decît puțină atenție, concentrîndu-și focul asupra navelor mai moderne. Un singur incendiu a izbucnit la bordul crucișătorului, dar și acela a putut fi stins numaidecît. Atunci fuseseră răniți opt oameni din echipaj.

Precum știm, pe înserat, resturile escadrei înfrînte erau dispersate în toate părțile, în grupuri mici. Unele dintre nave, răzlețite de cuirasatele-amiral, rătăceau singure de colo colo, neștiind încotro s-o ia. *Dmitri Donskoi* se afla și el în această situație. Luase drum

10 grade sud-vest. Întunericul se îngroșa. Noaptea aceea a fost plină de neliniște pentru oamenii de pe nave, care căutau să se ferească de torpilоarele inamice. Fugind de niște torpiloare rusești, crucișătorul *Vladimir Monomah* era cît pe ce să-l abordeze pe *Donskoi*. Cele două nave erau atît de aproape una de alta, încît *Donskoi* abia a avut timp să facă o întoarcere la tribord, evitînd numai astfel catastrofa. Această situație confuză, care era sporită de tensiunea nervoasă creată de focul tunurilor, a ținut mult timp. *Svetlana* și alte nave ale noastre trăgeau în *Donskoi*. Un proiectil rusesc, tras cu un tun Hotchkiss, l-a nimerit în plin, oprindu-se în careu, dar, din fericire, n-a explodat. De altfel, *Donskoi* a tras de mai multe ori asupra navelor rusești, luîndu-le drept inamice. Răcnete desperate răsunau mereu :

— Torpilor la tribord !

— Torpilor la babord !

— O umbră la travers în tribord !

Fulgerările tirului, bubuitul tunurilor, vuietul proiectilelor creau o atmosferă de nebunie.

Crucișătorul, cu luminile stinse, a ieșit abia spre miezul nopții din zona de operațiuni.

Lebedev a adunat ofițerii la o consfătuire pe pasarela comenzii și i-a întrebat :

— Încotro s-o luăm ?

Și, fără să aștepte răspunsul, a adăugat, vorbind repede, ca de obicei :

— Ar trebui să ne alăturăm grupului crucișătoarelor lui Enquist. Dar amiralul, profitînd de viteza superioară a navelor sale ultramoderne *Oleg, Aurora* și *Jemciug,* s-a îndepărtat, a dispărut către sud-vest. Am încercat să ne ținem după el. Nu sîntem vinovați dacă noi, cu bătrînelul nostru, am rămas în urma amiralului. Și am impresia că ar fi inutil să-l căutăm.

— Să mergem la Vladivostok ! au răsunat glasurile unor ofițeri.

— Altă cale n-avem ! i-au susținut alții.

Au dezbătut repede propunerea și pînă la urmă s-au oprit cu toții la ea.

După miezul nopții au luat o înălțime la steaua polară. Calculele au arătat că nava se afla la patruzeci și cinci de mile nord de strîmtoarea Coreei. Prin urmare, ieșiseră în largul Mării Japoniei. Acum trebuiau să ia drum 23 grade nord-est. Un singur lucru îi neliniștea pe mulți ; în pupa crucișătorului navigau trei torpiloare pe care nu puteau să le identifice. În orice caz, le supravegheau mișcările, și tunurile erau gata să intre în acțiune. Noaptea trecea încet, încordată. Primejdii neașteptate pîndeau din toate părțile. Japonezii încercau mereu să transmită mesaje prin telegrafia fără fir. Interceptîndu-le, postul de t.f.f. al crucișătorului le bruia, și emisiunile încetau.

Mijea de ziuă. Speranțele tuturor renășteau. În sfîrșit au constatat că torpiloarele — două la număr, nu trei — care se țineau după ei erau rusești : *Bedovîi* și *Groznîi*. Îngrămădiți toți pe punți, priveau cu atîta drag aceste mici nave care scoteau harnice fum, de parcă ar fi fost niște odrasle iubite ale crucișătorului.

Semnalizatorul, un flăcău vioi, cu priviri agere, a raportat bucuros comandantului secund :

— Chiar ele sînt, înălțimea-voastră. Le-am recunoscut de azi-noapte. Ne-am frămîntat degeaba.

Blohin și-a dat șapca pe ceafă, descoperindu-și fruntea mare, și a murmurat ca de obicei :

— Mda !

Apoi și-a încrețit ușor nasul cărnos, s-a întors către comandant și a spus tărăgănat :

— Ivan Nikolaevici, totuși eu susțin că noaptea trecută au fost în pupa noastră trei nave. Acum au rămas numai două. Unde credeți că a dispărut a treia ?

Comandantul a răspuns repede :

— Asta mă preocupă prea puțin acum. Important e că, deocamdată, inamicul nu se vede nicăieri. Poate că totuși vom reuși să ajungem la Vladivostok.

La răsărit, spre insulele japoneze, zorile creșteau și se lățeau. Cerul era senin. Marea își învăluia ușor crestele trandafirii ale undelor. Un fumuleț abia zărit a apărut în depărtare, la orizont. Nu cumva era o navă japoneză ? Peste puțin, *Bedovîi* a raportat prin sem-

nale crucișătorului o radiogramă recepționată prin t.f.f.: „Micșorați viteza și așteptați torpilorul *Buinîi* pentru a-l trece pe amiral la bordul dumneavoastră".

4. STATUL-MAJOR VISEAZĂ CAPTIVITATEA

În ajun, chiar după ce amiralul Rojestvenski fusese trecut pe *Buinîi,* Baranov primise ordinul de a găsi nava-amiral și de a lua la bord statul-major al escadrei. Aceasta însemna că trebuia să-i salveze pe membrii statului-major care mai rămăseseră la bordul navei sortite pieirii. Baranov înțelesese însă că toți se aflau pe nava-amiral. Bineînțeles, *Bedovîi* nu găsise nava-amiral și rămăsese în preajma crucișătoarelor ușoare, căutînd să se îndepărteze cît mai mult de zona operațiunilor. Și iată că în dimineața zilei de 15 mai, recepționase acea radiogramă ciudată: să-l ia la bord pe amiral! Dar, în primul rînd, radiograma nu preciza cîtuși de puțin despre care amiral era vorba: despre Rojestvenski ori Nebogatov? Sau, poate, despre Völkersamm? O asemenea enigmă îl făcuse pe comandantul torpilorului *Bedovîi* să mormăie ceva printre dinți. Nu cumva era vorba chiar de comandantul escadrei? Pe care navă o dori să treacă? Baranov alerga agitat pe punte, strigînd:

— Asta-i bună! Poftim, ce surpriză! De-ar fi Nebogatov sau Völkersamm! Dar dacă e celălalt? O, nu, nu! Oricare ar fi, numai Rojestvenski, nu!

Crucișătorul *Dmitri Donskoi* și torpiloarele *Bedovîi* și *Groznîi* se apropiau încet de *Buinîi.*

În timpul acesta comandantul Kolomeițev coborîse în cabină, la amiral:

— Excelență, permiteți să raportez: mașinile torpilorului a cărui comandă mi-a fost încredințată s-au defectat; căldările, alimentate cu apă de peste bord, au prins un strat de sare; cărbunii sînt pe isprăvite. În asemenea condiții nu putem ajunge la vreunul din porturile noastre. Prin urmare, am hotărît să vă propun, dacă doriți, să treceți pe *Donskoi.*

Ascultîndu-l, amiralul se uita pe alături de el, cu ochii lui negri, sfiindu-se parcă să-i întîlnească privirea. Întrebă încet:

— E însoțit de torpiloare?

— Da, excelență! De *Bedovîi* și *Groznîi,* răspunse Kolomeițev, răspicat.

Amiralul chibzuia ceva. Răspunsul lui întîrzia.

— Nu, mai bine trec pe *Bedovîi,* bineînțeles dacă la bordul lui e totul în regulă și are cărbuni destui.

— Am înțeles!

Kolomeițev a ieșit din cabină și a urcat pe puntea de comandă.

Cînd *Buinîi* s-a apropiat de *Bedovîi,* acesta din urmă a fost întrebat prin megafon:

— Cîți cărbuni aveți și ce viteză puteți atinge?

Pe puntea lui *Bedovîi* s-a ivit inginerul mecanic Iliutovici, care fusese chemat sus — un bărbat nu tocmai arătos, scund, îndesat, cu nasul mare, cu mustățile roșcat-cenușii atîrnîndu-i în jos ca doi țurțuri. De obicei găsea repede un limbaj comun cu oamenii; îi plăcea să glumească, cu ochi scînteietori, ghiduși. Acum era însă posomorît și, stînd de vorbă cu comandantul torpilorului, pe care nu putea să-l sufere, se uita în jos, preocupat parcă de ghetele lui lustruite. După ce s-a sfătuit cu el, Baranov a strigat cu glas tare celor de pe *Buinîi*:

— Am patruzeci și nouă tone de cărbuni! La viteza economică, ajunge pentru patruzeci și opt de ore de drum! Pot atinge viteza maximă, 25 noduri!

Cei de pe *Buinîi* au întrebat din nou:

— În cît timp puteți ajunge la Vladivostok?

— În treizeci și șase de ore, a răspuns Baranov.

Aceleași întrebări au fost puse și torpilorului *Groznîi,* care a dat de asemenea răspunsuri satisfăcătoare. Totuși, cei din statul-major, în frunte cu amiralul, au hotărît, pentru motive necunoscute, să treacă pe torpilorul *Bedovîi.*

Cele patru nave stăteau cu mașinile stopate, legănîndu-se ușor pe valurile slabe. Crucișătorul *Donskoi* primise prin semnale ordinul de a lăsa ambarcațiunile la apă. Un barcaz și o barcă au fost coborîte

imediat. Barca a acostat în tribordul lui *Buinîi*, pentru a-l lua pe amiral și pe membrii statului-major. Abia după un ceas, însă, a fost în sfîrșit adus sus comandantul escadrei. Între timp, barcazul, acostînd în babord, trecea pe crucișător matrozii de pe *Osliabia*, prea mulți pentru torpilor.

Pe puntea torpilorului, Baranov își ducea mereu emoționat binoclul la ochi. Părea foarte descumpănit. La orele nouă, barca, mișcată de rame, a început să se apropie de *Bedovîi*. Acum nu mai încăpea nici o îndoială: cel culcat pe brancardă era chiar Rojestvenski. Ar fi fost greu de recunoscut, dar împreună cu el se aflau toți colaboratorii lui: șeful statului-major, căpitanul de rangul I Clapier de Colong, specialistul cu navigația din statul-major, colonelul Filippovski, amîndoi pansați la cap, șeful secției istorice, căpitanul de rangul II Semionov, primul aghiotant, locotenentul Krjijanovski, și alții. Baranov a coborît în goană de la comandă, spre scară. Alerga de parcă l-ar fi urmărit cineva cu cuțitul în mînă. Fața lui ba pălea, ba i se acoperea de pete roșii, iar buzele i se strîmbau spasmodic, silindu-se să spună ceva. Își dădea limpede seama: dacă altădată Rojestvenski îl protejase, nu prea era cu putință ca isprava pe care o făcuse în ajun să-i fie iertată. Doar își părăsise într-un chip atît de odios comandantul, socotindu-l mort. În realitate, însă, amiralul trăia, privindu-l țintă de pe brancardă, cu un ochi negru, sfredelitor.

La o comandă vîslașii au lăsat ramele, și barca a acostat la scară. Micimanul Gernet, comandantul bărcii, s-a adresat amiralului:

— Excelență, binevoiți a da vreun ordin pentru *Donskoi*?

Rojestvenski a răspuns, cu hotărîre:

— Să se ducă la Vladivostok.

Sărind pe puntea torpilorului, locotenentul Leontiev a spus matrozilor care se pregăteau să ridice brancarda:

— Băgați de seamă, fraților, este amiralul!

Baranov și-a netezit barba mătăsoasă, a răstirat-o în două și, trăgînd aer în piept, a luat poziția de drepți.

Mîna lui, dusă la vizieră, tremura ; în ochi i se citea o spaimă animalică. Totuși, temerile lui nu erau justificate. Desigur, cu altă ocazie, în alte împrejurări, amiralul, deși epuizat de răni, l-ar fi făcut praf pe un ofițer care n-a executat un ordin operativ. Acum, însă, aceasta nu intra în calculele lui. Ajuns pe punte, Rojestvenski a întins de pe brancardă mîna comandantului navei și i-a spus blajin :

— Ce bătaie strașnică ne-au tras !

Mișcat de un asemenea semn de favoare, Baranov s-a aplecat și a început să sărute mîinile șefului său, înădindu-se la vorbă, lingușitor :

— Întocmai, excelență, ne-au tras o bătaie strașnică. Dar, excelență, sînt nebun de bucurie că excelența-voastră ați scăpat cu viață...

Matrozii se uitau posomorîți la amiral. Dacă ar fi apărut pe puntea torpilorului, nu mai departe decît în ajun, toți ar fi încremenit ca la ivirea unui dement înarmat cu un topor. Iar acum, acest dezertor care părăsise rămășițele escadrei zdrobite nu mai însemna nimic. Îl priveau curioși și totodată mîhniți, înciudați că se putuseră supune unui comandant atît de incapabil.

Amiralul salută echipajul. Oamenii îi răspunseră fără elan, răzleți :

— Să trăiți, 'scelență !

Rojestvenski fu dus pe dunetă, ridicat de pe brancardă și așezat pe un hamac. Cînd începură să-l coboare pe scara îngustă, Baranov se răsti la matrozii care voiau să dea o mînă de ajutor :

—Înapoi ! Nu vă atingeți de excelența-sa ! Îl duc chiar eu pe excelența-sa.

Jos, pe culoarul cabinelor, amiralul se sculă în picioare și, sprijinit de comandant, intră în cabina acestuia, apoi se culcă pe pat.

Trimiseră imediat după medicul ajutor Trjemeski de pe *Donskoi* pentru a-l îngriji pe Rojestvenski.

Bedovîi porni spre nord, semnalizînd : „*Groznîi*, urmează-mă !" Comandantul acestui torpilor, căpitanul de rangul II Andrjievski, nu execută însă ordinul, considerîndu-l pe Baranov mai nou în grad decît el. Se

semnalizează din nou, imediat: „*Groznîi*, ce s-a întîmplat?“ Andrjievski răspunse: „Nimic“. Totuși se apropie de *Bedovîi* și întrebă prin semnale: „Ce ordine sînt pentru mine, și de la cine?“ I se răspunse, tot prin semnale: „Amiralul Rojestvenski se află pe torpilor, rănit, împreună cu majoritatea membrilor statului-major. Mergem la Vladivostok, dacă ne ajung cărbunii; în caz contrar, ne oprim la Possiet. Navigați în așa fel, ca fumul dumneavoastră să nu se împrăștie peste noi.“ Numai după această lămurire *Groznii* a intrat în siajul lui *Bedovîi*, urmîndu-l la o distanță respectabilă.

Donskoi și *Buinii* au rămas pe loc, continuînd transbordarea matrozilor cuirasatului *Osliabia* de pe torpilor pe crucișător. Curînd însă au fost nevoiți să renunțe la această operațiune: fumulețe suspecte se iviseră la orizont. *Donskoi* și-a ridicat bărcile și, însoțit de *Buinîi*, a pornit spre nord.

Cele două torpiloare rusești care plecaseră înainte abia se mai zăreau. Nu mai puteau fi ajunse din urmă.

Îndată ce membrii statului-major se urcaseră pe *Bedovîi*, careva și întrebase:

— Există pe torpilor un steag alb?

Nu s-a putut afla niciodată cine întrebase cel dintîi acest lucru. Comandantul Baranov spunea că acesta fusese specialistul cu navigația din statul-major; micimanul O'Brien de Lacy credea că era vorba de șeful statului-major, iar semnalizatorul Mihailenko și ordonanța Balahonțev susțineau că cel în cauză fusese însuși Rojestvenski. Nu era însă exclus ca tustrei, preocupați de unul și același gînd, să fi pus simultan una și aceeași întrebare.

Baranov și Filippovski se întîlniseră ca două cunoștințe vechi, ca elevul cu dascălul său. Doar cel dintîi luase cîndva de la celălalt lecții de navigație. Amîndoi au discutat, pe puntea torpilorului, despre problema steagului alb. De față se afla și micimanul O'Brien de Lacy, un tînăr de vreo douăzeci de ani, elegant, delicat ca o fată, cu maniere aristocratice. Ofițerul acesta nu prea își cunoștea meseria de mari-

nar. Era însă bogat și, după spusele lui, se trăgea din familia regală irlandeză.

Auzind despre steagul alb, comandantul n-a înțeles în prima clipă despre ce e vorba, dar colonelul Filippovski l-a lămurit repede:

— Încă de cînd se afla pe *Buinîi*, statul-major a hotărît ca în eventualitatea unei întîlniri cu japonezii să ne predăm fără luptă, pentru a salva viața amiralului.

— Așa-a! a exclamat Baranov, mîngîindu-și duios barba cu ambele mîini și zîmbind încîntat, parcă ar fi aflat că fusese avansat în grad.

Torpilorul nu avea steag alb. Micimanul O'Brien de Lacy propuse să fie înlocuit cu un șervet ori un cearșaf. Comandantul Baranov respinse însă ambele variante, declarînd autoritar:

— Cel mai potrivit pentru acest scop va fi o față de masă.

O'Brien de Lacy acceptă această hotărîre cu ușurința unui june fără griji, și ochii lui albaștri, umbriți de sprîncenele dese, sclipiră tinerește, ordonînd prompt semnalizatorului Sibirev:

— Dă fuga în careu, ia de acolo o față de masă albă și fă din ea un steag de parlamentar.

— Dar cum, înălțimea-voastră, e cu putință să ne predăm?

Micimanul zîmbi, arcuindu-și buzele roșii:

— Amiralul a ordonat să fie la îndemînă pentru orice eventualitate.

Peste puțin, matrozii aflară că se făceau pregătiri pentru predarea torpilorului. Emoționați, aceștia discutau cu aprindere: unii dădeau crezare zvonului, alții nu. Botmanul Biudakov, un tînăr zvelt și impetuos, cu mustață bălaie, își scutura pumnii zdraveni:

— Vă mut fălcile pentru asemenea vorbe!

Îl sfătuiră:

— Destupă-ți bine urechile și du-te pe puntea de comandă.

Unii întrebau pe bună dreptate:

— Dar cui să ne predăm, de vreme ce inamicul nu se vede nicăieri?

Într-adevăr, aparent totul mergea bine — la orizont nu se zărea nici un fumuleț. Unii naivi puteau spera că au să scape. Ei nu știau însă că sus, pe puntea de comandă, fuseseră luate toate măsurile pentru întîlnirea cu japonezii. Specialistul cu navigația din statul-major, colonelul Filippovski, trăsese pe harta marină o linie în apropierea insulei Dagelet, lăsînd-o la dreapta. Era drumul pe care trebuiau să-l urmeze ambele torpiloare. Micimanul Demcinski își dădu cu părerea :

— Pe această insulă s-ar putea să existe un post de semnalizare. Japonezii vor semnala prezența noastră și vom fi urmăriți. Și adăugă timid : N-ar fi bine să ocolim cît mai departe insula ?

Colonelul Filippovski, contrariat, se încruntă obiectînd :

— Dacă ocolim nu ne ajung cărbunii. De aceea am ales drumul cel mai scurt.

Micimanul Demcinski se văzu silit să se declare de acord cu el :

— Da, nu m-am gîndit la acest lucru.

După ce se sfătuiseră întrei ei, membrii statului-major și comandantul acționau mai departe aplicînd un anumit plan concret. În primul rînd l-au chemat pe Iliutovski, mecanicul navei, și, după ce l-au întrebat care e cel mai economic regim de viteză, au ordonat să reducă presiunea la două căldări. Apoi, în loc să se îndepărteze cît mai repede de zona controlată de inamic, pentru a scăpa prin fugă de primejdia care-i amenința, au dat la mașini un nou ordin, și anume de a se reduce viteza la douăsprezece noduri.

Era evident că amiralul și statul său major tare n-ar fi dorit să ajungă la Vladivostok. Locotenentul Veceslov, ofițerul cu torpilele, ghicise acest gînd tăinuit al superiorilor săi, ceea ce îl tulbura nespus. Iubit de trupă, locotenentul era un element progresist și un literat începător care promitea. Comandantul navei îl antipatiza mai mult ca pe oricare alt ofițer, pentru atitudinea lui umană față de matrozi și pentru faptul că stătea adeseori de vorbă cu ei, pe unele teme care nu făceau parte din sfera preocupărilor de

serviciu. Lat în umeri, destul de înalt, cu trăsături pronunțate pe fața arsă de soare, sănătoasă, locotenentul Veceslov umbla acum de colo colo pe torpilor, abătut, ca un om care-și pierduse cel mai prețios lucru în viață. Trăgînd cu urechea la vorbele ofițerilor din statul-major, îi întrebau una, alta: ce anume îl făcuse pe amiral să treacă pe *Bedovîi?* Află că torpilorul *Buinîi* suferise o avarie și nu avea cărbuni. Atunci de ce nu adusese torpilorul *Groznîi?* La această ultimă întrebare nici Filippovski, nici Clapier de Colong, și nici ceilalți stat-majoriști nu-i puteau răspunde sincer.

Întîlnindu-se cu mecanicul Iliutovici, Veceslov aduse vorba pe departe despre bănuielile sale:

— Mă miră un lucru. Comandantul nostru i-a înșelat așteptările lui Rojestvenski, într-un chip cum nu se poate mai neobrăzat. Nici nu s-a apropiat de nava-amiral. Rojestvenski nu se poate să nu știe acest lucru. Totuși, după cum am auzit de la cei din statul-major, și-a exprimat personal dorința de a trece tocmai pe *Bedovîi*. Ce zici de asta?

Iliutovici răspunse posomorît:

— Înseamnă că Baranov s-a dovedit a fi omul cel mai indicat pentru scopul plănuit. Se pare însă că vom intra la apă și eu, și dumneata. Nenorocirea este că nu avem cum să reacționăm.

Tăcură, observînd că se apropie de ei Popov, mecanicul auxiliar de la servomotor și aparatele de tir.

Pînă la prînz nu s-a întîmplat nimic deosebit. Ambele torpiloare navigau cu o viteză de douăsprezece noduri, în drum 23 grade nord-est. La orizont nu se observa nici un fum. Parcă-i înghițise marea pe japonezi — nu dădeau nici un semn de viață. Neobișnuiți cu condițiile de navigație la bordul unui torpilor, locotenenții Krjijanovski și Leontiev sufereau de rău de mare. Ceilalți ofițeri se culcaseră. Starea amiralului nu inspira îngrijorări: medicul comunicase că temperatura lui era de 37,5 grade.

După-amiază a intrat de cart locotenentul Veceslov. Stătea la comandă deprimat. Pe la orele trei semnalizatorul i-a raportat că în pupa navei se văd niște

fumuri. Ofițerul șef de cart a ordonat să se raporteze imediat comandantului navei. Totul s-a pus în mișcare pe puntea torpilorului. Membrii statului-major și ofițerii navei ieșeau grăbiți pe punte. Binoclurile și ocheanele au fost îndreptate în direcția din care se apropiau fumurile, crescînd treptat ca doi nourași. Ce taină ascundea depărtarea ? Deocamdată, nimeni nu era în stare s-o dezlege.

5. ECHIPAJUL TORPILORULUI *BUINII* TRECE PE CRUCIȘĂTOR

Navele *Dmitri Donskoi* și *Buinii* mergeau împreună spre Vladivostok. Torpilorul naviga în babord, la travers, la cinci cabluri de tovarășul său de drum. Apoi a început să rămînă în urmă. Mașinile lui *Buinii,* care se defectaseră, dădeau bătăi puternice ; presiunea începuse să scadă. Cartul de la mașini se trudea din răsputeri să mențină turația de 130, în loc de 350.

Comandantul Kolomeițev, întotdeauna drept și îngrijit, stătea acum pe punte gheboșat, doborît de povara gîndurilor negre. Veghease douăzeci și patru de ore, în necontenită încordare, și acum fața lui cu trăsături fine își pierduse prospețimea, nasul parcă i se ascuțise. Toată întinderea de apă, cît vedeai cu ochii, scăldată în lumina soarelui, ușor învălurată sub cerul amiezii, totul era plin de liniște și pace, dar sufletul i se zbuciuma cumplit. Ochii lui cenușii pironeau crucișătorul care se îndepărta. Ce era de făcut ? A rătăci pe mare, cu torpilorul singuratic, neputincios, însemna a fi sortit, împreună cu toți cei de sub ordinele lui, unei morți inutile. Nu, trebuiau luate măsuri hotărîte. Comandantul îl chemă sus pe inginerul mecanic, porucikul Danilenko, și, stăpînindu-și tulburarea lăuntrică, vorbi sec, autoritar :

— Porucikule, ce părere ai : dacă am avea cărbuni destui, am putea ajunge la Vladivostok cu mașinile noastre, în starea în care se află ? Ca să fiu mai clar, pun întrebarea altfel : e cazul să-l oprim pe *Donskoi* și să luăm cărbuni de la el, sau aceasta va fi pur și

simplu o pierdere de timp ? Te rog să-mi dai un răspuns precis.

Danilenko, nespălat, leoarcă de sudoare, mînjit pe față, cu scurta pătată de ulei, își privi obosit comandantul :

— Domnule căpitan de rangul II, mă îndoiesc că fără a se face revizuirea pieselor mobile mașinile vor rezista. Cît privește căldările, ele au și început să cedeze. Căldarea numărul patru a trebuit să fie scoasă din funcțiune, fiindcă i s-a avariat grav colectorul de vapori.

La auzul unui asemenea răspuns, comandantul a ordonat imediat convocarea ofițerilor la o consfătuire. Au luat parte la ea toți ofițerii navei, ca și cei de pe cuirasatul *Osliabia*. În urma unei scurte discuții, s-a ajuns la o hotărîre unanimă care, în concluzie, glăsuia categoric că toți oamenii trebuiau să treacă pe *Donskoi*, iar torpilorul să fie scufundat, ca să nu cadă în mîinile inamicului.

Cîteva clipe după aceea a răsunat un ordin scurt al comandantului :

— Ridicați semnalul : „Am avarii, cer ajutor !"

Două pavilioane, „Z" și „B", petrecute de privirile abătute ale ofițerilor și trupei, s-au ridicat în sus, la verga arborelui trinchet, desfășurîndu-se pe saula subțire. În aceste flamuri colorate care fîlfîiau în aerul azuriu se citea sentința de condamnare a torpilorului, ultima chemare mută adresată tovarășului de drum care se îndepărta. Toți tăceau. Comandantul își ciupea nervos barbișonul blond. Pe chipul lui se întipărise o expresie rigidă, aspră.

Donskoi a executat o întoarcere și, reducîndu-și treptat viteza, a stopat. Torpilorul *Buinîi* a acostat la crucișător. După o scurtă discuție între Kolomeițev și căpitanul de rangul întîi, comandorul Lebedev, a început transbordarea oamenilor de pe torpilor pe crucișător.

Acestea s-au petrecut puțin după ora unsprezece. Torpilorul s-a golit repede.

Doar trei oameni rămăseseră pe el : comandantul Kolomeițev, locotenentul Wurm și conductorul Tiul-

kin. Ei aveau misiunea de a face pregătirile pentru aruncarea în aer a navei. Crucișătorul a lăsat o barcă la apă, pentru a-i lua și pe ei la bord, după care s-a retras la o distanță oarecare. Explozia nu s-a produs însă. Atunci, pentru a nu se mai pierde timpul, s-a hotărît ca torpilorul să fie scufundat cu artileria.

Comandantul torpilorului a trecut cu însoțitorii săi pe crucișător.

Comendorii au încărcat un tun de 6 țoli. Ambele nave stăteau nemișcate, la un cablu și jumătate una de alta. A bubuit primul foc. Acesta n-a nimerit ținta. Tunul a mugit a doua, a treia oară. *Buinîi* rămînea mereu întreg și nevătămat.

Printre matrozi se auzeau vorbe:

— Halal ochitori!

— Poți să-l atingi cu un scuipat, și ei nici cu tunul nu-l nimeresc!

— Da, ai zice că torpilorul e vrăjit.

— Comendorii or fi chiori!

Comandantul Lebedev observa tirul de pe puntea de comandă. Rușinat, mînios, cînd văzu că și a patra, și a cincea lovitură dăduseră greș, exclamă cu ciudă:

— Ce porcărie! Mai mare rușinea! Cumplit blestem atîrnă asupra flotei noastre! Și toate acestea pentru că nu ne-am ocupat cu ceea ce trebuia.

Comandantul secund Blohin lămuri:

— Le-am spus adeseori specialiștilor noștri că nu-și instruiesc cum trebuie armamentele de la tunuri...

Comandantul îl întrerupse:

— Nu este vorba pur și simplu de niște specialiști. Trebuie să privim lucrurile mai adînc. Toată organizarea serviciului în marina noastră nu este bună de nimic.

Al șaselea și al șaptelea obuz au atins torpilorul, dar numai al optulea l-a lovit în mod serios la prova. *Buinîi* a început să se scufunde încet cu prova, apoi s-a ridicat vertical, cu elicele în sus, și, cu pavilioanele fluturînd la catarg și la pupa, a dispărut repede în valuri. Părea că se grăbește să se ducă la fund ca să nu mai fie chinuit *.

După cele ce se petrecuseră cu prilejul bătăliei, tirul acesta asupra unui torpilor propriu a deschis cît de cît ochii multora. Acest episod neînsemnat dezvăluia toată amploarea înapoierii flotei noastre, ai cărei comandanți se ocupau mai mult cu parăzile decît cu pregătirea de luptă. Ziua în amiaza-mare, nu fusesem în stare să nimerim din prima lovitură un obiectiv care stătea nemișcat la o distanță atît de mică. Aceștia erau artileriștii din școala creată de Rojestvenski, din acea școală de pe urma căreia amiralul făcuse o carieră strălucită. Atunci, cum am fi putut să nimerim în timpul nopții, cum am fi putut să distrugem torpiloarele japoneze care atingeau o viteză de douăzeci și cinci de noduri, ori să lovim navele mai mari care treceau la patruzeci de cabluri de noi ? Aruncam obuzele în vînt.

Rămas singur, *Dmitri Donskoi* și-a reluat drumul spre nord. Dacă el n-ar fi zăbovit atît, pierzînd timpul cu *Bedovîi* și *Buinîi*, întîrziind în cele două opriri aproape cinci ore, poate că ar fi izbutit să scape de inamic prin fugă. Dar acea întîrziere forțată i-a fost fatală.

Încă din zori se iviseră la orizont cîteva torpiloare inamice, dar au dispărut repede. După toate presupunerile ele puneau la cale urmărirea crucișătorului rusesc. Totuși, *Donskoi* nu avea altceva de făcut decît să-și continue drumul. Soarele cobora spre asfințit. Toți cei de pe crucișător prînziseră de mult și se odihniseră. Se băuse și ceaiul. Clopotul navei bătu două lovituri duble. În prova babord, la două carturi, se zărea insula Dagelet, prăpăstioasă, aproape inaccesibilă, de la care mai erau vreo patru sute de mile pînă la Vladivostok. De jur împrejur nu se observa nimic suspect. Pe navă domnea o atmosferă de destindere, pe care nimeni nu voia s-o tulbure. Pînă și ordinele superiorilor erau date încet, cu blîndețe. Părea că oamenii uitaseră înfruntările de altădată și acum erau o singură familie, unită prin dorința comună de a ajunge cît mai repede pe pămîntul patriei. Dorința aceasta tainică se dezvăluia din vorbele schimbate cînd și cînd de matrozi :

— Dacă pînă se întunecă nu se ivesc japonezii, atunci putem spune că am scăpat întregi și nevătămați.

— Of, de am ajunge odată în țară! Am să mă arunc la pămînt, să-l îmbrățișez, să-l sărut ca pe o mamă dragă!

Peste două ore însă inimile multora turâ săgetate de un fior.

Departe, la tribord, se iviseră mai multe fumulețe. Micimanul Wilken s-a urcat repede în gabie unde era postul de observație. Navele necunoscute se apropiau. Toată puntea superioară a crucișătorului se umpluse de oameni. Uitîndu-se în sus, ofițerii de pe punte îl întrebau cu nerăbdare pe observator:

— Ei, ce se vede?

— Parcă ar fi niște nave de-ale noastre.

— N-o fi grupul Enquist?

— Nu se poate spune nimic precis.

Un timp, răspunsurile continuau să fie confuze, pînă cînd, în sfîrșit, din gabier s-a auzit un strigăt precipitat alarmant:

— Nave japoneze, japoneze!

Aceste cuvinte fuseseră rostite de micimanul Wilken cu un glas strident, de băiețandru; ele răsunară însă deasupra navei ca ecoul unei furtuni ce se apropia. Oamenii de pe toată puntea se frămîntau, glasurile lor stăpînite lărmuiau surd. Unii matrozi schimbau priviri, cu o expresie de nedumerire, întrebîndu-se parcă fără cuvinte: cui îi va fi sortit să piară mai întîi? Cei de pe cuirasatul *Osliabia*, care făcuseră cunoștință cu apa, tresăreau, străbătuți de fiori reci.

Comandantul Lebedev se duse spre copastia punții de comandă și, dîndu-și pe spate capul cu gît subțire, strigă observatorului, cu glas dogit, ca după o beție la toartă:

— Miciman Wilken! Să fie oare nave japoneze? Ești sigur?

— Da, da, sigur! Pot chiar să precizez: sînt patru crucișătoare și trei torpiloare!

Din ordinul comandantului, crucișătorul rus a făcut o întoarcere la babord, dar navele inamice i-au observat manevra și, executînd o întoarcere „toți o dată",

au pornit în urmărirea lui. Peste puțin, alte două crucișătoare cu trei coșuri au fost semnalate spre prova, cam la patru carturi în babord. S-a ordonat presiune maximă la mașini. Dîndu-și seama de gravitatea situației, fochiștii și mecanicii munceau de zor, fără a mai aștepta să fie împinși de la spate. Injectau ulei în focare pentru a înteți combustiunea și a menține presiunea la regimul ordonat. Din nefericire, căldarea nr. 5 care se defectase înainte de lupta din ajun nu funcționa. Nava a fost în stare să-și mărească viteza numai pentru scurt timp. Curînd, aceasta a început să scadă. Treptat, distanța dintre crucișătorul rusesc și navele inamice descreștea. Pentru toată lumea devenise limpede că lupta era iminentă.

Ofițerii au fost convocați din nou la consfătuire pe puntea de comandă. Se impunea luarea de urgență a unei hotărîri, așa că participa un număr restrîns de persoane : comandantul Lebedev, căpitanul de rangul II Blohin, locotenenții Starck, Giers, Durnovo și ofițerul cu navigația din statul-major, locotenent-colonelul Osipov, care fusese salvat de pe *Osliabia*. Ce era de făcut în situația creată ? Luînd cuvîntul, unii ofițeri făceau propuneri cam în doi peri :

— De vreme ce inamicul dispune de șase crucișătoare și de mai multe torpiloare, nu prea e probabil să-i putem face față cîtuși de puțin.

— Dacă nu există altă cale, va trebui să ne batem.

Se uitau posomorîți la comandantul navei, așteptînd de la el salvarea.

Cel mai sincer a fost locotenent-colonelul Osipov. Barba mare, căruntă, i se zburlise, cute adînci i se săpaseră pe frunte, șerpuind ca niște omizi lungi. Pășind agitat pe punte de colo colo și rotindu-și ochii albaștri, strigă aprins :

— Părerea mea e că nu putem să ne batem cu asemenea forțe copleșitoare ! Ar fi o nebunie, ar însemna să ne închipuim c-am putea reteza cu dinții un lanț de ancoră. Într-adevăr : ce șanse am avea ? Azi, ca să scufundăm propriul nostru torpilor, a trebuit să tragem asupra lui opt obuze, și acestea de aproape. Nu este asta dovada concludentă a neputinței noastre ?

Ieri, toată lumea a văzut cum au înfrînt japonezii escadra noastră care se găsea în condiții incomparabil mai favorabile. E cu putință oare ca *Donskoi,* o navă slabă și învechită, să-i poată opune inamicului o rezistență serioasă ? Va fi scufundată în zece minute. Dacă-i așa, cine ar avea dreptul să-și asume cumplita răspundere pentru cele opt sute de vieți omenești care se află la bordul crucișătorului ?

Fără a-l mai asculta pînă la capăt, comandantul navei s-a apropiat de comandantul secund și i-a spus la ureche :

— Sînt de părere să încetăm discuția.

Blohin a ordonat numaidecît cu severitate :

— Rog pe domnii ofițeri de prisos să părăsească puntea și în clipa cînd va suna alarma de luptă să fie gata pentru a-și ocupa posturile.

După ce a ordonat ca nava să se îndrepte spre insula Dagelet, Lebedev a comunicat celorlalți hotărîrea sa :

— Dacă rezultatul acestei lupte inegale va fi fatal pentru noi, voi zdrobi crucișătorul de stîncile de pe coastă.

6. AMIRALUL COMANDANT N-A INDREPTĂTIT SPERANȚELE ȚARULUI

Torpiloarele *Bedovîi* și *Groznîi* își continuau drumul cu aceeași viteză. Navele necunoscute care le urmăreau se apropiau repede. La prova tribord se contura insula Dagelet. Ofițerii de pe puntea torpilorului *Bedovîi* discutau :

— Sînt crucișătoare de-ale noastre întîrziate, care ne ajung din urmă.

— Probabil. S-au rătăcit ieri de escadră, și acum se grăbesc.

— Nu încape nici o îndoială. Faptul că navigă în același drum cu noi pare să confirme această presupunere.

Locotenentul Veceslov obiectă posomorît :

— Dar dacă sînt japonezi ?

Colonelul Filippovski îl contrazise însă pe loc :

— Navele japoneze nu navigă cîte două, ci întotdeauna cîte patru.

Locotenentul Veceslov nu se dădu bătut :

— Pentru orice eventualitate ar trebui să se ridice presiunea și la celelalte două căldări.

Comandantul navei se opuse însă acestei măsuri :

— La ce bun să ne grăbim ? Să vedem mai întîi ale cui sînt navele. Dacă sînt crucișătoare rusești, cu atît mai bine pentru noi. Vom avea cînd să mărim presiunea.

Clapier de Colong și Baranov coborîseră jos, la amiral, și discutau ceva cu el.

Siluetele a două nave cu un catarg se profilau drept în pupa navei. Curînd deveni evident că erau niște torpiloare în plină urmărire. Cel dintîi avea trei coșuri ; al doilea, patru.

De pe *Groznîi* se transmise prin semnale :

— Torpiloarele sînt inamice.

Mașinile lui *Bedovîi* funcționau și acum tot cu două căldări. Din proprie inițiativă, inginerul mecanic mări presiunea.

Clipa cea mai grea se apropia. Stat-majoriștii și comandantul torpilorului erau neliniștiți. Cum să-și ascundă intențiile față de ceilalți ? Începu o pantomimă grotescă. Îl chemară sus pe inginerul mecanic Iliutovici și-i ordonară :

— Ridicați presiunea și la celelalte căldări !

Curînd însă șeful de stat-major Clapier de Colong revocă dispoziția.

Comandantul Baranov îl chemă pe sergentul fochist Vorobiov și începu să-l descoasă :

— În cît timp va putea fi ridicată presiunea și la celelalte două căldări ?

— În vreo patruzeci de minute, înălțimea-voastră.

— De ce așa mult ? Doar au apă fierbinte în ele ?

— Nu e fierbinte. S-a răcit.

Comandantul ticlui o nouă întrebare :

— Cărbuni avem destui ?

— Avem, înălțimea-voastră. Ne ajung! Ne mai și rămîn.

— Ei, du-te în buncăre și vezi cum stăm. Chibzuiește bine. Apoi vino și raportează. Auzi?

— Am înțeles! răspunse Vorobiov.

Pus în încurcătură de un asemenea ordin, plecă spre buncăre.

Pe punte, înainte de a coborî în tambuchi, se întîlni cu mecanicul Popov. Arătînd din cap spre cei de pe puntea de comandă, bodogăni:

— Ăștia-s încurcă-lume! Mai bine ar spune pe șleau: nu mai vrem să ne batem. Eu cu atît mai puțin am nevoie de războiul ăsta!

— De mult mi s-a părut și mie c-o scaldă, răspunse Popov. Dar să vezi ce ponoase o să tragem dacă ne predăm fără luptă! O să rămînă uimită toată Rusia cînd o să se afle așa ceva.

Între timp, din ordinul ofițerilor, semnalizatorii pregătiseră un steag alb, de parlamentar, și unul al Crucii Roșii, pe care le-au prins la saulele de semnalizare.

Pe puntea de comandă comandantul și stat-majoriștii, descumpăniți, se sfătuiau febril:

— Acum, torpilorul nostru este doar o nava-spital, spunea Baranov, rotindu-și asupra tuturor privirea și cerînd parcă încuviințarea acestei absurdități.

— Da, da, așa este, îi ținea isonul colonelul Filippovski, gîrbovindu-se și clătinîndu-și capul pansat.

Colonelul era mai calm decît ceilalți; fără un motiv anume își lua însă mereu *pince-nez*-ul de pe nasul cărnos, și-l punea la loc după ce ștergea la iuțeală lentilele cu o batistă și privea prin ele cu ochii lui căprui-închis, ușor bulbucați.

— Desigur, doar are atîția răniți la bord! se declara de acord șeful de stat-major, Clapier de Colong, încruntîndu-și posac sprîncenele negre, dese.

— Mai ales că a fost scos din luptă însuși comandantul escadrei, declara locotenentul Leontiev, ofițerul cu torpilele din statul-major.

În părerile lor era și fățărnicie, și minciună; cu toate acestea continuau să născocească tot felul de

argumente cu care căutau să se convingă singuri că fac bine procedînd așa. Nimeni nu spunea însă că, în conformitate cu prevederile dreptului internațional, navele-spital, spre deosebire de cele de război, trebuiau să aibă o anumită culoare și alte semne distinctive, că inamicul trebuia informat din timp asupra acestor caracteristici. Or, în cazul de față, socoteau un torpilor drept navă-spital, numai fiindcă la bordul lui se aflau mai mulți răniți. Cu o asemenea logică, orice crucișător sau cuirasat putea să invoce ocrotirea Crucii Roșii — pe care dintre navele noastre nu erau răniți ?

În timpul acesta navele urmăritoare nu așteptau... Dispunînd de o viteză aproape de două ori mai mare decît *Bedovîi*, ele se apropiau repede. Acum se putea vedea chiar cu ochiul liber că erau torpiloare japoneze, în plină goană.

Inginerul mecanic Iliutovici a fost chemat din nou pe punte :

— Vladimir Vladimirovici, în cît timp vom avea presiunea necesară ? îl întrebă comandantul.

— Într-o jumătate de oră, răspunse Iliutovici.

Șeful de stat-major Clapier de Colong spuse :

— Hai, ridicați-o mai repede.

Iliutovici dădu să plece, dar fu oprit :

— Ba nu. Nu vă grăbiți !

Inginerul mecanic se opri pieziș în fața șefului de stat-major și-l privi încruntat. Fața lui arsă de soare, cu ochii negri, cu nasul ca un clonț de uliu, se crispă, se întunecă. Pironindu-l amenințător pe Clapier de Colong și zburlindu-și mustața pleoștită, după o clipă de tăcere, strigă :

— De ce să nu ne grăbim ?

— Bine, grăbiți-vă, bolborosi șeful de stat-major, abia auzit.

Pe dunetă stăteau, cu un aer nepăsător, locotenentul aghiotant Krjijanovski, medicul Trjemeski și voluntarul Maximov.

Căpitanul de rangul II Semionov ieși din careu și, șchiopătînd de piciorul drept, se îndreptă spre puntea de comandă. Omulețul acesta bondoc, „Băsica umblă-

toare" cum îl porecliseră marinarii, era cel mai șmecher ofițer din toată flota. Știa să iasă basma curată din orice încurcătură. Careul torpilorului era atît de mic, și ofițerii vorbiseră acolo atît de mult despre planul de a preda nava, încît era cu neputință să nu-i fi auzit. Aflase totul fără îndoială, dar tăcea chitic. Oare nu el propusese ca torpilorul *Buinîi* să fie considerat drept navă-spital? Iar acum, cînd planurile camarazilor săi din statul-major și ale amiralului însuși erau traduse în fapt, cînd semnalizatorii stăteau la ambele catarge cu pavilioanele albe pregătite pentru ridicare, el oprea pe fiecare om întîlnit și făcînd pe indignatul striga:

— Ce înseamnă asta? De ce nu se ridică presiunea?

Apropiindu-se de puntea de comandă, repeta mereu aceleași vorbe și dădea violent din mîini, ca un actor, vrînd să atragă atenția asupra sa. Astfel își asigura pentru viitor dovada nevinovăției sale în privința predării navei. Fără a se jena de gradul său de ofițer superior, prefăcîndu-se istovit, împleticindu-se pe picioare, se tîrî înapoi spre pupa și dispăru în careu *.

Torpilorul *Groznîi* îl ajunse din urmă pe *Bedovîi* și, trecînd în tribordul acestuia la travers, întrebă prin semnale:

— Ce facem?

— Ce viteză puteți atinge? întrebă și *Bedovîi*.

— Douăzeci și trei de noduri.

— Duceți-vă la Vladivostok.

— Nu primim lupta?

Groznîi nu căpătă răspuns la această întrebare.

Torpiloarele japoneze se apropiaseră la o bătaie de tun. Sunînd alarma de luptă, *Groznîi* începu să se îndepărteze cu toată viteza. Fără să aștepte dispoziții de la superiori, comendorii de pe *Bedovîi* alergară la tunuri. O sfleie răsună însă strident, urmată de glasul botmanului Ciudakov:

— Nu scoateți capotele de pe piese!

Stat-majoriștii coborîră de la comandă pe punte. Alergînd de la un tun la altul, locotenentul Leontiev striga la comendori:

— Să nu îndrăzniți ! Nici un foc ! Nu înțelegeți că trebuie să salvăm viața amiralului ?

— Cum vine asta, înălțimea-voastră ? O să ne înece japonezii ca pe niște potăi...

— N-au dreptul, torpilorul nostru e navă-spital.

Colonelul Filippovski se adresă matrozilor pe un ton mai blînd :

— Frații lor, îl salvăm pe amiral. Pentru Rusia el e mai prețios decît un torpilor.

Clapier de Colong adăugă :

— Torpilorul e un fleac, poți face altul în loc, dar amiral ca al nostru nu mai găsești.

Tocmai voiau să ridice pavilioanele albe cînd, deodată, șeful de stat-major se răzgîndi și-l trimise pe locotenentul Leontiev să-i raporteze amiralului. Însoțit de micimanul Țvet-Koleadinski, Leontiev dădu fuga jos și se întoarse repede, anunțînd :

— Amiralul e de acord.

Imediat au fost ridicate pavilioanele pregătite : unul alb (fața de masă) la trinchet, iar celălalt, al Crucii Roșii, la arborele mare. Apoi, s-a semnalizat cu pavilioane de mînă : „Am răniți".

Groznîi se îndepărta cu toată viteza. Torpilorul japonez *Kacero,* cu două coșuri, s-a repezit după el. Un schimb de focuri s-a angajat curînd între ele. Un alt torpilor japonez, *Sazanami,* cu patru coșuri, a deschis focul asupra lui *Bedovîi.* Acestea se petreceau la orele trei și douăzeci și cinci de minute după-amiază, în stînga insulei Dagelet, la cinci-șase mile depărtare de ea. Proiectilele inamice cădeau în jurul torpilorului, loviturile fiind ori prea scurte, ori prea lungi. Toți cei de pe puntea lui *Bedovîi* se alarmaseră. Micimanul O'Brien de Lacy a dat fuga la căldări, pentru a zvîrli în focare cărțile de semnale, hărțile și documentele secrete. Baranov a ordonat să se stopeze mașinile și să se ridice conurile de viteză la vergă ; apoi, a dat comanda :

— Coborîți pavilionul de la pupa !

Locotenentul Leontiev și semnalizatorul Tonciuk s-au repezit pe dunetă, și pavilionul „Sf. Andrei" a dispărut îndată de la bastonul său.

Baranov se ascunsese după cămașa mașinii, se lăsase pe vine și striga :

— Blestemații ! Ce fac barbarii ăștia cu ochii oblici ? De ce trag în noi ? Nu văd pavilioanele ?

Apoi s-a repezit la sirenă și a început să dea semnale jalnice, cerînd parcă îndurare inamicului.

Ripostînd cu foc lui *Kacero, Groznîi* se îndepărta tot mai mult.

În sfîrșit, *Sazanami* a încetat tirul. Apropiindu-se cu precauțiune de *Bedovîi,* a început să-i dea ocol, în răcnetele echipajului :

— *Banzai ! Banzai !*

Inginerul mecanic Iliutovici a ordonat să se pregătească pentru manevră valvulele de inundare și s-a prezentat la șeful de stat-major :

— Dați-mi voie să scufund torpilorul. Peste zece minute, nu va mai exista.

Clapier de Colong s-a apucat de cap :

— Ce vorbești ?! Vrei să-l înec pe amiral ? Doctorul a spus să nu fie mișcat din loc.

Curînd după aceea, o barcă japoneză a acostat la *Bedovîi.* În clipa aceea aproape tot echipajul torpilorului se afla sus pe punte. Netezindu-și barba mătăsoasă, Baranov, comandantul navei, stătea la scară, înaintea tuturor, în poziție de drepți, ca la inspecție. Un ofițer japonez — după aceea s-a aflat că era comandantul torpilorului *Sazanami,* căpitanul-locotenent Aiba — s-a urcat pe punte și, deodată, și-a tras tesacul din teacă. Prima impresie era că el, beat de bucurie, se va repezi să taie capetele prizonierilor, și de aceea mulți au simțit că-i trec fiori, iar alții au holbat ochii, îngroziți. Japonezul a trecut însă repede prin fața oamenilor, îndreptîndu-se spre cabina de t.f.f. și, mai înainte de orice, a tăiat antenele. Între timp, matrozii japonezi se repeziseră și ridicaseră la pupa pavilionul Soarelui-Răsare. După aceea căpitanul-locotenent Aiba a ordonat tuturor prizonierilor să se adune la front și i-a anunțat în englezește :

— Acum eu sînt comandant aici !

Ofițerii de stat-major au început să-i explice de ce se predase torpilorul *Bedovîi.* Și căpitanul de rangul II

Semionov se afla de față. Din motive necunoscute, de astă dată nu mai era extenuat; stătea în poziție de drepți, marțial, și încerca chiar să vorbească în limba japoneză cu inamicul. Căpitanul-locotenent Aiba asculta ceea ce spuneau ofițerii noștri și le punea felurite întrebări. Mare a fost mirarea lui aflînd că, o dată cu ofițerii navei, se predase însuși comandantul escadrei rusești, viceamiralul și generalul-aghiotant Rojestvenski, împreună cu statul său major. Mărunțel și sprinten, părînd un adolescent, ofițerul japonez și-a rînjit dinții rari și, încîntat, a tras aer în piept atît de zgomotos, de parcă ar fi sorbit ceai fierbinte din farfurioară. Pe obrazul lui galben, ras cu îngrijire, în ochii negri, pieziși, s-a ivit o expresie de triumf și, totodată, de descumpănire, ca și cum s-ar fi întîmplat ceea ce nici n-ar fi putut să viseze cîndva. Dînd din cap, a spus sufocat:

— Îl voi lua pe amiral cu mine, pe torpilorul *Sazanami*.

Ofițerii de stat-major au început să stăruie:

— Vă rugăm cu toții să-l lăsați pe *Bedovîi*. E grav rănit. Va muri dacă îl veți ridica.

Au căzut la învoială, stabilind că, în locul amiralului, aveau să fie luați pe *Sazanami*, ca ostateci, patru ofițeri ai navei.

— Dar unde se află amiralul dumneavoastră? a întrebat ofițerul japonez.

— E în cabina comandantului. Medicul a spus însă că nu trebuie deranjat.

— O nu, o nu, nu-l voi deranja. Doar vreau să-l văd.

Ofițerul japonez s-a îndreptat cu pași mărunți spre tambuchiul de la pupa, a coborît scara și a deschis cu emoție ușa care-i fusese arătată. Amiralul, culcat în cușetă, s-a uitat cu un aer obosit la chipul necunoscut, fără a exprima nici mirare, nici tulburare. Privirile lor s-au întîlnit în tăcere. Ușa s-a închis la loc fără zgomot. Triumfător, căpitanul-locotenent Aiba s-a îndepărtat de cabină încetișor, în vîrfurile degetelor, asemenea unui vînător care a descoperit pe neașteptate un vînat prețios.

Cîteva clipe după aceea, aflînd de la șeful de stat-major că patru ofițeri ai navei urmau a fi luați ca ostateci pe torpilorul japonez, Rojestvenski a ordonat să fie chemați la el. Cînd aceștia au intrat în cabină, el ședea în cușetă, cu picioarele lăsate în jos, numai în cămașă de noapte, deprimat, cu fața palidă ca de mort, cu barba pîrlită de incendiu. Capul lui pansat s-a ridicat încet, s-a clătinat ușor, ochii negri i s-au umplut de lacrimi. Crispîndu-și gura, a rostit cu glas întretăiat:

— Sărmanii, sărmanii mei...

Deodată, amiralul crud, fără inimă, care nu știa niciodată ce este mila față de seamănul lui, a izbucnit în plîns. Era un lucru tot atît de necrezut ca și priveliștea unui lup bătrîn care ar plînge în mijlocul unei cete de cățel în care cîndva băga groaza. Ofițerii își priveau în tăcere comandantul. Luîndu-și rămas bun de la ei, i-a sărutat pe fiecare în parte.

Peste puțin, barca japoneză se îndrepta spre *Sazanami*, cu comandantul acestuia și cu cei patru ostateci.

7. CURAJUL TINERESC AL BĂTRÎNULUI CRUCIȘĂTOR

Navele japoneze continuau să-l urmărească în goană pe *Donskoi*. Era vădit că cea dintîi lovitură se va abate asupra lui din partea celor două crucișătoare din babord; acestea se apropiau de el mai repede decît cele din tribord. Amenințarea pieirii care pîndea nava urmărită creștea mereu. Numai întunericul i-ar fi dat putința să scape de o catastrofă sigură; din nefericire, pînă la căderea nopții mai era încă mult.

Noaptea trecută, oamenii așteptaseră cu nerăbdare mult doritul răsărit al soarelui, iar acum îi aruncau priviri piezișe, dușmănoase, căci el luneca spre orizont cu atîta încetineală, de parcă ar fi fost aliat cu japonezii.

Comandantul Lebedev îl trimise pe ofițerul torpilor în magazia de torpile și mine pentru a pregăti aruncarea în aer a navei.

Cei două sute de oameni din echipajul cuirasatului *Osliabia,* împreună cu ofițerii lor, au fost adunați pe puntea cazărmilor. Ei știau prin ce trece un echipaj cînd i se scufundă nava ; ei, care din întîmplare scăpaseră cu viață, mai trăiseră o dată clipe de groază cînd *Buinîi* îl salva pe Rojestvenski și statul său major de pe nava-amiral, sub focul inamicului. Pentru ce, pentru ale cui crime erau supuși încă o dată la asemenea chinuri îngrozitoare ? Palizi, livizi, tîrîndu-și anevoie picioarele țepene, ca ale unor reumatici, uitîndu-se mereu înapoi, fără speranță, în ochii holbați ai tovarășilor lor, coborau pe scări spre compartimentul rezervat pentru ei, ca spre un mormînt.

Comandantul secund Blohin cutreiera punțile cu mersul lui greoi, neîndemînatic, dînd cele din urmă dispoziții pentru pregătirea navei în vederea luptei ; apoi, s-a întors la comandă. În timpul acesta, cele două crucișătoare japoneze din babord *Otawa* și *Nyitaka,* ajungînd la o distanță de vreo patruzeci de cabluri, au deschis focul asupra crucișătorului *Donskoi.* Erau orele șase și jumătate, tocmai cînd soarele începea să apună. Undeva, în patria îndepărtată, el lumina acum din înaltul cerului amiezii, revărsîndu-și strălucirea caldă peste pămîntul primăvăratic, bucurînd oamenii. Pe cînd aici, în apele acestea străine, o, de i s-ar fi stins mai repede ultimele raze care scăldau crucișătorul în lumina lor sîngerie !

Fără a lua în seamă tirul inamicului, comandantul Lebedev se rezemase de copastia comenzii, aplecîndu-se gînditor spre punte.

— Ivan Nikolaevici, ordonați să se sune alarma de luptă ? întrebă comandantul secund, privind mohorît spatele încovoiat al superiorului său.

Comandantul navei nu făcea nici o mișcare ; tăcea, parcă n-ar fi auzit nimic.

Mirat, Blohin ridică din umerii lați, își îndreptă șapca pe cap și întrebă din nou, rostind vorbele mai tare, pe un ton oficial :

— Domnule căpitan de rangul I, ordonați să se sune alarma de luptă ?

Auzindu-i glasul, comandantul se întoarse, îndreptîndu-se de spate. Fața lui era palidă, plînsă. Oprite în mustăți și în barbă, lacrimile sclipeau în lumina asfințitului ca niște rubine. Strînse mîna ajutorului său și-i spuse:

— Dacă mi se întîmplă ceva, ai grijă de cele două fetițe ale mele...

Tăcu. Amintindu-și de familia sa îndepărtată, omul acesta curajos nu mai fusese cîteva clipe nici comandant, nici militar. Era doar un tată chinuit de durere, smuls de lîngă copiii lui iubiți și sortit pieirii — ca și alte mii de vieți omenești — în acel război urzit în mod criminal.

Din ordinul comandantului secund, gornistul a început să sune și toboșarul să bată toba, vestind oamenii să-și ocupe posturile de luptă. Pavilioanele s-au înălțat la cele trei catarge. *Donskoi* a tras o salvă cu tunurile din babord. Pînă la insula Dagelet mai erau vreo douăzeci de mile.

Curînd după aceea, japonezii își reglară tirul începînd să încadreze obiectivul. Pe puntea superioară au bubuit cîteva explozii avariind suprastructura. Ici, colo, izbucneau incendii, dar oamenii le combăteau cu succes.

Din ordinul comandantului, *Donskoi* schimba mereu de drum, navigînd în zigzag. Datorită acestor manevre, japonezii trebuiau să-și refacă mereu reglajul, din care pricină efectul tirului lor scădea. Peste cîtva timp însă și-au făcut apariția la tribord încă patru nave inamice și, cu toată distanța mare, au deschis și ele focul. După cum s-a aflat ulterior, acesta era grupul amiralului Uriu, compus din cuirasatele *Naniva, Takaciho, Akași* și *Țușima*. *Donskoi* se afla astfel sub focuri încrucișate. Situația lui se agravase; distrugerile erau tot mai multe, iar numărul morților și răniților creștea. Scoase din funcțiune, tunurile amuțeau unul după altul.

Nici un fel de eroism nu mai putea scăpa crucișătorul. Rămînea o singură posibilitate de salvare a oamenilor, slabă și ea, aceea de a ajunge cît mai repede la insulă. Scăldată în văpaia asfințitului, in-

sula Dagelet se apropia tot mai mult, creștea, se lățea, împinsă parcă în sus de fundul mării, din adîncuri. Pînă la ea erau mai bine de zece mile, dar părea că se înalță aproape de tot deasupra apelor, fermecînd oamenii prin neclintirea sa măreață, făgăduindu-le viața și izbăvirea de chinuri. Dar ce se va întîmpla cu echipajul atunci cînd nava se va izbi cu toată viteza de stînci ? Cine va mai putea să scape ? Orice avea să se întîmple, comandantul Lebedev stăruia ferm în hotărîrea lui. Înalt, uscățiv, cu ochii scînteietori, stătea împreună cu alți ofițeri și matrozi în cabina cuirasată de comandă, obsedat de simțămîntul unei solemnități zguduitoare, ca un om care făcuse o descoperire importantă. Se gîndea la o manevră admirabilă : înainte de toate trebuia să ajungă în zona de umbră ce se întinsese departe de insulă, spre răsărit. În partea aceea întunericul avea să se lase mai repede. Dacă va izbuti să ajungă acolo, japonezii vor pierde numaidecît precizia tirului. După aceea nava va face o întoarcere bruscă spre stîncile de granit, făcîndu-și seama la poalele lor, și epava ei zdrobită se va scufunda în abisul apelor.

Echipajul cuirasatului *Osliabia* tulbura mult ordinea la bord, neputînd fi ținut în frîu. Dat fiind că nu-și reveniseră pe deplin după catastrofa din ajun, matrozii, demoralizați, erau ca o gloată de oameni pe jumătate buimaci. Cel dintîi obuz care nimerise la cabinele ofițerilor din babord a stîrnit o panică de nedescris pe puntea cazărmilor. Țipînd înspăimîntați, oamenii au luat-o la goană spre prova. În loc să stingă incendiul izbucnit, s-au repezit pe scări în sus răcnind sălbatic. A trebuit să fie alungați înapoi cu lovituri de pumni și împroșcați cu apă din furtunuri. Totuși, mulți dintre ei ajunseseră pe puntea superioară. Acolo au început să alerge în toate părțile, înnebuniți, apoi, unul după altul, s-au aruncat la o moarte sigură, în marea care clocotea de explozii.

Deși nu se mai afla pe nava lui, căpitanul de rangul II Kolomeițev nu stătea degeaba nici aici. Se dusese de bunăvoie să dea ajutor echipei de pompieri din spațiile interioare. Încărcăturile din tuburile de

obuze de 6 țoli luaseră foc, arzînd violent și împroș-cînd schije de alamă. Subofițerul care ținea în mîini furtunul s-a prăbușit deodată, ucis. Atunci Kolomeițev a apucat furtunul și a îndreptat asupra focului șuvoiul copleșitor de apă. Fostul comandant al torpilorului *Buinîi* a trudit astfel pînă s-a ales și el cu o coastă ruptă de o schijă. Nici matrozii lui nu se lăsau mai prejos, înlocuind la posturi oamenii scoși din acțiune.

Comandantul secund al navei se afla pe punte cînd un matroz a sosit în goană și a raportat cu răsuflarea tăiată :

— Înălțimea-voastră... vă cheamă domnul comandant...

Blohin a urcat imediat pe puntea de comandă unde, dînd cu ochii de cabina cuirasată, pe jumătate distrusă în urma unei lovituri în plin, a rămas o clipă locului, uluit. Jos se întindea o baltă de sînge proaspăt, lucitor. Sprijinit de perete, încovoiat, locotenentul Durnovo ședea neclintit, parcă ar fi fost cufundat în gînduri : țeasta lui fusese smulsă împreună cu șapca, dezvelind sinistru creierii trandafirii care se răceau. Caporalul timonier Poleakov zăcea ghemuit lîngă habitaclul compasului ; locotenentul Giers avea abdomenul spintecat. Doar comandantul Lebedev, abia mai ținîndu-se de cavilele timonei, se ridica deasupra celor morți, cu dinții încleștați de durere. Avea o rană perforantă la un șold, coapsa fracturată și, în afară de aceasta, tot trupul îi era ciuruit de schije mărunte. Stătea într-un picior și se silea să mențină crucișătorul la drum, fără a bănui că transmisiunile cîrmii fuseseră retezate, astfel că nava se întorcea mereu la tribord. Zărindu-l pe comandantul secund, și-a arcuit sprîncenele a mirare, ordonînd cu buzele învinețite :

— La comanda...

— Ivan Nikolaevici, dau numaidecît ordin să fiți transportat la postul de prim-ajutor.

— Nu e nevoie. Rămîn aici. Caută să ajungi cît mai repede în umbra insulei. Să nu predai nava. Mai bine zdrobește-o de stînci...

Comandantul secund l-a ajutat să se culce printre morții din cabina cuirasată, pe podeaua plină de

sînge, și, întorcîndu-se, a ordonat unui curier de cart să cheme medicul; apoi, fără să piardă o clipă, a coborît scara. Ca și în ajun, trebuia să treacă conducerea navei pe dunetă, cuplînd timona de mînă.

Mai înainte ca nava să poată fi readusă la drum, ea descrisese un rondou mare. Acest lucru dăduse posibilitatea celor patru crucișătoare inamice din tribord să se apropie simțitor.

Se înserase. Intensificînd tirul, japonezii se grăbeau să isprăvească cu crucișătorul rus înainte de venirea nopții. Acum trăgeau asupra lui de la distanța de douăzeci și cinci de cabluri. *Donskoi* riposta cu ambele borduri; obuzele japoneze însă mușcau din el, sfărîmau fierul, distrugeau aparatele, îl străpungeau, schilodeau și ucideau oamenii.

Blohin conducea nava de pe dunetă, cu șapca îndesată pe cap, greoi și nemișcat ca o statuie. Ochii lui cenușii priveau cu atenție înainte, fără să clipească, scrutînd zona de umbră din preajma insulei. Părea că-și adunase toată voința într-un nod strîns, ca să reziste cele cîteva minute hotărîtoare. Timonierul strigă ceva, arătînd spre tribord. El întoarse capul. Dînd bandă într-un bord, crucișătorul *Naniwa* ieșea din formație. Puțin după aceea, pe crucișătorul *Otawa* care naviga la babord izbucni un incendiu. Comandantul secund murmură, parcă răspunzînd unor gînduri nerostite:

— Mda... La asta nu m-am așteptat...

Boțmanul ajutor se ivi lîngă el cu o veste alarmantă:

— Înălțimea-voastră! Matrozii de pe *Osliabia* au turbat de-a binelea. Și ofițerii lor, la fel. S-au răzvrătit cu toții. Nu mai e chip să-i potolim. O să ne facă un pocinog.

Fără să-l privească, Blohin ordonă:

— Să se întărească paza la tambuchiuri! Nici un om n-are voie să părăsească puntea cazărmilor. Transmite micimanului Seniavski și praporșcikului Avgustovski că le-am ordonat să se ocupe de treaba asta!

— Am înțeles!

Preotul Dobrovolski fusese trimis mai demult pe puntea cazărmilor ca să liniștească oamenii. Spătos, cu barba neagră, cu crucea de argint pe pieptul lat, privea buimac iadul din jurul său, nu un iad închipuit, ci unul adevărat, în care se zbuciumau și gemeau niște făpturi înnebunite, niște stafii, în timp ce de jur împrejur vuia vacarmul canonadei. Preotul bolborosea ceva despre „oastea cea de Hristos iubitoare", dar nimeni nu-l asculta. În jurul infirmeriei, transformată în post de prim-ajutor, în care lucra medicul-șef Herzog cu felcerii, grupul de răniți creștea mereu. Unii așteptau să fie pansați, alții zăceau pe jos zvîrcolindu-se de durere. Carnea lor sfîșiată și însîngerată, oasele frînte, arsurile, gemetele și vaietele lor îi înspăimîntau și mai mult pe matrozii cuirasatului *Osliabia*. Pe deasupra, niște proiectile care erau ridicate sus, în chesoane, din magazia de la prova, fiind lovite de un obuz inamic, au explodat omorînd doisprezece oameni care se prăbușiră pe puntea cazărmilor.

Una e să stai sub foc, cu mîna pe armă, ori pe aparatele cu care lupți. Într-o asemenea situație poți să uiți deodată totul, să ai o clipă de avînt și, într-o astfel de stare entuziastă, chiar să faci un act de vitejie. Dezarmați, închiși într-o încăpere slab cuirasată, matrozii de pe *Osliabia* aveau cu totul altfel de simțăminte. Ce puteau să facă ? Să stea liniștiți, așteptînd să treacă din nou prin clipele înfiorătoare din ajun ? Așa ceva era peste puterile lor.

Pe navă, fierul era fărîmat sub grindina de foc. Dedesubt, în încăperea închisă între bordaje și pereții etanși, despărțită de uscat prin întinderea mării, matrozii de pe *Osliabia* ba se trînteau jos, ba săreau în picioare și se repezeau încolo și încoace, învîrtindu-se orbește și gesticulînd bezmetici, amenințători. Unul plîngea, altul blestema... Un semnalizator se zvîrcolea cu spume la gură, într-un acces de epilepsie. Un comendor cu un galon roșu la mînecă, fără beretă, se zbătea jos pe dușumea. Ținînd într-o mînă un hamac de doc făcut sul, dădea din mîna cealaltă, parcă înotînd, și zbiera cît îl ținea gura :

— Ajutor! Mă înec! Ajutor!

Aproape, pe o ladă, un alt matroz, cu sîngele șiroind pe tîmplă, bîiguia ceva, ba dezbrăcîndu-se la piele, ba îmbrăcîndu-se iar, cu un aer preocupat și grăbit. Alții ședeau ascunși prin unghere și tremurau ca varga, așteptînd scufundarea navei. O parte din echipaj, sub conducerea locotenent-colonelului Osipov și a altor ofițeri, se îmbulzea pe scară, căutînd să iasă pe gura tambuchiului și răcnind pe toate glasurile:

— De ce sîntem închiși aici ca niște pușcăriași?

— Vor cu tot dinadinsul să ne înece!

— Să se ridice pavilionul alb!

Holbîndu-se sălbatic, scuturîndu-și barba căruntă, locotenent-colonelul Osipov striga hîrîind către micimanul Seniavski și praporșcikul Avgustovski:

— Nu vreau să mă înec! Eu sînt ofițer superior! Nimănui nu-i e îngăduit să mă țină închis aici!

Dar Seniavski și Avgustovski, care stăteau de pază la gura tambuchiului, erau neînduplecați. Matrozii de pe navă îi ajutau să stăvilească năvala mulțimii.

Un obuz de mare calibru a explodat pe puntea cazărmilor, făcînd praf și pulbere careul conductorilor. În dreptul lui, la tribord, se căsca o spărtură de doi stînjeni pătrați. Șase oameni din echipajul cuirasatului *Osliabia* fuseseră uciși și zece răniți. Preotul Dobrovolski se lăsase în genunchi acoperindu-și fața cu mîinile, parcă ar fi vrut să se ferească de moarte. A fost însă călcat în picioare de gloata care-și pierduse mințile. Tălăzuindu-se, puhoiul năvalnic, alcătuit din trupuri omenești, s-a îndreptat spre gura tambuchiului de la prova, scoțînd urlete de fiare. Oamenii puși acolo de pază au fost dați într-o clipă peste cap. Molipsiți de panică, au început să alerge sus chiar și matrozii crucișătorului, care se aflau prin magaziile de muniții. Cei care izbutiseră să scape de pe puntea cazărmilor alergau peste tot pe navă, năuci, schimonosiți, neștiind unde să-și găsească scăpare. Unii se cățăraseră în gruiele bărcilor. Praporșcikul de rezervă Mamontov se ascunsese în dulăpiorul în care se păstrau de obicei obuzele pentru primele salve ale tunului de 47 milimetri de la pupa.

Era o situație cu totul neobișnuită, părînd că ambele părți au dreptate: atît răzvrătiții, cît și cei ce încercau să-i potolească. Cei de pe *Osliabia* nu mai puteau suporta spaima copleșitoare — încordarea nervilor omenești are totuși o limită. Dar nici personalul de comandă nu putea tolera o răzvrătire la bord, în timpul luptei, mai cu seamă că nava era și așa vlăguită într-o luptă inegală. Blohin coborî de pe dunetă și mobiliză imediat ofițerii, conductorii și subofițerii. În mijlocul nebuniei dimprejur, el începu să dea dispoziții cu acel sînge rece uimitor de care dau dovadă curajoșii îmblînzitori de fiare. Acțiunea de potolire a mulțimii începu. În bubuitul tunurilor, în detunăturile exploziilor, în fumul și focul incendiilor, care se întețeau, nu numai matrozii salvați de pe *Osliabia,* ci și ofițerii lor erau loviți peste față, unde se nimerea. Șuvoaiele năvalnice de apă ale furtunurilor au fost din nou îndreptate asupra lor; revolverele trăgeau în dreapta și în stînga. Toate acestea păreau mai curînd vedenii de coșmar decît întîmplări aievea. Spre norocul lui Blohin, doar o parte din echipajul cuirasatului *Osliabia* izbutise să răzbească deasupra dinspre puntea magaziilor, ceilalți rămînînd în gurile tambuchiurilor, astupate de trupurile lor, astfel că, de bine de rău, ordinea a fost restabilită pe crucișător. *

Grav avariat, cu magaziile inundate, cu o bandă de 5 grade, crucișătorul *Donskoi* își continua cu greu drumul. Mai avea puține tunuri în stare de funcțiune, dar riposta cu îndîrjire focului japonez. Coșul de la prova era ciuruit de schije, iar cel de la pupa despicat de sus pînă jos. Tirajul scăzuse, viteza se micșorase, dar crucișătorul, îngrijorat parcă de soarta lui, înainta mereu, ducînd morți, sînge, dureri, deznădejdea și speranțele tuturor celor care pășeau pe punte. Salvarea lui a fost faptul că japonezii n-au înțeles ce manevră vrea să facă și nu i-au tăiat la timp drumul, așa că a izbutit să intre în umbra insulei. S-a întunecat curînd. Duelul de artilerie se sfîrșise. Atacurile torpiloarelor erau respinse cu succes, ba chiar a fost doborît coșul unuia dintre ele. Noaptea a venit repede.

Crucișătorul *Donskoi* care izbutise să scape de inamic nu mai avea nevoie să se zdrobească de stînci. El a ancorat nu departe de malul răsăritean al insulei Dagelet. Cele două ambarcațiuni — barcazul nr. 2 și o barcă de 6 rame — au fost imediat lăsate la apă, începîndu-se debarcarea echipajului la uscat. În primul rînd au debarcat oamenii salvați de pe *Osliabia,* care continuau să stîrnească tulburare la bord. Împreună cu ei a fost coborît la uscat și comandantul Lebedev. * Apoi a început transportul celor peste o sută de răniți. Cu tărgile, în hamace și pe saltele, ei erau lăsați jos în bărci, pe întuneric. Rănițiii gemeau, se văitau. Fără a mai avea nimeni nevoie de el, un porc rănit își alătura durerea celei a oamenilor, guițînd desperat undeva, pe puntea învăluită în beznă. Vreo treizeci de matrozi au dat iama în magazia de băuturi, îmbătîndu-se turtă. Vociferau fără teamă, blestemau războiul. Unii dintre ei au fost legați ; alții, fără a se speria de adîncimea mării, se aruncau peste bord și, zbierînd de mama focului, se îndreptau înot spre țărm.

În zori, doar morții mai rămăseseră pe crucișător. Navele japoneze și-au făcut apariția. Crucișătorul *Donskoi,* care fusese scos la o milă și jumătate în larg, zăcea pe fund, la adînc, cu sabordurile deschise. Japonezii n-au avut parte decît de prizonieri.

8. SASEBO IN LOC DE VLADIVOSTOK

Torpilorul *Groznîi* naviga acum singur în drum nord ; scăpase prin luptă de torpilorul japonez care-l urmărise, pricinuindu-i avarii serioase. Avusese destul de mult de suferit. Un proiectil îl nimerise în bordaj, aproape de linia de plutire, provocîndu-i o spărtură în compartimentul companiei a doua, spărsese conducta de vapori și-l ucisese pe caporalul de trupă Feodorov. Spărtura a fost imediat astupată. Un alt proiectil distrusese proiectorul. Cu acel prilej își pierduseră viața doi oameni : micimanul Dofelt și timonierul

elev Readov. Comandantul navei, Andjievski, fusese rănit la ambele brațe, la picioare și la cap.

În timpul nopții, *Groznîi* navigă fără lumini. Nu-l mai urmărea nimeni. A doua zi, 16 mai, tîrziu după-amiază, toate proviziile de cărbuni s-au isprăvit. Oamenii au început să arunce în focare obiecte de lemn și tot felul de lucruri, pînză, pulbere de cărbuni adunată de prin magazii, ulei de uns și tot ceea ce putea arde. Astfel, deși cu greu, au ajuns spre seară în preajma insulei Askold și, schimbînd semnale de recunoaștere cu postul rusesc de t.f.f. din această insulă, au ancorat. În dimineața zilei de 17 mai, după ce i s-au adus cărbuni de la Vladivostok, torpilorul a intrat în Cornul de Aur.

Bedovîi ar fi putut proceda la fel ; pentru motive inexplicabile însă, nici amiralul, nici cei din statul său major n-au vrut să ajungă în apele patriei. *Sazanami* l-a luat la remorcă și l-a dus în Japonia, ca pe un vînat prins cu arcanul.

Au mers astfel pînă spre seară. Agitația de pe *Bedovîi* se potolise. Oamenii nu mai aveau nici o treabă, toate preocupările lor dispăruseră subit ; acum erau doar prizonieri. Matrozii se adunau în cazarmă și discutau liniștiți cele întîmplate. Toți își puneau cu stăruință aceeași întrebare : de ce țînuseră așa de mult șefii să cadă în captivitate ?

Răspunsurile erau felurite, pînă cînd mecanicul Popov de la servomotorul cîrmei spuse că el vede lucrurile altfel. Toți îl priveau, așteptînd să audă părerea acelui flăcău înalt și slab, cu fața prelungă, palidă, cu o expresie melancolică, lină ca toamna, în ochii căprui. Citit, inteligent, ager, el era foarte prețuit de tovarășii lui. Toți tăceau ascultîndu-i glasul cam răgușit :

— Se poate, fraților, să nu vă dați seama ce mașinație a fost pusă la cale ? Hai să zicem că *Bedovîi* ar sosi la Vladivostok. Ei ? S-ar aduna pe torpilorul nostru toți mahării : și căpitanii de toate rangurile, și amiralii. Cu ce obraz i-ar privi Rojestvenski în ochi ? Toți l-ar întreba : „Unde este escadra dumneavoastră, excelență ?“ Iar el habar n-are unde-i, a pă-

răsit-o, a dat bir cu fugiții. Și atunci, ar începe să șușotească toți în fel și chip : ca să vezi, eroul național ! Dar nici asta n-ar fi mare lucru. Ce telegramă ar trebui să trimită el țarului ? „Maiestate, eu și statul meu major am sosit cu bine la Vladivostok la bordul torpilorului *Bedovii ;* cît despre restul navelor ce mi-au fost încredințate, deocamdată nu știu pe unde or fi." Rojestvenski a fost un îngîmfat, se credea cel mai deștept om din lume. Dar cum a pus mîna pe el amiralul japonez Togo l-a și dezumflat. Ar avea de ce să se și spînzure de rușine. Așa că a hotărît să mai adauge încă una la numeroasele lui nelegiuiri : să se predea.

— Așa-i, bine zici ! strigă fochistul Vorobiov.

Ceilalți matrozi erau și ei de acord cu cele spuse de mecanic. Popov adăugă :

— Acum, japonezii îl duc la ei în țară pe amiralul nostru, pe cei din statul lui major, pe ofițerii navei și pe noi păcătoșii de marinari, ca pe niște purcei în cușcă.

Unul scuipă cu ciudă ; altul înjură cu năduf.

Dintre toți ofițerii torpilorului, numai comandantul rămăsese la bord, după ce-și dăduse cuvîntul de onoare că nu va face nici un rău navei. Stat-majoriștii se adunaseră în careu. Discutau și ei, în felul lor:

— Ei, slavă domnului că s-a sfîrșit cu chinurile noastre.

— Avem prilejul să vedem Japonia.

Șeful statului-major era năpădit de tristețe :

— Așa e ; dar ce-o să fie cînd ne vom întoarce în Rusia ?

Micimanul Demcinski oftă și el :

— Da, nu ne așteaptă nimic bun.

Arătîndu-și cu cochetărie dinții frumoși, locotenentul Leontiev obiectă :

— Fleacuri ! Trebuia să salvăm viața comandantului escadrei. Și apoi, ce importanță mai are pentru Rusia pierderea unui torpilor, de vreme ce toată escadra noastră a fost distrusă ?!

Colonelul Filippovski îl susținu :

— În timp ce ne aflam pe *Suvorov*, am luptat cinstit. Am făcut tot ce era posibil. Dacă vom fi trași la răspundere, atunci, o dată cu noi, vor trebui să ia loc pe banca acuzaților și cei care se află acum la Petersburg, sub turla cu săgeată aurită a Amiralității. De ce au trimis la luptă o asemenea adunătură de vechituri ?

Cel mai dîrz se ținea comandantul Baranov, care demonstra cu aprindere celorlalți :

— La drept vorbind, n-am predat torpilorul. Din moment ce a fost arborat pe el pavilionul Crucii Roșii, a devenit navă-spital. Japonezii n-au procedat însă just, sechestrîndu-l. Ehei, dacă n-ar fi fost la bord amiralul rănit, le-aș fi arătat eu japonezilor cu cine au de-a face ! Un torpilor japonez l-aș fi scufundat cu torpile, iar pe celălalt cu tunurile...

Un matroz dădu buzna în careu și raportă comandantului :

— Înălțimea-voastră, s-a rupt parîma de remorcă.

Lungind gîtul, comandantul întrebă :

— Nu cumva a tăiat-o vreun matroz ?

— Nu, s-a rupt singură. Torpilorul japonez a luat-o înainte. Nu se mai vede de loc.

Cei care ședeau în jurul mesei din careu încremeniră pe locurile lor de parcă n-ar fi auzit cele raportate de matroz, ci un lucru și mai îngrozitor : că apa inundase nava, ori că izbucnise un incendiu în magaziile de muniții. O clipă după aceea, ofițerii săriră de la masă și se repeziră la scară, alergînd pe puntea superioară spre prova. Toți erau disperați : învingătorii își părăsiseră prizonierii ! Își dădeau cu părerea care mai de care :

— Să se dezvelească proiectoarele !

— Mai bine să se lanseze rachete !

— Faceți repede semnale cu sirena !

Spaima lor era însă neîntemeiată : prin întuneric se zări silueta torpilorului *Sazanami* care se apropia de *Bedovîi* spre a-l lua din nou la remorcă. Ofițerii coborîră în careu continuîndu-și în liniște conversația.

În noaptea aceea, din cauza valurilor, parîma de remorcă s-a rupt de cîteva ori. De aceea japonezii au

trecut pe *Sazanami* o parte din matrozii ruși, înlocuindu-i cu matrozi de-ai lor. Ostatecii au fost readuși la bordul torpilorului rus, după care acesta a fost lăsat să meargă cu ajutorul mașinilor proprii, cu ordinul de a se ține în siajul învingătorului.

În ziua de 16 mai au întîlnit crucișătorul japonez *Akasi*. Acesta l-a luat pe *Bedovii* la remorcă și, însoțit de *Sazanami*, a pornit mai departe.

Amiralul Rojestvenski nu părăsea de loc cușeta din cabina comandantului. Fața lui era trasă, întunecată, ochii înfundați în orbite ca ai unui mort. Nu vorbea cu nimeni ceasuri întregi, stînd singur, posomorît, tăcut, cufundat parcă în gînduri negre ca adîncul mării. Din cînd în cînd însă tresărea, se ridica brusc și, lăsîndu-și picioarele pe marginea cușetei, scrîșnea din dinți. În asemenea clipe, ordonanța Balahonțev, care îl îngrijea împreună cu medicul, se speria de el. Cu părul vîlvoi, rînjind, pansat la cap, cu privirea fixă, ca a unui nebun, cu toată făptura încordată, părea că vrea să se repeadă la cineva, fiind într-adevăr înspăimîntător. Ce gînduri or fi trecut prin mintea lui zguduită ? O fi avut oare viziunea groaznică a celor înecați ? În preajma insulei Țușima pieriseră din vina lui mii de oameni. Ori, poate, își amintea de conferința extraordinară prezidată chiar de țar, care avuse loc în palatul de la Peterhof, în ziua de 10 august 1904. Da, atunci el săvîrșise o eroare ireparabilă. Era încrezut, se credea genial, și pe deasupra subapreciase capacitatea adversarului său. La conferință luaseră parte personalități de rang înalt — doi mari duci : Alexei Alexandrovici și Alexandr Mihailovici, interimarul Departamentului Marinei, generalul-aghiotant Avelan, ministrul de război, generalul-aghiotant Saharov, ministrul de externe contele Lamsdorf, și comandantul escadrei a II-a, fostul contraamiral Rojestvenski. S-a pus întrebarea : e oportun să se trimită escadra a II-a în Extremul Orient ? Comandantul escadrei s-a pronunțat pentru expedierea ei de urgență pe teatrul de operațiuni. S-au ridicat obiecțiuni întemeiate din partea unor participanți la conferință. Aceștia argumentau că, după ce escadra I-a făcuse la 28 iulie o încer-

care neizbutită de a străpunge la Port-Arthur blocada japoneză, situația se schimbase radical. Mai înainte ca Rojestvenski să ajungă la fața locului, fortăreața rusă va cădea, inevitabil, și o dată cu ea vor fi scufundate toate navele aflate acolo. Prin urmare, escadra a II-a va trebui să conteze exclusiv pe forțele ei. Cu efectivul existent, ea era prea slabă pentru a putea zdrobi inamicul și a-și impune dominația în Marea Japoniei. Și apoi, unde se va găsi o bază pentru ea ? In asemenea condiții, escadra a II-a va fi sortită pieirii. Era mai înțelept să rămînă peste iarnă în Marea Baltică, să-și perfecționeze pregătirea de luptă, să fie completată cu un număr de nave în construcție, pe cale de a fi terminate, și eventual cu altele noi, achiziționate, urmînd să fie trimisă în primăvară ca o putere de temut care va decide sorții războiului.

In ciuda unor asemenea obiecțiuni, Rojestvenski stăruise morțiș ca escadra să fie expediată imediat în Extremul Orient. Susținuse cu aprindere, absolut convins că-i va zdrobi pe japonezi. Avelan se declarase de acord cu el ; pe urmă, și țarul începuse să încline de partea lui. Cu prilejul acelei conferințe țarul își amintise deosebit de limpede un episod memorabil, dramatic, din călătoria pe care o făcuse în tinerețe în Extremul Orient. Atunci Japonia îl primise pe tînărul moștenitor al tronului Rusiei cu prea puțină curtoazie : un samurai fanatic îl lovise cu sabia în cap pe augustul oaspete. Acest atentat era un ultraj nespus de grav adus persoanei viitorului monarh. Și acum, părea că împăratul Rusiei ținea să se răfuiască cît mai repede cu mikadoul.

La numai cîteva luni de la acea conferință, rezultatele ei se puteau vedea limpede : escadra suferise un adevărat dezastru, iar cel în mîinile căruia Rusia își încredințase destinul, în care își pusese nădejdile toată armata se predase inamicului la bordul torpilorului *Bedovîi*. Incă nu demult, la 26 aprilie, cu ocazia întîlnirii cu gruparea navală de sub comanda lui Nebogatov, el trîmbițase prin ordinul nr. 229 acele fraze sforăitoare : „Dumnezeu ne-a întărit cugetul, ne-a aju-

tat să biruim greutățile unei expediții fără precedent în istorie. Dumnezeu ne va întări și brațul, binecuvîntîndu-ne întru împlinirea poruncii maiestății-sale, ca să spălăm în sînge amara rușine a patriei..." Lucrurile ieșiseră însă pe dos: autorul acestui ordin își uitase parcă făgăduielile, sporind și mai mult „rușinea patriei".

Cum putuse ajunge la acest rezultat însuși comandantul escadrei, generalul-aghiotant, viceamiralul Rojestvenski? Fiindcă fusese un om orgolios, și orgoliul lui îl rosese ca un vierme, îi pregătise pieirea, împingîndu-l la aventura din Extremul Orient. După ce ajunsese în suita țarului, voia să se ridice și mai sus, visa laurii învingătorului, dar realitatea îl doborîse, îl înfierase ca pe o nulitate. Ce va spune acum despre el țarul, căruia îi adusese o asemenea dezonoare? Cum îi vor terfeli acum numele toate ziarele care mai înainte îl ridicau în slăvi, ca pe un erou național? Cu cîtă ură îi va răspunde toată țara pentru dezastrul absurd al escadrei și pentru atîtea victime de prisos?

Da, avea de ce să se frămînte. S-ar fi părut că unui om atît de îngîmfat, cu atîta amor propriu bolnăvicios, nu-i mai rămînea decît să-și zdrobească capul de bordajul de fier. N-o făcuse însă... mîndria și josnicia fiinţau în el laolaltă, mînă în mînă. Și aceasta se dezvăluise doar în fața dușmanului, așa cum un banc de nisip se dezvăluie numai în timpul unei maree joase. Și amiralul se prăbușea pe cușetă și zăcea astfel, oftînd, cu mintea tulbure. *

În dimineața zilei de 17 mai au sosit în portul japonez Sasebo.

Încă de departe au zărit acolo cuirasatele rusești *Împăratul Nicolae I*, *Amiral Seneavin* și *General-amiral Apraxin*. La pupele lor fîlfîiau pavilioanele Soarelui-Răsare. Arătînd cu capul spre ele, Baranov a spus vesel:

— Care va să zică, nu numai noi ne-am predat.

După aceea, n-a mai avut grijă decît de geamantanele lui, doldora de bunuri ale statului. Avea douăsprezece la număr, dar nici atîtea nu-i ajungeau. A

fost nevoit să mai adauge patru: două mari și două mici. Pe deasupra, și-a însușit numerarul din casa bordului, în total șase mii de lire sterline. Dispunînd de o sumă atît de mare, n-a vrut să dea nimic nu numai matrozilor, dar nici măcar ofițerilor. Aflînd despre aceasta, Clapier de Colong i-a spus politicos:

— Vă sfătuiesc să dați ofițerilor cîte douăzeci de lire, cu titlul de împrumut. Au să vă restituie aceste sume în Rusia.

Baranov s-a aprins de ciudă și, cu toate că *Bedovîi* era sub pavilion japonez, i-a tăiat-o pe neașteptate:

— Aici eu sînt comandant! Nimeni n-are dreptul să-mi dea ordine. Răspund de toate faptele mele.

În cele din urmă însă, din motive necunoscute, s-a răzgîndit și a dat cîte douăzeci de lire fiecărui ofițer.

Văzînd că treburile îi mergeau cît se poate de bine, Baranov era foarte bine dispus. Ochii lui rotunzi, albaștri erau radioși. Ca întotdeauna, impozanta lui barbă era îngrijit pieptănată. Ai fi zis că n-avea nici un fir de păr în plus. Părăsindu-și torpilorul, a bătut coșul cu palma, ca Oleg cel Înțelept cînd s-a despărțit de calul său, rostind cu duioșie:

— Rămîi cu bine, scumpul meu!

Atunci cînd îl decoraseră pe Baranov cu ordinul Soarelui-Răsare clasa a IV-a, japonezii parcă știuseră că el le va achita polița cu recunoștință.

Și-o fi adus oare aminte de fiul său în acele clipe? Micimanul Baranov, tinerelul acela înalt și slăbuț, rămăsese fără nici o speranță de salvare pe nava *Alexandru al III-lea* care se scufunda. Un singur gînd la asemenea priveliște și ar fi trebuit să facă o inimă de părinte să zvîcnească de durere...

9. VOM MURI CU TOȚII, DAR NU NE VOM PREDA

În august 1904, cu puțin înainte de plecarea escadrei a II-a de la Kronstadt, în somptuosul careu al cuirasatului *Alexandru al III-lea,* soțiile, rudele ofițerilor și un select public civil se adunaseră la ban-

chetul de adio. Agapa de rămas bun era solemnă. Deasupra mesei fastuoase, încărcată de sticle, bunătăți și flori, cupele de șampanie se ridicau mereu însoțind toasturile în cinstea armelor rusești. Discursurile de adio ale invitaților erau înflăcărate, ca și urările pentru victoria asupra inamicului și întoarcerea cu bine în patrie. Și, deodată, în tunetele celor mai furtunoase ovații au răsunat pe neașteptate niște vorbe sinistre. Luînd cuvîntul pentru a răspunde asistenței cuprinse de exaltare, comandantul cuirasatului *Alexandru al III-lea,* căpitanul de rangul I Buhvostov, a spus următoarele :

— Domniile-voastre priviți și vă ziceți : totul e în ordine aici. Iar eu am să vă spun că nu toate sînt în ordine. Domniile-voastre ne urați să învingem. E inutil să vă spun cît de mult o dorim și noi. Dar nu vom învinge ! Mă tem chiar că vom pierde jumătate din escadră pe drum și, chiar dacă nu se va întîmpla acest lucru, japonezii tot ne vor învinge ; ei au o flotă mai puternică, și sînt adevărați marinari. Un singur lucru vi-l garantez : vom muri cu toții, dar nu ne vom preda...

Buhvostov și-a terminat cuvîntarea. În salon se așternuse o tăcere de moarte.

Elegantul auditor era uluit. Îl dezola nu numai faptul că ceea ce auzise era un discurs funebru, dar mai cu seamă că cel care prohodise astfel flota rusă era unul dintre cei mai capabili ofițeri de marină, propus la gradul de amiral. Nu la asta se așteptau ei de la Buhvostov, care de curînd fusese sărbătorit cu prilejul jubileului de două sute de ani al regimentului Preobrajenski, ca strănepot al celui dintîi soldat de gardă.

Cuvintele lui fuseseră profetice. Nu răsunaseră însă în auzul țării întregi, care nu știa nimic despre starea de nepregătire a flotei ei, ci între pereții strîmți ai salonului.

Să revenim însă la ziua de 14 mai.

Nava următoare în linia de șir după *Suvorov* era cuirasatul *Alexandru al III-lea.* Nava-amiral suferise chiar de la începutul bătăliei avarii atît de grave, încît

nu se mai putuse redresa de pe urma lor, așa că ieșise din acțiune.

Nemaifiind condusă de nimeni, escadra rămăsese de capul ei.

În clipa aceea, în locul lui *Suvorov* a preluat comanda cuirasatul *Alexandru al III-lea*, de al cărui nume vor rămîne legate pentru totdeauna cele mai înfiorătoare amintiri în legătură cu dezastrul de la Țușima. După ce escadra își pierduse nava-amiral, el a ocupat poziție în fruntea formației și a condus-o mai departe. Focul tuturor celor douăsprezece nave japoneze s-a revărsat asupra acestui cuirasat. Primind toată greutatea loviturilor date de artileria inamică, el salva celelalte nave ale noastre, cu prețul pieirii sale. Uneori, în toiul luptei fără ieșire, dădea dovadă și de inițiativă, în măsura în care mai era capabil de acest lucru ; nu o dată l-a acoperit pe *Suvorov*, încercînd să răzbească spre nord, după coada escadrei inamice. La un moment dat, profitînd de ceață, a izbutit să-și scoată pentru un timp escadra de sub foc. Ceasuri în șir, cu o vitejie excepțională, a susținut lupta împotriva forțelor copleșitoare ale inamicului.

Spre seară, bătălia navală se transformase într-un masacru.

În cele din urmă, cuirasatul *Alexandru al III-lea*, ca și alte nave, n-a mai putut să reziste presiunii inamicului. La orele șase, dînd puternic bandă, a ieșit din acțiune. În clipa aceea, priveliștea lui era îngrozitoare. Cu nenumărate spărturi în bordaje, cu suprastructura distrusă, era înecat în valuri de fum negru. Prin spărturi și din mormanul de dărîmături de pe punte țîșneau limbi enorme de flăcări. Părea că focul va ajunge din clipă în clipă la magaziile de proiectile și de pulbere, aruncînd nava în aer. Curînd însă, cuirasatul și-a revenit și, ripostînd slab cu foc, a intrat din nou în formație. Aceasta era ultima lui încercare de a opune inamicului rezistență.

Ce se petrecea în timpul bătăliei pe punțile lui, în cabina cuirasată de comandă și în turele ? Cine a condus cu atîta dîrzenie cuirasatul încleștat în strîn-

soarea de fier a japonezilor ? A fost oare comandantul navei, căpitanul de rangul I Buhvostov, ori comandantul secund, Plemeanicov, sau, spre sfîrșit, ofițerul cel mai mic în grad, ultimul miciman rămas la post ? Sau poate că atunci cînd nu mai rămăsese viu nici un ofițer, condusese nava, și cu ea toată escadra, botmanul-șef ori un timonier oarecare ? Aceasta va rămîne pe veci o taină.

Comportarea acestei falnice nave în cea mai înfiorătoare bătălie navală din cîte cunoaște istoria va stîrni însă uimirea multora.

Reintrînd în formație, cuirasatul a luat poziție în mijlocul liniei de șir, cedînd locul de onoare, din cap, navei de același tip, cuirasatul *Borodino*. Acolo, în noua poziție ocupată, *Alexandru al III-lea* a mai rezistat doar vreo douăzeci-treizeci de minute. I-au fost de ajuns loviturile cîtorva obuze de mare calibru, ca să-și piardă pentru totdeauna cele din urmă puteri. De astă dată s-a abătut la babord. Pesemne că-i fuseseră avariate transmisiile cîrmei, căci aceasta rămăsese întoarsă. Rondoul pe care l-a executat nava a determinat o puternică bandă. Apa a năvălit peste bordul înclinat, revărsîndu-se în interiorul cuirasatului, și totul s-a sfîrșit...

Matrozii de pe crucișătoarele *Amiral Nahimov* și *Vladimir Monomah*, care navigau în urma cuirasatului, l-au văzut răsturnîndu-se într-un bord, ca un stejar tăiat de la rădăcină. Mulți matrozi din echipajul său au fost zvîrliți în mare ; alții, pe măsură ce nava se răsucea, se tîrau pe coca ,sa spre carenă. Apoi, deodată, cuirasatul s-a răsturnat complet, cu chila în sus și timp de vreo două minute a continuat să plutească în această poziție. Oamenii se lipeau de fundul lui enorm, acoperit de alge. Crezînd că se va mai menține îndelung astfel pe suprafața mării, cei care săriseră în valuri se suiau pe el. De departe părea un monstru marin plutitor, cu plete de alge, cu spinarea ruginie a carenei. Oamenii care se tîrau pe el semănau cu niște crabi.

Navele supraviețuitoare se îndepărtau, luptînd cu inamicul.

Vîntul zburda în voie gonind către alte meleaguri. Pe locul unde se scufundase *Alexandru al III-lea* se rostogoleau valuri mari, legănînd pe crestele lor bucăți de lemn ieșite la suprafață, martore mute ale acelei zguduitoare tragedii. Nimeni nu va destăinui vreodată prin ce chinuri au trecut oamenii de pe acest cuirasat : din cei nouă sute de matrozi ai echipajului său nici unul n-a scăpat cu viață.

partea a patra

RĂMĂȘIȚELE ESCADREI

1. UNDE DUCE O GREȘEALĂ

În noaptea de 6 mai 1905, în timp ce escadra a II-a naviga între Formosa și Filipine, la orizont s-a profilat deodată silueta unui vas necunoscut. Vasul mergea fără lumini. Trimis în recunoaștere, crucișătorul *Oleg* a stabilit că era vaporul englez *Oldgamia,* care transporta în Japonia o încărcătură de contrabandă. A doua zi, un echipaj rusesc alcătuit din matrozi adunați de pe diferite nave ale escadrei a II-a, i-a înlocuit pe englezii mutați pe navele noastre de transport. Personalul de comandă al *Oldgamiei* fusese trecut pe nava-spital *Oriol.* Luînd în primire prizonierii, comandantul navei-spital *Oriol,* căpitanul de rangul II Lohmatov, și medicul-șef Multanovski se uitau unul la altul și strîngeau din umeri, neputînd să se opună dispoziției amiralului Rojestvenski. Amîndoi își dădeau seama că, din clipa aceea, nava-spital era expusă represaliilor din partea japonezilor.

Văzîndu-se la bordul unei nave străine, cei treizeci și șapte de matrozi ruși se simțeau la început stingheriți, neștiind pe ce să pună mîna. Au fost repartizați în grabă la diferite secții, după specialități. Boțmanul Goțka, un vlăjgan ciolănos, cu fața lătăreață, ușor ciupită de vărsat, mereu pus pe glumă, îi îndemna vesel:

— Ce v-ați strepezit, mă, așa? Vi s-au înecat corăbiile? Ori ați mestecat măcriș? N-ați mai văzut vapoare? Hai, la treabă, trap! Acu, noi sîntem stăpîni aici.

Matrozii se deprindeau anevoie cu dispozitivele necunoscute. La secția de mașini lucrul nu mergea de loc. L-au chemat pe praporșcikul mecanic Zaioncikovski. Acesta s-a apropiat de aparate cu pași nesiguri, șovăielnici, s-a uitat lung la inscripțiile englezești pe care nu le înțelegea, a stat o vreme nehotărît, apoi a dat din mînă:

— Descurcați-vă singuri cum v-o tăia capul!

Fulgerîndu-l din priviri pe praporșcikul care se îndepărta, mecanicul Kucerenko mormăia:

— Halal ofițer. Nu știe o boabă englezește. Hai să ne apucăm singuri de treabă.

Mecanicii au cercetat îndelung feluritele aparate ale mașinii principale. În cele din urmă, și-au dat seama ce aveau de făcut. Nu tot atît de repede însă au putut să pună în funcțiune aparatul pentru desalinizarea apei. Kucerenko și-a bătut îndelung capul cu el, ca un copil cu o jucărie necunoscută, și, pînă la urmă, s-a lămurit. Arătînd fochiștilor aparatul care funcționa, a exclamat bucuros:

— Gata! Acu o să avem și apă!

În acest timp, praporșcikul Potapov, care sosise pe *Oldgamia* înaintea celorlalți ofițeri, făcea rînduială pe punte. Blond, scund, alerga cu pași mărunți de colo colo și, îngustîndu-și ochii mici, se oprea cînd ici, cînd dincolo, nu fără mirare, înaintea dispozitivelor complicate ale navei. Apoi a ordonat matrozilor să încarce cărbuni de pe vaporul *Kuronia*.

În toiul acestei corvezi, doi ofițeri s-au urcat pe puntea de comandă, la Potapov: unul, înalt, cu ochi negri, posomorîți; celălalt, blond, zîmbitor, plinuț și ceva mai scund.

Adresîndu-i-se celui dintîi, Potapov a raportat:

— Matrozii ruși sînt repartizați după specialități. Încărcăm cărbuni în buncăre. Vîntul e în creștere și mi-e frică să nu ne împiedice. Ar fi mai bine să-i depozităm repede pe punte.

— De acord, a aprobat ofițerul cu ochi negri, devenind ceva mai vesel.

Era praporșcikul de marină Tregubov, noul comandant al *Oldgamiei,* care tocmai sosise pe cuirasatul-amiral *Cneazul Suvorov*. Făcînd un pas înainte, trupeșul său însoțitor s-a prezentat lui Potapov:

— Praporșcik Leimann, de pe cuirasatul *Alexandru al III-lea*. Cu începere de astăzi, am plăcerea de a naviga cu dumneavoastră. Am fost numit comandant secund pe acest vas.

Pentru marinarii ruși începuse o viață nouă pe vasul străin.

După două zile, despărțindu-se de escadră, vaporul *Oldgamia* și-a continuat singur drumul spre Vladivostok și de atunci n-a mai întîlnit nave rusești.

Noaptea trecuse. Dimineața, după ce a sunat deșteptarea, comandantul *Oldgamiei,* praporșcikul Tregubov, a ordonat adunarea echipajului pe dunetă. Sub cerul înnegurat vîntul sufla violent din prova, așa că vorbele comandantului nu se auzeau bine. Praporșcikul se vedea nevoit aproape să strige. Matrozii care stăteau mai departe aveau chiar impresia că el ocăra pe cineva. Unul dintre ei, Lekonțev, își întrebă vecinul:

— Da la cine zbiară așa „ghebosu" nostru?

Tregubov striga din răsputeri:

— Escadra noastră se îndreaptă prin strîmtoarea Coreei spre Vladivostok. Tot într-acolo mergem și noi, dar o luăm prin altă parte: ocolim Japonia prin Oceanul Pacific și intrăm în Marea Ohotsk. Trebuie să ducem vaporul, întreg și nevătămat, într-un port de-al nostru. Băieți, dați zor la treabă și fiți cu ochii în patru pe mare. Nu cumva să ne întîlnim cu japonezii. În afară de distincții pentru curajul de care ați dat dovadă, veți primi și recompense în bani, pentru capturarea unui vas cu contrabandă...

Praporșcikul plecă de pe dunetă și oamenii se împrăștiară. Furtuna a bîntuit trei zile și trei nopți în șir, ajungînd pînă la forța 10. Valurile vuiau, tălăzuindu-se, spumegînd. Fulgerele despicau norii negri, urmate de tunete și trăsnete. Ploaia se revărsa în to-

rente peste ocean; în fulgerarea de o clipă părea că tot cerul fumegă, dar o mînă nevăzută stinge imediat incendiul zvîrlind puhoaie de apă din niște furtunuri uriașe. Vaporul *Oldgamia* naviga singur în mijlocul elementelor dezlănțuite ale naturii, rulînd puternic și luînd apă cu bordurile. Cei mai chinuiți erau fochiștii, care munceau în infernul lor bine închis, în aerul înăbușitor din cale. Mulți dintre ei sufereau de rău de mare, și nemaifiind buni de nimic, erau înlocuiți cu matrozi de la punte.

După miezul nopții spre 15 mai au trecut de insula Aoza. Vremea se îmbunătățise, vîntul căzuse. Pe vapor se liniștise toată lumea. Ofițerii determinau derivația pentru toate cele treizeci și două de carturi. Fiind în repaos, matrozii discutau îndeosebi despre escadra a II-a și făceau tot felul de presupuneri pe seama sa. Nici unul dintre ei nu știa însă că în timpul acela rămășițele ei, înconjurate de forțele superioare ale inamicului, susțineau încă o zi de luptă. Mecanicul Kucerenko, un bărbat care se ținea bine pe picioarele sale, povestea tovarășilor:

— Cuirasatul *Alexandru al III-lea* avea cîțiva mecanici peste efectiv. Am cerut eu însumi să fiu trecut pe *Oldgamia*. Voiam foarte mult să văd cum arată mașinile unui vas englezesc.

Matrozul Lekonțev, un flăcău scund și vînjos, se plîngea:

— Iar eu, cînd am aflat că trebuie să trec pe vapor, nu voiam cu nici un chip să plec de pe cuirasat. Am ieșit la raport: ți-ai găsit! Le-am spus: vreau să lupt. Iar ei, trosc, pleosc — mi-a dat borșu pe gură și pe nas...

Timonierul Șmatkov zvîcni din umerii înguști și, încovoindu-și spinarea deșirată, costelivă, glumi:

— Ei, ca să zici că ai fost și tu la război...

Vremea frumoasă ținu două zile. Praporșcikul Tregubov nu mai scruta orizontul, ocupîndu-se acum de alte treburi. Se gheboșase, tot căznindu-se să descifreze documentele ridicate de la englezi.

— Nu cred ce scrie aici căpitanul englez, îi spunea el praporșcikului Leimann. Vrea să mă tragă pe sfoa-

ră. Fără îndoială că nu ducea încărcătura la Honkong, ci în Japonia. O sută cincizeci de mii de lăzi, și în fiecare ladă cîte două bidoane de tinichea cu petrol. Cred că lăzile sînt mai puține și sub ele au ascuns încărcătura de război, tunuri ori obuze...

Percheziționînd cabina fostului căpitan englez, aruncă o privire în dosul dulapului și deodată începu să rîdă bucuros. Găsise un document care, parțial, îi confirma bănuielile. Într-adevăr, încărcătura era destinată Japoniei. În ziua aceea, Tregubov era bine dispus. Trecînd pe puntea superioară, neîngrijită, murdară, strîmbă din nas, dar nu se răsti la matrozi, ca de obicei. În schimb, a doua zi, la 18 mai, de dimineață începu să tune și să fulgere. Înalt, adus de spate, cerceta amănunțit puntea superioară și-și ridica ochii negri, sclipitori, cu o expresie de ciudă spre ceilalți doi ofițeri care-l însoțeau — scundul Potapov și trupeșul Leimann.

— Mi-e scîrbă cînd văd în ce cocină ați prefăcut vasul ăsta. Mă mir de dumneavoastră, domnilor. Parcă n-ați fi făcut serviciu niciodată în viață pe o navă. Vă rog să vă îngrijiți imediat de curățenie și de restabilirea ordinei.

În clipa aceea dădu cu ochii de botmanul Goțka. Toată mînia comandantului se revărsă asupra acestuia. Botmanul nu se tulbură însă cîtuși de puțin și, privind vesel drept în ochii lui Tregubov, spuse:

— Cu voia înălțimii-voastre, raportez: echipajul abia și-a venit în fire după furtună. *Oldgamia* o să sosească la Vladivostok proaspăt vopsită și curățică, întocmai ca de ziua ei.

Praporșcikul îl amenință pe botman că-l va pedepsi dacă nu va strînge bine echipajul în chingi.

— 'nțeles, înălțimea-voastră!

Dar și după asta, îndărătnicul botman făcea tot după cum îl tăia capul. El știa una și bună: să nu irosească zadarnic forțele matrozilor. Energia lor putea fi necesară în anumite momente grele care pot surveni pe neașteptate într-o cursă lungă.

A doua zi, înainte de a da semnalul cu sifleia pentru adunarea trupei la corvoadă, botmanul apăru la

comandă. Acum însă ofițerilor nu le mai ardea de el. Trăgînd cu urechea la vorbele lor, își dădu seama că în ziua aceea nu mai era cazul să pună oamenii la corvoadă.

Leimann îi spunea comandantului navei, arătîndu-i marea :

— Andrei Sergheevici ! Temperatura apei a început să scadă brusc și culoarea ei se schimbă văzînd cu ochii. Ia uită-te cum se întunecă orizontul.

Tregubov privi lung marea tulbure, plumburie, care începea să se agite și, întorcîndu-se spre secundul său, răspunse grăbit :

— Da, da ! Mă așteptam la asta. Deci am ajuns aproape de insulele Kurile. A început să se simtă curentul din strîmtori. Da, da. Asupra acestui fenomen m-a făcut atent specialistul cu navigația din statul-major, colonelul Filippovski.

Comandantul vasului se întoarse spre praporșcikul Potapov :

— Observă cu atenție culoarea apei și măsoară cît mai des temperatura. Fă un grafic al observațiilor. După datele obținute, vom alege între strîmtorile Fries și Boussole.

Comandantul secund Leimann îl zări pe boțman, coborî pe punte și-i spuse prietenos :

— Ascultă, dragă. Ia măsuri ca toți matrozii să fie la posturile lor. Vezi ca veghea de la prova să nu stea cu gura căscată. Ne apropiem de strîmtori. Se strică vremea, o să avem cu toții multă bătaie de cap.

Tregubov, Potapov și timonierul Reksten au rămas pe punte, privind cu îngrijorare perdeaua tulbure ce se apropia dinspre orizont. Ceața se îngroșa, reducînd tot mai mult vizibilitatea ; lumina zilei era din ce în ce mai slabă. Apa se întunecase de tot ; temperatura ei scăzuse la 6 grade Réaumur.

Noaptea, neliniștea oamenilor a crescut : ceața era compactă ; se făcuse și mai frig, de parcă vasul s-ar fi apropiat de regiunile arctice. Ofițerii nu dormeau. În dimineața zilei de 19 mai s-au adunat pe punte, privindu-se cu mirare. Erau livizi de oboseală, iar ochii

lor păreau incolori, ca marea împîclită de ceața din timpul nopții.

Secundul stătea în fața comandantului navei, la un pas de el, și totuși abia îl vedea. Spunea:

— Andrei Sergheevici, iată-ne ajunși în zona cețurilor veșnice. Acum o să navigăm și fără calcule de punct. Pentru a ne determina poziția, e de ajuns busola, sonda și observarea curentului local. Acum trebuie să hotărîm prin care strîmtoare vom trece: prin Fries ori prin Boussole?

Comandantul vasului se apropie de Leimann, ca să-l vadă mai bine, și răspunse:

— Colonelul Filippovski spunea: alegeți drumul cel mai scurt. Pentru noi, după calcule, strîmtoarea Fries e acum mai aproape decît Boussole. Ruta noastră va fi astfel mai scurtă. Transmite să se schimbe de drum cu două grade la tribord.

A mai trecut o noapte. La orele patru dimineața, după calcule, vasul trebuia să se afle la 42°58′ latitudine nordică și la 143°32′ longitudine estică. Convins că se apropiaseră de strîmtoarea Fries dintre insulele Urug și Uturup din arhipelagul Kurilelor, Tregubov a ordonat să se ia drum 17 grade nord-est, făcînd o corecție totală de 5 grade. Ceața învăluia totul.

Oamenii de pe punte nu mai vedeau nimic în afară de tălăzuirile negurii dimprejur. Prova și pupa parcă se topiseră în ceață. Părea că din toată nava nu mai rămăsese decît puntea de comandă cu cei trei oameni, plutind într-un necunoscut misterios. Comandantul, secundul și timonierul păreau niște aeronauți în nacela unui balon, străbătînd masa unor nori groși, deasupra mării. Comandantul cînd se ridica pe vîrfurile degetelor, așa cum face un om care se silește să vadă dincolo de un zid, cînd se lăsa pe vine, căznindu-se să zărească ceva înainte. Perdeaua cenușie, atotcuprinzătoare, era însă de nepătruns. Nicăieri, pe toată fața pămîntului, nu poate fi întîlnită asemenea ceață, deasă, permanentă. Fenomenul acesta al naturii se explică prin faptul că în dreptul lanțului Kurilelor

se ciocnesc doi curenți: unul cald, dinspre Japonia, celălalt rece, dinspre Marea Ohotsk.

Privit dintr-un bord, vaporul părea o nălucă rătăcitoare. Oamenii nu se vedeau, glasurile lor nu se auzeau prin masa aceea de vapori. Puntea superioară era pustie.

Ca să se convingă dacă timonierul de veghe de la prova se afla la post, comandantul răcni desperat, ca în prada unei dureri:

— Veghea!

— Aici-s, înălțimea-voastră! se auzi drept răspuns un glas surd, de pe teugă.

— Fii cu ochii în patru! Uită-te numai înainte!

— Mă uit, înălțimea-voastră! Numai că nu pot să văd nimic. E o ceață deasă, parcă ne-am cufundat în clăbuci de săpun.

Timonierul de veghe se găsea chiar la prova vasului; părea însă că răspunde la strigătele comandantului dintr-un abis.

Din cînd în cînd se stopau mașinile și se arunca sonda, dîndu-i-se drumul pînă la o sută de stînjeni. Fundul mării era de neatins. Abia spre orele opt dimineața au dat de fund la cincizeci de stînjeni, au redus îndată viteza și au început să sune din sirenă, în speranța că vor auzi ecoul repercutat de țărm. Din prova-babord s-a auzit într-adevăr ecoul, ca și cum ar fi răspuns o altă navă. Însemna că în direcția aceea se afla o stîncă ce răsfrîngea sunetele sirenei. Comandantul ordonă să se schimbe de drum cu 6 grade la tribord. Sunară din nou sirena, și ecoul începu să se deplaseze spre travers, la babordul navei. Ciudat însă: o dată cu aceasta adîncimea și puterea valurilor începură să descrească. Se stîrni vîntul, dar el nu putu să spulbere ceața. Pentru un scurt răstimp, într-un ochi al negurei se ivi în locul soarelui o pată tulbure de lumină. În clipa aceea marinarii zăriră deasupra vasului albatroși și pescăruși. Zburau jos, ceea ce însemna că uscatul era aproape. Aceasta nu ținu însă mult. Se tălăzui un nou val de ceață, și nu mai văzură nimic. Pe puntea de comandă cei trei ofițeri erau tot mai îngrijorați: s-ar fi putut ca ja-

ponezii să fi blocat strîmtorile și acum să audă sunetele sirenei. Ar fi fost mai bine să navige fără zgomot; pe de altă parte însă îi pîndea pericolul de a eșua pe stînci. Mugetele sirenei se repetau, iar ecoul lor se auzea acum din toate părțile. Părea că *Oldgamia* fusese înconjurată de nave inamice.

Ofițerii erau tot mai agitați.

Dar iată că matrozii care sondau adîncimea începură să strige îmbucurător:

— 60!

— 80!

— Fără fund!

Comandantul navei își scoase șapca, își mîngîie singur părul blond-castaniu, așa cum ar fi mîngîiat un băiețel cuminte și inteligent, și se închină evlavios. Întorcîndu-se spre ofițeri, acum mai veseli și ei, spuse liniștit, cu un suspin de ușurare:

— Slavă ție, doamne. Mi se pare că am intrat în Marea Ohotsk.

Își puse șapca și, cu glas sigur, dădu comanda la mașini:

— Pe drum, înainte!

Mașinile începură să acționeze cu o putere sporită; oamenii de pe punte se înviorară. Comandantul secund Leimann, care era lîngă comandantul navei, făcu chiar o glumă:

— Ei, Andrei Sergheevici, s-a terminat totul cu bine! Deci, ne-am frămîntat degeaba. Nu e dracul chiar așa de negru cum îl arată lumea...

În aceeași clipă însă, curmînd glumele lui Leimann, glasul îngrijorat al timonierului de veghe de la prova răsună iar:

— În prova plescăit de valuri pe recife! Vuiește puternic!

Aceste cuvinte îi făcură pe cei de pe comandă să încremenească, apoi, izbucnind în ocări, comandantul ordonă „mașinile pe drum înapoi" și „cîrma banda stînga". În timp ce ordinul se executa, vaporul continua să meargă înainte, spre pieirea lui. Prin ceața deasă, ofițerii de pe comandă zăriră valurile înspumate care plescăiau zgomotos, clocotind printre stînci.

O clipă după aceea toți se clătinară pe picioare din cauza zguduiturii. Vasul se tîri scrîșnind pe fundul pietros, zgrunțuros, și se opri.

— Pe drum înapoi! striga mereu comandantul către cei de la mașini.

Dar vasul, canarisit la tribord și cu prova ridicată, nu se mai supunea voinței omului. După ce se agitară o vreme, consternați, neputincioși, cei de pe punte luară măsuri pentru salvarea vasului.

Începură prin a inunda tancurile de la pupa pentru a o afunda, iar pentru ridicarea provei, aruncară peste bord încărcătura de lăzi cu bidoane de petrol. La pupa fură lăsate, cu ajutorul bărcii, departe de navă, două ancore, una de treizeci de puduri, alta de optzeci, după care fu pus în acțiune vinciul pentru a trage pe ele nava îndărăt, în timp ce mașinile funcționau pe drum înapoi. *Oldgamia* nu se urnea însă din loc.

Spre amiază, ceața s-a mai destrămat. La babord se profilau niște stînci acoperite de zăpadă, înălțîndu-se înaintea vasului ca niște monștri albi. Unele culmi aveau peste o verstă înălțime deasupra nivelului mării. Poalele munților dispăreau într-un desiș de arbuști. Matrozii ardeau de nerăbdare să-și scape cît mai curînd nava din capcana aceea sinistră, așa că trudeau de zor, fără alt îndemn. Ofițerii, și chiar comandantul, munceau cot la cot cu ei, din toate puterile. Nădăjduiau că la orele patru după-amiază, cînd urma să vină mareea înaltă, vasul va fi ridicat ușor și va putea fi scos repede de pe uscat.

Speranțele lor nu s-au realizat însă. Mașinile lucrau cu toată forța. Vasul trepida de încordare, parcă și-ar fi dat și el seama de situația grea în care se afla și se căznea să scape dintre pragurile de piatră. Mareea n-a folosit însă la nimic. Oamenii au cinat, s-au odihnit puțin și s-au apucat din nou de lucru, trudind pînă la miezul nopții, zvîrlind peste bord aproape cincisprezece mii de lăzi. Acestea se zdrobeau de stînci, iar bidoanele albe, pline cu petrol, desfăcute din ambalaj, începeau să dănțuie în clocotul valurilor. Lăzile zburau una după alta peste bord.

Marinarii erau atît de istoviți, încît nu mai aveau puteri să ridice doi cîte doi o ladă. Fură nevoiți să înceteze corvoada. Li se împărți cîte o porție de rom, apoi se culcară îmbrăcați, fiecare pe unde nimeri, căzînd într-un somn greu.

În noaptea aceea vîntul de est a împins și pupa vasului spre țărm. Carena lui se izbea mereu de stînci. Oamenii s-au apucat iar de lucru, ușurînd de încărcătură toate cele patru cale. Spre orele patru după-amiază, trudind din greu, au dus cu barca ancora de remorcă cît mai departe, punînd din nou vinciul în acțiune, în timp ce mașinile funcționau pe drum înapoi. Ancora derapa însă, și dacă se agăța undeva de fund se rupea lanțul. Ai fi zis că *Oldgamia* se sudase de fundul mării. Îndată ce se lăsă amurgul, vîntul se înteți. Nava avea undeva la fund o spărtură, căci apa începuse să inunde santina. Pompele nu pridideau s-o evacueze. Curînd apa ajunse în compartimentele căldărilor și ale mașinilor principale. Pentru a preveni o explozie, comandantul navei ordonă să se dea drumul aburilor din căldări. Era primejdios să mai rămînă cineva la bord. Au fost lăsate la apă două bărci de cîte patru rame și două barcaze de salvare, în care au coborît cu toții, luîndu-și cu ei cele necesare. Unde însă și cum puteau să acosteze noaptea, pe o vreme atît de urîtă ? Barcazele și bărcile au fost duse între țărm și navă, apoi legate de bordajul acesteia, în așteptarea dimineții. Acolo, sub protecția vasului, vîntul și valurile se simțeau mai puțin. Totuși, marinarilor nu prea le ardea de somn. Stropii de apă îi împroșcau ; bezna deasă, de nepătruns, ca un zid negru, îi apăsa. În bordul opus al navei, oceanul se zvîrcolea și otta din greu, parcă n-ar fi putut să adoarmă. Dinspre țărm mugea ropotul valurilor care se zdrobeau de stînci. Părea că o făptură neobișnuit de puternică, înnebunită de furie, încerca să dea stîncile peste cap, să le zvîrle în adîncul apelor.

Ambele barcaze stăteau bord la bord, dar oamenii de pe ele nu se vedeau. Doar din cînd în cînd răsuna cîte un glas care, pentru a fi auzit, striga tare, prin

întunericul învolburat de furtună. O voce groasă hîrîi într-un barcaz:

— Hei, leat! Cum o duceți?

De pe celălalt barcaz i se răspunse:

— Ne gîndim la de-ale gurii, visăm plăcinte calde.

Se auzi glasul cunoscut al mecanicului Kucerenko:

— Ziua-n amiaza mare, și nu vezi nimic. Cețuri dese, parcă s-au adunat aici din toate părțile lumii. Iar acu, am nimerit ca într-un bîrlog de draci — numai umezeală.

— Ei, ai de ce să-ți aduci aminte de nava ta, ca de casa părintească, adăugă matrozul Lekonțev.

Zorile mijiră, tulburi, posomorîte, dar ceața se risipea văzînd cu ochii. Deodată, de pe punte răsună trîmbițarea prelungită a cocoșului care fusese lăsat acolo, în cușcă, împreună cu o găină. Nici latitudinea nordică, nici influența fenomenelor naturii nu tulburaseră deprinderile acestei păsări de casă, sensibilă la timp. Rotindu-se și țipînd, pescărușii, neobosiții zburători, se lăsau jos aproape de apă, chiar lîngă vapor, ca pentru a-l vedea mai bine pe cîntărețul acela atît de aprig pe care îl auzeau, poate, pentru întîia oară pe acele meleaguri sălbatice. Cocoșul își mai trîmbiță de cîteva ori voiosul salut adresat dimineții cețoase de pe mare. Cîntecul cocoșului le amintea oamenilor de patria lor îndepărtată, le stîrnea avîntul și setea de viață, pentru care mai aveau de dus o luptă grea. Și ei începură să se urce grăbiți pe punte.

Peste noapte, coca navei se încovoiase. Comandantul avea impresia că ea se va rupe în două. De aceea îl tot zorea pe botman. Oamenii cărau grabnic pe mal scînduri, conserve, cazane, tot felul de vase, făină, lăzi cu biscuiți, cușca în care se aflau cocoșul și găina, și tot ce le putea fi de folos pentru a trăi un timp pe locurile acelea necunoscute. Cele două barcaze și barca au căutat îndelung un întrînd adăpostit, oprindu-se la un kilometru depărtare de vapor; și acolo însă bancurile de nisip și stîncile barau drumul spre uscat. Intrînd pînă la brîu în apă, scăldați de talazurile clocotitoare, matrozii cărau în spate tot ce le cădea la

îndemînă. Abia spre amiază duseseră în sfîrșit totul pe insula necunoscută.

Pe navă rămăseseră numai comandantul și trei matrozi. Tregubov le-a ordonat lui Kuzmenko și lui Koșeliov să dea foc la petrol în cele două cale de la pupa, iar Lekonțev, fiind cel mai curajos și mai sprinten, a primit misiunea să facă același lucru în celelalte două cale de la prova. Oamenii aceștia își puneau viața în primejdie. Sub picioarele lor se aflau aproape trei sute de mii de puduri de încărcătură inflamabilă. Matrozii au plecat spre locurile care le fuseră fixate. Trecură mai multe minute. Nevăzînd nici un semn de incendiu, comandantul strigă nerăbdător :

— Ei, mai aveți mult ? Ce naiba, parcă ați da foc mării ?!

În cele din urmă a început să iasă fum pe toți cei patru bocaporți. Matrozii se iviră sus și o luară la fugă spre scara de pisică agățată de bordaj. Acolo se traseră la o parte, lăsîndu-și comandantul să treacă cel dintîi, dar el îi împinse ușor înainte și coborî după ei în barcă. Abia se desprinse aceasta de bord, și în interiorul vasului se auzi un vuiet tunător. În aceeași clipă, o pălălaie roșie se înălță ca o pînză uriașă deasupra punții, iar o răbufnire de vînt o aplecă peste bordaj. Flacăra se lungi, repezindu-se spre barcă. Un zmeu de foc izbi parcă cu coada oamenii din ea. Un val de fierbințeală îi învălui, pîrlindu-le sprîncenele și mustățile.

— Trageți vîrtos ! strigă din răsputeri comandantul către cei de la rame.

În clipa următoare vîntul spulberă flacăra în sus, și barca ieși din zona periculoasă. Focul de pe vapor se învolbura tot mai violent, și nici ploaia torențială care se dezlănțuise nu putea să copleșească pălălăile. În lumina lor, părea că se revarsă din cer nenumărate șuvoaie de argint topit. Exploziile bidoanelor de petrol detunau mereu, de parcă asupra *Oldgamiei* ar fi tras un inamic invizibil.

Marinarii își rînduiră traiul la uscat.

Prima noapte o petrecură încălzindu-se la focuri și adăpostindu-se de urgia ploii sub prelate. Cum, necum,

oamenii izbutiră să se odihnească, să-și refacă puterile. Dimineața, cei patruzeci și unu de matrozi se sculară devreme, toți ca unul. Mai înainte de orice, se apucară să-și potolească foamea ; mîncară conserve de carne și de legume, și băură ceai cu dulceață englezească. După aceea aruncară în sfîrșit o privire împrejur. Unde îi aruncase soarta ? Înfățișarea locurilor era izbitor de aspră : steiuri prăpăstioase, maluri crestate, munți stîncoși înzăpeziți, tufișuri mărunte prin văi, talazuri clocotitoare printre pietre, depărtările neguroase ale oceanului. Valurile sărate vuiau fără astîmpăr, zdrobindu-se de recife. Pescărușii de țelurite soiuri zburau în stoluri mari ca norii, ba tăcuți, ba scoțînd deodată țipete ascuțite, tremurătoare, de parcă în împărăția lor păsărească s-ar fi petrecut cine știe ce întîmplări grozave. Oamenii erau însă mirați îndeosebi de priveliștea puzderiei de păsări necunoscute care se adunaseră pe o stîncă prăpăstioasă de pe insuliță. Păsările ședeau tăcute, abia mișcîndu-se, și unele din ele pășeau legănîndu-se spre marginea stîncii unde se aruncau în gol, desfăcînd aripile. Înotau ușor și se scufundau în apă cu dibăcie. Presărat cu mormane de lăzi și cu bidoane albe de tablă, cu scînduri și alte obiecte de lemn, malul mării din fața taberii oferea o priveliște neobișnuită. Toate acestea fuseseră aruncate în apă de matrozi pentru a ușura vasul, și apoi zvîrlite de valuri pe malul insulei. Se vedeau și păsări moarte, cu penele arse. Noaptea nimeriseră pesemne în flăcările incendiului și se prăbușiseră asfixiate. *Oldgamia* ardea încă, zvîrlind limbi de foc la o sută de picioare înălțime. Volbura de fum negru se împrăștia în jurul ei, amestecîndu-se cu ceața, ca niște nori de furtună care atîrnau deasupra mării.

Din ordinul comandantului, matrozii s-au apucat să-și amenajeze tabăra. Cu scîndurile și cu mușamalele ridicate de pe vapor s-au înjghebat corturi. După ce au început lucrul, oamenii și-au dat seama că luaseră cu ei lopeți din secția de focare, dar că, în pripă, nimănui nu-i trecuse prin cap să ia un topor și un ferestrău din atelierul de dulgherie. Au fost nevoiți să înlocuiască aceste unelte cu cuțite, ceea ce îngreuna

foarte mult lucrul. Totuși, spre seară, tabăra, amenajată pe un teren sălbatic, avea o înfățișare mulțumitoare : două corturi se ridicau la o mică depărtare unul de altul ; cel dintîi, ofițeresc, fusese numit „careu", iar celălalt, al matrozilor, „cazarmă" ; puțul săpat pentru păstrarea alimentelor se numea, ca pe vas, „cambuză", iar o groapă scobită într-un dîmb, avînd sus o gaură pentru fum, purta mîndrul nume de „bucătărie". Bogăția principală a taberei consta în marile ei rezerve de combustibil ; o mulțime de lăzi și de bidoane cu petrol fuseseră aduse de pe mal, putînd fi folosite pentru aprinderea focurilor.

Comandantul supraveghea și acolo ordinea și disciplina. Comandantul secund Leimann aduna în fiecare dimineață echipajul de matrozi la front. Tregubov ieșea din cort, primea raportul de la secundul său și saluta matrozii cu un aer important, întocmai ca la bord. Unii dintre ei îl auziseră spunînd :

— Te rog să ții echipajul în mînă cu toată asprimea. Nu voi tolera nici un dezmăț. Dacă cineva calcă disciplina, raportează-mi. Voi ști eu să găsesc măsuri de constrîngere împotriva celor vinovați.

Comandantul secund Leimann obiecta șovăielnic :

— După mine, avem oameni excelenți. Am impresia că nici nu face să-i ținem prea din scurt. Toți dau zor, știind că ceea ce fac pentru ei fac.

— Eu nu spun că avem matrozi răi, dar sînt buni numai atunci cînd ții pumnul încleștat. Trebuie să simtă la fiecare pas autoritatea ofițerului, așa cum simte calul frîul stăpînului.

Ceața s-a menținut trei zile, în care timp oamenii n-au avut altceva de făcut decît să mănînce, să bea și să doarmă. În post, zi și noapte, stătea cu schimbul o santinelă, veghind la liniștea taberei și scrutînd orizontul tulbure : nu cumva să apară vreo navă. Legat cu o sfoară lungă de un țăruș, cocoșul întîmpina de fiecare dată zorile cu cîntecul lui sonor, înveselind sufletele marinarilor, însetate de bucurii. Într-o dimineață, însă, nu i s-a mai auzit glasul. S-a aflat că noaptea fusese răpit de o vulpe. Martozii s-au răzbunat pe ea, furîndu-i puii. Vulpea a venit trei nopți în

șir aproape de tabără. Își chema puii, lătrînd și scheunînd încetișor.

Ofițerii făceau mereu tot felul de ipoteze în privința locului în care nimeriseră. Comandantul susținea că *Oldgamia* eșuase pe insula Iturup. Mare îi fu însă mirarea cînd, în ziua de 25 mai, ceața se risipi și, în sfîrșit, izbutiră să determine punctul cu observații la soare: 45°55′ latitudine nordică și 150° longitudine estică. Aceasta însemna că se aflau pe o insulă situată mai la nord, pe Urup, despărțită de cea presupusă prin strîmtoarea Fries. Comandantul explică ofițerilor săi:

— Prin urmare, aceasta a fost eroarea noastră. Potrivit instrucțiunilor specialistului cu navigația din statul-major, eu m-am bazat pe existența curentului de vest-sud-vest. Aici însă nu există nici un curent. Iată de ce am nimerit drept peste insula Urup.

Praporșcikul Potapov obiectă:

— Da; însă tot specialistul cu navigația din statul-major ne-a spus să fim cît se poate de atenți în zona arhipelagului Kurilelor. Nu trebuia să intrăm în strîmtoare înainte de a ne determina precis punctul navei. Dacă n-am făcut acest lucru, trebuia să așteptăm pînă se va risipi ceața. Asta-i greșeala noastră...

Aprinzîndu-se de ciudă, Tregubov voi parcă să replice violent, dar se stăpîni.

Oamenii mai stătură trei zile în repaos. În cele din urmă, comandantul își adună ofițerii și echipajul și declară:

— Ar fi riscant să ne aventurăm cu bărcile pînă la Sahalin. Urmează să găsim altă soluție. După hartă, la zece mile de noi trebuie să fie un mic port, Tovano. Dacă găsim acolo vreun vas, îl închiriem, ori îl rechiziționăm. Cine dorește să plece în recunoaștere?

Mecanicul Kucerenko se oferi cel dintîi; al doilea fu matrozul Lekonțev, iar după el, încă vreo zece oameni. Au fost împărțiți în două grupuri egale. Unul, sub comanda micimanului Leimann, porni spre nord; celălalt, condus chiar de comandant, se îndreptă spre sud. Luară cu ei provizii pentru o săptămînă și se înarmară cu puști și cu revolvere.

Greutățile marșului s-au vădit numaidecît; nu erau nici un fel de drumuri și nici măcar poteci. Oamenii trebuiau să se strecoare prin tufișuri țepoase, să se cațăre pe stînci drepte, abrupte, să coboare în văi prăpăstioase, să treacă pîraie de munte, intrînd în apă pînă la brîu. În două zile, nu izbutiră să străbată decît cel mult șapte mile — prea puțin față de circumferința insulei, care măsura peste cinci sute de mile. Istovite, ambele grupuri de recunoaștere se întoarseră înapoi, fără să aducă nici un fel de informații îmbucurătoare. După toate semnele, insula nu era locuită.

Marinarii se întrebau ce era de făcut. După socotelile lor, proviziile puteau să le ajungă doar pentru două luni. Era foarte posibil ca în acest răstimp să nu apară nici un vas. Atunci i-ar fi amenințat moartea prin înfometare. O singură alternativă mai aveau: unul dintre barcaze să plece cu o parte din oameni spre Sahalin, și acolo să dea de veste despre cei rămași. Comandantul ordonă matrozilor să caute copaci potriviți pentru catarge. Departe de tabără fură găsite două bîrne groase, împinse de mare la mal. Erau ude și atît de grele, încît cu multă trudă putură să fie cărate. Din ele urma să se facă două catarge, cîte unul pentru fiecare barcaz. Deocamdată hotărîră să armeze numai unul. Se puseră pe treabă fără bardă, fără ferestrău, fără rindea, numai cu cuțite de bucătărie și cu bricege. Ciopleau și tăiau bîrna groasă, făcînd din ea catarg pentru un barcaz, de o anumită lungime, gros cît brațul unui om. Numai așchii subțirele zburau însă în lături. Cînd dădeau peste vreun nod, tare ca osul, se opreau îndelung. Călare pe bîrnă și trebăluind de zor, mecanicul Kucerenko îl bombănea pe botman care lucra lîngă el.

— Bun botman ești, dar ai uitat principalul: toporul și ferestrăul. Acum, poftim, chinuie-te dacă ai venit cu mîna goală.

Goțka se dezvinovățea:

— Nu m-am gîndit. M-a zăpăcit comandantul. Grabă, țarvă. Ei, nu-i nimic, băieți, nu vă pierdeți curajul. Ehei, castorii își fac treburile numai cu dinții

și să-i vezi ce mai scobesc copacii! Pe cînd voi aveți cuțite.

Tabăra părea un șantier naval improvizat. Boțmanul înlocuia numaidecît matrozii osteniți. Munca nu înceta o clipă. Totuși, treaba mergea încet. Spre seară, oamenii constatară cu mirare că bîrna nu pierduse cine știe ce din grosime.

În timp ce o parte din grup cioplea catargul, cealaltă descoasea capotele late ale bărcilor, făcînd din ele vele, pe care le coseau cu fire destrămate dintr-o parîmă de cînepă. Tot din asemenea fire răsuceau și saule pentru școte.

În sfîrșit, după patru zile de muncă, barcazul nr. 1 era echipat pentru croazieră. Bucuroși că terminaseră treaba, toți matrozii s-au adunat pe mal. Vîntul a umflat velele improvizate, și corăbioara a ieșit mîndră în larg, la probă. A trecut pe lîngă *Oldgamia* care încă ardea și s-a întors la țărm. Convins că munca tuturor nu fusese zadarnică, comandantul îl și numi pe secundul său, micimanul Leimann, șef al primului grup de zece matrozi. Aceștia și-au luat arme și provizii de apă dulce și de alimente pentru două săptămîni. Conform înțelegerii, comandantul urma să aștepte vești de la Leimann timp de 10—15 zile.

În timpul nopții, ceața s-a ridicat. În dimineața zilei de 4 iunie toți s-au dus din nou pe mal să petreacă barcazul. Luîndu-și rămas bun de la Leimann, comandantul i-a spus:

— Dacă ați pune mîna pe vreun scuner japonez am putea să plecăm toți odată de pe insulă. Dacă nu veți întîlni pe nimeni, duceți-vă cît mai repede la Sahalin și trimiteți numaidecît un vas să ne ia de aici. Ei, drum bun!

Comandantul vorbea grav. Strîngînd mîna secundului său îl privea sever, autoritar, cu ochii săi negri. Micimanul Leimann zîmbea, de parcă nu-l aștepta decît o plimbare plăcută pe mare.

Vîntul umflă velele barcazului, acesta zvîcni și se îndreptă spre strîmtoarea Boussole. În tabără rămăseseră numai treizeci de oameni. Stînd pe mal, aceștia își priveau tovarășii care se îndepărtau, cu un amestec

de simțăminte : invidie, la gîndul că aceștia aveau să ajungă curînd în patrie ; teamă, fiindcă puteau pieri în valuri ; speranță în ajutorul care putea veni doar din partea lor. Oamenii s-au împrăștiat numai după ce barcazul a dispărut la orizont.

Cei rămași pe Urup au stat mai multe zile în repaos. Unii hoinăreau pe țărm, cercetînd locurile acelea sălbatice. S-a organizat din nou un grup pentru a cerceta dacă nu exista cumva vreo așezare omenească pe insulă, dar și acesta s-a întors fără rezultate. A descoperit doar, la trei mile de tabără, un pîrău uimitor de bogat în pește. Matrozii se duceau tot mai des pe acolo, bătîndu-și capul cum să pescuiască. N-aveau nici undițe, nici mreje. Le-a venit în ajutor matrozul Lekonțev. Întîmplător, acesta avea în geamantan niște stupă, cu care se șterg de sudoare fochiștii cînd lucrează. Din această stupă a făcut pe ascuns o plasă triunghiulară pe care a mărit-o cu două cearșafuri, realizînd un fel de prostovol. Cînd Lekonțev a declarat, în auzul tuturor, că va prinde neapărat pește, nu l-a crezut nimeni, ba au și ris de el. Comandantul i-a spus zîmbind :

— Dacă prinzi măcar unul singur, îți dau o sticlă de rom.

Lekonțev a invitat cu el trei tovarăși, și au plecat la pescuit. După vreo patru ore, pescarii s-au întors, fiind întîmpinați cu strigăte de bucurie. Aduseseră vreo două puduri și jumătate de pește, și încă ce pește ! Păstrăvi și somoni. Peștele acela venea cum nu se putea mai bine. Rezervele de alimente se împuținau zi de zi, neputînd fi completate. Toată lumea i-a mulțumit lui Lekonțev pentru ingeniozitatea lui. Comandantul s-a mirat și el de succesul matrozului și, ținîndu-se de cuvînt, i-a dat o sticlă de rom. Ciorba de pește a ieșit suculentă, gustoasă. O parte din pește a fost îngropat în zăpada care se menținea prin văgăuni. Din ziua aceea, proviziile de pește din frigoriferul natural al taberei au sporit mereu.

Din ordinul comandantului se începuse echiparea celui de al doilea barcaz. Muncind cu schimbul, matrozii s-au apucat din nou să cioplească doar cu cuți-

tele un catarg dintr-o bîrnă. De astă dată aveau şi ceva experienţă. Velele au fost cusute mai bine, mai de nădejde ; la fel au răsucit şi scotele din fire de cînepă. Cînd lucrul se apropia de sfîrşit, s-a iscat o dispută între boţman şi comandant. Goţka i-a demonstrat, pe un ton convins, că barcazul, aşa cum se prezenta, nu putea fi folosit pentru o croazieră, riscînd să fie sfărîmat de valuri mai puternice. El propunea să se treacă pe sub carenă un cablu de oţel, cu capetele legate în jurul catargului. În acest chip, barcazul ar fi fost întărit, iar catargul fixat mai bine. Tregubov obiecta, spunînd că asemenea lucru ar mări frecarea, micşorînd viteza. Au discutat îndelung, cu aprindere. Totuşi, boţmanul a făcut aşa cum socotea el că era mai bine. A doua zi un grup de matrozi a fost pus să sape un bordei la poalele muntelui. Toţi se întrebau nedumeriţi pentru ce avea nevoie, deodată, comandantul de acel bordei. S-au lămurit însă repede cînd au văzut că-l închide acolo pe boţmanul Goţka, întocmai ca într-o carceră. La intrarea bordeiului fusese aşezat un post de santinelă. Acest lucru a produs o impresie defavorabilă asupra matrozilor. Seara, lîngă foc, stînd de vorbă cu tovarăşii, mecanicul Kucerenko, indignat de nedreptatea comandantului, spunea :

— De un lucru mi-e necaz : omul a dat un sfat bun. Ca să zicem aşa, a avut grijă tot de viaţa altuia, a şefului. Iar el îl bagă la arest, pe pămînt străin. Ei, la Petersburg, acolo, hai să zicem, s-au clădit de veacuri închisori de piatră. De bună seamă, ăi mari, cînd au poftă, te bagă după gratii. Dar aici, la ce bun să se facă temniţi ? Şi aşa aici ne găsim mai departe şi decît Sahalinul, unde sînt surghiuniţi ocnaşii. Şi pe deasupra, încă nu se ştie dac-om scăpa cu viaţă...

— Chiar şi fără asta o ducem aici mai prost decît la închisoare, întări alt matroz, posomorît.

Kucerenko stătu o clipă pe gînduri, apoi adăugă :

— Cum e cu putinţă ca oamenii să nu se poată lipsi de închisoare nicăieri şi niciodată ?! Sîntem cu toţii la un loc treizeci de inşi. Dacă ar rămîne dintre noi numai doi pe insulă, oare unul din ei ar face neapărat o puşcărie pentru celălalt ?

Trecuseră două săptămîni din ziua cînd plecase primul barcaz. Nu sosea nici un ajutor și nici un fel de veşti din partea lui. Toți cei din tabără se întrebau îngrijorați: ce s-o fi întîmplat cu el? L-or fi capturat japonezii, s-o fi scufundat? Comandantul hotărîse să-și încerce el însuși norocul și să pornească la un drum primejdios. Știa că în barcaz va fi loc prea puțin, totuși voia să ia cu el treisprezece matrozi. Socotea că trebuiau să rămînă pe insulă cît mai puțini oameni, căci altfel, la nevoie, n-ar fi putut să treacă cu cele două bărci rămase nici măcar de pe o insulă pe alta. Seara s-a scurs în pregătiri pentru plecare. Au încărcat în barcaz alimente, un butoiaș și bidoane de petrol pline cu apă dulce; și-au luat o busolă, un cronometru, un sextant, un binoclu, patru puști și cinci revolvere. Boțmanul, căruia i se dăduse drumul din arest, trebăluia la barcaz, căutînd să așeze diferitele obiecte în așa fel, încît ele să nu-i împiedice la manevre sau la ramare.

Pînă noaptea tîrziu s-au auzit glasurile aprinse ale comandantului Tregubov și al micimanului Potapov. Potapov era nemulțumit de un ordin al comandantului care dispunea ca praporșcikul mecanic Zaiancikovski să rămînă comandantul taberei de pe țărm, iar Potapov comandant pe mare, avînd mai multă experiență ca ofițer de punte.

În dimineața zilei de 22 iunie au început devreme să se ambarce.

În clipa aceea, micimanul Potapov, aprins de emoție, a alergat după comandant, pe mal, și i-a înmînat o hîrtie. Tregubov a citit-o tăcut din mers, s-a urcat în barcaz și a strigat de acolo, fluturînd-o:

— Miciman Potapov, să știi că n-o să-ți mearga. La Petersburg voi înainta acest revoltător raport al dumitale la Marele Stat-Major al Marinei.

— Asta vreau și eu — să ne judece acolo, a răspuns Potapov și, întorcîndu-i spatele, s-a îndreptat spre tabără. *

De pe mal răsunau în urma barcazului urări de drum bun, strigăte de salut, în timp ce acesta, împins ușor de vînt, se îndrepta cu ajutorul velelor de-a lun-

gul insulei, spre sud. Comandantul spera să treacă prin strîmtoarea Fries în Marea Ohotsk. Cei paisprezece navigatori răsuflau ușurați. De mult nu mai fuseseră atît de bine dispuși. Priveau pentru ultima oară, cu alți ochi, fără tristețe, locul unde drumul lor fusese din nefericire întrerupt, și unde înduraseră atîtea amărăciuni. De departe, *Oldgamia* se vedea în aceeași poziție, fiind însă mistuită de incendiu și arătînd ca un schelet hidos. Puntea de comandă, cabina de navigație și alte obiecte de suprastructură, pe care altădată sclipea emailul, se transformaseră într-un morman de fier ars, din care se ridicau catargele și coșurile. Deși fusese incendiată cu o lună mai înainte, fumega încă — focul mai găsea ce să devoreze prin vastele cale ale acestui vapor transoceanic.

Nori umezi, coborînd parcă la suprafața oceanului, pluteau jos, deasupra lui. Vîntul slăbea. Barcazul își strînsese aripile de pînză, dar înainta mereu. Încovoindu-și spinările, cei opt vîslași trăgeau de zor la rame. Stînd înghesuiți din pricina strîmtorii, matrozii își simțeau picioarele amorțite ; toți erau însă voioși. Doar cu fiece mișcare a ramelor se scurta drumul care-i ducea spre țintă. Au vîslit astfel pînă seara tîrziu, cînd au dat de un golfuleț adăpostit și au intrat în el.

Au petrecut noaptea în barcaz, stînd cu schimbul de gardă, ca să nu se pomenească împinși în larg. În zori, s-au trezit, au mîncat ceva, apoi și-au văzut de drum. Dimineața era cețoasă, fără vînt. Ploua torențial. Barcazul înainta încet, cu ajutorul ramelor, ținînd aproape de țărm, ca nu cumva să depășească gura strîmtorii.

Spre prînz au observat că masiva insulă Urup se tesea tot mai mult ; curînd, coasta ei s-a transformat într-un promontoriu. Ceva mai departe începea strîmtoarea Fries.

— Nobunots, a anunțat comandantul numele promontoriului, după cartea-pilot. Aici se află stînci submarine pe distanță de o milă. Nu trebuie să intrăm imediat în strîmtoare ; ramați drept spre țărmul opus al insulei Iturup.

Atenția tuturor a fost atrasă de o stîncă ce se înălța singuratică la dreapta, deosebindu-se prin contururile ei precise. Parcă era așezată pe un piedestal, la o milă de promontoriu, spre nord-vest de el, în marginea strîmtorii. Prin forma ei bizară părea o uriașă machetă a unei corăbii din alte vremuri. Parcă nu natura, ci mîna măiastră a unui sculptor îi cioplise într-un masiv de piatră și coca, și velele înalte, umflate de vînt. Pesemne că asemenea impresie lăsase și celui dintîi navigator care o văzuse, căci a rămas pentru totdeauna în cartea-pilot cu cea mai potrivită denumire : „Vela".

Strîmtoarea avea o lărgime de aproximativ treizeci de mile. Cît cuprindeai cu ochii, cerul era senin : se stîrnise un vînt de nord-vest, tot mai puternic, mai intens. Marinarii, bucuroși, au ridicat velele. Acum înaintau mai repede. Trîmbele de ceață erau spulberate de pe mare.

Deodată, dinspre babord s-a auzit un șuier puternic ; nici cei mai încercați dintre marinari nu puteau să-și dea seama ce se petrece. Zgomotul venea dinspre ocean, apropiindu-se.

— Ce poate să fie ?

— N-o fi o șalupă japoneză ?

Matrozul Koșelev, care ședea la prova, acoperi toate vorbele acestea speriate cu strigătul lui puternic :

— O balenă ! Vine drept spre noi !

Din ceață se ivise o masă neagră, lucioasă, lungă cît un șlep mare, apropiindu-se de barcaz ; un șuvoi zgomotos de stropi țîșnea în evantai în fața și deasupra ei.

— Vino la tribord ! îi ordonă Tregubov timonierului.

Apropierea monstrului marin, față de care barcazul părea o jucărie, îi înspăimînta pe toți. Unii au pus mîna pe arme, dar n-au fost nevoiți să tragă. Balena a făcut o întoarcere bruscă la stînga, săltîndu-și coada vînjoasă. Un val înalt s-a năpustit asupra barcazului. Apa rece și sărată s-a prăvălit peste oameni. Unii țipau — și de spaimă, și de mirare ; toți i-au simțit însă, deodată, răceala pînă la genunchi. Barcazul se umpluse cu apă pînă la bănci. S-au apucat să zvîrle apa

cu ce avea la îndemînă fiecare : cu ceainice, căni, cu ispolul.

Balena dispăruse în ceața de pe ocean și barcazul, făcînd o întoarcere la tribord, și-a reluat drumul de-a lungul strîmtorii Fries. În zare se ivise extremitatea de nord-est a insulei Iturup. Comandantul a identificat-o îndată, după promontoriul înalt și abrupt, cu trei mameloane distincte, menționat în cartea-pilot.

Vîntul era tot mai puternic : atinsese forța 5, stîrnind valuri destul de mari. Pe măsură ce barcazul înainta în strîmtoare, manevra lui devenea tot mai anevoioasă — de jur împrejur era un vîrtej clocotitor, pricinuit de ciocnirea curenților repezi stîrniți de maree, care veneau din direcții opuse, formînd vîltori. De teamă că vîntul ar putea frînge catargul, suprafața velei fu micșorată ; pentru ca barcazul să nu meargă însă mai încet, matrozii s-au apucat din nou să vîslească. Spre seară, cu chiu cu vai au ieșit din strîmtoare, în Marea Ohotsk. Barcazul fusese însă vlăguit în această luptă cruntă ; vîrtejurile și valurile îl zgîlțîiseră pînă într-atîta, încît apa începuse să pătrundă pe la încheieturi. În plus, valurile se năpusteau peste bordaje. Apa se ridicase mai sus de genunchi. Matrozii o zvîrleau necontenit peste bord, dar ea creștea mereu. O parte din ei, amețiți de rău de mare, nu puteau să facă nimic.

Boțmanul Goțka rămăsese pe insula Urup, dar numele lui era pomenit cu recunoștință :

— Priceput om boțmanul : el ne-a pus să întărim barcazul cu cablu. Dacă nu făceam treaba asta, corăbioara noastră s-ar fi dezghiocat ca o copaie veche, spuse cel dintîi mecanicul Kucerenko.

Aruncînd o privire spre comandant, care se adîncise în cercetarea unei hărți marine, Lekonțev îi ținu isonul:

— Da ; dacă n-ar fi fost cablul, de mult am fi ajuns în fundul mării.

Comandantul parcă nu auzise aceste vorbe. Acum, poate își dădea și el seama că Goțka avusese dreptate. Luîndu-și ochii de pe hartă, privea înainte. În fața lui, zbuciumîndu-se amenințător, Marea Ohotsk se întindea în depărtările neguroase. Era riscant să se

aventureze la un drum atît de lung cu o ambarcațiune care lua apă. Barcazul se putea umple repede și atunci toți erau sortiți pieirii. Tregubov se adresă matrozilor pe un ton liniștit:

— Am cercetat harta. Pe toată coasta de nord a insulei Iturup nu există nici un golfuleț în care ne-am putea adăposti și odihni. De altfel și barcazul trebuie reparat. Să ne mai încercăm norocul în golful Kunașir. Poate că în timpul acesta vremea se va îmbunătăți.

Făcînd cale întoarsă prin strîmtoare, barcazul plutea repede, cu vînt din pupa. Nu mai era revoie de rame. Doar o singură grijă aveau — să zvîrle apa peste bord. Pe lîngă Lekonțev și Kucerenko, se apucaseră de treaba asta încă doi matrozi: timonierul Rexten și matrozul Koșeliov. Au mers astfel vreo două ore. În timp ce ocoleau extremitatea de nord-est a insulei Iturup începuse să se întunece. Acolo era golful Medvejii, bun pentru înnoptat. Apropiindu-se de el, marinarii au observat însă o luminiță pe mal. Fără îndoială că acolo erau pescari japonezi. Ca să nu fie capturat, barcazul trecu mai departe și se ascunse după o stîncă. Acolo, adăpostit de vînt, s-a oprit. Comandantul a ordonat să-l apropie de țărm; n-au izbutit însă să facă acest lucru din cauza recifelor primejdioase. În toată noaptea aceea liniștită și întunecoasă oamenii, rînduiți pe schimburi, au dat afară apa din barcaz. La 24 iunie, în zori, s-au apucat cu toții să-l repare, astupînd crăpăturile cu petice rupte din haine, cu fanioane de semnalizare și cu batiste.

Spre orele 8 dimineața, această treabă fusese dusă la bun sfîrșit — ambarcațiunea nu mai lua apă. Oamenii s-au așezat să mănînce. Deodată, o răbufnire de vînt s-a stîrnit de la nord-est, umflînd pînzele; barcazul a ieșit de după stînca ce-i servise de adăpost și a pornit-o spre sud, de-a lungul insulei Iturup. Apa nu mai intra. Lucrul acesta era îmbucurător. Vremea frumoasă s-a menținut toată ziua. Oamenii s-au putut odihni pentru a-și reface forțele. Seara, vîntul s-a potolit însă cu desăvîrșire, și marinarii s-au apucat din nou să tragă la rame. Barcazul înainta acum mai încet.

Noaptea a adus un val de ceață groasă. Alternînd cu ploaia, ea a stăruit fără întrerupere încă două zile, fără vînt, ceea ce era nespus de chinuitor pentru oameni. Străbătuseră peste o sută de mile de-a lungul insulei Iturup, pînă în dreptul capului de la sud-est al acestei insule, întrerupt printr-un masiv stîncos. Acolo începea strîmtoarea Kunașirului de Nord. În prima clipă oamenii s-au bucurat; îndată după aceea, au constatat însă, speriați, că sînt duși în ocean de curentul strîmtorii. Asta însemna pieirea. Oamenii și-au încordat ultimele puteri, și totuși mult dorita strîmtoare se depărta. Curentul era mult mai puternic decît viteza barcazului. Au izbutit să ajungă pe ocolite la locul de unde fuseseră luați de curent, dar cînd au încercat din nou să pătrundă în strîmtoare, curentul i-a prins iar și i-a împins din nou spre răsărit. Acest lucru s-a petrecut de mai multe ori. Erau ca niște oameni care se tot cațără pe urcușul repede al unui munte de gheață, alunecînd și apoi rostogolindu-se la vale. Sleiți de puteri, nu mai aveau altceva de făcut decît să înnopteze pe coasta insulei.

Dimineața zilei de 27 iunie le-a adus nenorocoșilor pribegi o ușurare; vîntul începuse să bată de la vest. Au ocolit capul și, cu vîntul din pupa, învingînd curentul, au intrat în strîmtoarea Kunașirului de Nord. La babord, pe coasta de miazănoapte a insulei Kunașir, de care nu se îndepărtau, se înălța o culme falnică alcătuită din două vîrfuri teșite unul deasupra celuilalt și semănînd cu un obelisc făcut de mîna omului.

— Este cunoscutul pisc Antonie, înalt de peste șapte mii de picioare, spuse comandantul, uitîndu-se pe hartă.

Un matroz care ședea fără treabă sub velă observă:

— Ia uite ce munte! Adevărat monument!

— Priviți: în fața lui e un far — parc-ar fi un băț de chibrit lîngă un stîlp de telegraf, spuse altul, arătînd cu mîna un turn alb, exagonal.

Lekonțev, matrozul de veghe la prova, strigă cu glas scăzut:

— Văd pe țărm niște semnale cu pavilioane de mînă. Ne-au zărit japonezii.

— Probabil că aici e postul lor de t.f.f., spuse comandantul.

La aceste cuvinte, oamenii s-au aplecat toți sub copastie ca la comandă, iar barcazul, parcă făcîndu-le pe voie, a plutit mai departe. Spre mirarea lor, nu-i urmărea nimeni. Pesemne că japonezilor nici nu le putea trece prin minte că niște ruși putuseră pătrunde atît de departe, în zona lor interioară, într-un ținut aspru, nelocuit, fără așezări omenești.

Primejdia unei întîlniri cu japonezii trecuse. Împins de vîntul de pupa și de curent, barcazul gonea pe valuri ca la curse. Toți se mirau de faptul că la intrarea în golf curentul îi dusese înapoi, pe cînd acum îi împingea cu iuțeală înainte, ca și cînd i s-ar fi făcut milă de ei.

— Parcă am goni cu o troică prin hîrtoape! strigă un matroz de la prova.

Iar altul din pupa îi răspunse:

— Dacă merge așa, apoi, peste două zile bem ceai la Sahalin.

Curînd, farul abia se mai zărea în urmă, ca un turnuleț alb. Uriașul pisc Antonie, înfipt în cer, se vedea însă bine chiar de departe. Trecînd pe lîngă coasta de nord a insulei Kunașir, marinarii priveau lanțurile culmilor golașe care alcătuiau trei masive muntoase, vîlcelele și văile prăpăstioase dintre ele.

Odihnindu-se și delectîndu-se cu noile priveliști ale naturii, care li se perindau prin fața ochilor în timp ce își continuau drumul cu ajutorul velelor, oamenii uitau de încercările prin care trecuseră; părea însă că nu scăpaseră de necazuri, acestea abătîndu-se asupra capului lor de fiecare dată pe neașteptate. Se petrecea un fenomen ciudat: vîntul slăbea treptat, pe cînd valurile erau tot mai violente. În mijlocul larg al strîmtorii domnea o acalmie totală; velele atîrnau ca niște cîrpe și barcazul rămase pe loc. Cu toate acestea, de jur împrejur, pe toată suprafața strîmtorii, între insule, marea clocotea ca apa dintr-o cratiță pusă pe un foc puternic. Valurile nu aveau înfățișarea lor obișnuită, alternîndu-se unele după altele. Scurte și abrupte, ca împinse de jos în sus, ele se ridicau la

douăzeci și cinci de picioare înălțime și, ca niște monștri mițoși, se prăbușeau cu furie unul peste altul, zdrobindu-se și împroșcînd oamenii cu stropi sărați.

Acest fenomen se datora faptului că acolo se ciocneau cap în cap doi curenți — unul rece, dinspre Marea Ohotsk, celălalt cald, dinspre Oceanul Pacific. În locul acela, oceanul și marea dădeau o veșnică luptă. Oceanul cel mare înghițise numeroase mări, și dorea să mai înghită încă una, dar aceasta ridicase între ei bariera Kurilelor. Marea se apăra împotriva oceanului prin acel lanț de insule, asemănător unor fortărețe inexpugnabile, iar strîmtorile dintre ele erau locul unor încăierări crîncene. Șubredul barcaz cu marinari ruși nimerise acolo, în vîltoare, trebuind să îndure ciocnirea furioasă a celor doi curenți clocotitori care se înfruntau din două direcții — dinspre mare și dinspre ocean. El se întorcea, se rotea, dănțuia pe valuri, dar nu înainta de loc, parcă ar fi fost încătușat zdravăn.

— Iar am nimerit în spațiu mort! spuse comandantul cu ciudă.

Marinarii își dădeau seama de situația grea în care se aflau și vîsleau de zor. Nu puteau să înfrunte însă cu ramele lor forța năvalnică a apelor și să readucă barcazul la drum: acesta se învîrtea pe loc, ca un bețigaș într-o copcă de gheață. Îl pîndea pericolul să fie sfărîmat de valuri. O parte din oameni aruncau apa peste bord; alții astupau încheieturile scîndurilor de bordaj care începeau să cedeze.

Trecură astfel cîteva ore.

— Toată nădejdea noastră e în vînt, spuse Tregubov pierdut, privind posomorît spre oamenii osteniți.

Timonierul Rexten, care dormita culcat, deschise ochii căprui, își udă în gură arătătorul mîinii drepte, apoi îl ridică în sus. Pe degetul umed simți răcoarea produsă de o ușoară adiere de sud, care nu s-ar fi putut observa altfel. Spuse:

— Aha! O luăm din loc curînd, înălțimea-voastră. Deocamdată suflă abia simțit, de la sud, drept în pupa. Se pare c-o să prindă putere.

Tuturor le era sete, din cauză că mîncau conserve sărate, dar apa dulce era împărțită cu economie. Oamenii își aprinseră țigări zorindu-l pe matrozul Lekonțev să pună cît mai repede la încălzit ceainicul pe sobița de fier așezată pe un strat de pietre la prova. Mirosul cărbunilor aprinși se răspîndi îndată, și acest miros plăcut le amintea marinarilor de viața pașnică de acasă, de patria îndepărtată.

— Miroase a samovar! spuse careva, oftînd. Aș bea un ceainic întreg, pe nerăsuflate.

— Cine știe dacă om mai avea parte să bem ceai la noi acasă! răspunse altul.

Vîntul de sud se întețea. Se grăbiră să ridice vela. Tocmai cînd apa din ceainic dăduse în clocot și Lekonțev începuse să toarne solemn ceaiul în căni, o rafală puternică izbi pe neașteptate în velă și barcazul se clătină brusc. Pierzîndu-și echilibrul, Lekonțev căzu peste copastia barcazului, rămînînd atîrnat peste bord cu tot trupul; picioarele lui, strînse în înghesuială, au putut fi prinse, astfel că n-a lunecat în valuri. Ceainicul însă, cu apa fierbinte în el, i-a scăpat din mîini și a dispărut în mare. Matrozii au izbucnit în înjurături. Le părea rău tuturor de fiecare picătură din neprețuita apă.

— Trebuie să ne bucurăm, nu să înjurăm. Vîntul ne-a salvat viața! se dezvinovăția Lekonțev, necăjit, după ce jucase fără succes rolul de bucătar.

Oricît de supărați erau că pierduseră ceainicul cu apă fierbinte, totuși o dată cu aceasta aveau prilejul să se bucure: acum, velele umflate de vînt biruiau curentul și barcazul înainta repede prin strîmtoare.

Seara, ajunseră în dreptul promontoriului de la extremitatea insulei Kunașir. Înaintea lor se deschideau întinderile largi ale mării Ohotsk. Comandantul își scoase ceasul de buzunar și îl privi: era ora șapte. Ordonă să se îndrepte barcazul spre țărm, pentru a face provizii de apă dulce, care era pe sfîrșite. Curînd observară însă că valurile, izbindu-se de malurile pietroase, abrupte, ale insulei, săreau în sus la mare înălțime.

— Să știți că n-o să putem ajunge la mal, ne zdrobim de el. Băieți, să mai răbdăm pînă la Sahalin, spuse comandantul cu părere de rău. Faceți cît mai mult economie la apă. Deocamdată să profităm de vîntul de pupa.

Barcazul a ajuns repede în larg, navigînd numai cu velele. Vîntul sufla tot mai tare; după trei ore atingea forța 6. Valurile, tot mai mari, săreau peste copastie. În cursul nopții, oamenii n-au tras la rame, dar s-au istovit scoțînd apa din barcaz.

Dimineața, privind înapoi spre insulă, se mirau avînd impresia că nu se îndepărtaseră prea mult de ea. Din locul în care se aflau, culmile munților păreau mai înalte. La babord se zărea o întindere mare de pămînt, apropiat, ispititor. Comandantul știa că era insula Yesso, cu golfuri bune, oferind adăpost și posibilitatea de a se aproviziona cu apă dulce. Fiind însă populată în majoritate de japonezi, apropierea de ea echivala cu o captivitate sigură.

Barcazul și-a continuat drumul spre larg. Pămîntul a dispărut curînd din vedere. Pentru întîia oară de cînd plecaseră se aflau numai între cer și apă. Și iată că acum, deși osteniți de atîta zbucium, zilele și nopțile începură să se scurgă încet una după alta, fără somn, fără odihnă, ba cu licăriri de speranță, ba cu amenințarea atîtor primejdii. Viața oamenilor de pe barcazul în care pătrundea apa depindea de capriciile vremii, și vremea se schimba mereu. Atunci cînd deasupra mării se lăsa ceața deasă, navigau orbește, fără să poată determina punctul în care se aflau. Parcă făcîndu-i-se milă de nefericiții pribegi, vîntul se schimba uneori împingînd barcazul în direcția dorită, alteori însă părea că li se așază de-a curmezișul drumului, nelăsîndu-i să înainteze. Au avut de suferit mai cu seamă din cauza unei furtuni năprasnice care se năpustise de la nord. Răspîndind fiori de gheață în cale, ea îi împinse cu cîteva zeci de mile îndărăt. Atunci au fost siguri că soarta lor e pecetluită. Gîndul acesta îi speria, mai ales fiindcă nu știau ce se întîmplase cu primul grup, plecat spre Sahalin, crezîndu-l pierdut. Socoteau că și ei vor avea același sfîrșit. Printr-o

minune, însă, barcazul rezista și oamenii de pe el, rebegiți de frig, tot mai dădeau semne de viață, zvîrlind mereu peste bord apa care le ajungea pînă la brîu. Acalmia care a venit după furtună nu le-a adus odihna dorită — acum erau siliți să tragă la rame. Din cauza înghesuielii n-aveau cum să se culce, unde să-și întindă picioarele țepene, ca de lemn. Chiar și în puținele ceasuri cînd puteau închide ochii, ședeau ghemuiți și nu făceau decît să moțăie. De cînd plecaseră de pe insula Urup, hainele nu li se mai uscaseră, zăcînd în apă sărată, ca la saramură. Pielea lor se învinețise, se zbîrcise.

Tăceau mereu, posomorîți. Cînd vreunul spunea ceva, ceilalți nu se grăbeau să răspundă, parcă neînțelegînd îndată despre ce e vorba. Cuvintele rosteau gînduri despre altă viață decît aceea de pe înfiorătorul barcaz.

— Cei care scapă de aici n-au să uite cîte zile or avea prin ce-au trecut, mormăi Koșeliov ca prin somn.

După o vreme, vorbi și Lekonțev :

— La mine acasă, acum primăvara e în toi ; înflorește liliacul, cîntă privighetorile.

— Ei, ce m-aș mai tolăni pe iarba plină de miresme, în bătaia soarelui cald ! visa Koșeliov, în auzul celor din jur.

— Naiba să vă ia cu asemenea vorbe ! se oțărî Kucerenko.

Vreo zece minute tăcură toți ; apoi Lekonțev începu iar :

— Am presimțit eu c-o să fie rău de noi, de-aia nu voiam să mă despart de cuirasat !

Vorbele lui Lekonțev le aduse aminte de escadră. Toți se întrebau : ce s-o fi întîmplat cu ea ? Nici unul nu se gîndea la o victorie asupra japonezilor ; erau însă cu toții convinși că majoritatea navelor rusești răzbiseră spre Vladivostok. Gîndurile se îndreptau spre uscat :

— Tovarășii noștri se plimbă acu prin oraș, beau ceișor pe la birturi...

— Iar cei care au drăguțe o duc și mai bine.

— Noi n-avem nici măcar apă dulce de ajuns.

— De-am putea să ne culcăm undeva la căldură, măcar vreo trei ceasuri, să ne dezmorțim mîinile și picioarele, să ne odihnim puțin...

Vrînd să le abată gîndurile apăsătoare, Kucerenko schimbă vorba :

— Am cunoscut un grangur, un ofițer cu grad mare. Un an de zile de-ai fi stat și nu-i puteai socoti toate avuțiile. Altfel, om de treabă, cum îs puțini pe lume. Cînd i se fierbeau ouă își lua numai ouăle, iar fiertura o dădea vistavoiului. Iată ce boieri cumsecade se găsesc pe lume.

Auzind cuvintele lui Kucerenko, unii din matrozi zîmbeau obosiți.

Altă dată, și în alt loc, comandantul l-ar fi pedepsit pe matroz pentru asemenea vorbe. Acum însă se uită la Kucerenko și nu spuse nimic. Poate că începuse să-și vadă cu alți ochi subalternii, care în timpul acelei grele călătorii dăduseră dovezi de o netăgăduită bărbăție. Nu puteai să nu respecți asemenea oameni, cînd îi vedeai luptînd curajoși cu moartea de care îi despărțeau doar niște scîndurele ; moartea se strecura prin crăpăturile barcazului, își năpustea peste bordaje masa verde, spumegătoare a valurilor, înghețîndu-i. Acum, gluma, deși veninoasă, nu mai însemna pentru Tregubov o îndrăzneală, o obrăznicie. Pesemne își dădea seama că oamenii aceștia, care luptau neobosiți cu piedicile ce se ridicau în drumul lor spre patrie, s-ar purta cu aceeași vrednicie și în luptă.

Situația era tot mai gravă cu fiece zi ce trecea. Oamenii se vlăguiseră de tot. Împrejur nu se zărea decît cerul tulbure și marea, în veșnica ei frămîntare. În zadar privirile pironite mereu înainte căutau pămîntul. Insula Sahalin, care servea doar drept loc de deportare pentru crime grave și la care acești marinari se gîndeau ca la un liman mult dorit, nu se ivea de loc, parcă ar fi pierit pentru totdeauna în nemărginirea apelor. Frigul, eforturile vîslitului, setea, mîncarea insuficientă, nesomnul, truda necontenită pentru aruncarea apei din barcaz, primejdia de a pieri în valuri, toate acestea îi aduseseră pe oameni la exasperare. Pierduseră noțiunea timpului. Trezindu-se din toro-

peală, nu-și mai dădeau seama dacă era seara, dimineața, ori amiaza. Unii dintre ei începuseră chiar să aiureze.

Comandantul nu muncea la rînd cu toți ; avea însă și el înfățișarea unui om zdrobit de oboseală. Mînca și bea ca toți ceilalți, fără să-și mărească cîtuși de puțin rația, și dormea mai puțin ca ei, temîndu-se să nu se abată de la drum. Fața lui slăbită, năpădită de barba neagră, era lividă, iar ochii își pierduseră sclipirile de altădată, se tulburaseră, parcă ar fi fost umpluți cu apă de plumb. Dezlipindu-și anevoie pleoapele grele, își îmbărbăta subalternii, asigurîndu-i că Sahalinul se va ivi curînd la orizont.

Chiar atunci cînd era acalmie, barcazul, împins de rame, înainta mereu, deși încet.

La 1 iulie, într-o noapte cu lună, matrozii au zărit ceva negru la orizont. Era pămîntul. Priveliștea lui nelămurită i-a însuflețit îndată. În timp ce barcazul înainta spre el, comandantul explică :

— Iată și Sahalinul. Se vede capul Aniva ; nu departe de el e postul Korsakov. Să întoarcem puțin spre babord. Îl ocolim și iată-ne acasă.

Cu velele umflate de vînt, barcazul a început să ocolească două stînci înalte, despărțite printr-un defileu, cu coastele slab înclinate, ceea ce făcea ca promontoriul să iasă în mare, ca o șa. Îndată ce acesta rămăsese în babord la travers, comandantul a ordonat să se execute o întoarcere la tribord, spre fundul golfului. Vîntul din prova, destul de intens, nu se potolea de loc, iar barcazul, manevrînd, înainta foarte încet. Această manevră în zigzag a mărit de mai multe ori distanța pînă la postul Korsakov. Se zăreau țărmurile patriei ; deși păreau atît de apropiate, barcazul a ajuns cu ajutorul ramelor în preajma capului Endum abia în ziua de 3 iulie pe la orele șase seara. Se vedeau niște nave ancorate în radă. Toți erau siguri că nu puteau să fie decît nave rusești. Ochii celor din barcaz se aprinseseră de speranță : nu în zadar trecuseră prin atîtea chinuri și suferințe. Se și vedeau pășind pe pămîntul patriei. Comandantul strigă însă deodată, aducîndu-i la realitate :

— Opriți! Înapoi! Se văd pavilioane japoneze! Navele nu sînt ale noastre!

Cuprinși de îngrijorare, matrozii priveau în tăcere navele pe care se puteau distinge pavilioanele Soarelui-Răsare.

Executînd o întoarcere, barcazul a făcut un ocol și a luat-o de-a lungul coastei, îndepărtîndu-se de postul Korsakov și oprindu-se într-un banc de nisip, în dreptul văii împădurite Savinova. Comandantul Tregubov s-a ridicat în picioare la pupa. Pășind peste copastia barcazului a căzut în apă și a rămas astfel, întins ca o broască. Picioarele îi erau amorțite din pricina îndelungatei lipse de mișcare. N-avea cine să-l ajute să se ridice: matrozii, speriți de trudă, erau și mai slabi ca dînsul, mulți dintre ei se tîrau în patru labe prin apa joasă, de la barcaz pînă la mal; unii încercau să meargă, dar, peste puțin, se prăbușeau și ei. În cele douăsprezece zile de drum cu barcazul, stînd nemișcați și în înghesuială, li se umflaseră picioarele.

Cînd debarcaseră nu se zărise nimeni pe țărm. Curînd însă se ivi un om, venind dinspre o așezare alcătuită din patru izbe.

— O să aflăm îndată ce e cu navele japoneze, spuse comandantul, ridicîndu-se. În aceeași clipă însă se clătină și se așeză din nou, neputincios, pe pămînt.

Matrozii se uitau cu mirare la straiele ciudate ale omului care se apropia de ei. Îndeosebi priveau nedumeriți penele cu care era împodobit acel bătrîn înalt și pletos, cu nasul coroiat. Purta pantaloni din piei de păsări, iar în picioare cizme din gîturi de lei de mare. Venea sprinten spre marinari, privindu-i cu ochii negri, ale căror sclipiri vii îi însuflețeau izbitor fața bărboasă, de meridional.

— O fi cerchez. Ciudat, cum de a ajuns aici? spuse încet matrozul Kucerenko.

Bătrînul îi salută foarte prietenos, zîmbi și vorbi repede, cu accent de caucazian:

— V-am văzut cum v-ați tîrît pe mal. Am stat și mi-am tot dat cu părerea. Îmi zic: ei, chiar așa e. Marinari răniți, de-ai noștri. De bună seamă, de la Țu-

șima. Ați tot mers, o lună și jumătate. Cum ăți fi ajuns cu barcazul ăsta pînă aici ?! Mare mirare !

— Ce vrei să spui cu Țușima ? întrebă comandantul.

— Cum ? Păi, n-ați fost în lupta de la Țușima ? Cică a fost o grozăvie !

— Ei, noi am pățit-o și mai rău. Abia am scăpat cu viață. Ia spune, moșulică, n-ai auzit nimic despre escadra noastră ?

Această întrebare îi frămîntase în tot timpul călătoriei. Acum, așteptînd răspunsul, matrozii priveau țintă, încordați, spre bătrîn. Acesta îi cerceta cu luare-aminte. Erau ciudat de slabi : numai pielea și oasele în uniforme de marină. Unii își holbau la el ochii, cu sclipiri de febră, alții stăteau țepeni, nemișcați, murdari, bărboși, palizi ca niște morți, istoviți. Ai fi zis că-s nebuni. Îndată însă, curmîndu-și firul gîndurilor, bătrînul își clătină capul cărunt și spuse :

— Ehei, văd că nu știți nimic. La Țușima s-a dat o luptă grozavă pe mare. Ai noștri au fost bătuți. Doi amirali, Rojestvenski și Nebogatov, au căzut prizonieri. Numai trei vase au ajuns la Vladivostok. Au pierit mulți de-ai noștri ! La început, nimeni n-a crezut, dar mai apoi a scris și în ziare.

Înfiorătoarea veste îi ului pe marinari. Tăcură îndelung, nefiind în stare să rostească o vorbă de zguduiți ce erau. Stăpînindu-și tulburarea, marinarii începură să întrebe despre amănuntele luptei. O a doua lovitură, nu mai puțin grea pentru ei, fu vestea că japonezii ocupaseră Sahalinul cu o săptămînă în urmă.

În ceea ce-l privea, bătrînul spuse că era gruzin, deportat politic. În tinerețea lui executase în Sahalin o îndelungată condamnare la muncă silnică. Apoi rămăsese acolo, colonist.

Comandantul spuse oamenilor săi că trebuie să părăsească teritoriul ocupat de inamic și să plece imediat mai departe, spre Vladivostok. Aflară însă de la bătrîn că japonezii confiscaseră de la locuitori alimentele, așa că era imposibil să-și facă provizii de drum. Această împrejurare, ca și înfățișarea jalnică a matrozilor, bolnavi, sleiți de puteri, îl siliră să renunțe la asemenea hotărîre. În consecință, Tregubov ordonă să

se arunce în mare puștile și revolverele și îngropă cu mîinile lui în pămînt banii și actele.

Oamenii erau descurajați. Vrînd să ajungă în patrie, trecuseră prin încercări neasemuite, supraomenești, și acum, în loc de asta, nimeriseră în captivitate. Deci ajunseseră tocmai în situația de care fugiseră cu atîta hotărîre.

Mai tîrziu, au aflat că și prima barcă avusese aceeași soartă, iar marinarii rămași pe Urup fuseseră ridicați de o navă japoneză. Deși pe diferite căi, toate cele trei grupuri de marinari ruși au căzut în prizonierat.

Încă înainte de a-și găsi pieirea, *Oldgamia* pricinuise pierderea unui vas rusesc. La începutul bătăliei, în ziua de 14 mai, nava-spital *Oriol,* care naviga la distanță mare de escadră, fusese pe neașteptate bombardată de japonezi. Lucrurile nu se limitaseră însă la aceasta. Dușmanii nu ținuseră seama de pavilionul Crucii Roșii care fîlfîia la catargul navei. Curînd se apropiase de ea crucișătorul auxiliar japonez *Mandjumaru,* semnalizînd: „Stopați mașinile". La bordul navei-spital s-au urcat vreo treizeci de matrozi japonezi, sub conducerea unui ofițer, ocupînd repede, fără comandă, toate compartimentele, de parcă își distribuiseră rolurile dinainte.

Fostul căpitan al vaporului *Oldgamia* a asistat împreună cu ofițerii săi la tratativele dintre comandantul navei *Oriol,* căpitanul de rangul II Lohmatov, medicul-șef, consilierul de stat Multanovski și comandantul navei japoneze. Englezii nu-și ascundeau bucuria de a-i vedea pe japonezi. După un schimb de vorbe în șoaptă cu căpitanul englez, ofițerul japonez i-a declarat în englezește comandantului Lohmatov:

— Totul este limpede. Sub pavilionul Crucii Roșii, dumneavoastră și medicii vă ocupați cu operațiuni de război. Aveți la bord prizonieri. Vom sechestra așa numita navă-spital a dumneavoastră ca o captură de război. Acum eu dețin comanda navei.

Sprîncenele piezișe, negre, de deasupra feței fălcoase a japonezului, s-au ridicat și mai mult spre

împle, ca niște aripi ascuțite de lăstun. Rotindu-și privirea placidă asupra tuturor, a urcat scara spre puntea de comandă. Din ordinul său, timonierul rus a fost înlăturat de la timona din cabina de comandă, luîndu-i locul un japonez. Ofițerul i-a aruncat scurt, în cîteva vorbe, un ordin. Învolburînd apa cu elicele, nava-spital *Oriol* s-a îndreptat spre Japonia. Inamicul a luat-o din zona luptei, nelăsînd-o să dea ajutor medical marinarilor ruși răniți.

Medicul-șef Multanovski, chirurg cu multă experiență, nu se simțea bine decît în sala lui de operații. În viața de toate zilele părea că nimic altceva nu-l interesa pe grăsunul acela. De astă dată, însă, fața lui rotundă se înroșise, ca în urma unei insulte personale. Aruncînd spre Lohmatov o privire dușmănoasă, de parcă acesta ar fi fost vinovat de toate, strecură printre dinți:

— Prizonieri ambarcați pe o navă-spital! Ce-a mai putut născoci capul amiralului dumneavoastră! Poftim rezultatul!

Căpitanul de rangul II Lohmatov, un bărbat înalt și uscățiv, era unul dintre comandanții care își conduc nava cum nu se poate mai bine, fără zarvă și forfotă. Cea mai mare parte din viață și-o petrecuse pe mare, pe vasele Marinei Voluntare. Suporta în tăcere orice necaz. Nici de astă dată nu se putea observa vreo urmă de neliniște ori de îngrijorare pe fața lui prelungă, cu trăsături fine, încadrată de barba roșcată, despărțită în două, nici în ochii săi mari, cenușii, îmblînziți de păienjenișul zbîrciturilor abia zărite din jurul lor. Dădu din mînă fără a-și lua țigara din gură și, cu capul sus, porni cumpănit spre cabina lui. Asta însemna că nu mai era absolut nimic de făcut.

— Iakov Iakovlevici, spuneți: e posibil oare ca japonezii să fie atît de nerușinați, încît să ne captureze chiar pe o navă-spital? i se adresă emoționată lui Multanovski sora-șefă Siewers.

Cunoscînd relațiile care existaseră între ea și Rojestvenski, comandantul întîrzie cu răspunsul, de parcă ar fi uitat cuvintele pe care trebuia să le rostească; apoi, făcînd o grimasă, i-o trînti:

— Nu. Vor, probabil, să dea un banchet în cinstea noastră. Apoi ne vor lăsa să ne cărăbănim la mama dracului. După aceea veți putea aduce mulțumiri amiralului dumneavoastră. *

2. UN CAPITOL INDISPENSABIL

Escadra a II-a avea în componența sa un număr de nave care n-au luat parte direct la bătălia de la Țușima. Ele făcuseră însă lungul drum împreună cu noi, și apoi au îndeplinit misiuni speciale. Aceste nave în număr de patru : *Rion, Dnepr, Terek* și *Kuban* fuseseră vapoare de pasageri ; după izbucnirea ostilităților, Departamentul Marinei le-a amenajat și le-a armat afectîndu-le misiunilor operative. Cel mai mic dintre ele era o matahală de metal cu un deplasament de 9460 tone, iar cel mai mare de 12.500 tone. La bordul lor fuseseră amplasate între paisprezece-douăzeci și două de tunuri, mitraliere, telemetre și proiectoare, se încărcaseră cartușe de piroxilină pentru acțiuni speciale care necesitau folosirea de explozivi, se amenajaseră magazii de muniții și posturi de t.f.f., se executaseră numeroase modificări pentru a fi adaptate la necesitățile războiului. O dată terminate amenajările, ele au fost trecute în categoria crucișătoarelor de clasa a II-a. Dispuneau de o viteză apreciabilă — 19 noduri — și ofereau un avantaj în plus : puteau să încarce rezerve mari de combustibil și să navige două luni și mai bine fără escală. Personalul cu care erau armate lăsa însă de dorit. Departamentul Marinei nu repartizase pentru ele marinari din cadrele active ; cei mai mulți ofițeri proveneau din Marina Voluntară, iar echipajele erau alcătuite din matrozi de rezervă, neinstruiți și nedeprinși cu aparatajul modern.

Cu cîteva zile înaintea bătăliei de la Țușima, comandanții acestor nave primiseră de la amiralul Rojestvenski plicuri secrete cu instrucțiuni. Despărțindu-se de escadră, cele patru nave au pornit fiecare în altă direcție, urmînd să acționeze separat într-o zonă

anumită. Ele nu s-au mai întîlnit niciodată. Toate primiseră misiunea de a intercepta vasele care transportau contrabandă de război destinată Japoniei. Se presupunea că, în îndeplinirea unei asemenea misiuni, ele vor face totodată o impunătoare demonstrație de forță în apele teritoriale inamice. O asemenea diversiune executată de navele rusești ar fi putut să distragă atenția japonezilor, determinîndu-i să-și disloce o parte din forțele navale principale, concentrate în strîmtoarea Țușima pentru întîmpinarea escadrei a II-a rusești. Comandamentul suprem era convins că aceste crucișătoare vor juca un rol foarte important în războiul cu Japonia.

Ce au făcut ele în realitate ? *Rion* avea misiunea de a încrucișa pe ruta maritimă Șanhai-Quelport-Nagasaki. Norocul s-a ivit curînd : în ziua de 13 mai, la orele 8 seara, a interceptat vaporul norvegian *Transit*. În privința acestui vas existau informații că are la bord contrabandă de război, constînd din pulbere explozivă și armament de infanterie. Conosamentele lui false stipulau că transportă țiței la Honkong. Prins în fascicolul de raze ale proiectorului, după o lovitură de tun trasă drept avertisment, *Transit* s-a oprit. *Rion* s-a apropiat de el. La început era vorba să fie controlat ; după aceea, însă, comandantul navei rusești, căpitanul de rangul II Troian, un om pașnic, cu înfățișare blajină, s-a răzgîndit, mulțumindu-se să întrebe prin megafon :

— De unde veniți ?

— De la Arthur. N-avem încărcătură.

— Bine. Drum bun.

Vaporul a fost lăsat să plece. Umflîndu-și pîntecul de ofițer superior, comandantul rus pășea țanțoș de colo colo pe puntea de comandă.

A doua zi a interceptat alt vapor norvegian care naviga din America la Taku cu o încărcătură de cherestea. Verificîndu-i-se documentele, au fost găsite în regulă. I s-a urat și lui drum bun.

La 15 mai, în zori, *Rion* s-a îndreptat spre insula Ross, navigînd în zigzag, cu viteză redusă. Cerul era senin. Toată ziua nu s-a zărit nici o urmă de fum la

orizont. Doar spre seară a fost oprit vasul german *Tetartos*. La bordul lui a fost descoperită o încărcătură de material feroviar, de proveniență japoneză. Încărcătura era însoțită de șapte japonezi. Nu încăpea îndoială că era contrabandă.

Comisia de capturi a ajuns la concluzia că vaporul trebuie scufundat, dar comandantul, călăuzindu-se de niște vagi instrucțiuni ale Ministerului Afacerilor Externe, s-a declarat în dezacord cu această hotărîre. Ofițerii au fost nevoiți să insiste îndelung și cu aprindere. În cele din urmă, el a dispus să se îmbarce pe vapor o escortă alcătuită din matrozi ruși și să ia drum 71 grade sud-vest, pentru a se îndepărta cît mai mult în larg. Dimineața, mașinile au fost stopate. Japonezii și personalul navigant de la bordul vaporului au fost transportați pe crucișător. Sabordurile vasului *Tetartos* au fost deschise, dar acesta a plutit încă mult timp, fără să se scufunde. În sfîrșit, s-au tras asupra lui trei lovituri de tun de la distanța de cinci cabluri. Toate cele trei proiectile au lovit ținta, dar nici unul n-a făcut explozie. Vaporul se menținea încă pe linia de plutire și abia la orele douăsprezece și jumătate s-a scufundat, încet. Punctul acela de la gura golfului Bohaivan a rămas mult timp viu în amintirea comandantului...

După ce a rătăcit vreo patru zile prin ceață, nava *Rion* a întîlnit la treizeci de mile de insulele Seddels vaporul englez *Silurnum*. Căpitanul vasului l-a întîmpinat pe punte pe comandantul navei rusești și l-a salutat hotărînd să-l uluiască din capul locului:

— Am pentru dumneavoastră vești foarte triste...

Și i-a comunicat că escadra a II-a fusese zdrobită. Știrea era confirmată și de ziarele din Șanhai pe care i le-a oferit căpitanul. Spera pesemne că astfel de vești vor abate atenția rușilor de la controlul vaporului său. Acest lucru nu s-a întîmplat însă. Rușii au găsit pe vas o sută treizeci de baloturi de bumbac, cu destinația Kobe. Încărcătura fiind de contrabandă a fost aruncată peste bord, iar vaporul lăsat să-și continuie drumul.

Știrile despre zdrobirea escadrei au zguduit tot echipajul navei *Rion*. Nimeni nu se mai gîndea la continuarea operațiunilor. Toți se întrebau de unde să se aprovizioneze cu cărbunii necesari pentru a se întoarce în Rusia. S-au îndreptat spre Batavia, unde oamenii de pe *Tetartos* au fost debarcați, și s-a procedat la aprovizionarea cu cărbuni. Acolo au dezertat de la bord treizeci și șase de matrozi. Olandezii n-au autorizat staționarea vasului decît pentru douăzeci și patru de ore. *Rion* a ridicat ancora și a pornit către Ras-Hafun. Timp de paisprezece zile a navigat spre vest, legănîndu-se pe valurile Oceanului Indian. În ziua de 17 iunie au apărut coastele Africii cu stîncosul cap Ras-Hafun. Acolo, departe de teatrul operațiunilor, în jurnalul de bord al navei a fost consemnată executarea unei acțiuni cu care, mai tîrziu, echipajul se mîndrea.

Erau orele 11 dimineața, în ziua de 17 iunie, cînd ofițerii de pe comandă au rămas nedumeriți în fața unei priveliști ciudate. Lîngă uscat, cu pupa spre larg, stătea nemișcat un vapor canarisit într-un bord. Marinarii priveau mirați poziția nefirească a vasului care se afla chiar lîngă țărm, aproape culcat pe o coastă, parcă ar fi fost aruncat acolo de valuri. Pe el se agitau totuși niște pavilioane. Comandantul a îndreptat crucișătorul într-acolo. La o milă și jumătate depărtare s-a văzut deslușit pavilionul francez și semnalul: „Sînt eșuat fără speranță". Valurile se rostogoleau peste copastia bordajului accidentat al vaporului. Din cauza musonului care sufla cu putere spre uscat era cu neputință să se ancoreze într-un loc atît de expus.

Comandantul crucișătorului, căpitanul de rangul II Troian, își dădea foarte bine seama de aceasta, și numai situația deosebit de critică în care se afla vaporul francez l-a determinat să ia o hotărîre. Valurile destul de puternice smuceau lanțul ancorei. De pe *Rion*, a fost lăsată la bord o balenieră. Chiar și aceasta a fost o manevră riscantă. După cum s-a aflat mai tîrziu, toate bărcile vasului francez, lăsate la apă pentru salvarea pasagerilor, fuseseră numaidecît

răsturnate de valuri. Totuși, micimanul Neceaiev s-a dus cu baleniera la vasul eșuat, și după o oră s-a întors. Executase excelent misiunea încredințată de comandant. Comandantul secund al vaporului francez *Chadoque* i-a comunicat că vasul lor eșuase pe stînci, cu două zile mai înainte. Din cauza mișcărilor verticale provocate de valuri i se spărsese carena, și calele se umpluseră cu apă. Nu putuseră cu nici un chip să iasă la larg. Pasagerii transportați la mal cu pirogile indigenilor își făcuseră o tabără la opt mile de țărm. Erau șase sute optsprezece oameni, inclusiv echipajul vaporului. Prădați de niște localnici, rămăseseră fără hrană și fără îmbrăcăminte. Printre dînșii se aflau femei, copii și bolnavi. De pe crucișător au fost trimiși la ei, cu bărcile, doi ofițeri și șaizeci de matrozi. Aceștia luaseră cu dînșii șapte brancarde. A doua zi, la orele patru dimineața, cei din tabără au pornit la drum. Făcînd eforturi supraomenești, pasagerii și echipajul vaporului au străbătut pe căldură drumul prin nisipuri pînă la țărm. Matrozii de pe *Rion* îi ajutau să ducă tărgile cu copii și cu bolnavi. În sfîrșit, după douăsprezece ore de trudă, oamenii erau instalați pe crucișător. Pasagerii francezi vorbeau cu entuziasm despre nobila comportare a marinarilor ruși. Ei au adunat cîteva sute de franci, pentru echipaj. Comandantul navei rusești n-a primit însă banii, transmițînd echipajului său mulțumirile francezilor.

Nava *Rion* a părăsit Ras-Hafun pornind către Aden. În drum s-au terminat proviziile de cărbuni și echipajul a început să arunce în focare diferite obiecte de lemn. Abia au ajuns în port. La Aden, oamenii salvați de pe *Chadoque* au fost transportați pe două vapoare străine și s-a făcut plinul de combustibil.

După aceea, călătoria crucișătorului a decurs fără incidente.

În ziua de 6 iulie *Rion* a ancorat în rada portului Kronstadt.

Crucișătorul *Dnepr* avea misiunea de a opera în Marea de Est a Chinei. Despărțindu-se de escadră, a escortat vasele de transport pînă la Șanhai. Acolo,

comandantul crucișătorului, căpitanul de rangul II Skalski, a convocat ofițerii la o consfătuire, în care s-a elaborat un plan minuțios de acțiune. A doua zi, însă, spre mirarea ofițerilor, comandantul a schimbat acest plan și a pornit în direcția Filipinelor. Părea că dorește să fie cît mai departe de Japonia. Fără a se apropia de vreun port, crucișătorul s-a oprit în largul mării, în preajma insulelor din nordul arhipelagului Filipinelor. Cu ce să se ocupe, cum să-și petreacă timpul? S-au apucat să rașcheteze bordajele, să le vopsească, de parcă nava *Dnepr* ar fi trebuit să ia parte la o paradă solemnă. Au trecut astfel două zile. Era oarecum neplăcut să stea pe loc, cu mașinile stopate, și să se legene pe valurile ușoare, fără să facă nimic.

Dnepr s-a îndreptat spre Honkong. La 15 mai, în a patra zi de cînd încrucișa în această zonă, a interceptat cel dintîi vas cu aburi, vaporul fluvial englez *Samson*. Era de mirare că-l întîlnise în larg, atît de departe de insula Seddels. Vaporul a fost controlat și lăsat liber. A doua zi, *Dnepr* a avut o întîlnire foarte plăcută. Matrozii săi nu mai aveau ce fuma de o lună întreagă. Vaporul austriac *Nipon*, la bordul căruia n-au găsit nici un fel de contrabandă, i-a aprovizionat cu tutun. În aceeași zi au fost oprite alte două vapoare; la bordul lor, în loc de contrabandă, au fost găsite ziare vechi, din cuprinsul cărora nu s-a putut afla nimic nou despre soarta escadrei ruse. Ce se întîmplase cu ea? Această întrebare îi chinuia pe marinarii ruși, făcîndu-i să se dedea cu tot mai multă aprindere operațiunilor de captură. Semnalizatorii și matrozii de cart nu-și luau ochii de la orizont, sperînd să afle dacă nu contrabandă măcar vești despre escadră. *Dnepr* a încrucișat două zile de-a rîndul în largul mării, dar în tot acest timp nu s-a ivit nici un vas la orizont. Marinarii erau exasperați de lipsa știrilor de pe teatrul de operațiuni. În această stare de spirit s-au trezit în zorii zilei de 19 mai. Deodată, la orele șase dimineața, pe navă totul s-a înviorat. Semnalizatorii zăriseră un fum la travers de insula Kalayan, cel dintîi după șaizeci de ore de rătă-

cire pe mare. A început forfota, larma — oamenii se foiau, telefoanele zbîrnîiau. Peste puțin, de pe puntea de comandă s-a putut deslușì suprastructura unui vapor care se îndrepta spre strîmtoarea dintre insulele Luzon și Babuyan.

— Pe drum înainte! s-a transmis comanda la mașini.

Dnepr s-a repezit în urmărirea vasului necunoscut. Două ceasuri după aceea se apropiase de fugar, care naviga sub pavilion german. Se putea citi cu ochiul liber *Prinț Sigismund*. O lovitură de tun, de avertisment, a fost trasă de pe *Dnepr;* apoi a doua. Vaporul nu s-a oprit decît după a treia bubuitură. Membrii comisiei de capturi, care s-au urcat la bordul lui, au fost decepționați în primele clipe, negăsind încărcătură de contrabandă. Vaporul aparținea serviciului maritim „Loydul German de Nord", transportînd o încărcătură a cunoscutului furnizor al escadrei a II-a, intendantul rus de marină Ginzburg. Deci goana după ei nu avusese nici un rost. În schimb, ziarele proaspete găsite la bordul lui au fost pentru marinarii ruși mai de preț decît o captură de război. Și iată că cei de pe *Sigismund* au început să transmită prin semnale celor de pe *Dnepr* noutăți din *The Morning Post of South China* din Honkong, cu data de 17 mai 1905:

„Patru nave capturate, împreună cu Nebogatov. Unsprezece scufundate în bătălia de la Țușima. Nu s-a anunțat cui aparține victoria."

După ce vaporul a fost lăsat să plece, toți ofițerii, în frunte cu comandantul, s-au adunat în salon. Micimanul Luede, care cunoștea bine limba engleză, a citit ziarul. Rezultatele bătăliei au făcut obiectul unor discuții aprinse. Deocamdată știrile erau cam vagi, cam nebuloase. Toți au fost însă cuprinși de durere la aflarea pierderilor flotei ruse. Chipurile marinarilor care stăteau cu capetele în piept erau îngîndurate, triste. În mijlocul tăcerii generale, a răsunat glasul comandantului vibrînd de emoție:

— Războiul e pierdut. Soarta noastră este pecetluită, domnilor! Ce mai însemnăm noi acum, singuri, pe o mare străină, fără sprijinul flotei de război?

De fapt, acum sîntem niște corsari. Dacă escadra nu mai există, e timpul să ne încheiem misiunea și să pornim înapoi.

În aceeași zi după-amiază, cînd clopotul navei bătea de opt ori, la orizont s-a ivit un vapor, venind în drum contrar cu al crucișătorului. Din ordinul ofițerului șef de cart, praporșcikul Kunițki, curierul de cart a dat fuga să-i raporteze comandantului.

— Ei, ce-a spus ? întrebă Kunițki cînd curierul s-a întors.

— Înălțimea-sa era în cabină și a răspuns doar atîta : „Bine".

— Nimic mai mult ?

— Nimic, înălțimea-voastră.

— Mai du-te o dată și întreabă-l dacă trebuie să oprim vaporul.

Curierul de cart s-a întors din nou și a raportat cu obidă :

— Înălțimea-sa m-a înjurat și m-a trimis la dracu.

Comandantul secund Kompanionov și locotenentul Schwarz au venit sus pe punte. Erau cu toții indignați de conduita comandantului. Vaporul se apropiase. Ajungînd în travers de crucișător nici n-a dat obișnuitul salut cu pavilionul. Atunci comandantul secund s-a dus personal la comandant și, după ce a comunicat propunerile în legătură cu vaporul, a întrebat :

— Ivan Grațianovici, cum să procedăm ?

Comandantul s-a supărat :

— M-am săturat de asemenea întrebări. Iată hotărîrea mea ! Pînă la Saigon nu mai oprim nici un vas. Te rog, Leonid Feodorovici, să nu mă mai plictisești cu asemenea întrebări.

Comandantul a ridicat din umeri și a plecat. Locotenentul Schwarz a avut o atitudine mai hotărîtă. A coborît în salonul de muzică, despărțit de cabina comandantului printr-un perete de placaj, și a început să strige pe un ton intenționat violent :

— Ăsta nu-i comandant, ci un dușman al țării sale ! Un om ca el trebuie arestat imediat !

Se pare că vorbele lui Schwarz au avut un efect puternic asupra comandantului. Palid, ciufulit, cu o expresie năucă în ochi, ca un om surprins de foc, a sosit în goană pe comandă și a ordonat să fie oprit vaporul interceptat. Acesta însă mărise viteza și se depărtase. Din fericire, îndată după aceasta, în timp ce *Dnepr* naviga ceva mai la vest de recifele insulelor Paracelles, în drum 46 grade sud-vest, a dat peste alt vas de comerț. Erau orele șase după-amiază. Poziția navei era 22°11′ latitudine nordică și 115°26′ longitudine estică. Observînd de pe comandă vaporul sub pavilion englez, care se apropia perpendicular pe drumul urmat de crucișător, comandantul, parcă reînsuflețit deodată, a ordonat autoritar:

— Opriți-l!

S-a semnalizat: „Stopați imediat". Vaporul s-a oprit. Pentru a-și repara greșala, comandantul l-a chemat pe ofițerul șef de cart locotenentul Schwarz, cel care îi osîndise fățiș lașitatea, și i-a spus blajin:

— Viktor Alexandrovici! Te numesc șeful comisiei care va cerceta vaporul. Transmite prin semnale rezultatele controlului. Ca să nu ai dificultăți în discuțiile cu englezii, îți dau ca ajutor pe Rudolf Ludvigovici. El a navigat pe vase englezești și vorbește foarte bine limba engleză. Executarea!

Comisia de cercetare și capturi, sub comanda locotenentului Schwarz și a ajutorului său praporșcikul Luede, a făcut controlul vaporului, fără să întîmpine rezistență armată. Comandantul crucișătorului rusesc a primit de pe el un scurt raport transmis prin semnale:

„Englezul *St. Quilde* 5000 tone contrabandă. Conosamente de la Honkong pentru Iokohama și Kobe."

Peste puțin, comandantul vaporului, B. Johnes, a sosit pe crucișător, împreună cu comisia de control, aducînd documentele de bord. În ședința comisiei de capturi s-a stabilit că vaporul, într-adevăr, naviga spre Japonia cu încărcătură de contrabandă: 38 mii saci de orez, 9170 saci turte oleaginoase, 1989 baloturi de bumbac, 1641 lăzi de zahăr. Comisia a dresat

un proces-verbal, cu concluzia: „Vaporul va fi scufundat".

Membrii comisiei de capturi au prezentat comandantului Skalski procesul-verbal, spre aprobare. Acesta a început să-l citească. Ofițerii se uitau în tăcere unii la alții, nesiguri de fermitatea comandantului. Toți se întrebau cu îngrijorare: va da oare comandantul dovadă de hotărîre pînă la capăt, ori, fără să-și respecte funcția, va șovăi din nou, ca în ajun?

După ce a citit procesul-verbal, răspunzînd parcă gîndurilor tăinuite ale ofițerilor din fața lui, comandantul Skalski a spus:

— Desigur, mai bine ar fi să capturăm vasul. El are însă o viteză maximă de numai opt noduri și jumătate. Și n-avem de unde să facem rost de cărbuni. Deci problema capturării cade de la sine, iar ca să aruncăm peste bord atîta contrabandă ar fi o poveste prea lungă. Mai ales că ne aflăm în apropiere de Honkong. Ce ne rămîne de făcut? Una din două: ori îl scufundăm, ori îl lăsăm să plece.

Încheind cu aceste cuvinte ce semănau și mai multe îndoieli printre subalternii lui, care nu scoteau un cuvînt, comandantul Skalski s-a aplecat asupra procesului-verbal și a început să scrie ceva pe el. Chipurile ofițerilor se încordaseră, cu o expresie gravă. Privirile lor întrebătoare urmăreau tocul în fuga sa, silindu-se parcă să ghicească ce rezoluție punea comandantul. Era de așteptat orice din partea lui, după ce, în văzul lor, lăsase mai multe vapoare să-și vadă de drum. În liniștea adîncă se auzea doar scîrțîitul agitat al peniței și răsuflarea grea a oamenilor. Păreau gata să protesteze cu și mai multă hotărîre dacă nici de astă dată comandantul nu avea să aprobe cele consemnate prin procesul-verbal. În sfîrșit Skalski a iscălit cu parafa obișnuită. Mîna lui întinse hîrtiile ofițerilor. Umbrele neliniștii piereau repede de pe chipurile lor, ca niște nourași destrămați de vînt pe cerul senin. Comandantul își reparase greșeala. Ofițerii stătea marțiali înaintea lui și-i ascultau cu atenție ordinele.

— Bineînțeles, nu-l putem scufunda aici — adîncimea apei e prea mică. Domnilor, patru dintre dumneavoastră vor trece pe vapor; în cursul nopții îl ducem cît mai departe, în larg, iar mîine, în zori, isprăvim cu el.

Comandantul s-a întors spre ofițerul șef de cart, praporșcikul Schmelz:

— Comanda *St. Quildei* o vei lua dumneata, Viktor Frantșevici! Ia-ți vreo zece marinari de punte și paisprezece fochiști și mecanici. Trimite imediat încoace echipajul englez contrabandist, cu bagaje cu tot, ca să nu aveți dificultăți.

Seara, Schmelz, însoțit de matrozi și de trei ofițeri, a plecat cu bărcile spre vapor. Curînd după aceea au fost transbordați pe crucișător doisprezece englezi și patruzeci și opt chinezi. Rușii se mirau văzînd că echipajul *St. Quildei* avea de peste trei ori mai mulți chinezi decît englezi. S-a aflat că marinarii englezi, auzind că escadra rusă naviga în drum nord, se temuseră să plece din Honkong cu contrabandă, lucru pentru care fuseseră arestați și înlocuiți cu chinezi.

O dată cu oamenii fusese ridicată de pe vapor și adusă pe crucișător multă corespondență cu destinația Japonia.

Dnepr și-a mărit viteza, luînd drum 6 grade sud-vest. Vaporul *St. Quilde* a mers toată noaptea în pupa lui. Vremea începuse să se strice. Musonul de la sud-vest se întețea, stîrnind valuri mari. În zori, ambele vase s-au oprit într-un punct cu coordonatele: 21°4′ latitudine nordică și 115°27′ longitudine estică. Nu s-a putut ridica de pe vapor decît o parte din mărfuri și din provizii. Echipa de artificieri, condusă de comandantul secund Kampanionov, a deschis sabordurile și a pus în compartimentul mașinilor două încărcături de piroxilină, legate cu fire electrice pe punte. Ele n-au făcut explozie. Atunci, în cala nr. 2 a fost provocată explozia unui cartuș de optsprezece funturi, aprins printr-un fitil bickford. Aceasta a necesitat mult timp și muncă, iar efectul a fost cu totul neînsemnat. Vaporul s-a înclinat puțin, dar redresîndu-se îndată a plutit mai departe fără a da semne

că are să se scufunde. Secretul unei asemenea stabilități era simplu: în calele vasului se afla o încărcătură ușoară — orez, turte oleaginoase, bumbac — și, în plus, bocaporții fuseseră bine închiși și acoperiți cu prelate impermeabile. Asemenea unei sticle goale, înfundate, vaporul plutea ușor pe valuri, avînd o mare stabilitate. Timpul trecea. Ofițerii începuseră să observe că Skalski dădea semne de nerăbdare. Trebuia să se procedeze rapid, pentru a nu se întîmpla cine știe ce. Japonezii puteau să ajungă crucișătorul din urmă. Comandantul l-a chemat la comandă pe ofițerul cu artileria, locotenentul Nikitin, și, arătîndu-i vaporul care se tot legăna pe valuri la patru cabluri depărtare, i-a spus cu aprindere:

— Andrei Vladimirovici, ia admiră și dumneata bîzdîgania asta! Naiba o știe ce are! Parcă n-ar fi vapor. Am provocat o explozie în calele lui și poftim, plutește ca vrăjit, nici că-i pasă. Ia încearcă efectul proiectilelor noastre asupra lui.

— Am înțeles, Ivan Grațianovici, răspunse Nikitin. E o țintă bună. Și încă sub pavilionul Angliei, care ne-a făcut atîta sînge rău în călătoria noastră chinuitoare. O să-l spargem numaidecît bucuroși, ca pe o nucă.

— Deschideți focul, ordonă comandantul și, după o clipă de gîndire, adăugă: Să ochiți însă spre prova. Nu uitați că am pus la mașini cartușe explozive. Ce ne facem dacă sar în aer împreună cu căldările? În cazul acesta, o pățim rău și noi.

Nikitin făcu un efort ca să nu rîdă de naivitatea comandantului.

Rușii și englezii observau de pe *Dnepr* efectul tirului cu tunul de 120 milimetri, executat asupra *St. Quildei,* fiecare cu simțămintele și impresiile lui. Se trăseseră zece lovituri, dar vaporul continua să plutească. Abia după al optsprezecelea proiectil a început să se scufunde și, răsturnîndu-se la babord, cu carena în sus, a pierit în valuri, la orele zece dimineața.

Cei de pe *Dnepr* au răsuflat ușurați, luînd drum 46 grade sud-vest, la apus de recifele Paracelles.

Timp de cîteva zile în șir, în urma scufundării vaporului *St. Quildei,* careul ofițerilor de pe crucișătorul *Dnepr* oferea o priveliște neobișnuită pentru o navă de război. Pe masa lungă, pe canapele, pe placa bufetului și chiar pe podeaua spațioasei încăperi, peste tot se vedeau pachete sigilate, colete și plicuri cu destinația Japonia, de diferite forme și mărimi, cu mărci poștale multicolore ale tuturor țărilor din lume. În ceasurile libere ofițerii își băteau capul cu această corespondență, zile în șir, de dimineața pînă seara. Ridicaseră de pe *St. Quilde* o ladă de lemn și șaptezeci și opt saci de pînză, sigilați, plini cu această corespondență. În zilele acelea careul părea un oficiu poștal, unde comandantul secund făcea pe dirigintele, iar micimanii și ceilalți ofițeri se dovedeau amploiați zeloși. Sacii de pînză revizuiți erau marcați atent cu ștampila navei. Scrisorile, în cea mai mare parte corespondență particulară, nu erau desfăcute, ci puse la loc în saci. Dar iată că micimanul Loghinov scoase dintr-un sac două colete voluminoase, recomandate, și privi inscripția necunoscută a adreselor de pe ele. Neînțelegînd limba, duse coletele la comandantul secund, locotenentul Kompanionov :

— Leonid Feodorovici ! Dar cu capturile astea ce facem ?

Acesta îl chemă pe praporșcikul Luede, care cunoștea bine limba engleză, și arătîndu-i coletele îi spuse zîmbind :

— Rudolf Ludvigovici ! Ia vezi, te rog, cine a scris aci romanul ăsta întreg, și cui îi e adresat. Bănuiesc că autorul nu s-a ostenit degeaba.

Luede cîntări în mîini cele două colete grele și anunță tare, cu o prefăcută solemnitate :

— Către marchizul Yamanata-san, ministru de război, Tokio.

— A, cazul devine interesant, spuse comandantul secund, cîntărind și el în mîini coletele, de parcă ar fi vrut să afle valoarea conținutului lor.

Ofițerii se apropiară din toate părțile, cercetînd curioși misterioasele pachete. Cîteva clipe după aceea se ivi în ușa careului comandantul crucișătorului, că-

pitanul de rangul II Skalski, care fusese invitat anume pentru a decide soarta acelei corespondențe atît de neobișnuite. Trecu pragul și, sărind peste mormanele de scrisori, întrebă :

— Ei, domnilor diriginți poștali, mai aveți mult de lucru ?

— Toate sînt mesagerii obișnuite. Dar, Ivan Grațianovici, am găsit două colete care merită o atenție deosebită, îi răspunse secundul.

— Ia desfaceți aceste exponate, ordonă comandantul.

Începură să scoată din cele două pachete pîntecoase manuscrise, hărți, planuri, acoperind cu ele toată lungimea mesei careului, parcă ar fi fost niște șervete mari.

Toată lumea privea spre praporșcikul Luede. Acesta, fără a spune vreo vorbă, frunzări la iuțeală manuscrisele groase, pline cu misterioasele caractere nipone. Atenția îi fu deodată atrasă de niște inscripții englezești ; aplecîndu-se asupra mesei, spuse cu glas tare :

— Harta topografică a Indiei de Nord și a Afganistatului.

— Graficul circulației trenurilor militare pe căile ferate ale Indiei.

— Dar asta ce-o fi ? A, da : Harta dislocării trupelor engleze și indigene din India, în timp de pace.

Ofițerii izbucniră în exclamații de uimire.

— Da, acum e limpede de ce nu i s-a luat căpitanului Johnes dovadă de primire pentru aceste pachete și nu i s-au dat hîrtii de însoțire, încheie comandantul secund.

Comandantul examină atent fiecare document în parte. În mijlocul unui manuscris neînțeles, cu caractere nipone, figurau planurile regiunilor muntoase ale Indiei, cu legende pe care nici unul dintre cei de față nu putea să le descifreze. Comandantul puse hîrtiile la loc, și-și dădu larg mîinile în lături, a părere de rău :

— Ce păcat că nu înțelegem aceste explicații în japoneză ale hărților ! Probabil că sînt însemnări

foarte importante destinate strategilor și oamenilor politici. Pentru noi e limpede: e o lucrare dibace a unui agent militar japonez din India.

— De astă dată, *Intelligence Service* a făcut-o fiartă. Prietenia-i prietenie, dar japonezii au pregătit și o piatră în sîn, pentru englezi.

Comandantul ordonă ca aceste colete ale serviciului de spionaj nipon să fie sigilate și, îndreptîndu-se spre ușă, adăugă:

— Să fie puse deoparte și păstrate cu grijă. Cred că diplomații noștri și Marele Stat-Major au să ne mulțumească pentru o captură atît de frumoasă.

Cu aceasta, activitatea crucișătorului *Dnepr* se sfîrșise. El a pornit direct spre Rusia. Făcînd o singură escală la Djibuti, pentru a-și completa proviziile de cărbuni; a sosit la Kronstadt pe la mijlocul lui iulie.

Crucișătorul *Kuban* primise misiunea de a patrula în zona gurii golfului Tokio și a captura contrabanda de război. Trebuia să încrucișeze la cel puțin o sută de mile de țărm, schimbînd mereu de drum. Ajuns în zona fixată, comandantul crucișătorului, împreună cu ofițerul șef cu navigația, au început să examineze pe hărți drumurile obișnuite ale vaselor comerciale. După chibzuieli îndelungate, au ales punctul cel mai frecventat din Oceanul Pacific, unde se încrucișau liniile de comunicații dintre Vancouver, San-Francisco, insulele Hawai și Sidney. Toate calculele arătau că avea să scufunde multe vase cu încărcături de contrabandă. Speranțele n-au fost însă îndreptățite. În zece zile, din cauze necunoscute, crucișătorul n-a întîlnit nici un vapor. Vîntul se întețea, valurile erau tot mai mari. La 23 mai, crucișătorul s-a îndreptat spre Camrang, pentru a se aproviziona cu cărbuni. În drum a întîlnit trei vase străine. I s-a raportat comandantului prezența lor. Acesta a dat însă din mînă, spunînd:

— Nu le oprim! Pe o hulă atît de puternică, nu putem să lăsăm bărcile la apă.

Și astfel, vasele s-au îndepărtat fără a fi controlate.

După vreo trei zile au fost interceptate alte două vapoare, unul austriac și celălalt german. De astă dată ele au fost controlate după toate regulile, dar nu s-a găsit pe nici unul încărcătură de contrabandă. Echipajul crucișătorului a fost însă adînc zguduit, aflînd de la marinarii întîlniți că escadra a II-a pierise. Toți se gîndeau acum să se îndepărteze cît mai repede de Japonia.

Crucișătorul *Kuban* a ancorat la Libava în ziua de 3 august, după o navigație de nouă luni și mai bine, în care străbătuse 37500 mile. Echipajul său avea aproape cinci sute de oameni. Cît s-au trudit, prin cîte le-a fost dat să treacă, pentru ca pînă la urmă rezultatul să fie nul din punct de vedere militar, ca și cum crucișătorul nu plecase la luptă, ci făcuse doar o croazieră de lungă durată.

Crucișătorul *Terek* avusese ordin să supravegheze o zonă de 100—200 de mile spre sud-est de insula Sikoku. Drumurile maritime comerciale care străbat Marea de Sud a Chinei în direcția Kobe sau Yokohama treceau prin acea zonă. După cîteva zile, crucișătorul rămăsese singur, patrulînd pe ruta ordonată în executarea misiunii sale, asemănătoare acelora încredințate tuturor crucișătoarelor. Dintre toate, *Terek* poseda cel mai slab armament de artilerie: două tunuri de 120 milimetri, sistem Canet, și douăsprezece cu tir rapid, de 76 și 57 milimetri. Acest armament nu fusese dotat cu dispozitive de ochire optice, ci cu acelea obișnuite, învechite și, în parte, defecte. Nici tabelele de tragere, improvizate în pripă de ofițerul cu artileria din statul-major, nu inspirau încredere, calculele fiind făcute „cu aproximație", fără verificare în practică. Dispozitivele de alimentare cu muniții, amenajate la atelierele din portul Libava, deserveau cu mîna, erau dintre cele mai rudimentare. Parcă dinadins spre a face pe placul unei voințe dușmănoase, echipajul crucișătorului fusese completat cu comendori mobilizați din rezerva flotei. Pînă atunci, aceștia nu avuseseră prilejul măcar să vadă un tun

Canet, iar acum, din lipsă de timp, nu făcuseră instrucție de tragere.

Ofițerul cu artileria, locotenentul Slucevski, își dădea seama mai bine ca oricine de toate neajunsurile acestea în privința artileriei de pe navă și, pe parcurs, le semnalase în repetate rînduri comandantului său.

Acesta însă îi răspundea:

— Ei, Vladimir Vladimirovici, ce mai pot să fac eu acum? Înțelege și dumneata situația. Doar n-o să ne întoarcem la Libava pentru reparații și amenajări suplimentare!

Lemnăria suprastructurilor, abundența de mobilier, covoarele, perdelele din cabine și, în general, prezența la bord a o mulțime de materiale inflamabile, alături de insuficiența mijloacelor pentru combaterea incendiilor, reduceau și mai mult capacitatea combativă a navei. Toate acestea nu puteau să contribuie la ridicarea moralului matrozilor, în rîndul cărora se făcea simțită și lupta de clasă. E drept, oamenii nu dădeau semne de lașitate; starea lor de spirit era însă de așa natură, încît ar fi fost de preferat să se evite întîlnirea cu inamicul.

Cu toate acestea, cei de pe crucișătorul *Terek* se străduiau să execute misiunea încredințată. Stînd pe punte, semnalizatorii erau cu ochii în patru la orizont. Comendorii și ofițerii făceau de gardă ziua și noaptea lîngă tunurile gata de tragere. Comandantul navei în persoană, ofițerii de cart, ofițerii cu navigația, toți își îndeplineau îndatoririle într-un chip mai mult sau mai puțin conștiincios.

Crucișătorul *Terek* începuse să întîlnească vase de comerț străine chiar din prima zi de patrulare. Potrivit cu naționalitatea și cu portul de destinație, unele erau supuse controlului, altele nu. Astfel treceau zilele, una după alta; în răstimp de o săptămînă fuseseră controlate aproape douăzeci de vapoare.

Pe nici unul dintre ele nu se descoperise mărfuri de contrabandă.

În zorii zilei de 23 mai cerul era înnorat. Sifleiele au sunat deșteptarea ca de obicei; la orele cinci și treizeci de minute, subofițerii de cart dădeau comenzi

în dreapta și-n stînga. Nava se trezise la viață ; începea o nouă zi. La o jumătate de oră după deșteptare, la orizont s-a ivit un vapor cu două catarge, care venea din tribord în drum de întîlnire. Comandantul crucișătorului a ordonat să se schimbe de drum spre nord-vest și să se mărească viteza, pentru a intercepta vaporul. După o oră, acesta a arborat la pupa pavilionul englez. Pe *Terek* a bubuit o lovitură oarbă de tun și prin semnale s-a dat ordin vaporului să oprească. Ambele nave au stopat mașinile. Peste cincisprezece minute, micimanul Andreev și praporșcikul Gabasov au plecat cu baleniera pentru a controla vaporul. La orele 8 dimineața baleniera s-a întors, aducîndu-l pe căpitanul vaporului englez *Ikone*. Crucișătorul a făcut numaidecît o întoarcere în drum 45 grade sud-est, lăsînd vaporul în prova și navigînd împreună cu el pînă la un punct în care revizia se putea executa cu mai puține riscuri. După două ore de drum, navele s-au oprit. Micimanul Andreev și praporșcikul Gabasov s-au dus, împreună cu căpitanul englez, la bordul vaporului pentru a controla încărcătura. Cea mai mare parte era alcătuită din orez și grîu ; căpitanul vaporului, Stone, a declarat că știe cine e destinatarul propriu-zis al acestei încărcături care urma să fie dusă în porturile nipone Kobe și Yokohama. Comisia de capturi a crucișătorului a declarat cele transportate de *Ikone* drept contrabandă de război. Dat fiind că se aflau aproape de coasta japoneză, și că pe mare era hulă, descărcarea vaporului era cu neputință, așa că s-a hotărît scufundarea lui. Comandantul Panfiorov a aprobat decizia comisiei, și la orele două după-amiază a început transbordarea oamenilor de pe vapor și a bagajelor lor. Echipajul vasului englez era compus aproape în întregime din oameni de culoare : șaptezeci și trei de negri, față de numai unsprezece englezi. Acești sclavi ai secolului al XX-lea aveau o înfățișare jalnică. Era clar că o duceau cît se poate de prost sub pavilionul englez. Pe puntea cuirasatului se suiau niște oameni pe jumătate goi, vlăguiți, abia acoperiți de zdrențe în toate culorile. Fiecare avea o boccea cu lucrurile

personale și cu provizia de pește uscat. Pe chipurile lor era întipărită o tulburare adîncă, părînd că se așteptau la cele mai urîte lucruri pe bordul unei nave de război. Se uitau cu neliniște la matrozii și la ofițerii ruși, la armele lor, căutînd parcă să ghicească în ce chip îi vor ucide: îi vor împușca, sau îi vor căsăpi pur și simplu, ca pe niște vite? Dar iată că au fost duși pe teugă și lăsați sub tendă. Negrii au constatat că oamenii aceia albi, îmbrăcați într-o uniformă pe care n-o mai văzuseră pînă atunci, nu-i loveau, nu strigau la ei, ci le zîmbeau cu blîndețe, iar pe unii chiar îi băteau prietenește pe umerii goi, osoși. Negrii nu știau ce anume vorbeau oamenii aceștia necunoscuți, dar îi vedeau rîzînd zgomotos, ascunzîndu-și nasurile în pumni și arătînd spre pește. Fiind alterat, acesta răspîndea pe navă o duhoare respingătoare. Curînd după aceea, prizonierii negrii au fost lăsați în pace de toată lumea.

În compartimentul mașinilor vasului *Ikone* au fost puse două încărcături de exploziv. Peste puțin au bubuit exploziile. Vaporul s-a afundat cu pupa în apă, dar nu s-a dus la fund. Comandantul Panfiorov aștepta cu răbdare ca vasul să piară în valuri. Privirea mobilă a ochilor săi negri, vii, se întorcea necontenit cînd asupra vaporului îndărătnic, care parcă nu voia să se scufunde, cînd asupra ofițerilor de pe comandă. Era vădit că începe să se enerveze. Deodată a tresărit și, dînd cu aprindere din mîini, i s-a adresat ofițerului cu artileria, locotenentul Slucevski:

— Vladimir Vladîmirovici, cum vine asta? Stăm pe loc pînă cînd vor veni japonezii să ne scufunde înaintea englezului? Măcar descarcă tunurile asupra lui. Va fi și un exercițiu de tir pentru comendori.

Crucișătorul *Terek* s-a apropiat de vaporul pe jumătate afundat în valuri și a deschis focul. S-au tras douăzeci și două de lovituri cu piesele de 57, 76 și 120 milimetri. Deși avea spărturi în bordaje, sub linia de plutire, vaporul se mai afundase puțin în apă, însă tot plutea. Crucișătorul stătea pe loc, așteptîndu-i sfîrșitul.

Părea că pe indigeni nu-i tulbură de loc pieirea vasului cu care navigaseră. După ce se convinseseră că marinarii ruși n-aveau de gînd să-i ucidă și nu le făceau nici un rău, se liniștiseră cu desăvîrșire. Unii dintre ei scotoceau prin boccele: alții hăpăiau cu poftă peștele uscat, parcă n-ar fi mîncat de o săptămînă. Numai cîțiva priveau spre vaporul care se legăna pe valuri, lipsit de viață, dar și aceste priviri erau destul de indiferente.

Noaptea, la orele 11,30 s-a petrecut ceva de neînțeles. Locotenentul Slucevski, praporșcikul Kocin și matrozii de cart au zărit pe vaporul englez niște explozii violente. Apoi au auzit trosnetele punților care plesneau cu zgomot. La auzul acestor zgomote, comandantul Panfiorov a ieșit din cabina sa și a spus în glumă locotenentului Slucevski:

— În sfîrșit, tragerea a avut efect, Vladimir Vladimirovici. În sfîrșit, proiectilele dumneavoastră au ajuns la țintă. Se pare că ele se declanșează automat, ca mașinile infernale: explodează abia la un ceas după ce au lovit obiectivul. Halal artilerie.

— Probabil că la bordul vaporului se afla vreo substanță explozivă, a răspuns Slucevski.

La douăzeci de minute după declanșarea exploziilor, vaporul *Ikone* a pierit în valuri.

Crucișătorul *Terek* și-a văzut de drum. Pe puntea superioară nu se mai aflau decît personalul de cart și căpitanul englez care stătea singur, deoparte. Modestul bătrîn, navigator destoinic care, probabil, își trăise toată viața pe întinderile mării, privea mîhnit întunericul în care, cu cîteva clipe mai înainte, se dusese la fund vaporul său. Căpitanul era atît de abătut, de trist, parcă s-ar fi despărțit de o ființă vie și dragă.

Au trecut două săptămîni. Crucișătorul își continua patrularea, fără întîmplări deosebite și alarme de luptă. A mai avut o zi agitată la 8 iunie. Cerul era senin; orizontul strălucea în toată admirabila splendoare a întinderilor mării, care îi îmbie neîncetat, toată viața, spre depărtări pe adevărații marinari. Și iată că la orizont a apărut deodată, luminat de razele

soarelui, ca un monstru miraculos, un vapor uriaș. Cele două catarge înalte ale sale parcă atingeau cerul. Ofițerul șef de cart, micimanul Inoevs, și-a notat după cronometru — orele 4 și 30 minute p.m. — și a raportat comandantului. Crucișătorul a mărit viteza și s-a îndreptat spre vapor, luînd drum 55 grade sud-vest. După o jumătate de oră, cînd distanța între ambele nave se micșorase, pe *Terek* s-a sunat alarma de luptă, s-a tras o lovitură oarbă de tun și s-a ridicat semnalul „Stopați imediat". La pupa vaporului s-a înălțat pavilionul Danemarcei. Micimanul Andreev și praporșcikul Gabasov s-au dus cu baleniera la vapor și au transmis prin semnale de acolo că vaporul *Principesa Maria,* înmatriculat la Copenhaga, naviga spre Japonia. În urma controlului care s-a făcut în cale, micimanul Andreev a constatat că încărcătura vaporului, în total 3500 tone, era compusă, mai ales, din oțel și fier, arcuri de vagoane, buloane, piroane, roți. Toate acestea puteau servi necesităților militare. Căpitanul vaporului, danezul Ingemann, a sosit la bordul crucișătorului *Terek* cu baleniera, împreună cu cei doi membri ai comisiei de capturi.

Căpitanul Ingemann a fost reținut pe crucișător pînă dimineața. De pe *Terek* s-a transmis prin megafon celor de pe vapor ordinul : „Drum est, viteza cinci noduri". Cele două nave au pornit. Crucișătorul îl ducea pe contrabandist la execuție. Comisiunea de capturi s-a întrunit, iar la miezul nopții, căpitanul Ingemann a fost informat că vaporul său va fi scufundat. El a ridicat glasul și a început să amenințe :

— Voi face o reclamație împotriva dumneavoastră. O să vă pară rău cîndva. Vă atrag atenția că vaporul nostru aparține unei societăți anonime, printre acționarii căreia se află împărăteasa mamă Maria Feodorovna și marele duce Alexandr Mihailovici.

Panfiorov era un om nehotărît, ca și alți comandanți de nave. Auzind vorbele danezului, șovăia : într-adevăr, țarina mamă era daneză de origină. Se putea foarte bine ca ea și înaltele ei rubedenii să fie acționari ai acestei societăți de navigație, și atunci

va avea de-a face cu țarul. Ofițerii își dădeau cu părerea :

— Căpitanul îndrugă verzi și uscate, iar noi stăm și pierdem vremea...

— Chiar dacă e adevărat ce spune, tot o să trimitem *Principesa* la fund...

Aflînd această noutate prin curierii de cart, matrozii începuseră să se agite :

— Țarina noastră ajută japonia care e în război cu noi...

— Păcat că nu se află și ea pe vapor. Am trimite-o la fund, cu vas cu tot.

Ingemann a refuzat să iscălească procesul-verbal al comisiei de capturi și a depus o declarație de protest care n-a fost luată în seamă.

Între timp, crucișătorul, împreună cu vaporul capturat, se îndepărtau tot mai mult de căile maritime cele mai frecventate. Venise și dimineața senină a zilei de 9 iunie. La orele cinci și jumătate, la un semnal de pe crucișător, vaporul s-a oprit. A început transbordarea echipajului și a bagajelor. Pe la amiază, ultima barcă s-a întors la crucișător. Podporucikul Maximovici s-a dus cu o echipă de artificieri pe vaporul danez. Ei au așezat în santina vasului două cartușe explozive de optsprezece funturi și au deschis sabordurile.

Căpitanul Panfiorov privea de pe puntea de comandă vaporul sortit pieirii, mulțumit de opera sa. Nu părea agitat ca de obicei. Își netezea domol cu mîna dreaptă părul negru, ușor încărunțit, care îi încadra fața slabă, și-și potrivea gulerul care era destul de larg pentru gîtul lui subțire. Nu-i prea plăcea schimbarea vremii : ar fi fost bine să se sfîrșească totul mai repede... Uitîndu-se la norii tot mai compacți, și-a scos ceasul, nerăbdător. Erau orele două fără 10 minute.

— Executarea contrabandistului a ținut douăzeci de ore, spuse el calm, rotindu-și privirea veselă a ochilor negri spre subalternii săi.

În aceeași clipă, vaporul, parcă îndeplinindu-i dorința, a fost ascuns vederii de un nor de fum gros,

apoi s-au auzit detunăturile. Fumul dus de vîntul de sud-est se tîra pe apă ca o cortină trasă într-o parte. Vaporul s-a zărit din nou, dar nu mai părea așa de mare. Din ce în ce mai mic, se ducea încet la fund. Marinarii nu-și luau ochii de la el. Peste cîteva minute, afundîndu-se cu prova, a dispărut de pe suprafața mării.

Aplecat asupra hărții, ofițerul cu navigația, Matusevici, un bărbat îndesat, oacheș, și-a întors repede capul spre ajutorul său, cu o mișcare caracteristică pentru el, și cu o voce catifelată, de bariton, a indicat drumul în care să pornească :

— Șaptezeci de grade, sud-vest.

Crucișătorul și-a continuat patrularea. Interceptînd alte cîteva vapoare, danezii au fost transbordați pe un vas care se ducea la Șanhai. La controlul efectuat pe unul din aceste vapoare a fost găsit un ziar englezesc în care era inserată o radiogramă ce anunța că un crucișător auxiliar rusesc se dedă la război de cursă în largul coastelor de est ale Japoniei. Nu părea greu de ghicit că vasul vizat era crucișătorul *Terek*.

După scufundarea vaporului *Principesa Maria*, comandantul Panfiorov, îngrijorat de protestele danezului, nu se putea liniști de loc. Pe deasupra se pomenise și cu radiograma aceea apărută în presă. Era timpul să se gîndească la încetarea operațiunilor. Pe neașteptate, însă, crucișătorul a nimerit într-o zonă bîntuită de un taifun năprasnic. De jur împrejur totul își schimbase deodată înfățișarea. Părea că Pacificul se umflase, contopindu-se cu norii scămoșați ce se învolburau la mică înălțime. Toată întinderea de ape se cufundase într-o negură deasă, prin care se rostogoleau talazuri uriașe, se roteau vîltori înspumate și se învîrtejeau stropi șfichiuitori, tari ca boabele de mazăre. Urletul furtunii acoperea glasurile oamenilor, care răcneau din răsputeri ca să poată fi auziți. Puhoaie de apă năvăleau peste puntea crucișătorului, clocotind și mugind, iar el se lăsa greoi cînd într-un bord, cînd în celălalt, căutînd parcă să se scuture de povară, cutremurîndu-se ca sub niște lovituri năpras-

nice. În asemenea clipe, nimeni nu se mai gîndea la capturi. O parte din oameni se aflau pe punte, iar ceilalți se ascunseseră în compartimentele interioare, adăpostindu-se acolo, sub protecția tambuchiurilor ferecate, ca într-un fort asediat. Două zile și două nopți, taifunul s-a jucat în voie cu nava ; apoi, ca o răsplată pentru cele îndurate de oameni, vremea a redevenit frumoasă, însorită.

După cîteva zile, crucișătorul a trecut ecuatorul, intrînd în emisfera de sud. Se îndrepta spre strîmtoarea Sondelor care desparte Sumatra de Java. Ziua, puntea era plină de matrozi. Acum, privirile lor nu mai căutau vase cu încărcătură de contrabandă, ci admirau frumusețea zonei tropicale. Nava trecea pe lîngă nenumărate insulițe. Sub cerul încins, pe întinderea strălucitoare ca oglinda a apelor netezite parcă de razele soarelui, colinele verzi ale insulițelor se înălțau asemenea unor smaragde împrăștiate ici și colo. Pe insulele mai mari se zăreau, ca niște aburi albăstrui, piscuri de munți. Acolo unde coastele insulelor din arhipelagul Sondelor erau line, cocotierii se apropiau de oglinda mării, privindu-se parcă în ea. Din depărtare, aveai impresia că răsăreau de-a dreptul din apă, și mîndrindu-se cu coroanele lor falnice, pluteau în întîmpinarea navei.

Crucișătorul *Terek* se despărțise de escadră la 12 mai, iar în ziua de 10 iunie a ancorat la Batavia. Cutreierase singur pe mare aproape o lună. Olandezii n-au aprobat o escală mai lungă de douăzeci și patru de ore. Trebuia să se aprovizioneze cu combustibil pentru șapte zile de drum, cît avea de mers pînă la bază, dar jumătate din acest timp a fost pierdut cu căutarea consulului Rusiei — care nu se afla la reședința sa, fiind invitat la onomastica cuiva — și cu pregătirile pentru ambarcarea cărbunilor. Indigenii n-au vrut să încarce cărbunii, nefiind mulțumiți cu plata care li se oferise. Comandantul Panfiorov se arătase zgîrcit, ceea ce era o greșală. A pus echipajul la treabă. Slăbiți, obosiți, matrozii încărcau cărbuni fără tragere de inimă. De altfel, nici ofițerii nu le prea dădeau ghes. Ca urmare, proviziile de căr-

buni ambarcate nu puteau ajunge decît vreo trei zile. Desigur, un comandant mai destoinic ar fi putut ieși la larg, și acolo, întîlnind un vapor oarecare, și-ar fi completat proviziile de cărbuni cu un preț mai mare. El însă n-a făcut acest lucru. Din această pricină crucișătorul *Terek* a trebuit să fie dezarmat și a rămas în acel port neutru pînă la sfîrșitul războiului.

După ce navele *Dnepr, Rion, Kuban* și *Terek* se despărțiseră de escadră, pentru a executa acțiuni de captură, la noi, pe cuirasatul *Oriol,* se vorbise mult despre ele. Ofițerii presupuneau că amiralul Rojestvenski le trimisese în una din cele două strîmtori, Sangar ori Laperouse, pentru a executa acolo operațiuni de diversiune. Aceste patru nave ar fi putut bombarda coasta inamică, provocînd mare panică în Japonia. Ar fi fost cu putință — după cum spuneau între altele ofițerii noștri — ca flota japoneză să se îndrepte spre una dintre cele două strîmtori, presupunînd că era vorba de o acțiune întreprinsă de forțele noastre principale. În timpul acesta, escadra a II-a ar fi străbătut în voie strîmtoarea Țușimei.

În realitate, însă, cele patru crucișătoare primiseră altfel de misiuni, dar și pe acestea le executaseră numai parțial. Ar fi putut face mai mult. Și, în general, modul cum au acționat a scos în evidență multe aspecte ale dezorganizării caracteristice escadrei noastre.

3. CINE A SMULS PAVILIONUL JAPONEZ?

Crucișătorul cuirasat *Amiral Nahimov* a sosit în strîmtoarea Țușimei supraîncărcat, ca și alte nave rusești. Pe lîngă proviziile exagerate de cărbuni, care ar fi putut ajunge pentru a parcurge, cu viteză economică, trei mii de mile, mai avea în spațiul dublufundului circa o mie tone de apă dulce. La fel stăteau lucrurile cu alimentele și lubrifiantele. Ce nevoie era de o asemenea încărcătură excesivă? Ca și cum crucișătorul n-ar fi mers la luptă, ci la Polul Nord, unde nu se putea găsi nimic din cele necesare.

În ziua aniversării încoronării țarului, echipajul a primit ordinul să se echipeze ca pentru paradă. La orele 11, sifleiele au început să șuiere anunțînd împărțirea băuturii și a mesei. Marmita cu rom a fost adusă pe puntea superioară. Matrozii s-au încolonat pentru a primi rația de băutură. În clipa aceea s-a auzit din diferite părți :

— Dați-vă la o parte !

Aceasta însemna că venise pe punte comandantul secund, căpitanul de rangul II Grossman. Comandantul era miop și nu vedea bine înaintea lui. Uneori, nedistingînd pe oameni de diferitele obiecte de la bord, ordona :

— Dați-vă la o parte !

Matrozii se obișnuiseră cu acest lucru și, ori de cîte ori îl vedeau apărînd, repetau aceste cuvinte.

Acum, cu revolverul în mînă, se apropie de marmita cu rom, cu ochii la bataler, pentru ca acesta să nu dea cuiva mai mult decît rația cuvenită. Disciplina la bordul crucișătorului era zdruncinată. Grossman nu ținea socoteală de acest lucru și nici de faptul că nu era simpatizat de echipaj. Auzind strigătele matrozilor, stacojiu de furie, ridică revolverul, zbierînd :

— Tăceți din gură ! Vă împușc !

Matrozii răspunseră printr-o hărmălaie și mai mare, strigînd din toate părțile :

— Dați-vă la o parte...

Larma glasurilor se auzi și în cabina de comandă. Comandantul crucișătorului, căpitanul de rangul I Rodionov, ieși din comandă, străbătu pasarela și se opri deasupra locului unde se distribuia băutura. Scund, adus de spate, cu mustățile îngălbenite de tutun, se uită atent la comandantul secund și fonfăi cu gura știrbă :

— Vladimir Alexandrovici, fii bun și vino pînă la mine în cabina de comandă.

În hohote de rîs, matrozii mai strigară o dată în urma lui Grossman, care se îndepărta rușinat :

— Dați-vă la o parte !

Echipajul trecu la masă. În careu cînta fanfara, acoperită cînd și cînd de urale. Ofițerii beau șampanie, închinînd în cinstea armatelor rusești.

Cînd grosul forțelor inamice se ivi la orizont, conducerea crucișătorului trecu în cabina de comandă. După primele lovituri de tun, comandantul Rodionov își scoase șapca si, făcîndu-și semnul crucii, rosti cu glas tare:

— Doamne-ajută.

În cursul duelului de artilerie crucișătorul se alese cu aproape treizeci de spărturi, toate însă deasupra liniei de plutire. Au avut de suferit îndeosebi suprastructura, bărcile și diferitele dispozitive de pe punte. O parte din tunuri fuseseră scoase din funcțiune. Erau și victime omenești: vreo douăzeci de morți și vreo cincizeci de răniți.

Îndată ce se înseră, comandantul Rodionov ordonă:

— Pregătiți-vă pentru respingerea atacurilor cu torpile! Puneți proiectoarele la posturi!

În timpul zilei, proiectoarele fuseseră scoase și adăpostite în culoarul cazărmilor, la prova. Acum erau scoase și aduse sus. Au fost puse în funcțiune tocmai în clipa cînd începuseră atacurile torpiloarelor. *Nahimov* naviga în coada formației. Poate tocmai din cauza aceasta îl atacau torpiloarele cu atîta înversunare. Luminile proiectoarelor sale le indica poziția în care se afla, atrăgîndu-le, așa cum atrage un far păsările de noapte.

Deodată, timonierul Avramcenko, un uriaș din echipajele de gardă care era de veghe în preajma cabinei cuirasate de comandă, răcni ca printr-un megafon:

— Torpilor în apropiere! În tribord, la traversul nostru!

Torpilorul inamic a fost distrus repede cu un obuz de opt țoli, dar își îndeplinise misiunea. Crucișătorul fu zguduit de o explozie. Șocul extrem de violent deplasă cabina cuirasată de comandă. Geamurile de la iublouri zuruiau.

Nimeni nu știa unde explodase torpila. Unii matrozi, care se aflau în compartimentele de la pupa,

credeau că ea nimerise nava imediat în apropiere, lîngă ei, și, fugind de acolo, închideau porțile etanșe. Cartul de la mașini și fochiștii se repeziră la scările de evacuare. Comandantul ordonă cu glas răgușit, întorcîndu-se spre cei din cabina cuirasată de comandă:

— Tot echipajul pe punte! Să se astupe imediat spărtura cu paiete de tendă! Ne scufundăm.

Nu se aflase încă în ce loc lovise torpila. Oamenii forfoteau, alergau de colo colo, încredințați că se vor duce curînd la fund, împreună cu nava. Din clipa exploziei se scurseseră vreo zece minute într-o panică de nedescris. În sfîrșit, șuieră o sifleie urmată de vocea botmanului-șef Nemon:

— Spărtură la prova-tribord! Tot echipajul la punte! Așezați paietul!

Abia atunci se lămuri că torpila spărsese bordajul din tribord în dreptul careului subofițerilor timonieri. Acest compartiment și acela vecin cu el, al dinamurilor, fuseseră inundate într-o clipă. Curentul electric se întrerupsese. Matrozii își părăseau posturile și, urcîndu-se în goană sus, închideau zdravăn porțile etanșe în urma lor. Dar nici astfel nu putea fi oprită năvala puhoaielor de apă. Porțile etanșe erau ruginite, garnitura de cauciuc nu mai folosea la nimic; sub presiunea apei, pereții etanși se curbau ca velele în bătaia vîntului și cedau, plesnind. Mugind surd, apa se răspîndea mai departe, pătrunzînd în magazia de materiale de punte, în atelierul de vopsitorie, în magazia de parîme, în buncăre, în magaziile de alimente proaspete, în culoarele transversale și longitudinale, inunda magaziile de torpile și obuze, tambuchiurile acestora neputînd fi închise din cauza unor obiecte de lemn aruncate acolo claie peste grămadă.

Prova crucișătorului începu să se afunde în apă, iar pupa să se ridice. Viteza scăzuse. Escadra se îndepărta. *Nahimov* rămăsese singur. Lumina electrică se aprinse din nou, curentul fiind furnizat de grupurile electrogene de la pupa. Spre a se ascunde însă cît mai repede de inamic, de pe punte s-a transmis în curînd comanda:

— Să se scoată din funcțiune proiectoarele și să se stingă toate luminile exterioare!

Crucișătorul execută o întoarcere la babord ieșind din drumul escadrei și, scăpînd de torpiloare, stopă mașinile. Vreo sută de matrozi se trudeau să manevreze paietul de tendă deasupra spărturii. Dat fiind însă că pînă atunci nu se făcuseră asemenea exerciții practice, nimeni nu se pricepea acum să conducă această operație. Dispozițiile superiorilor erau contradictorii. Tot echipajul forfotea de colo colo în dezordine, lărmuind. Situația se complicase și prin faptul că oamenii lucrau în întuneric, că hula era destul de puternică, iar nava se aprovase dînd în același timp bandă aproape cu opt grade la tribord. În afară de aceasta, așezarea paietului era împiedicată de ancora din tribord. În timpul zilei, ea fusese aruncată de la postul ei de un obuz și rămăsese atîrnată de lanțul întepenit în nară. A fost nevoie de multă muncă pentru a se tăia inelele lanțului, după care ancora s-a prăbușit în mare. Acolo lucrul era condus de comandantul secund Grossman. Acesta nu mai înjura acum, ci doar se ruga cu glas tremurător, parcă ar fi fost prins de friguri:

— Puneți umărul, băieți, altfel ne scufundăm...

Nici matrozii nu mai strigau „Dați-vă la o parte!" cînd îl vedeau. Toată atenția oamenilor era concentrată asupra salvării navei.

În cele din urmă, de bine, de rău, paietul a fost așezat, dar, pe cît se părea, nu astupa toată spărtura. Apa pătrundea mereu, deși era evacuată incontinuu din prova cu pompele de incendiu, cu centrifuga și cu pompa de circulație. Începuse să inunde puntea cazărmilor echipajului.

Nava pornise înainte cu viteză redusă.

Ofițerii se adunaseră pe punte pentru a se sfătui asupra drumului de urmat. Toți erau de părere că față de starea în care se afla, crucișătorul nu putea să ajungă nici escadra din urmă și nici să parcurgă distanța pînă la Vladivostok. În consecință, nu mai rămînea decît o singură soluție: să se apropie undeva

de uscat, să debarce oamenii și să se scufunde nava. Comandantul fonfăi deodată sever, curmînd discuția :

— Drum 23 grade nord-est !

Fochiștii mutau cărbunii din buncărele de la tribord la babord, pentru a micșora unghiul de bandă al navei.

Matrozii nu-și veniseră încă în fire cînd răsună o comandă :

— Servanți, la piese !

Toți erau siguri că începeau din nou atacurile torpiloarelor. Ofițerii și matrozii aflați sus pe puntea superioară zăriseră niște nave mici, negre, navigînd în prova, perpendicular pe drumul navei. Erau peste douăzeci, și pe fiecare sclipea cîte o luminiță. Crucișătorul *Nahimov* se pregătea pentru respingerea atacurilor cu torpile și pentru pieire. Comendorii ocheau asupra luminițelor care se apropiau. Cineva scoase însă un strigăt de bucurie, de parcă le-ar fi anunțat oamenilor o recompensă :

— Nu trageți ! Sînt vase de pescari !

Abia atunci și-au dat seama cu toții că torpiloarele care se pregătesc pentru atac nu navigă cu lumini.

Curînd după aceea gîndurile oamenilor s-au întors la primejdia imediată care-i amenința. Îndată ce a răsărit luna, au așezat cu greu peste spărtură o bucată enormă de tendă, ținînd loc de un al doilea paiet. Dar nici acest lucru n-a folosit la nimic — aprovarea crucișătorului se accentua mereu. Era inundată toată prova navei, pînă la coasta a treizeci și șasea. Peretele etanș din dreptul ei, ruginit în cei douăzeci de ani de cînd se afla în serviciu crucișătorul, începuse să se bombeze sub presiunea apei, parcă ar fi fost de carton. Primejduindu-și viața, matrozii îl întăreau cu proptele de lemn, dar șuvoaiele de apă se strecurau susurînd prin încheieturile sudate ca printr-un stăvilar șubred. Acesta era ultimul zăgaz între compartimentele inundate de la prova și restul navei. Dacă el n-ar fi rezistat, ar fi explodat căldările, și crucișătorul s-ar fi scufundat imediat.

La propunerea mecanicului navei, s-au pus mașinile pe drum înapoi, crucișătorul navigînd astfel cu

pupa înainte. Această manevră a fost justificată prin succesul ei. Presiunea apei a scăzut simțitor și catastrofa a fost deocamdată amînată.

Pupa crucișătorului se ridicase atît de mult, încît elicele lui ieșeau pe jumătate din apă, lovind-o cu palele ca niște palme uriașe. Vasul abia putea fi guvernat, neatingînd o viteză mai mare de trei noduri. Pe punte, ofițerii îi demonstrau comandantului că în asemenea condiții *Nahimov* nu mai putea să navige — singurul lucru care mai rămînea de făcut fiind salvarea oamenilor. Rodionov n-a acceptat mult timp să schimbe de drum.

— Ei bine, fonfăi el în cele din urmă cu amărăciune, să ne îndreptăm spre coasta Coreei. Acolo, cu ajutorul scafandrilor, vom astupa spărtura, apoi vom porni din nou spre nord. Trebuie să ajungem neapărat la Vladivostok.

Oamenii așteptau cu nerăbdare să treacă acea noapte îngrozitoare. Puțini dintre ei izbutiră să doarmă. Se simțeau cu toții la hotarul dintre viață și moarte. Iată de ce au întîmpinat cu multă bucurie cea dintîi geană de lumină. Cînd a răsărit soarele, au zărit la orizont culmile unor munți. Nimeni nu putea să precizeze însă unde se aflau.

Noaptea, sub presiunea apei, pereții longitudinali ai coferdamurilor fuseseră sparți și apa inundase treptat magaziile din babord. Echipajul cărase acolo o mare cantitate de cărbuni. Spre dimineață, nava era redresată în ceea ce privea unghiul de bandă. În schimb, prova se afundase și mai mult în apă. Neliniștit, comandantul a ordonat:

— Îndreptați-vă către țărm!

— Am înțeles, a răspuns ofițerul șef cu navigația, locotenentul Klocikovski.

La vreo patru mile de coastă s-a sondat adîncimea, constatîndu-se că era de patruzeci și doi de stînjeni. Mașinile au fost stopate. Plin de răni și șubrezit de atîția ani de navigație, *Nahimov* s-a oprit ascultător, pentru ca în acel loc să dispară pentru totdeauna de pe suprafața mării.

Dîndu-și seama că în fața lui se ridica extremitatea de nord a insulei Țușima, comandantul Rodionov s-a supărat pe ofițerul cu navigația:

— Ți-am ordonat să îndrepți nava spre coasta Coreei, și dumneata ce-ai făcut?

Privindu-l jenat prin ochelari, locotenentul Klocikovski i-a răspuns:

— Am făcut tot ce mi-a stat în puteri ca să vă execut ordinul, dar cine putea garanta că compasul mai funcționează corect după ce nava a suferit ieri un asemenea șoc?

Au fost lăsate la apă bărcile, cîte scăpaseră întregi din luptă. Gruiele se defectaseră însă și lucrul mergea încet. Cînd începuse evacuarea răniților pe un cuter cu rame lăsat la apă, în depărtare, la nord, s-a ivit torpilorul inamic *Siranui*.

Comandantul a ordonat numaidecît:

— Să se deschidă valvulele de inundare! Să se pregătească crucișătorul pentru a fi aruncat în aer! Oamenii să pună mîna pe mijloace de salvare!

Curînd după aceea a fost semnalat crucișătorul auxiliar inamic *Sado-Maru* care venea de la sud, fiind chemat probabil de torpilor prin t.f.f.

În magazia de mine și torpile a lui *Nahimov*, unde erau depozitate detonatoarele de fulminant de mercur, piroxilina uscată și cea umedă, a fost așezată o încărcătură explozivă, amorsată la două baterii Grinet, așezate într-o barcă de șase rame, unde se afla și ofițerul torpilor ajutor, micimanul Mihailov, împreună cu vîslașii. Întinzînd firele, barca a început să se îndepărteze de crucișător. Micimanului Mihailov i s-a întipărit pentru toată viața în minte ordinul comandantului navei:

— Eu am să fiu pe puntea de comandă. Fiți atenți la mine. În clipa cînd va trebui declanșată explozia, vă fac semn cu batista.

— Dar dumneavoastră? a întrebat Mihailov, speriat, dîndu-și seama de intenția comandantului de a pieri împreună cu nava.

— Asta nu te privește, mormăi Rodionov încruntînd sprîncenele.

— Am înțeles.

Mihailov s-a oprit cu barca la trei cabluri de crucișător și, privind spre puntea lui *Nahimov*, a așteptat semnalul convenit.

Cuterul cu rame, plin de răniți, s-a îndreptat spre țărm sub comanda medicului-șef. Oamenii valizi coborau în bărci. Cei care nu mai aveau loc în bărci puneau grăbiți mîna pe hamace, pe colaci și centurile de salvare. În compartimentele de jos nu mai era nimeni: acolo, apa clocotea furtunos, năvălind prin valvulele de inundare și gurile de apă.

Torpilorul *Siranui* s-a apropiat de *Nahimov* la o distanță de opt-zece cabluri, semnalizînd după codul internațional: „Vă somez să predați crucișătorul și să coborîți pavilionul de la pupa. În caz contrar, nu voi salva pe nimeni." Comandantul Rodionov a ordonat să i se răspundă: „Văd clar pînă la jumătate", strigînd imediat cît a putut mai tare:

— Să se salveze fiecare cum poate! Arunc crucișătorul în aer!

Toți cei de pe punte au fost cuprinși de panică. Oamenii se aruncau în mare, cum sar copiii speriați în brațele mamelor. Nava care, pînă în clipa aceea, le ocrotise viața, părea acum un monstru îngrozitor, și toți se grăbeau să se îndepărteze de ea înot. Mulți se repeziseră la vedeta torpiloare, care fusese lăsată la apă. Aceasta a încercat să pornească cu toată viteza, dar, în timpul luptei, cîrma ei se blocase la tribord. Vedeta gira incontinuu, strivind oamenii care înotau în toate părțile. Pînă la urmă a fost nevoie să se stopeze mașina. Zeci de matrozi uzi se agățau de ea, fără a lua în seamă strigătele și amenințările comandantului secund. Din pricina greutății prea mari apa a năvălit prin iublourile sparte și vedeta s-a dus la fund, împreună cu cei ce se găseau în cabina echipajului și la mașină.

Apropiindu-se de crucișătorul rus, *Sado-Maru* lăsa din mers bărcile la apă.

Pe puntea de comandă a crucișătorului rămăseseră numai doi oameni: Rodionov și Klocikovski. Ofițerul cu navigația se hotărîse să piară împreună cu co-

mandantul său. Torpilorii și electricienii săreau cei din urmă de pe punte. N-aveau de ce să se grăbească. Știind că nava tot se va scufunda, desprinseseră firele întinse pentru aruncarea ei în aer. Rodionov alerga agitat de colo colo și striga din răsputeri. Pînă la urmă nici un suflet de om nu mai rămăsese pe punte. Atunci, și-a scos șapca și, uitîndu-se la soare, și-a făcut grav semnul crucii. Locotenentul Klocikovski s-a aplecat, apucîndu-se zdravăn de copastie. Semnul făcut cu batista n-a fost urmat însă de explozie. Comandantul s-a gheboșat deodată și, clătinînd din cap, a izbucnit în hohote cumplite de plîns.

Văzînd că se apropie de ei torpilorul *Siranui,* cei din barcă au aruncat în mare bateriile și firele electrice. O bluză albă de matroz a fost ridicată la catargul ei. Bluze asemănătoare erau ridicate și pe alte bărci rusești.

Sado-Maru s-a oprit la trei cabluri de *Nahimov,* și bărcile lui au început să culeagă oamenii care înotau în mare. Una din bărci a acostat la nava pe jumătate scufundată. Însoțit de mai mulți matrozi, un ofițer japonez s-a urcat pe puntea ei. Rodionov și Klocikovski stăteau ascunși sub dunetă, urmărind mișcările oaspeților nepoftiți. Japonezii au avut timp doar să arboreze pavilionul lor și, convingîndu-se că crucișătorul era inutilizabil, au coborît în bărci. Comandantul și ofițerul cu navigația au așteptat cîteva clipe, apoi s-au repezit din ascunzătoarea lor și au smuls pavilionul inamic. Peste puțin, crucișătorul a dat bandă la tribord, și mii de tone de apă au năvălit urlînd în compartimentele interioare. Strivit de acea povară copleșitoare, s-a dus repede cu prova la fund.

Rodionov și Klocikovski au fost trași în adînc de vîrtej, dar centurile de salvare din jurul piepturilor lor i-au ridicat la suprafață. În clipa aceea, *Sado-Maru* și *Siranui,* după ce-i culeseseră pe toți marinarii ruși, se îndreptau spre *Vladimir Monomah* care se ivise la orizont. Cei doi ofițeri au fost salvați abia spre seară de niște pescari japonezi care treceau pe acolo.

În dimineața zilei de 14 mai, la semnalul transmis din ordinul amiralului Rojestvenski, pe crucișătorul *Vladimir Monomah,* întocmai ca și pe celelalte nave, s-a sunat alarma și tunurile au fost încărcate cu muniție de război. Curînd după aceea, escadra a angajat un schimb de focuri cu navele de recunoaștere japoneze. În timpul acesta, crucișătorul *Vladimir Monomah,* aflîndu-se în afara liniei de șir rusești, n-a deschis focul asupra lor. Elementele de recunoaștere inamice s-au retras.

Comandantul crucișătorului, căpitanul de rangul I Popov, a ieșit din comandă pe punte, răsucindu-și mustățile negre, cu un aer mulțumit de sine. Ochii lui căprui pe fața uscățivă, cu nasul cărnos, străluceau de bucurie; unul din ochi era sașiu de-a binelea. Adresîndu-se locotenentului Nozikov, ofițerul cu artileria, comandantul navei spuse încet, storcîndu-și parcă fiecare cuvînt:

— Se pare că i-am alungat pe japonezi. N-o să mai îndrăznească să ne stăvilească drumul. Vom ajunge la Vladivostok fără luptă. Apropo, ia spune, Nikolai Nikolaevici, tunurile dumitale de 6 țoli sînt încărcate?

Locotenentul Nozikov, un tînăr blond, zvelt, cu ținuta îngrijită, răspunse respectuos, răspicat:

— Sînt încărcate, Vladimir Alexandrovici. Altfel nici nu s-ar putea. Îndată ce se sună alarma, toate tunurile trebuie încărcate cu muniție de război. Puțin după orele opt, v-am raportat că artileria noastră este gata să intre în acțiune.

Uitîndu-se cu un ochi la Nozikov, iar cu celălalt, parcă dinadins sașiu, scrutînd orizontul într-o parte, comandantul continuă:

— Regretabil. Cum o să le mai descărcăm? Nu prea cred ca navele japoneze să se mai apropie de noi. Nu vom avea prilejul să tragem asupra lor. Dacă tunurile vor rugini, va fi vina dumitale.

— Se pot descărca oricînd, trăgînd, de pildă, în *Idzumi*. Iată-l, la tribord. Distanța pînă la el nu trece de cincizeci de cabluri. Se află perfect în bătaia tunurilor noastre de 6 țoli și 120 milimetri.

— De putut s-ar putea, dar mai bine să nu se tragă. În orice caz, acoperiți peste noapte cu prelate țevile tunurilor, ca să nu ruginească. Așa e mai înțelept.

Comandantul intră în cabina de comandă. Nozikov îi privi cu ciudă spatele deșirat, pe cînd se depărta. Alți ofițeri, care auziseră convorbirea, schimbară priviri ironice.

Unii ofițeri de pe crucișător susțineau că Popov fusese cîndva un marinar destul de bun în flota cu vele. Dar, în timpul drumului spre Extremul Orient, toți se convinseseră că el nu posedă cunoștințele necesare unui comandant de pe o navă de luptă. Știa foarte puține lucruri în materie de artilerie, de torpile și de mecanică. Părea că lucrul acesta îl jenează și pe el — se temea să se arate înaintea superiorilor. Blajin, nu prea exigent, recurgea rareori la pedepse disciplinare, mărginindu-se doar la observații. Îi făcea multă plăcere să bîrfească împreună cu ofițerii despre defectele altor comandanți; pentru aceasta fusese poreclit în cercurile marinărești „țața contopista". Iubea mult confortul, viața tihnită, și avea convingerea fermă că omul poate trăi pînă la o sută de ani, cu condiția să se culce la timp. Pentru acest motiv, nu-l vedeai pe punte prea tîrziu noaptea. Indiferent că era hulă violentă sau altă împrejurare grea, la orele zece seara se retrăgea în cabină, după ce le spunea ajutorilor săi:

— Dacă se întîmplă ceva deosebit de important, care să necesite o dispoziție din partea mea, să mă treziți.

Somnul comandantului nu era însă tulburat decît rareori de subalternii lui. De altfel nici nu era nevoie, fiindcă nu puteau să-l facă să se scoale din pat. Dîndu-le anumite dispoziții — uneori nu tocmai lămurite — se întorcea pe partea cealaltă și adormea imediat.

În materie de scripte și de evidență contabilă pe navă, Popov era nespus de punctual și de tipicar. Fiecare copeică figura undeva într-un caiet. Era un adevărat administrator. Dintr-o eroare inexplicabilă, ajunsese militar și i se încredințase comanda unei nave. Altfel, ar fi devenit un bun fermier. Nu degeaba cumpăra numeroase găini, oriunde putea, la orice escală. Le îngrijea cu o dragoste deosebită, și nu dădea voie să fie tăiate nici măcar pentru masa ofițerilor, deși știa că, uneori, aceștia erau nevoiți să se mulțumească cu o hrană proastă. Cînd nava a sosit în strîmtoarea Țușimei, pe ea se strînseseră o mulțime de găini. Cuștile cu păsări se ridicau în stive pe dunetă, erau atîrnate de bare pe semiteugă sau agățate de parîme între gruie. Nava de război se transformase într-o crescătorie de păsări.

Și acum, pradă acceselor sentimentale stîrnite de primăvară, găinile cotcodăceau, cocoșii trîmbițau.

Matrozii rîdeau:

— Dar de ce o fi ținînd comandantul atît de mult la ele? Găina e orătania cea mai proastă de pe lume. Cîte una țipă și două ceasuri în șir. Îți vine să crezi c-o să săvîrșească cine știe ce ispravă mare. Și cînd colo face și ea un ou.

După prînz, navele de recunoaștere inamice continuau să escorteze escadra, ținîndu-se la o mare distanță de ea.

Locotenent-colonelul Manevski se urcă pe puntea de comandă și dînd cu ochii de comandant, care tocmai ieșea din comandă, raportă:

— Vladimir Alexandrovici, sînt la dispoziția dumneavoastră. Vreau să fiu util în luptă, indiferent cum. De aceea mă ofer ca ofițer de legătură pe lîngă dumneavoastră.

Comandantul Popov îi zîmbi prietenos:

— Mulțumesc, Vitali Alexandrovici. Mă bucură foarte mult. Cred însă că nu voi avea prilejul să fac uz de nobilul dumneavoastră elan.

— De ce?

— Pe cît se vede, inamicul nu prea îndrăznește să se angajeze într-o luptă deschisă cu noi.

— Cred că o asemenea concluzie va putea fi trasă doar spre seară.

Locotenent-colonelul Manevski ocupa funcția de prim-auditor în grupul amiralului Nebogatov și se afla la bordul crucișătorului *Vladimir Monomah* fără a face parte din statul-major al navei. Nu făcea de cart și nu avea nici o răspundere la bord. Activitatea de prim-auditor consta numai în rezolvarea tuturor problemelor juridice ale grupului, cercetarea infracțiunilor comise de marinari, determinarea vinovaților care urmau să fie trimiși în judecată și a celor care aveau să sufere pedepse disciplinare. Dacă n-ar fi avut chelie, ar fi arătat mult mai tînăr decît părea la cei patruzeci de ani ai săi. De statură mijlocie, îndesat, pășea ușor și sprinten. Favoriții care coborau de la tîmple în jos, sprîncenele negre, mustățile scurte și barbișonul în formă de pană încadrau cu linii negre, regulate, o față cu obrajii roșii, de om bine hrănit. Avea o deosebită pasiune pentru hîrtiile oficiale. Cînd vedea o ștersătură sau o pată de cerneală pe vreuna din ele, se indispunea, încrețindu-și cu dezgust nasul subțire, ușor coroiat. Netezea el însuși, atent, cu un fier ușor încălzit, hîrtiile oficiale boțite, apoi le cosea grijuliu la dosar. Dacă avea înaintea sa un raport caligrafiat, fără ștersături, zîmbea, arătîndu-și dinții albi, și-l privea cu ochi drăgăstoși, ca pe o femeie frumoasă.

În ajunul zilei în care s-a dat lupta, locotenent-colonelul i s-a adresat comandantului:

— Spuneți, Vladimir Alexandrovici, cine vă înlocuiește în caz că sînteți scos din luptă?

— E limpede: comandantul secund, răspunse Popov, fără a sta pe gînduri.

— Foarte bine, dar mai departe, nu va fi limpede. Se poate întîmpla ca și comandantul să fie rănit sau chiar ucis. Și atunci, cine preia comanda? Or, în virtutea regulamentului marinei, această onoare trebuie să-mi revină mie, ca ofițerul cel mai mare în grad de la bordul crucișătorului. Va trebui însă ca dumneavoastră să aduceți la cunoștință tuturor acest lucru din timp, printr-un ordin pe navă. Totul tre-

buie făcut cu îndeplinirea formelor legale. Fără aceasta, oamenii ar orbecăi în întuneric, procedînd cum i-ar tăia capul pe fiecare.

Manevski a obținut satisfacție: numele lui figura al doilea pe lista înlocuitorilor comandantului.

Cînd escadra a angajat lupta cu forțele principale inamice, ofițerul cu artileria, locotenentul Nozikov, s-a apropiat de comandant:

— Vladimir Alexandrovici, permiteți să deschidem focul asupra navei *Idzumi*. Reprezintă un obiectiv foarte potrivit pentru noi, iar distanța pînă la ea nu este prea mare.

Comandantul Popov obiectă:

— Cum să deschidem focul dacă n-am primit ordinul respectiv din partea amiralului? Mai tîrziu o să fim trași la răspundere pentru insubordonare.

— Amiralul n-o să mai semnalizeze nimic de vreme ce întreaga escadră a și angajat lupta.

Comandantul rămase la părerea lui. Nozikov argumentă:

— De altfel, ni se prezintă și o ocazie bună pentru a descărca tunurile de șase țoli.

În cele din urmă, comandantul se declară de acord cu el. Locotenentul Nozikov îi adresă atunci o nouă rugăminte:

— Îngăduiți-mi să conduc tirul de pe puntea superioară.

— Conform regulamentului marinei, dumneata ești dator să te afli în timpul bătăliei în cabina cuirasată de comandă.

— Știu aceasta, dar, totodată, cred că dumneavoastră sînteți de acord că numai o treime din orizont e vizibilă din cabina cuirasată de comandă. La prova împiedică vederea arborele trinchet și cuștile cu găini. La tribord și babord, vedetele torpiloare, bărcile și alte cuști cu găini. La pupa, coșul, gruiele, arborele mare cu platforma lată pentru proiectoare, cuterele, balenierele, bărcile de șase rame ridicate la gruie și alte cuști cu găini. În asemenea condiții, nu pot să reglez tirul, fără a vedea unde-mi cad proiectilele.

Comandantul observă posac, tărăgănat:

— Dumneata mereu născocești cîte ceva contra regulamentului. Ei bine, du-te pe puntea superioară. Dar să-mi raportezi cît mai des rezultatele tirului.

S-a măsurat distanța pînă la *Idzumi,* s-a verificat prin tirul de reglaj și numai după aceasta s-a deschis focul cu tot tribordul asupra crucișătorului inamic. Drept răspuns, începură să vină în zbor și proiectile inamice.

E de ajuns să baţi din palme pentru a întărîta orice pasăre. De data aceasta, însă, tunurile bubuiau, iar proiectilele inamice explodau în jurul navei. Găinile fuseseră apucate de năbădăi. Niciodată în viața lor nu avuseseră parte de un asemenea vacarm. Țipau frenetic și, în dorința lor nebună de a se ascunde undeva de grozăvia aceea, săreau mereu în sus, se izbeau de acoperișurile cuștilor, cădeau una peste alta, se răsturnau, dădeau din aripi și se zvîrcoleau ca în spasmele morţii. Din cuști zburau fulgi, plutind deasupra punţii ca o ninsoare. Zgomotul aripilor și larma cotcodăcitului, împreună cu bubuiturile tunurilor, acopereau comenzile date de superiori. Era cu neputinţă să se mai audă ceva. Ofiţerii și matrozii aflaţi pe punţi blestemau în fel și chip găinile:

— Dare-ar moartea-n ele!

— Au turbat, afurisitele!

Chiar după primele lovituri ale tunurilor rusești, *Idzumi* începuse să le simtă efectul. Proiectilele îl loviseră în prova și acum aceasta se afundase în valuri. După cincisprezece minute, crucișătorul inamic a executat o întoarcere la tribord și, mărind viteza, a început să se îndepărteze. Pentru scurtă vreme a dispărut în pîclă. Curînd, însă, a apărut din nou. Se îndrepta spre *Monomah,* aflîndu-se la distanța de patruzeci de cabluri. Un foc intens a fost deschis din nou asupra lui. De astă dată pupa lui *Idzumi* s-a învăluit în fum, ceea ce l-a silit să întoarcă la babord și să părăsească cîmpul de luptă.*

Crucișătorul *Vladimir Monomah* rămînea neatins. Loviturile inamice fuseseră ori prea scurte, ori prea lungi. Numai un obuz nimerise. Comandantul Popov

jubila. Cînd Nozikov, ofițerul cu artileria, s-a apropiat de el, Popov, silindu-se să acopere larma găinilor care nu se liniștiseră încă, a exclamat cu entuziasm:

— L-am făcut harcea-parcea! A spălat putina! A rupt-o la fugă, cu toată viteza!

Comandantul uitase că el nu avusese nici un rol în cele petrecute. Rezultatele tirului depindeau mai ales de locotenentul Nozikov și de comendorii instruiți de el. Ofițerul acesta cultivat își cunoștea bine specialitatea. Încă în 1903, la grupul de instrucție al artileriei navale, fusese premiat pentru conducerea perfectă a tragerilor de artilerie și pentru rezultatele obținute. În drum de la Libava la Țușima, toată atenția sa fusese concentrată asupra materialului de artilerie, pe care-l întreținea în perfectă stare de funcțiune, și asupra subalternilor săi, pe care dorea să-i instruiască tot mai bine. Nu era nevoit să recurgă la înjurături și la bătaie. Comendorii, telemetriștii și servanții împrospătători de muniții îl înțelegeau dintr-un singur cuvînt. Îndeplinindu-și îndatoririle directe, se pasiona totodată de istoria războaielor navale, avînd uneori și preocupări literare.* Caracterul lui era dominat de două trăsături contradictorii: sentimentalismul și spiritul războinic. Iubea oamenii, fără deosebire de rasă, îi iubea pînă la lacrimi și, totodată, ar fi putut să trimită cu entuziasm la fund o navă inamică, plină cu suflete de oameni.

Comandantul Popov privea în jur. Părîndu-i-se că escadra rusă se îndrepta spre răsărit, rupînd contactul cu navele nipone, spuse:

— Bătălia s-a sfîrșit. Acum o să ne îndreptăm liniștiți spre Vladivostok. Ei, cum stai cu tunurile dumitale de șase țoli? Sper că le-ai descărcat asupra inamicului, și chiar de mai multe ori. N-au mai fost încărcate, nu?

— Ba, le-am încărcat din nou, răspunse Nozikov. Regulamentul prevede că, după semnalul de „încetarea focului"...

Popov îl întrerupse, iritat:

— Bine, dar cum se poate așa ceva ? Doar ți-am spus că nu trebuie să le mai încarci. Le faci pe toate după capul dumitale. Bătălia s-a sfîrșit.

— Dimpotrivă, abia acum începe.

Comandantul n-a mai vrut să stea de vorbă cu el.

Curînd după aceea, la semnalul transmis din ordinul amiralului Enquist, crucișătorul *Vladimir Monomah* s-a angajat în siajul lui *Dmitri Donskoi* și a deschis focul asupra crucișătoarelor inamice. Tirul său era destul de eficace, pe cînd el n-avea prea mult de suferit. Căutînd să scoată din luptă mai întîi cele mai bune nave rusești, japonezii nu se preocupau de un asemenea crucișător vechi. Totuși, pe la orele patru, el era cît pe ce să fie scufundat și n-a scăpat decît datorită unei întîmplări.

Un proiectil explodase la elevatorul de la pupa al tunurilor de 6 țoli. Din elevator țîșni o flacără de un galben viu, orbitor, unduind ca o creastă de val. Luase foc pulberea din magazie. Matrozii aflați sub punte se repezeau de colo colo, îngroziți. Numai doi dintre ei au izbutit să pătrundă în puțul de alimentare, de unde, izbindu-se cu capetele de scoabele scării, se grăbeau să iasă afară. Ceilalți erau sortiți pieirii. Unii se ghemuiseră prin unghere și, acoperindu-și fața cu mîinile, erau sufocați de gazele fierbinți. Trei oameni care se aflaseră mai aproape de elevator au fost cuprinși îndată de foc. Toți cei rămași în magazie erau în primejdie să ardă de vii. Încă o clipă, și întreg crucișătorul, după o bubuitură năprasnică, s-ar fi scufundat în abisul mării. Dar, pe neașteptate, o ploaie artificială se revărsă de pe pereți și din tavanul magaziei. Dintr-un ungher, chiar de lîngă punte, a țîșnit un șuvoi năvalnic de apă, care s-a răspîndit în toate părțile. Focul a fost stins. Aerul fierbinte se răcorea. Oamenii răsuflau ceva mai ușurați. Curînd după aceea, matrozii, chinuiți cumplit, în zdrențe arse, cu băsici pe piele, în apă pînă la brîu, s-au îndreptat spre ieșirea magaziei. Ajunși în sfîrșit pe puntea tunurilor, s-au dus la postul de prim-ajutor, fără a-și da însă seama cui anume își datorau salvarea.

Pe o navă se întîmplă adeseori, în timpul luptei, ca salvarea unui echipaj întreg să depindă de priceperea și de curajul unui singur om. Pe *Monomah* acest rol revenise sergentului mecanic auxiliar care, în caz de necesitate, avea în grija sa inundarea magaziilor de muniții de la tribord. În clipa cînd a explodat obuzul inamic sergentul stătea lîngă elevatorul cu pricina, ținînd în mîini cheia mare de la valvulele de inundare. Sergentul era un bărbat înalt, vînjos, tăcut, cu ochii negri ca tăciunele. La vederea flăcării care țîșnise din elevator l-au săgetat fiori, dar nu și-a pierdut sîngele rece, n-a fugit nicăieri, ci a și trecut la acțiune. Cunoștea bine manevra valvulelor de inundare. Răsucind cheia de mai multe ori cu energie, a salvat crucișătorul și pe toți oamenii de la bordul lui, printre care și pe el.

Pînă la sfîrșitul luptei din ziua aceea, crucișătorul *Monomah* suferise stricăciuni neînsemnate. O singură spărtură i se căsca în babord. Explozia unui obuz distrusese două cabine de conductori. Pe puntea superioară mai multe bărci fuseseră sparte, tuburile acustice ciuruite, farurile „Tabulevici" distruse și cîteva fungi rupte. Nu era mare lucru. Dintre matrozi, numai cîțiva au fost scoși din luptă.

Îndată ce au început atacurile torpiloarelor, crucișătorul a ripostat cu energie. Puțin după ora opt seara, s-a apropiat de el un torpilor. Neputîndu-l identifica în întuneric, crezîndu-l inamic, cei de pe crucișător au deschis focul asupra lui. Torpilorul și-a transmis semnalele de recunoaștere și tirul a încetat. Era *Gromki*.

— Comandantul escadrei mi-a ordonat să vă urmez, a raportat ferm căpitanul de rangul II Kern.

— Bine. Dar dacă vă veți învîrti pe lîngă crucișător o să vă distrug cu tirul tunurilor mele! a răspuns Popov, enervat deodată, ceea ce nu i se mai întîmplase.

Kern a replicat:

— Încercați! Dacă veți lovi torpilorul cu un singur proiectil, nici dumneavoastră nu veți mai pleca de aici. Vă voi torpila...

— Toate discuțiile acestea sînt de prisos. Vom vorbi mîine. Acum vă ordon să navigați la babord și în pupa crucișătorului!

— Am înțeles!

Pe la orele nouă, la pupa-tribord s-au profilat trei siluete scunde de nave. Erau torpiloare, dar ale cui? Ajungînd crucișătorul din urmă, ele se apropiau de el. Asupra lor a fost deschis focul. Unul dintre ele emitea niște semnale luminoase. Cei de pe crucișător șovăiau: unii susțineau că torpiloarele sînt inamice, alții că sînt rusești. Comandantul Popov nu uitase pesemne amenințarea lui Kern, căci el strigă:

— Ce faceți? De ce trageți asupra torpiloarelor noastre? Încetați imediat focul! Și, în general, nu-l deschideți fără ordinul meu!

Ordinul acesta fu imediat executat pe puntea superioară la centrul navei, dar cei de pe dunetă continuau să tragă. Locotenent-colonelul Manevski coborî în fugă de pe puntea de comandă, alergînd într-acolo. Glasul lui se auzi curînd:

— Sînt torpiloare rusești... Comandantul a interzis...

Torpiloarele se apropiau de crucișător. Acum erau numai două. Ce se făcuse al treilea? Abia după aceea s-a văzut că el se despărțise de celelalte, ajungînd lîngă pupa lui *Monomah*. Cuștile cu găini, așezate în rînduri suprapuse pe dunetă, ascunseseră vederii acest torpilor. L-au zărit abia în clipa cînd, întorcînd brusc ca să ocolească pupa și ivindu-se în tribord, aproape alături de crucișător, a scăpărat scurt. În aceeași clipă răsunară strigăte: *„Banzai!"* Marinarilor ruși care se aflau sus pe punte le-a zvîcnit inima, li s-a tăiat răsuflarea. Noaptea și hula puternică, ostilă, a fost luminată de explozia torpilei, apoi a devenit și mai întunecată. Lovit de moarte, crucișătorul a rămas imediat fără lumină, legănîndu-se neputincios deasupra abisului de apă, după care a început să dea bandă la tribord.

Torpilorul care lansase torpila a fost distrus imediat de tunurile de la prova.

După cîteva minute, lumina electrică de pe crucișător s-a aprins din nou. S-a constatat că nava avea o spărtură la tribord, în buncărul nr. 2, dar marginile ei se extindeau și asupra buncărelor nr. 1 și 3. La cazărmi, puntea cuirasată plesnise pe linia de sudură, din ea desprinzîndu-se mai multe plăci. Peretele etanș de lîngă compartimentul căldărilor de la prova se bombase și plesnise, prin crăpăturile formate astfel strecurîndu-se apa. A trebuit să fie scoasă imediat din funcțiune căldarea nr. 1. Conductele ventilatoarelor care treceau prin buncăre fuseseră de asemenea lovite și apa pătrundea prin ele în compartimentul căldărilor de la pupa.

Matrozii au trudit mult pe puntea superioară pentru a manevra un paiet care trebuia așezat deasupra spărturii. Străduințele lor s-au dovedit însă zadarnice. Au fost puse în funcțiune toate mijloacele pentru evacuarea apei, totuși nava dădea bandă tot mai mult.

Ofițerul șef de cart, locotenentul Mordvinov, beat de-a binelea, ca întotdeauna, a spus cu glas tare:

— Gîștele au salvat Roma, iar afurisitele acestea de găini au nenorocit un crucișător!

Comandantul n-a dat nici o replică. Deprimat, și poate socotindu-se vinovat de cele petrecute, tăcea. Clopotul bătuse de mult orele zece. Era obosit, istovit. De altfel, obișnuința de a se culca la oră fixă îl biruia. În cele din urmă le spuse ofițerilor:

— Mă duc în cabina mea. Dacă se întîmplă ceva, raportați-mi!

După ce el coborî de pe comandă, locotenent-colonelul Manevski întrebă, adresîndu-se camarazilor săi:

— Ce anume ar mai putea să se întîmple?

Cineva îi răspunse, mohorît:

— Să ne trezim pe fundul mării.

Japonezii continuau să urmărească crucișătorul. Dar acum, cînd comandantul nu mai era pe punte, nimeni nu-l mai incomoda pe Nozikov, ofițerul cu artileria. Chiar și în clipele acelea, cînd apa năvălea în nava avariată de explozie, el a respins încă cinci atacuri ale torpiloarelor inamice, pricinuindu-le avarii.

Situația crucișătorului era tot mai critică. Pe la orele două noaptea, pătrunzînd prin buncăre, apa a năvălit în compartimentul mașinilor. Părea că vechea navă plesnește peste tot ca o cîrpă putredă. Toate căldările de la prova fuseseră scoase din funcțiune. Se hotărî să se profite de faptul că mașinile încă mai funcționau pentru a se apropia de uscat, cu scopul de a salva echipajul. Nava făcu o întoarcere spre vest, către coastele Coreei.

Dimineața, nu și-au dat seama numaidecît că aveau în fața lor insula Țușima. Crucișătorul, însoțit de contratorpilorul *Gromki,* s-a îndreptat spre țărm. În momentul acela, unghiul de bandă ajunsese la paisprezece grade. Bielele mașinii din tribord se mișcau în apă.

De insulă se apropia încă o navă. Peste puțin, după semnalele de recunoaștere pe care le emitea, s-a aflat că era cuirasatul *Sisoi Veliki.* De la bordul lui s-a semnalizat prin proiector: „Rog a mi se lua echipajul", la care *Vladimir Monomah* a răspuns: „Peste un ceas, mă scufund și eu".

Comandantul crucișătorului *Vladimir Monomah,* căpitanul de rangul I Popov, ieșise pe punte și dădea dispoziții. Era mai puțin obosit decît subalternii lui: noaptea, izbutise să doarmă cîteva ceasuri. I-a ordonat îndată torpilorului *Gromki* să se pună la dispoziția cuirasatului *Sisoi Veliki.*

Torpilorul a pornit în goană spre a executa misiunea. Cînd a ajuns aproape de *Sisoi,* acesta, navigînd cu pupa înainte, se deplasa anevoie spre lanțul muntos al Țușimei. În lupta din ajun, se alesese cu mai multe spărturi la prova sub linia de plutire. Prova lui se scufundase atît de mult în apă, încît aceasta ajungea pînă la turela de pe teugă. Mutilat, plin de urmele incendiilor, cu paiete fixate peste spărturi, arăta ca și cînd tocmai atunci ar fi ieșit de la postul de prim-ajutor. Pupa masivă a uriașei nave, avariată de o torpilă cu prilejul atacurilor din timpul nopții, se ridicase în aer. Ea nu înainta, ci se zbătea în apa care clocotea sub elicele ei, grăbindu-se parcă să scape de primejdie undeva pe suprafața mării.

La orizont s-au ivit nave inamice. Comandantul cuirasatului *Sisoi Veliki,* căpitanul de rangul I Ozerov, sperînd că acestea vor salva oamenii, trimise torpilorul înapoi, la crucișător. *Gromki* mărise viteza, scoțînd fum gros din toate cele patru coșuri ale sale.

Se apropiau trei crucișătoare auxiliare inamice: *Simano-Maru, Iawata-Maru* și *Taiman-Maru,* însoțite de torpilorul *Fubuki.* Fără să aștepte deschiderea focului de către japonezi, cuirasatul ridică semnalul: „Mă scufund, cer ajutor". Japonezii întrebară dacă se predă. Comandantul Ozerov ordonă să se răspundă afirmativ. După un ceas, o șalupă inamică sosi la cuirasat. Japonezii se urcară pe punte și arborară pavilionul nipon la verga catargului de la pupa, dar, cu toate sforțările lor, nu putură coborî pavilionul rusesc care fîlfîia în vîrful arborelui trinchet. Nava se scufunda încet, legănîndu-se jalnic pe valuri, sub pavilioanele celor două puteri inamice. Japonezii au vrut s-o ia la remorcă, dar ea nu s-a lăsat capturată: la orele nouă dimineața, cuirasatul *Sisoi Veliki,* părăsit de toată lumea, s-a răsturnat, scufundîndu-se la trei mile de țărm. Ofițerii și matrozii ruși fuseseră trecuți pe navele inamice.

La două ore după aceea, cuirasatul *Vladimir Monomah* s-a oprit la patru mile de țărm și a început să-și lase la apă bărcile rămase întregi pentru a-și debarca echipajul. În clipa aceea, la orizont s-a ivit torpilorul japonez *Siranui,* urmat de crucișătorul auxiliar *Sado-Maru.*

Vladimir Monomah stătea pe loc. Apa năvălea în el puhoi. *Sado-Maru* a tras mai multe focuri asupra lui, dar el n-a ripostat. Vreo două sute cincizeci de oameni au coborît în bărci și s-au îndreptat spre țărm. Între timp, sosise și crucișătorul auxiliar inamic *Manșiu-Maru.*

Văzînd că inamicul se apropie, ofițerul cu artileria, locotenentul Nozikov, neliniștit, comandă:

— Servanți, la piese! Distanța, douăzeci și șase de cabluri!

Comandantul navei strigă însă mînios:

— Nu trageți ! La bordul lor pot să fie ruși culeși din valuri ! Salvați-vă ! Vă ordon : continuați cu salvarea oamenilor !

Și, adresîndu-se personal ofițerului cu artileria, rosti pe un ton strict oficial :

— Locotenent Nojikov ! Îți interzic să deschizi focul. De altfel, aproape că nu mai avem muniții.

Matrozii săreau peste bord, ținîndu-se deasupra apei cu ajutorul plutelor, butoiașelor, geamandurilor și centurilor de salvare. Apropiindu-se de crucișătorul rusesc, *Sado-Maru* și *Manșiu-Maru* lăsară bărcile la apă și începură să culeagă oamenii. Una dintre bărci acostă la bordul crucișătorului *Monomah*. Japonezii s-au urcat pe puntea sa pentru a-l captura, dar se încredințară îndată că crucișătorul, plin de apă, abia mai plutea. Deci s-au mulțumit să-l captureze pe comandantul Popov și pe comandantul secund Ermakov, după care s-au îndreptat spre *Sado-Maru*.

Bărcile japoneze și barcazul rusesc nr. 2 continuau salvarea oamenilor, care înotau în jurul lor. Locotenentul Nozikov fu scos din apă și tras la bordul barcazului. Acesta mai făcuse o cursă și acum acosta pentru a doua oară la bordul crucișătorului *Manșiu-Maru*. Ofițerii și matrozii prizonieri se urcau repede pe puntea navei inamice. Locotenentul Nozikov și doi matrozi rămăseseră însă în barcaz. Ei nu voiau să-l părăsească. D[illegible] caporali japonezi, cu armele la umăr, au coborît la ei. Unul dintre japonezi a strigat rușește :

— Pe punte, marș !

Celălalt a scos de sub bancheta de la pupa un sul și a început să-l desfacă. Era pavilionul Sf. Andrei al barcazului. Japonezul nu s-a ales decît cu plăcerea de a zîmbi privindu-și trofeul : Nozikov îi smulse pavilionul cu mîna stîngă, iar cu dreapta își trase sabia din teacă. Pentru o clipă, inamicul se zăpăci. Pavilionul, împreună cu sabia care-l străpunsese, zburară în apă ducîndu-se la fund. În clipa următoare, Nozikov primi o lovitură cu patul armei în umăr și se prăbuși pe bancheță, cu dinții încleștați de durere.

După aceea fu dus cu forța sus, pe puntea crucișătorului *Manșiu-Maru*.

Printre matrozii care pluteau încă pe apă se afla și prim-auditorul locotenent-colonelul Manevski. Livid, încins cu centura de salvare, înota cu o mînă, căutînd să se îndepărteze cît mai iute de crucișătorul care se scufunda. Cu mîna cealaltă ridica sus o servietă mare, neagră, parcă ar fi arătat-o tuturor. Razele piezișe ale soarelui jucau în colțarele și încuietoarele nichelate ale servietei. Ce documente păstra în ea ? Erau rapoarte despre procesele încheiate, despre cele intentate și despre sancțiunile disciplinare aplicate trupei.

Unul dintre matrozi îl sfătui :

— Înălțimea-voastră, lepădați geanta. Fără ea o să vă vină mai ușor să înotați.

— Nu pot, aici am documente oficiale, răspunse prim-auditorul Manevski.

Se auziră alte glasuri :

— Păi, cum să se despartă de hîrțoage sufletul lui de contopist ?

— Înălțimea-voastră, să nu-i ascultați pe necioplișii ăia. Ce pricep ei ? Hîrtiuțele astea o să vă trebuiască acasă, pentru nevoi gospodărești.

Prim-auditorul se uita împrejur, la cei care îi aruncau acele vorbe veninoase, și-și întipărea în minte chipurile lor. Poate că prin capul lui treceau articole din codul penal al marinei de război, care prevedeau pedepsele aplicabile gradelor inferioare pentru insulta superiorului. Dar, în clipele acelea, aflîndu-se între viață și moarte, tăcea, amorțit de frig. N-avea decît o singură grijă : să-și păstreze servieta. Totul se prăbușea : escadra a II-a pierise și cu ea pieriseră și cele din urmă speranțe ale armatei din Extremul Orient. Rusia nu se mai putea bizui pe nimic pentru a-și învinge adversarul. Dar locotenent-colonelul Manevski ignora toate aceste lucruri, punînd încă preț pe terfeloagele lui. Legănîndu-se pe valuri, ținea zdravăn, ca un steag deasupra capului, servieta, întruchipînd astfel birocrația Imperiului Rusiei.

Crucișătorul *Vladimir Monomah* se afunda în mare, părînd tot mai scund. Apa ajunsese pînă la iublouri. Nava se cutremura pînă în străfundurile sale, pierzîndu-și ultimele posibilități de plutire. Acum, din tot echipajul, se mai aflau pe el doar patru matrozi și un miciman. Încinși cu centurile de plută, gata să sară peste bord, ei așteptau pe dunetă. În sfîrșit barcazul rusesc veni, luîndu-i și pe ei. Pe crucișător rămăseseră numai găinile, vinovatele fără voie ale pieirii lui. Ele se liniștiseră. Și pe punte era liniște. Găinile cîrîiau domol, ca la țară, vorbind pesemne pe limba lor păsărească, împărtășindu-și impresiile asupra grozăviilor prin care trecuseră.

Barcazul plecase, îndreptîndu-se spre *Manșiu-Maru*. În urma lui începu deodată să cînte un cocoș. Toți cei de pe barcaz se uitară îndărăt. O clipă, crucișătorul se îndreptă pe apă și imediat începu să se scufunde. Marginile bordajelor sclipeau sinistru în soare. La chemarea primului cocoș, un rival al său răspunse pe un ton triumfător, cu o notă mai sus. Însufleții de bucuria primăverii, nu-și dădeau seama ce primejdie îi paște, nu bănuiau că acea trîmbițare a lor va fi cea din urmă. Găinile nici nu apucară să audă pînă la sfîrșit glasul unui al treilea cocoș, și mai semeț, și mai triumfal: acesta nu-și mai isprăvi „cucurigul", îl întrerupse la trilul cel mai ridicat. Din *Vladimir Monomah* rămăseseră deasupra apei numai catargele, dar și acestea se cufundau în adîncul mării strălucitoare, trăgînd după ele pavilioanele de război din vîrfurile lor.

5. UNUL CONTRA TREI

Torpilorul *Gromki* fusese atașat pe lîngă crucișătorul *Oleg*, care naviga sub pavilionul amiralului Enquist. *Gromki* era încheietor la grupul 2 de torpiloare. Toți oamenii se aflau la posturile lor conform rolurilor de luptă, gata să înfrunte inamicul. La început, însă, torpilorul pur și simplu n-avea nici o mi-

siune bine determinată. Conform ordinelor primite, „misiunea lui operativă" era să se țină cît mai departe de tirul japonezilor. Legănat de valuri, gonea pe mare, scoțînd din belșug, pe cele patru coșuri ale sale, rotocoale de fum care rămîneau suspendate în aer ca niște parîme groase negre, scămoșate. Uneori, cînd navele ușoare inamice se apropiau de el, torpilorul deschidea focul asupra lor. Firește, cele cinci tunuri de 47 milimetri ale sale și unul de 75 milimetri nu le puteau pricinui japonezilor cine știe ce rău. În jurul lui țîșneau din cînd în cînd jerbe de apă zvîrlite în sus de exploziile obuzelor inamice.

Pe puntea de comandă a torpilorului se aflau mai mulți oameni. În ciuda celor douăzeci și șase de ani ai săi, semnalizatorul Skorodumov, care era de veghe, părea un băiețandru bălai, vioi și sprinten. Nici o mișcare a navelor inamice nu putea scăpa ochilor săi ageri, cenușii. Cînd nu putea distinge îndată ceva, se apleca brusc peste copastie, parcă avea de gînd să se repeadă înainte. Timonierul Plaksin își apleca fața lățăreață asupra compasului, cu un aer concentrat. Rezemat cu cotul de pupitrul de navigație, micimanul Șelașnikov trasa cu grijă pe hartă drumul navei. Tînărul acela melancolic, nearătos, totdeauna modest, căruia ofițerii navei îi ziceau „Monea", era trist și acum. Poate că nici în luptă nu-și uita logodnica, rămasă la Petersburg.

Comandantul navei, căpitanul de rangul II Gheorghi Feodorovici Kern, aproape cu un cap mai înalt ca toți ceilalți ofițeri, își ducea mereu binoclul la ochii căprui, scrutînd zona de luptă. N-avea nimic marțial în toată făptura lui înaltă și subțire, puțin adusă de spate, cu pieptul teșit și cu omoplații conturați net sub veston. Uneori, mai cu seamă în discuții particulare, fața lui oacheșă, cu trăsături fine, era luminată pe neașteptate de un zîmbet atît de naiv, de copilăresc, încît cei din jur uitau că au de-a face cu un militar. Umbla încet, cu vîrfurile picioarelor date în lături, părînd totdeauna vlăguit, ca după o boală grea. În trupul său firav se ascundea însă o voință de fier. Acest lucru era bine cunoscut și de

subalternii lui, care știau că e zgîrcit la vorbă și nu-i place să dea un ordin de două ori.

În ochii săi, expediția escadrei a II-a spre Extremul Orient, slab pregătită din punct de vedere organizatoric și tehnic, sub comanda unui om nepriceput, nu avea sorți de izbîndă. Își exprimase această părere de multe ori în discuțiile cu ofițerii lui. Totuși, în ceea ce-l privea, făcuse tot posibilul pentru a-și îndeplini cu cinste datoria ostășească. Pe nici una din navele escadrei matrozii nu aveau o atît de bună pregătire de luptă ca pe torpilorul *Gromki*. Kern era foarte prețuit și de ajutorii lui direcți: comandantul secund, locotenentul Paskin, ofițerul cu artileria, praporșcikul Potiomkin, ofițerul cu navigația Șelașnikov și inginerul mecanic Saks. Fiecare dintre ei căuta să-și îndeplinească cît mai bine îndatoririle, în deplină înțelegere cu comandantul. Fără să ridice glasul vreodată, în nici un fel de împrejurări, acesta reușise să-și vadă subalternii pătrunși de spiritul unei armonioase colaborări și al unei înalte discipline. Vorbea întotdeauna calm, dar cu fermitate și atît de convingător, încît toate ordinele lui erau prompt executate.

Întorcîndu-se sprinten spre comandant, semnalizatorul Skorodumov raportă:

— Înălțimea-voastră, crucișătoare inamice se îndreaptă spre noi.

Kern își îndreptă binoclul spre punctul arătat și ordonă numaidecît:

— Semnalizați lui *Oleg*: „Crucișătoare japoneze, la 38 grade sud-vest".

Parcă răspunzînd la acest semnal, nava-amiral făcu o întoarcere cu grupul său de crucișătoare în direcția inamicului și deschise focul, acoperind vasele de transport și torpiloarele. Oamenii se înveseliră. În aceeași clipă se auzi însă un strigăt de alarmă:

— Om la apă!

Matrozii zăriră un om cu barba zbîrlită, zbătîndu-se în valuri. Toată lumea recunoscu îndată în el pe mecanicul ungător Papilov, îngrijitorul secției de mașini. Din ordinul lui Kern, s-au pus mașinile pe drum

înapoi. În timpul acesta, crucișătoarele *Dmitri Donskoi* și *Vladimir Monomah,* care navigau în pupă, ajunseră torpilorul din urmă. *Gromki* izbuti cu greu să evite abordajul. Papilov fu salvat. Torpilorul își reluă locul în formație. Toți se strînseră în jurul lui Papilov, cu un sentiment de ușurare în inimă.

— Dacă nu ți-am fi văzut măturoiul bărbii erai acum pe fund, glumi careva dintre matrozi.

Papilov răsufla greu, cu gura căscată, și-și holba ochii buimac. Apa se scurgea șiroaie din barba lui pleoștită și din haine, formînd o băltoacă sub picioare. La întrebarea lui Paskin, comandantul secund, nici un matroz n-a fost în stare să explice cum căzuse Papilov peste bord. Această întîmplare a rămas o enigmă pentru toți, și chiar pentru Papilov.

Gromki scăpase întreg și nevătămat din lupta care se dăduse în ziua aceea; n-avea nici pierderi în oameni. Seara s-a aflat și la bordul lui că Rojestvenski, care fusese rănit, trecuse comanda escadrei amiralului Nebogatov. Curînd după aceea, pe cuirasatul *Nicolae I* s-a ridicat semnalul: „Drum 23 grade nord-est". Îndată ce s-a întunecat, *Oleg* a mărit viteza despărțindu-se de escadră împreună cu grupul său. Se spunea că plecase într-o direcție necunoscută. Noaptea, *Gromki* a navigat după crucișătorul *Vladimir Monomah,* în pupa babord. *Dmitri Donskoi* se zărea în prova. Curînd însă s-a pierdut și el pe întinderea întunecată a mării. Rămași singuri, *Vladimir Monomah* și *Gromki* au stăruit în executarea ordinului lui Nebogatov, îndreptîndu-se pe cont propriu spre Vladivostok.

Răgazul după lupta din cursul zilei n-a ținut mult. După vreo jumătate de oră au început atacurile torpiloarelor. Sprijinind crucișătorul cu focul tunurilor și al mitralierelor sale, *Gromki* se năpustea singur asupra japonezilor. La un moment dat, de pe puntea lui s-a observat că un torpilor inamic cu două coșuri, apropiindu-se dinspre babord de crucișător, lansase o torpilă asupra acestuia. Dezastrul părea inevitabil. Toți cei de pe comanda torpilorului s-au întors spre co-

mandantul Kern. Acesta s-a aplecat brusc spre portavoce și a comandat la mașini:

— Pe drum, înainte!

Totodată a rotit și mînerul telegrafului de la comandă, repetînd la mașini ordinul.

Gromki s-a repezit să taie drumul groaznicului proiectil autopropulsat. Părea că însuși comandantul preferase să sară el în aer cu nava lui de numai trei sute cincizeci de tone, și cu echipajul de șaptezeci și trei de oameni, decît să piară un crucișător de cinci mii cinci sute nouăzeci și trei de tone, și cu peste șase sute de matrozi la bord. În întuneric, eroismul lui Kern a rămas neobservat. Cei de la bordul crucișătorului nu știau că mica navă alerga să se jertfească, înfruntînd ea lovitura ce se apropia pe sub apă, pentru a-i salva pe ei. În schimb, cei de pe *Gromki* își dăduseră seama numaidecît ce hotărîse comandantul navei și, în așteptarea exploziei, inimile lor băteau năvalnic, crezînd că-și trăiesc ultimele clipe. Din fericire, torpila reglată pentru mai mare adîncime, după pescajul crucișătorului, a trecut pe sub chila torpilorului, ocolindu-l și pe *Monomah*.

Vîntul era de forța 5. Valurile mugeau. Tunurile bubuiau, luminînd pentru o clipă suprafața agitată, spumegătoare a mării.

Vladimir Monomah a fost avariat de altă torpilă. Greu lovit, dînd bandă la tribord, nemaisperînd să poată ajunge la Vladivostok, crucișătorul a schimbat de drum spre vest. *Gromki*, care își legase soarta de a lui, l-a însoțit pînă dimineața. Întunericul se destrăma. În apropiere, la prova, răsăreau din negură, ca un masiv neprietenos, contururile necunoscute, străine, ale insulei Țușima. Într-o parte, la nord, se profilau în zare fumurile unor crucișătoare auxiliare și torpiloare japoneze. Comandantul crucișătorului, căpitanul de rangul I Popov, l-a lăsat pe *Gromki* să plece singur spre Vladivostok.

Comandantul Kern nu și-a luat mult timp binoclul de la ochi. Navele inamice se apropiau. Deslușea deja trei torpiloare. Era limpede că japonezii intenționau

să-i încercuiască pe ruși. Lăsînd binoclul jos, Kern ordonă micimanului Șelașnikov:

— Toți domnii ofițeri la mine!

Îndată după aceea, ofițerii începură să apară unul după altul pe puntea de comandă. Paskin, comandantul secund, un tînăr blond, robust, de statură mijlocie, cu gîtul scurt, se apropie cu pași fermi și-și ridică întrebător spre comandant sprîncenele aspre deasupra ochilor mari, obosiți de nesomn. Comandantul nu-l lăsă să vorbească, luîndu-i-o înainte:

— Așteaptă puțin, Alexandr Alexandrovici. E o chestiune care privește pe toată lumea.

Locotenentul Paskin, care își cunoștea bine comandantul, ghici numaidecît că era vorba de ceva important.

— Am înțeles, răspunse locotenentul și întoarse privirea asupra navelor care se apropiau. Comandantul îi privea gînditor profilul feței prelungi, rase, cu nas drept, frumos și cu favoriți scurți, mătăsoși, de parcă ar fi dorit să cunoască de îndată părerea primului său ajutor.

Micimanul Potiomkin, un tînăr jovial, neîmpovărat încă de grijile vieții, căruia îi plăcea să fredoneze un cîntec în orice împrejurare, urcă în fugă scara, întrerupînd la jumătate, cu o notă joasă, o melodie neisprăvită. Cam jenat că fusese auzit cîntînd într-o clipă ca aceea, își opri făptura masivă în poziția de drepți înaintea comandantului.

Cel din urmă sosi, trăgîndu-și în jos pulpanele unsuroase ale scurtei albastre, Saks, inginerul șef mecanic al navei, un bărbat trupeș, bine hrănit; în felul său de a fi nu era nici urmă de ținută militară. Zîmbea vesel: lupta încetase, fochiștii și mecanicii, căldările și mașinile erau întregi și totul funcționa perfect. Neștiind despre ce era vorba, dădu roată cu privirea ofițerilor adunați în preajma comandantului și, ca de obicei, făcu o glumă:

— Papilov al nostru și-a udat ieri barba atît de strașnic, încît nici pînă acum nu i s-a uscat.

O clipă tăcură toți, stînjeniți. Chipul comandantului era grav. Acesta îl întrerupse pe amatorul de glume, întrebîndu-l :

— Ne ajung cărbunii pînă la Vladivostok ?

— Dacă mergem cu viteză economică — cel mult douăsprezece noduri — ne ajung.

— Vin trei torpiloare împotriva noastră. Înainte de toate, trebuie să străpungem încercuirea inamică. De aceea, e necesar să avem maximum de presiune măcar pentru două ore, cît poate dura lupta. Apoi, vom reduce viteza. Ne vom bate însă, firește, pînă la ultima posibilitate. Domnilor, ce părere aveți ?

Nu departe de ei, țîșniră cîteva jerbe de apă, sclipind în razele soarelui. În aceeași clipă, răsunînd oarecum nepotrivite în liniștea dimineții, pe torpilor se auziră primele bubuituri ale tunurilor îndepărtate. Inamicul deschisese focul. Pe comandă rămaseră numai comandantul și ofițerul cu navigația Șelașnikov. Oamenii alergau la posturile de luptă. Ordinea normală de pe navă nu se tulburase însă nici într-o asemenea clipă de primejdie gravă. Clopotul bătea ora 8.

Gromki s-a îndreptat spre nord-vest, cu viteza maximă, aproape douăzeci și cinci de noduri, ripostînd cu focuri. Inamicul nu apucase să strîngă cercul în jurul său. Cele trei torpiloare porniseră în goană după el. Peste puțin, două dintre ele au început să rămînă vădit în urmă, lupta reducîndu-se la duelul susținut cu un singur torpilor de la distanța de circa douăzeci de cabluri. Inamicul trăgea cu tunul de 75 milimetri de la prova. I se riposta cu un singur tun de 47 milimetri de la pupa. Obuzele încadrau torpilorul rusesc mai în fiece clipă. Comandantul Kern schimba mereu de drum, împiedicînd inamicul să-și regleze tirul. În același timp, prin aceste manevre, dădea posibilitate praporșcikului Potiomkin să acționeze cu tunul de 75 milimetri de la prova și cu încă două din borduri, de 47 milimetri. Aceasta a fost situația timp de două ore. Cu prilejul unei zigzagări, comendorul Piotr Kapralov a reușit o lovitură în plin cu tunul

de la prova. După cîteva clipe semnalizatorul Skorodumov anunță emoționat:

— A luat foc japonezul, înălțimea-voastră!

— Văd, răspunse comandantul Kern, calm ca totdeauna, fără să-și ia binoclul de la ochi.

Pe punte răsunară strigăte răzlețe de bucurie, care se preschimbară apoi în entuziasm general. Torpilorul inamic se făcuse nevăzut după o perdea de fum negru. O clipă, tirul încetă. *Gromki* luă din nou drum 23 grade nord-est. Deodată începu să tragă din nou tunul de la pupa. Pe neașteptate, de după perdeaua de fum se ivi din nou nu numai prova, ci tot bordul torpilorului japonez care făcea o întoarcere spre uscat. De astă dată se vedea bine că incendiul lua proporții la prova lui. Nava inamică, avariată, se îndrepta spre insula Țușima, transmițînd ceva prin t.f.f. Teranet, telegrafistul de pe *Gromki*, îi bruia emisiunile.

Inamicul dispăru la orizont. Pe *Gromki* se sună încetarea alarmei. Planul conceput de Kern fusese executat în mod strălucit: în două ore de luptă, nava sa nu primise nici o lovitură. Drumul spre Vladivostok era deschis. Echipajul se putea odihni. Comandantul trecu în inspecție peste tot, mulțumind oamenilor pentru modul cum își făcuseră datoria. La apropierea lui, mulți dintre aceștia nu erau în stare să se ridice de jos: mecanicii și fochiștii care se schimbaseră abia după douăzeci de ore de serviciu neîntrerupt la mașini și la căldări zăceau pe punte în diferite poziții. Unii leșinaseră de căldură și din pricina oboselii excesive. A fost nevoie să fie stropiți cu apă ca să-și vină în simțiri.

Liniștea ținu o jumătate de ceas. Întorcîndu-se pe comandă, Kern observă silueta unui torpilor inamic care-i urmărea și ordonă să se sune din nou alarma. Era posibil să fie aceeași navă cu care luptase. Pesemne că izbutise să stingă incendiul și reluase urmărirea. În clipa aceea, *Gromki* depășise extremitatea de nord a insulei Țușima și se angaja în Marea Japoniei. Pe la orele unsprezece, un al doilea torpilor se ivi în sectorul prova-tribord, părînd că vrea să taie

calea navei rusești. Kern ordonă maximum de presiune. Torpilorul din pupa începu să rămînă în urmă, dar cel din tribord se apropie și deschise focul. Era în perspectivă o luptă cu forțe inegale. Pentru a putea ieși din acea situație grea era nevoie de o hotărîre îndrăzneață. Și comandantul Kern nu șovăi. Specialitatea sa de torpilor îi sugeră ideea că sosise momentul de a descărca asupra inamicului cele două tuburi lanstorpile gata încărcate. Ele se aflau sus pe punte, la prova. Din ordinul său, ambele torpile au fost pregătite pentru lansare. *Gromki* a făcut o întoarcere bruscă și s-a repezit asupra inamicului venind din pupa. După cum s-a aflat ulterior, nava urmăritoare era distrugătorul japonez *Siranui*. Kern hotărîse să-l nimicească întîi pe acesta și apoi să susțină duelul de artilerie cu celălalt torpilor. Distanța între *Siranui* și *Gromki* descrestea repede. Echipajul își dădea seama că sosise momentul hotărîtor. Comendorii intensificară focul. În aceste clipe, rolul principal le era rezervat însă torpilorilor care așteptau lîngă tuburile de lansare. Deodată, fulgerînd scurt, o volbură de fum țîșni lîngă ei, ca un vîrtej stîrnit pe un drum plin de colb. Un corp voluminos zbură din flăcări și fum, căzînd peste bord. Comandantul secund, locotenentul Paskin, fu aruncat de puterea suflului spre cămașa mașinii, lîngă ventilator. Venindu-și în fire, se repezi la locul exploziei. Lîngă tuburile de lansare zăceau morți torpilorii Abramov și Teleghin, iar din conductorul torpilor Bezdenejnîh nu mai rămăsese decît cascheta zvîrlită lîngă un baston la copastie. Locotenentul Paskin puse la tuburile de lansare pe torpilorii Țepelev, Bogoreadțev și Readzievski. Inamicul se apropia dinspre travers. Distanța pînă la el nu era mai mare de două cabluri. Comandantul navei ordonă de pe comandă să se lanseze torpila din tubul de lansare nr. 1. Torpila porni însă anevoie și, atingînd cu coada bordajul navei, căzu în apă, ca un buștean.

— S-a scufundat, blestemata! strigă de pe comandă agerul semnalizator Skorodumov, înjurînd de mama focului.

Comandantul, care urmărea cu atenție mișcările torpilorilor, încleștă pumnii și, drept răspuns, sau pentru a-și explica sieși cele petrecute, strecură printre dinți:

— Pulberea s-a aprins prost, s-a umezit.

A doua torpilă, lansată asupra inamicului, porni corect spre obiectiv. Toți așteptau explozia. Deodată însă, ajungînd la suprafața apei, aproape de pupa torpilorului, se abătu într-o parte, deviată de curentul aspirat al elicei.

În această luptă toate avantajele fuseseră de partea torpilorului *Gromki*. Se pare că în cursul nopții torpilorul inamic își lansase toate torpilele, tuburile sale de lansare rămînînd fixate în poziția de repaus. Atunci de ce nu s-a îndepărtat, de ce l-a lăsat pe *Gromki* să se apropie la distanța de acțiune eficace a torpilei? *Siranui* risca să fie distrus într-o clipă. O asemenea conduită din partea japonezilor nu putea fi explicată decît prin zăpăceala lor și printr-o eroare tactică.

Intenția lui Kern de a distruge torpilorul inamic nu s-a realizat, fiind contracarată de o întîmplare neprevăzută. Totuși, a fost nevoie de eforturi supraomenești, de toată tăria nervilor săi, pentru a nu se pierde cu firea, a nu-și trăda prin nimic agitația. *Gromki* nimeri sub focurile încrucișate ale celor două torpiloare inamice. Un uragan de foc și de fier, de apă și de fum se abătu asupra lui din ambele părți. Ținîndu-se zdravăn de copastie, comandantul observa locurile de cădere ale obuzelor inamice și își manevra torpilorul în zigzag, evitîndu-le.

În timp ce se apropiau unii de alții din direcții opuse, și japonezii și rușii suferiseră pierderi deosebit de grele.

Primul obuz japonez care lovi torpilorul rusesc explodă în cazarma mecanicilor, străpunse bordajul la linia de plutire și scoase din funcțiune dinamul nr. 1. Acesta se opri numaidecît. Echipa de avarii, condusă de locotenentul Paskin, se grăbi să astupe spărtura cu un paiet. De îndată ce făcură acest lucru, paietul fu smuls de explozia altui obuz care nimeri în același

loc. Apa năvăli prin spărtură. Peste puțin, *Gromki* se aprovă. Deodată, toată lumea simți că torpilorul parcă săltase pe loc dînd bandă la babord. Un alt obuz nimerise în buncărul din babord. Fochiștii, opăriți, se tîrau gemînd din secția de focare de la pupa, ieșind în întîmpinarea lui Saks, șeful mecanic al navei. Dinăuntru se auzea un șuierat ascuțit și țîșneau valuri groase de abur. Dintre fochiști lipsea Boiarov, care fusese ucis și zăcea lîngă focar. Se stabili sumar că conductele de vapori de la căldarea nr. 4 fuseseră retezate de obuz; căldarea nr. 3 era de asemenea scoasă din funcțiune, avînd colectorul de vapori perforat.

Saks ordonă caporalului fochist Pritvod:

— Să se scoată din funcțiune ambele căldări!

Gromki rămase astfel numai cu cele două căldări din compartimentul prova. Viteza scăzu imediat la șaptesprezece noduri. Se apropia și al doilea torpilor. *Gromki* era silit să lupte pe două fronturi. Cu o vitejie fără seamăn, matrozii și ofițerii înfruntau iureșul copleșitor de foc, apă și fier încins. Nedispunînd de viteză, nu se mai puteau degaja și n-aveau de unde să aștepte ajutor.

Cabina comandantului și careul subofițerilor luaseră foc. Printr-o mare spărtură din careu, apa năvălea în magazia de muniții de la pupa. Situația navei era tot mai gravă. Oamenii cădeau răpuși de obuze. Totuși, cei valizi, ba chiar și răniții, nu-și părăseau posturile, făcîndu-și toți datoria, de la comandant și pînă la ultimul matroz. Combăteau incendiile din răsputeri, astupau spărturile, trăgeau cu tunurile și mitralierele. Dezastrul era însă copleșitor. Printre altele, fuseseră pricinuite spărturi la ambele magazii de muniții, și la prova și la pupa, acestea fiind complet inundate. Pentru a salva muniția, fusese pusă în funcțiune turbina de la dinamul nr. 2, dar ea nu dovedea să evacueze apa. Alimentarea tunurilor cu obuze încetă. Comendorii isprăveau ultimele lor rezerve de muniții aflate pe puntea superioară. Preocupat de stingerea incendiilor, comandantul secund Paskin se miră nespus văzînd că tunurile continuau

să tragă. După socotelile sale, ele ar fi trebuit să amuțească — doar și raportase comandantului că magaziile fuseseră inundate.

— Cu ce mai trag ? îi întreba pe matrozii întîlniți, îndreptîndu-se pe puntea de jos spre magazia de muniții de la prova. Ceea ce văzu acolo întrecu toate așteptările. Oamenii, unul după altul, se dădeau la fund în magazia inundată, ca într-un bazin de înot, și se iveau din nou cu obuze în brațe. Nu le ordonase nimeni să facă un asemenea lucru și, în treacăt fie zis, aceasta era o faptă nemaiîntîlnită în toată istoria bătăliilor navale. Apropiindu-se, Paskin văzu cu mirare apărînd la suprafața apei capul artificierului Anton Feodorov care de la începutul luptei servise ca împrospătător cu muniții. În urma lui, aducînd un braț de obuze, se ivi matrozul Molokov. Un al treilea om era gata să se dea la fund.

— Hai, bărbosule, mai iute, doar te-ai deprins cu apa după baia de ieri ! glumea pe seama acestuia Anton Feodorov, gîfîind și pufnind. Capul bărbosului dispăru sub apă. Paskin știa că cel care se dăduse la fund era mecanicul ungător Efim Papilov.

Alimentarea cu muniții, organizată astfel din inițiativa matrozilor, prelungi tirul de artilerie, împiedicînd inamicul să se apropie. Japonezii nu îndrăzneau să abordeze torpilorul, rămînînd la o distanță între cinci și opt cabluri de el. Uneori, inamicului i se părea că isprăvise cu el ; dar, deodată, nava muribundă se trezea iar la viață și riposta cu vehemență luptînd pentru patrie. Curajoșii marinari își vindeau scump viața. Obuzele rusești doborîseră de mai multe ori pavilionul de război al lui *Siranui* și îl incendiaseră. De pe navă se ridicau limbi de foc, rotocoale de fum și volbură de abur. În cele din urmă, pierzîndu-și pesemne capacitatea de guvernare, începu să gireze pe loc.

Pe la amiază, valvula de distribuție a vaporilor de la căldarea nr. 2 a torpilorului rusesc fu smulsă de o explozie. Fochiștii, opăriți de abur, abia izbutiră să sară afară din compartimentul căldărilor. Fură trimiși la cazarma din prova, pentru a fi pansați, dar

singurul felcer fusese și el grav rănit, avînd o fractură a coloanei vertebrale. Răniții se pansau unii pe alții. Un timp, fochiștii n-au mai putut să coboare în compartimentul căldărilor de la prova, plină de abur fierbinte. Totuși, pînă la urmă, cu riscul vieții, au pătruns acolo și au ridicat presiunea în căldarea nr. 1. Deși cu viteză mică, torpilorul continua să înainteze.

La orele 12 și ceva, numai o căldare, o mitralieră și un tun de 47 milimetri de la centru-babord mai rămăseseră în stare de funcțiune, celelalte cinci piese de luptă fiind avariate. Spărturile de sub linia de plutire se înmulțiseră. Apa năvălea mereu, inundînd compartimentele. Nimic nu înspăimînta însă oamenii care luptau pentru viața navei lor. *Gromki* continua să înainteze. Singurul său tun și mica sa mitralieră trăgeau mereu.

Paskin se îndreptă spre puntea de sus pentru a cerceta stricăciunile. Cînd ajunse la tribord, lîngă cabina de radio așezată pe cămașa mașinilor, înăuntru se auzi o bubuitură năprasnică. În aceeași clipă, din cabină sări afară un om și Paskin dădu cu ochii de făptura pirpirie, bine cunoscută a lui Taraneț.

Dar fața cu nasul cîrn a radiotelegrafistului, fără un ochi și o ureche, era de nerecunoscut. Clătinîndu-se și ducîndu-și mîna dreaptă la capul slujit, el luă poziția de drepți și strigă:

— Înălțimea-voastră, eu... Rămînînd la jumătatea frazei, Taraneț se prăbuși cu un geamăt peste cămașa mașinilor.

Unul dintre torpiloarele japoneze începu să se apropie de *Gromki,* probabil cu intenția de a-l captura. Japonezii nu-și dădeau seama însă cu cine au de-a face. Pe comandă stătea neclintit Kern care, cu tot echipajul său, era ferm hotărît să lupte pînă la ultima suflare. Comandantul știa că fiecare ofițer și matroz urăște de moarte inamicul. Decis să se răfuiască cu acesta, el își îndreptă nava asupra torpilorului *Siranui,* vrînd să-l scufunde printr-o lovitură în plin. Acesta sezisă manevra hotărîtă a lui Kern și evită primejdia, retrăgîndu-se. *Gromki* n-avea viteză suficientă pentru a-l ajunge din urmă. În timp ce se executa

această manevră, arborele mare se prăbuși în mare, împreună cu pavilionul „Sf. Andrei". Atunci comandantul ordonă:

— Să se prindă bine în cuie un alt pavilion pe gabier. Nu cumva să creadă inamicul că ne predăm.

Semnalizatorul Skorodumov, întotdeauna ascultător și sprinten, se făcu nevăzut în interiorul navei și, peste puțin, se întoarse aducînd un ciocan și cuie. Luă pavilionul, alergă spre arborele trinchet și, fără a sta mult pe gînduri, începu să se cațere pe catarg, încleștîndu-se cu mîinile și cu picioarele, neluînd în seamă tirul violent al inamicului. Cu agilitatea unui acrobat, se urca tot mai sus pe arborele gabier, ajungînd în vîrful lui. Cei de pe punte se uitau la el cu îngrijorare. Putea fi rănit din clipă în clipă și căderea de la o asemenea înălțime i-ar fi fost fatală. Îndrăznețul flăcău parcă se înțelesese cu moartea: ajunse în vîrful catargului și izbuti să-și ducă misiunea la bun sfîrșit. Acum, pavilionul de război filfîia din nou deasupra eroicului torpilor.

Oamenii de pe *Gromki* luptau mai departe.

Locotenentul Paskin își cunoștea echipajul tenace și bine închegat, dar și el, urmărind acțiunea matrozilor, era încîntat de vitejia lor. În mintea lui înviau numeroase episoade glorioase din istoria războaielor, care duseseră în toată lumea faima armelor rusești. Luptînd pentru patrie, armata și flota rusă au dat întotdeauna dovezi de vitejie fără seamăn. Cînd destoinicia sa n-a fost zădărnicită de comandanți incapabili, ostașul rus nu și-a plecat niciodată capul în fața dușmanului, chiar atunci cînd acesta era mult mai puternic. Acest lucru a fost recunoscut totdeauna de cei mai buni conducători de oști din toate țările. Cum era cu putință să se întîmple altfel în lupta lui *Gromki* cu inamicul? Paskin știa foarte bine că războiul ruso-japonez, pus la cale de țar și de potentații din jurul lui pentru niște concesiuni de pe fluviul Ialu, nu se bucura de popularitate în masele largi. Totuși, neînfricarea, vitejia marinarilor ruși se vădeau cu prisosință și în acest război: într-o luptă inegală, torpilorul fusese grav avariat de obuzele inamice. Cu toate aces-

tea luptătorii de la bordul lui rezistau cu un avînt neobișnuit, cu o nezdruncinată tărie sufletească, cu devotament nestrămutat față de nava lor. Părea că moartea tovarășilor nu numai că nu-i înspăimînta, ci le insufla și mai mult curaj, și mai multă dîrzenie. Toți erau viteji între viteji : torpilorii, comendorii, fochiștii, mecanicii, timonierii, semnalizatorul, felcerul, ofițerii și însuși comandantul navei.

Kern stătea tot timpul pe puntea de comandă, oferind un înalt exemplu de bărbăție. Nimic nu-l înspăimînta : nici inamicul, de două ori mai puternic, nici pierderile de oameni, nici situația dezastruoasă a navei care, cu fiece clipă ce trecea, își pierdea tot mai mult capacitatea combativă. Din cei șaptesprezece fochiști, numai unul scăpase teafăr. În cele din urmă comandantul mai putea săvîrși doar o ultimă faptă de vitejie. El hotărî să nu predea inamicului nici măcar epava acestei nave care, înainte de luptă, se numea torpilorul *Gromki*. Kern nu-și dădu îndată gîndul pe față. Cu un calm deplin, parcă ar fi avut intenția să ia masa, îl întrebă pe comandantul secund Paskin :

— Cît e ceasul ?

— Douăsprezece și jumătate, răspunse acesta nedumerit.

Întrebarea care îi fusese pusă era atît de nefirească față de cele ce se petreceau sub ochii lor, încît îl săgetă un gînd : nu cumva superiorul lui își pierduse mințile ? Totuși, Paskin se rușină îndată de bănuiala sa. Vorbind răspicat, ca la instrucție, Kern ordonă :

— Am hotărît să scufund torpilorul. Să se deschidă valvulele de inundare ! Să nu se mai astupe spărturile ! Să se arunce peste bord codurile de semnale și documentele secrete, cifrurile și casa de bani ! Toată lumea să-și pună centurile de salvare !

Paskin coborî în fugă de pe comandă. Semnalizatorul Skorodumov legă de coduri capacul rotund de la tambuchiul buncărului, pentru a le arunca în mare. Praporșcikul Potiomkin, împreună cu comandorul Jijko și cu matrozul Saleitko luară paietele de pe spărturi. Saks, șeful mecanic al navei, și ajutoarele

sale deschiseră valvulele de inundare și clinchetele pompelor, retezînd din loc în loc tubulatura pentru ca apa să pătrundă în voie în toate compartimentele. Marinarilor li se strîngea inima cînd vedeau că trebuie să-și distrugă nava ei înșiși, dar ar fi fost și mai dureros dacă ea ar fi căzut în mîinile inamicului. După aceea, cînd toate ordinele lui Kern în legătură cu scufundarea torpilorului fuseseră executate, echipajul se urcă sus. Oamenii valizi trăgeau focuri de armă asupra inamicului care se apropia. Praporșcikul Potiomkin conducea tirul singurului tun rămas în funcțiune. Locotenentul Paskin se îndreptă spre comandă. Nu ajunse însă pînă la comandant pentru a raporta executarea ordinelor, ci se prăbuși pe punte, grav rănit la piciorul drept. Ofițerul cu navigația Șelașnikov alergă spre el din bordul celălalt și-l pansă. Curînd după aceea, Paskin, rănit din nou în partea stîngă a pieptului, fu dus pe dunetă. De acolo, culcat, continua să dea îndrumări praporșcikului Potiomkin, menținînd prin el legătura cu comandantul. Acesta, văzînd că torpilorul se afundase în apă cu două picioare și-și trăia ultimele clipe, dădu ultimul ordin:

— Echipajul să se salveze!

S-a lăsat la apă o balenieră ciuruită de schije în care au fost coborîți răniții. Oamenii teferi, cu centurile de salvare puse, se aruncau în apă.

Comandantul stătea mai departe pe comandă, neadăpostit. Sub ochii săi, pierea nava lui dragă și se stingeau vieți de oameni. Ce se petrecea în clipele acelea în sufletul lui? Aceasta n-o va afla nimeni, niciodată, cum nu se poate afla cuprinsul unei scrisori dintr-un plic sigilat. Se poate spune doar un lucru și anume: că nici moartea care plutea deasupra lui nu putea să-i tulbure rațiunea și voința. Credincios celor mai bune tradiții ostășești ale marelui popor rus, el își păstra tot calmul. Acum avea doar o singură preocupare — aceea de a-și salva oamenii. Ofițerul cu navigația Șelașnikov și timonierul Nesterovski așteptau lîngă el, pe comandă. Micimanul Potiomkin veni pe dunetă apropiindu-se de locotenentul Paskin care zăcea rănit. Deodată, puntea de

comandă rămase pustie, de parcă cei trei n-ar fi fost acolo cu cîteva clipe mai înainte. Fără a pricepe ce s-a întîmplat, micimanul Potiomkin urcă în fugă scara. Cei trei zăceau pe comandă : timonierul Nesterovski și ofițerul de navigație Șelașnikov fuseseră uciși, iar comandantul Kern, cu șoldul stîng spintecat, mai dădea slabe semne că trăiește. Fața lui oacheșă se întunecase și mai mult. Cele din urmă licăriri ale vieții sale se stingeau. Închizînd ochii, ca răpus de o oboseală cumplită, abia putu să murmure :

— Mor. Ia comanda.

Acestea au fost ultimele lui cuvinte.

Ca și cînd ar fi vrut să-și răzbune comandantul, ochitorul Kapralov trase cel din urmă obuz cu singurul tun rămas în funcțiune și sări peste bord.

Torpiloarele inamice îndrăzniră să se apropie de *Gromki* abia după ce acesta amuți cu desăvîrșire. Pe ele se sună încetarea focului. Două bărci se îndreptară spre torpilorul rusesc. Din cei șaptezeci și trei de oameni ai echipajului său, numai douăzeci și unu scăpaseră teferi. Toți ceilalți fuseseră uciși sau răniți.

Japonezii căutau să ascundă distrugerile de pe navele lor, nelăsînd prizonierii în compartimentele din interior. Se putură însă judeca proporțiile acestor distrugeri îndată ce marinarii noștri se apropiară și văzură că numai *Siranui* avea peste douăzeci de spărturi. Toată puntea superioară a navei inamice, unde fuseseră instalați prizonierii, despicată și spartă în numeroase locuri, era plină de sînge. Peste tot se vedeau bucăți informe de fier, spărturi și tot felul de obiecte sfărîmate și arse, ca după incendiu. *Siranui* abia mai plutea. În aceeași stare se afla și celălalt torpilor inamic. *

Gromki se legăna pe undele ușoare ale mării, dînd bandă din ce în ce mai mult și continuînd să se scufunde. Marinarii ruși nu-și luau ochii de la pavilionul de război. Împreună cu catargul, acesta se apleca spre mare și, filfîind, trimitea parcă un salut de adio celor care-l apăraseră cu atîta abnegație. Torpilorul s-a răsturnat spre tribord, acoperind cu corpul lui greu

încercat trupurile morților, ca și cînd ar fi ridicat un monument deasupra lor. O clipă după aceea, apele s-au învolburat vijelios deasupra navei rusești dispărute în adînc.

Japonezii se înșelaseră crunt crezînd că-l vor captura întreg. Mult timp avea să stăruie în amintirea lor vedenia acestei nave eroice, ca un cumplit avertisment pentru viitor. Urmașii marinarilor ruși, care își venerează patria, vor învăța din pilda ei să fie neîmpăcați în ura lor față de dușmani, admirînd chipurile de neuitat ale eroilor de pe torpilorul *Gromki,* care au pierit, dar n-au fost învinși.

6. CE CLIPE A TRĂIT SEMNALIZATORUL DE PE CUIRASATUL *NAVARIN*

Cuirasatul de escadră *Navarin* se deosebea net, prin înfățișarea sa exterioară, de toate navele escadrei a II-a. Avea coca largă și patru coșuri uriașe, așezate în pătrat, ca picioarele unei mese răsturnate. După aceste coșuri, putea fi deosebit dintr-o privire de celelalte nave. Înfățișarea lui era amenințătoare, dar japonezii, pare-se, știau prea bine că nici chiar tunurile lui de 12 țoli, care trăgeau cu pulbere cu fum, n-aveau o bătaie mai mare de patruzeci și cinci de cabluri. Printre ofițeri și matrozi i se spunea: „Tava cu muzică".

Crucișătorul se afla sub comanda căpitanului de rangul I Fitinghof, un bătrîn și încercat marinar de 54 de ani. De statură mijlocie, colțuros, tăcut, cu ochii de o culoare imprecisă, cu o nară a nasului turtit despicată, el făcea impresia unui om ursuz. Cu capul complet chel, era veșnic preocupat de ceva. Poate că din această cauză dădea puțină atenție înfățișării sale: uniforma largă ședea pe el ca un sac, barba căruntă rareori avea de-a face cu pieptenele, gîtul îi era acoperit de un păr mărunt, creț, ca un mușchi cenușiu. Cunoscuse în viață și bune și rele, astfel că acum nimic nu mai putea să-l uimească sau să-l în-

furie. Psihicul său dobîndise atîta stabilitate, încît nici un fel de evenimente nu-i mai dădeau emoții. Capacitatea și cunoștințele sale profesionale, precum și numeroasele campanii navale la care participase, ar fi îndreptățit de mult avansarea lui la gradul de amiral; era însă prea modest pentru așa ceva. Nu se vîra sub pielea superiorilor, nu cerea niciodată și nicăieri o funcțiune anume, ci-și făcea serviciul acolo unde era numit.

Amiralul Rojestvenski, care nu avea pentru el nici o simpatie, îl poreclise „Nară ruptă".

La rîndul său, Fitinghof, fără răutate, parcă doar consemnînd un fapt divers, îi zicea comandantului escadrei „Cabotinul".

În timpul luptei, semnalizatorii fiind la curent cu desfășurarea evenimentelor, sînt mai bine informați decît ceilalți matrozi. Înarmați cu binocluri și ocheane, ei urmăresc mișcările navelor proprii și ale celor inamice, raportînd îndată superiorilor tot ce se întîmplă. Ei recepționează semnalele comandantului escadrei și le repetă. Dacă vreun comandant de navă vrea să comunice amiralului ceva, nu se poate lipsi de ei. Aflîndu-se în apropiere de cabina cuirasată de comandă sau în interiorul ei, unde se concentrează toate informațiile, și ascultînd ordinele superiorilor, ei știu tot timpul ce se petrece pe nava lor.

În ziua bătăliei navale, în timp ce cuirasatul *Navarin* participa la operațiuni, învăluindu-se în fumul produs de propriul său tir, semnalizatorul-șef Ivan Ședov stătea la intrarea cabinei cuirasate de comandă, căci nu mai era loc și pentru el între pereții ei înguști de blindaj. Mare și greoi în mișcări, el își ducea încet binoclul la ochii cu gene albicioase și urmărea ba manevrele inamicului, ba navele proprii. Fața lui cărnoasă, presărată cu pistrui, era parcă umflată de încordare. Uneori făcea cîțiva pași pe puntea de comandă, ca să cuprindă mai bine priveliștea bătăliei. El îi anunță cel dintîi comandantului:

— Înălțimea-voastră, *Suvorov* a ieșit din formație.

Drept răspuns, Fitinghof doar mormăi:

— Așa...

Curînd după aceea, obrajii cărnoși ai lui Sedov păliră. Strigă celor din comandă :

— *Osliabia* se scufundă !

Toți ofițerii se tulburară, dar comandantul rosti din nou doar un singur cuvînt :

— Așa...

Calmul și nepăsarea comandantului îl iritau pe Sedov.

O explozie violentă în babord făcu ca *Navarin* să se abată la tribord. În aceeași clipă se comunică în cabina cuirasată de comandă că apa inundă compartimentul tuburilor lans-torpile de la prova. Comandantul navei ordonă :

— Să se astupe spărtura !

Ceva mai tîrziu, la o întoarcere pe care a executat-o escadra, Fitinghof zări cuirasatul *Suvorov* copleșit de obuzele inamice. Comandantul ordonă o manevră pentru acoperirea navei-amiral. În timpul acesta cuirasatul *Navarin* fu lovit de două obuze de mare calibru în pupa, cîte unul în ambele borduri. Careul ofițerilor fu distrus în întregime. Se declară un incendiu. Degeaba se neliniștea Sedov. Comandantul continua să dea dispoziții cu voce nepăsătoare, ca întotdeauna, cu aceeași expresie a feței, parcă împietrită. La cabina cuirasată de comandă se raportă că focul fusese stins, iar spărturile care se aflau chiar lîngă linia de plutire, astupate cu saci și cîlți, cu saltele și pături, deși prin aceste măsuri nu se putea opri decît în parte pătrunderea apei.

Stricăciuni mai mici fuseseră pricinuite și suprastructurii. Avuseseră de suferit și oamenii din echipaj. La sala de operații se prezentaseră pentru îngrijiri șaptesprezece matrozi și trei ofițeri : locotenentul Izmailov, micimanii Șcelkumov și Lemișevski.

Comandantul ieși pe puntea de comandă. Chiar în clipa aceea, un obuz inamic lovi gabia din prova. De sus se revărsă o ploaie de schije. Fitinghof se lăsă în genunchi, apoi se așeză pe puntea de lemn, fără a scoate măcar un geamăt. Doar capul lui pleșuv, de pe care cascheta zburase cît colo, păli, se făcu alb

ca varul. Prin pantalonii rupți se vedea că fusese rănit la ambele picioare. Se încovoiase ținîndu-și pîntecul cu mîinile. Sedov veni în goană la el. Fitinghof rosti :

— Așa...

Ofițerii se adunară numaidecît în jurul lui.

— Bruno Alexandrovici, v-a atins rău ? îl întrebă comandantul secund, căpitanul de rangul II Durkin.

— Destul de rău. Mi se pare că am intestinele perforate, răspunse comandantul, cu tonul lui de totdeauna, parcă ar fi fost vorba de pierderea unui nasture de la veston.

— O să vă faceți bine, încercă să-l îmbărbăteze Durkin.

Comandantul înălță capul, dar își îndreptă privirea ochilor ce se și tulburaseră pe undeva pe alături de secund, privind parcă dincolo de hotarul vieții.

— Nu, s-a isprăvit cu mine.

În timp ce era așezat pe brancardă, adăugă, fără a se adresa cuiva :

— Știam că voi pieri în mod stupid.

Fitinghof a fost dus la postul de operații care fusese amenajat pe puntea cazărmilor.

Comanda cuirasatului o preluase comandantul secund Durkin.

Se înnopta.

La semnalul dat din ordinul amiralului Nebogatov, escadra a mărit viteza la douăsprezece-treisprezece noduri. Cuirasatul *Navarin* nu rămînea în urma celorlalte nave, respingînd cu succes atacurile torpiloarelor. Pe toate punțile vegheau matrozi, scrutînd întunericul. Mai în fiece clipă răsunau glasuri pline de îngrijorare, semnalînd apropierea inamicului. Din cînd în cînd cuirastul destrăma bezna nopții cu flăcările tunurilor sale. Semnalizatorul-șef Sedov era zdrobit de oboseală. Pica de somn, dar primejdia îl făcea să stea de veghe. Ședea neclintit lîngă cabina cuirasată de comandă, aproape fără să-și ia binoclul de la ochi. Era înciudat că tunurile nu puteau folosi decît pulbere cu fum — după fiecare lovitură torpilorul inamic nu mai putea fi văzut. Pe la orele opt

și ceva, la comandă sosi în goană un om. Izbindu-se în întuneric de Sedov, îl întrebă zăpăcit:

— Unde-i comandantul secund?

Semnalizatorul îl recunoscu, după voce, pe boțmanul-șef.

— E în cabina cuirasată de comandă. Ce ai cu el?

Fără a-i răspunde lui Sedov, boțmanul dădu buzna în cabina cuirasată de comandă și strigă pripit:

— Înălțimea-voastră, îngăduiți să raportez!

— Ce e? întrebă căpitanul de rangul II Durkin.

— Careul e plin de apă. Pesemne că din cauza vitezei mari. Cred că paietele de tendă puse peste spărturi n-au rezistat la presiunea apei.

Fără a sta mult pe gînduri, Durkin ordonă:

— Să se închidă porțile etanșe!

Boțmanul stătea încă pe loc.

— Ei, ce mai este?

— Înălțimea-voastră, ar trebui să se pună paiete peste spărturi.

— Pentru aceasta ar fi necesar să ne oprim și să rămînem în urma escadrei. Mai bine execută ordinul.

— Am înțeles, înălțimea-voastră! răspunse boțmanul și coborî scara în fugă.

Din ordinul comandantului secund, ofițerul de cart, locotenentul Puhov, alergă după el. Peste puțin, se întoarse la comandă și raportă că ordinul fusese executat. Cîtva timp după aceea se observă că totuși cuirasatul începe să rămînă în urma escadrei. Comandantul secund Durkin se aplecă spre portavoce și strigă la mașini:

— Pe drum înainte! Dați maximum de presiune!

Deși îi înjura și-i ocăra pe fochiști și pe mecanici, în ciuda ordinului său categoric, cuirasatul nu putea atinge viteza escadrei. Navele din prova se îndepărtau. Curînd se raportă la comandă că pupa se afundase în apă. Îndată după aceea se comunică de la secția de mașini că plesnise conducta principală de vapori de la compartimentul căldărilor din prova, ceea ce necesita scoaterea din funcțiune a trei căldări. Viteza scăzuse simțitor.

În timp ce cuirasatul naviga împreună cu escadra, atacurile inamicului nu aveau prea mulți sorți de izbîndă. Apărarea împotriva lor cu forțe unite era mai eficientă. Dacă, dintr-o pricină oarecare, o navă nu observa apropierea torpiloarelor, acestea nu puteau scăpa nesemnalate de alte nave. *Navarin* trăgea cu pulbere neagră și acest lucru era o nenorocire pentru el dacă rămînea singur.

Sedov îl auzea pe comandantul secund strigînd aprins, cu glas întretăiat, în portavoce:

— Să se repare imediat conducta de vapori! Folosiți toate mijloacele! Se aude? Vă ordon... vă bag la carceră...

Japonezii urmăreau fără încetare cuirasatul.

Ofițerul cu artileria, locotenentul Izmailov, comanda:

— Trageți cu obuze segmentate!

Torpiloarele inamice s-au împărțit în două grupuri și, încadrînd cuirasatul spre prova, și-au concentrat luminile proiectoarelor asupra lui. Această manevră era întreprinsă, pare-se, pentru a-i deruta pe ruși. Scopul inamicului a fost atins. Ofițerii și servanții tunurilor și-au îndreptat toată atenția asupra celor ce se petreceau în tribordul și în babordul navei, neobservînd că unul dintre torpiloare se furișase prin pupa. Acesta a fost zărit abia în clipa cînd ajunsese aproape de cuirasat.

— Torpilor în pupa! strigară mai multe voci deodată.

Sedov simți că puntea fuge de sub picioarele lui, că se rostogolește în gol. I se păru că marea se căscase înaintea lui, că însuși abisul ei izbucnise în răcnete, cutremurînd noaptea. În același timp, cuirasatul zvîcnise în sus trepidînd ca pe arcuri. Un răstimp, semnalizatorul zăcu nemișcat. Abia după ce sări în picioare, începu din nou să gîndească, să deslușească lucrurile dimprejurul lui, să audă țipetele oamenilor și bubuiturile tunurilor. Sub ochii săi, micimanul Verhovski, înșfăcînd un colac de salvare, sări peste bord, făcînd mai mulți matrozi să-i urmeze pilda.

— Stați! Ce faceți? Nava plutește încă! răcni din

răsputeri timonierul Mihailov, căutînd să liniștească oamenii.

— Fără panică! La tunuri! Comendori, la tunuri! tună comandantul secund Durkin, gesticulînd.

Încetul cu încetul, larma se potoli. Se sună alarma pentru oprirea apei care năvălea puhoi. Comandanții izbutiră cu greu să restabilească cît de cît ordinea, silind oamenii să se întoarcă la posturile lor. Au fost cercetate stricăciunile pricinuite de torpilă. La pupa în tribord se căsca o mare spărtură sub linia de plutire, dar cîrma și elicele funcționau normal. De pe puntea de comandă se transmise ordinul de a se stopa mașinile și a se astupa spărtura cu un paiet.

Comandantul Fitinghof fu adus de la postul de operații în cabina cuirasată de comandă.

— Degeaba vă osteniți, spuse el cu glas stins, uitîndu-se la ofițerii din jurul său. În vreo două ore am să mor. Salvați-vă. Pe mine lăsați-mă la bord.

După ce-și mai veni în fire, Sedov se duse la pupa să vadă ce se petrecuse acolo. Îl mira îndeosebi faptul că n-o mai văzu: pupa se afundase în apă pînă la turela pieselor de 12 țoli. Valurile plescăiau greu, rostogolindu-se peste dunetă. Și totuși, oamenii se străduiau să salveze cuirasatul din situația disperată în care se afla. Sub conducerea cîtorva ofițeri, vreo patruzeci de matrozi se trudeau cu două paiete grele de tendă. La lumina lanternelor electrice, desfășuraseră pînza unuia dintre ele și, călcînd cu băgare de seamă pe puntea acoperită mereu de valuri, o duceau spre bordajul spart.

— Dați zor cît se poate, băieți, că altfel ne scufundăm, îi îndemnau ofițerii.

Dar matrozii își dădeau seama și ei de situație și munceau din greu pînă li se tăia răsuflarea. Unul din ei căzu peste bord răcnind ca din gură de șarpe. În aceeași clipă, un val mare se rostogoli peste punte și tîrî după el paietul, împreună cu șapte-opt oameni. Strigătele celor căzuți în mare răsunau în urma navei. Cei rămași pe punte nu-și puteau ajuta cu nimic tovarășii, privind înspăimîntați în întuneric, spre locul de unde se auzeau țipetele deznădăjduite.

Botmanul izbucni în ocări:

— Dracu să vă ia, gură-cască ce sînteți! Ați scăpat paietul... Parc-ați fi muieri, nu matrozi!

Sedov dădu un sfat înțelept:

— Trebuie să li se arunce oamenilor mijloace de salvare.

Într-o clipă zburară peste bord hamace cu saltele de plută.

Matrozii se apucară iar de lucru. Dar toate străduințele lor erau zadarnice: fură luați de valuri alți cîțiva oameni, iar spărtura nu putea fi acoperită de loc. Torpiloarele începură din nou atacurile. Echipajul fu nevoit să renunțe la treaba începută. Mașinile au fost puse din nou în mișcare pentru ca nava să-și continue drumul.

Cuirasatul tresări de parcă pînă atunci ar fi stat pe gînduri și porni înainte cu o viteză de numai patru noduri, îndreptîndu-se spre coasta Coreei.

Sedov se întoarse pe puntea de comandă, căutînd să observe manevrele torpiloarelor japoneze. Inima i se oprea ori de cîte ori se conturau în întuneric siluetele lor. Din nefericire, explozia torpilei surpase moralul matrozilor; tunarii, deznădăjduiți, începură să tragă anapoda, aproape fără să ochească, și mulți dintre ei își părăsiră tunurile. Vîntul gemea prin arboradă, valurile mugeau dincolo de bord, totul părea o muzică funebră. Torpiloarele foiau amenințătoare de colo colo. De jur împrejur pîndea moartea. Nu mai putea veni ajutor de nicăieri. Navele inamice presau tot mai mult, atacînd cuirasatul din tribord și din babord, lansînd torpile, trăgînd cu tunurile de calibru mic, cu mitraliere și chiar cu armele individuale. Părea că sînt hotărîte să isprăvească neapărat cu cuirasatul rusesc.

Sedov fusese atins de o schijă la cap. Sîngele i se prelingea pe sub gulerul cămășii. O luă la fugă spre postul de operații, ca să fie pansat, dar abia ajunse pe puntea cazărmilor cînd explozia celei de a doua torpile bubui la centru tribord.

Apa năvăli vijelios prin spărtură în interiorul navei. Mugetul ei se pierdea într-un vălmășag de țipete

omenești. Puhoiul se răspîndi clocotind pe punți, pătrunse în compartimentele căldărilor, în magaziile de pulbere și în alte încăperi. Curentul electric se întrerupse. Matrozi și ofițeri alergau prin bezna de nepătruns, izbindu-se unii de alții și spărgîndu-și capetele. Mulți dintre ei, rătăcindu-se prin compartimente, nu mai știau pe unde să iasă. Unii se prăbușeau prin tambuchiuri și-și frîngeau oasele. La fiecare pas te păștea primejdia. Oamenii își pierduseră capul, răcnind deznădăjduiți în compartimentele de jos, de sus și în toate părțile. Părea că însăși nava își striga durerea.

Sedov își simțea gura uscată și amară. Înainte de a ajunge la ieșire căzu de mai multe ori. Străbătu repede, în fugă, prima scară, dar pe cea de-a doua se îmbulzeau atîția oameni, încît îi era cu neputință să mai răzbească. Fiecare se încorda din răsputeri, căznindu-se să ajungă pe puntea superioară înaintea tuturor. Îmboldiți de instinctul de conservare, toți se îmbulzeau, strivindu-i și doborîndu-i pe cei mai slabi, zbătîndu-se ca peștii în fundul năvodului tras la mal.

— Ei, diavolilor, ieșiți odată! strigau cei dindărăt celor din față, înghiontindu-i, izbindu-i cu pumnii în cap.

— Faceți loc! Lăsați-mă să trec! Sînt ofițer! ordona cineva violent, sufocîndu-se în înghesuială, dar nimeni nu-l asculta.

Sedov nu putea răzbi cu nici un chip spre ieșire. Părea că nu mai e chip să scape. Deodată avu o inspirație îndrăzneață. Făcu doi pași înapoi, sări din răsputeri și cățărîndu-se pe umerii tovarășilor, începu să urce repede, ținîndu-se de capetele lor. Pe treptele de sus ale scării fu înșfăcat de mîinile cuiva. O ploaie de lovituri se abătu peste fața și coatele lui; unul îl mușcă dureros de picior. Încordîndu-și ultimele puteri, se năpusti cu atîta avînt, încît sili rîndurile celor din față să se dea în lături, și astfel își croi drum. Sus se îndreptă în goană spre cabina cuirasată de comandă.

Acolo, îl întîlni pe timonierul Mihailov, care îi dădu o saltea de plută. Ofițerii și matrozii forfoteau pretu-

tindeni. Legîndu-și saltelele și centurile de plută în jurul trupului, sau înșfăcînd colacii de salvare, toți lărmuiau, fără ca vreunul să asculte vorbele celuilalt.

Unii dintre ofițeri propuneau să se așeze un paiet peste noua spărtură; alții, să se pună pompele în funcțiune, crezînd că apa mai putea fi evacuată. Preotul navei, în genunchi, cu crucea în mîna dreaptă, cu un hamac marinăresc în stînga, se ruga cu glas tare și cerceta beznele nopții cu privirea. Toți uitaseră de comandantul Fitinghof, care zăcea în cabina cuirasată de comandă. Durkin, care preluase comanda navei, cu megafonul la gură, răcnea, silindu-se să acopere hărmălaia:

— Pregătiți-vă pentru salvare! Lăsați la apă șalupele și bărcile!

Nava dădea bandă încet spre tribord. Ar fi fost destulă vreme spre a se lăsa la apă toate șalupele, barcazele și bărcile. În ele ar fi putut încăpea aproape toți cei șapte sute de oameni cîți număra echipajul. Dar nu mai exista nici un fel de disciplină la bord. În locul comandantului, groaza de moarte guverna acum acțiunile oamenilor. Ea șterse deosebirile dintre ofițeri și matrozi, reduse la zero gradele, decorațiile, rangul, originea nobilă. Nimeni nu mai ținea seama de vreun regulament. De aceea, numai o parte din matrozi s-au repezit să pregătească bărcile pentru a fi lăsate la apă, dar și aceștia se pripeau, nu făceau nimic ca lumea. Careva tăiase curenții de care atîrna o șalupă la gruie și aceasta căzu în apă și se scufundă. O a doua șalupă a fost coborîtă cu mai multă băgare de seamă, dar, asaltată de prea mulți oameni, a avut aceeași soartă.

Sedov își legase salteaua de plută în jurul trupului și stătea pe puntea de comandă, lîngă timonierul Mihailov, gata să sară în mare. Îl săgetau fiori de gheață cînd auzea larma de pe puntea inferioară. Oamenii țîșneau acolo de pe toate tambuchiurile și se repezeau care încotro, în căutarea mijloacelor de salvare. Puneau mîna pe hamace, pe rame, pe scînduri, pe capacele de lemn ale lăzilor, pe butoiașe. Cei întîrziați smulgeau aceste obiecte din mîinile celor-

lalți. Pe teugă, mai mulți matrozi înșfăcaseră un colac de salvare și trăgeau toți de el.

— Eu l-am luat întîi! striga unul.

— Minți, ticălosule, eu l-am luat! scrîșnea altul.

Se încăierară. Încleștați unii de alții, se prăbușiră pe punte rostogolindu-se spre tribord. Scene asemănătoare se petreceau pretutindeni la bordul navei.

Cuirasatul abia mai plutea. Se înclinase atît de mult, încît tunurile dintr-un bord se afundaseră în apă, iar cele din bordul opus se ridicaseră în aer. Nici vorbă nu mai putea fi de respingerea torpiloarelor.

Pe cît se părea, japonezii observaseră situația gravă în care se afla cuirasatul. Unul dintre torpiloare se apropie din babord, fără a se mai teme că va fi primit cu foc.

Matrozii îl zăriră și începură să strige:

— Vine spre noi!

— Trageți în el!

— Săriți peste bord!

Ofițerii și matrozii se aruncau care mai de care în valuri, ca împinși de o putere nevăzută.

Sedov, care se afla în babord, se apucă de copastie și-și încordă tot trupul. Trecură cîteva clipe. Deodată o flacără orbitoare sfîșie fulgerător bezna dimprejur. Talazurile se ridicară mai sus de catarge. Sute de tone de apă se prăvăliră peste puntea de comandă, peste umerii semnalizatorului. El se tîrî grăbit în patru labe pe bordajul din babord al cuirasatului care se răsturna, căutînd să ajungă cît mai repede pe chilă. Zări în fugă cum nava acoperise două bărci lăsate la apă, pline de oameni. Cuirasatul se scufundă gîlgîind. Viltoarea ce se stîrni îl trase pe Sedov în adînc. Salteaua de plută îl aruncă însă la suprafață.

Ajuns în mijlocul mulțimii de oameni care se zbăteau în apă, se grăbi să se îndepărteze înot. Brațele lungi ale bătălerului Kozneakov se întinseră spre el și Sedov abia izbuti să scape, apărîndu-se cu pumnii.

Alături, se auzea un glas amenințător:

— Nu te apropia! Nu te agăța de mine! Te omor!

Bîrne, scînduri, lăzi de lemn se ridicau la suprafața apei, de pe cuirasatul scufundat. Matrozii se agățau de ele. Dar aceste obiecte, zvîrlite de valuri încoace și încolo, schilodeau mulți oameni.

Torpiloarele inamice se îndepărtară fără să fi salvat măcar un singur om. Pe toți îi aștepta o noapte groaznică, crudă pînă la absurditate, nesfîrșită, în apă, aruncați încolo și încoace de valuri, înotînd fără țel și fără nădejde. Pluteau într-o beznă adîncă, neagră. Nici mintea, nici curajul, nici alte însușiri omenești nu-i mai puteau salva. Vlăguiți de suferință, tremurau de frig, se sufocau istoviți.

Cînd se lumină de ziuă, Sedov văzu împrejurul lui nu numai oameni vii, ci și cadavre. Un matroz, cu capul strivit de grinzi, plutea, ținut deasupra apei de centura de plută. Unii nu-și legaseră saltelele bine și căzuseră cu capul în jos. Ici, colo, deasupra valurilor se legănau picioare omenești. Înainte de război, superiorii nu se îngrijiseră să-și instruiască matrozii în privința utilizării mijloacelor de salvare.

Ziua nou înfiripată n-a adus cu ea prea multă bucurie. De jur împrejur se zărea doar cerul senin și marea nețărmurită, sclipitoare în razele piezișe ale soarelui. Împrejurul lui Sedov mai erau vreo treizeci de oameni vii. Aceștia căutau, pe cît puteau, să nu se răzlețească.

Printre ei se zărea locotenentul Puhov, ieșind din colacul de salvare ca dintr-o obadă groasă. Ceva mai încolo, cinci matrozi se țineau de o ladă pentru parîme, răsturnată.

Pe la orele opt, la orizont s-a ivit o navă. Era un torpilor japonez. Toți se bucurau, nădăjduind să fie salvați. Cînd s-a apropiat au început să strige și să facă semne cu mîinile. Torpilorul a trecut însă la două-trei cabluri de ei fără să oprească. Japonezii se îndepărtau, privind prin binocluri oamenii care piereau. Marinarii ruși au urmărit încă mult timp cu ochi de halucinați torpilorul ce dispărea în zare.

Un matroz, plutind pe apă cu ajutorul saltelei cu care se încinsese, își pierdu mințile. Se apropie înot de locotenentul Puhov și, înfigîndu-și pe la spate de-

getele în gîtul lui, voi să-l dea la fund. Sufocîndu-se, ofițerul îl imploră înspăimîntat:

— Lasă-mă! Ce ți-am făcut?

Matrozul scoase un răcnet ascuțit, sălbatic. Puhov abia mai putea să se apere. Lui Sedov i se făcu milă de locotenent, care se deosebea de alți ofițeri prin firea lui blajină. El se apropie și-l scăpă din mîinile matrozului. Acesta dispăru de pe suprafața apei — un val îl răsturnase cu capul în jos. Picioarele lui, unul în cizmă, celălalt desculț, cu degetele strîmbe, ieșiră deasupra și se bălăbăniră de cîteva ori, apoi rămaseră nemișcate.

Nici locotenentul Puhov nu mai rezistă mult după aceea: dădu din mîini, ciudat, parcă ar fi alungat pe cineva, îngăimă cîteva vorbe fără șir și-și lăsă ne putincios capul în piept.

Sedov se apropie înot de lada pentru parîme, de care se țineau cei cinci matrozi, apucîndu-se și el de marginea ei. Tovarășii lui de nenorocire, vlăguiți, vineți, cu ochii ieșiți din orbite, cereau cu glasuri răgușite ajutor, deși împrejur nu era nimeni care i-ar fi putut ajuta. Unii dintre ei înjurau, alții spuneau rugăciuni.

Soarele se ridica încet pe cer. Unul după altul, matrozii luau mîinile de pe ladă și se înecau. Acei care aveau saltele sau centuri de salvare mureau de frig, dar pluteau mai departe, muți, schimonosiți. Brațele unui mort se încleștaseră în gîtul altuia cu atîta putere, încît nu puteau fi despărțiți de valuri.

Pe la orele patru, Sedov rămăsese singur printre morți, simțind că i se apropie sfîrșitul. Cele două nopți de nesomn, trăite într-o luptă încordată, neîntreruptă cu moartea, îi vlăguiseră cu desăvîrșire trupul robust. Țeapăn de frig, nici nu mai simțea suferințele. Capul, tulbure, greu, de plumb parcă, i se lăsa în piept, pleoapele i se lipeau. Se străduia din răsputeri să nu adoarmă și, fără a pierde nădejdea unui ajutor de undeva, privea întinderea sclipitoare, pustie, a mării. Pescărușii zburau pe deasupra capului său, scoțînd țipete care păreau ba niște tînguieli ascuțite, ba hohote de rîs hîrîitoare. Unul dintre ei, orbitor

de alb, se așeză pe genunchiul unui mort ce ieșea la suprafața apei și-și fixă privirea ochilor mirați, negri, cu cerculețe roșii împrejur, asupra lui Sedov, așteptîndu-i parcă pieirea. Uneori i se părea ba că soarele se clatină și că cerul se prăbușește, iar el zboară în sus vertiginos, ba că un monstru îl înșfacă de picioare și-l trage la fund. Se zbătea — mai bine zis, făcea mișcări slabe, spasmodice, dîndu-și seama că viața îl părăsește. Și, în ultima clipă, cînd trupul îi era cu desăvîrșire sleit de puteri, iar conștiința abia mai licărea, privirea lui se opri întîmplător în zare, asupra unui punct cenușiu, care scotea fum. Apropiindu-se, acesta creștea repede, umflindu-se parcă. Inima lui Sedov bătu îndată într-un alt ritm. Aerul îi învăpăia plămînii, adiind o fierbințeală insuportabilă. Capul începu să-i vuiască de parcă s-ar fi învîrtit sute de turbine. Un snop de stele multicolore explodă înaintea ochilor săi. Un soare uriaș, de smaragd, dănțuia turbat în șuvoiul de stele căzătoare. Și, deodată, priveliștea se schimbă ca un decor de teatru : zărea o luncă nesfîrșită scoțînd fum gros. Cuirasatul *Navarin* plutea pe întinderea verde a cîmpiei, printre ierburile ce se legănau în vînt. Ce, cuirasatul nu s-a scufundat ? Da de ce o avea numai trei coșuri ? Sedov se silea să-și explice aceste lucruri și nu putea. Se înspăimîntă : cuirasatul venea drept asupra lui, era tot mai aproape. El ridică brațele, parcă s-ar fi ferit de o vedenie înfricoșătoare și îngăimă :

— Ajutor... Ajutor...

Îl apucară niște mîini, îl dezbrăcară și-l întoarseră pe toate părțile. El căuta cu privirile tovarăși de-ai lui nedîndu-și seama că se afla pe puntea unui torpilor japonez. *

7. ONOAREA O DATĂ PIERDUTĂ NU MAI POATE FI RĂSCUMPĂRATĂ

Comanda flotilei de crucișătoare din componența escadrei a II-a o deținea contraamiralul Oskar Adolfovici Enquist. Nimeni nu știa ce motive determina-

seră Ministerul Marinei să-l numească într-o asemenea funcție de răspundere. Probabil că alegerea se oprise asupra lui numai fiindcă avea o înfățișare prezentabilă : era robust, spătos, cu barba căruntă, despărțită în două. Cît timp escadra a parcurs drumul spre Extremul Orient, bătrînul își făcea deseori apariția pe punte, cu o chivără rotundă, albă pe cap, cu pantaloni albi, și veston în aceeași culoare părînd o bluză largă femeiască. Fără nasturii auriți și fără epoleții de fir cu vulturi negri, nimeni n-ar fi recunoscut în el un amiral al flotei ruse. Prin mersul, prin manierele și felul său de a vorbi, Enquist părea un moșier blajin, de care nu se tem prea tare slugile și șerbii lui, avînd o fire domoală, fără a sclipi prin deșteptăciune și fără a-și complica viața cu nimic. La un asemenea boier, șerbii o duceau mai bine decît la moșierii vecini.

În escadra a II-a îl porecliseră „Fermierul".

Între 1895—1899 fusese comandant al crucișătorului de rangul I *Ducele de Edinburg*. Pe această navă-școală cu vele se pregăteau cadrele de subofițeri. Astfel, Enquist avea formația unui tipic marinar de veliere. Pînă atunci, nu numai că nu deținuse niciodată comanda unui grup de nave de luptă, dar nici nu navigase pe cuirasate moderne sau pe crucișătoare dotate cu utilaj tehnic perfecționat. Înainte de izbucnirea războiului ruso-japonez fusese comandantul garnizoanei Nikolaev unde, prin firea lui blajină, își cîștigase simpatiile localnicilor. Superiorii lui l-au înlocuit din funcția aceea, încredințîndu-i comanda unei flotile de luptă, cu care trebuia să obțină dominația în Marea Japoniei și să hotărască soarta întregului război. Șovăielnic, plin de îndoieli în toate privințele, lipsit de voință, ori de cîte ori dădea un ordin, adăuga numaidecît o întrebare stereotipă :

— O să iasă bine, ce ziceți ?

În asemenea cazuri, aparențele erau întotdeauna salvate de primul aghiotant, locotenentul von Dehn, care îi răspundea :

— Excelență, trebuie să iasă perfect.

Primul aghiotant, un aristocrat inteligent şi sigur de sine, se bucura de o mare influenţă în flotă. Enquist se declara întotdeauna de acord cu toate propunerile lui. Pe tot drumul parcurs de escadra a II-a, atîta timp cît amiralul a navigat pe crucişătoarele *Almaz* şi *Nahimov*, comanda flotilei o deţinea în mod efectiv von Dehn.

Începînd din golful Van-Fong, cînd Enquist şi-a mutat pavilionul pe *Oleg*, comandantul acestui crucişător, căpitanul de rangul I Dobrotvorski, a căpătat o puternică influenţă asupra amiralului în ceea ce priveşte problemele ridicate de conducerea flotilei. Dobrotvorski era un bărbat cu o statură uriaşă, vînjos, cu faţa umflată ca un balon de cauciuc, năpădită de barba neagră cu fire cărunte. Autoritar şi încrezut, se considera atotştiutor în problemele războiului naval modern şi nu putea suferi obiecţiunile. Alături de el, von Dehn trecuse pe planul al doilea, iar Enquist i se supuse în întregime. Cu acest prilej, tinerii ofiţeri glumeau pe socoteala lor:

— Dobrotvorski îl face pe amiral să-şi schimbe părerea, aşa cum timonierul schimbă drumul navei.

În tinereţe, Dobrotvorski frecventase cercurile revoluţionare, dar, treptat, convingerile sale „roşii" de altădată se decoloraseră, aşa cum se decolorează cu timpul o pînză vopsită. De la un timp se preocupa numai de cariera lui. Ofiţerii îl socoteau încă liberal. Se pronunţa totdeauna împotriva tradiţiilor statornicite în marină, supunîndu-le unor critici necruţătoare. N-avea însă dreptate atunci cînd critica chiar crucişătorul *Oleg*, a cărui comandă îi fusese încredinţată, această navă distingîndu-se prin bunele ei calităţi nautice şi de luptă.

— Numai un cap sec a putut să conceapă un astfel de crucişător. Nu-i bun pentru luptă, ci doar pentru serviciul de recunoaştere şi pentru distrugerea traficului comercial inamic. Piesele de 6 ţoli sînt amplasate fie în turele, fie în redute blindate. Perfect! Bordajele nu sînt însă cîtuşi de puţin protejate prin cuirasă. Despre asemenea tip de crucişătoare se poate spune: are mănuşi, dar umblă în pielea goală.

Înfățișarea lui făcuse să fie poreclit de marinari „Elefantul".

Vorbind de Enquist, ofițerii flotilei rîdeau:

— „Fermierul" nostru și-a inaugurat plantația, făcîndu-și rost în primul rînd de un Elefant.

Amiralul nu-i convoca la conferințe pe comandanții crucișătoarelor. De altfel, ce ar fi putut discuta cu ei? Capul lui nu-l ajuta să imagineze ceva în materie de operații navale, iar cît privește capitolul „directive date de comandantul escadrei" nici nu se putea vorbi de așa ceva. De aceea, nu era văzut pe navele flotilei decît în cazuri excepționale. În asemenea condiții, Enquist nu avea nici o legătură organică cu flotila. Se bucura de popularitate doar ca o anecdotă care te face să rîzi.

Și astfel, dornol și șters, fără să stinghereaască pe cineva, așa cum nu stingherea pe nimeni nici icoana sfîntului Nicolae, patronul marinarilor, Enquist ajunsese cu flotila sa în strîmtoarea Țusimei.

Conform instrucțiunilor date de Rojestvenski cu mult înainte de bătălie, atunci cînd aveau să se întîlnească cu flota japoneză, crucișătoarele escadrei aveau de îndeplinit următoarele misiuni: *Izumrud* și *Jemciug* să protejeze cuirasatele contra atacului torpiloarelor; grupul de recunoaștere: *Svetlana* (sub pavilionul căpitanului de rangul I Șein), *Ural* și *Almaz* să escorteze navele de transport; *Oleg* (sub pavilionul contraamiralului Enquist), *Aurora, Dmitri Donskoi* și *Vladimir Monomah* să apere de asemenea navele de transport și, la nevoie, să acționeze independent, sprijinind forțele noastre principale. În ziua de 13 mai, Rojestvenski a dispus însă ca *Donskoi* și *Monomah* să rămînă să patruleze în preajma navelor de transport. Pentru eventualitatea unor acțiuni independente, la dispoziția lui Enquist rămăseseră numai două crucișătoare. Aceste crucișătoare, și toate celelalte nave, aveau instrucțiuni ca după angajarea luptei să se îndepărteze de cuirasate, în direcția opusă inamicului și în afara bătăii artileriei.

În ziua bătăliei, la 14 mai, cînd navele de recunoaștere inamice au început să se ivească la orizont,

Enquist se afla pe puntea de comandă. Privindu-le, amiralul spuse ajutorilor săi:

— Ar trebui să punem pe fugă aceste nave de recunoaștere sau, și mai bine, să le scufundăm. Dar o să iasă bine dacă nu avem ordinul comandantului escadrei?

Dobrotvorski se declară de acord cu el, adăugînd:

— Da, probabil că domnia-sa nu va aproba o asemenea acțiune. Cine știe ce planuri are! Nu știm absolut nimic. De aceea, făcînd o manevră de capul nostru, am putea să-i prejudiciem planurile.

Cînd grosul forțelor inamicului s-a ivit la babord, crucișătoarele și navele noastre de transport, la semnalul lui Rojestvenski, au mărit viteza și au trecut în tribordul cuirasatelor. *Oleg* și *Aurora* au ocupat poziție în prova convoiului navelor de transport; în coada formației naviga grupul de recunoaștere, la babord *Donskoi* și la tribord *Monomah*. Bătălia dintre forțele principale fusese angajată.

Crucișătorul ușor japonez *Idzumi* se apropia dinspre est. Cînd a ajuns la vreo patruzeci de cabluri a deschis focul asupra navelor de transport. Presat de tirul rusesc, s-a îndepărtat însă curînd. După o jumătate de oră, s-a observat de pe *Oleg* că grupurile 3 și 4 de luptă ale inamicului se apropiau dinspre sud de vapoare, ajungîndu-le din urmă. În componența acestor grupuri intrau crucișătoarele cu puntea cuirasată: *Kassaghi* (sub pavilionul viceamiralului Deva), *Citose, Otawa* și *Nyitaka*; apoi *Naniwa* (sub pavilionul viceamiralului Uriu), *Takaciho, Akasi* și *Țușima*. Ele au deschis focul asupra navelor de transport și crucișătoarelor rusești din coadă.

— Trebuie să-i salvăm pe-ai noștri, a opinat contraamiralul Enquist.

Dobrotvorski dăduse deja cu de la sine putere ordinele corespunzătoare. *Oleg* a executat o întoarcere și a pornit spre japonezi, urmat de *Aurora, Donskoi* și *Monomah*.

— Ce zici, o să iasă bine? a întrebat Enquist, ca de obicei.

— Asta se va vedea la urmă, i-a răspuns Dobrotvorski iritat.

Bătălia cu inamicul a fost angajată din marșul de apropiere, pe drumuri contrare, de la o distanță ce nu trecea de treizeci de cabluri. La o asemenea depărtare, navele ușoare japoneze nu trăgeau cu atîta precizie ca forțele lor principale. Totuși, crucișătoarele și navele de transport rusești începuseră să dea semne de nervozitate și să strice formația. Peste puțin, inamicul a executat o întoarcere și a continuat bătălia, pe drumuri paralele. La locul bătăliei sosise grupul 5 de luptă japonez alcătuit din: *Itukușima* (sub pavilionul viceamiralului Kataoko), *Cin-Ien, Matușima* și *Hasidate,* iar ceva mai tîrziu, și grupul 6, compus din *Suma* (sub pavilionul contraamiralului Togo-junior), *Cioda, Akitușima* și *Idzumi*. Forțele inamice se dublaseră. Din clipa aceea, pentru ruși a început dezastrul. Navele de transport, înghesuite, se repezeau în toate părțile. Crucișătoarele schimbau mereu de drum, ca să evite abordajul. Manevra navelor rusești era atît de întortocheată, încît, dacă ar fi reprezentată printr-un grafic pe hîrtie, ar rezulta o serie de noduri și de bucle uimitoare.

În timp ce printre navele de transport și crucișătoare domnea confuzia, linia de șir a cuirasatelor se îndepărtase mult înainte. Nava-amiral *Suvorov* se răzlețise de formație. Observînd acest lucru, Enquist, milos din fire, a ordonat ca *Oleg* și *Aurora* să se ducă în ajutorul ei. Aceasta a fost cea dintîi acțiune hotărîtă a amiralului. În timp ce se apropiau de *Suvorov,* cei de pe crucișătoare au observat că și cuirasatele rusești se îndreptau spre el. Atunci *Oleg* și *Aurora* s-au întors înapoi la navele de transport. *Izumrud* și *Jemciug,* care pînă atunci escortaseră cuirasatele, s-au luat după aceste două crucișătoare.

Cele patru grupuri de luptă inamice, avînd o superioritate netă, trăgeau intens asupra navelor de transport și crucișătoarelor rusești. *Oleg* și *Aurora* s-au ales cu mai multe spărturi la linia de plutire și cu unele compartimente inundate. În special situația crucișătorului *Oleg* era deosebit de critică. Un obuz ina-

mic îl lovise în tribord și retezase cablurile elevatorului de muniții. Acesta se prăbușise zgomotos, provocînd un incendiu în magazia de muniții. Țipînd, împrospătătorii cu muniții s-au repezit la tambuchiul magaziei. Sus pe punte, toți aveau preocupările lor; nimeni nu bănuia că soarta crucișătorului atîrna de un fir de păr. Putea sări în aer dintr-o clipă în alta. L-au salvat, în mod întîmplător, doi oameni. Alături de magazia incendiată se afla postul central de comandă. Boțmanul timonier șef Magdalinski a zărit de acolo, prin găurile unor nituri smulse din perete, licăririle roșii ale flăcărilor. Încremenise de groază, dîndu-și seama că pe toți îi păștea moartea.

O clipă după aceea, s-a repezit valvîrtej pe puntea cazărmilor. Mîinile lui, ținînd strîns furtunul, tremurau de parcă ar fi fost zguduite de un curent electric de înaltă tensiune. Îndreptate asupra focului, șuvoaiele sclipitoare ale apei șuierau. Un galvanor sosi în goană de la postul central în ajutorul lui Magdalinski. Fără să-l observe, Magdalinski, încordat ca varga, secera cu apă palele de foc. Flăcările se potoleau. Din tambuchiul calei se ridicau rotocoale de abur. Explozia munițiilor a fost evitată și *Oleg* și-a continuat tirul. Întors la postul central, Magdalinski îi spuse galvanorului:

— Așadar, mai trăim.

Mai multe obuze răzlețe căzuseră pe *Jemciug* încă pe cînd acesta se afla alături de forțele principale. *Svetlana* se afundase cu prova în valuri, dar trăgea mereu. Crucișătoarele rusești acționau la întîmplare, fără un plan precis, îmbulzindu-se ca o turmă, de parcă n-ar fi fost nave de război.

Domnea o zăpăceală generală. *Ural* a lovit cu prova în pupa lui *Jemciug*, i-a turtit palele elicei din tribord și i-a dat peste cap tubul lans-torpile încărcat. Torpila a căzut în apă, dar din fericire n-a făcut explozie. Curînd după aceea, *Ural* a fost avariat atît de grav de obuze, încît a ridicat semnalul de naufragiu: „Am o spărtură. N-o pot astupa cu mijloace proprii." Remorcherele *Rusia* și *Svir*, împreună cu nava de transport *Anadîr*, au început să salveze oa-

menii de pe crucișător. În timpul acesta japonezii le țineau sub foc. În învălmășeală, sub ploaia de obuze, *Anadîr* a lovit remorcherul *Rusia,* străpungîndu-i bordajul și acesta s-a dus repede la fund. Echipajul lui a fost îmbarcat pe *Svir*. Nava-atelier *Kamciatka,* avînd transmisia cîrmei deteriorată, și-a pierdut capacitatea de manevră. * Crucișătorul *Ural,* părăsit prematur de echipaj, s-a legănat pe valuri timp de două ore și mai bine, fără a se scufunda. Dacă japonezii ar fi știut acest lucru, l-ar fi putut lua la remorcă și l-ar fi dus la baza lor cea mai apropiată. Dar ei nu bănuiau că nu rămăsese pe el nici un om. Pînă la urmă a fost scufundat de grupul forțelor principale ale inamicului care, întîmplător, treceau pe acolo.

În asemenea condiții, crucișătoarele și navele de transport rusești ar fi fost sortite pieirii dacă nu s-ar fi apropiat, tot din întîmplare, cuirasatele noastre. Forțele principale ale inamicului pierduseră din vedere cuirasatele rusești, așa că acestea, îndreptîndu-se spre sud, au trecut printre crucișătoarele rusești și cele japoneze. Între timp, inamicul avusese și el mult de suferit. Escortat de *Citose, Kassaghi* s-a retras din zona operațiilor. *Matușima* a fost scos din luptă și nu s-a mai putut alătura grupului său înainte de a se înnopta. *Tokaciho* și *Naniwa* se aleseseră cu avarii.

Pe la orele șase, crucișătoarele japoneze au rupt contactul dispărînd în direcția sud-vest.

Cuirasatele rusești au întors din nou spre nord, întîlnind și de astă dată forțele principale inamice. A urmat o ultimă oră de duel de artilerie. Crucișătoarele noastre navigau în pupa și la babordul cuirasatelor, la distanță de vreo treizeci de cabluri. Inamicul fiind departe, ele au avut timp să se regrupeze și, la semnalul lui Enquist, au luat formația în linie de șir, iar navele de transport s-au înșirat stupid în ambele flancuri ale formației. Torpiloarele se concentraseră în babord, la o distanță oarecare. Unul dintre ele, *Bezuprecinîi,* s-a îndreptat cu cea mai mare viteză spre cuirasatele din coada formației, avînd ridicat la catarg semnalul: „Amiralul Rojestvenski a trecut

comanda amiralului Nebogatov. Îndreptați-vă spre Vladivostok." Acest semnal a fost repetat de *Oleg* și de alte crucișătoare.

Spre seară, în timp ce forțele principale inamice se îndepărtau spre țărmurile lor, la orizont au apărut grupuri de torpiloare japoneze. Cuirasatele noastre, stricînd formația, au făcut o întoarcere bruscă la babord, pentru a se îndepărta de ele, și au luat drum sud. Crucișătoarele, torpiloarele și navele de transport au executat și ele o întoarcere de șaisprezece carturi, ajungînd în prova formației cuirasatelor. Se întuneca repede. Începuseră atacurile torpiloarelor. Acum aveau nevoie îndeosebi forțele noastre principale de ajutorul crucișătoarelor. Dacă în timpul zilei acestea nu fuseseră de vreun folos nici navelor de transport, nici cuirasatelor, măcar în acele clipe ar fi trebuit să arate ce pot. Încă pe cînd navigam spre Extremul Orient, eram convinși cu toții, începînd de la comandantul escadrei și pînă la cel din urmă matroz, că nu atît duelurile de artilerie, cît atacurile cu torpile erau periculoase pentru noi. Acest lucru se vădea și de astă dată. Din ordinul comandantului Dobrotvorski, *Oleg,* care se afla în capul coloanei, mărise viteza la maximum. Numai *Aurora* și *Jemciug* puteau să se țină după nava-amiral. Crucișătoarele *Dmitri Donskoi, Vladimir Monomah* și *Svetlana* — care avea avarii, prova sa fiind vizibil afundată în apă — au început să rămînă repede în urmă. *Izumrud* s-a întors la cuirasatele lui. *Almaz* s-a îndepărtat în goană spre țărmul japonez, socotind că, aproape de el, era mai puțin primejdios să-și urmeze drumul spre Vladivostok. Torpiloarele și navele de transport se împrăștiaseră în toate părțile. Îndată ce s-a înnoptat, escadra nu mai exista, fărîmițîndu-se în grupuri de nave și în unități izolate.

Oleg gonea cu o viteză de aproape optsprezece noduri, lăsînd în urmă vuietul canonadei. Era greu să se deslușească în întuneric cine trăgea și asupra cui. Cînd și cînd, din beznă se iveau torpiloare inamice și lansau torpile. Crucișătorul se ferea de ele,

manevrînd cu ajutorul cîrmei, ba la tribord, ba la babord.

Enquist se neliniștea:

— Am mărit viteza atît de mult, încît ne putem răzleți de cuirasate. Dar o să iasă bine?

Dobrotvorski îl asigură cu un aer convins:

— Altfel ne vor scufunda japonezii, excelență. Nu trebuie să stăm cu bordurile în calea torpilelor, ci cu pupa, ca să le abatem din drum cu siajul și cu vîrtejurile stîrnite de elice. Așa prevede tactica navală.

Amiralul se declară de acord cu el și o vreme tăcu. Cînd în întuneric nu se mai auziră bubuiturile tunurilor, începu din nou:

— Ar trebui să întoarcem. Dumneata ce părere ai?

Dobrotvorski obiectă:

— S-ar putea să ne întîlnim cu cuirasatele noastre. Doar ele vin după noi, căci navigă în același drum. În întuneric, ne-ar lua drept o navă inamică. Cîteva obuze ar fi de ajuns ca să ne distrugă crucișătorul de carton.

Amiralul nu era totuși de acord cu argumentele comandantului navei și stăruia din ce în ce mai mult în părerea sa. Ordinul de operațiuni, care glăsuia că toate navele trebuiau să răzbească spre Vladivostok, nu-i ieșea din cap. Pînă la urmă, comandantul navei s-a văzut nevoit să se supună. În cursul serii, grupul de crucișătoare a încercat de două ori să se îndrepte spre nord, dar de fiecare dată a dat de torpiloare inamice. Pe la orele nouă, înaintea sa licăriră zeci de luminițe împrăștiate ici și colo. Erau, probabil, vase de pescuit.

— Ne urmărește toată escadra japoneză, spuse cineva cu îngrijorare, pe punte.

După aceea hotărîră ferm să întoarcă spre sud. Amiralul era însă nemulțumit de o asemenea hotărîre și se tot frămînta. Dobrotvorski căuta să-l liniștească:

— La urma urmei, ce să căutăm la Vladivostok? Pe cînd ne aflam încă la Kamrang, am auzit că japonezii l-au blocat de pe uscat. Și apoi, ordinul lui Rojestvenski spune clar că trebuie să răzbim spre nord numai cu forțe unite. N-avem dreptul să călcăm

acest ordin. Pe deasupra, ați văzut și excelența-voastră că escadra a pornit spre sud. De vreme ce au fost pierdute atîtea cuirasate, nu mai are nici un rost să ne ducem la Vladivostok. Probabil că escadra se retrage spre Șanhai, unde au rămas șase nave de transport ale noastre. Navele care vor încerca să răzbească izolat spre nord vor fi distruse. În privința aceasta nu încape nici o îndoială. Și, dacă asta-i situația, mai bine să ne internăm într-un port neutru decît să pierdem și ce a mai rămas din flota noastră.

Enquist oftă și nu mai spuse nimic.

Spre dimineață, *Oleg* și-a redus viteza la cincisprezece noduri. Atacurile torpiloarelor încetaseră. În interiorul crucișătorului se lucra la astuparea spărturilor și la evacuarea apei din compartimente.

La 15 mai, în zori, s-a constatat că numai *Aurora* și *Jemciug* îl urmau. La orizont nu se mai zărea nici un fumuleț. Pentru a se economisi cărbunii, viteza a fost redusă la zece noduri.

S-a procedat la stabilirea numărului de oameni scoși din acțiune: pe cele trei crucișătoare se aflau treizeci și doi morți și o sută treizeci și doi răniți.

La amiază, amiralul își mută pavilionul pe *Aurora*, trecînd la bordul acelei nave împreună cu statul său major, care se compunea din de Livron, ofițerul cu navigația, von Dehn, primul aghiotant, Zarin, aghiotantul secund, mai mulți semnalizatori și ordonanțe. Enquist hotărîse să preia comanda crucișătorului, deoarece comandantul *Aurorei*, căpitanul de rangul I Egariev, fusese ucis, iar comandantul secund Nebolsin, care îl înlocuise, era grav rănit. La orele trei s-a luat drum 48 grade sud-vest, cu viteza de opt noduri, în direcția Șanhai.

Amiralul n-a mai întrebat ca de obicei: „Dar o să iasă bine?" Dimpotrivă, căuta să se liniștească atît pe el, cît și pe subalternii lui:

— E posibil ca mîine escadra să ne ajungă din urmă. Noi abia mergem. Și ea, probabil, navigă cu o viteză de cel puțin douăsprezece noduri.

În zorii zilei de 16 mai s-a raportat amiralului că în pupa, la orizont, se ivise o navă de dimensiuni

reduse. Peste puțin, s-a lămurit că era nava de transport *Svir,* care se îndrepta de asemenea spre Șanhai. Grupul de crucișătoare a stopat mașinile. *Svir* a ajuns aproape de *Aurora* cam pe la nouă dimineața. Enquist, care se afla pe punte, a dus megafonul la gură și a strigat celor de pe *Svir :*

— Căpitane, unde este escadra noastră și ce-i cu ea ?

Locotenentul Șirinski-Șihmatov, salvat de pe nava *Ural* care se scufundase, i-a răspuns tare, răspicat :

— Excelența-voastră trebuie să știți mai bine unde se află escadra noastră !

Enquist, rușinat, lăsă megafonul jos, înroșindu-se. Își dădea seama că ofițerii îl priveau ca pe un dezertor fugit de pe cîmpul de luptă. Stînjenit, fără să se uite la nimeni, dispuse cu glas stins :

— *Svir* să se ducă la Șanhai și să ne trimită de acolo un vas cu cărbuni. Noi ne vom îndrepta cu grupul spre Manilla. Autoritățile americane vor avea o atitudine mai binevoitoare față de noi decît cele chineze : ne vom repara avariile, fără să dezarmăm.

Amiralul coborî de pe puntea de comandă și se încuie în cabina lui.

Grupul de crucișătoare porni cu viteză economică în direcția insulelor Filipine.

A treia zi, pe înserat, navele ajunseseră lîngă insula Luzon, cea mai mare din arhipelagul Filipinelor, unde au întîlnit un vapor german. Acesta le-a comunicat prin semnale că văzuse crucișătorul auxiliar rusesc *Dnepr* la 19 grade latitudine nordică și 120 grade longitudine estică. Crucișătorul *Aurora* a mulțumit vaporului pentru informațiile transmise, văzîndu-și apoi de drum.

La 20 mai, grupul s-a oprit în portul Sual, dar n-a găsit acolo nici cărbuni, nici provizii, nici șantiere navale. Portul fusese lăsat în părăsire de americani. Au pornit mai departe. A doua zi, la o sută mile de Manilla, s-au ivit la orizont cinci fumuri. Curînd au apărut și navele care se apropiau în linie de șir. Erau nave de război. Să fi aflat oare japonezii încotro se îndreptase grupul de crucișătoare rusești și să fi luat

hotărîrea de a nimici acele jalnice rămășițe ale escadrei a II-a ?

Vestea apropierii inamicului s-a răspîndit într-o clipă pretutindeni pe *Aurora*. Ce puteau face trei nave greu încercate împotriva a cinci ? Nici cu fuga n-aveau cum să scape, deoarece cărbunii din buncărele crucișătoarelor erau pe sfîrșite. Matrozii și ofițerii erau livizi, de parcă ar fi fost scuturați îndelung de malarie tropicală.

Din clipa în care crucișătorul *Aurora* întîlnise nava *Svir*, amiralul Enquist nu mai ieșise din cabină. Nu știa că patru nave rusești : *Vladimir Monomah, Amiral Nahimov, Sisoi Veliki* și *Navarin* fuseseră scufundate de torpiloarele japoneze. Și-o fi închipuit însă, fără îndoială, că o parte din nave pieriseră. Și el își părăsise escadra în momentul cel mai critic, o luase la sănătoasa, ca să-și scape pielea. Își trădase patria care-i dăduse grade și decorații. Pînă la Țușima norocul îi surîdea : avusese parte de colaboratori vrednici, mulțumită cărora făcuse carieră, trecînd în ochii superiorilor drept cel mai bun amiral. Dar iată că soarta i-l scosese înainte pe Dobrotvorski. El era vinovat de toate. Enquist se zbuciuma singur, fără a ieși din cabină, fără a sta de vorbă cu cineva.

Cînd i se raportă că se apropia o escadră japoneză, parcă se bucură. Se urcă la comandă cu pași sprinteni, ușori. Pe fața lui slăbită, cu barba căruntă, apăru o expresie de hotărîre, necunoscută celor de sub ordinele lui. Luă binoclul și privi în zare. Dezastrul iminent nu-l tulbura. Cu o mișcare marțială, se întoarse spre colaboratorii lui și ordonă autoritar, așa cum nu fusese auzit niciodată :

— Tot echipajul pe punte !

Semiteuga *Aurorei* se umplu repede de oameni. Fără a coborî de la comandă, amiralul rosti o cuvîntare. Vorbi cu o însuflețire la care nimeni nu se aștepta. Barba lui căruntă tresărea la fiecare cuvînt rostit. Matrozii și ofițerii ascultau atenți vorbele comandantului lor, privind cu tristețe împrejur : nu pentru ei strălucea cerul dimineții și se întindea pînă-n zare marea tropicală, nu pentru ei se pierdea învăluită în

depărtările albastre insula Luzon care amintea de pămînt tare sub picioare și de liniște. Dîndu-și seama că-i paște pieirea, le secase sîngele din obraz, li se împăienjeniseră ochii. Enquist însă, cu toată situația deznădăjduită, continua să-i îmbărbăteze :

— Inamicul, cutezător, ne urmărește pînă și în apele neutre ale posesiunilor americane. Ei și ? Dacă nu putem evita lupta, atunci o vom primi, ca niște bravi ostași. Vom muri cu cinste pentru patrie, dar și japonezii vor plăti scump pieirea noastră. Vom lupta fără cruțare, pînă la ultimul obuz. Mai mult decît atîta. Vom lupta la abordaj cu navele inamicului ! Da, la abordaj !

Ultimele cuvinte le strigă pline de tot zbuciumul sufletului său și, cine știe de ce, descrise în aer un semicerc larg cu brațele.

Ajutorul ofițerului cu navigația, micimanul Eymont glumi în șoaptă :

— Slavă ție, reprezentant al flotei de veliere !

Enquist ridică marțial capul și ordonă :

— Să se sune alarma de luptă.

Oamenii se duseră la posturile lor în sunetele goarnei și în răpăitul tobei. Se așternu o liniște încordată. Sus, la comandă, ofițerii spuneau amiralului cu jumătate de glas :

— Par niște crucișătoare cuirasate, excelență.

— Probabil că însuși Kamimura vine împotriva noastră.

— Dar de ce n-o deschide focul ?

Deodată, semnalizatorul care se afla la postul de observație, sus, în gabia din prova, strigă cu glas subțirel, pițigăiat, ca de cocoș tînăr :

— Nu sînt japonezi !

O clipă după aceea, primul aghiotant von Dehn stabili cu precizie că escadra care se apropia era americană, sub pavilionul unui viceamiral. Cei de pe punte vorbeau acum mai tare. Un val de bucurie neobișnuită se revărsă peste toată nava, pînă în compartimentele cele mai de jos. Se sună încetarea alarmei de luptă. În locul ciocnirii așteptate, ambele formații se salutară cu lovituri de tun.

Escadra prietenă a executat o întoarcere de șaisprezece carturi, continuînd drumul împreună cu grupul de crucișătoare rusești. Naviga la traversul lor, dar la o distanță apreciabilă. După cum s-a aflat mai tîrziu, americanii, informați prin t.f.f. că rămășițele escadrei rusești se apropiau de Filipine, trimiseseră anume două cuirasate și trei crucișătoare pentru a le lua sub protecția lor, în eventualitatea că japonezii și-ar fi făcut apariția în apele neutre.

Numai Enquist nu împărtășea bucuria generală. Devenise deodată aproape inert, se încruntase, transformîndu-se din nou din amiral în fermier. E ușor de ghicit că el nu avusese curaj să se sinucidă, dar era totuși gata în mod cinstit să-și expună pieptul obuzelor japoneze, sperînd să-și redobîndească astfel onoarea pierdută. Speranțele sale fuseseră însă înșelate. Peste puțin, coborî în cabină ca să se chinuie în singurătate cu remușcările.

Spre seară, grupul de crucișătoare rusești, însoțit de escadra americană, a intrat în golful Manilla, unde a ancorat. *

8. O NAVĂ NECORESPUNZĂTOARE MENIRII SALE

Printre navele escadrei a II-a, una, mai cu seamă, se distingea prin liniile sale elegante, prin amenajarea fastuoasă a compartimentelor interioare și prin curățenie. Era crucișătorul de rangul I *Svetlana*. Această navă, construită într-un șantier francez, fusese destinată drept iaht al marelui duce general-amiral Alexei Alexandrovici. Constructorii nu prea puseseră accent pe capacitatea ei combativă. Ba mai mult, nici nu le trecuse prin cap că va fi nevoită să ia parte vreodată la o bătălie. În consecință, grija lor de căpetenie fusese confortul pentru înaltul personaj căruia îi era destinată și pentru anturajul său. După șase ani de navigație, la izbucnirea războiului, se procedase la completarea artileriei de la bordul ei. Inițial avea șase tunuri de 6 țoli. La acestea se mai adău-

gaseră patru tunuri de 75 milimetri și patru de 47 milimetri, amenajîndu-se pentru ele magaziile respective de muniții.

Cu toată această dotare, crucișătorul *Svetlana* nu se transformase într-o adevărată navă de luptă. Inclusă în efectivul escadrei a II-a, continuase să-și păstreze caracteristicile de iaht, iar la bordul ei fuseseră păstrate toate tradițiile unei nave de croazieră. Cîteva mii de mile o despărțeau de coastele patriei, și totuși suprastructura de pe puntea superioară, labirintul interior, cabinele de lux ale acestei nave splendide, cu trei coșuri, străluceau de o curățenie ireproșabilă. Matrozii trudeau din răsputeri pentru a o menține în această stare. Ori de cîte ori se ambarcau cărbuni, pulberea care învăluia nava ca un nor se depunea într-un strat negru pe ornamentația compartimentelor. Cînd era vorba de acel lustru aparent, nimic pe lume nu putea să împiedice exigența comandanților — nici starea de război, nici furtunile violente de pe ocean, nici dificultățile drumului și nici căldura dogoritoare a tropicelor. În fiecare zi, matrozii de pe *Svetlana* furbisau piesele de aramă, spălau pereții suprastructurilor cu săpunadă și cu sodă, bricuiau punțile cu nisip, rașchetau și piturau din nou diferite obiecte, de parcă s-ar fi făcut pregătiri în vederea unei inspecții imperiale. Se acorda o grijă deosebită curățeniei la cabinele marelui duce și la saloane, care se distingeau prin somptuozitatea decorațiilor.

Matrozii bombăneau:

— Ne ducem la război și dereticăm ca niște slujnice odăile grangurilor.

— Dare-ar moartea în ăl de-a stat în odăițele astea!

La bordul navei bîntuia pretutindeni, ca o vijelie, botmanul Veșkov, un zdrahon cu părul negru, gălăgios, înalt de stat, semeț. Glasul său tunător se auzea ba la prova, ba la pupa, ba în compartimentele interioare. Avea un bagaj de înjurături inepuizabil și era darnic în pumni. Lovea în cap, ca să nu lase urme, și-și cumpănea loviturile numai cu jumătate din pu-

tere, căci altfel puțini matrozi ar fi rămas în picioare dinaintea lui.

Munca oamenilor era controlată și de un ofițer, căpitanul de rangul II Zurov, comandantul secund al navei. Fire rece, distantă, acesta supraveghea corvezile cu atîta grijă, de parcă s-ar fi aflat pe moșia lui. Cînd îi zăreau de departe barbișonul negru, epileții și cascheta dată pe ceafă, matrozii dădeau zor la treabă. Își cunoșteau bine comandantul secund, putînd să-și dea seama de îndată în ce dispoziție sufletească se afla. Cînd era nemulțumit de ceva, împungea din mers în aer cu degetul mare al mîinii drepte răschirat, de parcă ar fi împuns cu o sulă de cizmărie. Cîndva avusese perspectiva de a fi încadrat în echipajele de gardă, dar renunțase de bunăvoie la o carieră strălucită. Dorea să fie un marinar veritabil și nu un „lingău", cum erau socotiți cei apropiați de cercurile palatului. Totuși, pînă la urmă, el, fiul unui general-locotenent, nu scăpase de aceste cercuri, fiind numit aghiotant al marelui duce Alexei Alexandrovici. Această numire nu-l făcuse însă pe Zurov să uite marea. Punea datoria pe primul plan. Exigent față de el însuși, gata să-și dea viața la nevoie pentru flota sa, pretindea și celorlalți același lucru. Era convins că nu degeaba fusese investit cu autoritatea funcției pe care o deținea, că toate dispozițiile lui erau sacrosancte, de neclintit, și că matrozii vinovați de greșeli, fie ele cît de mici, nu puteau să rămînă nepedepsiți. Își nota pe manșetele scrobite, albe ca zăpada, numele matrozilor care săvîrșiseră abateri, apoi îi chema pe vinovați la el și le fixa pedepsele:

— Tu, rîșnița dracului, ai să stai două ore cu arma pe umăr. Iar tu, rîșnița dracului, ai să faci cinci zile de carceră.

În general, Zurov își formase vederi foarte statornice asupra tuturor lucrurilor și credea în ele ca în tabla înmulțirii. Își întreținea nava într-o curățenie exemplară. Nici un firicel de praf nu putea rămîne neobservat, și pentru un asemenea firicel întotdeauna avea cineva de pătimit.

O dată, în timp ce escadra staționa la Madagascar, amiralul Rojestvenski venise în inspecție pe *Svetlana*. Rămăsese uimit de eleganța și de curățenia iahtului, plecînd foarte plăcut impresionat. După aceea, toate navele escadrei s-au pomenit cu ordinul său de zi nr. 129 din 23 februarie 1905 :

„Ordon comandanților secunzi și ofițerilor cu artileria de pe navele escadrei să fie prezenți mîine, 24 februarie, orele opt și treizeci de minute, pe crucișătorul de rangul I *Svetlana*, pentru a studia sistemul de protecție contra schijelor și blindajul auxiliar al elevatoarelor.

Dispozitivele respective de pe crucișătorul *Svetlana* sînt nu numai judicioase, dar și elegante. Acest din urmă lucru este extrem de important : din două nave dotate cu mijloace de atac și de apărare identice, care fac același serviciu, cea elegantă este incomparabil mai puternică decît aceea care zace în murdărie, deoarece nava elegantă este cercetată cu de-amănuntul de personalul de la bordul ei, fiindu-i ca atare cunoscută la perfecție, pe cînd aceea neîngrijită în mod sigur e necunoscută majorității ofițerilor și matrozilor.

Invit pe comandantul crucișătorului de rangul I *Svetlana* să-i pună pe comandanții secunzi la curent și cu măsurile care pot asigura aspectul cuvenit al unei nave."

Conform acestui ordin, ofițerii au vizitat crucișătorul *Svetlana*, l-au cercetat, au băut în careu, apoi și-au văzut de navele lor. Nici după aceasta situația nu s-a schimbat însă cîtuși de puțin pe nici o navă. Comandantul secund al cuirasatului *Oriol*, căpitanul de rangul II Sidorov, împărtășindu-și impresiile ofițerilor subalterni, făcea glume maliționse :

— Nu e cine știe ce. Iaht a fost și iaht a rămas. Pe cuirasatul nostru protecția este organizată mai temeinic, dar e drept că nu atît de elegant. Sînt și prostituate elegante. Înseamnă oare că ele sînt mai bune ca femeile modest îmbrăcate, dar cinstite ?

În drum spre Extremul Orient *Svetlanei* i s-a alăturat încă un iaht — care fusese pus la dispoziția gu-

vernatorului general din Extremul Orient, amiralul Alexeev — crucișătorul de rangul II *Almaz,* precum și crucișătorul auxiliar *Ural,* toate cele trei nave alcătuind un grup de recunoaștere. Nici nu puteau să execute alte misiuni. *Almaz* avea drept armament douăsprezece tunuri de calibru mic. *Ural,* transformat dintr-un vapor mixt german în crucișător auxiliar, era aproape egal ca mărime cu un cuirasat, avînd un deplasament de 10500 tone. Colosul acesta de metal, înfricoșător de la distanță, nu poseda decît două tunuri de 6 țoli. Acest lucru reducea la zero valoarea combativă a unei nave atît de mari, neputînd servi decît drept un bun obiectiv pentru obuzele inamice. Orice torpilor din efectivul escadrei a II-a, cu un deplasament de treizeci de ori mai mic, era din punct de vedere al capacității combative mai valoros decît crucișătorul *Ural.* Acesta avea drept singur avantaj față de celelalte nave ale escadrei un puternic post de t.f.f., așa cum nu exista pe nici o navă japoneză. Rojestvenski nu folosea însă în mod corespunzător nici avantajul acesta, nedîndu-i aprobarea de a bruia emisiunile navelor de recunoaștere nipone.

Svetlana se afla în fruntea grupului de recunoaștere. La catargul ei flutura flamura căpitanului de rangul I Șein. Grupul acesta nu primise însă niciodată misiuni de recunoaștere, nu numai îndepărtate, dar de nici un fel. Naviga în preajma escadrei, la o distanță care nu depășea vizibilitatea semnalelor cu pavilioane de saulă. Asemenea nave fuseseră incluse în escadra a II-a numai pentru a-i spori efectivul și numărul pavilioanelor comandanților de grupuri.

Și astfel, păstrîndu-și tradițiile de iaht, crucișătorul *Svetlana* ajunsese la Țușima — curățel, strălucind în splendoarea cabinelor și careurilor sale fastuoase. În ziua bătăliei, ar fi trebuit, pe cît se părea, să intre în acțiune grupul de recunoaștere condus de el. Crucișătorul *Svetlana* avea îndatorirea de a descoperi inamicul înaintea tuturor și a raporta la timp apariția lui. Așa făceau japonezii, și orice comandant de escadră cu scaun la cap ar fi dat grupului de recunoaștere o asemenea misiune. Or, în cazul de față, toate

mergeau pe dos. La orele opt dimineața, Rojestvenski a dispus ca crucișătoarele *Svetlana, Almaz* și *Ural*, care navigau la distanța de cîteva cabluri în prova escadrei, să treacă în pupa ei, protejată deja de alte crucișătoare. Absurditatea unei asemenea dispoziții era evidentă pentru toată lumea. Grupul de recunoaștere nu știa ce misiune va avea în timpul bătăliei. Abia la orele douăsprezece a primit de la comandant, prin semnale, ordinul de a escorta navele de transport. De astă dată, ordinul era total absurd. Nici unul dintre cei de pe crucișătorul *Svetlana* nu se aștepta la o asemenea misiune, știind ce forță combativă neînsemnată avea grupul lor.

Poate că tocmai din cauza aceasta era atît de deprimat comandantul crucișătorului, căpitanul de rangul I Serghei Pavlovici Șein, în acele clipe cînd se apropia momentul hotărîtor pentru escadră. E drept că și pînă atunci, pe tot drumul parcurs, fața lui cu nasul lățăreț, cu barba rotundă, argintată de ani, rareori fusese luminată de un zîmbet. Înalt, trupeș, însă destul de molatic, parcă vlăguit de umezeala mării, era veșnic nemulțumit de cîte ceva, privind totul pieziș, ca și cînd i-ar fi fost lehamite de toată lumea. Vorbea cu subalternii subțirel, plîngăreț, tărăgănind cuvintele, ca un țîrcovnic care rostește rugăciuni la un mort. Chiar atunci cînd era supărat pe matrozi, nu striga, nu ridica tonul, ci, cu un aer mîhnit, îi blagoslovea cu felurite numiri neașteptate: geamanduri de corp mort, tăiței, babale de fontă, piftii...

Cu acest prilej comandantul parcă abia se stăpînea să nu izbucnească în plîns.

Matrozii îl porecliseră „Plîngărețul".

Acum, după ce primise ultimul ordin al lui Rojestvenski, își lăsase și mai jos capul încărunțit, lunguieț ca un pepene. Marinar cu experiență, el își dădea seama foarte bine de ceea ce dispunea pentru escortarea vapoarelor: două iahturi și o navă mixtă. Amiralul nu știe oare acest lucru? La ce bun să se joace astfel de-a marinarii, în fața unui inamic puternic? Pregătirile pentru o bătălie care se vestea destul de grea luau o înfățișare ciudată. Comandantul cutreiera

puntea de comandă adînc îngîndurat. Își înfipsese mîna dreaptă în barbă — parcă s-ar fi tras singur înainte și înapoi, așa cum ai duce un cal de frîu.

Și ofițerii erau derutați de noua misiune. Se strînseră grupuri-grupuri, discutînd ultimul ordin al amiralului. Unii protestau vehement împotriva lui. Micimanul conte Nyrod, un tinerel cu mustăcioara castanie, se pronunță cel dintîi, roșind de sfială :

— Domnilor, bineînțeles că vom executa misiunea ordonată. Dar, între noi fie vorba, ne aflăm într-o situație stranie. După cît se pare nu prea avem șanse să apărăm navele de transport, și nici pe noi înșine, adică navele noastre. De ce mijloace dispunem în acest scop ?

Locotenentul Tolstoi, un tînăr stîngaci, cu picioare mici ca de copil, cu ochii bulbucați, de rac, și cu maxilarul inferior proeminent, zîmbi ironic, dezvelindu-și dinții rari, aduși înainte ca la rozătoare, și aprobă :

— Da, Gheorghi Mihailovici, ai dreptate. N-avem cu ce să susținem o luptă. Nu putem decît să pierim cu cinste.

— Tolstoi al nostru a căzut într-un pesimism iremediabil, interveni locotenentul Solnțev, sclipindu-și lentilele *pince-nez*-ului. Prin urmare, stăm într-adevăr prost.

Ofițerul șef cu navigația, locotenentul Diakonov, plinuț, cam rotunjor în pîntec, cu obraji rumeni, jovial și cumpănit, îi îndemna pe ceilalți cu glas de tenor :

— Nu trebuie să ne lăsăm cuprinși de panică. Lucrul principal e să ne păstrăm calmul, orice s-ar întîmpla.

Ofițerul șef de cart, locotenentul Vîrubov, tăcea posomorît. Învesmîntat în zale, voinicul acesta înalt și spătos ar fi fost leit un viteaz rus din alte vremuri. Inteligent, dar flușturatic, privea aprig în jurul lui, făcînd impresia unui om capabil să dea gata ca nimic o vadră de votcă și să sugrume cu mîinile lui orice dușman. După ce-l ascultă pe Diakonov, replică :

— Vladimir Vladimirovici, nu poți să-ți păstrezi calmul, o dată ce știi că va trebui să mori din cauza

prostiei celor de la comandament. Nu pot cu nici un chip să înțeleg cum va apăra grupul nostru navele de transport. Singurul lucru care ne rămîne de făcut este să ocupăm poziție între navele noastre și cele japoneze, încasînd toate loviturile, fără să putem riposta cu nimic. De altfel, crucișătorul *Ural* este o navă destul de mare, așa că poate oferi o țintă minunată pentru tir. Unde a fost logica atunci cînd s-a luat o asemenea hotărîre? Ni s-a răpit atuul principal: viteza și mobilitatea. Vom rămîne legați de navele de transport ca niște boi priponiți înainte de a fi duși la tăiere.

— Domnilor ofițeri, încetați vă rog cu asemenea discuții, interveni sever comandantul secund Zurov, care auzise vorbele locotenentului Vîrubov. Ce, n-aveți alte subiecte de conversație?

— Scuzați, Alexei Alexandrovici, n-am prezentat oare corect misiunea grupului de recunoaștere? replică aprins locotenentul Vîrubov.

Zurov își dădu și mai mult cascheta pe ceafă, acoperindu-și cu ea chelia lătăreață, și i-o reteză scurt, enervat:

— Datoria noastră este nu să criticăm dispozițiile comandantului, ci să le executăm întocmai. După război, o să stăm noi de vorbă despre toate lipsurile noastre. Perorează pe uscat cît poftești, însă nu sub pavilionul „Sf. Andrei", și nu acum cînd ne așteaptă lupta.

Moralul matrozilor, în acele clipe premergătoare luptei, era asemănător cu acela al ofițerilor. Aceștia se exprimau însă cu mai multă băgare de seamă. Matrozi de diferite specialități se adunaseră sus, pe puntea bărcilor. Apropiindu-se de ei, comendorul Fomov spuse:

— Ați auzit? Ni s-a ordonat să păzim marfarele. Mă întreb ce o fi în capulăluia care a dat asemenea ordin?

— Ei, capul ăla a gîndit, a socotit, și noi o să înghițim apa sărată, răspunse mecanicul Șpekov.

Telegrafistul Smirnov, un flăcău iute spirt, își dădu cu părerea:

— Creanga-i bună doar ca să sperii muște cu ea. Pentru lupi însă trebuie să ai o armă mai acătării.

Cînd și-a făcut apariția grosul forțelor inamice, s-a sunat alarma de luptă și toți cei de la bordul crucișătorului *Svetlana* s-au repezit la posturile lor.

Crucișătorul a deschis focul asupra inamicului o dată cu toată escadra. La început, navele de transport rusești au fost atacate de un grup format numai din patru unități inamice, cărora li s-au alăturat curînd alte douăspreceze. Fără îndoială că crucișătoarele *Svetlana, Almaz* și *Ural* ar fi fost scoase repede din acțiune dacă n-ar fi sosit în ajutorul lor grupul amiralului Enquist. Un răstimp, situația a fost salvată de cele patru crucișătoare din compunerea acestui grup : *Oleg, Aurora, Dmitri Donskoi* și *Vladimir Monomah*. Totuși, inamicul avea o superioritate copleșitoare. În pofida acestui fapt, crucișătorul *Svetlana* a scăpat însă mult timp neatins. Abia la orele trei a fost lovit de un obuz, după care au urmat și altele.

Înainte de aceasta, comandantul ordonase, pentru orice eventualitate, să se facă pregătirile necesare pentru aruncarea crucișătorului în aer. Electricienii au adus în compartimentul tuburilor lans-torpile din prova o baterie electrică, fire și detonatoare pe care le-au introdus printr-un tambuchiu în magazia de explozive, unde se afla aproape o tonă de piroxilină. Operația aceasta era executată de șeful magaziilor de muniții, praporșcikul de marină Sverbeev, telegrafistul Smirnov, doi torpilori și patru mecanici. Deodată, înainte de a apuca să părăsească compartimentul, crucișătorul a luat bandă la tribord. Îndată a bubuit o salvă trasă de bateriile proprii. În aceeași clipă, în compartimentul torpilelor a fulgerat o lumină orbitoare, simultan cu o detunătură, și schijele unui obuz inamic care explodase au zăngănit, izbind pereții de metal. Un puhoi de apă a năvălit ca printr-un stăvilar dinspre tribord, printr-o spărtură care se căscase sub linia de plutire. Oamenii s-au repezit spre ieșire, abia ținîndu-se pe picioare sub năvala apei. Radiotelegrafistul Smirnov a apucat să strige prin tambuchiul magaziei de muniții celor ce se aflau jos :

— Salvați-vă ! Fugiți !

Și a luat-o la goană spre scara pe care torpilorii și porniseră să urce. În clipa aceea i-a trecut prin minte să închidă etanș tambuchiurile magaziilor de muniții. S-a repezit îndărăt. Atunci a auzit țipetele oamenilor rămași jos. Dacă închidea tambuchiurile magaziei aveau să piară cu toții. S-a văzut nevoit să renunțe la intenția sa. Deși era curajos și hotărît, totuși în încordarea acelor clipe scăpa din vedere că matrozii puteau să iasă din magazii prin puțurile elevatoarelor de muniții. În afară de el, mai rămăsese în compartimentul torpilelor praporșcikul Sverbeev. Acesta suferea de o boală de picioare și, doborît de șuvoi, se zbătea neputincios, neizbutind cu nici un chip să ajungă la scară. Apa se revărsa năvalnic, clocotea amenințător și, sărind peste praguri, inunda magaziile. Grupul electrogen, care se afla în apropiere, funcționa în apă, zvîrlind în jur stropi, hîrîind ciudat, ca o ființă ce se înecă. Toate în jur vuiau ca o cascadă ce se prăvălea de la o înălțime amețitoare. Praporșcikul era sleit de puteri. Smirnov îl apucă de gulerul vestonului și-l tîrî spre scară. Sus, venindu-și în fire și rostind cu greu cuvintele, Sverbeev spuse :

— Îți mulțumesc că m-ai salvat. Dacă scap cu viață îți dau jumătate din averea mea.

— Acum nu-i vreme să vorbim despre asta, răspunse Smirnov și fugi în cabina de t.f.f.

Echipa de avarii coborî în magazii și se apucă de lucru. Comandantul secund Zurov sosi și el în goană. I se raportă că doi oameni nu izbutiseră să se salveze și rămăseseră acolo, înmormîntați de vii. In asemenea clipe, nu mai era timp de filantropie. Sus bubuiau tunurile, iar aici oamenii se luptau să păstreze capacitatea de plutire a navei, să salveze tot echipajul. Existau temeri că pereții etanși nu aveau să reziste la presiunea apei. Oamenii se apucară să-i întărească cu proptele de lemn. În împrejurarea aceasta cei doi dulgheri, Vasili Nikulin și Ado Lepp, fură la înălțime. Cu o energie neasemuită, ei tăiau școndri sau scurtau traverse, potriveau pene, uzi leorcă de sudoare, parcă ar fi ieșit cu o clipă mai înainte dintr-o

baie de aburi. Lucrau la lumina slabă a felinarelor. Din nefericire, toate cele patru grupuri electrogene fuseseră montate într-un singur loc, la prova. Constructorii navei le plasaseră intenționat cît mai departe de compartimentul marelui duce, pentru ca huruitul dinamurilor să nu-l deranjeze pe augustul pasager. Desigur că aceasta fusese un act de servilism neghiob. S-a întîmplat ceea ce era de prevăzut: toate cele patru grupuri electrogene, acoperite de apă, au fost scoase din funcțiune. Toată nava se cufundase în întuneric. Pînă ce au fost aprinse felinare sau lumînări, oamenii, mai ales cei aflați în compartimentele de jos, au trăit clipe înfiorătoare.

Întăriți cu traverse și scondri, pereții rezistau la presiunea puhoiului, dar asemenea unui dușman insidios apa se infiltra prin crăpăturile ușilor strîmbate și pe lîngă conductele care treceau de-a lungul bordajelor. Pe puntea cazărmilor, matrozii se străduiau să evacueze apa cu pompe de mînă și cu găleți. Dincolo de peretele etanș, la prova, apa inundase magaziile de muniții, două cu obuze de 6 țoli, una cu obuze de 47 milimetri și încă una cu piroxilină. Nava era supraîncărcată și înainte de luptă cu o mie de tone, și acum ambarcase în plus aproape patru sute de tone de apă. Din cauza aceasta luase bandă la babord, iar prova i se afundase. Tunul de 6 țoli din babord nu mai putea trage. Viteza crucișătorului scăzuse aproape cu cinci noduri.

Crucișătorul *Ural* ieșise din formația grupului de recunoaștere, fiind abandonat de echipaj.

S-a produs un șir de manevre haotice, din cauza navelor de transport care se îmbulziseră, și crucișătorul *Svetlana* se învîrtea în mijlocul vălmășagului, continuînd să tragă. Toți oamenii se aflau la posturile lor, făcîndu-și datoria cu prisosință. O parte din matrozi se îngrijea să care la tunurile din prova obuzele de șase țoli pregătite pentru artileria de la pupa, dîndu-le posibilitatea să-și continue tirul. Oamenii executau operația aceasta descoperiți, sub focul navelor japoneze. Uneori, proiectilele inamice treceau în zbor aproape de punte, vuind asurzitor, ceea ce-i

făcea pe unii matrozi să se aplece fără să vrea. Părea că vor să se ferească de lovituri, ca la bătaia cu pumnii. Comandantul Șein, cu părul nins de ani, rămăsese tot timpul pe puntea de comandă, sfidînd primejdia. Observîndu-i, le striga cu asprime:

— Ce vă tot ploconiți înaintea obuzelor inamice!

Curînd după aceea, cuirasatul a suferit și alte avarii. Pe puntea superioară i-au fost distruse bastingajele, cambuza, bărcile și o șalupă. O spărtură mare se căsca în bordaj, la nivelul punții tunurilor, în dreptul compartimentului rezervat marelui duce. Toată ornamentația somptuoasă a acestui compartiment fusese mutilată de schije. Înăuntru a izbucnit un incendiu, dar a fost stins repede. Dedesubtul punții, cabina mecanicului-șef al navei fusese complet distrusă. Spărtura din bordaj se afla la linia de plutire, așa că pînă să fie astupată apa năvălea prin ea.

În bătălia din cursul zilei, cu excepția celor doi matrozi înmormîntați de vii în magaziile de muniții, n-au fost alte victime.

Sosirea nopții a întrerupt duelul de artilerie.

9. OCROTIȚI DE ÎNTUNERIC

Noaptea, crucișătorul *Svetlana,* după ce pierduse legătura cu cuirasatele și cu navele de transport, s-a angajat în urma grupului de crucișătoare de sub comanda amiralului Enquist. Grupul naviga însă cu o viteză atît de mare, încît crucișătorul, avariat, cu compartimentele din prova pline de apă, nu putea să se țină după el. Crucișătorul amiral *Oleg,* îndepărtîndu-se, nu i-a comunicat nici un fel de indicațiuni în privința drumului care trebuia luat. Curînd, crucișătorul *Svetlana* a rămas singur în largul mării, pe întuneric. Executînd ultimul ordin dat în cursul zilei de amiralul Nebogatov, acela de a lua drum 23 grade nord-est, *Svetlana* s-a îndreptat spre Vladivostok.

Oamenii nu mai erau amenințați de obuzele inamicului. Neliniștea îi apăsa însă: în tăcerea nopții,

apa continua să se reverse peste puntea cazărmilor. Era periculos să stopeze mașinile și să se fixeze un paiet peste spărtură, pentru a o astupa după toate regulile: începuseră atacurile torpiloarelor. Această operațiune fu amînată pînă dimineața. Deocamdată, pentru a stăvili puhoiul, echipajul era nevoit să se limiteze la întărirea pereților etanși și la tot felul de paleative. Apa era evacuată cu pompele de mînă și aruncată peste bord cu gălețile. Totuși nivelul ei creștea mereu. Or, nimic nu-i îngrijorează și nu-i irită mai mult pe marinari ca prezența apei care plescăie în interiorul navei.

Svetlana naviga fără lumini. Pe puntea de comandă se zărea un ofițer care se distingea printre ceilalți prin făptura lui înaltă, puțin adusă de spate. În mîna sa se aprindea parcă un licurici, luminîndu-i pentru o clipă obrazul buhăit, nasul lat și barba căruntă. În licăririle luminii, ochii lui aveau sclipiri scurte. Era Șein, comandantul navei, care fuma stînd de veghe. Nu se mai afla în subordinea nimănui. Nici măcar nu știa unde se aflau amiralii. Postul de t.f.f. nu mai funcționa, se pierduse total legătura cu escadra. Rămăsese singur și, ca un marinar bătrîn, cu experiență, își dădea seama pe deplin de răspunderea pe care o avea înaintea patriei, pentru navă și pentru oameni.

Salvele unei canonade îndepărtate și bubuituri de tun răzlețe se auzeau tot mai rar pe întinderea mării. În schimb, fascicolele de lumină, lungi, albăstrii, ale proiectoarelor se întindeau tot mai des prin bezna nopții, ba într-un bord, ba în altul. Șein se străduia să le ocolească, apoi, după un timp, revenea la drumul de mai înainte.

Pe puntea de comandă era întuneric și tăcere. Luminile proiectoarelor rămăseseră în sfîrșit departe, în pupa navei. Rezemat cu coatele de copastie, Șein se uita îndărăt cînd la fascicolele de lumină care formau unghiuri ascuțite ori linii paralele, cînd la coșurile care revărsau rotocoale de fum groase și negre ca păcura. Navigase ani îndelungați, și această priveliște nocturnă îi era bine cunoscută. Acum însă,

liniștit de faptul că crucișătorul nu mai putea fi văzut de navele inamice care patrulau, își ațintea privirea spre cele trei coșuri ce scoteau fum, de parcă le-ar fi zărit pentru întîia oară în viață. Chiar și un om lipsit de imaginație le-ar fi putut lua fie drept niște coloane masive ce propteau cerul întunecat, fie drept trei furtunuri uriașe din care țîșnea în șuvoaie răsucite un lichid negru. Deodată s-a întîmplat un lucru nedorit de nimeni de pe *Svetlana*. Coșul din prova a scos o făclie, ca volbura de foc ce țîșnește dintr-un furnal. Înaintea ochilor comandantului au răsărit din întuneric catargele luminate, bărcile, puntea cu tunurile și cu comendorii care stăteau de gardă lîngă ele, santinele de sub pavilionul de la pupa. O ploaie de scîntei vii s-a spulberat în văzduh. Aceasta nu intra în socotelile comandantului care căuta să-și ascundă nava în întuneric. El s-a îndepărtat brusc de copastie, uitîndu-se sfredelitor la un tînăr bine legat, uscățiv, de statură mijlocie, cu părul negru, pe care începu să-l dojenească cu glas subțire, întretăiat la notele înalte :

— Miciman Kartavțev, ce înseamnă asta ? Te-am prevenit să se ia măsuri pentru a nu se produce făclii. Și iată ce se petrece în cartul dumitale. Să se înceteze imediat cu această iluminație fără rost.

— Am înțeles, răspunse ofițerul șef de cart, cu glas vinovat, supus, și se repezi la portavoce.

Făcliile se stinseră. Nava se cufundă din nou în întuneric.

Un ofițer obez, care părea o caricatură dintr-un ziar, urca repede scara spre puntea de comandă. Ajuns aproape de comandant, se opri, mare și rotund ca un butoi. Omul suferea de astmă. Capul lui uriaș, cu gura căscată, trăgînd zgomotos aer, se contopea cu gîtul, ieșind parcă de-a dreptul din umerii largi. Comandantul navei era uimit de sprinteneala cu care voluminosul colonel Petrov urcase la el. Toți cunoșteau firea molatecă, nepăsătoare, a greoiului inginer mecanic-șef al navei. În zona tropicală, toropit de dogoare, bea necontenit apă și zăcea întins lîngă tambuchiurile compartimentului mașinilor, la umbra

trombei de tendă a ventilatorului, plin de bubulițe pe tot trupul, iar ordonanța lui, matrozul Vasiliev, abia prididea să-l șteargă cu prosopul de sudoarea abundentă în care era scăldat. Acum însă se schimbase surprinzător. Pînă și glasul lui părea al unui tînăr.

— Serghei Pavlovici! Am cercetat împreună cu echipa de avarii toate magaziile. Permiteți să vă raportez: în compartimentele de la pupa nu mai pătrunde apa, iar pe puntea cazărmilor intră mai puțin acum. Mașinile funcționează normal. Realizăm o sută cinci turații.

— Perfect, Andrei Pavlovici, răspunse comandantul prietenos, mulțumit pesemne de neașteptatul zel al grăsunului. După o clipă, însă, trecînd la altă temă, în glasul comandantului apărură note de mînie: Toate ca toate, dar dumneata ne zădărnicești tactica. Noi căutăm să dispărem în întuneric, iar la compartimentul dumitale de căldări se provoacă făclii la coșuri, trădîndu-ne poziția. Încă o dată, te rog foarte mult: ordonă-le fochiștilor cu toată strășnicia să nu mai răscolească focul. E de preferat să nu se mărească viteza, decît să fim reperați.

— Am înțeles, răspunse Petrov. Ne vom da silința. V-am și raportat, Serghei Pavlovici, despre calitatea cărbunilor: avem cărbuni peste normă, dar foarte mărunți, aproape praf.

Acestea fiind spuse, inginerul mecanic plecă grăbit la compartimentul mașinilor. Un alt ofițer urca spre puntea de comandă din direcția opusă. După șapca dată pe ceafă, Șein îl recunoscu numaidecît pe ajutorul lui, comandantul secund Zurov. Apropiindu-se, acesta se scutură, și eghileții lui împroșcară stropi de apă. Șein îi spuse cu glas plîngăreț:

— Alexei Esandrîci, unde ai fost atîta timp? Eu m-am necăjit aici grozav. Un coș a făcut o făclie și a țîșnit o ploaie de scîntei, de ne-ar fi putut repera și din Tokio. Unde te-ai udat așa?

— Am avut mult de furcă cu organizarea lucrului la evacuarea apei, Serghei Pavlovici! Matrozii au muncit din răsputeri. Pînă și preotul nostru, părin-

tele Feodor, a tras la pompă, de la început și pînă la sfîrșit. Ei, acum, slavă domnului, am evacuat apa și de pe puntea cazărmilor. Îndată ce se luminează de ziuă punem paiete și...

Zurov nu isprăvi tot ce avea de spus. Întoarse brusc capul și ascultă cu atenție. Pe puntea tunurilor, armonica începuse să cînte, acompaniată numaidecît de glasuri bărbătești care parcă se legănau pe valuri:

Fost-a pe Neva, măicuța mea dragă,
Pe slăvitul ostrov Vasilievski,
Un tînăr matroz ce nave echipa...

Glasurile tenorilor sunau amplu, melodios, iar bașii îi secondau, în acorduri majore de armonică. Părea că *Svetlana* nu trecuse prin luptă în ziua aceea, nici prin alarma pentru astuparea spărturilor de apă. Era ceva atît de uimitor, încît comandantul și secundul rămaseră cîteva clipe nemișcați. Oamenii, și ei, se lăsară purtați de vraja primei clipe care le amintea poate de frumoasa Neva din patria îndepărtată. Ca ofițeri, însă, nu puteau să admită o asemenea relaxare în apropierea inamicului, să le îngăduie oamenilor să se distreze, deși cîntecul mișcase și sufletele lor zbuciumate.

— Ia te uită, rîșnițele dracului! Au căpiat! strigă Zurov, repezindu-se spre scară.

Rămas pe comandă, comandantul mai ascultă o vreme accentele dragi ale cîntecului marinăresc. Acesta se întrerupse însă brusc, ca la comandă, iar armonica amuți și ea. Apoi, în total contrast cu melodia înăbușită, izbucni glasul sacadat, mînios al lui Zurov.

— Ce-i nerușinarea asta? V-a dat cineva ordin: cîntați și vă veseliți? Ați uitat unde vă aflați? Nu sînteți pe ostroavele Elaghin, ci în zona de operații.

Mecanicul Medkov, cel mai bun cîntăreț, care dădea tonul întotdeauna, încercă să se dezvinovățească:

— Înălțimea-voastră, oamenii au început să cînte ca să mai prindă inimă. Am trecut cu bine prin luptă, apa am zvîrlit-o peste bord, am scăpat de primejdie,

iar acum mergem la Vladivostok, deci ne apropiem de țară. Dați-ne voie și nouă să ne bucurăm...

— Gura ! se răsti la el comandantul secund. Putem fi atacați din clipă în clipă. Vă învăț eu minte ce înseamnă să călcați disciplina în plin război !

Zurov își zvîcni într-o parte brațul stîng, ca la exercițiile de gimnastică, apoi îl îndoi din cot și scrise ceva cu creionul pe manșeta scrobită care ținea locul carnetului de însemnări. Manșeta era plină cu nume de „păcătoși", adică de matrozi care se făcuseră vinovați de ceva. Mecanicul Medkov, cel care dăduse tonul corului, fu scris cel dintîi, urmat de armonistul Șpekov, apoi de comendorul Fomov, matrozii Cinika, Fadeev și vopsitorul Besedin. Zurov privea aspru spre matrozi și bodogănea :

— Ne răfuim noi la Vladivostok pentru asta, după legile marțiale. Acolo o să cîntați altfel. Aici nu-i birt, ci navă de război, rîșnițele dracului ce sînteți !

Zurov împunse aerul cu degetul mare al mîinii drepte, în care ținea creionul, și se îndepărtă.

În timpul acesta cei de pe puntea superioară îndreptau tunurile de calibru mic spre o navă necunoscută care se apropia de *Svetlana*. În întuneric abia i se deslușea silueta. Încă o clipă, și ar fi detunat o salvă, dacă nava care se apropia n-ar fi apucat să-și transmită numirea prin semnale luminoase. Era contratorpilorul *Bistrîi*. El se alătură crucișătorului *Svetlana* și nu-l mai părăsi pînă dimineața.

10. DIRECȚIA, USCATUL

Contratorpilorul *Bistrîi* scăpase neatins din bătălia de la 14 mai. Nu avusese nici pierderi în oameni. Dimpotrivă, efectivul lui crescuse cu zece matrozi de pe cuirasatul *Osliabia,* salvați după scufundarea navei lor. Toate dispozitivele torpilorului funcționau normal.

Zorile cețoase ale zilei de 15 mai au găsit oamenii de cart stînd de veghe la posturile lor. Pe puntea de comandă se zăreau patru oameni. Trei stăteau nemișcați: timonierul nu-și lua ochii de la compas, iar semnalizatorul și ofițerul de cart scrutau cu încordare pîcla albăstrie de la orizont. Al patrulea pășea iute de colo colo, desculț, șchiopătînd de piciorul drept, la care n-avea degete. De statură mijlocie, cu barbișonul castaniu, cu mustățile pleoștite, ca de morsă, omul acesta se plimba pe comandă în sus și în jos parcă măsurînd distanța dintre copastii. Pe bluza lui de matroz avea galoane de subofițer șef de echipaj, iar pe piept i se legăna o sfleie de botman din nichel sclipitor. Omul avea înfățișarea neîngrijită, dar nu se sinchisea de prezența ofițerului. Această atitudine se vădea, mai cu seamă, după felul cum își ridica în sus cotul brațului îndoit, dat la o parte, cînd își îndrepta *pince-nez*-ul cu ramă de aur.

Aprinzîndu-se tot mai viu, zorile ridicau parcă în zare un văl din cea mai diafană mătase. Vizibilitatea creștea. Deodată, omul cel șchiop se opri privind în depărtare, în prova și puțin la babord. Arătînd cu mîna, fără a se adresa cuiva, întrebă laconic:

— Ce-i acolo: fum sau nori?

Fără a se întoarce, semnalizatorul privi prin binoclu și răspunse:

— Nu, sînt niște stînci.

— Probabil că e insula Dagelet, Otto Ottovici, lămuri ofițerul de cart, micimanul Pogojev, un tînăr blond, înalt și subțire.

— La naiba! Prea puțin am înaintat în cursul nopții, spuse enervat omul cu sfleie de botman și începu iar să măsoare cu pașii puntea de comandă. Trecînd pe lîngă compas, îl bătu pe timonier pe umăr și-i aruncă scurt: Fără devieri de la drum, prietene! Ține drept așa.

— Am înțeles: Să țin drept așa.

Cîteva clipe după aceea, atenția tuturor fu atrasă de apariția a patru nave, inamice, la tribord și puțin înapoia traversului. Totodată se observă că *Svetlana* făcea o întoarcere la babord. *Bistrîi* îi urmă exemplul.

Omul cu sifleie de boțman se adresă ofițerului de cart, micimanului Pogojev:

— Vladimir Dmitrievici! Întreabă-l pe șeful mecanic cum stăm cu cărbunii.

Acesta duse mîna la vizieră și-și lipi buzele de portavoce.

— Cum, pe isprăvite? Numai pentru două ore de navigație? Și uleiul de mașini la fel?

Fără să aștepte terminarea convorbirii micimanului cu șeful mecanic, omul cel șchiop îi ordonă semnalizatorului:

— Semnalizează crucișătorului *Svetlana*: „Am nevoie de ulei și douăzeci și cinci tone cărbuni". Urgent!

Fanioanele din mîinile semnalizatorului începură să fluture, transmițînd comunicarea. De pe *Svetlana* se răspunse că se vor da cele cerute, însă nu acum, ci mai pe urmă, cînd se vor îndepărta de inamic. Răspunsul acesta avu darul să-l scoată din sărite pe omul cel șchiop. El începu să protesteze, uitîndu-se la cei doi ofițeri, care se aflau atunci pe comandă, de parcă le-ar fi adresat o plîngere:

— Ei, domnilor, ați văzut cu cîtă lipsă de bun simț ne tratează aristocrații de pe acest iaht? se lamentă el arătînd din cap spre *Svetlana*. E revoltător! Dar dacă va trebui să înfruntăm inamicul? Ce ne facem fără combustibil?

Ofițerii ridicară din umeri în tăcere, iar el își scoase repede ceasul de aur din buzunarul pantalonilor, îl privi și ordonă:

— Sunați deșteptarea întregului echipaj. Ce să-i faci? Să se scoale azi cu zece minute mai devreme.

— Am înțeles, răspunse micimanul Pogojev.

O clipă după aceea sifleiele fluierau pe puntea cazărmilor și se auzeau strigătele cunoscute ale boțmanului Ivan Ustinov. Matrozii începură să se pună în mișcare, ducîndu-și în goană hamacele la locurile lor. Curînd, larma și tropotul încetară; se așternu liniștea. Trupa lua ceaiul.

— Ați văzut, fraților? Iar s-au ivit japonezii, zise mecanicul auxiliar Baramenko, sorbind ceaiul fier-

binte din cană. Mecanicul Efremov, care ședea la aceeași masă cu el, pe puntea cazărmilor, adăugă uitîndu-se în jur, spre celelalte mese :

— Și lui Otto Ottovici puțin îi pasă. Adineauri era pe punte, iar umblă cu tricou de matroz. Mai cu seamă nu se desparte de sifleie, o tot poartă legată de gît, parcă ar fi un talisman de la maică-sa.

Matrozii începură să vorbească despre ciudățeniile omului cu sifleie de botman. Acesta se purtase la fel și pînă atunci, pe drum. Oamenii aduceau mereu vorba despre el, în necontenitele lor discuții pe teugă și pe puntea cazărmilor, foarte intrigați de omul acesta bizar care făcea o figură cu totul aparte în escadra lui Rojestvenski. Omul cel bizar era comandantul torpilorului, locotenentul Otto Ottovici Richter. Putea fi văzut adeseori în ținută de matroz, cu nelipsita lui sifleie de botman. Desigur, în calitatea sa de comandant, le cerea matrozilor să respecte disciplina ; în relațiile lui personale cu dînșii era însă foarte apropiat, purtîndu-se neobișnuit de simplu și silindu-se să nu se deosebească prin nimic. Își spăla rufele alături de ei. Uneori se plimba și la uscat în ținută de matroz, însoțit de ordonanța lui, salutînd ca și acesta ofițerii întîlniți în cale. De multe ori se ivea pe teugă, unde matrozii care nu erau de cart se strîngeau roată în jurul lui. Stînd de vorbă cu subalternii săi, știa să găsească pentru fiecare un cuvînt bun, de îmbărbătare. Se străduia să nu se deosebească de dînșii nici chiar prin felul de a vorbi, folosind pe larg vocabularul botmanilor. Asta îi atrăsese simpatia matrozilor. O asemenea tendință spre simplitate îi mira în mod deosebit pe oameni, mai cu seamă pentru că avuseseră o dată prilejul să-l vadă pe tatăl lui Richter, care venise pe torpilor : era general-aghiotant, șeful cartierului imperial. De la ofițeri, matrozii aflaseră că Otto Ottovici, comandantul lor, care era atît de apropiat de ei și n-avea nici o trăsătură de aristocrat, copilărise și se jucase cu Nicolae Romanov pe cînd acesta era încă moștenitor al tronului.

Ofițerii priveau comportarea lui familiară cu trupa drept o ciudățenie cam de prost gust. Între ei, îi blamau cu asprime purtările, ca fiind nedemne de rangul său de nobil și incompatibile cu poziția lui de ofițer. Nu aveau însă curajul să-i sesizeze pe superiori asupra conduitei lui Richter, știind că acesta, fiu de curtean, se va bucura oricînd de sprijinul celor din sferele înalte. Ofițerii de pe *Bistrîi* nu uitaseră un incident caracteristic care se petrecuse pe drum. Cu prilejul escalei de la Nossi-Bé, în Madagascar, Richter se făcuse vinovat de insubordonare față de căpitanul de rangul II Baranov, comandantul torpilorului *Bedovîi,* mai în vîrstă și mai mare în grad ca el. Pentru o asemenea abatere de la disciplina militară, amiralul Rojestvenski, cu asprimea lui binecunoscută, ar fi sancționat exemplar pe oricare alt ofițer, mergînd pînă la arest. Față de Richter însă, comandantul escadrei, prin ordinul de zi nr. 142, dat la Nossi-Bé în ziua de 27 februarie 1903, s-a mărginit doar la o aspră admonestare exprimată în următoarele cuvinte: „Cu regret, mă conving că îndelungata comandă a torpiloarelor i-a denaturat (lui Richter) concepțiile asupra serviciului". Așadar, ofițerii tăceau. Matrozii aveau însă atitudini diferite față de comandantul lor. Unii îl simpatizau mult, socotindu-l un om apropiat și iubindu-l ca pe un binefăcător. Aceștia erau cei mai mulți. Alții rîdeau de el, ironizîndu-i purtarea nepotrivită pentru un comandant și considerîndu-l un om ciudat, inofensiv, neprimejdios. Mai erau unii care păstrau o anumită rezervă față de el. Printre aceștia, caporalul torpilor Piotr Galkin era în frunte. Fiind îndeobște un om tăcut, nu-și exprima părerile despre comandant. Numai o dată, asistînd la niște discuții pe seama acestuia, nu se mai putu stăpîni, spunînd pe șleau:

— După mine, sub înfățișarea lui de matroz se ascunde o fire de lup!

Aceste cuvinte îi indignaseră pe simpatizanții lui Richter, care au sărit cu gura la Galkin, ocărîndu-l. De atunci, el nu se mai amestecase în asemenea discuții.

De astă dată venise vorba despre comandant doar în treacăt. Pe toți îi preocupa o problemă mult mai gravă : torpilorul n-avea combustibil. Și iată că Galkin, mirîndu-i din nou pe toți, rupse tăcerea, luînd, pe neașteptate, partea lui Richter.

— Comandantul are dreptate. Foarte rău a făcut *Svetlana* că nu ne-a dat cărbuni. Oameni sînt berechet : transbordarea cărbunilor n-ar fi ținut mai mult de cincisprezece minute. În vremea asta, inamicul n-ar fi ajuns la distanța eficace de tir.

Au luat contact cu inamicul după vreo oră și jumătate. Două crucișătoare japoneze, *Otawa* și *Nyitaka*, și contratorpilorul *Murakumo* au început să reverse o ploaie de foc asupra *Svetlanei*, iar ceva mai tîrziu, și asupra lui *Bistrîi*.

Inamicul dispunea de o mare superioritate de forțe. Contratorpilorul *Bistrîi* nu putea să-i dea *Svetlanei* nici un ajutor. Era nevoit să bată în retragere, dar cum? Dacă ar fi avut cărbuni suficienți s-ar fi îndepărtat în plină viteză. Crucișătoarele inamice n-ar fi putut să-l urmărească, mai întîi fiindcă erau preocupate de *Svetlana*, și în al doilea rînd întrucît nu dispuneau de o viteză atît de mare ca *Bistrîi*. Numai contratorpilorul japonez *Murakumo* l-ar fi putut urmări. Fără îndoială că urmărirea s-ar fi sfîrșit cu o luptă, dar forțele ar fi fost egale, și cine știe de a cui parte ar fi fost izbînda. Acum, din lipsă de cărbuni, cei de pe *Bistrîi* nu mai aveau altceva de făcut decît să se îndrepte spre coastele Coreei, să salveze echipajul de la o pieire inutilă, apoi să arunce nava în aer. Felurite obiecte de lemn erau aruncate în focare, împreună cu cărbunii. Lagărele mașinilor începuseră să se înfierbînte. Submaistrul Filipov aduse două puduri de săpunadă pentru a fi folosite drept lubrifiant. Lagărele se mai răciră, dar acest lucru nu salva torpilorul de cruda lui soartă. Din ordinul comandantului, documentele secrete, cifrul, hărțile marine fură aruncate în mare. *Bistrîi* era urmărit de crucișătorul *Nyitaka* și de torpilorul *Murakumo*. Apărîndu-se, *Bistrîi* lansă asupra lor torpilele din ambele tuburi, dar nici una nu atinse obiectivul. Nava era

gata pentru a fi aruncată în aer. În acest scop, în magazia de muniții de la pupa fusese adusă o încărcătură de exploziv și de la ea se trăsese sus un fitil Bickford. În ultima clipă zburară peste bord mitralierele și închizătoarele tunurilor. În cele din urmă torpilorul se înfipse cu prova într-un banc de nisip, la un cablu și jumătate sau două de uscat.

— Lăsați la apă ambele bărci! ordonă Richter, comandantul navei.

Bărcile erau mici, neîncăpătoare. Au fost îmbarcați în ele patru răniți salvați de pe cuirasatul *Osliabia* și mai mulți fochiști extenuați de munca excesivă. Comandantul adună echipajul în jurul lui și explică:

— Ceilalți vor trebui să ajungă înot la mal. În primul rînd, luați-vă mijloace de salvare. Ne vom aduna cu toții pe coastă. După aceea vom mai vedea ce e de făcut: ne vom îndrepta spre Vladivostok, ori pe jos, ori cu vreun vas de-al localnicilor.

Matrozii ascultau în tăcere. Stăteau pentru ultima oară pe puntea navei lor dragi, rămasă acum fără apărare. Inamicul se apropia tot mai mult și curînd toate aveau să ia sfîrșit. Poate că în clipele acelea se lămuriseră chiar și mințile celor mai înapoiați oameni din echipaj. Făcuseră o călătorie lungă, plină de lipsuri și suferințe, de nopți fără somn și pline de îngrijorare, de eroism și speranțe, pentru ca toate acestea să se soldeze cu un deznodămînt atît de absurd!

— Cine rămîne aici ca să arunce nava în aer? Se oferă careva voluntar? întrebă comandantul, silindu-se să pară calm, dar cu note de îngrijorare în glas.

Mîna unui matroz se ridică la beretă:

— Înălțimea-voastră, dați-mi voie să rămîn eu.

Comandantul se uită mirat la omul acela de vreo douăzeci și opt de ani, cu fața cam posomorîtă, simplă, dintre cele mai obișnuite, de statură mijlocie, care stătea înaintea lui în poziție de drepți. Pentru comandant era cu totul surprinzător că tocmai Piotr Galkin, și nu altcineva, se oferise voluntar. În tot timpul campaniei, ca și în luptă, caporalul acesta torpilor nu se distinsese prin nimic. Făcea parte din acea cate-

gorie de oameni care îndeplineau cu tot atîta conștiinciozitate orice însărcinare, mai mult sau mai puțin importantă. N-ai de ce să te legi de ei, dar nici nu te aștepți din partea lor la ceva excepțional. Privit sub orice raport, Piotr Galkin părea întotdeauna un om de duzină. Abia acum își dădea seama comandantul navei cu cine avea de-a face. Și el și matrozii se mirau cu atît mai mult cu cît în toamnă Galkin își isprăvea stagiul militar, urmînd să fie lăsat la vatră.

— Ai să poți îndeplini această misiune ? îl întrebă comandantul, fără a-și lua ochii de la el.

— Da, înălțimea-voastră. Pentru mine treaba asta e floare la ureche. Nu degeaba am învățat de am ajuns caporal torpilor. Poate că fitilul Bickford s-o fi umezit. Ei, da n-are a face, nava tot o să sară în aer.

Vorbea atît de ferm, încît era cu neputință să nu fie crezut.

— Știi să înoți, da ?

— Nu știu, înălțimea-voastră.

— Cum, nu te-ai bălăcit în apă, în copilărie ?

— Nu, satul nostru n-are nici o gîrlă. Dar o să mă descurc eu cu o saltea, ori cu un colac de salvare.

— Bravo ! Am să te propun pentru decorare, spuse comandantul, fără să creadă că-l va mai vedea viu după acea acțiune.

— Mulțumesc voios, înălțimea-voastră ! Numai că nu rămîn aici pentru decorație. Nu mă gîndesc decît la un lucru : nu cumva să pună mîna dușmanul pe nava noastră. Ei, și dacă oi scăpa cu viață, atunci cum o fi voia dumneavoastră.

Inamicul începu să-și regleze tirul. Proiectilele lui se plasau tot mai aproape. Unul dintre ele lovi pupa navei, pricinuind stricăciuni neînsemnate.

Comandantul îi ură caporalului torpilor succes și ordonă :

— Toată lumea, peste bord !

După ce nu mai rămase nimeni pe punte, cu excepția caporalului torpilor, punîndu-și o centură de salvare, sări și el în valuri.

Inamicul deschise focul asupra oamenilor care înotau. Se trăgea cu șrapnele, nu numai de pe torpilor, ci și de pe crucișătorul *Nyitaka*. Marea era destul de agitată. Una dintre bărcile de pînză se răsturnă. Matrozii cei mai viguroși sprijineau răniții căzuți în apă. Locotenentul Richter plutea cu ajutorul centurii de salvare, dar era atît de obosit, încît abia își mai mișca brațele. Matrozii, unul după altul, îl „remorcau" spre mal. În cele din urmă, oamenii simțiră cu bucurie bancul de nisip sub picioare. Căzînd, ridicîndu-se, căutau să ajungă cît mai repede la malul înspumat de învolburarea valurilor. În văzduh explodau proiectilele inamice, iar șrapnelele țiuiau subțire, împroșcînd gloanțe. În jur, suprafața mării, sub biciuirea grindinei de plumb, sclipea în stropi, ca în jocul unor peștișori, iar pămîntul din față clocotea în rotocoale de praf, zvîrlit parcă în sus de mii de mîini. Marinarii mai voinici și mai buni înotători ajunseseră la mal. Deodată, o explozie năprasnică vui metalic în urma lor, atît de aproape parcă ar fi tunat chiar alături de ei. Toți se cutremurară. Se uitară îndărăt. *Bistrîi* se scufundă într-o clipă.

Doar coșurile și etrava, înfundată în bancul de nisip, mai rămăseseră deasupra apei. Un nor de fum negru, amestecat cu abur plutea deasupra mării, rotindu-se, lățindu-se, parcă ducînd cu el ultima răsuflare a navei.

11. PINĂ LA ULTIMUL OBUZ

Pentru cei de pe crucișătorul *Svetlana* noaptea a trecut fără alte întîmplări deosebite. Peripețiile au început dimineața, cînd ea a fost descoperită de două crucișătoare, *Otawa* și *Nyitaka* și de contratorpilorul *Murakumo*. Navele japoneze navigau în linie de șir, la tribord, înapoia traversului crucișătorului rus.

Comandantul Șein, care nu mai părăsise puntea de comandă din ajun, se uita tot mai întunecat la urmăritori. Din ordinul lui turațiile la mașini au fost spo-

rite la o sută douăzeci, dar viteza nu trecea de șaisprezece, șaptesprezece noduri. Asta era tot ceea ce mai putea da *Svetlana,* mutilată, cufundîndu-se cu etrava în valuri.

La orele opt, comandantul secund Zurov veni pe comandă. Avea înfățișarea unui om care-și rezolvase toate problemele, nemaiavînd nici un fel de îndoieli asupra celor ce-l așteptau. Cu ținuta impecabilă, dar cu șapca dată pe ceafă ca de obicei, raportă comandantului:

— Serghei Pavlovici, din ordinul dumneavoastră toți ofițerii s-au adunat pentru consfătuirea operativă.

Șein răspunse încet, tărăgănat:

— Alexei Esandrîci, rămîi dumneata aici, în locul meu, iar eu am să mă duc la consfătuire.

În careu, unde se adunaseră ofițerii, era semiîntuneric. Lumina electrică nu ardea; încăperea era luminată doar prin ușa deschisă și prin crăpăturile obloanelor închise. Ofițerii îl așteptau pe comandant tăcuți, în picioare. Liniștea dădea o solemnitate lugubră acelor clipe prin care treceau cu toții. Fiecare își dădea seama, fără cuvinte, de simțămintele care-i frămîntau pe toți ceilalți: pieirea navei lor dragi era inevitabilă.

În cadrul de lumină al ușii apăru silueta înaltă a comandantului. El se gîrbovise, parcă ducînd pe umeri o povară copleșitoare. Unii dintre ofițeri nu-l văzuseră din ajun. Aceștia observau deosebit de limpede că fața lui, numai după o noapte de nesomn și de griji, slăbise, se făcuse pămîntie, lividă. Comandantul se apropie încet de masă, puse pe ea regulamentul serviciului în campanie, deschis, se îndreptă de spate și se uită îndelung la cei de față. Privirea lui era luminată și de dragostea pentru subalternii lui, și de speranța de a vedea un erou în fiecare dintre ei, și de mila pentru viețile lor tinere sortite pieirii. La rîndul lor, ofițerii îl priveau întrebător. Ce trebuia să le spună: cum să le ridice moralul în preajma unei lupte cu un inamic mult mai puternic, pe o navă avariată și aproape fără mijloace de luptă? El tărăgăna

vorba, neavînd parcă destulă hotărîre spre a le dezvălui tot adevărul.

În cele din urmă, vocea comandantului navei răsună calmă, stăpînită:

— Domnilor ofițeri, vă este limpede tuturor ce clipă de răspundere ne așteaptă. Am încercat să mă îndepărtez, ca să evit o luptă inegală. Precum vedeți, însă, viteza mică nu ne îngăduie să facem acest lucru. Avem două crucișătoare împotriva noastră, și fiecare din ele este mult mai puternic decît *Svetlana*. Avem muniție numai pentru douăzeci de minute de tir. Rezultatul luptei poate fi prezis de pe acum: *Svetlana* va pieri. Acum, domnilor, vreau să vă aud părerea.

Toți ofițerii, de la cei tineri pînă la cei mai vîrstnici, exprimară una și aceeași părere: să lupte pînă la ultimul obuz, apoi să arunce în aer crucișătorul!

Voroneț, ofițerul cu torpilele, raportă:

— De ieri, compartimentul lans-torpile este inundat. Deci, e cu neputință să fie aruncat în aer crucișătorul.

Inginerul mecanic auxiliar Dorkacenko veni cu altă propunere:

— În ultimul moment să se deschidă sabordurile și porțile etanșe. Crucișătorul se va scufunda în cîteva minute.

Luînd cu el regulamentul serviciului în campanie, comandantul avusese poate intenția de a citi în auzul tuturor unele articole potrivite momentului. Acum însă, după ce-i auzise vorbind pe toți, văzu că nu era nevoie de aceasta. În cuvîntul său de încheiere, el spuse scurt:

— Domnilor ofițeri, prin unitatea dumneavoastră de gîndire, mi-ați făcut într-o asemenea clipă amară o mare bucurie. Așadar, s-a hotărît: de îndată ce va fi tras ultimul obuz, crucișătorul va fi sabordat.

Privi pentru ultima oară chipurile subalternilor săi, parcă și-ar fi luat rămas bun de la ei, și adăugă:

— Iar acum, domnilor ofițeri, la posturi. Alarmă de luptă!

Cînd ajunse pe puntea de comandă, Zurov, secundul său, îl întîmpină cu cuvintele:

— Japonezii ne ajung din urmă.

Șein îi comunică hotărîrea care fusese luată.

— Pe *Svetlana* nici nu putea să se ia altă hotărîre, răspunse Zurov cu convingere.

Comandantul ordonă să se schimbe de drum. *Svetlana* se îndreptă spre țărmul coreean. Insula Dagelet se contura în prova, cu stîncile ei, rămînînd la tribord. Șein nu mai dorea decît ca matrozii să se poată salva înot, în clipa cînd crucișătorul va fi sabordat. Japonezii ghiciseră pesemne această intenție și, profitînd de viteza lor superioară, căutau să taie drumul spre uscat crucișătorului rus.

Se sună alarma de luptă. Pe orice navă, comandantul secund se putea afla oriunde, cu excepția punții de comandă. O asemenea regulă se statornicise în toată escadra. Ea nu exista însă pe *Svetlana*. Și asta nu din pricină că comandantul ei nu și-ar fi cunoscut meseria, ori că i-ar fi fost frică. Nu. El nu se putea lipsi de un om atît de energic ca Zurov. Nimeni altul n-ar fi fost în stare să asigure atît de repede și de prompt executarea unui ordin ca iubitorul acesta de disciplină la bordul navei. Prezența lui la comandă se mai explica și prin faptul că el îl putea înlocui în orice clipă pe ofițerul cu artileria, locotenentul Berkov, licențiat în drept, care nu se bucura de încrederea comandantului.

Primul obuz fu tras de comendorul Meakotnikov, cu tunul de 6 țoli de pe dunetă. Lovitura fu scurtă. Șein ordonă să se mai aștepte. Distanța pînă la inamic descreștea. Acesta naviga pe drum paralel, căutînd să iasă la travers în babordul *Svetlanei*. Peste cîteva clipe, crucișătorul deschise focul cu două piese de 6 țoli, una de pe dunetă, cealaltă din pupa babord. Aprovarea navei nu permitea folosirea tunului de pe teuga din babord, așezat pe un afet, și a celor din prova. Timp de cincisprezece minute, inamicul nu ripostă. Spera probabil că *Svetlana* se va preda; japonezii nici nu prevedeau alt deznodămînt al luptei. Dar așa ceva nu se întîmplă. La bordul *Svetlanei* nu exista nici un om care, speriat de superioritatea inamicului, să se gîndească la capitulare. Japonezii se

așteptau poate ca tirul de pe *Svetlana* să înceteze din clipă în clipă, dar ea continua să tragă. În sfîrșit, cei de pe punte observară pe nava inamică din vîrf fulgerările tunurilor, urmate de ecoul bubuiturilor, și o clipă după aceea jerbe de apă țîșniră în jurul bordajelor *Svetlanei.*

Svetlana naviga în zigzag pentru ca inamicul să nu-și poată regla tirul. Datorită vitezei superioare acesta se apropia însă tot mai mult. Distanța descreștea și era tot mai greu să se ferească de obuzele japoneze. La început luă parte la luptă numai unul dintre crucișătoarele inamice, *Otawa,* apoi deschise focul și cel de al doilea, *Nyitaka.*

Artileria de la pupa cuirasatului *Svetlana* se afla sub comanda locotenentului Arțîbașev. Pentru el fusese amenajat din grătare de fontă un parapet de protecție. Locotenentul nu voise însă să-l folosească și stătea descoperit — mustăcios, marțial, de parcă s-ar fi aflat la manevre. Cîrlionți bălai îi ieșeau de sub cascheta de marinar, pusă semeț pe o ureche. Sfidînd primejdia, dădea comenzile pentru tragere. Ochii lui albaștri sclipeau tinerește. Comendorii acționau fără greș, rivalizînd cu el în curaj. Deodată, locotenentul își vîntură mîinile în aer, parcă încercînd să prindă ceva, și se prăbuși pe punte. Un șuvoi roșu i se prelingea din capul zdrobit de o schijă.

Îl înlocui îndată praporșcikul Kartavțev. Tirul continua. Comendorul Meakotnikov, socotit cel mai bun ochitor, se aplecase, se lipise de tunul de pe dunetă, făcîndu-se parcă una cu el. Fața lui latră se încruntase, luînd o expresie aspră. Încordat, fără să clipească, ochi îndelung. În cele din urmă, din tun țîșni un fulger rotund. Cîteva clipe după aceea, toți cei aflați pe puntea superioară zăriră o jerbă de foc țîșnind din centrul crucișătorului japonez *Otawa.* Fumul negru se ridica în rotocoale, lățindu-se. *

— Să-ți fie de bine ! strigă Meakotnikov.

Totuși, în cabina de comandă a navei bubui o explozie. Un al doilea obuz japonez făcu numaidecît după aceea o spărtură în bordajul crucișătorului lîngă linia de plutire, la coasta nr. 68. Valurile începură să răz-

bească în interiorul navei. Comandantul secund Zurov și mecanicul auxiliar Dorkacenko se repeziră într-acolo cu un grup de matrozi. Sub îndrumarea lor, spărturile au fost astupate cu hamace, obiecte de lemn și saci cu cărbuni, în timp ce doi matrozi, suspendați cu parîme, trudeau sub ploaia de schije, în exteriorul bordajului. Cînd aceștia își isprăviră treaba, năvala apei în crucișător fu stăvilită. *Svetlana* primea însă lovituri după lovituri. Un obuz distruse parapetul de protecție făcut din grătare, străpunse conducta de abur și scoase din funcțiune mașina din babord care trebui izolată de cea din tribord. Viteza crucișătorului scăzu și mai mult.

Muniția era pe sfîrșite. De la comandă se ordonă: să se tragă mai rar și să se ochească mai bine. Inamicul se apropiase. Obuzele lui loveau tot mai des crucișătorul rusesc. Unul nimeri în coșul de fum și explodă în compartimentul căldărilor de la centru. Nici un om nu mai ieși de acolo. Ba într-un loc, ba în altul se auzea scrîșnetul tunător al metalului. Nava era ciuruită, oamenii mutilați. În afară de aceasta, împotriva *Svetlanei* acționau cele două elemente, focul și apa, unindu-și parcă vremelnic forțele. Deocamdată, însă, matrozii, zbătîndu-se pentru nava lor, făceau față cu abnegație alarmelor de gaură de apă și de incendiu.

Comandantul Șein privea deprimat tot iadul acela înfricoșător, așteptînd deznodămîntul. Conducea nava din cabina cuirasată, dar făptura lui masivă apărea mereu și pe puntea de comandă. Zărindu-l pe Zurov, îi spuse:

— Alexei Esandrîci, atîta timp cît mai sîntem vii ia măsuri cu privire la documentele secrete. Legați de ele o greutate și aruncați-le peste bord. Astfel ne va fi mai ușor să murim.

Comandantul secund se îndepărtă în fugă spre a executa ordinul comandantului.

În clipa aceea se întîmplă ceva cu sirena: probabil că supapa ei fusese retezată de o schijă, căci începu să vuiască neîntrerupt, asurzitor. Urletul ei se răspîndea departe peste întinsul mării, parcă prevestind

o nenorocire îngrozitoare. Părea că *Svetlana* era o ființă vie și, presimțindu-și sfîrșitul apropiat, izbucnise deznădăjduită în acel urlet sinistru. Oamenii din compartimentul de jos, care nu știau ce se petrecea pe puntea de sus, au fost cuprinși de groază. Unii credeau că nava se predase, alții că se dăduse semnalul să se sară peste bord. Aceasta ținu pînă cînd unul dintre mecanici se gîndi să oprească aburul care ducea spre sirenă.

Ambele tunuri amuțiră curînd.

— Nu mai sînt obuze! strigă din răsputeri comendorul ochitor Meakotnikov.

Toți servanții tunurilor izbucniră mînioși în ocări, matrozii dădeau cu beretele de punte. Meakotnikov începu să tragă cu obuze oarbe, ca să înșele inamicul. Curînd însă se terminară și acestea. Atunci comendorul dădu din mînă îndurerat și coborî sub puntea cuirasată.

Nu mult după aceea se defectă și a doua mașină. Nava se opri. *Nyitaka,* unul dintre crucișătoarele inamice, porni în urmărirea contratorpilorului *Bistrîi,* iar celălalt, *Otawa,* apropiindu-se de *Svetlana,* începu să tragă cu furie oarbă asupra obiectivului nemișcat și fără putință de a riposta.

Comandantul Șein ordonă mecanicilor:

— E timpul să scufundăm crucișătorul. Un singur drum mai are acum — la fundul mării. Să se deschidă sabordurile!

Întîlnindu-se cu Zurov, îl întrebă:

— Alexei Esandrîci, cîte bărci întregi mai avem?

— Serghei Pavlovici, din păcate numai un cuter cu rame a rămas neatins, răspunse comandantul secund.

— Ordonă să fie imediat lăsat la apă, pentru salvarea răniților.

Comandantul se întoarse mohorît, cu capul în piept și dădu cu ochii de un tînăr ofițer de statură mijlocie, care stătea stingher lîngă scară și privea în sus spre comandă, cu ochii lui bulbucați, ca de rac. Șein dădu din cap către el și adăugă:

— Locotenentul Tolstoi este însărcinat cu executarea ordinului.

În careul ofițerilor acest ofițer era socotit un om mărginit, dar îl tolerau. În timpul croazierei nimeni nu striga atît la matrozi cum făcea el cînd era de cart. Înjurăturile lui se auzeau pe toată nava. Superiorii erau convinși că el ura matrozii. În realitate, însă, asprimea lui era doar de ochii ofițerilor, căci altfel trăia în armonie cu subalternii și nu-i pedepsea niciodată.

Acum, auzind ordinul comandantului, adună un grup de matrozi și o luă la goană, pășind mărunțel, cu picioarele lui mici, ca de copil, spre puntea ambarcațiunilor. Trebui să lase cuterul la apă în bubuiturile canonadei inamice. Deodată lîngă ambarcațiuni explodă un obuz. Șein, Zurov și alții se uitară într-acolo; ultimul cuter fusese distrus de explozie, iar Tolstoi se zvîrcolea pe punte, în chinurile morții.

Crucișătorul se scufunda, devenind tot mai scund, cu bordajele tot mai joase. Lucrul acesta îl vedeau toți. Dar comanda „salvați-vă" încă nu fusese dată, și toți oamenii stăteau la posturile lor. Din ordinul comandantului, Zurov supraveghea distribuirea în ordine a hamacelor, colacilor de salvare și centurilor de plută. În primul rînd erau echipați cu aceste mijloace de salvare răniții care fuseseră aduși sus. Numai după aceasta Șein dădu ultimul ordin:

— Să se salveze fiecare cum poate.

Cu aceasta, comanda lui la bordul navei luase sfîrșit.

Oamenii de la mașini și căldări, de la magazii și de pe puntea tunurilor, din toate compartimentele de jos se suiau pe puntea superioară.

Privind împrejur, ei nu-și mai recunoșteau nava: gabierii de la ambele catarge lipseau, retezați, coșul din pupa se prăbușise; peste tot se zăreau sfărîmături de bărci și bucăți de fier, ca vreascurile și crengile smulse din copacii unei păduri pustiite de furtună. Sfărîmăturile de lemn fumegau încă, mirosind a ars. În timpul acesta obuzele inamice cădeau mereu împrejur. Oamenii fugeau care încotro, alegîndu-și locu-

rile mai potrivite pentru a sări în mare. Numai doi oameni de la bordul navei nu se grăbeau: comandantul și comandantul secund.

— Dumneavoastră ce faceți, Serghei Pavlovici? îl întrebă Zurov pe comandant.

— Eu rămîn aci, răspunse Șein, posomorît.

— Și eu.

Zurov își luă rămas bun de la comandant și se duse să facă ultimul tur de inspecție. Grija de nava lui nu-l părăsea nici acum, în pragul morții. Dorea ca *Svetlana* să se ducă la fund în cea mai deplină ordine.

Puntea rămînea încet-încet pustie. Cei din urmă matrozi foiau încă de colo colo, căutînd mijloace de salvare.

Ei nici nu-l mai luau în seamă pe omul cu eghileți de aghiotant, cu șapca dată pe ceafă. Acesta, dimpotrivă, era atent la ceea ce făcea toată lumea. Văzînd că ochitorul Fomov își lega hamacul prea jos, se repezi la el, strigînd:

— Ce faci, rîșnița dracului? Păi, așa îți pui tu hamacul? Ia privește peste bord, uite, unii înoată de pe acum cu picioarele în sus!

Zurov reteză cu stiletul un crîmpei de parîmă și legă zdravăn cu el hamacul în jurul pieptului comendorului.

— Ei, cu dumnezeu înainte! îi ură Zurov, arătînd spre mare.

Fomov sări în valuri.

Zurov coborî pe puntea tunurilor și intră la infirmerie. Zărind acolo un om cu halat alb, îl întrebă sever:

— Dar dumneata de ce nu te salvezi?

Se întoarse spre el un chip cunoscut, cu nasul cărnos, cu părul castaniu, des și zburlit. Era Karlov, medicul-șef al navei. El răspunse:

— Chiar acum au fost luați cei din urmă răniți. Plec și eu numaidecît...

Tunetul unei explozii îi acoperi vorba. Totul în jurul său trosni, și dărîmăturile infirmeriei se pră-

bușiră peste trupul sfîrtecat al comandantului secund. Străbătînd norul de fum, medicul navei o luă la goană pe scară, în sus.

Comandantul stătea pe punte, contemplîndu-și pentru ultima oară nava. Își scoase, fără o pricină anume, mănușile albe, le mototoli, apoi le puse din nou. Deodată mări ochii, observînd trupul unui ofițer cunoscut, zăcînd pe teugă. Avea capul acoperit cu vestonul. De sub veston îi ieșea ciotul însîngerat al brațului drept. Mîna ciuntită rămăsese încleștată de lanțul ancorei. Cei care se mai aflau pe navă recunoscură în el pe ofițerul șef cu navigația. Hotărîse pesemne să nu se despartă de crucișător. Fără să-și ia privirea de la el, comandantul Șein rosti cu un tremur în glas:

— Locotenent Diakonov!

Deodată se clătină, acoperindu-și obrazul cu mîinile, înspăimîntat de ceva. Mănușile lui albe se înroșiră îndată. Parcă ar fi plîns cu lacrimi de sînge. Matrozii îl ajutară să coboare de la comandă. El nu voi să fie condus mai departe — păși încet, porni singur spre pupa. În clipa următoare însă se prăbuși pe punte, rănit mortal.

Mai mulți timonieri și semnalizatori alergară la superiorul lor direct, ofițerul cu navigația Diakonov. Acesta era un marinar desăvîrșit, pasionat pentru marină și iubit de întregul echipaj. Ei nu se puteau împăca cu gîndul că un asemenea om ar fi putut rămîne pe nava care se scufunda. Cu toate protestele lui, îl înfășurară într-un hamac umplut cu plută și-l coborîră peste bord. Matrozii nu-l părăseau nici în apă, înotînd în jurul său.

Nava mult încercată, pe care inamicul o ciuruia cu obuze de aproape un ceas și jumătate, se apleca spre babord. Prin sabordurile deschise și prin spărturi năvălea mereu apa care avea să-i aducă pieirea. Dintre ofițeri și matrozi rămăseseră la bordul ei numai morții. Cei ce fuseseră cruțați de obuze în cursul luptei înotau din răsputeri, silindu-se să se depărteze

cît mai mult cu putință. Totuși, mai rămăseseră pe ea două ființe vii: maimuța Popo și un papagal bătrîn și înțelept. Din colivia lui, atîrnată în careu, urmărea mișcările marinarilor care își părăseau în panică crucișătorul, strigîndu-le cu ciudă ceva pe limba lui păsărească. Iar maimuțica Popo fu văzută pentru ultima oară, de oamenii care săriseră peste bord, în vîrful retezat al trinchetului, stînd acolo nemișcată și așteptîndu-și soarta. Cîteva clipe după aceea crucișătorul *Svetlana* s-a scufundat pierind ca o nălucă de pe suprafața mării.

Pe valurile sclipitoare se mai vedeau doar capetele oamenilor împrăștiate de vîltoare. Cu berete sau descoperite, ele se legănau de colo, colo ca niște geamanduri care țipau, cerînd ajutor. Marinarii mai aveau o singură speranță: că vor fi salvați de crucișătorul *Otawa* spre care înotau din răsputeri. Nava japoneză se apropia și ea cu toată viteza. Cît de mare le-a fost însă dezamăgirea cînd, drept răspuns la țipetele lor disperate, auziră de pe puntea crucișătorului strigătul de triumf *„banzai"*. În strigătul acesta era ceva neomenos, bestial. Crucișătorul inamic trecu în viteză printre marinarii ruși și, fără să se oprească, își văzu de drum. Mulți dintre ei fură striviți de chila lui de fier, ori sfîrtecați de elice. În felul acesta își găsiră moartea caporalul Solomenski, matrozul Sirocenko, preotul Handaleev, cambuzierul Egorov. Un japonez de la pupa navei ce se îndepărta arăta marinarilor ruși un obuz, ridicîndu-l sus, deasupra capului și amenințîndu-i cu pumnul.

Crucișătorul *Otawa* pieri cu totul din vedere, topindu-se parcă în zarea strălucitoare. Oamenii care pluteau pe apă nu mai aveau nici o șansă de salvare. Cerul de peruzea se boltea, nepăsător, deasupra lor. Marea scînteia, răsfățîndu-se în razele soarelui de primăvară. Într-o parte se profilau vag, ca prin pîclă, stîncile insulei Dagelet, iar în cealaltă, coastele albăstrii ale Coreii. Era tot ce se mai oferea privirii oamenilor părăsiți în voia soartei. Groaza le umplea

inimile. Se chinuiau îndeosebi fochiștii și mecanicii. Se aruncaseră în apa rece asudați, înfierbîntați de dogoarea de la căldări și mașini. Unii nu rezistară mult la această tortură, murind repede; alții își pierdeau mințile. Unii își făceau seama aruncînd de pe ei mijloacele de salvare.

Trecură mai bine de două ore, pline de deznădejde și de groază, pînă ce se ivi deodată nava de transport japoneză cu două coșuri *America-Maru*. Ea s-a oprit și a lăsat la apă două bărci. Acestea au cules oamenii, aproape pînă seara.

America-Maru, cu încărcătura vie de oameni, s-a îndreptat spre coastele Japoniei. Din echipajul *Svetlanei* lipseau o sută șaizeci și șapte de oameni. Viețile lor se stinseseră în Marea Japoniei. Cei vii erau duși spre o țară străină, păstrînd întipărită în minte, ca un coșmar, cutremurătoarea tragedie a bătăliei de la Țușima.

12. CE A STIRNIT MIRAREA JAPONEZILOR?

Ajunși la uscat, marinarii de pe *Bîstrîi* au pornit grăbiți spre interiorul peninsulei coreene, în munți. Adăpostiți după o creastă, au făcut apelul echipajului. Lipseau trei oameni, care pieriseră pesemne în valuri.

Tirul încetase. Puteau porni mai departe. Abia acum aflară de la coreeni un lucru surprinzător, pe care cei din escadra rusă nu-l bănuiseră: pe tot litoralul Coreei fuseseră instalate pichete de observație, dotate cu posturi de telegrafie fără fir. Nici o mișcare de pe mare nu putea să scape acestor pichete. Bineînțeles că japonezii au aflat și de apariția marinarilor ruși, refugiați pe coastă. Spre seară, ei au fost încercuiți de un detașament debarcat de pe crucișătorul *Nyitaka*. Obosiți de cele două zile de lupte și neavînd arme, s-au văzut nevoiți să se predea.

Chiar în captivitate, nu-i părăsea simțămîntul că-și făcuseră cu cinste datoria, aruncînd nava la timp în

aer. Amintirea acestei fapte îi bucura pe toți. Ajunși la uscat, priveau de departe, cu un simțămînt de ușurare, spre torpilorul inamic care se apropia de *Bîstrîi* încet, fiindu-i pesemne frică să nu eșueze pe vreun banc de nisip. În sfîrșit torpilorul se opri, și de lîngă el se desprinse o barcă îndreptîndu-se spre epava navei ce se zărea din apă.

Marinarii ruși erau încredințați că inamicul nu mai avea ce să facă cu ea. Această convingere unea și mai mult echipajul cu comandantul. Acolo, la uscat, el era tot atît de prietenos față de matrozi ca și la bordul navei. Se aliniaseră cu toții în fața lui. Comandantul își privea cu drag salvatorii. Ei, subalternii lui, îl ajutaseră să ajungă înot la țărm; fără ei, s-ar fi putut îneca în valuri. Bucuros de devotamentul echipajului său și, încă mai mult, de faptul că torpilorul fusese aruncat în aer chiar sub nasul inamicului, Richter își duse mîna stîngă la inimă și vorbi cu emoție matrozilor :

— Fraților, n-am să vă uit niciodată. Drumul pe care l-am făcut împreună pînă azi și bătălia de ieri ne-au înfrățit pe veci. Socotiți-mă pentru totdeauna prietenul vostru. Cînd ne vom întoarce în țară, am să vă propun la decorare pentru merite în luptă. Mai mult decît atîta : vă rog personal pe fiecare să veniți fără sfială la mine acasă, în Petersburg, oricînd veți avea nevoie de ceva. O să vă ajut.

Matrozii mulțumiră zgomotos comandantului lor, a cărui cuvîntare îi înviorase. *

Cu toate suferințele din ultimele zile, unii își recăpătară, pentru întîia oară, voia bună. Se auzeau glume usturătoare la adresa inamicului care sosise cu întîrziere.

— Au vrut ei să pună mîna pe navă, da s-au lins pe bot, rosti careva zîmbind.

— Toate-s bune, dar ce s-o fi ales de Galkin ? întrebă mecanicul Efremov.

Glumele încetară numaidecît. Chipurile se întunecară.

— Să știți c-o să fie nevoie să-i facem pomenirea numelui, rosti fochistul, oftînd, și-și făcu semnul crucii.

— Nu te închina, așteaptă, poate o mai trăi.

— Nu, nu se poate să fi scăpat teafăr.

— Ei, ce mîndrețe de flăcău era! A rămas acolo să piară, și a ajutat astfel pe toată lumea! își dădu cu părerea, plin de admirație, submaistrul Filippov.

Tuturor le părea rău de tovarășul lor. Numele lui Piotr Galkin era acum o mîndrie pentru echipaj. Nimeni nu știa însă ce se întîmplase în realitate cu el. Iată cum decurseseră lucrurile. Rămas singur, Piotr Galkin își făcuse rost de o parîmă de cînepă, își pusese centura de salvare și se îndreptase spre pupa. Fără voie, privirea lui luneca spre oamenii care se îndepărtau înot: ajunseseră în afară de zona primejdioasă.

— E timpul!

Nici nu-și recunoscu vocea, parcă altcineva ar fi dat comanda.

Coborî pe puntea cazărmilor și se opri lîngă fitilul Bickford care fusese pregătit. Chibritul din mîna lui se și aprinse, dar se grăbi să-l stingă. Rămase pe loc, gînditor. Mintea lui socotea cît timp va arde bucata de fitil pînă la încărcătura explozivă. Opt minute. Avea timp mai mult decît suficient ca să se îndepărteze. Numai după aceea aprinse fitilul Bickford. Zăbovi încă puțin ca să vadă dacă a luat foc cum trebuie. Totul era în ordine. Flăcăruia fugea fără greș spre ținta ei. Fitilul negru, subțirel, se tîra parcă șerpuind spre magazia de muniții, scurtîndu-se treptat. Galkin nu putea să nu-și dea seama că, poate, firul vieții lui se scurta la fel. Plecă spre prova. Acolo, legă de o piesă de fier un capăt al parîmei, și cu celălalt se încinse. Legat astfel, coborî în afara bordajului, folosindu-l ca blindaj de protecție, și așteptă astfel atîrnat deasupra apei. Vedea cum unii dintre matrozi ieșeau din apă, pe mal. Îi va întîlni el oare pe oamenii aceia dragi? Ei au să se întoarcă în Rusia, pe cînd el...

Ochii i se umplură de lacrimi și un strigăt puternic îi ieși din piept:

— Duceți salutul meu patriei!

Nu-i răspunse nimeni. Se auzea numai binecunoscutul plescăit al valurilor, care izbeau bordajele de fier. Coșurile fumegau slab, dînd impresia că nava stătea la ancoră, că nimic n-o amenința. Caporalul nu simțea că îi e frică, dar se zgribulea: în ciuda zilei însorite, spinarea i se răcise. Trecuseră poate doar cîteva minute, dar lui i se părea că stătuse așa, atîrnat deasupra apei, ceasuri lungi și chinuitoare. Un gînd neliniștitor îi trecu prin cap: nu cumva s-a stins fitilul? Dar iată, parcă răspunzîndu-i, vui o bubuitură năprasnică sfîrtecînd măruntaiele navei. Bucăți de fier țîșniră în sus, vîjîind și șuierînd deasupra punții. Cele mai grele căzură înapoi, lîngă prova, zvîrlind o jerbă de apă peste Galkin. I se păru că și el, și nava, care se smucise din loc, săriseră în aer, plesnind în stropi scînteietori. În clipa următoare se legănă violent în parîma de care era legat, se izbi de bordaj, dumirindu-se astfel că era viu.

Toate socotelile lui se adeveriseră. Scăpase cu viață. Văzînd prova neatinsă, gîndi că poate nava rămăsese teafără în întregime. Nu cumva totul fusese doar un vis? Se cățără grăbit pe parîmă, de pe ea pe punte și rămase mulțumit de fapta sa: dușmanului nu-i rămăseseră decît mormane de fier sfîrtecat. Nu mai avea ce face acolo. Totuși nu se grăbea să sară în apă ca să ajungă din urmă echipajul. Nu știa să înoate și nu-și punea mari nădejdi în centura de salvare. De altfel și urmările exploziei se făceau simțite: mușchii supraîncordați i se moleșiseră, parcă ar fi fost de vată; abia se putea urni din loc; îi vîjîia capul, îl chinuia setea.

O barcă inamică acostă la prova torpilorului ce se ridica deasupra apei. Japonezii, agitați, vorbeau ceva în limba lor, cu accente guturale. Pe chipurile lor gălbui, și în ochii negri, se citea ciuda, ca pe fața unui vînător care a scăpat prada. Amenințau furioși

cu pumnul. Priveau mînioși și mirați : pe babaua din prova navei dinamitate ședea un om, fumînd și uitîndu-se la ei cu un zîmbet modest. Nici chiar brațul inamicului furios nu se ridică însă împotriva acestui erou ca să-i curme viața. Caporalul Galkin fu luat prizonier. *

13. *BLESTEAȘCI* SE SCUFUNDĂ ÎNCET

Croaziera pînă în zona de operațiuni a fost deosebit de obositoare pentru echipajele torpiloarelor escadrei a II-a. Fiecare dintre ele avea un efectiv de peste șaptezeci de matrozi. Oamenii se adăposteau în încăperi strîmte și, din lipsă de frigidere, numai rareori mîncau carne proaspătă. Chiar pe o hulă relativ slabă, abia simțită pe navele mari, torpiloarele se legănau atît de violent, încît nu se putea găti hrană caldă. Uneori, această situație ținea cîte o săptămînă și mai bine, silind ofițerii și trupa să mănînce numai pesmeți și conserve. Pe furtună viața era și mai grea. Deși toate tambuchiurile se închideau ermetic, apa pătrundea în compartimentele din interior. Din hainele ude ieșeau aburi. Aerul era de nerespirat. Torpiloarele nu se mai legănau, ci săltau și se zbuciumau în mijlocul valurilor furioase. Oamenii aveau impresia că se află într-un butoi închis, ridicat necontenit și apoi aruncat de la o mare înălțime. Se cerea o răbdare deosebită, pentru a putea suporta toate greutățile unei asemenea navigații.

Totuși, cu prețul unei puternice încordări, torpiloarele mergeau înainte. Uneori le luau la remorcă navele de transport. Oricum ar fi fost, spre mirarea lumii întregi, cojile acestea de nucă au străbătut o distanță enormă, sosind în zona operațiunilor navale. Echipajele lor dăduseră dovezi de o abnegație neasemuită. Ce urma să li se ceară mai departe ? Comandantul escadrei nu avea de gînd să le utilizeze ca pe niște unități combatante ale flotei.

Blesteașci și *Bodrîi,* ca și alte torpiloare de escadră rusești, nu-și cunoșteau bine rolul lor în luptă. La amiază, în preajma bătăliei decisive, cel dintîi a recepționat ordinul lui Rojestvenski, transmis prin semnale, ordin care dispunea ca el să rămînă pe lîngă crucișătorul *Oleg,* iar celălalt să însoțească crucișătorul *Svetlana.* Pentru ce, în care scop ? Oamenii de pe ambele torpiloare erau lăsați să rezolve această problemă după cum îi tăia capul.

Torpilorul *Blesteașci* era sub comanda căpitanului de rangul II Șamov. Acesta stătea pe puntea de comandă și, ținîndu-se de copastie, arunca priviri repezi cînd spre navele inamice, cînd spre crucișătoarele rusești. Trăsăturile feței sale rotunde, fălcoase, cu mustățile bălaie zbîrlite, neîngrijite, n-avea nimic aristocratic. Omul acesta blond, îndesat, părea prin toată înfățișarea lui un plugar isteț și așezat care, cine știe de ce, se deghizase în uniformă de ofițer. Nu avea în el nimic din eleganța unui nobil. Poate că de aceea nu făcuse carieră, deși era stăpîn pe meseria lui ; își îndeplinea conștiincios îndatoririle și se purta bine cu echipajul. La începutul bătăliei n-avea decît o singură preocupare : aceea de a se ține cît mai departe de obuzele japoneze care cădeau pretutindeni. Doi cîini se învîrteau la picioarele lui, de colo colo, agitați din pricina canonadei : Bobik, un fofolog neastîmpărat, cu coada sfredel, pe care i-l dăruiseră copiii lui, și *Saint-Bernard*-ul Banzai, un dulău zdravăn, cu botul mare, pe care-l cumpărase de cînd era un cățelandru. Comandantul se uită la ei și-i mustră :

— Ei, războinicilor, purtați-vă mai demn.

Deodată, cei de pe puntea de comandă avură impresia că toată chila torpilorului se desprinsese de navă, trosnind din încheieturi. Unii dintre ofițeri și matrozi se prăvăliră pe punte. Comandantul doar tresări. Se ținu bine pe picioare și-și roti capul în toate părțile. Ambii cîini chelălăiau de spaimă, apoi, privind în depărtare și nevăzînd nici un dușman, începură să latre cu furie : unul, gros, întretăiat, celălalt sub-

țire, ca un clopoțel. O clipă *Blesteașci* se învălui în flăcări și fum și luă bandă, continuînd însă să plutească. Pe puntea superioară se zăreau numeroase spărturi. S-ar fi părut că nu suflul și schijele, ci un poznaș nevăzut, cu multe mîini, dăduse foc cabinei de comandă — aruncase din sertarul mesei registrul de cart și jurnalul de bord, ale căror foi zburau ca un stol de păsări albe, sfărîmase telegraful și transmisia care lega cîrma cu servomotorul timonei acționat de abur, deteriorase turbina pentru evacuarea apei, scosese din funcțiune o căldare și schilodise groaznic cîțiva oameni. Unul dintre aceștia scotea țipete desperate. Fochistul Kovaliov, căruia îi fusese retezat un picior, se tîra pe punte, rotindu-se, căutînd parcă ceva, și striga cu îngrijorare :

— Ajutați-mă, băieți ! Ce s-a făcut cu piciorul meu ? Stăteam aci... și deodată...

Toate acestea erau opera unui obuz inamic de 9 țoli, destinat crucișătoarelor, care nimerise din întîmplare în babordul torpilorului. Explozia acestui obuz aruncase în aer două lăzi cu obuze de 47 milimetri de pe puntea cazărmii.

Din ordinul comandantului, s-au sunat două alarme, și pentru foc și pentru gaură de apă. Oamenii au stins la iuțeală focul, dar nu știau ce să facă cu spărtura. Paietul pus peste ea se desprinsese, din cauza vitezei cu care naviga torpilorul. Apa năvălea în interiorul navei, umplînd iute forpicul. Timonierii trecură la timona de mînă. *Blesteașci* se îndreptă spre locul în care se scufundase cuirasatul *Osliabia* și, împreună cu alte torpiloare, începu să salveze oamenii din apă. Erau orele trei după-amiază. Cu ajutorul parîmelor aruncate peste bord, izbutiră să ridice pe punte doar opt oameni. Crucișătoarele inamice se apropiară, deschizînd un foc viu asupra navelor care salvau oamenii. *Blesteașci* porni după escadră.

În timpul acesta Șamov, comandantul torpilorului, stătea la pupa, lîngă timona de mînă. Obuzele inamice cădeau în jurul torpilorului. Zărind niște ma-

trozi care se învîrteau de colo colo pe puntea superioară, Șamov le strigă:

— Băieți, nu mai stați sus fără treabă! Puteți fi uciși sau răniți fără rost. Apoi se întoarse spre micimanul Lohman: Eu mă duc la comandă. Trebuie să fiu atent să nu dăm peste mine plutitoare. Dumneata rămîi aici.

Micimanul, un tînăr înalt, spătos, cu părul castaniu, răspunse:

— Am înțeles!

Însoțit de cei doi cîini, Șamov păși sprinten ca totdeauna prin tribord spre prova, urmat de micimanul Zubov, un ofițeraș agitat și iute în mișcări. Banzai și Bobik, atrași de mirosul necunoscut al șimozei [1], adulmecau din mers spărturile punții. În dreptul coșului din pupa, comandantul îl întîlni pe botmanul navei. Vînjos, făcîndu-și fără greș datoria, botmanul nu se pierdea niciodată cu firea; de astă dată, însă, pe fața lui oacheșă se oglindea o expresie de îngrijorare.

— Ei, franțuzule, cum merge treaba? îl întrebă Șamov, care i se adresa întotdeauna astfel, deși botmanul n-avea în el nimic de francez.

— Cam prost, înălțimea-voastră. Nu putem astupa de loc spărtura. Mi se pare c-o să scoatem bulbuci din fundul mării.

Comandantul se opri și se uită la botman cu mirare:

— Cum, franțuzule, tu spui una ca asta? Chiar cînd erai cherchelit știai să te descurci în cele mai critice situații. Nu se cade să te pierzi cu firea, înainte de vreme.

— Păi, ce să fac, înălțimea-voastră? S-au luat toate măsurile. Apa e evacuată cu pompele, cu gălețile, dar crește mereu. Peretele etanș de la prova abia mai rezistă la presiunea ei. Acum punem școndri la pereții etanși. Folosim pentru aceasta niște scări și catarge de bărci.

— Mobilizează pentru combaterea apei încă o parte din echipaj. Știi ce ai de făcut. Hai, du-te!

---

[1] Exploziv japonez (n.t.).

Fomin se îndepărtă în fugă, dar nu făcu nici zece pași cînd o nouă explozie îl dădu grămadă pe punte, rostogolindu-l spre cămașa blindată a compartimentului căldărilor. De astă dată obuzul lovise tribordul și explodase în buncăr. Căldarea nr. 2 fusese scoasă din funcțiune. Aburul fierbinte țîșnea urlînd din conducta de abur a auxiliarelor spartă, acoperind cu zgomotul ei țipetele deznădăjduite ale fochistului Kontevici, care fusese opărit. Boțmanul Fomin, teafăr, nevătămat, sări în picioare și se uită împrejur. Primul lucru care-i izbi privirile fu puntea străpunsă în numeroase locuri și oamenii care zăceau pe ea. Fochistul Ermolin abia mai mișca; palma mîinii sale, smulsă de o schijă, fusese aruncată pe cămașa căldărilor. Ajutorul de semnalizator, matrozul Sirekov, era aproape despicat în două, de-a lungul. O clipă mai înainte stăteau amîndoi lîngă un tun de 47 milimetri. Nu departe de ei zăceau nemișcați comandantul Șamov, Banzai și Bobik, iar micimanul Zubov, rănit la picior, se prăbușise peste dînșii, parcă s-ar fi luat la trîntă. Micimanul se ridică încet și plecă tîrîș spre felcer, pentru a fi pansat. Comandantul și cei doi cîini ai săi fuseseră uciși pe loc. Cîțiva matrozi se adunară lîngă ei. Șamov fusese un comandant deosebit de bun, și oamenii îl priveau îndureraţi.

— Nici n-a mai suflat, sărmanul.

— Ce să mai sufle? Schijele i-au străpuns pieptul și capul.

— A fost un om bun, ce-o să ne facem fără el?

Veni și ordonanța comandantului. Clătinînd din cap, își dădu și el cu părerea:

— Păcat de dumnealui, nu poți să-l vorbești de rău. În privința cîinilor, slavă domnului că s-a isprăvit cu ei. Că tare multă murdărie făceau. M-am săturat tot curățind pe urma lor.

Preocupați de comandant, numai puțini dădeau atenție încă unui rănit. Schijele aceluiași proiectil răniseră grav pe singurul semnalizator specializat, letonul Vizuls. Dăduse să alerge la infirmerie, dar ca-

reva dintre ofițeri îi ordonase să raporteze amiralului Enquist prin semnale moartea comandantului. Atunci, Vizuls, tăcut din fire, știind că în afară de el nici un alt matroz nu putea să execute ordinul, se repezi la lada cu pavilioane și începu să le lege la saulă. O schijă fierbinte i se înfipsese adînc în picior, îi fusese retezat un deget de la o mînă, iar palma celeilalte, străpunsă. Durerea îl sili să-și încleștеze dinții, să se crispeze. Pe saulele cu ajutorul cărora ridica pavilioanele la verga catargului rămăseseră urme de sînge. Totuși, își făcu datoria și numai după aceasta, palid, clătinîndu-se, șchiopătînd, se tîrî spre felcer.

Comanda torpilorului a fost preluată de comandantul secund, micimanul Lohman.

Peste puțin, *Blesteașci* a ieșit din zona de operațiuni și s-a alăturat crucișătoarelor, cu care a navigat pînă seara. Cînd a apărut flotila de torpiloare inamice, crucișătoarele s-au îndepărtat cu o viteză atît de mare, încît el nu s-a putut ține după ele. *Blesteașci* a rămas în urmă, singur, devastat, în mijlocul beznei și al apei, aprovat mult, cu pupa ridicată ; palele elicelor abia mai atingeau apa. Nava își pierduse caracteristica principală, viteza, ajungînd din trăpaș o mîrțoagă jalnică. Apa începuse să pătrundă la compartimentul căldărilor. În locul unde explodase primul obuz coca navei suferise o flexiune, și toată lumea aștepta cu groază momentul cînd jumătate din prova se va rupe de rest. Oamenii erau extenuați de lupta pe care o duseseră pentru menținerea navei la linia de plutire. Pierzîndu-și cu desăvîrșire speranța în salvarea torpilorului, fochistul Juciko se culcase în buncăr. Zărindu-l pe Romaniuk, șeful mecanicilor auxiliari, i se plînse vlăguit :

— M-am spetit de tot. Închide-mă aci. O să mă duc la fund împreună cu torpilorul.

Romaniuk abia îl înduplecă să iasă de acolo.

După ce se sfătui cu ceilalți ofițeri, micimanul Lohman îndreptă torpilorul spre Șanhai.

Puțin după orele zece seara, silueta unei nave mici se profilă în întuneric, în pupa-tribord. Cei de pe *Blesteașci*, neliniștiți, îndreptară tunurile, pentru orice

eventualitate, asupra ei. În aceeași clipă însă îngrijorarea făcu loc bucuriei ; după semnalele luminoase de recunoaștere emise se stabili că nava din pupa era torpilorul rusesc *Bodrîi*. I se transmise numirea și ambele nave își continuară drumul împreună.

Locțiitorul de comandant al torpilorului, micimanul Lohman, le spuse ofițerilor :

— Pentru noi, pericolul s-a micșorat simțitor. Dacă ne vom scufunda, o să ne salveze *Bodrîi*.

Unul dintre ofițeri, care cunoștea bine pe comandantul torpilorului *Bodrîi*, își exprimă îndoiala :

— Dar dacă Ivanov o ia din loc ? De la unul ca el te poți aștepta la orice. Dacă torpilorul său are mai puține avarii, nu se tîrăște el după noi.

— Nu va îndrăzni să facă așa ceva. E prea laș. Și apoi, în materie de geografie maritimă, stă cam slab cu cunoștințele. Niciodată n-a navigat singur, a căutat mereu să se ia după cineva.

Matrozii de pe *Blestească* evacuau din răsputeri apa, dar ea creștea mereu, ridicîndu-se la prova peste platforma căldărilor. În noaptea aceea, ofițerii și echipajul n-au închis ochii o clipă. Toți erau atît de istoviți, încît abia se mai țineau pe picioare. Îndată ce începu să se lumineze de ziuă, boțmanul Fomin îi raportă comandantului :

— Am încheiat-o cu navigația, înălțimea-voastră. Nu scăpăm de năpastă. Torpilorul se frînge de valuri, ca o bucată de turtă dulce.

Micimanul Lohman inspectă torpilorul și, după o nouă consfătuire cu ofițerii, la orele 4 și 30 dimineața, ordonă să se semnalizeze lui *Bodrîi* : „Torpilorul se scufundă, luați-ne la bord".

După o jumătate de ceas, cele două nave se opriră bord la bord și începură să se lege. Stînd pe comandă, marțial ca un amiral, comandantul torpilorului *Bodrîi*, căpitanul de rangul II Ivanov, un om vîrstnic, trupeș, cu barbă lată, căruntă, întrebă grav :

— Dar Serghei Alexandrovici Șamov unde este ? De ce nu se vede ?

Micimanul Lohman răspunse :

— Comandantul nostru zace mort pe dunetă.

— Îmi pare rău, tare-mi pare rău. Am fost prieteni buni. Ei, iată ce-i. N-am cărbuni îndeajuns.

— O să vi-i transbordăm pe-ai noștri.

Mai întîi au fost trecuți pe *Bodrîi* răniții de pe *Blesteașci,* a urmat transbordarea cărbunilor și a obiectelor mai de valoare: sextantul, cronometrele, aparatele de telegrafie fără fir, mitralierele, pușile, piesele de mașini, jurnalele de bord.

Din alimente au fost luate doar cîteva căpățîni de zahăr. Restul proviziilor zăceau sub apă.

În timp ce această operațiune era în toi, radiotelegrafistul Popomin veni în fugă la comandantul Ivanov și-i raportă pripit:

— Înălțimea-voastră, postul nostru recepționează niște emisiuni. Nu se poate înțelege nimic. Se pare că transmit japonezii între ei.

Peste puțin se ivi la orizont fumul unei nave necunoscute. Bănuindu-se că era o navă inamică, lucrul încetă imediat. Fuseseră transbordați treizeci de saci cu cărbuni. Matrozii au primit ordinul să treacă cît mai repede pe *Bodrîi.* Numai cîțiva oameni rămaseseră pe *Blesteașci,* ca să-i grăbească scufundarea. Din ordinul micimanului Lohman, Romaniuk, șeful mecanicilor auxiliari, și unul dintre mecanici deschiseră valvulele de inundare și iublourile. Apa năvăli în compartimentele din interiorul torpilorului, clocotind zgomotos. Totodată, boțmanul Fomin legă zdravăn de afetul unui tun cadavrul lui Șamov împreună cu cei doi prieteni patrupezi ai lui, Banzai și Bobik, ca să nu se ridice la suprafață și să fie devorați de rechini și dădu micimanului Lohman verigheta din degetul răposatului, pentru a fi predată familiei acestuia. Părăsit de toată lumea, torpilorul se scufunda încet — acum nimeni nu mai era în stare să-l readucă la viață.

Bodrîi își desfăcu legăturile și la orele șase se desprinse de *Blesteașci,* pornind mai departe pe drum vest. Viteza lui creștea mereu, lăsînd în pupa vîrtejuri de spumă albă ce se învolburau tot mai mult. Văzîndu-se scăpați de pericol, matrozii de pe *Blesteașci* se bucurau, dar, totodată, năpădiți de tristețe, se uitau înapoi, la torpilorul lor, care se afunda tot mai mult

în mare, devenind din ce în ce mai scund, parcă s-ar fi topit în razele soarelui de dimineață. În cele din urmă, pieri pentru totdeauna de pe suprafața mării.

La orizont, nu se mai zărea nici un fumuleț. Marea sclipea pe toată întinderea ei. Echipajul, vlăguit, se odihnea.

14. PRADĂ ACALMIEI

Intrînd în vorbă cu ofițerii de pe *Blestească*, comandantul torpilorului *Bodrii*, căpitanul de rangul II Ivanov, începu să-și împărtășească impresiile asupra bătăliei :

— Am luptat excelent. E drept că, pe cît se pare, am fost învinși, dar și japonezii au încasat-o zdravăn. Au pierdut nouă cuirasate, dintre care unul cu două coșuri și altul cu trei. Unul dintre ele naviga în capul formației. Pesemne că era nava-amiral, și s-a scufundat împreună cu amiralul Togo. Pe două sau trei cuirasate inamice au izbucnit incendii. Una dintre navele lor a rămas mult în urma escadrei, dînd bandă puternică. *Vladimir Monomah* s-a apropiat de ea și i-a dat lovitura de grație. În afară de aceasta, s-a observat că trei crucișătoare inamice, din cele opt, au ieșit din formație. Probabil că s-au scufundat și ele.

Unul dintre ofițerii de pe *Blestească* observă respectuos :

— Noi am avut însă impresia că japonezii n-au suferit cîtuși de puțin de pe urma tirului nostru.

— Nu v-ați uitat bine, stimați domni. Eu am văzut cu ochii mei cum se scufundau navele inamice. *

Ivanov continua să povestească verzi și uscate despre pierderile flotei japoneze, dar nu-l credea nimeni. Nici printre ofițerii săi nu se bucura de autoritate : ei nu aveau ce învăța de la dînsul, nici în materie de tactică navală, nici în probleme de navigație. Avea o voce răsunătoare, ușor răgușită, făcea tărăboi, uneori fără motiv, privindu-și subalternii cu ochii lui cenușii, inexpresivi. Spre deosebire de Șamov, nu era

în raporturi bune cu matrozii. Nici ei nu-l aveau la inimă, vorbind mereu de el în zeflemea:

— Ăsta atîta are: o barbă răşchirată, încolo... n-aude, n-a vede, n-a greul pămîntului...

De multe ori intrase în conflict cu echipajul din cauza hranei. Matrozii ieşeau la raport, iar el îi înjura grosolan şi, în încheiere, le spunea:

— Uite, aici îmi staţi, nemernicilor!

Şi-şi arăta grumazul gros, plin de urmele furunculelor.

Pe vreun matroz vinovat de ceva îl ameninţa:

— O să-ţi tăbăcesc dosul în bătaie!

În luptă, torpilorul *Bodrîi*, condus de un asemenea comandant, era tot atît de inutil pentru escadră ca şi un neg pe care l-ai avea undeva pe trup. *Bodrîi* nu trăsese nici un foc asupra japonezilor. Nu luase parte nici la salvarea celor ce piereau în valuri. Numai o dată, întîmplător, fusese observat de la bordul lui un om care înota în mare, cerînd ajutor. Cei de pe torpilor au hotărît să-l salveze. S-a iscat forfotă. Celui aflat în primejdie de înec i se aruncau capete de parîme, dar acestea nu ajungeau pînă la el. Comandantul Ivanov se agita şi, zăpăcindu-şi ajutoarele, hîrîia:

— Înapoi! Stop! Înainte! Banda dreapta! Banda stînga!

Urmărind manevrele stupide ale comandantului, caporalul mecanic auxiliar Volkov spusese:

— Ne-a dat dumnezeu un copilaş cu barbă...

Iar caporalul mecanic Pinaev adăugase:

— Marinar de apă dulce şi pace!

Pînă ce naufragiatul a fost ridicat la bord torpilorul, dîndu-i mereu ocol, a pierdut o jumătate de ceas. Cel salvat, un omuleţ bondoc şi puhav ca un porc îngrăşat, numai în cămaşă şi izmene, de pe care apa se scurgea şiroaie, cu un cuţit finlandez atîrnat la brîu, arăta ca un pirat care căzuse peste bord în urma unui atac neizbutit contra unui vas. Un timp, grăsunul rămase cît era de greu în braţele matrozilor. Trăgea aer în piept din răsputeri şi din pricina aceasta tot trupul îi zvîcnea spasmodic. Cu faţa făl-

coasă galbenă ca ceara, cu ochii albaștri holbați, cu gura căscată, avea expresia unui om scos tocmai atunci din streang. Părea că-și trăiește ultimele clipe. Deodată însă, spre uimirea tuturor, se îndreptă din șale, se uită împrejur și zîmbi cu buzele învinețite. Din răspunsurile lui se află că fusese timonier civil pe remorcherul *Rus* care se scufundase. Era estonian. Remorcherul fusese părăsit de tot echipajul, și el rămăsese singur la postul lui, la timonă, în comandă, așteptînd ordine. Nu mai avea însă cine să-i dea vreun ordin. Apa năvălea printr-o spărtură în interiorul navei care dădea bandă într-un bord. Estonianul se uita îngrijorat în jur. În sfîrșit se repezise pe punte și, văzînd că nu mai era nimeni la bord, se aruncase în mare.

Înotase singur vreo oră și jumătate, legănîndu-se pe valuri, și numai din întîmplare apăruse torpilorul pe acolo, salvîndu-l de la o moarte sigură. Își puse haine uscate, căpătă de la batalerul Ignatiev o porție de rom, coborî în compartimentul subofițerilor și se cufundă într-un somn adînc.

Torpilorul pornise în plină viteză după crucișătoarele rusești. Cîteva clipe după aceea un obuz japonez de calibru mic izbise scutul tunului de 47 milimetri, explodînd. Fochistul Belkov fusese ucis pe loc; comendorul Țariov gemea, grav rănit în mai multe locuri; alți patru matrozi se aleseseră cu leziuni ușoare, provocate de schije. Pulberea fără fum din chesonul cu obuze de 47 milimetri, de rezervă, luase foc, amenințînd să explodeze, dar caporalul torpilor Rudniov înhățase cu mîinile goale chesonul aprins și, cu toate că aceasta îi provocase arsuri, îl zvîrlise peste bord. Elevatorul de alimentare cu obuze de 75 milimetri fusese deformat de schije, iar puntea superioară, străpunsă. Peste puțin însă toate stricăciunile au fost reparate. Totuși, comandantul Ivanov luase de capul lui hotărîrea de a ieși din luptă.

În ziua de 15 mai, după ce luase la bord echipajul torpilorului *Blestească* care se scufundase, *Bodrîi* a navigat fără oprire, îndreptîndu-se spre Șanhai, și pînă seara n-a întîlnit nici o navă. Așteptau noaptea

cu nerăbdare. Cînd se întunecă, însă, oamenii fură din nou cuprinși de îngrijorare. Li se năzăreau tuturor lumini cînd la tribord, cînd la babord, ori în prova. Temîndu-se să nu fie descoperit de japonezi, *Bodrîi* executa mereu întoarceri cînd într-un bord, cînd în celălalt. A doua zi nu mai erau siguri de direcția în care mergeau, din pricina deselor schimbări de drum. La aceasta se adăugă încă o complicație: spre amiază, vremea începu să se strice.

Barometrul cobora repede. Vîntul de sud, întețindu-se, ajunse treptat la forța zece. Marea Chinei spumega, rostogolea talazuri uriașe, jucîndu-se cu nava de trei sute cincizeci de tone, așa cum s-ar juca un leu cu un șoricel. Neavînd lest suficient în santine, torpilorul *Bodrîi* era vădit în primejdie de a fi răsturnat de valuri. Pentru a se mări stabilitatea navei fură coborîte în buncăre patru tunuri. În afară de aceasta, torpilorul, întors cu prova în vînt, luptînd cu furtuna, ținea la capă cu ajutorul mașinilor.

— Cum vine asta ? îi întrebă batalerul Ignatiev pe matrozii care treceau pe lîngă el. Am cărat tunurile în buncăre, dar ce se întîmplă dacă dăm peste japonezi !?

— Ei, o moarte are omul, îi răspunse comendorul Kliucegorski, vînturînd din mînă.

Nava nu mai înainta spre Șanhai. Focarele căldărilor înghițeau însă ultimele rămășițe de cărbuni. Erau menținute sub presiune numai două căldări în loc de patru. Se apropia clipa de care marinarii se temeau mai mult ca de orice. Nu se suna nici un fel de alarmă — nici de luptă, nici de incendiu sau de gaură de apă, dar tot echipajul, de la comandant pînă la cel din urmă matroz, începuse să se agite, de parcă s-ar fi anunțat scufundarea sigură a navei. Spre miezul nopții, cărbunii se terminaseră. Matrozii puseră mîna pe topoare și pe rîngi, și începură să alerge grăbiți peste tot, căutînd lemn. Răsunau trosnete ba într-un loc, ba în altul. Rafturile din magaziile de alimente, panourile, grătarele de la magazii, chesoanele pentru efectele echipajului și bastingajele, mesele, schelele, școndrii, mobilierul cabinelor, cînepa, uleiul,

tot ce putea arde era cărat la căldări. Dar nici acestea nu ajunseră mult timp. Fură aruncate în foc două bărci, una cu două rame, alta cu opt. Acesta era cel din urmă combustibil. Presiunea căldărilor scăzu la zero. Coșurile nu mai scoteau fum, huruitul ritmic al mașinilor nu se mai auzea, nava era răsucită de vînt ca o balenă moartă ce plutește la suprafața apei, dusă în necunoscut.

— Timonieri, la sondă! strigă comandantul Ivanov, cu glas tremurător, ținîndu-se cu greu pe picioare din cauza ruliului din ce în ce mai accentuat.

Măsurară adîncimea. Aceasta era atît de mare, încît nu s-ar fi putut sta la ancoră.

În noaptea aceea, oamenii își luară rămas bun de la viață. În dimineața zilei de 17 mai, vîntul începu însă să se potolească. Se determină punctul navei: se aflau la circa nouăzeci de mile de farul Șavai-șan de la Șanhai, unde doreau să ajungă.

Torpilorul devenise jucăria valurilor. La orele 10 și 40 minute improvizară și ridicară niște vele făcute din foile de tendă și din hamacele echipajului, un floc și o randă, pentru trinchet și arborele mare. Torpilorul nu avea însă stabilitate la drum, întorcîndu-se încet cu prova ba la dreapta, ba la stînga. Intrînd în cart, micimanul Davîdov se uită în jurnalul de bord și, citind cele notate de ofițerul precedent, zîmbi în colțurile buzelor:

— Așadar, navigație cu vele! Ia te uită ce denumire grozavă a găsit pentru rotirea asta a noastră pe loc! Ar fi trebuit să scrie: călușei cu vele, ori dănțuială pe valuri.

Marea era acum mai puțin adîncă. Hotărîră să înainteze folosind curentul de maree, ancorînd în timpul mareei joase. Rezultatul obținut fu însă cu totul neînsemnat. Nava era acum ca un om care nu mai putea merge pe picioare, și încerca să facă un drum lung, numai cu ajutorul brațelor. În prova dădură de un banc de nisip care se întindea pînă la uscat. Era și bine, și rău: el permitea să se ancoreze în timpul mareei joase, scurtîndu-se astfel cît de cît distanța pînă la țărm; din alt punct de vedere el

agrava însă situația celor de la bordul navei, căci vapoarele mari nu circulau în această zonă, de teama unui eventual naufragiu, așa că nu se mai putea conta pe ajutorul lor. Ceața, cenușie și groasă ca vata, începu să se ridice valuri-valuri, întinzîndu-se pe suprafața mării ușor agitată. Și ea avea un rol dublu, căci ascundea torpilorul nu numai de japonezi, dar și de vasele neutre. Pe deasupra, alimentele și apa dulce erau pe sfîrșite.

Oamenii, de două ori mai numeroși decît efectivul normal al torpilorului, stăteau înghesuiți. Ceața, ascunzînd soarele, era caldă ca aburul din baie și-i vlăguia pe toți. Doi grav răniți muriră; cadavrele lor fură aruncate peste bord. Apa dulce care mai rămăsese întîmplător într-o putină era tulbure, cu rugină și gust neplăcut. Și aceasta era, însă, distribuită cu rația — cîte două pahare de om în douăzeci și patru de ore, sub controlul sever al lui Volkov, șeful santinierilor. Lîngă această putină stăteau de pază santinele, ziua și noaptea, pentru ca să nu se fure din prețiosul lichid. Batalerul Ignatiev bodogănea mînios:

— Aș vrea să știu ce-a păzit comandantul nostru? Trebuia să se gîndească că n-o să putem ajunge la destinație, deci să oprească cît de cît cărbuni pentru dezalcalinizator.

— Da, dacă ar funcționa dezalcalinizatorul, n-am duce lipsă de apă dulce, încuviință matrozii.

— Asta nu e comandant, ci un prostovan și un gură-cască.

Rațiile de alimente fură și ele reduse la jumătate. În loc de pîine proaspătă, oamenii căpătau cîțiva galeți de secară. Prînzul se gătea cu apă din mare și cu conserve de carne. Ca să nu moară de foame, oamenii mîncau strîmbîndu-se, făcînd eforturi, cu scîrbă, așa cum iau bolnavii medicamentele dezgustătoare. Își dădeau seama însă cu toții că putea fi și mai rău. Folosind curentul de maree, torpilorul se apropia de pămîntul jinduit, nespus de încet, cu 5—7 mile în douăzeci și patru de ore. Dacă nu venea un ajutor de undeva rămîneau cu totul fără hrană și fără

apă de băut. Ziua de mîine se desemna nu mai puțin îngrozitoare decît bătălia de la Țușima.

Matrozii de pe *Blesteașci* își aminteau de comandantul lor:

— Uite, Șamov al nostru, da, el a fost un marinar adevărat. Era pe mare ca la el acasă. Dacă ar fi fost Șamov pe *Bodrîi* i-ar fi ajuns cărbunii, atîți cîți erau. Nu ca Ivanov, care a rătăcit pe mare ca o oaie proastă. Cu comandantul nostru am fi ajuns de mult la Șanhai.

Drept răspuns, matrozii de pe *Bodrîi* pomeneau și ei de un ofițer de-al lor care se putea asemui lui Șamov:

— Am avut și noi un ofițer cu navigația, micimanul Gernet. Păcat că a fost mutat pe crucișătorul *Dmitri Donskoi*. Așa ofițer cu navigația mai rar. El ar fi dus torpilorul de-a dreptul la Șanhai, ca pe șine.

Trecu o zi, trecură două. Situația nu se schimbă în bine cîtuși de puțin. Oamenilor le era lehamite de toate. Toată corvoada se reducea acum la spălarea punții, dimineața, ca de obicei, și la ridicarea ancorei, cu brațele, cînd venea marea înaltă. Fără voie, căutau să uite nenorocirea în care se aflau, să-și mai abată gîndurile. Mulți se țineau dinadins de tot felul de șotii. Toți tăcură însă îndată ce începu să povestească botmanul Fomin:

— Navigam în Mediterana. Am făcut escală în Creta. Comandantul nostru s-a dus în vizită la Ivanov. Acesta l-a primit bine. Chiar a ordonat să se dea cîte o porție de rom matrozilor bărcii noastre, iar pe mine m-a poftit să stau de vorbă cu Urupa, botmanul lui. Am zăbovit cam mult. Deodată, după miezul nopții, auzim niște strigăte. Ce să vezi? Cei doi comandanți se luaseră la harță în legătură cu războiul. Șamov zicea că dezlănțuirea războiului a fost o crimă. Că niște aventurieri descreierați ne trimit la abator. Ivanov a sărit în sus. „Amîndoi, zice, îi slujim maiestății-sale imperiale, și dumitale nu ți-e îngăduit să te exprimi astfel în fața mea! Marș de-aici, de la bordul navei mele!“

Deodată îi smulge comandantului meu o medalie de pe piept și o aruncă peste bord, ca pe un chișloc. Ce a făcut Șamov nici nu pot să vă povestesc. Cuprins de mînie, a sărit în sus, și-a încleștat dinții și a început să tremure. În aceeași clipă, Ivanov, greoi cum e, s-a clătinat. Șamov îi trăsese o palmă strașnică. S-a încins o bătaie în toată legea. Comandantul nostru nu mai era stăpîn pe el. A răcnit la mine: „Franțuzule! Atinge-l și tu!" Ce-mi rămînea de făcut? Mi-am înșfăcat comandantul în brațe și, iute, în barcă cu el. Ivanov scosese revolverul și voia să tragă. Boțmanul Urupa i l-a smuls însă din mînă și, pentru asta, s-a ales cu cîteva palme. Ei, și am plecat cu barca spre torpilorul nostru. Șamov se mai potolise. Zice: „Ia spune, franțuzule: de ce nu mi-ai executat ordinul și nu l-ai plesnit pe Ivanov?" I-am răspuns: „Nu puteam să fac așa ceva, înălțimea-voastră. Am pumnul greu, și dintr-o lovitură aș fi putut să-l omor. Să mă nenorocesc din pricina lui?" Șamov s-a gîndit o clipă: „Ai perfectă dreptate, franțuzule. Ar fi bun de omorît, dar nu merită să zaci pentru el la ocnă, în lanțuri". Mai pe urmă s-au împăcat. Veneau din nou unul la altul.

Matrozii de pe *Bodrîi* rîseră cu poftă, apoi îl dojeniră pe Fomin:

— Trebuia să-l pocniți, măcar o dată sau de două ori. Bineînțeles, nu ca să moară, ci numai așa, să-i sară scîntei din ochi, ca la dinam. În învălmășeală, nici n-ar fi văzut cine l-a blagoslovit.

Fomin nu isprăvi bine și caporalul torpilor Bugorkov începu să povestească și el:

— Tocmai că veni vorba de dinam. Mi-am adus aminte de o întîmplare. Amiralul Rojestvenski l-a întrebat o dată pe un mecanic electrician din ce gubernie e. Mecanicul, obișnuit să aibă a face tot cu electricitatea lui, i-o trîntește: „Penza, electricitatea voastră!" Rojestvenski s-a înfuriat și a început să-l lămurească. Îl tot miruia cu pumnul în creștet: „Eu, zice, nu-s dinam pentru tine, ci amiral în marina maiestății-sale imperiale. Ține minte, o dată pentru

totdeauna : sînt excelență, nu electricitate — așa să zici cînd vorbești cu mine!"

Unii matrozi își petreceau zilele acelea de inactivitate forțată pe nava în derivă, depănînd amintiri din copilăria petrecută prin sate îndepărtate, în funduri de țară, prin păduri și stepe, povestind despre cei dragi, care acum oftau de dorul lor.

Uneori, pe puntea superioară se ivea mecanicul Kotov,cu armonica în brațe. Înconjurat de matrozi, îi trăgea cîte o cîntare bună, iar fochistul Popov îi ținea isonul din gură. Pentru asta căpătau amîndoi cîte un pahar de apă dulce în plus. Vocea de tenor a lui Popov vibra cu măiestrie, voinicește la notele înalte, îmbinîndu-se minunat cu accentele sonore ale armonicii. În melodia mișcătoare răsunau și aleanul, și bărbăția, spulberînd gîndurile negre ale matrozilor, alungînd amintirea morții care-i pîndea. Un timp, nava care se legăna singuratică în mijlocul cetei de nepătruns se trezea parcă la viață, și atunci oamenilor li se părea că, la urma urmei, nu era pierdut totul, că viața își urma cursul ei dintotdeauna. Solistul trupei, fochistul Popov, era un vlăjgan bine legat, cu trăsături regulate pe fața năpădită de o bărbuță scurtă, creață. Cunoscînd fel și fel de cîntece, și triste, și vesele, trecea întotdeauna cu avînt de la unul la altul, fără să dea semne de oboseală. Matrozii vorbeau cu admirație despre el :

— Frumos flăcău, dar de două ori mai frumos cîntă.

— Ehei, să-l auzi cîntînd primăvara, într-o grădină cu umbră, ce-ar fi! Ar amuți toate privighetorile ca să-l asculte pe el.

Clipele trăite de curînd în bătălia de la Țușima apăsau greu inimile. Dar oamenii, parcă înțeleși între ei, căutau să nu-și mai amintească de ele, așa cum nu vrei să-ți amintești de o întîmplare neplăcută din viață. Acum, și ei, și ofițerii nu se gîndeau decît să ajungă cît mai repede la Șanhai. Nevăzut, îndepărtat, acesta li se părea un oraș minune, un miraj. Nu degeaba marinarii din toate țările îi ziceau Parisul

Asiei. În careu ofițerii își împărtășeau ceea ce știau despre el. Puțini erau însă acei pe care orașul acesta plin de contraste, cu luxul lui exorbitant și cu sărăcia sa endemică, îi interesa sub aspect social sau politic. Foamea și setea făcuseră ca toate discuțiile ofițerilor să se limiteze la subiecte culinare: ce se poate mînca acolo? Interlocutorii, cu ochi sclipitori de gurmanzi, se întreceau în enumerarea unor bucate alese și băuturi fine. Meniul unor ospățuri imaginare se încheia în povestirile lor cu delicatesele savuroase ale Orientului și Occidentului — cu torturi, înghețate, fructe exotice, cu cafea neagră stropită cu lichioruri aromate, produse de cele mai renumite firme mondiale. Ai fi crezut că cei adunați acolo nu erau ofițeri, ci niște gastronomi vestiți, ori niște chelneri care citeau pe întrecute lista de bucate într-un restaurant, lăudînd diferitele feluri de mîncăruri și vinuri.

— Ajunge, să nu ne mai aţîţăm pofta cu ceea ce n-avem! îi imploră în cele din urmă micimanul Zubov, ale cărui pansamente nu fuseseră schimbate din ziua bătăliei, nemaifiind tifon curat.

Unii încercară să schimbe discuția pe alt făgaș. Dar stomacul nu înceta să-și ceară drepturile. Comandantul Ivanov, care se bucura la bord de renumele unui mîncău pătimaș, reveni cel dintîi la subiectul abandonat. Apucîndu-se cu mîinile de pîntec, spuse:

— De-am ajunge odată la Șanhai! Intru în cel mai bun restaurant și, două zile, nu mai ies de acolo. Apoi, făcînd cu ochiul, adăugă: Pe urmă om vedea și de exotisme. Am auzit că în Babilonul ăsta modern poți găsi orice-ți poftește inimioara, și ca oriental și ca occidental.

Unul dintre interlocutorii tineri, foindu-se ca să uite de golul pe care-l simțea în stomac, șopti:

— De mult doream să ajung în Asia aceasta tulburătoare.

— Doar un pahar de ceai verde! Altceva nu-mi mai trebuie! își exprimă dorința arzătoare și Zubov, nemaiputîndu-se stăpîni.

Dintr-un colț, îl întrerupse alt ofițer:

— La Șanhai găsești fructe mari și mici din toată lumea, de la afine pînă la ananas. Există și un fruct nemaivăzut, pomenit în basme, „ochiul dragonului", cu parfum de trandafir. Ce-aș mai mușca din el!

— La naiba cu „ochiul dragonului"! Acum aș mînca fără să mă strîmb chiar și o tocană chinezească de șobolani, ori turte de lăcuste! se auzi un glas amărît.

Și toată lumea se apucă iar să viseze tot felul de bucate și băuturi.

Asemenea discuții făceau ca foamea și setea să devină și mai chinuitoare. Unii aveau gesturi spasmodice din cauza crampelor care le chinuia stomacul gol. Ascultînd vorbele unuia și altuia, un miciman își lipea din cînd în cînd buzele uscate de pahar, sorbind de fiecare dată din el, cu zgîrcenie, cîteva picături de ceai înviorător. Deodată, micimanul scoase un „ah!" de spaimă; în aceeași clipă se auzi un clinchet și un zuruit de cioburi. Toți se uitară spre el. Palid, răvășit, micimanul privea tăcut la picioare, unde ceaiul lui se vărsase printre cioburile paharului. Toți înțeleseră că, agitîndu-se și gesticulînd, își vărsase pe jos el însuși, din neatenție, paharul cu rația de ceai pe o jumătate de zi.

Matrozii vorbeau și ei despre aceleași lucruri, însă în felul lor. Imaginația lor gastronomică părea mai simplă, mai firească. Unii visau arzător dragostea trupească.

— Dacă am avea cărbuni, apoi în vreo trei ore am și acosta într-o cîrciumioară, la o măsuță.

— Și după aceea... tot ce-ți poftește inimioara.

— Și-am petrece, dar în așa chip, de ne-ar părea toată viața un carusel de bîlci!

Cu fiecare zi de acalmie vedenia Șanhaiului punea tot mai mult stăpînire pe mințile ofițerilor și matrozilor, obsedîndu-i, așa cum imaginea Meccăi îi atrage pe drept-credincioșii musulmani.

Nava, însă, ba stînd la ancoră, ba girînd sub acțiunea velelor improvizate, înainta prea încet spre țelul dorințelor lor.

În mijlocul tăcerii generale, din careu se auzeau ba o voce, ba alta:

Numai douăzeci—douăzeci și cinci de tone de cărbuni!

Matrozii începură să repete și ei, tărăgănat, aceste cuvinte; apoi le puseră și o încheiere. Careva dintre ei striga, maimuțărind un diacon la ectenie:

Numai douăzeci—douăzeci și cinci de tone...

Matrozii răspundeau în cor:

Am ajunge la Șanhai, dă doamne!

Aceste vorbe, nu tocmai armonioase, cîntate după tipicul bisericesc, deveniseră obsedante, stăpînind psihicul zdruncinat al echipajului, ca o boală molipsitoare.

La început, echipajul torpilorului *Bodrîi* și matrozii de pe *Blesteașci* aflați la bordul lui aveau, ca și ofițerii, o singură dorință: aceea de a ajunge cît mai repede pe pămîntul stabil. Pe măsură însă ce drumul se prelungea, între unii și ceilalți se contura o ruptură. Cu fiecare zi ce trecea, aceasta devenea tot mai pronunțată. Atitudinea matrozilor față de ofițeri era tot mai ostilă — ieșiseră de sub autoritatea superiorilor. Uneori, proferau chiar amenințări. Ofițerii își dădeau seama că toate acestea puteau duce la lucruri neplăcute pentru ei și au luat măsuri să se depoziteze toate armele în careu. Curînd după aceea, în noaptea de 20 mai, cînd torpilorul stătea la ancoră cu velele strînse (adîncimea mării fiind de optsprezece stînjeni) și din pricina ceții nu se vedea la un pas, comandantul Ivanov l-a chemat la el pe caporalul torpilor Serghei Rudniov și i-a vorbit cu blîndețe:

— Iată ce e, dragă. S-ar putea să ne descopere japonezii. Nici nu mă gîndesc că aș putea să le predau torpilorul. Mai bine îl arunc în aer. De aceea, pentru orice eventualitate, nava trebuie pregătită pentru a fi dinamitată. Să te ocupi numaidecît de treaba aceasta. Trage niște fire din magazia de muniții pînă în careu și instalează acolo un buton pentru mine. De îndată ce apare inamicul, eu apăs pe buton, și-mi fac ultima datorie. Ei, executarea!

— Am înțeles, înălțimea-voastră!

Rudniov interpretă în felul lui motivele comandantului și, după ce isprăvi treaba, povesti totul între patru ochi prietenului său, caporalul santinier Volkov.

— Ia gîndește-te puțin, pentru ce a pus el la cale una ca asta ? încheie Rudniov.

— Ei ? întrebă Volkov, abia stăpînindu-și emoția.

— Ofițerii, și mai ales comandantul, se tem c-o să-i aruncăm peste bord. Treaba asta n-are nici o legătură cu japonezii. Păi, crezi tu că un comandant fricos ca ăsta o să-și arunce nava în aer ? Ei, da nici eu nu-s din tagma proștilor. Firele le-am tras, butonul l-am făcut, dar el n-o să poată face contact.

— Bravo, prietene ! îl lăudă Volkov. Bine ai făcut. Echipajul o să-ți mulțumească.

Spre dimineața zilei de douăzeci mai, ceața pieri ca un vis rău. Cerul era senin, orizontul se lărgise. Fața mării, peste care zburda briza învălurînd-o ușor, era ca o mătase albastră, țesută cu fir din scînteierile soarelui. Nețărmurita întindere sclipea în culori orbitoare. Începură să se ivească pescărușii, vestindu-le celor ce rătăceau fără voie bucuria apropierii pămîntului. Torpilorul își legăna însă pînă la ameteală echipajul, rămînînd ca și pînă atunci în sinistra lui nemișcare. Nimic nu se schimba spre bine. Din cauza lipsei de hrană și de apă dulce, a nopților de nesomn și a gîndurilor negre, oamenii slăbiseră, deveniseră apatici, parcă ar fi ajuns pe neașteptate la adînci bătrînețe. Totuși, scrutau mereu orizontul cu ochii înfundați în orbite.

— Uite ! Uite ! Ce-o fi acolo ? strigă unul dintre matrozi, poate bucuros, poate îngrijorat, arătînd cu mîna spre zarea strălucitoare.

Capetele tuturor s-au întors îndată în direcția arătată. Strigătele au fost repetate și de alții, pe mai multe glasuri. La orizont creșteau, apropiindu-se, două pete albe, fără fum. S-au scurs clipe de încordare, s-au făcut tot felul de presupuneri, pînă cînd, în sfîrșit, se zăriră limpede, ca într-o acuarelă, niște vele umflate de vînt. Erau două djonci chinezești. Împinse de briză, ele veneau parcă drept spre torpilor, aducînd marinarilor istoviți de suferințe izbăvirea.

Curînd se observă însă cu emoție că djoncile nu se îndreptau spre torpilor. La vergă fu ridicat semnalul de naufragiu. De la comandă, din arborele mare, de pe punte, matrozii le făceau semne, dădeau din mîini, își fluturau beretele, dar djoncile își continuau drumul. Careva zbieră din răsputeri:

— *Manza... Manza* [1]...

Atunci, toți matrozii și ofițerii, inclusiv comandantul, începură să strige și ei acest cuvînt. Cu toate că nu știau ce înseamnă, răcneau din răsputeri, pe toate glasurile. Strigătul răsuna ca un geamăt de durere și deznădejde, scos de numeroase guri — parcă în clipa aceea li se lua viața tuturor celor de pe torpilor. Djoncile nu reacționau însă în nici un fel la semnal și la strigăte. Comendorul Smolin îl rugă pe comandant:

— Înălțimea-voastră, îngăduiți să lăsăm la apă baleniere. Prindem numaidecît o djonca și facem rost de lemne. Dacă nu vor să ne ajute cînd îi rugăm frumos, nu trebuie să ne sinchisim de ei.

Comandantul Ivanov îi răspunse:

— Noi nu sîntem pirați. Nu putem să facem așa ceva. Să se bată clopotul, repede!

Clopotul navei începu să bată des, a primejdie. Se traseră două focuri oarbe, cu tunul din pupa. Nici acestea n-avură efect. Djoncile se îndepărtau spre vest, dispărînd încet pe întinderea mării.

Cei de pe *Bodrii* se potoliră, dar nu pentru mult timp. Curînd se iviră încă două veliere, unul după altul, la scurt interval de timp. Dar nici acestea nu se apropiară de torpilorul care stătea nemișcat în ancoră, văzîndu-și de drum fără să răspundă la semnalele, strigătele și loviturile oarbe de tun trase de la bordul lui. Pavilionul „Sf. Andrei", indicînd că era o navă rusească, îi speria pesemne pe chinezi.

În zilele precedente, pentru a se găti mîncarea, se arsese la bucătărie căptușeala izolatoare împotriva dogoarei de pe pereții compartimentului căldărilor și se rupseseră aschii din căptușeala de lemn a borda-

[1] Plugar, țăran (în l. chineză) (n.t.).

jelor. Acum, pînă și acestea se terminaseră. Matrozii luară din careu trei scaune și le dădură bucătarului Nazarov :

— Pe foc cu ele ! Iar mîine e rîndul canapelei ofițerilor.

La amiază se luă înălțimea la soare și se determină punctul navei : se aflau la șaizeci și cinci de mile de farul Șavaișan. Pentru a străbate o asemenea distanță, folosindu-se numai de curentul de maree, aveau nevoie de vreo zece zile favorabile. În acest răstimp, mulți oameni din echipaj aveau să fie aruncați peste bord. Se putea dezlănțui însă o furtună din prova, atît de puternică, încît torpilorul să nu se poată menține pe loc, nici chiar cu două ancore, și să fie împins cu cîteva zeci de mile în larg. Atunci, în cel mai bun caz, japonezii, care între timp ar fi fost informați de chinezi asupra prezenței torpilorului rusesc, aveau să-l găsească și să captureze oamenii rămași în viață, iar în cel mai rău caz, nava pustie, cu echipajul mort, avea să străbată timp îndelungat întinderile mării. Matrozii făceau fel de fel de presupuneri. Unul dintre ei trase o concluzie :

— Da, se pare că n-avem scăpare : o să ne mîncăm unii pe alții.

— Da, o să tragem la sorți — care pe care, adăugă altul, posomorît.

La acest gînd înfiorător, matrozii se uitară unii la alții, tăcură, și tăcerea macabră fu întreruptă de glasul răsunător al torpilorului Osadcenko :

— De ce la sorți ? O să începem cu comandantul ! Din pricina lui suferim cu toții. Dintre toți ofițerii, el este cel mai gras. Pe el o să-l facem mai întîi chiftele.

— Bine zici, întăriră alte glasuri, cu ciudă. Apoi o să mai urmeze și alții, fără tragere la sorți !

Comandantul Ivanov, care îi auzise, păli și coborî tăcut la careu.

Din ziua aceea, se hotărî să se dea cîte un pahar de apă potabilă de om pe zi.

Spre seară, vîntul se înteți, stîrnind valuri. Torpilorul, legănat de ele, scrîșnea în lanțuri abia stînd la

ancoră. Oamenii erau deznădăjduiți. De teama unui atac, ofițerii se încuiaseră în careu și nu mai ieșeau pe puntea superioară. Matrozii fuseseră lăsați de capul lor, fiind acum liberi să facă ce vor. Unii scrutau orizontul de bunăvoie ; alții, ca intoxicați, doborîți de boală, căzuseră într-un fel de somnolență, zăcînd prin încăperi ; iar alții umblau fără rost pe navă ca niște lunatici. Cînd și cînd, cîte unul întreba :

— Pentru ce să pierim așa ?

Asta era totuna cu o plesnitură de bici asupra nervilor încordați. Atunci se dezlănțuia un vacarm cumplit, o ploaie de ocări înfiorătoare. Blestemînd toți țarii și dumnezeii, oamenii îi amenințau crunt pe cei din careu. Fiind însă extenuați, n-aveau destulă energie pentru ca furia lor să poată dura ; ea descreștea, după care urma un timp de acalmie. Atunci se putea auzi din nou cîntarea domoală, ca într-o biserică de la țară :

Numai douăzeci—douăzeci și cinci de tone...

Drept răspuns, alte glasuri dădeau răspunsul, tînguitor, tărăgănat :

Am ajunge la Șanhai, dă doamne !

Vorbeau despre mîncare și băutură ca despre ceva de pe alt tărîm ; cei grav răniți gemeau și delirau.

Toate acestea păreau atît de nefirești, de parcă oamenii nu s-ar fi aflat pe o navă de război, ci pe scena unui teatru, jucînd o piesă stupidă.

Botmanul de pe *Bodrîi* se îmbolnăvi. Locul său fu luat de botmanul de pe *Blesteașci,* Fomin, un om energic și hotărît. El îndeplinea și rolul de ofițer de cart. Acum numai Fomin dădea ordine la bord. El îmbărbătă oamenii, îndemnîndu-i să mai rabde vreo douăzeci și patru de ore.

Noaptea, fiind de cart, ordonă, fără știrea comandantului, să se ridice la catarg două felinare roșii. Revărsîndu-și lumina puternică, ele semnalizau în bezna bîntuită de furtună că o navă naufragiase, cerînd, fără glas, ajutor. Vîntul creștea, noaptea urla, umplînd sufletele de deznădejde. Marea mugea, revărsînd asupra torpilorului talazuri uriașe de apă. Dar mulți dintre matrozi, fără a lua seama la furtună,

rămîneau pe puntea superioară, uzi pînă la piele, uitîndu-se în toate părțile. Boțmanul Fomin pășea de colo colo, scrutînd și el întunericul. În urletele vîntului, în mugetul valurilor, mintea lui chibzuia la un plan de acțiune pentru ziua următoare. Dacă vremea se va potoli, va lua baleniera și va pleca împreună cu micimanul Lohman, sau cu micimanul Zubov, și cu cinci matrozi, la un drum lung și primejdios, spre a încerca să salveze și nava, și viața lui. Își și pregătise, în vederea plecării, un butoiaș de apă și un sac de pesmeți. Trebăluise toată ziua, lipind cu parafină capacele cîtorva bidoane și vîrîndu-le sub bancheții balenierei, pentru a-i mări flotabilitatea.

După atîta roboteală, Fomin se simțea obosit. Ca să-și păstreze forțele pentru ziua următoare, la orele zece predă cartul caporalului torpilor Bugorkov și se culcă acolo, pe punte, învelindu-se cu o foaie de tendă. Dar nici nu apucă să aținpească, și auzi un glas cunoscut :

— Sculați, Ivan Abramovici ! O luminiță la orizont.

Fomin sări sprinten în picioare. În fața lui stătea Bugorkov. Scrutară amîndoi, cu luare-aminte, depărtarea, unde se zărea o luminiță albă ce se apropia. O văzuseră și alți matrozi, care îi vesteau plini de bucurie și pe ceilalți. Bugorkov coborî în careu, neliniștindu-i pe ofițeri cu vestea lui. Comandantul Ivanov ieși pe punte, în urma micimanilor, uitîndu-se cu teamă peste umăr dacă nu cumva matrozii se folosiseră de un vicleșug ca să-l poată ucide. Zărind însă luminile de drum ale vasului necunoscut (una verde, alta roșie), tuși emoționat, ca un artist ce-și drege glasul. Matrozii, cu excepția celor grav răniți, ieșiseră pe puntea superioară. Zumzăia o larmă surdă de glasuri. Toți oamenii spuneau unul și același lucru : indiferent ce vas se apropia, chinurile lor luau sfîrșit. De sus, de la comandă, Ivanov ordonă cu glas de stentor :

— Încărcați tunurile ! Pregătiți tuburile lans-torpile ! Lansați rachete ! Aprindeți artificii de alarmă !

Zarva de pe punte era însoțită de strigăte fără rost.

Bodrii fu luminat, mai întîi de artificii, apoi, una după alta, rachetele lansate de comendorul Kliucegorski țîșniră în sus ca doi șerpi de foc și explodară, risipind în beznă o ploaie de scîntei.

Prin întuneric se desemnau contururile unui vas ce se apropia. Cei de pe torpilor observară cu bucurie că era un mic vapor de comerț. De pe puntea lui li se strigă la megafon ceva în englezește. Nici unul dintre ofițerii ruși nu cunoștea însă limba engleză. Răspunseră în rusește :

— Torpilor rusesc... Avariat... Pierim...

Repetară în franțuzește aceleași cuvinte. Nici acest lucru n-a fost însă de folos. Orice explicație era zadarnică — nu se înțelegeau între ei. Ce era de făcut ? Cum să le vorbească englezilor ca să priceapă cît mai repede că salvarea torpilorului depindea numai de ei ? Ofițerii se agitau zăpăciți la comandă, luîndu-se neputincioși de cap ; de pe punte se auzea tropăitul echipajului neliniștit. Toți se temeau ca nu cumva englezii să se enerveze și să plece.

Deodată, matrozii își aduseră aminte că pe torpilor se afla timonierul salvat de pe *Rus*, ciudatul estonian. Pînă atunci, în timp ce matrozii se frămîntau crunt, el nu se amesteca în nimic, ținîndu-se deoparte, imperturbabil, ca la el acasă. Unii încercau să-l întrebe una, alta, dar fiind zgîrcit la vorbă se descotorosea repede de interlocutori și se plimba singuratic pe punte, ca un turist. Se aflase de la el doar că, înainte de război, navigase timp îndelungat pe vase de comerț străine. Asemenea marinari știau de obicei să vorbească englezește. Cîțiva matrozi se duseră la estonian și-i spuseră despre ce era vorba. Presupunerile lor se adeveriră. El se urcă fără grabă pe puntea de comandă și luă megafonul. Ofițerii și matrozii ascultau cu răsuflarea oprită cuvintele neînțelese, rostite de estonian. Cei de pe vaporul englez îi răspunseră ceva. El explică în rusește, adresîndu-i-se comandantului Ivanov :

— Vapor englez, *Quayleen*. Merge la Șanhai. Întreabă ce-i cu noi.

Comandantul îi ordonă estonianului :

— Întreabă dacă poate să ne dea cărbuni. Spune că n-avem nici alimente, nici apă dulce. Pierim.

Din pricina hulei vaporul nu putea să se apropie de torpilor ; era pericol de abordaj. Estonianul răcnea de pe comandă, din răsputeri, silindu-se să domine vuietul vîntului și al mării. De pe vaporul *Quayleen* se auzeau numai crîmpeie de fraze englezești. Convorbirea se prelungea. Nerăbdarea celor de pe torpilor creștea. Peste o sută de oameni se îmbulzeau la copastie, cu gîtul întins, prinzînd din zbor și repetînd în minte fiecare cuvînt, deși nu înțelegeau ce înseamnă. Estonianul salvat întîmplător de ei devenise pe neașteptate eroul zilei, salvîndu-i la rîndul lui dintr-o situație dezastruoasă. Se uitau încremeniți la el, cu aceeași speranță cu care își privesc acuzații apărătorul, așteptînd nerăbdători, cu inima strînsă, să li se hotărască soarta. În cele din urmă, el anunță că vaporul nu putea să le dea cărbuni, dar că va rămîne la ancoră în apropiere, și în zori va lua torpilorul la remorcă.

Ofițerii și matrozii dădură din cap, trezindu-se din încremenirea lor. Pentru moment, uitară și de foame, și de sete. Puntea răsună de vorbe însuflețite. Mulți matrozi se apropiau de estonian și-i strîngeau mîinile. El doar le zîmbi tăcut, grăbindu-se să coboare sub punte.

În zori *Quayleen* luă torpilorul la remorcă și se îndreptă cu el spre Șanhai.

15. OMUL CARE S-A ÎNTORS DIN MORMÎNT

Cuirasatul *Borodino,* ca și nava *Oriol,* intrase în efectivul escadrei a II-a îndată ce ieșise din șantier. Își începuse activitatea înainte de vreme, fără a mai apuca să i se remedieze numeroasele deficiențe ale utilajului. De aceea, pe drum spre teatrul de operațiuni avea mereu felurite defecțiuni de funcționare a cîrmei, a mașinilor și căldărilor. La întoarceri, ieșea adeseori din formație, amenințînd să abordeze navele

vecine. În repetate rînduri se constatase că pierdea mari cantități din apa dulce destinată alimentării căldărilor. În plus, dovedise că nu posedă o stabilitate suficientă, mai ales cînd era supraîncărcat cu cărbuni. Pe hulă, lua bandă cînd într-un bord, cînd în celălalt, atît de mult, încît marinarii vechi, încercați, spuneau clătinînd din cap:

— Îl paște nenorocirea.

Borodino era admonestat aproape zilnic prin semnale. În ochii amiralului Rojestvenski această navă trecea drept cea mai dezordonată din toată escadra. Amiralul mai era iritat și de faptul că comandantul cuirasatului, căpitanul de rangul I Serebrennikov, dădea dovadă de independență și că în tinerețe, ca și comandantul cuirasatului *Oriol,* aderase la ideile revoluționare, ba chiar fusese întemnițat.

— Cap sec de nihilist. Ăsta e bun să comande un barcaz ciuhon, nu un crucișător, spunea amiralul despre el.

Cu totul alta era atitudinea echipajului față de comandantul lui. Acesta îi înțelegea pe matrozi, știa să se apropie de ei omenește, căuta să le cunoască nevoile. Spre deosebire de alte nave, matrozii lui erau echipați și hrăniți mai bine. Înainte de a pleca din Rusia, comandantul cheltuise pentru biblioteca echipajului nu numai fondurile de rezervă rezultate din economii, ci adăugase și o sumă din banii săi proprii. Distribuia el însuși ziarele care se primeau la escale. În viața mohorîtă care domnea în toată escadra, chiar și atît era suficient pentru a-i cîștiga dragostea echipajului. De aceea, pe *Borodino* serviciul se executa mai bine decît pe alte nave. *

În ziua bătăliei de la Țușima, după-amiază, cînd forțele principale inamice și-au făcut apariția la orizont, echipajul cuirasatului *Borodino* a fost adunat pe puntea mijlocie. Comandantul Serebrennikov a rostit o scurtă cuvîntare, cerîndu-le tuturor să lupte pentru onoarea navei. Printre matrozi se afla și gabierul Semion Iușcin. Originar din gubernia Tambov, crescut în inima codrilor seculari din județul Temnikov, se distingea printre tovarășii lui prin făptura sa

masivă, turnată parcă din metal, cu pieptul vînjos și cu umerii largi. Mustățile mari și dese, date pentru frumusețe cu săpun, se proțăpeau amenințător în lături, ca două sulițe ascuțite. Avea carte puțină, dar era inteligent și ager. Ascultîndu-l pe comandant, îl privea așa cum privește un credincios o icoană făcătoare de minuni.

După cuvîntare se sună alarma de luptă.

Gabierul Iușcin se îndreptă în goană spre reduta de la prova unde, conform rolurilor de luptă, trebuia să îndeplinească funcția de servant nr. 2 la tunul de 75 milimetri. Acolo se aflau doisprezece matrozi, conductorul Cepakin și porucikul conte Bennigsen.

Porucikul, comandantul redutei de la prova, ordonă, conform dispoziției primite din cabina cuirasată de comandă, să se ochească cuirasatul inamic din capul formației, atunci cînd acesta va ajunge la travers în babord.

Cuirasatul se cutremură la plecarea loviturilor.

Focul inamicului se concentra, mai ales, asupra navelor-amiral. Părea că *Borodino* nu se bucura de atenția lui. După prima oră de luptă, avea puține distrugeri. Mai multe obuze îi loviseră suprastructura. Se produseseră incendii, dar ele fuseseră stinse repede.

Iușcin acționa cu înflăcărare, fără să se gîndească cîtuși de puțin la moarte. Nici lupta nu i se mai părea atît de cumplită cum și-o închipuise. Însuflețit de patriotism, se străduia să le facă japonezilor cît mai mult rău. Fața lui înfierbîntată era scăldată în sudoare.

Tirul încetă pe neașteptate. Iușcin se îndreptă din șale și abia atunci observă că *Borodino* se abătuse în tribordul formației, navigînd izolat.

„S-o fi întîmplat ceva cu transmisia cîrmei, își zise gabierul, probabil că s-a blocat timona din cabina cuirasată de comandă." După vreo cincisprezece minute, avaria era înlăturată. În timp ce cuirasatul executa o întoarcere, ca să-și reocupe locul, Iușcin privi prin ambrazura redutei. În afara liniei de șir, la distanță de vreo zece cabluri, ardea cuirasatul *Osliabia*, cu prova afundată în apă pînă la nări. Bennigsen,

comandantul redutei, îl văzu și el și spuse ca pentru sine :

— N-o să mai plutească mult.

— Să dăm în ei, în japonezi, înălțimea-voastră ! răcni deodată Iușcin, ca beat.

Porucikul Bennigsen nu răspunse însă nimic ; se auziră strigătele unor matrozi care asigurau legătura prin voce :

— Brancardieri, la cabina cuirasată de comandă, repede !

Un matroz coborî de sus în reduta de la prova. Fața lui umflată și înnegrită era jupuită de piele pe un obraz întreg, pînă la ureche. Întorcîndu-și capul de colo colo, țipa :

— O, blestematilor, blestematilor !

Crezînd că rănitul caută postul de prim-ajutor și nu-l poate găsi, Iușcin voi să-l conducă acolo, dar acesta îl îmbrînci :

— Lasă-mă !

Și sui grăbit scara.

Peste puțin, cei din reduta de la prova aflară de la brancardieri amănunte despre cele întîmplate în cabina cuirasată de comandă. Un obuz de mare calibru explodase la intrarea ei, distrugînd toată puntea de comandă. Ceaikovski, ofițerul cu navigația, și de Livron, ajutorul acestuia, fuseseră sfîrtecați de explozie. Ofițerul cu torpilele, locotenentul Gerken, fusese dus în nesimțire la postul de operație. Ofițerul cu artileria, locotenentul Zavalișin, coborîse singur de la comandă, dar îi ieșiră intestinele din abdomenul spintecat ; se prăbuși pe punte și, după cîteva clipe, muri. Telefoniștii și timonierii fuseseră uciși. Comandantului navei îi fusese retezată palma mîinii drepte. Nu mai putea să comande nava, și fusese condus la postul de operație.

Cabina cuirasată de comandă, aparatele de conducerea tragerii, timona, telegraful, portavocile fuseseră scoase total din funcțiune. Conducerea navei trecuse la postul central. Comandantul navei fusese înlocuit de comandantul secund, căpitanul de rangul II Makarov.

Tunurile ieșeau din acțiune unul după altul ; dispozitivele se defectau, spărturile din bordaje se înmulțeau. Conducerea cuirasatului de la postul central se dovedea foarte dificilă. Spre a urmări desfășurarea bătăliei și a lua măsuri în consecință, comandantul trebuia să se afle ori pe puntea tunurilor, ori într-o turelă. El comunica ordinele prin portavoce, de la postul central aflat aproape la fundul vasului, iar apoi acestea erau transmise de alt ofițer spre diferitele părți ale navei. Canonada, exploziile obuzelor inamice, strigătele matrozilor de la divizionul de combaterea avariilor, toate acestea stinghereau conducerea corectă a navei. Ordinele soseau la destinație alterate și se cerea repetarea lor. Ofițerii care aveau vreo comandă erau repede scoși din luptă. În timp ce se căutau alți comandanți în locul lor, conducerea navei era întreruptă.

Cuirasatele *Suvorov* și *Alexandru al III-lea* fuseseră scoase din luptă unul după altul. În capul formației rămăsese acum cuirasatul *Borodino*. Ripostînd cu foc, acesta naviga înainte, condus anevoie de micimanii rămași teferi. Pe punți răsunau strigăte :

— Atenție ! Torpiloare !

Din reduta de la prova, Semion Iușcin zări la orizont mai multe torpiloare. Asupra lor fu deschis un foc violent. Torpiloarele se îndepărtară însă numaidecît, fără să atace escadra.

Japonezii pierduseră a doua oară contactul cu navele rusești. Puțin după orele cinci, în timpul celei de a doua întreruperi a luptei, cei de pe *Borodino* își mai recăpătară cumpătul. Oamenii teferi începură să iasă din compartimentele de jos pe puntea superioară. În reduta de la prova se adunaseră mai mulți oameni. Veni de la pansament și porucikul Bennigsen, care puțin mai înainte fusese rănit, și-i întrebă pe matrozi :

— Ei, băieți, cum stăm ?

— Cum nu se poate mai prost, înălțimea-voastră, îi răspunse Iușcin. Dacă ne încolțesc din nou japonezii s-a isprăvit cu noi.

Porucikul clătină din cap și spuse :

— Da, nu era de așteptat că au să lupte așa. Apoi se uită prin ambrazura tunului: Unde or fi *Suvorov* și *Alexandru?*

I se spuse că cele două nave ieșiseră din luptă, avînd mari avarii în suprastructură și incendii la bord și soarta lor nefiind cunoscută.

Porucikul oftă:

— E-eh, am intrat în război ca niște blegi!

Borodino dădea o ușoară bandă la tribord. Careva striga să se aducă un paiet la spărtura din prova. Iușcin nu știa unde se afla spărtura și cît de mare era. Se apucă să repare ceva la tun, al cărui mecanism de manevră în direcție fusese blocat de o schijă. În timp ce-și bătea capul acolo, la tribord apărură șase nave inamice. Cei din reduta de la prova amuțiră deodată, presimțind apropierea sfîrșitului.

Bătălia se dezlănțui din nou.

Escadra era condusă acum de *Borodino.*

Japonezii aplicau și de astă dată față de ruși tactica lor inițială: copleșirea cu foc a navei din capul formației. Pînă atunci, *Borodino,* cu toate avariile și pierderile mari în oameni, rezistase cu îndîrjire. La bordul lui funcționau încă turela cu tunuri de 12 țoli din pupa și trei turele cu tunuri de 6 țoli la tribord. Părea că nava nu avea spărturi sub linia de plutire. Acum însă, copleșită de salvele celor șase nave inamice, forțele i se epuizau repede. Ai fi zis că peste ea se prăbușeau loviturile unor baroase grele de mii de puduri. Cuirasatul fu cuprins repede de foc ca o izbă de lemn. Fumul amestecat cu gaze pătrundea în toate compartimentele de sus.

Semion Iușcin, la tunul său de 75 milimetri, era sufocat de gazele înecăcioase. Lacrimile îi picurau din ochi, gîtul îl ustura. Exploziile bubuiau des în interiorul navei.

Porucikul Bennigsen striga către tunarii lui:

— E inutil să se mai tragă cu artileria de calibru mic. Trebuie să ne adăpostim.

Deodată se apucă cu o mînă de piept și țipă:

— Vai, vai! Mă arde, mă arde!

Apoi se roti, ca într-un dans de neînțeles, și se prăbuși pe podeaua redutei.

În aceeași clipă, un semnalizator, sosi în goană de sus, năucit, cu bluza de flanelă ruptă, cu pete de sînge pe obraz:

— Unde sînt ofițerii? strigă el, uitîndu-se împrejur.

— Uite, unul zace mort, i se răspunse. Dar ce este?

— Sus n-a mai rămas nici un ofițer de punte. Căutăm ofițeri prin toate secțiile și nu găsim. Toți-s ori morți, ori răniți. N-are cine să mai conducă nava.

Semnalizatorul o luă la fugă spre pupa.

Cuirasatul *Borodino* se cutremura sub exploziile obuzelor inamice, continuînd să meargă înainte. Era condus, se vede, numai de matrozi. Treptat, tirul lui slăbea. Unde se ducea? Cine să mai știe? Atîta timp cît mașinile lui funcționau normal, urma pur și simplu drumul pe care fusese îndreptat întîmplător. Iar întreaga escadră, cu numeroși ofițeri superiori și cu trei amirali rămași teferi, se tîra după el, ca după conducătorul ei. Probabil că lucrurile se petrecuseră aidoma și atunci cînd fusese condusă de *Alexandru al III-lea*. Și toate acestea se întîmplau din cauză că înainte de luptă, Rojestvenski ordonase ca atunci cînd nava din cap va ieși din luptă, comanda escadrei să o ia nava următoare din formație.

Toți matrozii aflați în reduta de la prova coborîră împreună cu conductorul Cepakin, sub puntea cuirasată. Acolo se aflau mai mulți răniți care, între timp, primiseră asistență medicală la postul de operații. Gabierul Iușcin îi întrebă:

— Ei, cum se simte comandantul?

I se răspunse:

— Zace. Tot întreabă cum merge lupta. Dar nu-i în stare să comande. A pierdut mult sînge.

— Dar comandantul secund, Makarov, unde este?

— Cică ar fi fost rănit și el, dar nu l-am văzut la postul de operații. Nimeni nu știe unde s-o afla.

Conductorul Cepakin se foia de colo colo buimac. Înjură și spuse tulburat:

— Ei, ce treabă mai e și asta ? Nu ne-a mai rămas nici un ofițer de punte. N-are cine să comande nava. Ce-i de făcut ? Se pare c-o să fim trimiși pe lumea cealaltă. Japonezii trag de zor asupra navei noastre, fiindcă merge în capul formației. *Borodino* a fost pînă acum atît de mult lovit, încît ar fi timpul să rămînă în coada escadrei, ca să-și mai vină în fire. Dar dacă ne apucăm să facem acum o întoarcere, se ia toată escadra după noi.

Pe punte, deasupra capetelor, se auziră strigăte :

— Toată lumea sus ! Săriți peste bord !

Oamenii se repeziră la scară. Cîteva clipe după aceea, conductorul Cepakin, gabierul Iușcin și ceilalți matrozi se aflau din nou în reduta de la prova. Toți forfoteau de colo colo, lărmuind, fără să priceapă ce se petrecuse pe navă și de unde o amenința primejdia. Nava mergea tot înainte, ripostînd slab cu focuri. Deodată licări un fulger orbitor, parcă frînt în două. Iușcin fu dat peste cap și izbit de podeaua redutei. I se păru că nava se răsturnase. Nu-și dădea seama că în momentul exploziei se aflase la adăpostul peretelui blindat și nu fusese atins de nici o schijă. Sări în picioare și zări cu groază, nu departe de el, pe jos, un cap de om rupt de corp. „N-o fi al meu ?" gîndi Iușcin și-și ridică mîinile în sus, pipăindu-și capul. În reduta de la prova rămăseseră în viață numai el și conductorul Cepakin. Văzură prin fum că tunurile fuseseră sfărîmate, sau săriseră din pivoturi, și că focul, propagîndu-se, se apropia de obuzele aduse din cală. Conductorul începu să le arunce peste bord, și-i ordonă lui Iușcin :

— Fugi la pupa și adu oameni. Noi doi n-o să putem stinge focul. Uite ce fum iese din elevator...

Iușcin o luă la fugă spre pupa. Nu era însă ușor să ajungă acolo. La fiecare pas se împiedica de sfărîmături, rupturi de fier, pereți răsturnați sau sfîrtecați. Spărturile se căscau nu numai în bordaje, dar și în punte. Tot utilajul din interior fusese prefăcut într-un morman de dărîmături. În mijlocul acestui haos, zăceau cadavre mutilate. Iușcin se repezi înainte, dar ruinele cabinelor ofițerești și furia focului îi tăiau

drumul. Dogoarea izbea obrazul, fumul intra în ochi. Totul împrejur se schimbase pînă într-atîta, încît Iușcin nu mai știa unde se află. Oprindu-se în fața unui tambuchiu cu scara stricată se uită în jos pe puntea tunurilor. Dădu să coboare, dar n-avu curaj. În jurul său, nu era nici un om viu, și nimeni nu stingea focurile. O panică îngrozitoare gonise pesemne oamenii în compartimentele de jos. El își închipui însă că nu mai rămăsese nimeni în viață pe toată nava care naviga mereu înainte, pe un drum necunoscut, fără a fi condusă de nimeni. Gîndul acesta îl făcu să se cutremure. Sări pe platforma scării, voind să urce pe puntea superioară. Pentru ce? Nici el nu știa. Se înserase. Înclinarea la tribord crescuse. Suprastructura cuirasatului era devastată și mai rău decît părțile de jos. Catargele fuseseră sfărîmate; elementele arboradei rupte; coșurile navei abia se mai țineau, bărcile erau prefăcute în mormane de scînduri sparte, duneta se prăbușise. Toată pupa era în flăcări. Și împrejur cădeau mereu obuze, zvîrlind în văzduh jerbe de apă. În siajul cuirasatului se vedea, prin ploaia de stropi, cuirasatul *Oriol* înecat în fum, iar după el celelalte nave în linie de șir. Nu putea pricepe de loc de ce toată escadra se ținea după cuirasatul *Borodino,* care-și trăia ultimele clipe.

Înspăimîntat, Iușcin o luă la goană înapoi, spre reduta de la prova, ca să dea raportul conductorului Cepakin. Cînd ajunse acolo însă nu-l mai găsi pe conductor. Deodată, cuirasatul, lovit în plin de o salvă întreagă a inamicului, se cutremură pînă în străfunduri și se răsturnă repede spre tribord. În clipa aceea, Iușcin se afla lîngă ambrazura unui tun și izbuti să se apuce de o țeavă.

Nu-și mai dădu seama limpede ce s-a petrecut cu el mai departe. Cuirasatul se răsturnase, iar el, copleșit și asurzit de urletul șuvoaielor năvalnice, rămăsese în reduta de la prova. Cu o mînă își rupse uniforma de pe el, de jos pînă sus, și, dibuind cu piciorul ambrazura tunului, se strecură prin ea. Sau poate că în ultima clipă făcuse cu totul altceva. Fapt este însă că, un timp oarecare, ce i se păruse neîn-

chipuit de lung, se aflase sub apă, la o mare adîncime, înăbușindu-se și rotindu-se de colo colo. Nu încape nici o îndoială de asemeni că a ajuns la suprafață gol-goluț. Nu-i rămăseseră decît cizmele din picioare, căci nu izbutise să le scoată, fiindu-i strîmte.

Tot ceea ce trăise în cîteva clipe îl uluise pînă într-atît, încît nici nu apucase să se înspăimînte. Deschizînd ochii, zări cuirasatul plutind cu chila în sus. Ambele elice funcționau încă, învolburînd apa. Ici colo, la suprafața mării, în mijlocul valurilor se iveau capete de matrozi. Vreo zece oameni se cățăraseră pe uriașul fund al navei și dădeau din mîini, strigînd ceva. Unul dintre ei își scoase cămașa și, ținîndu-se de chila de ruliu, i-o întinse lui Iușcin:

— Semion, hai, apucă-te de cămașă și suie-te la noi!

Iușcin prinse mîneca, dar îl izbi un val, și în pumnul strîns îi rămase numai o bucată de pînză. Se cufundă iar în apă. Cuirasatul se îndepărta repede. Ca să nu nimerească sub palele elicei ce se învîrtea mereu, începu să înoate ferindu-se într-o parte. Nimeri peste catargul unei bărci și hotărî să nu se mai despartă de el pînă la moarte.

Iușcin n-a văzut cum s-a scufundat cuirasatul lui. Își concentrase toată atenția asupra altor nave, cerîndu-le ajutor. În umbrele tot mai întunecate ale amurgului, cuirasatul *Oriol* trecu pe lîngă el, cuprins în întregime de flăcări, sub o ploaie de explozii. Cerul tuna și fulgera cutremurînd întinderea mării clocotitoare, colorată de licăririle jerbelor de apă. Părea că venise sfîrșitul lumii. Cuirasatul *Nicolae I* mărea viteza, intenționînd pesemne să întreacă nava din capul formației, ca să ia comanda escadrei. Forțele principale inamice încetară focul. Navele rusești trăgeau însă mereu, probabil asupra torpiloarelor japoneze. Rămășițele escadrei zdrobite treceau prin fața lui Iușcin, navă după navă: *Apraxin, Seneavin, Ușakov, Sisoi Veliki, Navarin*. Tuturor le cerea ajutor, strigînd numele fiecăruia, dar ele se îndepărtau rînd pe rînd. Rămas destul de mult în urma escadrei se apropia crucișătorul *Nahimov*. După el nu se mai vedea nici

o altă navă. Zbătîndu-se în valuri, Iușcin sări de cîteva ori, își încordă toate puterile, gata să zboare pe apă, să alerge spre ultima lui speranță. Crucișătorul *Nahimov* îi auzise parcă glasul, căci întoarse spre el, dar după o clipă nava se îndepărtă cu luminița din pupa licărind.

— Blestematilor! În fundul mării să ajungeți cu toții! strigă Iușcin turbat de mînie.

Închise ochii deznădăjduit, buimac. I se părea că se prăvălește într-un hău. Scăpă o clipă catargul din mîini, dar își veni numaidecît în fire și, deschizînd ochii, îl apucă din nou. Peste mare pogorî întunericul. Nu se mai deslușea unde se termina bezna și unde începea marea. Cînd și cînd, în zare licăreau fulgerele canonadei; curînd încetară însă și acestea. Iușcin ascultă încordat: nici un glas de om. Prin urmare, rămăsese singur în mijlocul mării neîndurătoare, sub cerul negru al nopții. Nu mai avea noțiunea timpului, nu mai știa dacă se scurseseră minute sau ore. Se zbuciuma mereu într-o luptă inegală cu elementele naturii. Valurile îl ridicau, îl aruncau în abis, îl plesneau în față, îi hohoteau cu răutate în urechi, îi smulgeau catargul din mîini, îl dădeau peste cap, îi apăsau pieptul, se rostogoleau peste el. Uneori i se părea că năvălea asupra lui o mulțime furioasă, îmbrîncindu-l încoace și încolo. Se îneca cu apă sărată, amară, tușea, răcnea, căuta să tragă aer în piept. Nu-și mai simțea de mult picioarele umflate în cizme, parcă i s-ar fi desprins de trup. Era țeapăn de frig. Ultimele puteri îl părăseau, conștiința i se întuneca...

Deodată, bezna fu săgetată de fulgerările tunurilor și străpunsă de luminile proiectoarelor. Bubuiturile cutremurau noaptea. Se întorcea oare escadra? Fulgerările sîngerii se apropiau. Curînd după aceea, niște umbre informe lunecară învălmășite pe suprafața tălăzuită a mării, pe lîngă Iușcin, la distanță de două-trei cabluri de el. Matrozul sări în sus, scoase un răcnet, dar umbrele negre, tunînd și fulgerînd din gurile de foc, erau tot mai mult înghițite de hăul negru, înfiorător... *

EPILOG

Am stat opt luni și jumătate în captivitate și, în cele din urmă, am ajuns să vedem ziua fericită în care am părăsit lagărele de la Kumamoto. Am fost transportați cu trenul în portul Nagasaki, unde eram așteptați de vaporul Marinei Voluntare, *Vladimir,* legat la cheu. Eșalonul nostru a coborît numaidecît în magaziile lui spațioase, amenajate anume pentru transporturi de trupe. Vaporul a mai stat însă cîteva zile în port, primind încărcătură vie pînă la tonajul stabilit. Pasagerii erau, în special, matrozi și vreo două duzini de ofițeri de marină și din armata de uscat.

Părăsisem Rusia la 2 octombrie 1904, și acum, cînd porneam înapoi, se apropia sfîrșitul lunii ianuarie 1906.

În vreme ce așteptam la Nagasaki, guvernul țarist, ca să ne îmbuneze, ne-a achitat solda și drepturile de ambarcare pe nouă luni! Timpul petrecut în captivitate ne-a fost socotit în termenul de serviciu activ. Fiecare dintre noi dispunea de o sumă însemnată de bani. Pe vapor, am primit cojoace scurte de piele argăsită, pîslari și căciuli. Fără a socoti hrana, aceasta era ultima și definitiva socoteală cu statul. Pentru întîia oară ne simțeam într-o măsură oarecare liberi.

Orașul Nagasaki, situat pe coasta unui golf lung și larg, e înconjurat de culmile unor munți și crestat

pitoresc de fiorduri întortocheate. La gura golfului, apărîndu-l de vînturile dinspre larg, se află insula Kataboko, cu țărmuri prăpăstioase, împădurite cu pini. La marginea orașului se înalță edificii uriașe și șantiere navale. Golful, plin de fumul numeroaselor coșuri ale vapoarelor comerciale, vuia de larma glasurilor omenești și de zăngănitul macaralelor în acțiune. Printre transoceanicele uriașe, sub pavilioanele diferitelor națiuni, se strecurau iute, cu dibăcie, niște șalupe mici japoneze, numite „funele". Cabinele lor lăcuite sclipeau. Prova lor se prelungea semeț ca gîtul întins al unei păsări de apă.

În dreptul orașului, spre nord-vestul golfului Nagasaki, printre dealurile stîncoase, împestrițate cu desișuri verzi, era așezarea Inosa, bine cunoscută de marinarii ruși. Cu mulți ani înainte de război, guvernul Rusiei închiriase acolo un teren pe care se construise o magazie de șalupe, ateliere de reparații și un spital, toate dominate de cazinoul marinei, aflat sub îngrijirea îndatoritoarei intendente Amațu-san. Cazinoul avea o sală de biliard și o bogată bibliotecă. Pereții lui erau împodobiți cu portrete de amirali și ofițeri. Pe un deal se înălța o clădire cu etaj denumită *Hotel Neva*. La capătul dinspre vest al așezării se afla cimitirul marinarilor ruși. Ofițerii spuneau că Inosa e o așezare rusească. Cine nu visase să ajungă acolo! La Inosa erau jocuri de noroc, se făceau chefuri strașnice, acolo se puteau însura cu cîte o japoneză tinerică. Asemenea căsătorii se făceau cu contract, pentru o anumită perioadă de timp, atîta cît staționa nava la Nagasaki. Mulți dintre ofițerii noștri își lăsaseră acolo progenituri. Toate acestea, fără îndoială, dădeau japonezilor un prilej deosebit pentru studiul modului de organizare a marinei noastre și a moravurilor celor cu care aveau să se bată într-o zi.

De la cheurile de piatră, ale căror trepte coborau direct în apă, începea orașul cu hoteluri și restaurante europene. Acolo, pe străzile largi, alături de japonezii îmbrăcați în costume naționale — chimonouri — întîlneai englezi, germani, francezi, ruși, chinezi, negri. Se auzeau felurite graiuri. Mai departe,

dincolo de cartierul european, se înșiruiau una după alta căsuțe japoneze de lemn, fragile, cu cel mult un cat, etajul fiind amenajat pentru locuit, iar parterul pentru comerț. Ziua, pereții din față ai prăvăliilor se dădeau la o parte, așa că nu mai era nevoie de firmă — puteai să vezi tot ce se vindea înăuntru: articole de baga, evantaie pictate, porțelanuri gingașe japoneze, mătăsuri înflorate. Aveai impresia nu că te plimbi pe o străduță îngustă, ci că vizitezi o expoziție de produse meșteșugărești și industriale japoneze. Casele și templele erau răspîndite pe coastele și pe culmile colinelor înverzite, dînd orașului un aspect pitoresc.

Restaurantele, casele de toleranță și speluncile răsunau de cîntecele muzicilor japoneze sau europene. În accentele lor tulburătoare, atîțați de o veselie amăgitoare, intrau acolo marinari străini, sosiți de peste mări și oceane îndepărtate, bronzați de soare, arși de vînturile tuturor latitudinilor pămîntului. Mai cu seamă unii dintre ruși, atît ofițeri cît și matrozi, care abia fuseseră eliberați din captivitate, de bucurie chefuiau de zor.

Japonezii mă uimeau. N-am văzut chipuri triste, mohorîte, nici de bărbați, nici de femei. Părea că sînt întotdeauna voioși, că trăiesc foarte bine, că sînt cu toții mulțumiți și de orînduirea politică, și de ei înșiși, și de situația lor socială. În realitate, însă, japonezii trăiesc într-o mare sărăcie, dar o ascund cu multă pricepere. Tot atît de eronată e și presupunerea că ei sînt cei mai resemnați oameni din lume, presupunere întemeiată pe politețea și amabilitatea lor deosebită, rod al secolelor.

Mă uitam cu nesaț la aspectele variate ale vieții orașului, dar gîndurile mele erau preocupate în întregime de o singură japoneză, rămasă la Kumamoto.

Pe cînd mă aflam în lagărul de prizonieri, m-am împrietenit cu interpretul japonez. Vorbea perfect rușește și iubea mult literatura noastră. Acest lucru a și prilejuit apropierea între noi. Începuse să mă invite în Kumamoto, la el acasă. Avea o soră, Yosie,

o fată de vreo douăzeci de ani, micuță, frumușică, cu tenul gingaș, mat și cu o sclipire enigmatică în ochii negri. Dragostea nu ține seamă nici de deosebire de rasă, nici de război ; ea înflorește după legile ei proprii. Cînd ne vedeam, la început, Yosie devenea atentă, ca pasărea care zărește un vînător, dar după cîteva întîlniri am început să ne simțim atrași unul către altul. Vorbeam prin intermediul fratelui ei. Aflînd că fata vorbește puțin englezește, m-am apucat să învăț și eu această limbă. Primele cuvinte și fraze pe care mi le-am însușit au fost, desigur, cele de salut și, bineînțeles, de dragoste. Uneori însă, aprinzîndu-mă și dorind să-mi exprim mai deplin sentimentele, îi vorbeam ruseste :

— O, Yosie dragă ! La nord, dincolo de cercul polar, noaptea ține trei luni. Și cînd omul, după atîta timp, vede numai cîteva minute un crîmpei auriu de soare, îl admiră, nespus. Cu fiecare zi ce trece, însă, astrul ceresc se înalță tot mai sus, strălucește tot mai viu. Un asemenea simțămînt am trăit și eu cînd te-am întîlnit în calea vieții mele.

Alegeam pentru ea cele mai poetice cuvinte pe care le cunoșteam. Ea, bineînțeles, nu înțelegea ce spun. Doar zîmbea cu gura ei mică cu buze cărnoase, și-și sclipea dinții albi, mărunți, cam strîmbi. Și în ochii ei negri, cu colțurile ridicate pieziș spre tîmple, licărea o chemare. Nu înțelegeam nici eu atunci cînd ea, dîndu-și pe spate capul cu părul negru, pieptănat învolt, ciripea repede ceva. În limba japoneză nu există litera „l". Iată de ce și Yosie, rostindu-mi numele „Aleosa", îl pronunța „Areosa". Aceasta, fără să știu de ce, suna deosebit de drăguț în gura ei.

Fratele fetei nu ne punea piedici. Cînd i-am spus că vreau să mă însor cu sora lui, a consimțit și la aceasta. Poate faptul că era orfană a jucat un rol în această împrejurare. În Rusia nu mă puteam întoarce, fiind infractor politic. Voiam să plec împreună cu Yosie în America, cu ajutorul emigrantului narodnic, doctorul Russel, care venise anume în Japonia pentru a distribui printre prizonieri publicațiuni re-

voluționare. Știam că în Japonia va trebui să duc o viață de mizerie. Pe cînd peste Oceanul Pacific, în Lumea Nouă, împreună cu o prietenă atît de drăguță, îmi voi aranja mai bine viața. Voi învăța temeinic limba engleză, mă voi angaja ca marinar pe un vas de comerț și voi veni și în Rusia din cînd în cînd, ca cetățean american. Atunci patria îmi va fi din nou accesibilă pentru munca politică. Așa se contura viitorul în mintea mea. Tinerii, amețiți de iluzia fericirii, nu se gîndesc la piedici pînă nu se lovesc cu fruntea de pragul de sus.

Toamna, tîrziu, a sosit din Rusia vestea amnistiei acordată infractorilor politici. Aceasta îmi călăuzea soarta în altă direcție: mă puteam întoarce în patrie. După lungi șovăiri, m-am decis să mă despart de Yosie.

În ultima zi, în ajunul plecării, am venit să-mi iau rămas bun de la ea. M-a primit cu un zîmbet radios, părîndu-mi fermecătoare în chimonoul de mătase albastră, cu o fundă mare, învoltă, la spate. Îmi pregătisem o provizie de fraze din manualele de conversații japoneze și engleze și i-am explicat anevoie că plec în Rusia și că n-o pot lua cu mine, căci acolo este revoluție. Umerii înguști i-au tresărit; a fîlfîit brusc din mînecile largi ale chimonoului, de parcă ar fi vrut să-și ia zborul, dar a rămas pe loc. Pleoapele, cu tivul genelor dese, i s-au lăsat, ca perdelele, peste ochii negri, înguști, sclipitori, ascunzîndu-i lacrimile. Deodată s-a întors spre mine și, spunînd ceva în japoneză, blestemînd poate ziua cînd ne-am întîlnit, se uita la mine ba cu un aer implorător, ba cu ură. Apoi mi-a sărit de gît.

— Aréoșa! i-a răsunat vocea, guturală, sfredelindu-mi inima.

Micuță și ușoară, era puternică prin gingășia ei, prin zîmbetul, prin ochii sclipitori și prin toată înfățișarea. Mi-a încătușat voința, așa cum fac lianele încolăcite în jurul unui copac. Despărțirea noastră s-a prefăcut într-o tortură. Plecînd, parcă mi se rupseseră fibrele vieții.

Acum, mă aflam departe de Yosie, pe străzile zgomotoase din Nagasaki, iar cîntecul neîmplinit al dragostei îmi tot suna în cuget.

Pe neașteptate, inginerul Vasiliev a venit și el pe vaporul *Vladimir*. S-a instalat într-o cabină. Ne întîlneam adeseori: ba ne duceam noi la el, ba cobora el la noi, în magazie. Îl ascultam cu nesaț pe cînd ne povestea ce se petrecuse în ultimul timp în Rusia.

Într-o seară, am rămas mai mult în cabina lui. Venise vorba despre amirali. Vasiliev îl văzuse pe Rojestvenski.

— Ei, cum o duce eroul de la Țușima? a întrebat boțmanul Voevodin, îmbujorat la obraz, după ceai.

Vasiliev a răspuns cu însuflețire:

— Rănile i s-au vindecat, dar el a rămas tot atît de aspru ca și înainte. Și ce-i de mirare: e convins că în timpul bătăliei de la Țușima am fost pîndiți și de o escadră engleză, care ar fi staționat lîngă Weihai-wei. După el, aceasta ar fi avut misiunea să aștepte gata de acțiune și, în caz că i-am fi învins pe japonezi, să ne atace.

— Oare ar fi fost cu putință așa ceva? am întrebat eu mirat, privindu-l pe Vasiliev drept în ochi.

— O asemenea nerozie ar fi scuzabilă pentru cel din urmă îngrijitor de latrine, dar nu pentru un amiral, a răspuns Vasiliev, zîmbind ironic.*

A împins spre noi biscuiții și a urmat:

— În treacăt fie zis: am avut o ciocnire cu el. Rojestvenski a aflat că eu țin în fața ofițerilor conferințe demascatoare asupra evenimentelor de la Țușima. A încercat să mă atragă de partea lui, prin ofițerii din statul său major, dîndu-mi să înțeleg că mă bucur de bunăvoința lui, dar nu i-a mers. Cînd m-a chemat la el, nu m-am dus. De atunci îmi poartă pică. Cînd unul dintre ofițeri m-a denunțat, informîndu-l că întrețin legături cu doctorul Russel și că primesc de la el publicațiuni cu caracter revoluționar, Rojestvenski m-a chemat oficial. M-am prezentat în haine civile. Aerul meu degajat i-a stîrnit pe loc un acces de nervi. Nici n-a fost în stare să vorbească. Doar m-a ame-

ninţat că voi fi închis în fortăreaţă dacă mă voi întoarce la Petersburg.

— E vădit că Rojestvenski are de gînd să iasă basma curată chiar dintr-o băltoacă atît de adîncă cum este Marea Japoniei, mi-am dat eu cu părerea.

— Tocmai ! izbucni în rîs Vasiliev. Pe mine nu m-a speriat, dar mulţi dintre ofiţerii de marină încă se tem de el. Căpitanul de rangul II Semionov, omul amiralului, a născocit o manevră foarte ingenioasă pentru intimidarea lor. El a răspîndit, în mod stăruitor, printre ofiţerii prizonieri zvonul că Rojestvenski va fi numit din nou şeful Marelui Stat-Major al Marinei. Toate acestea s-au făcut pentru ca nimeni să nu îndrăznească a demasca acţiunile comandantului escadrei...

În continuare, am aflat din discuţia cu Vasiliev că dacă escadra a II-a ar fi ajuns la Vladivostok, Rojestvenski ar fi renunţat la comanda ei, pretextînd că e bolnav. Cu mult înainte de bătălia de la Ţuşima, el raportase despre aceasta la Ministerul Marinei, printr-o telegramă. În locul său fusese numit amiralul Biriliov. Acesta era o altă creatură a tronului. El trebuia să continue opera lui Rojestvenski, încununînd imperiul cu laurii gloriei în Extremul Orient. Cu astfel de directive părăsise el, la 12 mai, capitala. Cînd Biriliov şi cei din statul lui major au plecat spre Extremul Orient, toată protipendada Petersburgului s-a adunat la gară, petrecîndu-i cu multă pompă. Se adunase o mulţime de marinari — amirali, căpitani de toate rangurile, tineri ofiţeri din Petersburg şi din Kronstadt. În piaţa Znamenskaia şi pe peronul gării erau de faţă şi doamne din înalta societate, precum şi din cercurile marinăreşti. Biriliov arăta voios, energic ; îşi lua cu însufleţire rămas bun de la publicul select, de la demnitarii care îl ovaţionau cu frenezie. Doamnele îi ofereau buchete mari de flori ; unele îl binecuvîntau cu icoanele în mîini. Emoţionaţi, pătrunşi de simţăminte patriotice, în ochii celor veniţi să-l petreacă se iveau lacrimi. Urările de victorie tunau în cor, în urma trenului care pleca la un drum lung, spre glorie. În timp ce noi trăiam îngrozitorul

dezastru de la Țușima, noul comandant și statul său major goneau spre Vladivostok. În vagonul-salon, amiralul avea viziunea navelor victorioase ale forțelor navale încredințate lui, ivindu-se la orizont. Socotea în gînd cîte unități din cele treizeci și opt ale escadrei a II-a vor rămîne la dispoziția sa. Biriliov mai visa cum va prelua comanda escadrei a II-a și va zdrobi flota japoneză, dînd astfel și trupelor noastre terestre posibilitatea de a trece la ofensivă. Atunci, cîte decorații noi se vor adăuga la vasta colecție pe care o purta pe piept! Poate că în reveria lui sclipea și o sabie de aur pe care i-o va dărui țarul, după acea strălucită victorie. Gloria sa de genial comandant de flotă se va răspîndi răsunător în lumea întreagă. Ce mare i-a fost însă dezamăgirea cînd, în loc de escadră, au sosit la Vladivostok doar trei nave: torpiloarele *Grozniî* și *Bravii* și crucișătorul de rangul doi *Almaz,* navă fără nici o capacitate combativă, un fost iaht al guvernatorului general Alexeev! Biriliov s-a văzut nevoit să se întoarcă urgent, cu expresul, la Petersburg.

În încheiere, Vasiliev a adăugat:

— Știți cu toții cît de slabă a fost escadra noastră, sub raport material. Răspunzător de această situație e, pe lîngă alte mărimi, și Biriliov. N-a fost însă dat în judecată. Mai mult decît atîta: escrocul acesta, marinarul ăsta de apă dulce a izbutit să pună mîna pe portofoliul de ministru al marinei. Un asemenea caz nu s-a putut întîmpla decît la noi, în condițiile orînduirii din Rusia.

În ajunul plecării vaporului *Vladimir,* inginerul Vasiliev a trimis ordonanța să mă cheme în cabină. Cînd am intrat la el, inginerul își punea grăbit lucrurile în geamantan. L-am întrebat:

— Ce s-a întîmplat, Vladimir Polievktovici? Unde plecați așa de grăbit?

— S-a schimbat situația. Trebuie să mă despart de voi. Știi, ofițerii își iau banii de drum aici, la Nagasaki. Nouă ni s-a acordat dreptul de a ne întoarce individual în țară. Mulți și-au ales ruta maritimă, prin Oceanul Indian. Am profitat și eu de această

ocazie. Am să plec cu un vapor din Japonia spre America de Nord. Apoi, voi traversa Atlanticul. Și astfel, voi face ocolul pămîntului.

— Ce noroc! am exclamat eu.

Vasiliev mi-a dat o hîrtiuță acoperită cu scrisul lui ferm și mi-a spus:

— Ai aici adresa tatălui meu. Dă-o și altor tovarăși de nădejde și ia-le adresele ca să mi le dai și mie. Să-mi scrii. Nu trebuie să pierdem legătura. Acum, du-te și adună-ți în magazie tovarășii. Îmi iau drepturile și cobor numaidecît la voi.

— Am înțeles!

Totul a fost făcut așa cum ceruse Vasiliev. Ne-am adunat în cală, la prova. Din echipajul cuirasatului *Oriol* erau de față fochistul Baklanov, subofițerul mecanic Gromov, mecanicul Țunaev, plutonierul mecanic auxiliar Osip Feodorov, plutonierul major Murzin, botmanul Voevodin, electricienii Starev, Golubev, Alferenko și mulți alții. Inginerul Vasiliev ne-a comunicat ultimele vești din Rusia, pe care le relatau ziarele engleze. Apoi, pe temeiul faptelor, ne-a schițat tabloul evenimentelor din țară. Toate acestea ne-au tulburat mult. Îl priveam, admirîndu-i costumul albastru-închis, care se asorta de minune cu gulerul alb, scrobit, cu cravata neagră, făcută fundă, și ghetele galbene lustruite lună. Același aspect îngrijit aveau toate gîndurile și faptele lui. Rostea clar, deslușit, fiecare frază, parcă dictînd-o din carte. Vorbind despre bătălia de la Țușima, căuta îndeosebi să desprindă cauzele înfrîngerii noastre. Cauzele acestea îmi erau de mult cunoscute. Puse una lîngă alta, întipărite în minte, ele îmi stăteau înaintea ochilor ca scrise pe hîrtie cu litere groase.

Escadra noastră fusese aproape de două ori mai slabă decît cea japoneză. Dar nu numai aceasta a fost cauza principală a pieirii sale. S-ar putea cita numeroase exemple din istoria marinei de război ruse, în care unitățile rusești, cu efectiv redus și slabe sub raportul tehnicii, au dobîndit totuși victoria. Mă voi mărgini însă la un singur caz puțin cunoscut, care-i caracterizează pe marinarii ruși. În ziua de 23 iunie

1773, în bătălia navală de la Balaklava, două nave rusești — *Korona* și *Taganrog* — înarmate cu treizeci și două de tunuri, au zdrobit cu desăvîrșire o flotilă turcească, compusă din două nave mari cu cîte cincizeci și două de tunuri, și două corvete cu un total de cincizeci de tunuri. Navele rusești erau sub comanda unui olandez cu experiență, căpitanul de rangul I Johann Heinrich Kinsbergen. Extaziat de eroismul marinarilor ruși, el a scris următoarea însemnare semnificativă în memoriile sale:

„Cu asemenea viteji, aș fi în stare să-l alung și pe Scaraoțchi din iad".

La Țușima erau destui comandanți curajoși și cu experiență, dar inițiativa lor prețioasă n-a fost folosită în nici un chip; mai rău chiar, ea fusese înlănțuită de dispozițiile unei conduceri incapabile. În general vorbind, însă, escadra noastră nu era de loc pregătită pentru o bătălie serioasă. Numai niște guvernanți inconștienți au putut s-o trimită la un drum atît de lung, pentru a înfrunta un inamic cu mult mai puternic.

Modul de organizare a serviciului din flota noastră nu era bun de nimic.

În timpul bătăliei nu știam să manevrăm, ci doar ne învîrteam pe loc ca niște zănatici, dînd inamicului posibilitatea de a ne distruge nestînjenit.

Fără a insista asupra faptului că escadra noastră era alcătuită din vase de diferite tipuri, reprezentînd un amalgam de piese rare, de muzeu, am încolonat cele mai moderne și mai rapide nave în aceeași formație cu toate vechiturile, scăzîndu-le astfel și lor viteza la nouă noduri.

Supraîncărcate, cuirasatele noastre se afundaseră atît de adînc în apă cu bordajele lor cuirasate, încît nici nu mai erau protejate, iar bărcile și suprastructurile de lemn, căptușeala pereților și mobila din cabine constituiau un material inflamabil care pricinuia tot felul de neajunsuri.

Navele de transport, inutile, pe care le tîrîsem după noi, nu făceau decît să stingherească manevrele escadrei.

Japonezii dispuneau de telemetre în fiecare turelă, în fiecare redută, pe cînd noi nu aveam decît cîte două de fiecare navă. Și apoi, toată artileria noastră, cu focoase care se aprindeau prost, cu obuze care nu explodau, cu tabele de tir pline de erori, cu turele necorespunzătoare, cu dispozitive de ochire optice prost amenajate și nefolosite pe deplin, cu ochitori neinstruiți era de-a dreptul inofensivă pentru inamic. *

Sudura între comandanți și executanți s-a înfiripat anevoie abia în preajma luptei, fiind determinată de simțul primejdiei comune, în timp ce pînă atunci tot organismul escadrei era măcinat de o acută ură de clasă pe care cei de la conducere parcă nici n-o observau.

Pentru a răzbi spre Vladivostok, nu trebuia în nici un caz ca escadra să se angajeze în strîmtoarea Coreei, unde erau bazele principale ale forțelor navale japoneze.

Escadra s-a apropiat de insula Țușima fără a întreprinde nici un fel de acțiuni de recunoaștere, ignorînd inamicul cu desăvîrșire, de parcă ar fi mers la o paradă.

Nu numai comandanții de nave, ci și comandanții de diviziuni navale, contraamiralii, n-au fost puși din timp în temă asupra situației strategice și tactice a bătăliei care-i aștepta. Nici unul dintre comandanți nu știa ce planuri de operațiuni fuseseră elaborate de comandantul escadrei, amiralul Rojestvenski, iar mulți se îndoiau chiar că el, în general, ar avea vreun plan. Acesta a fost un caz fără precedent în istoria războaielor navale. *

S-a mai dedus că timp de cinci ore și jumătate, ziua, în desfășurarea bătăliei hotărîtoare pentru soarta celor două părți angajate în luptă, nici unul dintre amirali nu preluase comanda escadrei. Aceasta a fost condusă de comandanți întîmplători, rămași necunoscuți, iar uneori chiar de matrozi. O asemenea escadră absurdă ar fi putut fi zdrobită de o forță egală, aparținînd oricărei țări.

Numai una dintre cauzele enumerate și era de ajuns ca să ducă la înfrîngerea escadrei a II-a. Toate la un

loc au dus însă la zdrobirea ei totală. Mulți matrozi aflaseră toate aceste lucruri îndată după bătălie. Acum, aflam de la inginerul Vasiliev și aspecte noi. El ne-a uimit îndeosebi cu tabloul comparat al tirului de artilerie :

— Iată cîte lovituri trăgeau ambele părți într-un minut : escadra rusă, 134 ; escadra japoneză, 360. Escadra rusă trăgea 20 mii funturi de metal, cea japoneză, 53 mii funturi pe minut. În ce privește explozivul cu care erau încărcate proiectilele, constatăm o diferență aproape de necrezut. Un proiectil de 12 țoli rusesc conținea 15 funturi de piroxilină, iar unul japonez asemănător, 105 funturi de șimoză. Escadra rusă trăgea 500 funturi de exploziv pe minut, iar cea japoneză, 7500 funturi. Dar, tovarăși, nici asta nu e totul, Ca exploziv, șimoza este mult mai puternică decît piroxilina.

Vasiliev și-a rotit privirea asupra ascultătorilor, pentru a verifica parcă impresia produsă asupra lor de datele comunicate ; apoi, a urmat :

— Și acum, tovarăși, ce concluzii trebuie să tragem noi din aceasta ? Rusia, cu rînduielile ei feudale, cu plăgile profunde ale regimului despotic, n-a reușit la examenul dat pe cîmpul de luptă. Pentru aceasta ea este prea măcinată de bătrînețe. Japonia capitalistă, reînnoită prin reforme, a retezat îngîmfarea războinică a amiralilor și generalilor noștri. Cine poartă vina înfrîngerii Rusiei ? Tot orînduirea politică este de vină. Doar noi n-am aflat Țușima numai în strîmtoarea Coreei. Nu : am găsit-o, într-o măsură apreciabilă, și pe fronturile terestre. Poate că nu într-un mod atît de viu, dar Țușima s-a făcut simțită și la căile ferate, în uzine, pe șantierele navale, în domeniul culturii și în toată viața noastră oprimată și absurdă. Totuși, Japonia să nu zăngănească prea mult armele. Ea n-a învins un popor muncitor, ci guvernul său descompus, urît de toți. De o asemenea victorie n-o să mai aibă ea parte atunci cînd vor lua puterea în mîini reprezentanții altei clase. Deocamdată, Japonia n-a făcut decît să acționeze în favoarea noastră. Ea a deschis ochii asupra realității pînă și oamenilor cu

cea mai puțină știință de carte. Faptul că soldații au întors baionetele și armele împotriva celor care i-au trimis să moară fără rost e un lucru pozitiv pentru noi. Războiul s-a încheiat prin revoluție. Noi, cei care am trecut prin Țușima, nu ne mai putem speria de nimic...

Sirena suna vestind că vaporul era gata de plecare. Vasiliev încheie ceea ce avea de spus și, luîndu-și adresele tovarășilor, a început să urce treptele, petrecut de aplauzele celor cîtorva sute de oameni prezenți. Cîteva clipe după aceea, cu geamantanul în mînă, a ieșit din cabina sa pe puntea superioară. Abia coborîse pe chei cînd marinarii și începuseră să moleze parîmele care țineau vaporul acostat.

Vasul *Vladimir* a ieșit în larg și a luat drum spre Vladivostok. Vîntul de nord se întețea și valurile spumegau ca braga proaspătă. Cîrduri de nori, cenușii, informi, goneau în zbor spre sud.

Am rămas singur îndelung pe dunetă. Cu tot frigul pătrunzător nu voiam să cobor. Priveam pentru ultima oară colinele de la Nagasaki rămînînd în urmă. Poate că niciodată nu voi mai avea prilejul să vin în țara asta veșnic verde, a crizantemelor înflorite, a gheișelor dansatoare, o țară pe cît de zîmbitoare, pe atît de enigmatică.

Pogora amurgul. Coastele Japoniei își estompau contururile, făcîndu-se una cu cerul brumăriu de la orizont. Departe, în pupa noastră, un far începuse să licărească grijuliu.

Pătruns de frig, am coborît în cala dormitor, unde m-a întîmpinat larma glasurilor omenești. Se vorbea despre neveste și iubite, despre război și revoluție. Armonica răsuna vesel, însoțită de șuierul voinicesc al cuiva. Mai mulți oameni rosteau strigături. Într-o parte, la oarecare distanță de cîntăreți și de armonist, o mulțime de matrozi se înghesuiau în jurul unui subofițer din infanteria marină. Sprijinindu-se în cîrjă, acesta le povestea ceva, iar ascultătorii, întinzînd gîtul, îi prindeau parcă din zbor fiecare vorbă. Unii dintre ei ridicau pumnul amenințători.

M-am apropiat de acest grup. Omul care vorbea — îl vedeam bine — era un tînăr de vreo douăzeci și șapte de ani, înalt, cu nasul coroiat, cu un ciot de lemn în locul piciorului stîng. Trupul său uriaș era slab și vînos, dar i se ghiceau oasele mari, puternice. Toată făptura lui era numai mișcare — ba în plin avînt, înaintînd parcă asupra ascultătorilor, ba dîndu-se înapoi. Vorbea cu mare aprindere. Ochii mari, cenușii, injectați priveau pe cei dimprejur de sub genele dese, rotindu-se ca niște globuri sclipitoare. Rostea răspicat vorbele sonore și tari ca niște lovituri de mai:

— Și așa, s-au întors toate pe dos. Cei mai înverșunați dușmani s-au ridicat în apărarea amiralilor ruși. Au făcut cîrdășie la iuțeală...

Cineva îl întrerupse:

— Dar ce ai pățit la picior? Ți l-a rupt vreun obuz?

— Ba nu, numai o schijă mi-a vătămat rău osul. Din pricina piciorului am nimerit la voi, pe *Vladimir*. Nouă, bolnavilor și celor de la Port-Arthur, ne-au dat drumul din captivitate înaintea tuturor. Ne-au îmbarcat pe vaporul *Voronej*. Atunci s-a iscat dandanaua cu amiralul Rojestvenski, al dracului să fie din creștet pînă-n tălpi. Așa a început tărășenia pe care v-am povestit-o. Eu m-am îmbolnăvit și mai rău, și m-au trimis la spitalul rusesc de marină de la Nagasaki. Mi-au retezat jumătate din picior. Mai sînt aici doi inși de pe *Voronej*. Merg cu mine. Am fost împreună și la spital.

Invalidul mă interesa mult. În aceeași seară m-am întîlnit cu el între patru ochi. Și-a spus numele: subofițer de echipaj Kuznețov. I-am ascultat cu multă atenție spovedania despre modul în care a devenit revoluționar. Înainte de război, și chiar la începutul lui, Kuznețov fusese un subofițer de nădejde, făcîndu-și serviciul conștiincios. Nici discursurile agitatorilor, nici publicațiile interzise împărțite matrozilor de către ilegaliști n-aveau înrîurire asupra lui. Făcuseră din el un revoluționar amiralii și generalii care duceau armatele noastre și flota din înfrîngere în înfrîngere.

Ca un adevărat patriot, cu sufletul chinuit de eșecurile militare, ajunsese la convingerea că cei din comandamentul suprem nu știau să îndrepte eroismul matrozilor și soldaților ruși spre victorie. Aceasta îi stîrnea în suflet o revoltă adîncă. Și astfel, indignat de conduita vîrfurilor armatei, ajunsese treptat să nutrească o ură aprigă față de tot regimul țarist.

Cei doi tovarăși ai lui, care stătuseră împreună cu el în spital și acum mergeau cu *Vladimir*, s-au apropiat de noi. Am schimbat subiectul discuției și, plin de nerăbdare, am început să-i descos pe tustrei despre o întîmplare care ieșea din comun, petrecută pe vaporul *Voronej*. Mai tîrziu, anumiți ofițeri cu tendințe revoluționare mi-au confirmat cele povestite de ei. Din convorbirile mele cu acești ofițeri, mi-am explicat și unele fapte ce nu puteau fi cunoscute de matrozi. În general, martorii oculari mi-au reconstituit în toate amănuntele imaginea celor petrecute pe *Voronej*.

După ratificarea tratatului de pace dintre Rusia și Japonia, amiralul Rojestvenski și toți comandanții de nave prizonieri au primit din Petersburg, prin consulul Franței, autorizația de „a se repatria, cu orice mijloc posibil". Fără a mai aștepta sosirea vaselor rusești, ei puteau să plece imediat, cu orice vapor străin, întorcîndu-se apoi în țară prin Europa. Fiindu-i rușine să apară în fața lumii și a corespondenților de presă străini, Rojestvenski n-a vrut să profite de această autorizație. A așteptat sosirea la Tokio a comisiei pentru preluarea prizonierilor, condusă de generalul-maior Danilov. Această comisie a trecut și prin orașul Kioto, unde se aflau Rojestvenski și membrii statului său major, și nu numai că nu i-a vizitat, dar nici măcar n-a luat contact cu ei, prin poștă sau prin telegraf. Amiralul era contrariat, indignat de o asemenea lipsă de înțelegere. Totuși, s-a văzut silit să-i adreseze lui Danilov rugămintea de a fi trimis la Vladivostok cu cel dintîi vapor rusesc. Cererea i-a fost satisfăcută. Rojestvenski, statul său major, amiralul Wiren, aghiotantul lui, și un general din armata terestră s-au îmbarcat pe *Voronej*, un vapor al Flotei Voluntare care sosise la Kobe. Cu același vapor se

întorceau din prizonierat vreo cincizeci de ofițeri și aproximativ două mii cinci sute grade inferioare, matrozi și soldați. La 3 noiembrie vaporul *Voronej* a plecat din Kobe. În calele vaporului era înghesuială și un aer înăbușitor. Oamenii urcau pe puntea superioară și ședeau acolo, de la prova pînă la pupa. Nici vîntul de nord-est, destul de rece, nu putea să-i gonească. Acolo respirau în voie, dar, mai ales, simțeau bucuria eliberării din captivitatea îndelungată și chinuitoare. La început părea că toată lumea n-avea decît o singură dorință: aceea de a ajunge cît mai repede într-un port rusesc. Din coș ieșeau rotocoale de fum negru; sub pupa, elicele se învîrteau de zor, scurtînd distanța pînă la pămîntul patriei.

Amiralul Rojestvenski se simțea plin de vioiciune. Rănile pe care le căpătase în bătălia de la Țușima i se vindecau, barba pîrlită îi crescuse la loc. Consolat în captivitate de radiograma țarului, se întorcea în Rusia cu speranța că i se va încredința din nou înalta funcție de șef al Marelui Stat-Major al Marinei.

În palton civil, pe cap cu o tocă de mătase, asemănătoare acelora purtate de profesorii universitari, ieșise să se plimbe pe dunetă. Tocmai acolo se petrecuseră lucrurile despre care vorbea subofițerul Kuznețov. Altădată, înainte de Țușima, cînd îl zăreau pe amiral, matrozii și soldații săreau imediat în picioare, încremenind în poziție de drepți. Or, acum unii stăteau în picioare nepăsători, cum se nimerise, iar alții pur și simplu se culcaseră pe punte. Nici unul dintre ei nu lua poziția de drepți și nu arăta nici o urmă de teamă, de parcă ar fi fost și el un grad inferior ca toți ceilalți.

Rojestvenski își pierduse îndată buna dispoziție. Clocotind de furie, începuse să răcnească și să vînture pumnii:

— Luați de aici adunătura asta murdară! Chiar acum! Imediat! Să nu mai văd pe punte nici un dobitoc!

Și, fără a mai aștepta intervenția comandanților vaporului, s-a repezit chiar el asupra celor care ședeau în capul oaselor sau se culcaseră pe punte, în-

cercînd să-i ridice și să-i îmbrîncească. Amiralul se comporta cu atîta îngîmfare, de parcă nu trecuse prin „incidentul de la Hull", nici prin Țușima, și nici prin capitularea rușinoasă în fața inamicului. Cu toată revoluția, cu tot eșecul său de comandant, parcă se simțea același șef discreționar de mai înainte. Matrozii și soldații fuseseră luați cu totul pe neașteptate și poate că de aceea se zăpăciseră. Ca o gloată amestecată au luat-o la goană spre prova, eliberînd într-o clipă toată duneta. Cînd ofițerii de pe vapor au apărut, atrași de răcnetele sale, i-a privit pe sub sprîncene și a mormăit :

— Sînteți niște papă-lapte, nu comandanți ! Vă faceți de cap de cînd a început revoluția !

Și a plecat în cabina pe care i-o cedase comandantul vaporului, căpitanul de rangul II Șișmariov.

Probabil că după această întîmplare Rojestvenski era mulțumit de sine. Încă nu-și pierduse toată autoritatea pe care o exercitase asupra maselor. Nu-și dădea seama însă că oamenii se schimbaseră în timpul războiului și prizonieratului, că nu-i va mai merge. La Port-Arthur, soldații aflaseră de cîtă mărginire dăduseră dovadă șefii cei mari, care tremurau pentru pielea lor. Amiralul Alexeev, generalul Stessel și alte marionete puse în fruntea armatei nu făceau război, ci doar terfeleau gloria armelor rusești. Din vina lor căzuse fortăreața și pieriseră navele. Din vina lor zeci de mii de ostași luptaseră fără rost, zăcînd acum pentru totdeauna pe fundul mării și în gropile comune. Tot din vina lor triumfase dușmanul. Matrozii și soldații aflaseră totul și cu privire la Rojestvenski. Iar în timpul prizonieratului, revoluționarii și publicațiile ilegale le treziseră și mai mult conștiința.

Vestea isprăvii lui Rojestvenski se răspîndise la iuțeală pe tot vasul. Oamenii din cale începuseră să se agite. Seara, îndată ce s-a servit cina, toată lumea a ieșit buluc sus pe punte. Casa era făcută din crupe stricate. Nu se atinsese nimeni de ea. Se stîrnise larmă, răsunau amenințări la adresa superiorilor. Printre ostași se găsiseră vorbitori care, urcîndu-se pe cîte ceva, rosteau cuvîntări. Comandantul vaporului, că-

pitanul de rangul II Șișmariov, abia a putut să potolească spiritele, făgăduind o altă cină. Apoi, socotind lucrurile aplanate, s-a urcat la comandă. Acum însă masa ostașilor era frămîntată de altă problemă, mai serioasă decît cașa. Un delegat al eșalonului s-a urcat pe puntea de comandă și i-a amintit comandantului despre revoluție, cerînd a i se pune în vedere lui Rojestvenski să nu se mai poarte astfel cu gradele inferioare.

Seara, evitînd să străbată strîmtoarea Simonoseki pe întuneric, vaporul a aruncat ancora la gura ei.

Noaptea, tîrziu, sprijinindu-se în cîrja grea, subofițerul Kuznețov pășea pe puntea superioară, însoțit de vreo duzină de matrozi și soldați. Își ținea sus piciorul stîng: în ultimele zile, nefiind complet vindecat, acesta cangrenase începînd să se înnegrească.

— Fii dîrz, noi ne aflăm pe aproape. La nevoie, sare pentru tine tot eșalonul, îl îndemnau tovarășii.

— Nu vă îndoiți. O să-i servesc tot adevărul, ca un biftec pe o tavă de argint, le-a răspuns Kuznețov, sigur de sine.

— Așa, așa. Și cu cît mai mult mușlar.

Tovarășii au rămas pe punte, iar el s-a îndreptat singur spre cabina căpitanului. Ușa nu era încuiată. Subofițerul a intrat înăuntru și s-a oprit lîngă prag, răsuflînd greu, de parcă ar fi fost ostenit rău, după un drum lung. Amiralul, dezbrăcat, era culcat în pat și citea o carte. Întorcînd capul spre ușă și măsurîndu-l pe invalid cu o privire bănuitoare, l-a întrebat:

— Ce dorești?

— Vreau să stau de vorbă cu dumneavoastră, a răspuns Kuznețov răspicat.

— Despre ce?

— Despre purtarea dumneavoastră batjocoritoare.

Amiralul auzea pentru întîia oară în viață un asemenea răspuns jignitor, și culmea — din partea unui grad inferior. S-a ridicat în capul oaselor, ca împins de un arc. La început, pe fața lui s-a zugrăvit o uimire extraordinară; apoi, s-a făcut stacojiu. Înecîndu-se parcă, a șuierat cu gura strîmbă:

— Te spînzur de vergă...

Kuznețov a făcut un pas înainte și, privind sfidător în ochii amiralului, a urmat și mai hotărît:

— Mai încet la cotituri, excelență, că puteți să vă răsturnați și să vă spargeți căpățîna.

Era de așteptat ca amiralul să se repeadă asupra acelui om îndrăzneț, să-l facă praf și pulbere. S-a întîmplat însă ceva cu totul neobișnuit: a rămas pe loc, ca apăsat de privirea grea a subofițerului. Rojestvenski izbutise să alunge de pe dunetă vreo sută de oameni, iar acum, cînd înaintea sa se afla doar un invalid, ochii lui negri s-au oprit asupra acestuia cu o expresie înfiorătoare de stupefacție, iar falca i s-a lăsat în jos.

Kuznețov a făcut încă un pas înainte și a izbucnit tunător:

— Cu ce drept ați lovit oamenii pe punte? E mai ușor să bateți oamenii, aici, pe vapor, decît pe japonezi în luptă, nu? Sînteți un laș! Ați terfelit flota, ați dezonorat patria și nici pînă acum nu v-ați aruncat peste bord! Am venit să vă spun să vă cărați de pe *Voronej!* Tot eșalonul o cere!

Amiralul îl asculta pe subofițer în tăcere, de parcă li s-ar fi schimbat rolurile.

Auzind strigătele lui Kuznețov, ofițerii au sosit în goană. L-au înduplecat cu greu să-l lase în pace pe amiral. Ieșind din cabină, acesta a spus răstit, ca și cînd ar fi vorbit cu un subaltern al lui:

— Să nu uitați ce v-am spus, excelență!*

Ofițerii se simțeau pe vapor mai rău decît în captivitatea japoneză. Numai cinci dintre ei erau înarmați cu revolvere. După noaptea aceea, făceau cu schimbul de gardă la cabina căpitanului, păzindu-l pe amiral. Erau înciudați de faptul că cele treisprezece puști, despre care matrozii și soldații nu știau nimic, fuseseră ambalate și ascunse așa fel că pentru a le lua ar fi trebuit să treacă cu ele prin calele-dormitoare, dar în asemenea împrejurări lucrul acesta era riscant.

Dimineața, cînd a fost ridicată ancora, căpitanul de rangul II Șișmariov a primit de la generalul Danilov un ordin secret: dat fiind că la Vladivostok izbucnise o rebeliune armată, vaporul să fie oprit pe

loc pînă la dispoziții ulterioare. Vasul a ancorat la Modzi, cu pavilionul de carantină ridicat la catarg. Trupei i s-a explicat că la Kobe se declarase o epidemie de ciumă și, pentru a n-o aduce în Rusia, vaporul *Voronej* trebuia să stea la ancoră pînă cînd se va constata dacă nu sînt bolnavi la bord. Totuși, știrile despre rebeliunea de la Vladivostok au ajuns la cunoștința gradelor inferioare, fiind aduse de negustorii ale căror bărci acostau lîngă bordajul vaporului. Agitația de pe vas creștea. După cîteva ore, vaporul a ridicat ancora și s-a îndreptat spre Nagasaki. Pentru motive necunoscute, amiralii și ofițerii au fost de părere că staționarea în acest port era mai puțin primejdioasă.

Comandantul Șișmariov știa că pe vapor fusese pregătit un steag roșu, în fața căruia matrozii și soldații depuseseră, încă la Hamadera, jurămînt de credință revoluției. El a dus intenționat vasul în apropiere de insule. Ofițerilor li s-a comunicat că, în caz de rebeliune, va fi eșuat pe stînci.

Ajuns în portul Nagasaki, vaporul a rămas acolo pentru un timp nelimitat. Aceasta întărîta oamenii și mai mult. Din clipa în care se produsese ciocnirea între Rojestvenski și ei, mînia ostașilor se aprindea tot mai mult. Noile împrejurări nu făceau decît să favorizeze lucrurile, așa cum vîntul favorizează întinderea unui incendiu.

În primele zile, în timp ce Rojestvenski se afla pe vapor, în preajma cabinei sale cînta o fanfară. În timpul micului dejun, al prînzului și cinei, erau executate marșuri, polci, valsuri. Masa era mai plăcută în sunetele muzicii. Pe nava-amiral *Suvorov,* care se dusese la fundul mării împreună cu nouă sute de suflete omenești, rareori se așeza amiralul la masă fără să cînte fanfara. Membrii statului său major avuseseră grijă ca și acum, pe *Voronej,* să-i facă această plăcere. A sosit însă o dimineață cînd amiralul și-a luat micul dejun fără muzică. Amiralul se încrunta, făcea nazuri, nemulțumit de gustări. Și, deodată, fanfara răsună — de astă dată, însă, nu lîngă cabină, ci undeva mai departe, și, mai ales, cîntînd *Marsilieza.*

Rojestvenski nu știa că muzicanții își mutaseră estrada pe teugă.

— Ce mai e și asta ? întrebă amiralul, stacojiu la obraz, zvîrlind furculița și cuțitul care căzură jos zăngănind.

— Mulțimea i-a atras pe muzicanți, excelență, răspunse Piotr Pucikov, ordonanța lui de totdeauna, care îl servea la masă.

— Ia de-aici porcăriile astea, să nu le văd ! se răsti Rojestvenski, arătînd farfuriile, ca și cum în ele se afla pricina răului.

Din dimineața aceea, teuga deveni partea cea mai veselă a vasului. Acolo se auzeau cînd fanfara, cînd coruri de cîntece revoluționare. Totodată, pe punți și în cale se țineau mitinguri și se adoptau moțiuni aspre la adresa superiorilor. Foștii prizonieri au organizat curînd un comitet executiv care, încetul cu încetul, își însușea puterea. Existînd temeri că oamenii din echipajul vaporului puteau să provoace defecțiuni mașinilor, întîrziindu-se astfel repatrierea, comitetul a ales din sînul său specialiști tehnicieni de încredere. Aceștia au început să facă cu schimbul de gardă, zi și noapte, la centrala electrică pentru iluminat, la mașini, la cabina de navigație și în alte părți ale vasului. În cele din urmă, reprezentanții comitetului executiv i-au declarat comandantului :

— Destul ne-ați împuiat capul cu ciuma. Cerem să se ridice ancora chiar mîine. Dacă nu se va face acest lucru, atunci cei doi amirali și suita lor vor zbura peste bord. Iar vaporul o să-l conducem chiar noi la Vladivostok.

Rojestvenski nu se mai ivea pe punte. Era însă ținut la curent cu acțiunile eșalonului. După noaptea aceea în care Kuznețov fusese în cabina lui, își dăduse seama și el că situația de pe vas era mai serioasă decît crezuse pînă atunci. Conflictul se agrava, și acum, singura preocupare trebuia să fie aceea de a se evita primejdia. Revendicările matrozilor și soldaților erau tot mai cutezătoare, iar comitetul executiv declara sus și tare că e gata pentru acțiuni decisive. Două mii cinci sute de oameni din echipaje erau îm-

potriva amiralului, iar de partea lui îi avea numai pe ofițeri. Și unii dintre aceștia începeau să treacă de partea comitetului executiv. Toate acestea îl contrariau nespus pe amiral. La început, ros de o furie neputincioasă, mîrîia și-și încleștа pumnii; apoi a căzut într-un fel de apatie, stînd izolat în cabină, ca bursucul în vizuina lui. În cele din urmă, în capul amiralului s-a conturat o hotărîre pe care a împărtășit-o comandantului de pavilion Clapier de Colong, căpitanului de rangul II Semionov și altor membri ai statului său major. Hotărîrea sa a întrunit asentimentul tuturor. Chemîndu-l la el în cabină pe comandantul Șișmariov, i-a spus sufocat de furie:

— Așa ceva nu mai poate fi tolerat. Anunță-l pe Steman, la Nagasaki, că eșalonul s-a răzvrătit. Comitetul amenință că ne va arunca peste bord. Steman să ceară japonezilor, în numele meu, forță armată. E timpul să se strivească această trădare.

— Am înțeles, excelență.

Căpitanul de rangul I Steman lucra pe lîngă spitalul rusesc de marină, ca membru delegat al comisiei Ministerului Marinei pentru preluarea prizonierilor. Pare că apelul lui la autoritățile japoneze a avut un succes deplin. Seara a sosit pe *Voronej* șeful poliției din Nagasaki. La întrevederea cu Rojestvenski și cu membrii statului său major, s-a arătat nespus de amabil. Își îndeplinea cu o deosebită plăcere asemenea misiune ieșită din comun. Pentru japonezi acesta era un caz surprinzător. Înfrînt și dezonorat la Țușima, amiralul rus nu numai că nu nutrea în taină resentimente împotriva japonezilor, ci procedase într-un sens cu totul contrar, cerîndu-le ajutor armat. Rezulta deci că avea mai multă încredere în dușmani decît în oamenii lui. Folosind cele mai alese expresii în limba engleză, polițaiul îi dădea asigurări amiralului care spumega de mînie:

— Poliția maiestății-sale imperiale vă garantează deplina securitate. Guvernatorul a cerut de la Sasebo nave de război, iar din tabără, trupe. Deocamdată, pentru menținerea ordinei, se va urca pe vapor poliția noastră.

— Cu ce efectiv ? a întrebat Rojestvenski, tulburat.
— Șaptezeci de oameni, a răspuns șeful poliției.
— E puțin, a reflectat Rojestvenski, dezamăgit, întunecîndu-se.

Japonezul l-a privit cu ochii subțiați și a răspuns repede :

— Fiți pe pace, domnule amiral. Atîta timp cît vă aflați în apele imperiului nipon, nu vom îngădui nimănui să se atingă de domnia-voastră. Răzvrătiții nu vor ajunge la dumneavoastră decît călcînd peste cadavrele polițiștilor.

Căpitanul de rangul II Semionov a intervenit în discuție :

— Excelență, după cît l-am înțeles pe domnul șef al poliției, această măsură e numai cu titlu provizoriu. La nevoie, japonezii pot trimite trupe.

Polițaiul s-a înclinat ceremonios spre Semionov, răsuflînd greu :

— Da, m-ați înțeles just. Vom dispune de forțe suficiente. Dacă va trebui, vom nimici tot eșalonul rus cuprins de răzvrătire.

Polițaiul zîmbea triumfător. L-au tratat cu vin. După o jumătate de oră, a ieșit pe punte și s-a îndreptat spre scară clătinîndu-se.

A doua zi, polițiștii japonezi au ocupat duneta, spardecul și cabina de comandă. Curînd după aceea au sosit patru torpiloare și, cu capacele tuburilor lans-torpile deschise, au început să patruleze în jurul vaporului. Acesta putea fi aruncat în aer și scufundat în orice clipă, împreună cu toți oamenii de la bordul lui.

Matrozii și soldații se indignau :

— Am fost dați pe mîna dușmanului.

— Tot Rojestvenski a făcut-o și pe asta.

— Și-a părăsit escadra, a dezertat de pe cîmpul de luptă și s-a predat japonezilor. Iar acum, i-a mai chemat și în ajutor.

— Amiralul trădător !

Subofițerul Kuznețov se aprinsese mai rău ca toți. Striga într-una :

— Fraților! Dar pe ce lume trăim noi? Ăi mari, și ruși și japonezi, s-au dușmănit cît s-au dușmănit între ei, dar cum au văzut că-i primejdie să fie striviți de noi s-au și înhăitat unii cu alții. Ca să huzurească mai departe, amiralii și generalii noștri sînt bucuroși să ne dea dușmanilor nu numai pe noi, ci și jumătate din Rusia! E-eh, lepădăturile neamului omenesc... Ridicînd glasul, tremurînd de furie, izbucni aproape într-un urlet: Iar vouă, domnilor japonezi, v-a părut bine, așa-i? Prăpăditul nostru de amiral v-a cerut ajutor, și voi sînteți bucuroși să-l serviți? Dar țineți minte: o să vină o zi cînd poate va trebui să ne luăm din nou de piept. Atunci, o să avem comandanți adevărați. Nu niște neisprăviți ca Rojestvenski. Vă punem noi atunci cu botul pe labe!

Tovarășii l-au luat cu forța pe Kuznețov de pe punte.

Pe teugă nu se mai auzea fanfara, nu mai răsunau mici cîntece revoluționare. Pavilionul rusesc flutura la catarg, dar puntea superioară, unde se instalaseră japonezii, era acum străină pentru eșalon. Matrozii și soldații coborîseră în compartimentele de jos. Acolo, în adîncul calelor, patimile oamenilor erau în plină dezlănțuire: mitingurile se țineau lanț. Sus, în aparență totul era liniștit. Cei mari se simțeau însă cam la fel cu oamenii de pe acoperișul unei case care a luat foc. Noaptea, unii dintre ofițeri plecau de pe vapor. Coborau de pe dunetă, pe parîme, în bărci japoneze și se refugiau pe uscat.

O zi după aceea, au sosit pe vasul *Voronej* generalul Danilov și aghiotantul lui, căpitanul Alexeev. Amîndoi erau în uniformă. Generalul, un bărbat trupeș, cu mustăți mari, pleoștite, a intrat grav în compartimentul ofițerilor. Mai întîi a discutat ceva cu Rojestvenski, apoi a ordonat să se adune trupa pe puntea superioară. La salutul lui, oamenii au răspuns fără elan, cam în silă. I-a întrebat ce doleanțe au, și numaidecît s-au auzit atîtea reclamații, încît nu se putea înțelege nimic. Atunci generalul a propus eșalonului să-și aleagă delegați de la diferite unități. După aceea

s-a retras pe dunetă și a stat de vorbă cu fiecare delegat în parte, și apoi cu toți laolaltă. Oamenii declarau pe întrecute același lucru:

— Excelență, la noi n-ar fi fost nici un fel de răzvrătire. Tot ce s-a întîmplat a fost numai din cauza amiralului Rojestvenski. El a îmbrîncit oamenii.

— Nu numai atîta: a chemat pe vapor poliția japoneză. Iar apoi, au venit și torpiloarele să ne amenințe.

Printre delegații aleși se afla de față și subofițerul Kuznețov. Privea aspru, avînd înfățișarea unui om convins de dreptatea lui. Crispîndu-se din pricina durerii de la piciorul stîng, a tăcut îndelung și, în cele din urmă, a întrebat posomorît:

— Excelență, au să cheme pe dușmanii noștri și în Rusia ca să înăbușe revoluția?

Generalul s-a înroșit:

— Asta n-o să se întîmple niciodată. O scoatem noi la capăt și fără japonezi.

— Mulțumim de vorbă bună. Și, vă rugăm: luați-l de pe vapor pe amiralul Rojestvenski. Nu vrem să mergem împreună cu el. Trimiteți-ne în țară fără el, și n-o să mai fie nici o tulburare.

Generalul Danilov a rămas mai bine de trei ore pe vapor. A cerut să-i fie spuse numele instigatorilor, dîndu-și cuvîntul de onoare că nu vor fi trimiși înaintea curții marțiale. Pînă la urmă tot eșalonul a fost mutat pe alte două vapoare: *Kiev* și *Tambov*, pentru *Voronej* destinîndu-se alt eșalon. Amiralii Rojestvenski și Wiren au plecat spre Vladivostok cu micul vas de transport *Iakut*.

În felul acesta, o dată cu rebeliunea de pe *Voronej*, guvernanții celor două imperii, inamici pe cîmpul de luptă, și-au dat mîna, făcînd front comun împotriva matrozilor și soldaților. Acest lucru a fost înțeles de Kuznețov și de tovarășii lui mai conștienți. Era limpede că, la nevoie, guvernanții din Rusia nu se vor da în lături să-i cheme pe japonezi, ca să reprime, cu ajutorul lor, nu numai un grupuleț de prizonieri, ci tot poporul revoluționar.

A doua zi, marea bîntuită de taifun a început să se dezlănțuie. Vaporul *Vladimir* ba era asaltat de talazuri cît munții, ce se prăvăleau peste el, despicîndu-se în etrava lui ascuțită, ba se ridica cu prova în sus, ca și cînd ar fi vrut să facă un salt nebunesc în gol. Peste punte zburau stropi de apă și smocuri de spumă. Tot tachelajul vasului vibra cu putere. Sub cerul învolburat de nori, în mijlocul hulei, scoțînd harnic fum pe coșul gros, vaporul înainta cu încăpățînare spre zarea spumegătoare, învîlvorată. Barometrul cobora mereu. Prin urmare, acestea erau doar primele semne ale taifunului ce se dezlănțuise. I se și simțea însă puterea covîrșitoare în răbufnirile care zguduiau vaporul șubred.

Cînd s-a anunțat de pe puntea de comandă că ajunsesem în dreptul insulei Țușima, aproape toți matrozii au ieșit pe puntea superioară. Se uitau de jur împrejur, căutau cu nesaț în toate părțile, cu ochii neliniștiți, dar nu vedeau nimic pe suprafața mării răscolite de furtună, de parcă acolo nu s-ar fi dat niciodată îngrozitoarea bătălie. Careva și-a smuls bereta din cap: toți ca unul au ridicat mîinile și capetele s-au descoperit. Astfel, au stat un minut sau două în tăcere, palizi și mohorîți, ascultînd tînguiala taifunului deasupra cimitirului fraților noștri.

Matrozii au prins să vorbească. Își spunea fiecare cuvîntul cum se pricepea. Acum erau altfel de oameni, nu așa cum îi cunoscusem cînd am plecat la război. Niciodată nu răsunaseră pe puntea acelui vas, călător solitar pe mări și oceane, cuvinte atît de îndrăznețe.

Galvanorul Golubev a scos din buzunar un caiet făcut ferfeniță, l-a fluturat în aer și a strigat:

— Iată-l! Aici stă scris totul, și despre flota japoneză, și despre a noastră. Aici sînt numai fapte...

Știam despre ce avea să vorbească. Aceleași fapte le însemnasem și eu. De obicei, în război, partea care o învinge pe cealaltă are și ea anumite pierderi, uneori foarte grele. În bătălia navală dintre ruși și japonezi, se întîmplase însă cu totul altceva. Marinarii noștri au luptat la Țușima cu curajul, cu vitejia lor dintotdeauna. Pe unele nave, pe jumătate scufundate, în-

conjurate de forțele copleșitoare ale inamicului, tunarii trăgeau pînă la ultimul obuz. Dar, prin înlănțuirea unui întreg șir de cauze, despre care am vorbit la timpul său, de data aceasta am fost puși într-o situație din care nu ne mai putea salva de la dezastru nici un fel de eroism. Sistemul vicios de conducere și de înzestrare a flotei țariste redusese la minimum pierderile suferite de japonezi pe mare.

Iată ce pierderi am pricinuit noi inamicului. Cuirasatul *Mikasa,* sub pavilionul comandantului escadrei japoneze, amiralul Togo, a fost lovit de peste treizeci de obuze de calibru mare. Coșurile și punțile lui au fost ciuruite, iar numeroase tunuri și redute distruse. La bordul lui s-au numărat șase ofițeri, un conductor și o sută șase grade inferioare uciși sau răniți. Crucișătorul *Naniwa* a avut o spărtură la linia de plutire și a ieșit din luptă. Crucișătorul *Kassaghi,* avînd bordajul străpuns de un obuz sub linia de plutire, a fost nevoit să se retragă în golful Aburadani, din cauză că ambarcase o mare cantitate de apă. Toate cele trei nave s-ar fi scufundat în mod sigur, dacă muniția noastră ar fi avut eficiența necesară. Cuirasatele *Sikișima, Fudji* și *Asahi* au primit lovituri serioase. Au mai avut de suferit în bătălie și crucișătoarele *Nissin, Kasuga, Idzumi, Yakumo, Citose, Akasi, Țușima.* Nava avizo *Cihsid* a luat apă în buncăr, fiind lovită de un obuz rusesc și a ieșit din luptă. Vreo două duzini de distrugătoare și torpiloare au fost atît de grav avariate, încît unele au ieșit din luptă, iar trei s-au scufundat. Noi am cunoscut toate aceste pierderi, ca și acelea suferite de japonezi cu prilejul blocadei Port-Arthurului. Acolo au fost exmatriculate din flota lor două cuirasate de rangul I — *Yașima* și *Hațuse* — și zece nave mici. În toată perioada războiului, flota de comerț inamică a pierdut și ea treizeci și cinci de vapoare. În locul celor pierdute, japonezii au repus însă pe linia de plutire și au capturat la Port-Arthur cincizeci și nouă de vapoare rusești. După distrugerea escadrelor I-a și a II-a rusești, efectivele marinei de război nipone nu numai că nu s-au micșorat, ci chiar au sporit. Nu demult, cu

vreo trei luni mai înainte, mikadoul trecuse în revistă în golful Tokio flota japoneză, în efectivul căreia intrau și navele noastre. Din escadra I-a rusă figurau acum sub pavilion japonez următoarele nave, capturate de inamic la Port-Arthur: cuirasatele *Peresvet, Retvizan, Pobeda* și *Poltava;* crucișătoarele *Pallada, Variag* și *Baian;* distrugătoarele *Silnîi* și *Reșitelnîi,* acesta din urmă capturat la Cifu; crucișătoarele torpiloare *Haidamak* și *Posadnik.* La aceeași revistă, din escadra a II-a a noastră erau prezente următoarele nave: cuirasatele *Nicolae I, Oriol, Apraxin, Seneavin* și distrugătorul *Bedovîi.*

Galvanorul Golubev citea din caietul său ponosit, ca un procuror sever care acuza guvernul țarist de toate acele crime monstruoase. Datele numerice relative la pierderile noastre ne erau de mult cunoscute; acum însă, în largul mării, în fața insulei Țușima, de tristă amintire pentru noi, ele aveau un efect zguduitor asupra tuturor ascultătorilor. Însuși Gulobev era palid și vocea îi tremura. În cele din urmă, ridicînd mîinile și arătînd parcă lumii întregi acele dovezi îngrozitoare, a strigat:

— Război a fost acesta? Japonezii ne-au răpus, cum răpune un vînător pe gheață niște foci fără apărare. Și noi vom mai răbda oare o asemenea orînduire?

Vaporul *Vladimir* luase în prova zeci de tone de apă, care rostogoleau pe puntea superioară șuvoaie clocotitoare, scăldînd picioarele oamenilor. Toți matrozii ascultau însă atenți cuvîntările tovarășilor lor, stînd încremeniți pe loc ca înfipți în punte. Ofițerii priveau cu teamă de pe puntea de comandă chipurile posomorîte, enigmatice, ale foștilor robi.

Fiecare știa că sub noi, în acea mare zbuciumată de uragan, își găsise mormîntul aproape toată escadra a II-a, cu excepția navelor care se predaseră ori se împrăștiaseră prin porturile neutre. Acolo, în zguduitorul cimitir înfrățit de pe fundul mării, zăceau peste cinci mii de marinari ruși ale căror oseminte erau spălate de apele sărate ale mării.

Fochistul Baklanov păși în mijlocul punții și, urcîndu-se pe un tambuchiu închis, se prijini zdravăn pe picioarele sale groase, date în lături. Pe chipul lui aspru, cu bărbia dîrză, pătată de stropii sărați ai mării, era întipărită siguranța propriei puteri. Deodată tună cu glas gros:

— Dragi luptători de la Țușima! Ați văzut cu ochii voștri cum ne-au pierit aici tovarășii. Pentru ce le-au fost lor hărăzite caznele morții? Cine e vinovat de această nelegiuire? Acum știm unde se ascund capii răutăților. Nu știu ce-o să faceți voi, dar eu am să le rup gîtul. N-o să mă liniștesc atîta timp cît îmi va mai bate inima în piept. De acum înainte să luptăm cu toții, însă nu pentru pădurile Coreei, ci pentru viitorul nostru, pentru o viață mai bună. Să pornim asupra dușmanului dinlăuntru. Așa cum ne-au înecat aici japonezii navele, astfel să înecăm și noi în sînge toată orînduirea țaristă.

— Bine zice! au strigat mai multe glasuri.

— Să măturăm totul din calea noastră, la toți dracii! îl susținură alte voci tulburate.

Fochistul Baklanov urmă:

— Să-i stîrpim din rădăcini pe toți grangurii din țara noastră, așa cum scoți din rădăcini buturugile în pădure...

Întinderile mării vuiau. Vaporul rula și tanga, asaltat de valuri. Munții de apă sparți de bordajele sale erau aruncați în aer de jur împrejurul său ca de niște explozii. Toată firea se învolbura. Se învolburau și oamenii pe puntea ce le fugea de sub picioare și, ridicînd pumnii, zvîrleau în văzduh cuvinte pline de amenințare.

Știam că vestea despre dezastrul de la Țușima se răspîndise în toată țara, stîrnind șuvoaie de lacrimi și de durere. Rusia se cutremurase. La o lună după pieirea escadrei, și ca un fel de ecou al acestei pieiri, cuirasatul *Potiomkin* străbătuse apele Mării Negre sub steagul roșu. Se răsculaseră marinarii de pe crucișătorul *Oceakov*, de la bazele navale din Kronstadt și din Sevastopol. Se ridicaseră muncitorii din fabrici și uzine. Izbucniseră răscoalele țărănești. Conacele

moșierilor erau mistuite de flăcări. Ca să-și salveze tronul, țarul fusese silit să dea un manifest despre constituție. Peste puțin, poporul a înțeles însă că aceasta era o înșelăciune. Pe străzile Moscovei s-au ridicat baricade. Furtuni sîngeroase se stîrneau, bîntuiau prin toată Rusia, asemenea taifunului din Marea Japoniei.

Tot ceea ce citisem în gazete despre evenimentele din țară se lega în mintea mea cu cele ce se petreceau acum pe puntea înecată în valuri. Toate acestea erau atît de noi, de neobișnuite, încît îmi freamăta inima. Priveam atent chipurile tovarășilor, le ascultam cuvîntul, și aveam impresia că și războiul care trecuse, și revoluția ce se revărsa ca apele de primăvară, erau doar preludiul altor evenimente și mai furtunoase.

Insula Țușima, acoperită de păduri și apărată de stînci submarine, rămase în babordul nostru. Curînd nu se mai zărea în negura învîltorată. Doar se ghicea, părînd un monstru cu multe cocoașe, martorul mut al tragediei care se petrecuse acolo.

Pe ea se înălța un pisc de piatră, golaș, despicat în două, cunoscut pe harta marină sub numele de „Urechile măgarului". Insula aceea avea să rămînă pe veci un monument hîd al regimului țarist dezonorat pentru totdeauna, al regimului ignoranței și mutenie.

NOTE

Pag. 8. Această navă a fost, cum s-a aflat, după bătălie, crucișătorul auxiliar japonez *Sinano-Maru* care se afla în misiune de recunoaștere de noapte. Înainte de revărsatul zorilor, el a descoperit una din navele noastre spital care naviga cu toate luminile aprinse și puntea viu luminată. Peste puțin, toată escadra noastră a fost descoperită și ea de japonezi. Comandantul crucișătorului auxiliar japonez, căpitanul de rangul II Narikawa, a raportat imediat prin t.f.f. amiralului Togo: „Descoperit inamicul în careul 203. Pe cît se pare, se îndreaptă spre Strîmtoarea de Est."

Pag. 15. Amiralul Rojestvenschi a declarat ulterior, în fața comisiei de anchetă, că crucișătorul *Ural* i-a cerut aprobarea să bruieze transmisiunile prin t.f.f. ale japonezilor în ziua de 13 mai, și nu de 14. „Eu, a spus el în continuare, nu am aprobat cererea crucișătorului *Ural* de a face această încercare, fiindcă aveam motive să mă îndoiesc că escadra fusese descoperită" (*Războiul ruso-japonez*, vol. III, fasc. IV, pag. 21).

Dacă asta s-ar fi întîmplat într-adevăr la 13 mai, atunci ordinul amiralului ar fi avut sens. Dar nenorocirea e tocmai că lucrul acesta s-a petrecut la 14 mai, cînd fusesem deja descoperiți de elementele de recunoaștere nipone. Așa e scris în însemnările mele personale. Acest lucru este confirmat și de alte surse. Iată ce a scris locotenentul Slavinski, în raportul său: „Cam pe la orele 0,30

dimineața (la 14 mai) crucișătorul *Ural* a cerut prin semnale aprobare amiralului de a bruia transmisiunile telegrafice ale elementelor de recunoaștere nipone; de pe *Suvorov* s-a răspuns: «Nu se aprobă» (*Războiul ruso-japonez*, vol. III, fasc. I, pag. 55). Același lucru l-a scris și micimanul Șcerbaciov (în aceeași carte, pag. 64). Pînă și un om atît de devotat amiralului, cum era căpitanul de rangul II Semionov, a fost silit să recunoască, în fața comisiei de anchetă, că lucrul acesta a avut loc la 14 mai dimineața (*Războiul ruso-japonez*, vol. III, fasc. IV, pag. 97). Autorul trece însă acest lucru sub tăcere în cartea lui *Răsplata*, în care susține consecvent exactitatea notelor sale.

Grație faptului că noi n-am bruiat comunicările prin t.f.f. ale elementelor de recunoaștere japoneze, amiralul Togo a aflat despre escadra noastră tot ce trebuie să știe un comandant de forțe navale. Iată opinia lui în legătură cu exploatarea informațiilor procurate de recunoașterea efectuată de navele sale, exprimată în raportul asupra bătăliei navale din 14 mai: „Cu toată ceața deasă care limita vizibilitatea la numai cinci mile, informațiile primite mi-au permis, deși mă aflam la zeci de mile depărtare, să cunosc precis poziția inamicului. Astfel, fără să-l văd încă, știam de pe atunci că flota inamică era compusă din toate navele aparținînd escadrelor a II-a și a III-a; că ele erau însoțite de șapte vase de transport, că navele inamice navigau în coloană pe două linii de șir..." (*Descrierea operațiunilor de război pe mare în anii 37—38 Meidji*, pag. 178).

Pag. 17. E semnificativ de menționat că în luna octombrie a aceluiași an (1905), în lupta contra muncitorilor ruși răsculați, comandantul civil al Petersburgului, generalul Trepov, a procedat tocmai invers, dînd faimosul ordin: „Nu faceți economie de muniții!"

Pag. 22. A se vedea schemele de la sfîrșitul cărții, fig. 1.

Pag. 22. Totuși, pentru ce a fost executată această manevră absurdă? Cei din statul-major al lui Rojestvenski n-au găsit o explicație decît după ce faptele s-au consumat.

Iată ce spune acolitul amiralului, căpitanul de rangul II V. Semionov, în cartea sa *Bătălia de la Țușima* (ed. Wolf, 1911, pag. 25—26):

„Bănuind intenția japonezilor de a tăia drumul escadrei noastre și a lansa buchete de mine derivante (așa cum au făcut-o la 28 iulie 1904), amiralul a luat hotărîrea de a desfășura grupul 1 în linie de front spre tribord, pentru a amenința inamicul cu focul celor cinci cuirasate puternice și a-l pune astfel pe fugă.

In acest scop, grupul 1 cuirasate a executat mai întîi o întoarcere «navă după navă», de 8 carturi (90°) la tribord, urmînd să se întoarcă apoi «toți o dată» de 8 carturi la babord. Prima parte a manevrei a reușit foarte bine, dar la executarea celei de a doua s-a produs o confuzie: *Alexandru* a pornit în sîajul lui *Suvorov*, iar *Borodino* și *Oriol*, care inițiaseră întoarcerea «toți o dată», crezînd că greșiseră, au executat un rondou luîndu-se după *Alexandru*. Ca urmare, grupul 1 în loc să se dispună în linie de front s-a pomenit în linie de șir, împinsă ușor înainte și paralelă cu linia compusă din grupurile 2 și 3."

Absurditatea versiunii lui Semionov e vădită, aceasta fiind trasă de păr numai pentru a se justifica modul de a proceda al lui Rojestvenski. Pe cuirasatul nostru, semnalul comandantului escadrei a fost descifrat corect. Lucrul acesta este dovedit oficial prin mărturiile depuse de locotenentul Slavinski și de micimanul Șcerbaciov. In afară de asta, este greu de admis ca semnalul să fi fost descifrat greșit de cuirasatul *Alexandru*. Pe lîngă faptul că la bordul lui se aflau semnalizatori foarte buni, el era cel mai apropiat de nava-amiral și, prin urmare, văzuse semnalul mai bine ca alții. Să admitem însă că Semionov are dreptate, că *Alexandru* a greșit și, în loc să execute întoarcerea „toți o dată", s-a luat după *Suvorov*. Ce rezultă de aici? Dacă manevra n-a fost ordonată dintr-un capriciu, ci pentru a schimba toată situația bătăliei, atunci ar fi trebuit să se ia imediat atitudine față de această greșeală și, profitînd de absența grosului forțelor inamice, să se corecteze de îndată eroarea comisă. Așadar, ce anume l-a împiedicat pe Rojestvenski să dispună grupul 1 în linie de front?

Pag. 29. Vezi schemele de la sfîrșitul cărții, fig. 2 și 3.

Pag. 43. Vezi schemele de la sfîrșitul cărții, fig. 4.

Pag. 56. Aghiotantul de stat-major, locotenentul Krjijanovski, relatează în raportul său oarecum altfel felul în care s-au comportat amiralul și statul său major în timpul luptei:

„Orele 2. Toți au început să-și aplece capul mai jos de ambrazuri, neslăbind din ochi inamicul..."

„Orele 2 și 20 minute. S-a executat o întoarcere de patru carturi la tribord. Amiralul continuă să stea jos. A fost rănit la cap..."

„Orele 2 și 40 minute. Un obuz a izbit cabina frontal; amiralul a fost din nou rănit de o schijă la picioare. Suflul m-a zvîrlit de pe șinele pentru deplasarea telemetrelor și mi-a smuls coafa de la șapcă. Comandantul escadrei, care ședea pe vine în fața mea, a fost rănit la cap." (*Războiul ruso-japonez,* ed. Marelui Stat-Major al Marinei, vol. III, fasc. 1, pag. 34, 35.)

Pag. 135. E vorba de torpilorul *Bezuprecinii* care, pe urmă, a fost dat dispărut. E singurul dintre toate navele escadrei a II-a despre a cărui soartă marinarii ruși care au participat la bătălia de la Țușima n-au avut nici o cunoștință.

Comandantul crucișătorului *Oleg,* pe lîngă care se afla *Bezuprecinii,* conform ordinei de luptă, a comunicat despre el doar atîta: că a fost avariat la începutul bătăliei. Rușii au aflat abia mai tîrziu, din surse nipone, ce s-a întîmplat cu el. În *Descrierea operațiunilor de război pe mare în anii 37—38 Meidji,* pag. 154, se arată că în zorii zilei de 15 mai, crucișătorul *Citose* și torpilorul *Ariake* au ajuns din urmă un torpilor rusesc necunoscut care se îndrepta spre Vladivostok și au deschis focul asupra lui. Torpilorul, avariat în luptă, a pierdut capacitatea de a manevra și a început să se scufunde. Cele două nave japoneze s-au îndepărtat spre insula Dagelet, fără a salva din valuri pe vitejii luptători de pe nava rusă. Torpilorul acesta, care a pierit, dar nu s-a lăsat capturat, a fost *Bezuprecinii.*

Pag. 147. E interesant ceea ce s-a întîmplat mai tîrziu cu V. F. Babușkin. Cîțiva ani după războiul ruso-japonez,

rănile lui grave s-au vindecat complet şi el şi-a recăpătat forţa fizică din trecut. A devenit luptător profesionist. În această calitate, a participat la competiţii nu numai în Rusia, ci şi în străinătate. În 1924 i-a venit chef să-şi vadă satul natal Zastrughi, din raionul Veatskie Poliani. Acolo, chiar în casa lui, a fost omorît cu un foc de revolver de servitorul său, care ar fi fost cumpărat de nişte rivali. O rudă a lui Vasili Feodorovici, N. Babuşkin, dă următoarele amănunte în legătură cu el: „V. F. Babuşkin cîntărea zece puduri şi douăzeci şi şapte de funturi. Uriaş de statură, mergea foarte repede, putînd chiar să alerge în pas cu calul."

Pag. 148. Această predare şi capturare de către japonezi a celor patru cuirasate a înfuriat la culme pe ţarul Nicolae al II-lea. În timp ce echipajele acestor nave se aflau încă în captivitate, fără anchetarea prealabilă a împrejurărilor capitulării, al a dispus ştergerea din controalele marinei a echipajelor respective. Ulterior, această hotărîre a fost revocată în privinţa gradelor inferioare.

În noiembrie 1906, fostul contraamiral Nebogatov şi foştii ofiţeri din subordinea sa, cu excepţia celor grav răniţi, au compărut ca acuzaţi în faţa unui complet special al tribunalului marinei din portul Kronstadt. Acest proces senzaţional s-a judecat la Petersburg, în cazarmele Kriukov. La judecată, contrar dorinţei guvernului, au fost relevate toate gravele deficienţe ale flotei imperiale ruse. Nebogatov însuşi a demascat, mai mult decît toţi ceilalţi, stările de lucruri din marină, şi a fost aspru pedepsit pentru aceasta, pronunţîndu-se împotriva lui sentinţa de condamnare la moarte; în urma demersurilor completului, pedeapsa capitală i-a fost însă comutată în 10 ani detenţiune în fortăreaţă. Aceeaşi sancţiune a fost aplicată şi comandanţilor cuirasatelor *Nicolae I*, *Apraxin* şi *Seneavin*. Comandanţii secunzi ai acestor nave, precum şi şeful de stat-major Kross, au fost condamnaţi la cîteva luni de detenţiune în fortăreaţă. Ceilalţi ofiţeri au fost achitaţi.

În ceea ce priveşte cuirasatul *Oriol*, tribunalul a constatat că el era foarte grav avariat, caz în care regulamentul Marinei de Război îngăduie predarea, şi, în consecinţă, a hotărît scoaterea din cauză a comandantului provi-

zoriu al navei, Şvede, şi a celorlalţi ofiţeri implicaţi în proces.

Amiralul Nebogatov a fost eliberat din fortăreaţă înainte de termen, a trăit şi după revoluţie şi a murit la Moscova în 1922.

Pag. 159. În anul 1906, ţarul a răsplătit pe baronul Ferzen, pentru bravură, cu sabia de aur.

Pag. 160. Carneţelul acesta se află în arhiva mea relativ la Ţuşima.

Pag. 211. În timp ce lucram la cartea a doua din *Ţuşima,* fostul ajutor al ofiţerului cu navigaţia pe cuirasatul *Oriol,* L. V. Larionov, mi-a pus la dispoziţie un dosar gros bătut la maşină: „Procesul amiralului Nebogatov". Materialul acesta a figurat la judecată, nefiind destinat publicităţii. În el se aflau cele dintîi declaraţii date de amiralul Nebogatov, de ofiţeri şi de matrozi. Tot acolo se găseşte şi depoziţia mea (vol. IV, fila 33, martorul 124, ţăranul Novikov), despre care uitasem cu desăvîrşire. Menţionînd în treacăt de predarea navei, m-am referit mai cu seamă la Burnaşev, care şi-a însuşit casa bordului. Am declarat: „În privinţa revizorului, sînt dator să spun că acesta este, pur şi simplu, un hoţ. El înşela oamenii la cîntar cînd distribuia zahărul, carnea..."

Urmează o listă lungă de infracţiuni de drept comun comise de el, cu invocarea de martori şi acte oficiale. În încheiere, am declarat: „Se spune că Burnaşev şi-a însuşit un pachet cu 1 500 lire sterline pe care comandantul navei l-a lăsat surorii sale. Martori au fost Kojevnikov şi Semionov."

Faptul că comandantul avea aceşti bani rezultă din scrisorile pe care le-a trimis din drum surorii sale, văduva Sofia Viktorovna Vostrosablina. Visul lui era ca după război să treacă în rezervă, aşa că păstra fiecare copeică. De altfel, chiar Burnaşev a mărturisit în declaraţia lui că a luat 400 de ruble din banii comandantului. În 1933 am întrebat-o printr-o scrisoare pe Sofia Viktorovna dacă primise de la fratele său ceva prin revizor. Mi-a răspuns că Burnaşev i-a adus o casetă în care se aflau nişte decoraţii, cîteva linguriţe de alpaca şi un ceas de buzunar vechi, dar nici un ban.

Ca să pună la îndoială spusele mele, locotenentul Burnaşev a scris în declaraţia sa (vol. II, fila 336, aliniatul 19):

„Batalerul-ajutor Novikov a fost transferat de pe *Minin* cu cîteva zile înainte de plecarea cuirasatului *Oriol*, dîndu-i-se cea mai proastă caracterizare, însoţită de o notă informativă din care reieşea că e urmărit de jandarmerie. Novikov e bine cunoscut de căpitanul de rangul II Şvede şi de toţi ofiţerii cuirasatului. El a făcut propagandă împotriva ofiţerilor şi a fost demascat definitiv, interceptîndu-i-se o scrisoare către redacţia ziarului *Rus*, în privinţa fondului de culturalizare publică. Chiar din primele zile, l-am desărcinat din funcţiune pe batalerul Novikov, deoarece ofiţerul de serviciu a observat că atunci cînd distribuia băutura dădea peste raţia reglementară."

In această declaraţie făcută de Burnaşev, toate sînt exacte, cu excepţia ultimei fraze. Am fost desărcinat din funcţiune, dar nu din primele zile cînd mă aflam pe *Oriol*, ci numai pe o săptămînă de zile, deoarece în urma unei percheziţii s-au găsit la mine note zilnice şi însemnări prin care descriam campania în culori puţin atrăgătoare. Despre aceasta am povestit mai pe larg în cartea întîi din *Ţuşima*.

Pag. 239. Toate scrisorile comandantului nostru pe care el le trimitea din drum surorii sale, Sofia Viktorovna Vostrosablina, erau pătrunse de deznădejde. El nu credea în succesul misiunii escadrei a II-a. Cu toate acestea, într-una din scrisori, cu data de 5 ianuarie 1905, scria pe un ton glumeţ: „Ivan Ivanovici Nomoto, fost ataşat naval la noi, pe care l-ai cunoscut la mine, pe *Slavianka*, este acum comandant de crucişător şi luptă împotriva noastră. Frumos ar fi să-l luăm prizonier pe acest ştrengar..." Iung a greşit: comandorul Nomoto n-avea comanda unui crucişător, ci a cuirasatului *Asahi*. Iar soarta a vrut ca Nikolai Viktorovici să cadă el însuşi în captivitate, împreună cu nava lui care s-a predat, tocmai în mîinile lui Nomoto.

Pag. 240. Dacă navele ruseşti rămase după bătălia din ziua de 14 mai n-ar fi insistat să răzbească spre nord, victoria inamicului ar fi fost mult mai limitată. In legătură cu

aceasta, există însemnări interesante în cartea *Crîncena bătălie din Marea Japoniei*, tradusă de V. L. Semionov, ed. Wolf, pag. 29—30:

„Planul de operații pentru ziua de 28 (15) era aproximativ același ca și pentru ziua precedentă...

Norocul favoriza elementele noastre de recunoaștere, căci peste puțin a început să se comunice că în cutare punct a fost semnalată o navă, în alt punct, două, ori mai multe, navigînd în formație, așa că acțiunile de cercetare care făgăduiau să fie foarte dificile s-au dovedit în realitate foarte ușoare...

Escadra noastră aștepta inamicul care venea parcă singur în mrejele pe care i le întinsesem..."

Pag. 279. Iată depoziția comandantului secund Blohin în fața comisiei de anchetă: „Trebuie menționat faptul că torpilorul, care stătea nemișcat la vreo treizeci de stînjeni, a fost lovit numai cu al șaselea obuz tras de pe crucișător, nemișcat și el, cu un tun modern Canet de 6 țoli, prevăzut cu dispozitiv de ochire optic sistem Perepiolkin (*Războiul ruso-japonez*, vol. III, fasc. IV, pag. 425).

Pag. 287. În depoziția dată de căpitanul de rangul II Semionov în fața comisiei de anchetă, figurează următoarele rînduri: „M-am tîrît înapoi și, ajuns la canapea, m-am trîntit pe ea, extenuat".

Pag. 299. În lucrarea menționată anterior, *Războiul ruso-japonez*, la pag. 131 figurează următoarea mărturie modestă a comandantului secund Blohin: „Am fost nevoit să cobor de pe dunetă și, fără a mă da îndărăt de la nici un fel de mijloace, am silit oamenii să se întoarcă sub punte".

Pag. 300. Comandantul Lebedev a murit în spital la Sasebo.

Pag. 306. Dezastrul escadrei a II-a a zdruncinat din temelii încrederea poporului rus în țar; țarul, însă, nici după aceasta nu și-a schimbat atitudinea față de amiralul nenorocos, nu l-a lăsat pe Rojestvenski fără dovezile simpatiei sale de pînă atunci. Aceasta rezultă din următoarea telegramă trimisă de țar, la patru zile după bătălie: „Tokio. Generalului aghiotant *Rojestvenski*. Vă mulțumesc din suflet, domnici-voastre și tuturor celor din efectivul

escadrei care și-au făcut cu cinste datoria în luptă, pentru slujba lor plină de abnegație față de Rusia și de mine. Prin voia celui de sus, acțiunea domniei-voastre n-a avut sorți de izbîndă, dar patria se va mîndri întotdeauna cu neprecupețita bărbăție a domniei-voastre. Vă urez însănătoșire grabnică; fie ca domnul să vă mîngîie pe toți. *Nicolae.* 18 mai 1905." Astfel, țarul îi mulțumea lui Rojestvenski pentru Țușima, în timp ce toată țara îi blestema. Mai tîrziu însă, în 1906, după ce amiralul s-a întors în Rusia din captivitate, sub presiunea opiniei publice a fost dat în judecată. În fața tribunalului a avut o atitudine cavalerească, apărîndu-și cu aprindere colaboratorii. Asumîndu-și toată răspunderea, mărturisea:

„Înainte de a analiza toate probele adunate aici împotriva mea, consider necesar să precizez că, după ce mi-am venit în fire din starea de leșin în care am fost ambarcat pe *Buinii*, nu mi-am mai pierdut cunoștința pînă astăzi. Martorii care au depus în sensul că deliram greșesc..."

În cuvîntul său de încheiere a mai spus:

„Printr-o serie de depoziții ale martorilor, s-a stabilit în mod incontestabil că *Bedovii* a fost predat, în baza ordinului dat de amiral, care, în momentul acela, era perfect lucid..."

A fost achitat. Nici nu putea fi condamnat: știa prea multe secrete ale marinei noastre; ca șef al Marelui Stat-Major al Marinei fusese informat asupra feluritelor afaceri nebuloase cu construcțiile navale, în care erau implicate anumite persoane dintre cele mai sus-puse. Și doar revoluția încă nu fusese complet înăbușită. Pe deasupra, mai era și Duma. Iată de ce rechizitoriul procurorului, generalul Vogak, în ceea ce-l privește pe Rojestvenski s-a transformat într-o pledoarie.

Clapier de Colong, Filippovski, Leontiev și Baranov au fost condamnați la îndepărtarea din cadrele armatei, iar ceilalți ofițeri, achitați.

Cu acest prilej este cazul să se menționeze o eroare istorică. Întors din captivitate, căpitanul de rangul II Semionov și-a publicat în ziarul progresist *Rus* memoriile, intitulate *Răsplata*. Peste puțin, ele au apărut într-un vo-

lum cu același titlu. În aceste memorii, el se plînge de atitudinea stat-majoriștilor, spunînd că aceștia îi ascundeau totul, că el era tratat pe navă aproape ca un pasager.

Aici însă Semionov, ca de obicei, a recurs la o șiretenie, ca să dea cărții lui un caracter de obiectivitate. Desigur, el știa despre toate mai mult decît trebuia, dat fiind că amiralul îl trata ca pe un prieten. În cele ce urmează, el îl disculpă și pe Rojestvenski, și statul său major, și pe el însuși. Datorită faptului că *Răsplata* a fost publicată mai întîi în *Rus*, toate celelalte ziare progresiste ale timpului au avut și ele o atitudine mai mult sau mai puțin îngăduitoare față de Rojestvenski, considerîndu-l aproape drept un om de-al lor, pe cînd presa conservatoare, dimpotrivă, îl ataca violent. În realitate, el a fost un reacționar înverșunat. În timp ce escadra staționa la Madagascar, iată ce-i scria soției sale, într-o scrisoare cu data de 20 februarie 1905, publicată ulterior în revista *More* (1911, nr. 6, pag. 52):

„...ce lucruri scandaloase se petrec la voi, în Petersburg și pe meleagurile Rusiei europene? Moliciunea, în timp de război, nu duce la nimic bun. În asemenea vremuri totul trebuie ținut în frîu, iar frîul gata să intre în acțiune, pe cînd la voi toată lumea e derutată cumplit și face sentimentalism. Acum, trebuie sugrumat totul prin forța armată, punîndu-se capăt tuturor libertăților: grevele, pînă și cele mai bine intenționate, trebuie interzise, iar capii spînzurați fără milă."

Pus în retragere, Rojestvenski ducea o viață izolată, la Petersburg, și stătea închis în casă, ca un huhurez în scorbura lui, fiindu-i frică de lumina zilei. „Sînt un corb negru", repeta amiralul, posomorît, cuvintele morarului nebun din *Rusalka*. Deprins să disprețuiască oamenii, a suferit de grandomanie pînă cînd viața lui s-a stins subit. În noaptea de 1 ianuarie 1910, acasă la el, se pregătea revelionul tradițional, într-un cerc restrîns de invitați. Masa a fost servită sărbătorește, dar cupa stăpînului casei nu s-a mai ridicat în întîmpinarea Anului Nou. Jucînd cărți cu musafirii, „corbul negru" de la Țușima s-a enervat ca pe vremuri, cînd era amiral, a sărit în sus, s-a învinețit și, prăbușindu-se de pe scaun, a murit pe loc.

Pag. 335. In arhiva Marinei de Război din Leningrad, fondul nr. 417, dosarul nr. 81 — „Oldgamia", s-a păstrat acest document care a fost înaintat de Tregubov la Marele Stat-Major al Marinei, anexat la raportul lui asupra celor întîmplate. Raportul are următorul conținut: *„Micimanului Tregubov*, comandantul vasului de captură incendiat *Oldgamia. Raport.* Raportez înălțimii-voastre că socotesc plecarea dvs. drept o fugă rușinoasă și prematură de lîngă oamenii ce v-au fost încredințați, o faptă incompatibilă cu datoria de onoare, o manifestare rușinoasă a instinctului de conservare, un abuz de putere fără nici un temei și, în plus, fără nici un rost pentru folosul oamenilor și salvarea lor, în ce privește lipsa de competență a praporșcikului Zaiancikovski în materie de serviciu de marină, și-l consider (ordinul) drept una dintre dispozițiile absurde, date în repetate rînduri de dvs. — bazate pe raporturi personale. Miciman Vladimir Potapov, 22 iunie 1905."

Pag. 352. Pe lîngă *Oriol*, escadra a II-a avea încă o navă-spital, *Kostroma*. Aceasta a fost de asemenea capturată de crucișătorul auxiliar japonez *Sadu-Maru*. După două săptămîni, a fost eliberată, însă, conform regulamentului Crucii Roșii pentru războiul pe mare, adoptat prin Convenția internațională de la Geneva. Prevederile acestui regulament n-au fost aplicate de japonezi în cazul navei *Oriol*.

Pag. 391. Ziarul *The Japan Daily Mail*, în limba engleză, editat la Yokohama, relata în numărul din 31 mai 1905: „Crucișătorul *Idzumi* (fost *Esmeralda*, 2950 tone), grav avariat, a părăsit cîmpul de luptă".

Pag. 392. Mai tîrziu, N. Novikov a scris următoarele cărți: *Compania escadrei a II-a din Oceanul Pacific*, ed. Marelui Stat-Major al Marinei, 1914; *Pe navele lui Krusenstern*, ed. „Tînăra gardă", 1930; *Călătoria lui Litke în jurul lumii*, ed. MTP, 1933.

Pag. 417. Iată ce au scris chiar japonezii despre lupta cu *Gromki* „Inamicul a luptat cu curaj; cînd focul nostru i-a doborît pavilionul, el și-a ridicat imediat altul, apoi a lansat cu dibăcie o torpilă, pe care *Siranui* a evitat-o cu greu; obuzele lui erau bine plasate, peste douăzeci din ele ni-

merind în *Siranui*, așa încît torpilorul, nemaiputînd să utilizeze mașinile de la tribord și cîrma, și-a pierdut capacitatea de manevră și a ajuns într-o situație gravă, fiind nevoit să lupte girînd pe loc. Pe *Siranui* pavilionul de război a fost schimbat nu mai puțin de patru ori..." (*Descrierea operațiunilor de război pe mare în anii 37—38 Meidji*. Lucrare redactată de Marele Stat-Major al Marinei japoneze, vol. IV, p. 158—159).

Pag. 431. După cum s-a aflat mai tîrziu, dintre cei șapte sute de matrozi din echipajul cuirasatului *Navarin* au mai fost salvați, în afară de Sedov, încă doi oameni: fochistul Porfiri Tarasovici Derkaci și comendorul Stepan Dmitrievici Kuzmin. După scufundarea cuirasatului, amîndoi au plutit pe apă paisprezece ore, agățați de capacul unei lăzi. Derkaci și Kuzmin au trecut prin aceleași grozăvii ca și Sedov. Un vapor englez i-a salvat aproape leșinați și i-a predat la Tientzin consulului Rusiei. Eroii aceștia de la Țușima trăiesc și în prezent (1940-41). P. I. Derkaci este veterinar la colhozul „Tînărul plugar" din regiunea Vinnița, R.S.S.U., iar S. D. Kuzmin, salariat la combinatul forestier „Învățătura lui Ilici", din Kineșma.

Pag. 438. Soarta celor trei nave de transport care au fost apărate fără succes de crucișătoare poate fi relatată în puține cuvinte. *Irtîș* a scăpat din bătălia zilei de 14 mai cu avarii grave și cu o bandă de nouă grade. Voia să se îndrepte spre Vladivostok de-a lungul coastei japoneze, dar luase prin spărturi atîta apă, încît nu și-a putut continua drumul. A doua zi, seara, s-a scufundat în apropiere de orașul japonez Hamada. Tot echipajul său a fost debarcat la uscat. Navele *Anadîr* și *Coreea*, care rămăseseră în urma escadrei, au navigat împreună pînă în ziua de 15 mai, la orele 9 dimineața, apoi s-au despărțit. Cel dintîi s-a întors în Rusia, făcînd o escală în Madagascar; celălalt a ajuns în ziua de 17 mai la Șanhai, unde a fost internat.

Pag. 447. Totuși, crucișătoarele rusești au fost dezarmate. Mai tîrziu, guvernul n-a știut ce atitudine să ia față de amiralul Enquist și de ofițerii lui: să-i dea în judecată pentru neexecutarea ordinului de operațiuni, sau să-i recompen-

seze pentru că salvaseră trei nave. Pînă la urmă i-a lăsat, pur și simplu, în plata domnului.

Curînd după aceea, Enquist a cerut să fie pus în retragere și s-a stabilit în liniște la Gatcina, de unde n-a mai apărut în lume. N-a asistat nici măcar la înmormîntarea soției sale. Melancolia îl apăsa ca un nor negru. Slăbea tot mai mult, și medicii, necunoscîndu-i boala, nu puteau să-l ajute cu nimic. Lăcrima cronic, parcă topindu-se ca un om de zăpadă, pe moină. În 1911, rămășițele trupului său vlăguit au fost înhumate în cimitirul din Kronstadt.

Pag. 473. În cartea japoneză *Descrierea operațiunilor de război pe mare în anii 37-38 Meidji*, la pag. 156, se spune: *„Otawa* a fost lovită de asemenea de două obuze, cu care prilej au fost uciși micimanul Myiazaka și patru grade inferioare, și răniți locotenentul-major Isikawa, revizorul Nomura, nouăsprezece grade inferioare și oameni din serviciul auxiliar".

Pag. 482. În anul următor, marinarii de pe *Bîstrîi* s-au întors din captivitate în patria peste care se rostogolea valul tumultuos al evenimentelor revoluționare. Poate că mulți dintre matrozii de pe *Bîstrîi* au aflat ce s-a petrecut în 1906 în Estonia. Acolo, revoluția era sugrumată de detașamente speciale de represiune. Aceste detașamente erau formate din matrozi condamnați pentru infracțiuni de drept comun adunați din închisori) și batalioane corecționale. Puterea țaristă le făgăduise grațierea totală, dacă își vor da silința să-i răpună pe revoluționari. Și ei — sub amenințare, e adevărat — dar și-au dat silința, scăldînd pămîntul în sîngele muncitorilor și țăranilor.

Nu cred însă ca matrozii de pe contratorpilorul *Bîstrîi*, împrăștiați prin orașele și satele de baștină, să fi aflat că unul dintre aceste cumplite detașamente de represiune era condus de Otto-Ottovici Richter, iubitul lor comandant de altădată, ajuns între timp căpitan de rangul II.

Pag. 484. În cartea *Descrierea operațiunilor de război pe mare în anii 37-38 Meidji*, publicată la Tokio de Marele Stat-Major al Marinei japoneze se spun la pag. 157, în încheiere, următoarele cu privire la contratorpilorul *Bîstrîi*: „De pe torpilorul inamic, a fost luat prizonier un caporal

rămas la bordul navei, care nu mai era aptă pentru serviciu".

Pag. 492. Comandantul torpilorului *Bodrîi*, căpitanul de rangul II Ivanov, a stăruit şi mai tîrziu în aceste impresii ale sale asupra pierderilor suferite de flota japoneză la Ţuşima, exprimîndu-le chiar în scris, oficial, deşi oarecum în alţi termeni, într-un raport al său. (Vezi *Războiul ruso-japonez*, vol. II, pag. 215—216.)

Pag. 511. Cititorul ştie deja cu cît scepticism era privită expediţia escadrei de către Jung, comandantul cuirasatului *Oriol*, şi de Buhvostov, comandantul cuirasatului *Alexandru al III-lea* (a se vedea părţile întîi şi a doua). Comandantul cuirasatului *Borodino*, căpitanul de rangul I Serebrennikov, mergea spre Ţuşima cu aceeaşi stare de spirit sumbră. La 28 februarie 1905, a expediat din Madagascar la Petersburg o scrisoare, în care se exprima cu multă sinceritate: „Se spune că vom pleca în curînd spre Vladivostok. Probabil că acest zvon nu are nici un temei. Ar fi absurd să ne îndreptăm într-acolo, după căderea Arthurului, cu efectivul de care dispunem noi; sînt convins că nu vom pleca într-acolo, nici chiar în ipoteza că ne vom uni cu grupul 3. După abandonarea Mukdenului, despre care am aflat astăzi din telegramele franceze, nu mai avem ce căuta acolo: acest lucru nu trebuie să se întîmple; în caz contrar, se va comite o eroare fatală"... (Vezi publicaţia m.d.A.M. *Flotele de război*, 1906, p. 66, anexe.)

Pag. 520. La orele 1 noaptea, un torpilor japonez a cules din valuri un om gol. Era gabierul Semion Iuşcin. Mai tîrziu, s-a stabilit că dintre cei nouă sute de oameni din echipajul cuirasatului *Borodino*, numai el singur a scăpat cu viaţă.

Pag. 526. Peste şase luni şi mai bine după bătălie, combătînd articolele lui Klado, Rojestvenski nu s-a jenat să-şi exprime chiar în presă această părere năstrușnică: „...comandantul flotei engleze, aliata japonezilor, care şi-a concentrat forţele la Wei-hai-wei, aştepta ordinul de a ataca flota rusă, în caz că acest obiectiv al Angliei ar fi depăşit posibilităţile japonezilor". (Din *Scrisoare către redacţie*, în ziarul *Novoe Vremea*, nr. 10693 din 21 decembrie 1905.)

Pag. 531. De ce nu explodau obuzele noastre ? După evenimentele de la Țușima, mulți se preocupau de această chestiune, și toți erau convinși că răul principal consta în focoase. Ministerul Marinei propaga intens această versiune. De fapt, cauza era alta. Iată ce explicație a dat în această privință celebrul nostru academician A. N. Krîlov, expert în materie de marină militară:

„Cuiva de la conducerea artileriei i-a trecut prin cap că trebuie să se mărească procentul de umiditate a piroxilinei cu care erau încărcate obuzele aflate în dotarea escadrei a II-a. Inițiatorul acestei sugestii pornea de la premiza că escadra va naviga mult timp în zona tropicelor, că nu va avea timp să facă controlul muniției — în consecință putîndu-se produce cazuri de autoaprindere a piroxilinei de pe nave. Umiditatea ei normală, în proiectile, era socotită la 10-12% din greutate. Or, pentru proiectilele escadrei a II-a, norma fusese stabilită la 30%. Escadra a fost dotată cu asemenea proiectile. Rezultatul ? Dacă vreunul dintre ele lovea obiectivul, rondelele de piroxilină din tubul de inițiere al focosului făceau explozie, dar piroxilina din corpul proiectilului propriu-zis nu exploda, avînd umiditatea de 30%. Toate acestea s-au explicat în 1906, în timp ce cuirasatul *Slava* trăgea asupra fortăreței Sveaborg, a cărei garnizoană se răsculase. Aflîndu-se încă în curs de construcție, cuirasatul *Slava* n-a putut fi încadrat în efectivul escadrei a II-a, dar fusese dotat cu muniția pregătită pentru această escadră. În timp ce *Slava* trăgea asupra fortăreței, cei de pe cuirasat nu vedeau exploziile proiectilelor trase de ei. Cînd fortăreața a fost, totuși, ocupată și artileriștii au debarcat la uscat, ei și-au găsit aproape toate proiectilele în fortăreață. Numai unora le lipsea fundul, iar altele erau ușor turtite. Atunci s-a dat ordin să se păstreze tăcerea asupra acestui fapt."

Pag. 531. Contraamiralul Nebogatov a declarat în fața comisiei de anchetă: „N-a existat nici un plan de operațiuni sau vreo directivă relativă la executarea lui; eu, în general, nu știam ce obiective urmărea Rojestvenski". (*Operațiunile navale*, documente, vol. III, fasc. IV, pag. 50.)

Din depozițiile contraamiralului Enquist: „În timpul marșului nostru, nu s-a discutat niciodată vreun plan de operațiuni navale; atît eu cît și subalternii mei n-am fost puși la curent cu planurile comandamentului. Nu ni s-a cerut niciodată părerea... Eu nu știam cîtuși de puțin încotro mergem și ce obiective avem." (Ibidem, pag. 62.)

Din declarațiile căpitanului de rangul I Clapier de Colong — comandant de pavilion în statul-major al comandantului escadrei: „Eu depuneam o muncă mecanică, traducînd în viață ordinele și dispozițiile amiralului — acestea erau atît de numeroase, încît n-aveam timp să reflectez la planuri, chiar dacă acestea ar fi existat". (Ibidem, pag. 79.)

Iată ce a declarat chiar Rojestvenski: „Nu s-a ținut nici o conferință a comandanților de diviziuni navale pentru discutarea vreunui plan detailat de operațiuni, căci nu se elaborase nici un plan." (Ibidem, pag. 16.)

Pag. 539. În cartea sa *Prețul sîngelui*, pag. 136, căpitanul de rangul II Semionov încearcă să prezinte acest incident sub altă formă, denigrînd revoluția, spunînd că era vorba de un soldat beat:

„4 noiembrie. Pe la orele trei noaptea, marinarul de cart n-a fost atent ori, pur și simplu, a adormit; un soldat beat a dat buzna în cabina amiralului cerînd să se distribuie imediat votcă. «Ne-am vărsat sîngele (așa și pe dincolo). Trebuie să vă dați seama de asta și să aveți respect! Și apoi, e libertate!»

Amiralul stătea pe pat înaintea lui, cu totul lipsit de apărare. Din fericire, marinarul de cart a auzit gălăgia, oamenii au sosit în goană, neobrăzatul a fost scos afară, dar... n-a putut fi arestat: s-a ascuns imediat în mijlocul mulțimii pe jumătate amețite de băutură ce-l aștepta pe teugă."

LISTA CU NAVELE ESCADREI I-a DIN OCEANUL PACIFIC

Nr. crt.	Numele navei şi anul lansării	Tonajul	Viteza în noduri	*Artileria* 12" 10" 8" 6" 120 m/m					De calibru mic	Aparate lans-torpile	Soarta fiecărei nave. Cele scufundate sînt însemnate cu +
	Cuirasate de escadră										
1	Petropavlovsk 1894	11400	16,5	4	—	—	12	—	38	5	+31.3.1904, la Port-Arthur
2	Poltava 1894	11000	16	4	—	—	12	—	40	6	+ la Port-Arthur
3	Sevastopol 1895	11800	16	4	—	—	12	—	40	6	
4	Peresvet 1898	12700	18,5	—	4	—	11	—	48	5	
5	Pobeda 1900	12700	18,5	—	4	—	11	—	49	5	
6	Retvizan 1900	12900	18	4	—	—	12	—	52	6	
7	Ţesarevici 1901	13200	18,5	4	—	—	12	—	40	6	Dezarmat la Kiao-Cian, 29.VII.1904
	Crucişătoare de rangul I										
1	Variag 1899	6500	23	—	—	—	12	—	22	5	+ la Cemulpo, 27.I.1904
2	Riurik 1892	11700	18,5	—	—	4	16	6	12	6	+ în Marea Japoniei, 1.8.1904
3	Baian 1900	7700	22	—	—	2	8	—	27	5	+ la Port-Arthur
4	Pallada 1899	6800	19	—	—	—	8	—	32	3	
5	Askold 1900	5900	23,5	—	—	—	12	—	22	6	Dezarmat la Şanhai
6	Bogatîr 1901	6680	24	—	—	—	12	—	30	4	Rămase la Vladivostok
7	Rossia 1896	13700	19,5	—	—	4	16	—	57	5	
8	Gromovoi 1899	13900	20	—	—	4	16	—	48	4	
9	Diana 1899	6700	19	—	—	—	8	—	32	3	Dezarmat la Saigon, 1.7.1904

Crucișătoare de rangul II

1	Novik 1900	3100	25	—	—	—	—	6	8	5	+ la Portul Korsakov, 7.VIII.1904
2	Boiarin 1901	3200	22	—	—	—	—	6	11	2	+ la Talienwan

Crucișătoare torpiloare

1	Vsadnik 1893	410	20	—	—	—	—	—	9	2	+ la Port-Arthur
2	Haidamak 1893	435	20	—	—	—	—	—	9	2	

Canoniere de mare

1	Koreeț 1886	1300	13	—	—	2	1	—	10	1	+ la Cemulpo, 27.I.1904
2	Mandjur 1886	1400	13	—	—	2	1	—	10	1	dezarmat la Șanhai
3	Sivuci 1884	1100	10,5	cîte un tun de 9″ vechi			1	—	11	—	
4	Bobr 1885	1200	11				1	—	11	—	
5	Ghileak 1897	1300	11,5	—	—	—	—	1	9	—	+ la Port-Arthur
6	Gremeașci 1892	1700	13	cîte un tun de 9″			1	—	14	2	
7	Otvajnîi 1900	1900	13				1	—	14	2	

Veliere și cu abur

1	Djighit 1873	1334	12	—	—	—	2	—	15	—	+ la Port-Arthur
2	Razboinik 1878	1786	13,2	—	—	—	2	—	15	—	
3	Zabiaka 1878	1236	14,2	—	—	—	2	—	15	—	

Torpiloare de escadră

1	Kondor 1902	250	27,5	—	—	—	—	—	4	2	+ la Port-Arthur
2	Racitelnîi 1902										+ la Port-Arthur
3	Razeasci 1901										
4	Rastoropnîi 1901	240	27	—	—	—	—	—	4	2	+ Refugiat la Cifu
5	Reșitelnîi 1901										Capturat de japonezi la Cifu, unde a sosit după bătălia din 28.VII.

6 Silnîi 1901										+ la Port-Arthur
7 Serditîi 1901										Refugiat la Cifu, 18.12
8 Smelîi 1901	240	26,5	—	—	—	—	—	4	2	Idem la Kiao-Cian
9 Storojevoi 1901			—	—	—	—	—	—	—	+ la Port-Arthur
10 Stereguşci 1901			—	—	—	—	—	—	—	+ la Port-Arthur
11 Skorîi 1901			—	—	—	—	—	—	—	Refugiat la Cifu, 18.XII
12 Straşnîi 1901			—	—	—	—	—	—	—	+ la Port-Arthur
13 Stroinîi 1901										
14 Statnîi 1901										
										În ajunul capitulării Port-Arthurului refugiat cu drapele la Cifu unde a fost dezarmat la 18.XII
15 Boevoi 1899										+ la Port-Arthur
16 Bditelnîi 1899										?
17 Bespoşceadnîi 1899	344	27	—	—	—	—	—	6	2	Dezarmate la Kiao-Cian după bătălia din 28.VII
18 Besstranşnîi 1899										
19 Besşumnîi 1899										
20 Boikii 1902	350	26	—	—	—	—	—	6	2	Refugiat la Kiao-Cian 18.XII
21 Burnîi 1902	350	26	—	—	—	—	—	—	—	+ în apropiere de Şantung
22 Leitenant Burakov 1902	250	30	—	—	—	—	—	4	2	+ în golful Tahe
23 Vnimatelnîi 1900	312	26	—	—	—	—	—	6	2	+ eşuat pe stînci lîngă insula Murdjan
24 Vlastnîi 1900	312	26	—	—	—	—	—	6	2	Refugiat la Cifu 18.12
25 Grozovoi 1900										După bătălia din 28.VII. a ajuns la Şanhai
26 Vnuşitelnîi 1900	310	26	—	—	—	—	—	6	2	+ la Port-Arthur
27 Vînoslivîi 1900	312	26	—	—	—	—	—	6	2	

Torpiloare

No. 201, 202, 203,	77	18	—	—	—	—	—	2	2	Rămase la Vladivostok
205, 206, 1887	120	19	—	—	—	—	—	2	2	
209, 210,										
211 1898	120	18,5	—	—	—	—	—	2	2	

Puitoare de mine

1 Enisei 1898	4700	17,5	—	—	—	—	—	12	—	+ la Port-Arthur
2 Amur 1898										

Nave de transport

1	Aleut 1886	730	12	—	—	—	—	—	8	—
2	Kamciadal 1896	300	11,5	—	—	—	—	—	2	—
3	Tunguz 1892	700	12	—	—	—	—	—	4	—
4	Iakut 1892	867	12	—	—	—	—	—	4	—

Rămase la Vladivostok

Crucișătoare auxiliare

1	Angara 1898	11200	19,5	—	—	—	—	—	—	—
2	Lena 1895	12600	19,5	—	—	—	—	—	—	—

+ la Port-Arthur

Dezarmat la San-Francisco

În afară de acestea: vapoare	.....	10
șalupe cu abur	.....	8
vase de dragaj	.....	12

+ la Port-Arthur

LISTA CU NAVELE ESCADREI A II-a DIN OCEANUL PACIFIC

														Observaţiuni
	Cuirasate de escadră													
1	Cneaz Suvorov 1902	13516	18	4	—	—	—	12	—	42	4	Aceste cuirasate aveau tonajul de 13516 tone după proiect, dar, fiind supraîncărcate, fiecare avea înainte de bătălie un deplasament de 15275 tone
2	Împ. Alexandru al III-lea 1901													
3	Borodino 1901													
4	Oriol 1902													
5	Osliabia 1898	12674	18	—	4	—	—	11	—	46	5			
6	Sisoi Veliki 1894	10400	16	4	—	—	—	6	—	30	6			
7	Navarin 1891	10206	15	4	—	—	—	8	—	32	6			
8	Împ. Nicolae I...	9672	14,8	2	—	4	—	8	—	20	5	Înarmate cu artilerie veche		
9	Am. Nahimov 1885	8524	16,7	—	—	—	8	10	—	18	3			
	Cuirasate de pază costieră													
1	Gen.-am. Apraxin 1896	4126	16	—	3	—	—	—	4	24	4	—		
2	Am. Uşakov 1893	4648	16	—	4	—	—	—	4	26	4	—		
3	Am. Seneavin 1894	4126	16	—	4	—	—	—	4	26	4	—		

	Crucişătoare de rangul I												
1	Oleg	1903	675	23	—	—	—	—	12	—	22	2	—
2	Aurora	1900	6731	20	—	—	—	—	8	—	32	3	—
3	Svetlana	1898	3727	21	—	—	—	—	6	—	13	—	—
4	Dmitri Donskoi	1885	6200	16,5	—	—	—	—	6	4	34	5	—
5	Vladimir Monomah	1882	5593	15,5	—	—	—	—	6	6	26	3	—
	Crucişătoare de rangul II												
1	Jemciug	1903	3106	24	—	—	—	—	—	8	6	5	—
2	Izumrud	1903	3106	24	—	—	—	—	—	8	6	5	—
3	Almaz	1903	3285	19	—	—	—	—	—	—	12	—	—
	Torpiloare de escadră												
1	Bedovîi												
2	Blesteaşci												
3	Bezuprecinîi												
4	Bodrîi	1902											
5	Buinîi		350	26	—	—	—	—	—	—	6	2	—
6	Bîstrîi												
7	Bravîi												
8	Gromki	1903											
9	Groznîi	1903											
	Crucişătoare auxiliare												*Observaţiuni*
1	Ural	1890	10500	19	(fost vap. germ. *Maria-Theresia* lung de 55 pic.						2	14	—
2	Dnepr	1894	9460	19	—	—	—	—	—	—	7	14	S-au despărţit de escadră şi au plecat în croazieră
3	Rion	1892	12500	19	—	—	—	—	—	—	8	14	
4	Kuban	1890	12000	18,5	—	—	—	—	—	—	2	14	
5	Terek	1880	10000	19	(fost vap. germ. *Columbia*)						2	12	
	Nave de transport												
1	Kamciatka...		7207	12	—	—	—	—	—	—	8	—	—
2	Anadîr...		12000	13	—	—	—	—	—	—	8	—	—
3	Irtîş...		15000	10,5	(fost vap. germ. *Belgia*)						—	8	—
4	Coreea	1890	6163	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Remorchere

1 Rus...	1202	16	—	—	—	—	—	—	—	—		—
2 Svir... Cu un tonaj foarte mic			—	—	—	—	—	—	—	—		—

Nave-spital

1 Oriol 1889	8175	19,5	—	—	—	—	—	—	—	—		—
2 Kostroma 1888	6960	11	—	—	—	—	—	—	—	—		—

LISTA CU NAVELE FLOTEI JAPONEZE

	Cuirasate de escadră										
1	Fuso 1877	3800	13	—	4	—	11	4	15	3	—
2	Cin-Yen 1882	7300	14	4	—	—	4	—	10	3	—
3	Fudji 1896	12600	18	4	—	—	10	—	14	5	—
4	Yaşima 1896	12500	18,5	4	—	—	10	—	14	5	+ la Port-Arthur
5	Sikişima 1898	15100	18	4	—	—	14	—	32	4	—
6	Haţuse 1897	15200	19	4	—	—	14	—	32	4	+ la Port-Arthur
7	Asahi 1899	15400	18,5	4	—	—	14	—	32	4	—
8	Mikasa 1900	15400	18,5	4	—	—	14	—	32	4	—
	Crucişătoare mari (cuirasate)										
1	Iţukuşima 1889	4300	16	Cîte 1 piesă de 12,6"							
2	Maţuşima 1890			—	—	—	12	12	4		—
3	Hasidate 1892										
4	Asama 1898	9900	21,5	—	—	4	14	—	19	5	—
5	Tokiwa 1898										
6	Iakumo 1899	9800	20	—	—	4	12	—	19	5	—
7	Idzumo 1899	9900	20,5	—	—	4	14	—	19	4	—
8	Iwate 1899										
9	Adzuma 1899	9500	20	—	—	4	12	—	19	5	—
10	Nissin 1903	7700	20,5	—	—	4	14	—	16	4	—
11	Kassuga 1903	7700	20	—	1	2	14	—	16	4	—

Crucişătoare mici (uşoare)

1	Idzumi 1883	3200	17	—	—	—	4	6	6	3		—
2	Naniwa 1883	3700	18	—	—	—	8	—	6	4		—
3	Takaciho 1885	3700	18	—	—	—	10	—	6	4		—
4	Cioda 1900	2400	19	—	—	—	10	—	15	3		—
5	Aki-ţuşima 1892	3200	19	—	—	—	4	6	10	4		—
6	Yosino 1892	4200	22,5	—	—	—	6	8	12	5	+	în urma ciocnirii cu crucişătorul *Kassuga*
7	Suma 1895	2700	20	—	—	—	4	6	12	2		—
8	Kassaghi 1898	5000	22,5	—	—	2	—	10	17	6	+	la Port-Arthur
9	Citose 1898	4800	20	—	—	2	—	10	17	6		—
10	Takasago 1897	4200	22,5	—	—	2	—	10	17	6		—
11	Akasi 1897	2800	19,5	—	—	—	2	6	12	2		—
12	Ţuşima 1903	3400	20	—	—	—	6	—	14	—		—
13	Nyitaka 1903	3400	20	—	—	—	6	—	14	—		—
14	Otawa 1903	3000	21	—	—	—	2	6	6	—		—

Nave avizo

1	Taţuta 1894	900	21	—	—	—	—	2	4	5		—
2	Cihaya 1900	1300	21,5	—	—	—	—	2	10	5		—
3	Yasama 1889	1600	20	—	—	—	—	3	8	2		—

Puitcare de mine

1	Tyohaşi 1883	4100	12,5	—	—	—	—	2	4	—		—

Canoniere

1	Sako 1866	600	7,5									—
2	Cinhoku											
3	Cinnan 1879	450	8									—
4	Cinsei											—
5	Cinto											—
6	Cimpan 1881	450	8									
7	Ciunhiu 1881											—
8	Amaghi 1887	900	10	—	—	—	—	4	6	—		—
9	Iwaki 1878	700	10	—	—	—	1	1	2	—		—
10	Ţukusşi 1881	1400	14	—	2	—	—	4	3	—		—
11	Akaghi 1886	622	10	—	—	—	—	4	6	—		—
12	Maya 1886	622	10	—	—	—	2	—	4	—		—
13	Ciokot 1887	622	10	—	—	1	—	2	—	—		—
14	Atago 1887	622	10	—	—	1	—	1	—	—		—
15	Heyen 1887	2200	10	—	1	—	2	—	5	—	+	la Port-Arthur
16	Oşima 1897	640	13	—	—	—	—	4	6	—		—
17	Udji 1900	600	12	—	—	—	—	2	6	—		—

Mai multe tunuri cu tir rapid şi tunuri revolver

Nave de pază costieră

1	Ţukuba 1851/71	2000	8	VIII de 6″, 3; III cal. mic	—
2	Kaymon 1882	1400	12	II de 6″, 7; VI de 120 mm, I cal. mic	+ 28. VI ciocnit de o mină rusească
3	Terniu 1878	1500	12	I de 6″, 7; I de 6″,	IV de 120 mm; de. cal. mic —
4	Kondo 1877	2300	13	II de 6″, 7;	
5	Hyei 1877	2300	13	VI de 6″; IV cal. mic	—
6	Sayen 1883	2500	15	la fel	+ la Port-Arthur
7	Kaţuraghi 1885	1500	12	II de 8″, 3; I de 6″; VII cal. mic	—
8	Yamato 1885	1500	12	cîte II de 6″, 7; V de 120 mm;	—
9	Musasi 1886	1500	12	V cal. mic	—
10	Takao 1883	1800	15	IV de 6″; I de 120 mm; V cal. mic	—

Torpiloare de escadră

1	Akebono	311	31	cîte II aparate lans-torpile; cîte I de 75 mm şi V de 57 mm	—
2	Ikazuci				
3	Inazuma				—
4	Sazanami				
5	Oboro				—
6	Murakumo				
7	Sinonome	279	30		—
8	Siranui				—
9	Yughiri				
10	Kaghero				
11	Usugomo				
12	Sirakumo	381	31		—
13	Akaşiwo	381	31		—
14	Akatuki				—
15	Kasumi	381	29		—
16	Harusame.....				
17	Hayatori				—
18	Asaghiri				—
19	Murasame				
20	Fubuki				

Torpiloare

1	Fukuria.....	152	20	ca mai jos	
2	Kotaka		19		
3	Siratako		20		
4	Hayabuza.....		—		

5 Kassaghi	152	29	Cîte II-III ap. lans-torpile şi I-III tunuri cal. mic	
6 Manadzuru				
7 Cidori				
8 Aotaka				
9 Hata	152	29	Cîte II-III ap. lans-torpile şi I-III tunuri cal. mic	
10 Hibari				
11 Kari				
12 Kidji				
13 Ţubane				
14 Kamone				
15 Saghi.....				
16 Udzuru				
17 Haşitaka				
18 Otorn				
19 Arare.....				
20 Arnake				

Vedete torpiloare

Construite înainte de 1895, 25 unităţi *Idem*, după 1895, 45 buc.	50	15	Cîte II-III ap. lans-torpile şi I-II tunuri de cal. mic
Dintre care:			
20 de	80	20	
10 „	50	20	
15 „	100	24	

Nave cu destinaţie specială.

Crucişătoare auxiliare:

1 Taidju-Maru	—	—	—
2 Amerika-Maru	—	—	—
3 Sado-Maru	—	—	—
4 Sinano-Maru	—	—	—
5 Mandjiu-Maru	—	—	—
6 Iawata-Maru	—	—	—
7 Tainan-Maru	—	—	—
8 Kumano-Maru	—	—	—
9 Nikko-Maru	—	—	—

10	Kasuga-Maru	—	—	Toate acestea erau *vapoare* de 4500—7500 tone, avînd viteza de cca. 17 mile pe oră. Aveau ca armament cîte 11 piese de 76 mm și 4 de 47 mm	—
11	Dainin-Maru	—	—		—
12	Haidjo-Maru	—	—		—
13	Keidjo-Maru	—	—		—
14	Ehime-Maru	—	—		—
15	Koriu-Maru	—	—		—
16	Takasaka-Maru	—	—		—
17	Mukogawa-Maru	—	—		—
18	No. 5 Uwadjima-Maru		—		—
19	Kaidjo-Maru	—	—		—
20	Fusoo-Maru	—	—		—
21	Kyanto-Maru	—	—		—
22	Myike-Maru	—	—		—
23	Kobe-Maru	—	—		—
24	Seikyo-Maru	—	—		—
25	Honkong-Maru	—	—		—
26	Nihon-Maru	—	—		—
27	Binga-Maru	—	—		—

Canoniere auxiliare

1	Uvadjima-Maru	—	—	de cîte 600 tone, cu viteza de 10 mile/h; II de 76''; IV cal. mic	—
2	Sin-yu-Maru	—	—		—
3	Saghiwa-Maru	—	—		—

Nave-spital

1	Hakui-Maru	—	—	Anul 1900; de cîte 2600 t. cu viteza de 13,5 mile/h.	—
2	Kazai-Maru	—	—		—

CUPRINS

BĂTĂLIA

Partea întîi:

Sub cea dintîi lovitură

	Pag.
1. Inamicul la orizont	7
2. Întîlnirea cu grosul forțelor inamice	21
3. Cel dintîi sînge	29
4. Convoiul morții	37
5. Cuirasatul *Oriol* în locul luptei	44
6. Treizeci și opt de pavilioane fără conducere	51
7. Cît mai departe de navă	64

Partea a doua:

La drum 23 grade nord-est

1. Ordonați!... Locotenent Giers!	79
2. Pe *Oriol* ziua de luptă s-a sfîrșit	94
3. Trei sute de spărturi	107
4. Inamicul ne înconjoară	123
5. Un capitol penibil	133
6. Viteaz în fața inamicului, și-a pierdut cumpătul într-o acțiune independentă	148
7. Oameni cu tradiții ostășești	164
8. *Ușakov* în acțiune	179
9. Tragedia loviturilor scurte	190
10. Mă despart de *Oriol*	205

11. Pe cuirasatul japonez *Asahi* 222
12. O neașteptată manifestare de vitejie . . . 228
13. Adevăruri în care n-ai fi vrut să crezi... . . 234

Partea a treia:

Reazimul de căpetenie al maiestății-sale

1. O nulitate prezentabilă 243
2. Torpilorul *Buinîi* îl salvează pe comandantul escadrei 249
3. Crucișătorul *Dmitri Donskoi* în mîini de nădejde 263
4. Statul-major visează captivitatea . . . 269
5. Echipajul torpilorului *Buinîi* trece pe crucișător . 277
6. Amiralul comandant n-a îndreptățit sperantele țarului 283
7. Curajul tineresc al bătrînului crucișător . . 291
8. Sasebo în loc de Vladivostok 300
9. Vom muri cu toții, dar nu ne vom preda . . 307

Partea a patra:

Rămășițele escadrei

1. Unde duce o greșeală 315
2. Un capitol indispensabil 352
3. Cine a smuls pavilionul japonez 376
4. În cîntecul cocoșilor 386
5. Unul contra trei 401
6. Ce clipe a trăit semnalizatorul de pe cuirasatul *Navarin* 418
7. Onoarea o dată pierdută nu mai poate fi răscumpărată 431
8. O navă necorespunzătoare menirii sale . . . 445
9. Ocrotiți de întuneric 456
10. Direcția, uscatul 461
11. Pînă la ultimul obuz 469
12. Ce a stîrnit mirarea japonezilor 480
13. *Blestemații* se scufundă încet 484
14. Pradă acalmiei 492

15. Omul care s-a întors din mormînt 510
Epilog 521
Note 551
Listă cu navele escadrei I-a din Oceanul Pacific . 567
Listă cu navele escadrei a II-a din Oceanul Pacific 571
Listă cu navele flotei japoneze 574

Redactor responsabil : STĂNESCU NATALIA
Tehnoredactor : IONESCU AURICA

Dat la cules 31.01.62. Bun de tipar 09.05.62. Apărut 1962. Tiraj 15,165. Broşate 13.090. Legate 2.075. Hîrtie semivelină satinată de 65 g/m². Format 540×840/16 Coli ed 32,72. Coli tipar 36,5. Planşe tipo 2. A. nr. 01283. C.Z. pentru bibliotecile mari 8S. C.Z. pentru bibliotecile mici 8S—31=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918"
strada Grigore Alexandrescu nr. 93—95
Bucureşti—R.P.R. Comanda nr. 366

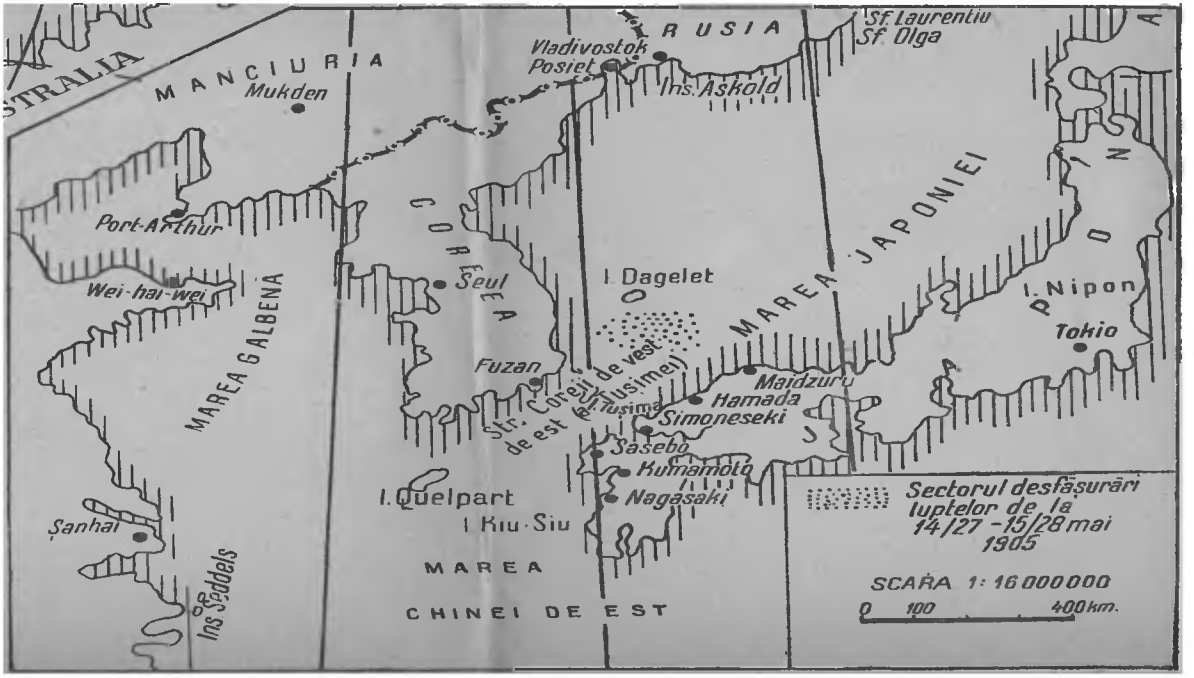
STRALIA
MANCIURIA
Mukden
RUSIA
Vladivostok
Posiet
Ins. Askold
Sf. Laurentiu
Sf. Olga
Port-Arthur
Wei-hai-wei
MAREA GALBENA
COREEA
Seul
I. Dagelet
MAREA JAPONIEI
Fuzan
Str. Coreea de vest
Str. Coreea de est
I. Tusima
Maidzuru
Hamada
Simoneseki
Sasebo
Kumamoto
Nagasaki
I. Quelpart
I. Kiu-Siu
Şanhai
Ins. Saddels
MAREA CHINEI DE EST
I. Nipon
Tokio
Sectorul desfăşurării luptelor de la 14/27 - 15/28 mai 1905
SCARA 1: 16 000 000
0 100 400 km.

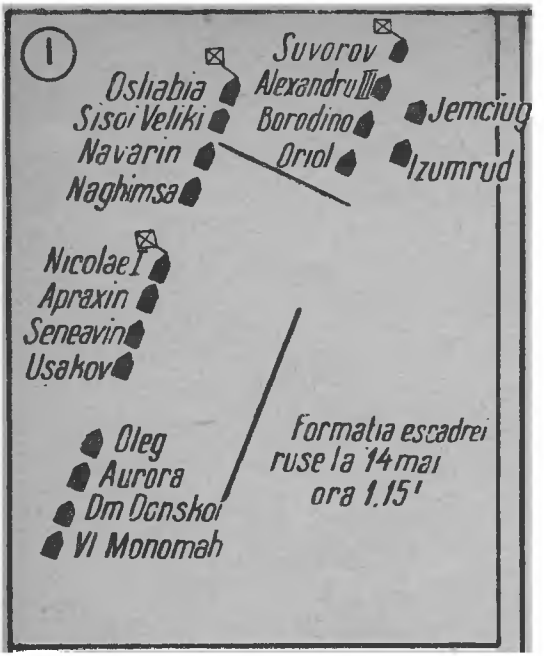
I
Suvorov
Osliabia
Alexandru III
Sisoi Veliki
Borodino
Jemciug
Navarin
Oriol
Izumrud
Naghimsa
Nicolae I
Apraxin
Seneavin
Usakov
Oleg
Aurora
Dm Donskoi
Vl Monomah
Formatia escadrei
ruse la 14 mai
ora 1.15'

II
Iwate
Tokiwa
Adzuma
Asama
Iakumo
Nissin
Kassuga
Asahi
Fudji
Mikasa
Distanța in momentul deschiderii focului
Suvorov-32 cabluri
Suvorov
Osliabia
Oriol
Nicolae I
Poziția escadrelor la 14 mai ora 1,50'

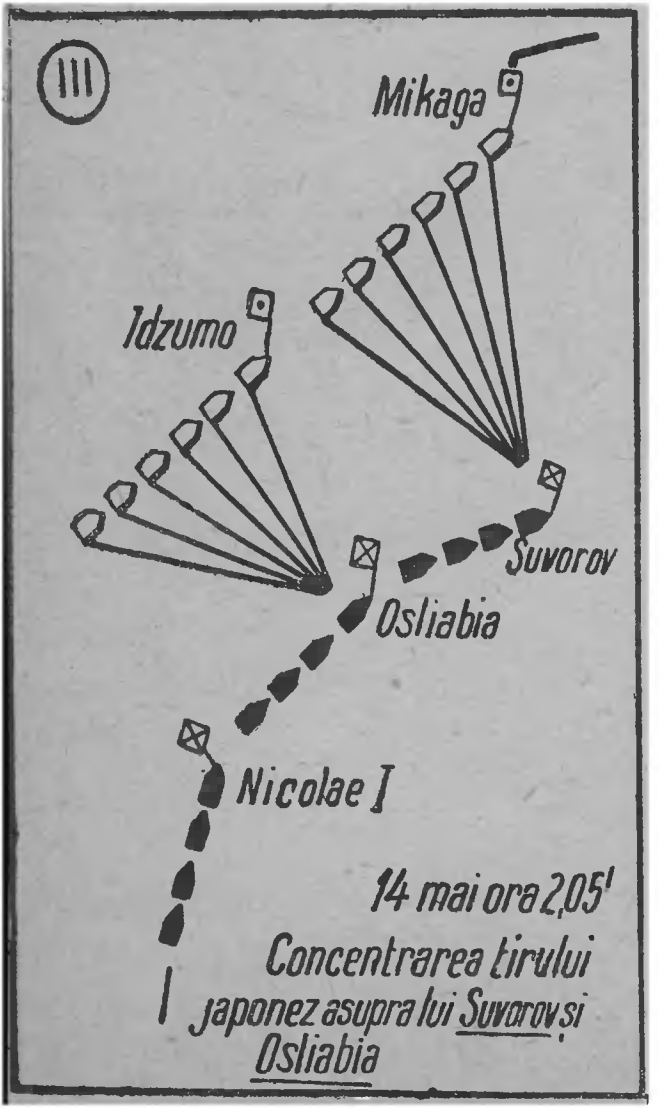
III
Mikaga
Idzumo
Suvorov
Osliabia
Nicolae I
14 mai ora 2,05'
Concentrarea tirului japonez asupra lui Suvorov și Osliabia

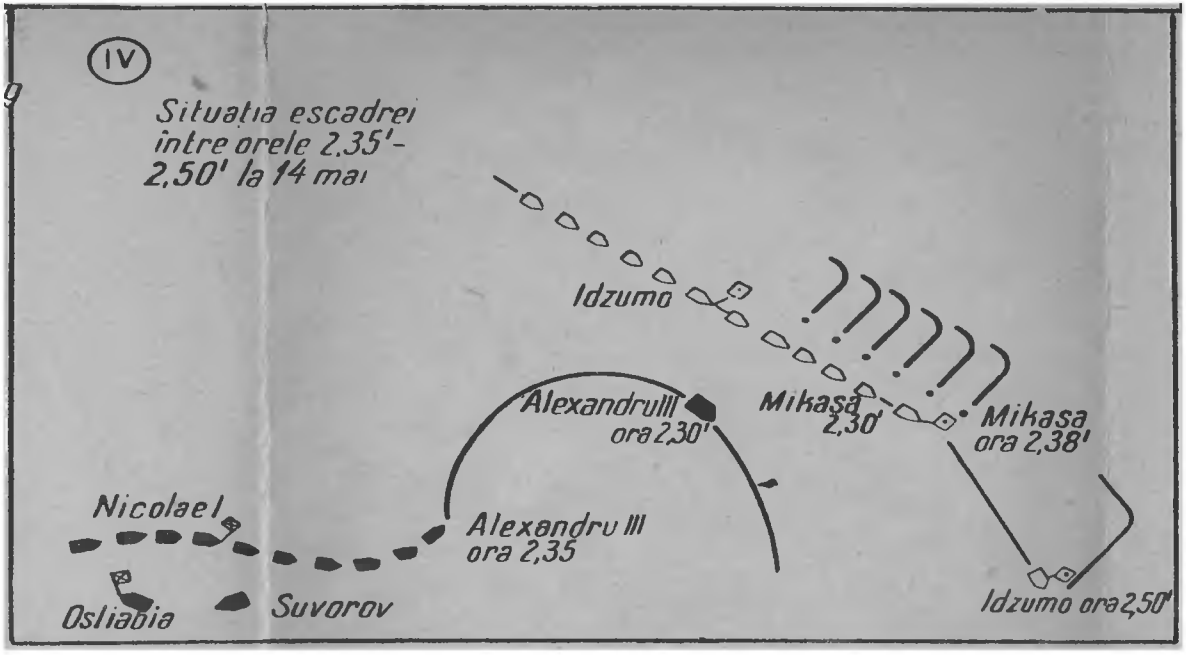
IV
Situația escadrei
între orele 2,35'-
2,50' la 14 mai
Idzumo
Alexandru III
ora 2,30'
Mikasa
2,30'
Mikasa
ora 2,38'
Nicolaei
Alexandru III
ora 2,35
Osliabia
Suvorov
Idzumo ora 2,50'

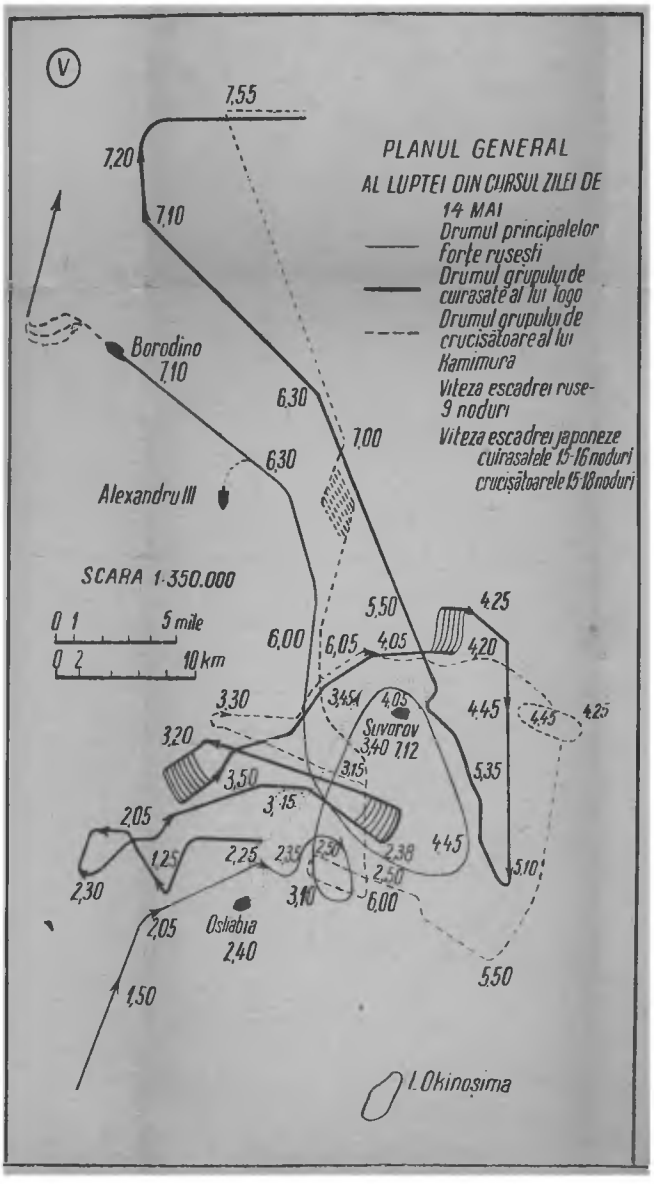
V
PLANUL GENERAL
AL LUPTEI DIN CURSUL ZILEI DE
14 MAI
Drumul principalelor forțe rusești
Drumul grupului de cuirasate al lui Togo
Drumul grupului de crucișătoare al lui Kamimura
Viteza escadrei ruse- 9 noduri
Viteza escadrei japoneze cuirasatele 15-16 noduri crucișătoarele 15-18 noduri
SCARA 1:350.000
0 1 5 mile
0 2 10 km
Borodino
Alexandru III
Suvorov
Osliabia
I. Okinosima
7,55
7,20
7,10
7,10
6,30
6,30
7,00
5,50
4,25
6,00
6,05
4,05
4,20
3,30
3,45
4,05
4,45
4,45
4,25
3,20
3,40
7,12
3,15
5,35
3,50
3,15
2,05
1,25
2,25
2,39
2,30
2,38
4,45
2,30
2,50
5,10
3,10
6,00
2,05
2,40
5,50
1,50

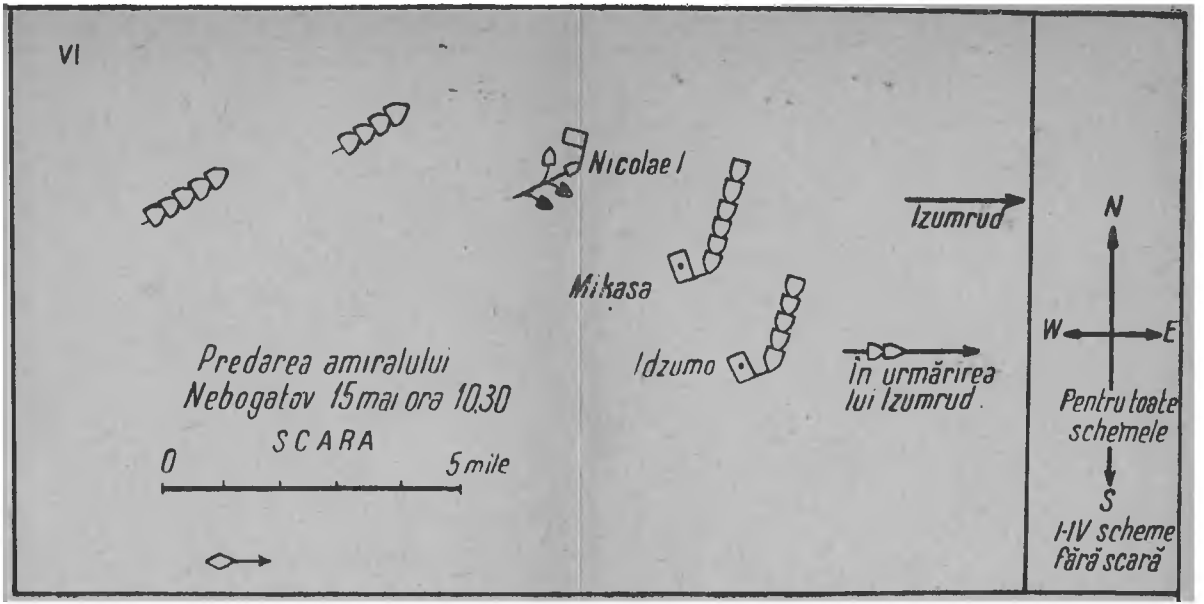
VI
Nicolae I
Izumrud
Mikasa
Idzumo
În urmărirea lui Izumrud.
Predarea amiralului Nebogatov 15 mai ora 10,30
SCARA
0
5 mile
N
W
E
Pentru toate schemele
S
I-IV scheme fără scară

VII
129
Greenwich
130
131
132
133
37
36
35
34
COREEA
MAREA JAPONIEI
Bedovii
D Donskoi
I. Dagelet
Bistrii
Svetlana
I-LE LIANCOURT
Nicolae I
Oriol
Apraxin
Seneavin
Buinii
Uşakov
I-LE OKI
Bezuprecinii
Gromki
FUZAN
STR COREEII DE VEST
Navarin
Sisoi Veliki
Vl. Monomah
Irtiş
Hameda
Nahimov
Borodino
Alexandrulli
Suvorov
Ural
Kamciatka
Rus.
Oslabia
I. OKINOŞIMA
I. TUSIMA
STR COREEII DE EST (TUSIMEI)
I. NIPON
SIMONOSEKI
I. IKI
Blesteaşci
I KIU-SIU
SASEBO
I-LE GOTO
KUMAMOTO
NAGASAKI
Locurile scufundării ( ) şi predării ( ) vaselor ruseşti în timpul luptelor de la 14-15 mai
SCARA 1:3500000
0 10 50 mile
0 20 100 km

Vol. I şi II Lei 25,20